ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 1 AVRIL 1947 երեքշաբթի 1 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4999-ՆԵՐ ՀՐՋԱՆ ԹԻՒ 608 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ՖՐ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԹԵՒ ԱՌԱՋ ԵՆ

Թուրքերէն թերթերը կը յորդին նախագահ Թրումընի ճառին վերաբերեալ տեղեկութիւններով եւ խորհրդածութիւններով :

Մ. Նահանգներու խորհրդարանը տակաւին չէ քուէարկած 400 միլիոն տոլարի վարկը : Բայց , ինչպէս Ուոշինկթընի եւ Լոնտոնի, նոյնպէս Անգարայի եւ Աթէնքի մէջ վստահ են թէ նախագահին առաջարկը պիտի քննուի չափազանց մեծամասնութեամբ :

Կը թուի թէ բոլորովին անհիմն չէ այս վստահութիւնը :

Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ, շատ քիչ անգամ պատահած է որ ամբողջովին մերժուի նախագահի մը պատգամը, ծրագիր կամ առաջարկ :

Բուռն պայքար կը մղուի խորհրդարանին մէջ եւ դուրսը : Ցայտնի երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ , նախկին նախարարներ եւ նախագահներ հրապարակաւ կը յայտնեն իրենց տեսակէտները , խոտօրէն կը քննադատեն կամ կը պաշտպանեն ծրագիրը եւ առաջարկը :

Սահմանադրութիւնը ամէն պատեհութիւն կ'ընծայէ , որպէսզի երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին համապատասխան յանձնաժողովները լիովին լուսաբանուին , բուն վիճաբանութիւններէն առաջ :

Այսպէս առեան կը կանչուին իրաւասու նախարարները, ենթարկուելով հարցումներու տեղատարափի մը, որ կրնայ օրեր տեւել, ինչպէս այս անգամ :

Աւրդ , այս բոլորը ձեւականութիւնները ոչ թէ կը խափանեն , այլ կը հարթեն ճամբան : Հանրային կարծիքն է որ կը լուսաբանուի ուղղակի թէ անուղղակի : Եւ, եթէ անակնկալ մը , չպատահի , քուէները ինքնին կը հոսին :

Մնաց որ , նախագահը կանխաւ սերտած , բոլոր տրամադրութիւնները չօշափած կ'ըլլայ , երբ որոշէ հիմնական ծրագիրը մը ներկայացնել Խորհրդարանին

Աւրդի թուրք լրագրութեան վարիչները ջուրի ճամբայ դարձուցած ըլլալով Ամերիկան, շատ լաւ գիտեն այս գաղտնիքները : Հետեւաբար շատ ալ զարմանալի չէ որ աւետարեր լուրեր կը տարածեն ամէն օր :

Օրինակ , «Թաւիր»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Նիւ Եորքէն .

— « Խորհրդարանին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ նախագահ Թրումընի առաջարկած օժանդակութիւնը պայման է , համայնավարութեան վտանգը արգիլելու համար Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ , ի գին ամէն բանի : Զախակողմեան փոքր խմբակ մըն ալ դիտել կուտայ թէ անտեղի է ապրուիլ Ռուսիոյ հետ, Թուրքիոյ պատճառով : Նոյնիսկ կարգ մը բաղաքագէտներ գործիք դառնալով շատ մը Հայերու , որոնք իւրացուցած են Հայաստանի դատը եւ իրենց համար պարտականութիւն կը համարեն ամէն առթիւ բարոզութիւն կատարել մեզի դէմ, այժմու կառավարութիւնը կ'ամբաստանեն թէ գործակցած է Գերմանիոյ» :

Բայց եւ այնպէս , թղթակիցը վստահ է թէ Ամերիկան պիտի օգնէ Թուրքիոյ : «Ամերիկան , որ իր զրամովը չահեցաւ Ա. եւ Բ. համաշխարհային պատերազմները , իր զրամով ալ պիտի խափանէ երրորդ պատերազմը» :

Թուրք թղթակիցը ուրիշ աւետիս մը եւս կու տայ ,— Ամերիկեան , Թրքական եւ Հելլենական մարտանաւերը ռազմախրճիթներ պիտի կատարեն Եգէական ծովուն մէջ : Այս առթիւ կը նախատեսէ նաեւ փոխադրութեան պայմանաժամը, 40 տարի :

Ուրիշ Թուրք Թերթեր ալ նոյն լաւատեսութեամբ կ'արտայայտուին , չեշտելով անդլեւսաքսոն ազդեցութեան զօրացումը Միջին Եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ :

Ուրեմն , Թուրքիան թեւ առած է արդէն : Ոչ միայն իրրեւ ախոյեանը ժողովրդապետութեան , այլեւ յառաջապահը աշխարհի խաղաղութեան :

Անշուշտ այս բոլորը պատճառ չեն ամէն բան սեւ տեսնելու , հայկական չահերու տեսակէտով :

Ինչպէս տնտեսական , նոյնպէս քաղաքական կեանքը անվերջ պայքար է : Վա՛յ անոր որ կէս ճամբան կը մնայ կամ կը վհատի դանազան խոչընդոտներու առջեւ :

Ահագին ճամբայ կտրած ենք 1878էն ի վեր : Դեռ շատ հեռու է դեռին միւս ափը , բայց ոչինչ : Հայ ժողովուրդին հաւատքը լեռներ կրնայ շարժել :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՇԵ՞Ր ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Նարդունիին յոդուածաշարքը չատերու մէջ արթնցուց սեփական յիշատակները : Եղան մարդիկ որ ըսին — Ա՛խ , ես ինչո՞ւ չունիմ անոր գրիչը որ պատմեմ իմ սեփական զրկանքներս , ապրած տանջալի օրերս : Եւն . եւն . :

Նարդունին կը նկարադրէ անշուշտ իր ապրած օրերուն հետ , օրերը այն տղոց որոնք իր չրջանին դաժան ու դժուարին կեանք մը ունեցան Փարիզի համալսարաններու ճամբուն վրայ :

Կը կարծեմ թէ մինչ ալ եղած են Նարդունիէն առաջ ու վերջը այդ զրկանքներով ուսած երիտասարդներու խումբեր :

Քի՞չ են կէս ճամբէն դարձած ուսանողները , յուսահատ եւ մանաւանդ ճարահատ :

Սիամանթօն չէ՞ր ար , երբ օր մը իր դիրքերը ձեռնակառքով տուն կը փոխադրէր տպարանէն , հպարտութեամբ կը պատասխանէր հարցնողներուն .— Ես իմ զաղափարներուս երիվարն եմ :

Եւ դրեթէ բոլորը դարձած են երիվարները իրենց ուսանողի ճակատագրին զրկանքներու , վիրաւորուած ինքնասիրութիւններու :

Ինչո՞ւ այսպէս է մանաւանդ մեր մէջ : Որովհետեւ ան որ ունի միջոցներ իր զաւակը կարզացնելու կ'արհամարհէ մտքի մարզը :

— Ի՞նչ պիտի ընէ , փոր չի կշտացներ կարզայ դրելը , թող զայ հօրը խանութը նստի եւ վարա վաստկի :

Իսկ ան որ գիտէ արժէքը գիտութեան ու արուեստին , ան ալ ընդհանրապէս դուրկ է լայն միջոցներէ :

Եղած են անշուշտ պարարտ քսակներու քով , սիրտեր ու գլուխներ մասնաւորաբար Արեւելահայերու մէջ որոնք համալսարան զրկած են բազմաթիւ ուսանողներ : Բայց սահմանէն ասդին նիհար է այս հաշուեցոյցը :

Այսօր ունինք համալսարաններու լոյսովը վառուած տղաք , ինչպէս ուրիշ կեդրոններու , նոյնպէս եւ Փարիզի մէջ : Ո՞վ գիտէ անոնց դոյութիւնը , անոնց պատմութիւնը :

Պէ՞տք է ձգել որ օր մը նոր Նարդունի մըն ալ նոյն յիշատակները պատմէ նոյն դառնութեամբ :

ՍՕՍԻ

ՄԱՀ ԱՒ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ երէկ (Բչ.) առաու մեռած է Աւետիս Թէրզիպաշեան , անգամ ամսկաւար կուսակցութեան եւ հեղինակ չարք մը դիրքերու : Դործնապէս մասնակցած է հանրային կեանքին , Վանէն Կահիրա եւ մինչեւ Փարիզ : Կը խօսինք առանձին :

Ծուղրակաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը , չորեքշաբթի ժամը 4ին , Փարիզի Հայոց եկեղեցին , ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ տպուած չըլլալով , կը խնդրուի ներկայ լուրը իբր այդ նկատել :

Թուրքիա պիտի բարեփոխէ փորամասնութեանց օրէնքը

Պոլսոյ վերջին թղթաթերէն (22 Մարտ) կը բաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները .—

Կառավարութիւնը պատրաստեց օրինագիծ մը , որ կոչուած է վճռքամասնութեանց խնդիրը հիմնովին լուծելու եւ դժգոհութիւններ բառնալու : Օրինագիծը , որ մօտերս Ազգ . Մեծ Ժողովին պիտի յղուի , հայրենակիցներու միջեւ բոլոր խորութիւնները կը ջնջէ : Համաձայն նոր օրէնքին .—

Ա.— Էվզաֆի օրէնքը պիտի բարեփոխուի եւ այսուհետեւ ըստ առաջնոյն ժողովուրդը պիտի ընտրէ թաղականները եւ մատակարարները : Այս կերպով Էվզաֆը այլեւս պիտի չկարենայ 5 կամ 10 առ հարիւր դանձում կատարել եւ պատմութեան պիտի փոխանցուի անհատ մատակարարի դերը թիւնը : Բ. վարժարաններու օգնական տնօրէնի (եար միրէքթէօր) պաշտօնները պիտի ջնջուին : Գ.— Դպրոցներու մէջ մշակութային դասեր պիտի հաստատուին Դ.— Ոչ փոքր համրենակիցները պիտի կարենան պետական պաշտօններու կոչուիլ» :

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՕՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր Զորսերու Խորհուրդը ձեռնարկեց բուն աշխատանքին , տնօրինելու համար Գերմանիոյ ճակատագիրը : Իւրաքանչիւրը պատրաստած են իրենց տեսակէտները եւ ծրագիրները եւ մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուած է , զբաղուելու համար համաձայնութիւններն ու անհամաձայնութիւնները : Այժմ սկսած են սակարկութիւնները եւ լաւատեսները կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել այնքան մանուածապատ խընդիրներու մէջ :

Ինչպէս դիտել կուտայ իրազեկ թղթակից մը , կարելի չէ համաձայնիլ Գերմանիոյ ճաթատարածքային մակարդակի մասին , առանց ճշդելու տնտեսական միութիւնը : Կարելի չէ համաձայնիլ տնտեսական միութեան մասին , առանց ճշդելու հատուցումները : Կարելի չէ այս վերջին ճշդումը կատարել , առանց նախապէս որոշելու թէ ինչ քանակութեամբ պիտի կրնայ գործել գերմանական ճաթատարածքը :

Այսպէս , Ֆրանսա երկու վերջնապիրներ յանձնած է , փակելով համաձայնութեան ճամբան : Ան չուզեր ստորագրել որեւէ համաձայնութիւն , մինչեւ որ գոհացում ստանայ ածուխի եւ Սարի շրջանի մասին (անտեսապէս կցել Ֆրանսայի) : Մ. Միութիւնը վերջնապէս կը մերժէ մասնակցիլ Գերմանիոյ պահպանութեան անցեալ եւ ներկայ ծախքերուն , եւ հաւանութիւն կը յայտնէ միայն ապագային համար : Անգլիա կը մերժէ քառանդամ վարչութիւն հաստատել Ռուրի շրջանին համար :

Անշուշտ համաձայնութիւն պրայցած է կարգ մը խնդիրներու մասին եւ կան հարցեր ալ որոնց համար դժուար չէ համաձայնիլ : Բայց երկար սակարկութեանց կը կարօտի վերջնական համաձայնութիւնը հիմնական հարցերու մասին : Ամէնքն ալ կ'ուզեն բան մը աւելի ստանալ , ոչ թէ վրայ տալ : Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ առժամեայ կարգադրութեան մը յանդիլ , պահպանելով բոլորն ալ :

ԱԻՍՏՐԻՈՅ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Զորսերու փոխանորդները համաձայնած են Աւստրիոյ դաշնագրին 55 յոդուածներէն 24ի մասին : Գլխաւոր դժուարութիւններն են գերմանական ստացուածքերու եւ հատուցումներու խնդիրները : Աւստրիոյ արտաքին նախարարը , Տոքթ . Կրուպըը Մոսկուա գնաց , եւ առանձին տեսակցութիւններ ունեցաւ զօր . Մարշըլի եւ Մոլոթովի հետ , բացատրելով երկրին տագնապալի վիճակը : Ենչուեց թէ Զորսերու Խորհուրդը իր իսկ նպատակէն չի դած պիտի ըլլայ , եթէ հաշտութեան դաշնագրով ծանր բեռներ դնէ Աւստրիոյ վրայ : Խնդիրը այն է որ Մ. Միութիւնը կ'ուզէ պահել կարմիր բանակին զրաւած գոյքերը , իբրեւ գերմանական ստացուածք , իսկ Անգլիա եւ Ֆրանսա 2)3 համեմատութեամբ հատուցում կը պահանջեն Միացեալ Ազգերու քանդուած ստացուածքներուն համար : Տոքթ . Կրուպըը 100—150 միլիոն տոլար կը հաշուէ Ռուսերու զրաւած արդիականութիւնները : Աւստրիոյ միւս չրջաններու գերմանական ստացուածքներն ալ կը հաշուեն 350 միլիոն տոլար , ուրեմն համադումար 500 միլիոն : Իսկ Միացեալ Ազգերու սեփականութիւնները կը գնահատեն դարձեալ 500 միլիոն : Եթէ Դաշնակիցները այս բոլորը զրաւեն իրրեւ հատուցում , Աւստրիան պիտի սնանկանայ :

Ծանր դէպքեր Ռուրի շրջանին մէջ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԱՆԲԱՒԱԿԱՆ

Ինչպէս գրած էինք , ուրբաթ օր 100.000 Գերմաններ բողոքի ցոյց մը կատարեցին Տիւսէլտորֆի մէջ , բաւարար սնունդ պահանջելով : Շաբաթ օր ալ ուրիշ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Տորթմունտի մէջ (երկուքն ալ Ռուրի շրջան , բրիտանական զրաւման տակ) : Զինուորական իշխանութիւնը հաղորդեց անգլ . կառավարութեան թէ խռովութիւնները եւ ցոյցերը շատ ծանր են եւ կրնան տարածուիլամբողջ բրիտանական շրջանին մէջ եւ թէ տրամադրելի զօրքը անբաւական է :

Տորթմունտի ցոյցին կը մասնակցէին 5000 Գերմաններ , որոնց 4000ը Ռուրի հանքագործներն էին : Ցուցարարները շրջեցան փողոց փողոց , բողոքելով սնունդի անբաւականութեան դէմ : Զինուորական իշխանութիւնը կը վախնայ որ եթէ խռովութիւնները շարունակուին եւ աւելի ծանրանան , զօրքը պիտի չկրնայ պահպանել բարեկարգութիւնը : Զինուորական տեսակէտով կացութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ հետեւեալ պատճառներով .— 1. Բաւարար թիւով անգլիացի պինուորներ չկան , մանաւանդ զրահապատ եւ մեքենաչարժ ուժեր :— 2. Զօրքին բարոյական կորովը լաւ չէ : Շատերը նորագրիներ են առանց ռազմական փորձառութեան եւ կան ալ որ գժգոհ են իրենց ներկայ կացութենէն :— 3. Փորձ սպաներ չկան հարիւրապետէն վեր :— 4. Վարչական պաշտօնեաները պակաս կուզան , որով շատ մը Գերմաններ կը գործազուրկ են եւ .

Լոնտոնի մէջ կը խոստովանին թէ Ռուրի շըր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շարքերու ամուր եւ պայծառ

Զինավարժութիւնը որքան խանդավառեց մեզ, նոյնքան լրջացուց, եռանդ ու հաւատք ներշնչեց մեզի եւ մեր պաղանտահարութիւնն ամրապնդեց:

Մեր յարաբերութիւնները աւելի կանոնաւոր - ուեցան ու սերտացան Բողոքականաց պղպջի եւ «Սանդխտեան» աղջկանց վարժարանի, ինչպէս նաեւ հեռաւոր Շատախի, Գաւաշի եւ ուրիշ գաւառներու աշակերտներու հետ:

Մեզի միացան նաեւ արհեստներու հետեւող պատանիներ, որոնք բոլորն ալ խիստ քննութեան ենթարկուելէ ետք միայն կ'ընդունուէին մեր շարքերը: Օրինակելի վարք ու բարք կը պահանջուէր իրենցմէ եւ իւրաքանչիւր թեկնածու պարտաւոր էր նեկայացնել երեք երաշխաւորներ:

Մեր պղպջները օժտուիլ սկսած էին՝ մանկավարժ, պարպացած ու պաղպտիարական ուսուցիչներով, էջմիածնի Ճեմարանն ու Թիֆլիսի Ներսիսեան ճեմարանն ի պատ ուարտած:

Այսպիսով, Հ.Ց.Դ. մտաւորական շրջանակին վրայ կ'աւելնային Մ. Թէրլէմէզեան, Հ. Բաղէշեան, Պալտոչեան, Վարդանեան, Ա. Հայպպոր - եան եւ ուրիշներ: Իսկ Ռամկավարներուն կը միանային Ա. Դարբինեան եւ Արարկիրցի գործիչ ողբացեալ Սեպուհը:

Ուսուցիչներէն չատեր խանդավառուած էին մեր չարժումով, կը քաջալերէին մեզ իրենց դասախոսութիւններով եւ օգտակար թելադրանքներով: Պակաս չէին նաեւ մեր ընթացքը դատապարտողները: Բայց եւ այնպէս, մեր շարքերը կը ստուարանային, մեր չարժումը կը ստրագործէր, ամենուրեք գանելով ե'ւ ջերմ կողմնակիցներ եւ կատաղի հակառակորդներ, ինչպէս ամէն նոր չարժում:

Մեր շարքերը կը ստուարանային, որովհետեւ մեծ ճիգ ի գործ կը դնէինքմեր տարեկիցներըներդրաւելու համար: Մեզմէ իւրաքանչիւրը պարտաւոր էր անդամագրել առնուազն տասը ընկեր, վեց ամսուան ընթացքին:

Գիշեր ու ցերեկ կը վաղէինք, հոս ու հոն կը մանէինք, կը խօսէինք, կը համոզէինք:

Ատեն եղաւ, որ մեր ժողովատեղիները չէին բաւեր այս կամ այն շրջանի ընդհանուր ժողովներուն: Դպրոցներու մեծ սրահները տրամադրելի չէին, որովհետեւ խնամակալութեանց եւ հոգաբարձութեանց համար «սրբապղծութիւն» կը համարուէր «Նոր-Սերնդական» չարժումը:

Բայց չյուսահատեցանք:

Ծխական, եկեղեցական նախակրթարաններէն եւ միջնակարգ քանի մը վարժարաններէն դատ կար նաեւ «Մխիթարներու» դպրոցը, օժտուած զանգարձակ սրահներով: Պէտք էր սիրաշահիլ կարգ մը վարժարաններու տնտեսներ կամ դռնապաններ: Այդ միջոցն ալ օգտագործեցինք:

Փորձեցինք նաեւ մեր վաճքերու չրջապատր դռնուած անտառները եւ ձորերը ժողովատեղի դարձնել: Այդ փորձն ալ չարք մը անպատեհութիւններ ներկայացուց, բայց մեր ժողովները չարունակուեցան:

Քանի մը տասնեակ աղջիկներու անդամակցութիւնը խիստ զաղանի կը պահուէր: Անոնց զաղտնի ժողովներուն կը մասնակցէին մեր ներկայացուցիչները, տանելով իրենց հետ յեղափոխական թերթեր ու գիրքեր: Անոնց թիւն ալ հետզհետէ կը ստուարանար:

Զանազան չրջաններու եւ ընտանիքներու մէջ կը գտնուէին բաւական թիւով աղջիկներ եւ կիներ, բայց Սանդխտեան վարժարանի վերի երկու դասարաններու աղջիկները կը ներկայացնէին իսկական սեռի ամէնէն առողջ կորիզը մեր չարժումին մէջ:

Կասիածը ծնած էր նոյն վարժարանի ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու մէջ, որոնք կը հետապնդէին աշակերտուհիները: Այդ հետապնդումն ու անվայել ընթացքը չարունակուեցան յանդելով ցաւալի երեւոյթի մը, որմէ ամէնէն աւելի տուժողը եղաւ նոյն ինքն տնօրէնը, պարոն Պ. Թ...:

Զղալապէս ստուարացող մեր շարքերէն քաջերուած, մենք մեզ ուժեղ կը զգայինք այլեւս, եւ ժամանակը հասած համարելով սկսանք մեր պայքարը:

Գրեթէ բոլոր դպրոցներու մէջ դոյութիւն ունէր ֆիզիքական պատիժներու դրութիւնը: Ուսուցիչները յաճախ կամայականօրէն եւ քմահաճ կարգադրութիւններ կ'ընէին, արհամարհելով նոյնիսկ բարձրադոյն դասարաններու աշակերտները եւ մեր չարժումը:

Քննութիւնները կը չարունակուէին եւ յաճախ քննութեան առեն ուեւէ աննպատակ պատճառով ձախողած աշակերտները դասարան չէին փոխեր, թէեւ՝ դասարաններու յաջողադոյնները ըլլային:

Շատ դպրոցներու մէջ «Տէր Ողորմեան» մեթոտր կը տիրապետէր:

Նորեկ ուսուցիչները հարկադրուած էին համադրժել հին, որչափ ուսուցիչներու փտած սովորութիւններուն եւ կարգադրութեանց:

Ուսուցիչներ կային, որոնք դասամիջոցներուատեն մեր դպրոցական պայուսակները կը խուզարկէին եւ պատիժներ կը տնօրինէին:

Այդ խուզարկութեանց հետեւանքով, յաճախ, ընդունակ, ապագայ խոստացող աշակերտները ուստմէ կը դրկուէին, դպրոցէն վտարուելով:

Պաշտօնի վրայ կը պահուէին տգէտ, պահպանողական, աւելի ճիշտ հակայեղափոխական ուսուցիչներ, այս կամ այն խնամակալի կամ հոգաբարձուի պաշտպանեալն ըլլալով:

Ռուսահայ դրականութիւնը, մանկավարժական պարբերաթերթերը եւ դրքոյկները մեզի տարբեր բան կը սորվեցնէին, մեր առջեւ նոր կարգ ու սարք, նոր մեթոտ, նոր ասպարէզ կը բանային:

Ու մենք մեր խմորատիպ թերթերով, ներկայացուցինք մեր ըմբռնումներն ու պատճառաբանութիւնները:

Պահանջկցինք՝ վերջ տալ ֆիզիքական պատիժներուն, չնչել քննութիւնները եւ նկատի առնել միայն տարեշրջանի ընթացքին աշակերտին կատարած աշխատանքը:

Վերջ տալ՝ ամէն տեսակ կամայականութեանց եւ ստեղծել աշակերտի եւ ուսուցչի միջեւ բարոյական ըմբռնումներ համակրանքի եւ յարգանքի զգացումներ եւ մտերմիկ յարաբերութիւններ:

Հնարաւորութիւններ ստեղծել՝ որ աշակերտները կարենան զարգանալ, կազմակերպելով դասախօսութիւններ նաեւ արտադպրոցական նիւթերու մասին:

Թոյլ տալ, որ նորեկ ուսուցիչները ի գործ դնեն իրենց մանկավարժական կարողութիւնները ու հմտութիւնը:

Միջնակարգ համարուած դպրոցներէն վտարել տգէտ տէրտէրները, որոնք իբր թէ կրօն կը դասաւանդէին, կրօնի մասին տարրական գիտելիքներու պաշարէն դուրկ ըլլալով հանդերձ:

Վանահայրն մը վերթաւ վերջին պահանջկն:

Տգէտ տէրտէրն ու հակայեղափոխական ուսուցիչը, վաչխառու խնամակալները եւ զանազան յարանուանութեանց յետադիմական ներկայացուցիչներ պղօճ կազմած ,սկսան հալածել մեզ,«Անաստուած» անուն փակցնելով նոր սերունդին:

Մենք բնութեան երեւոյթները կը բացատրէինք բնագիտական փաստերով, իսկ այդ բոլորի մասին խօսիլը անհաւատութիւն, «անաստուածութիւն» կը համարուէր: Ամբոխը գազազած էր եւ բռունցք կը ցուցնէր: Հանրային հաւաքավայրերու մէջ, մեզ կը մատնանշէին իբրեւ հեթանոսներ, սրբապղծութիւն կատարողներ:

Եւ ամէնէն աւելի հրապարակ կ'աղմկէին կատկածելի բարոյականի տէր անձեր, պինեմոլներ, խաղամոլներ, վաչխառուներ, բոլոր ասպարէզնեբու մէջ ձախողած եւ ապա տէրտէր կամ վարժապետ դարձածներ եւ Թրքական լրտեսի ամբաստանութեան տակ դանուողները:

Անգամ մը, Գործօթ դիւղի դպրոցին մէջ ունկընդրութեան դացի տէրտէրի մը կրօնի դասին: Դասէն առաջ, տէրտէրն սկսաւ «Հայր մեր»ը արտասանել՝ — Հայր մեր, որ երկինս ես եւը, սուրբ եղիծի եւը, անուն քո եւը, թկեսցէ արքայութիւն քո եւը, եղիծի կանք քո եւը, եւը եւը, երկու կամ երեք բառէ վերջ եւ մը դնելով:

Եւ այսպիսի «կրօնադէտ, տէրտէրները դըժբախտաբար սակաւաթիւ չէին, իսկ մտաւ վրայ կը համարուէին Մեսրոպ քահանայ Ճանիկեանի պէս լուսամիտ, զարդացած, Հայոց Հայրիկի արժանաւոր աշակերտները: Ատելութիւնը կը սաստկանար: Մեր չարժումը խեղդելը վճռուած էր նոյնիսկ ծեծի, մատնութեան եւ սպանութեան գնով, բայց կը սարսափէին Հ.Ց.Դաշնակցութենէն եւ Սոց.Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութենէն:

Անգամ մը, գիշերուան կէսին, ժողովէ տուն վերադարձին մեր սիրելիներէն երկուքը, Բարուենակ եւ Սրբ. Բրուտեան (վերջինը Հնչակեան) երկու Թուրքերու եւ երկու Հայերու կողմէ յարձակումի ենթարկուեցան եւ խոչտանգուեցան:

Լուրը տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքի եւ հեռաւոր գաւառներու մէջ: Մեր թերթերը բոլորն ալ արտայայտուեցան, մանրամասնօրէն պարզելով դաւադրութեան ծալքերը:

Մենք սաստիկ յուզուած էինք եւ անհամբեր: Կը պահանջէինք պատժել «խուլիգան»ները (այդ բառը նոր սորված էինք) եւ կը սպառնայինք... եթէ անոնք անպատիժ մնան:

Դաւադիր Հայերէն մէկն էր Սիմոնեան Պեսոն, միւսը Զաչալ Սահակ, երկուքն ալ Թուրք սրիկաներու՝ Զաւրէի եւ Հիւսնի մչտական ընկերներ ...:

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ ապրիլ 8ին կը լրանայ ՅԱՌԱՋԻ երկրորդ տարին: Պիտի խնդրէինք մեր այն բաժանորդներէն որ չեն վճարած տակաւին 1946ի բաժնեգինը, փակել իրենց հաչիւները տարեվերջէն առաջ:— ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Դիւթական երազ

Որքա՜ն հեռաւոր երազներ եմ յիշում ես՝ մէկը մեկից դիւթական եւ հրապուրիչ, բայց բոլորն էլ ինձնից բաժանուած յաւիտեան:

Գիշերներ... երկար ու սեւալուկ գիշերներ ես նստում էի մենակ, խառն ու անմեկին մաքերի չարանները անցնում էին յաջորդաբար՝ իրենց պատրանաւոր ցոլքերը մաղելով իմ հոգու ցուրտ անդաստանում:

Քամին, այդ եւդեան անմահ քնարի հնչիւնները ծորում էին հեշտանուշ հեռուներից եւ հեծծծալով զարնս զարնում իմ տնակի զորշ պատերին անհրապոյր... Զարնում էին ուժգնօրէն, եւ ինչպէս խորտակուած կրծքից դուրս պրծած հառաչներ՝ վայրում յուսահատ ու մղկտալով թռչում հեռո՛ւ հեռու դաշտերը ցօղելու իրենց արցունքներով սառնաշիթ: Քամին լալկան էր, ինչպէս որդին կորցրած մայրը, նրա ամէն հնչիւնի մէջ մի թաքնիծ կար, մի սրտաճմլիկ մրմունջ:

Ես սիրում էի լսել, անվերջ լսել այդ կախարդական հնչիւնները անմեկին:

×

Գիշեր է. մութ ու անդորը: Խաղաղութիւնն իր վեհագոյն վայրկեաններն է ապրում: Խաւարը նստել է երկրի կրծքին, ծանր, ինչպէս ապառաժն ահաւոր եւ ճնշում է անխնայ, լկում, յօշոտում կոյր հրէշի նման:

Հեռաւոր երկնակամարում աստղերն են մերթ ընդ մերթ կկոցում վրնից պայծառ աչիկները՝ երկիւղից սարսափահար եղնիկների պէս:

Գետը, այդ դաւադիր հսկան ոռնում է, ասես վիրաւոր առիւծ, կուրծքը պատռելով որոտումվիշապաձայն՝ «Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն»... Բայց աւա՛ղ, նրա ձայնը տարածւում է հեռո՛ւ ձորերում անդնդախոր եւ արձագանգելով քարափային ծերպերում սոսկալիօրէն՝ նուաղում, խեղդւում է ապարդիւն...

Ես անքուն ու մենակ կանդնած եմ իմ փոքրիկ պատուհանի դիմաց: Շուրջս խաւար է՝ գերեզմանային լռութիւն: Միայն հոմերի խուլ ոռնոցներն եմ լսում միայն:

Ես թերթում եմ յուշերիս դիրքը մեծածաւալ եւ ահա, հեռաւոր վարդադոյն մշուշների քողը պատռելով՝ կարօտի եւ անձկութեան պատկերներն են վիժում երազներիս չողշողուն բարձունքներից: Իջնում է ու փռւում իմ դէմ յոյզերի ու ցնորքների հոյատեսիլ աշխարհն իմ երազական...

Այդ դո՞ւ ես, իմ չքնաղ Արմենիա... Ես քեզ եմ երազել, եւ միայն քեզ եմ տեսել այդքան դիւթական ու վսեմ: Նորէն ըմբոչխնում եմ քո էութիւնն հոգեպարար, դղում քո բոյրն ու երանգն աստուածային:

Ահա իմ դլխի վերեւ բարձր ու լուսերանդուած մեր ջինջ երկինքը հարազատ. մեր լեռներն անմաւչելի՝ զմբէթ առ զմբէթ երկինք խոյացած...

Գետերը մեր որոտաձայն, մերթ մեղմ ու վճիտ որպէս ստառպանքից քամուած արցունքի կայլակներ, եւ մերթ զմբոսած, որպէս անարդարութեան ձեռքով զահավէժ խորտակուող մի անզօր ժողովուրդի փշրուած ոդին բողոքող՝ ճերմակ եւ անմեղունակ փրփուրների բիւրեղացայտ մրմունջով միայն...

Ահա վանքերը մեր... Լուռ եւ մոռացուած տաճարները, մատուռները, որոնք դարերի խաւարի դէմ պարզած իրենց յուսապայծառ զմբէթները հայկական յոյսի եւ հաւատի հզոր զօրավիդներ են եղել իմ պապերի համար...

Եւ հեռաւոր անցեալից պոկուած քանի նշխարներ ու բեկորներ՝ իրենց դեղեցկութեամբ բաղմած ճամբէքի եզրին, ձորերի մէջ եւ բարձրադահ լեռների կատարներին երկնամերձ՝ լիշում են վեհօրէն չրջապատի քար ու թփին...

Ահա եւ հնամեայ քաղաքները մեր՝ քար պարիսպներով: Ամրոցները խորտակուած, ուր որպէս անզօր Աստուծոյ դէմ արդար բողոքի բառնցքներ, դեռ ցցուած են հոյակապ բուրդերի եւ աշտարակների բեկորներն անխորտակ:

... «Ո՞ւր է մեր վաղեմի փառքը»,— հարցնում եմ ինքս ինձ սրտամորմոք, եւ մի պահ իմ յուշերի ու երազների կարաւանը դանդաղաստաղ կանդ է առնում Սմբատաբերդի աւերակների մօտ:

Որքա՜ն մշուշ դարձած յուշեր եւ մոխրացած կրակներ են բորբոքւում իմ որբացած հոգու մէջ ...Այդ դերադոյն պահին ես ծնրադիր համբուրում եմ սրբազան հողը հայրենի եւ դլխահակ խոնարհում յիշատակուածքերդի արիւնոտ որմերին նուիրական:

Կրկին ձորից բարձրանում են երկու ուրուականները խորհրդաւոր եւ իրենց սիրոյանդուր վիշտը պատմում հարազատ երկնքին եւ աստղերին արդարացատ...

Իմ մէջ բռնկւում է վաղուց խեղդուած մի աղաղակ... Ես բաժանել եմ երբեմնի ներանց վիշտն ու տառապանքն ահաւոր ,եւ նորից ձէն եմ տալիս, կանչում եմ նրանց, ճչում ու տղրում հեծեծադին... Բայց աւա՛ղ, դոյդ սուուերներն յանկարծ չքանում են, լուծւում խաւարի մէջ թանձրամած, եւ մնում անարձադանդ իմ կարօտն ու արցունքը, մրմունջն ու կանչերն աղաղակող:

Ես կախ եմ մղում խաւարի հետ, եւ աչքերս պայթելու չափ սեւեռած՝ որոնում նրանց, բայց ի զուր, խաւարն իր զորշ ճիրաններում խեղդում է ամէն ինչ դաժանօրէն... Տխրութեան եւ սպասումի վայրկեաններ են անցնում եւ ահա դուռ՝ իմ հեռաւոր ցնորքների լոյս փերի, որպէս տեսիլք յայտնւում ես հայրենիքիդ վրայ ուկանգնում իմ դէմ՝ հայեացք առ հայեացք: Ես յստակօրէն ճանաչում եմ քեզ, չօշափում, զգում քո ներկայութիւնը: Կուրծքս ուռչում է ուրախութիւնից աննախընթաց...

Ես զիմում եմ քեզ, հարցերի տարափ տեղալով ոտքերիդ տակ: Ես ուզում եմ որ դու խօսես, պատմես ինձ այս տառապալից օրերի պատմութիւնը հէքեաթային:

Ինձ չհասկանալու չափ դու անտարբեր ես ու լուռ... Քո սեւորակ աչերն են միայն իրենց չնչին նայուածքով՝ որպէս չիկացած սլաքներ բեւեռուել բիբերիս վրայ եւ սիրոյ հրայրքներով կիզուած նեւերդ՝ սրտիս մէջ...

Անդօր են անցնում իմ ճիղերը դէպատգին՝ խոսափելու համար քո հայեացքից դէրբնական:

Եւ նայում եմ... Նայում եմ անթարթ ու անվրէպ... Քո աչքերի մէջ ես թափիծն եմ կարդում եւ կարօտի ծովածաւալ մրմունջ ցաւատանջ զրուած անհուն տառապանքի լեզուով բոցեղէն:

Կոկորդս սեղմուում է, աչքերս լցւում են արցունքներով ...

«Պատմի՛ր, պատմիր ինձ»... Խեղդուած ձայնով ապերսում եմ ծունկի եկած եւ իմ մրմունջներին ձայնակցում են դաշտ ու ձոր, լեռ ու արտ բազմաչքունչ :

Ու պատմում ես դու... Պատմում հէքեաթը տառապանքի, քերթուածը արցունքի ու ցաւի, դրկանքի ու լացի, եւ կարօտի՛, կարօտի՛ ու կարօտի՛... Հայրենի տան, հարազատ բոյնի... եւ քանի՛ անյայտ կորած սուրբ չերմների ու հոգակոչ տերի անչէջտակ:

Ես լսում եմ ակնապիշ, յուզւում ու հմայւում քո հէքեաթներով ոսկեթել, որոնք առիս բոսորժպուններ ծորում են քաղցրալուրեւ փաթաթւում սրտիս կարօտից թրթռացող փաթաթւում ու ծանրանում են, հպում ու սեղմում, ճմլում ու քամում սիրտս անդթօրէն:

«Պատմի՛ր, պատմիր բոլորը»... մրմնջում եմ ես սրտի ցաւից կարկամած :

Եւ պատմում ես դու անվերջ, անհատնում քո տառապանքների տաղերն իրար յաջորդող, մինչեւ վարդամատը հրգեհում է հորիզոնը հեռաւոր եւ ես սթափւում եմ իմ երազներից դիւթական...

Գ. ՇԻՄԵՈՆԱԿ

Ռիվերա Սարոյեան

ԽՄԲ.— Նիւ Եորք Հէրըլտի աշխատակիցը իր վերջին շաբթուան գրախօսականին մէջ, ուրիշ հեղինակներու կարգին, կը գրէ մեր հայրենակից Ուիլեըմ Սարոյեանի մասին.—

Ֆրիսրիխ Շլուէրբրպէքի տիւր եւ մոայլ պատմութենէն վերջ, Ուիլեըմ Սարոյեանի «Ուէզլի ձէքսընի Արկածները» դրքին մէջ մխրճուիլը կը նմանի չամփայնի ծովու մը մէջ խորասուզուելուն: Անկէ դուրս կուգաս զարմանահար, դուարթ, մեղմօրէն գինով եւ անհամեմատ երջանիկ: Սարոյեան դարուս զրական երեւոյթներէն մէկն է : Ան այնքան Ամերիկացի է որքան Պրէթ Հարթ եւ Մարք Թուէյն: Շատ աւելի Ամերիկացի է քան Հէմինկուէյ, թէեւ Եւրոպացիները Հէմինկուէյը կը նկատեն տիպար արդի Ամերիկացի դրող եւ Սարոյեանը, որքան ես գիտեմ այդպէս չէ: Սարոյեան թէեւ հաւանական է որ թարգմանելի ըլլայ իր նահապետներու հայերէնին եւ կրնայ, կ'ենթադրեմ, վերածուիլ միջնադարեան սահուն եւ հաճելի պարսկերէնին Օմար Խայեամի (որուն հետ հասարակաց շատ բան ունի), բայց շատ մատչելի չի թուիր ֆրանսերէնով: Այս է թերեւս պատճառը որ մինչեւ հիմա անոր գործերուն ֆրանսերէնի թարգմանութիւնը չեմ տեսած (Յառաջ.— Հասոր մը թարգմանուած է արդէն) : Ոչ ալ իր հերոսը Ուէզլի ձէքսըն այն տիպարն է ամերիկացի գինուորի որուն հետ ֆրանսացիները սէրէ չփոթում ուենեցած ըլլան, թէեւ միլիոնաւոր G Իներ (զինուորներ) երեւութապէս իրենք դիրենք ճանչցան իրրեւ բուն Ուէզլիներ:

Սիրելի Սարոյեա՛ն: Ան տարօրինակ, կորսուած էակ մըն էր բանակին կազմակերպութեան մէջ, որ ուղեց իր մէջ առնել, թէեւ ի զուր, եւ իւրացնել գինք: Այս է իր յատկանշական վերժինդրութիւնը, վիպականին սասար շատ բերա եւ բուռ իրապաշտութեան մը: Ինչ որ Սարոյեան «Ուէզլի ձէքսընի Արկածներուն» մէջ կը դնէ, մեր դիտացած աշխարհը չէ, այլ տեսակ մը չերմուած աշխարհ, ուր ամէն բան փայլուն եւ զեղեցիկ է արշալոյսի որդիներուն: Եւ արդարեւ Ուիլեըմ Սարոյեանի կրօնքը աւետարանական կրօնքն է զուարթ, հանճարեղ Յոհաննէս Մկրտիչի մը Յորդանանի այս ափին վրայ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԾ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ :

«Ոսկի փարչիկ - Արծաթ չրիկ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Իր անունին պէս սիրուն եւ գողտրիկ է նաեւ յօրինուածքը այս երգախառն թատերգութեան որուն ներկայացումը կը պատրաստուի մեծ խնամքով, «Լոյս» պատանեական նորակազմ թատերախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ Տիկին Ռ. Միլոռնեանի :

Նիկոմիդիոյ դիւղերու բարքերը, դեղջուկ երգերն ու պարերը երեք արարուածի մէջ կը խտացնէ սոյն օփերէթը, որ անցեալ տարի զարնան ներկայացուելով Մարսիլիոյ մէջ, մեծ խանդավառութիւն պատճառեց: Հակառակ չռայլուած դովեսանքներուն, Տիկին Միլոռնեան իրեւ հեղինակ եւ բեմադրիչ «Ոսկի փարչիկ - Արծաթ Չրիկ»ին թերութիւններ գտած էր, ուստի սրբագրած եւ ճոխացուցած է, չորրորդ արար մը եւս աւելցնելով (հայկական հարսանիքը գաւառի սովորութեան հարազատ պատկերներու երգեր - բով) :

Խաղարկութեան փորձերուն ներկայ ըլլալով իբրեւ յուշարար, հիացած եմ այն համբերատար աշխատանքին, զոր կր տանին դեկավար եւ դերասանները օփերէթի կառուցուածքը անթերի պատկերացնելու համար: Պէսպիսութիւններու ապաղ զործողութեան հետ երեսունէ աւելի մեներգ, խմբերգ - պարերգներ, տասը տեսակ յատնական եւ հայկական չուրջպարեր, տափով մենապարեր, ընկերակցութեամբ նուագախումբի :

Օփերէթը նախապէս ներկայացուած էր բեմական վարժութեանց անծանօթ պատանիներով եւ հասարակութիւնը կրկին տեսնելու բաղձանք յայտնեց : Զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ, մինչեւ հեռաւոր տեղերէ, Նիսէն, Թուլոնէն դիմումներ եղան նոյն խումբով ներկայացնելու համար զայն :

Գոհացում տալու համար բոլորին, Տիկին Ռ. Միլոռնեան ներկայիս կազմակերպած է Լոյս թատերախումբը որուն կ'անդամակցին 15—22 տարիկան պատանիներ եւ աղջիկներ, պարապատուած մոյսուն ուժեր բեմական զբօսեւոյթի համար : Զորս - հինգ ամիսէ ի վեր խումբին անդամները ոչ միայն երգելու, արտասանելու, այլեւ բեմական որոշ յատկութիւններով արտայայտուելու վարժութիւն ստացած են: «Լոյս» թատերախումբին զործունէութիւնը թէեւ դեկավարին հեղինակած թատերական անտիպ գործերը փորձի ենթարկելով դանոնք կատարելագործելու համար սկսած է, բայց կը ձգտի նոր տաղանդներ երեւան բերել հայ դեղարուեստի դանագան ճիւղերու մէջ:

Օրինակ, նախորդ ներկայացումներու վարժութենց իբրեւ արդիւնք, յայտնութիւն մը եղաւ դեռատի օր, փանկթ Դաւիթեան իր նուրբ եւ հնչեղ ձայնով եւ բեմական համարձակութեամբ : Նոյնպէս ձայնի եւ վարժ դերասանի յատկութիւն ցոյց տուաւ պատանի Յովհ. Օհաննեան, երկուքն ալ գլխաւոր դերակատարները սոյն ներկայացման մէջ: Իսկ այս վերջին փորձերու միջոցին Տիկին Միլոռնեանի ուշադրութեան արժանացան Օր. Սրբուհի Սաքոյեան իր արեւելեան երանգով օժտուած հմայիչ ձայնով եւ Պ. Յակոբ Մերաքեան բէնօր ձայնով, Օր. Լուիզ Սէբաստեան, որոնք դերասանի յատկութեամբ, Օր. Ներ Քնարիկ Զօրպաճեան, Նպելլի Տէյիրմէնճեան եւ Պերճուհի Գաշունեան պարելու բնական ճկունութեամբ :

Մեր երիտասարդներուն մէջ արժէքներ մշակելու միջոցներ կրնան ըլլալ դեղարուեստական դպրոցի արժէք ունեցող կազմակերպութիւններ , որպիսին է «Լոյս» թատերախումբը: Զանոնք քաջալերելու եւ սկսուած գործը տեւականացնելու համար հասարակութեան կ'իյնայ խրախուսել, անխոհեր ներկայ ըլլալով անոնց սարքած հաւաքոյթներուն եւ հանդէսներուն :

Ուրեմն պատրաստուեցէք մօտ օրէն «Ոսկի փարչիկ - Արծաթ Չրիկ»ի ներկայացման, որուն մաս կը կազմէ «Ներգաղթը», մեկնողներ եւ մնացողներ: Պիտի տեսնէք հետաւոր ծովերէն յամրաբար եկող նաւը բեմին վրայ ու մեկնողները, — շատ յուզիչ երգախառն պատկեր մը, նոյնպէս Տիկին Միլոռնեանի հեղինակութեամբ եւ բեմադրութեամբ: Ամէն խնամք տարուած է խաղին բեմադրութեան համար :

Ներկայացման Թուականը եւ տեղը պիտի յայտարարուին յառաջիկային :— Ց. Տ.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

ՇԱՎԻԼ.— Սիրելի «Յառաջ», այս անգամ առ Ֆրանսահայ Կաթոլիկ Խաչի մեր վաստակաւոր էր որ իր տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսով, մարտ 23ի կիրակի հաճելի եւ հայեցի օր մը պարգեւեց մեզի: Իրենց ակնկալածէն շատ աւելի մեծ բազմութիւն մը ժամանակին լեցուցած էր քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը: Գեղարուեստական բաժինը ամբողջութեամբ ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Րաֆֆի» երգչախումբը եւ նորակազմ թատերախումբը, դեկավարութեամբ ընկերներ Ս. Յովհաննէսեանի եւ Բ. Չապէչեանի :

Ինչպէս անցեալ ամսուան «Անոյշ»ի ներկայացումով «Րաֆֆի» երգչախումբը, այս անգամ ալ Ս. Պարթեւեանի «Անմահ բոցը» թատերախաղի ներկայացումով, Նոր Սերունդի թատերախումբը ղեկ անցաւ իր վրայ դրուած յոյսերը, լիուլի պսակելով իր դեկավարին ընկեր Բ. Չապէչեանի, աքնաջան աշխատանքը: Եւ երբ մտածենք պահ մը թէ բոլոր այն դերակատարները, բացի մէկ քանի մեծերէ այստեղ ծնած ու մեծցած նորահաս սերունդէն են որոնք իրենց հայերէնասորված են շատ վիւի չարաթական միօրեայ դպրոցին եւ իրիկուան դասընթացքներէն, կարելի է հետեւցնել թէ ինչ մեծ աշխատանք տարուած է այս դեղեցիկ արդիւնքին հասնելու համար :

Հանդէսը սկսաւ «Րաֆֆի»ի խմբերգներով : Արտասանեցին մեր Նոր Սերունդէն Քնարիկ Օհանեան, Աղատուհի Գարաօղլանեան, Բրաքիոն Անանեան, Շաքէ Յովհաննէսեան եւ փոքրիկն Մելինէ Մինասեան: Մեր «Անոյշ»ը, Աստղիկ Քէօսեան, այնքան յուզումով երգեց «Կռունկ»ը:

«Անմահ բոց»ի ներկայացումին մէջ, բացի ընկեր Չապէչեանէ որ միանգամայն դեկավար - կազմակերպիչն էր եւ Պ. Մինաս Սէյիսեանէ որ Գարակէօղեան / որբանոցին մէջ արդէն վարժուած էր բեմերու, մնացեալները բոլորն ալ նորահաս - ներ, մեծ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Այս անգամ ալ հաճելի անակնկալ մը եղաւ, այս պատերազմի մեր զոհերէն ողբացեալ ընկեր Հրանտ Աթանեանի աղջկան , Վարդուհիի այնքան անթերի խաղարկութիւնը: Եղաւ յուզումի պահեր, ուր հանդիսականներէն ամէնէն սառնասիրտն անգամ սոսկացած էր զգալու իր հեծկլտուքը: Միւս դերակատարները, Օրիորդներ Պերճուհի Մարտիրոսեան եւ Մարի Պետեան, ընկեր Գ. Փափազեան, Բիւզանդ Մինասեան, Մարտիրոս Օհանեան, Պ. Արամ եւ փոքրիկն Կարօ Տօղրամաճեան խաղարկութիւնը մինչեւ վերջը պահեցին տաք ու ոգեւորիչ մթնոլորտի մէջ :

Ցեսոյ ներկայացուեցաւ կատակերգութիւն մը, «Եօթանասունոց փեսացուն» որուն դերակատարներն ալ Պ. Մ. Սէյիսեան եւ Արամ, ընկեր Փափազեան, Յովհաննէս Տէր Գալուստեան եւ Օր. Շուշանիկ Մարտիրոսեան չատ կայծող կերպով տարբին իրենց դերերը: Նկատելի պարագայ մը, մեր երիտասարդ դերասան-դերասանուհիները այնքան լաւ սորված էին իրենց դերերը որ, գրեթէ պէտք չէին ունենար յուշարարի: Այս տարբերական դիտելիքին անտեղեակ են մեր շատ մը չնորհքով դերասանները :

Ժամը 8ին սկսաւ պարահանդէսը: Գործունէութեան կարգը եկած էր մեր Կ. Խաչուհիներուն, որոնք պարտաւոր էին կերակրել այդ բազմութիւնը: Շատ քիչեր վերադարձան տուն: Մնացողներն ալ շատ անօթի էին , հետաքրքիր հիւրեր ունէինք, Քրիստոս մը պէտք էր որ մեր չնորհալի Տիկիններու պատրաստած այնքան համեղ բայց դժբախտաբար անբաւարար ուտելիքով կերակրէր այս ժողովուրդը : Ժամը 9ին ճաշատեղներ դրեթէ պարապ էր:

— « Պարոն, շատ բան պատրաստած էինք , բայց քնաւ մեր միտքէն չէր անցներ թէ այսքան բազմութիւն կ'ունենանք:

— Այո, սիրելի Կ. Խաչուհի, մեր ժողովուրդը ձեզ չատ լաւ կր ճանչնայ եւ կուգայ դնահատելու ձեր բոլոր ձեռնարկները, սակայն կ'ներեւայ թէ դուք դայն լաւ չէք ճանչնար, որ այսպէս անպատրաստ կը դտնուիք, ասիկա Թող ձեղի դաս մը ըլլայ :

Սիրելի «Յառաջ», անցեալ ամսուան թղթակցութեանս մէջ, ակամայ մոռցած էի, մեր Նոր Սերունդի երկու դերակատարները «Անոյշ»ի մէջ, Օր. Աղատուհի Գարաօղլանեանը Անոյշի մօրը եւ Պ. Բիւզանդ Մինասեանը դիւղացիի դերերուն մէջ: երկուքն ալ մեծ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց բաժինները :

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

Եզմտական գործավար Հալիտ Նազմի Քէշմիր յայտարարեց.

— Ամերիկայի խոստացած նիւթական վարկր արագօրէն պիտի նպաստէ մեր վերականգնումին եւ իրր այդ բացառիկ կարեւորութիւն ունի մեզի համար: Ամերիկեան վարկը պիտի օգտագործենք մասնաւորաբար երկրին անտեսական եւ ընկերային վերանորոգման համար: Մեր մասնակցութիւնը Պրեթթըն Վուտսի համաձայնութեան նպատակը այս գործին: Եթէ անտեսական կարգադրութիւնները չընէինք, դժուար թէ Ամերիկա մեզի բանար այս վարկը: Մենք մասնակցեցանք թէ Պրեթթըն Վուտսի համաձայնութեան եւ թէ միջազգային վերանորոգմանգրամատան եւ հոն պիտի ունենանք43 միլիոն տոլար դրամագլուխ: Երբ տեսներ դայ, պիտի օգտուինք նաեւ այդ դրամագլուխէն եւ պիտի բարեզարգենք երկիրը:ՀամաձայնԱմերիկայէն որուած լուրերու, խոստացուած նիւթական օժանդակութիւնը պիտի չուշանայ:

Ագդ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովի նախագահ Մէմտուհ Շէվքէթ Էսկինազի եւս յայտարարեց.— Նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնը յետպատերազմեան շրջանին ամէնէն իմաստա -

լից քաղաքական դէպքը կը կազմէ: Թուրքիա վաղուց համոզուած էր թէ չահերու նոյնութիւն մը ունի անգլեւամերիկեան քաղաքականութեան հետ: Գոհ ենք լսելով միեւնոյն համոզումը Միացեալ Նահանգներուն նախագահին իսկ բերնէն: Որքան ատեն որ Ամերիկա այսքան կարուկ կը չարժի ոեւէ պետութիւն չի կրնար նոր յարձակումներ փորձել »:

★ Բազմաթիւ ներածող վաճառականներ հեռագրերնը կը ստանան ամերիկեան առեւտրական դործակալներէ: Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ամերիկեան տուներ տրամադիր են երկար պայմանաժամով ապրանք տալ Թուրքիոյ վաճառականներուն :

Ջանին ժողովուրդը իսկապէս կը նեղուի անունդի պակասէն: Վերջին լուրերու համաձայն հազիւ 3ուկէա օրուան պարէն մնացած է ամբողջ ըլջանին մէջ: Կացութիւնը այնքան յուսահատական է որ անգլիական հրամանատարը խնդրեց անգլ. սպասրապետութենէն արտօնել որ Թոթիէրատամ հանուի ամերիկեան պաշարը, փոխանակ Համպուրկի կամ Պրէմէնի, որպէսզի չուշանի: Գերմանական բանուորները միեւնոյն ատեն կը վախնան որ Դաշնակիցները նոր զործարաններ կը քանդե, վառանդելով իրենց ապագան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂԱՎ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարական ըլջանակիները կը հաստատեն թէ ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկուած է, զոպերու համար հիւսիսային ըլջանի ապատամբական չարժումը: Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են ամբողջ Մակեդոնիոյ մէջ եւ պիչերային երթեւեկը արդիլուած է Սելանիկի ըլջանին մէջ: Հիւսիսային ըլջանին մէջ զործողութիւնները կը վարէ զօր. Վանթիրիս, իսկ հարաւային ըլջանին մէջ զօր. Զերվաս, հանրային բարեկարգութեան նախարարը: Իրադեկներու կարծիքով քանի մը չաբաթը բաւական է խորտակելու համար կազմակերպուած ապատամբութիւնը: Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն զործողութիւնները կը չարունակուին ամէն ուղղութեամբ եւ բազմաթիւ հրոսախումբերը իրենց ղէնքերը նետելով կը փախչին: Կը հաստատուի թէ 32 բանտարկեալներ ապահնուած են Լոկոնիոյ Կիւմչան քաղաքի բանտին մէջ: (Այս ըլջանը արքայականներուն միջնաբերդն է):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ կը հեռագրեն թէ բանակցութիւնները սկսած են խորհրդային եւ բրիտանական ներկայացուցիչներուն միջեւ, անդլեւխորհրդային դաշնագրին վերաքննութեան մասին: Մ. Մխութեան գլխաւոր ներկայացուցիչն է Վիչինսկի: Երկու կողմէն երկ-երկու պատուիրակներ քննելով մասնագիտական խնդիրները, տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնեն իրենց կառավարութենց: Այս առթիւ կը յուսացուի որ երկու երկիրներուն առեւտուրն ալ աւելնայ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ազգ. պաշտպանութեան վարնախարարը, զօր. Կարոլ Սվերչեւսկի, չաբաթ օր սպանուեցաւ «ֆաշական աւազակներու կողմէ, երբ իր պաշտօնատունը կ'երթար», ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական զեկոյցը: Կը կարծուի թէ ահաբեկիչները անգամ են Ուկրայնայի զաղտնի բանակին որ կը զործէ սահմանադլուխին երկու կողմերը, անկախ Ուկրայնա մը հաստատելու համար:

ՉՕՐ. ՏԸ ԿՈՂ կիրակի օր ներկայ եղաւ յիշատակարանի մը բացումին Պրիւնվալի մէջ (Նորմանտիա): Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Դիմադրական չարժումը ունեցաւ իր բարձունքները եւ ցածութիւնները, իր սխալները եւ մեծութիւնները, իր վրիպումները եւ յաղթանակները: Բայց եղաւ մի եւ անբաժանելի ինչպէս Ֆրանսան զոր կը պաշտպանէր: Ինչ որ կը նշանակէ թէ այս աղդային ստացուածքը յափշտակելու որեւէ փորձ պիտի չհոյլատրուի: Գանձիկ սրբապղծութիւններ են այն կուսակցական փառասիրութիւնները որ կը յաւակնին իրենց սեփականացնել զայն ամբողջովին կամ մասամբ»: Ուրիչ տեղ ճառեր ալ պիտի խօսի, ուղղակի չօշափելով քաղաքական խնդիրներ:

ԳԱՀԻՐԷի անգլիական վերջին զօրամասը մեկնեցաւ Մարտ 29ին: 1882էն ի վեր առաջին անգամ է որ մէկ հատիկ անգլիացի զինուոր չէ մնացած Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ:

ՑՈՑՅԵՐԸ ԵՒ ԲՈՒՆԱԻԹԻՒՆՆԵՐԸ կը չարունակուին Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ: Դժգոհութիւնը վարակած է բոլոր դասակարգերը: Բանուորները կը զանգատին խմբական արձակումներու դէմ, զաւառները կը բողոքեն անտեսական անարդար եւ նուաստացուցիչ պայմաններուն դէմ: Բիրերով եւ աւերներով զինուած կիներ յարձակում զործեցին Ռավէննայի մէջ, արիւնալի բռնութիւններ տեղի ունեցան Պարիի մէջ եւն.:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ մէկ վանքին վանահայրը, Հ. Մոնիէ հարցաքննութեան կանչուելով, խոստովանեցաւ թէ երկու «միլիոնէներ պահած էր, տեղի տալով անոնց մայրերուն աղաչանքին:

ՀԱՐԻՒՐ ԱՆԳԼԻԱՑիՆԵՐ դասի քաշուած են Լոնտոնի մէջ, արտօնուած չափէն (75 սթերլին) աւելի ծախսած ըլլալով Միջերկրականի ափերուն վրայ, նիս, Քան եւն.: Իւրաքանչիւրը 1000 սթերլին ծախսած ըլլալով, տասը միլիոն սթերլին դուրս ելած է երկրէն: Ամբաստանեալներուն մէջ կը դտնուին չատ մը երեւելիներ աղնուական դասակարդէն:

ԼՐԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ, որ Հաչէթի մեծնաչնորհն էր, այսուհետեւ պիտի կատարուի զանազան ընկերութեանց միջոցաւ: Կառավարութիւնն ալ պիտի մասնակցի 200 միլիոն ֆրանք տրամադրելով: Հաչէթի զոյքերու խնդիրը պիտի կարգադրուի յատուկիկային:

ՄԵԱՒՈՏԻ տովորական «Աքաֆէրլաթի»ն ազատօրէն պիտի ծախուի աւրիլ 21էն սկսեալ: Մխամոլները (ոչ կիները) պիտի ստանան ամսական տասը տուփ սիկաւէք: Ապրիլ 21էն սկսեալ «կոփ» ծխախոտը պիտի ծախուի առանց սահմանափակման, ծրարիկը 65 ֆրանքի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷն հասած լուրերու համաձայն, Մ. Մխութեան կարգ մը չրջանները կը տառապին սովէն, իբրեւ հետեւանք անցեալ տարուան երաշտին եւ յետոյ տեղատարափ անձրեւներուն, որոնք վճասուցած են Սիպերիոյ հունձքերուն մեծ մասը: Մորհրդային մամուլը թիւեր չի յիշեր, բայց հայրենասիրական կոչեր կ'ուղղէ ժողովուրդին.— «Շուտ յանձնեցէք ցորենը, հայրենասիրական պարտականութիւն մըն է չուտ յանձնել» եւն.: Ամերիկեան զործակալութիւն մը կը յայտնէ թէ Նոր Տարուան ծնդերէն ամիլջապէս վերջը, խորհրդային իշխանութիւնը հրամայեց մորթել չատ մը արջառներ, երկու պատճառներով,— Ա. կեր չկայ, Բ. Անհրաժեշտ է միս ճարել: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ձիւղ է որ ժողովուրդը առատ միս ունեցաւ, բայց արջառին մէկ երրորդը սպառեցաւ ձմրան միջոցին: Կեղր. կոմիտէն կոչ մը ուղղեց հողագործներուն որպէսզի մչակեն 12 միլիոն հէքթար տարածութեամբ խոպան հողեր, յատկիկայ երկու տարիներու ընթացքին:

ՏԷՓԼԻՆ - ՊԱՄԹԻՍ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ տեղի ունեցաւ չաբաթ օր: Երկու երեսփոխանները տարձան նախկին երկու հարուածներ պարպելէն առանց իրար վիրաւորելու: Վկաները միջամտեցին, բայց հակառակորդները չհաչտուեցան: Տէփլո, ընկերվարական եւ նախկին նախարար, 40 տարեկան է, Պամթիս (արմատական) 60: Առաջին մենամարտն է այս 1938էն ի վեր:

Ցաւեկոյր պատահաձդէս

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալօն Լօնչանի սրահին մէջ, 33 Bld. Longchamp: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Գամբ. Ֆրէդի «Նոր Քնար» երդչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սահակ Թոխալեանի: Արտասանութիւններ, մեներդ, նուադ եւ հաճելի անակնկալներ: Խօսք պիտի առնեն ընկերութեանս Փր. Շրջ. 10րդ համադումարի պատգամաւորները: Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիչեր եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ յայտնի Ջութիահար Ս. ՋԼՕՐԼՔՃԵԱՆի նուագախումբի : Ճոխ պիւֆէ: Աւանդական հաւկթախաղ, ուրախ կերուխում: Մուտքը ազատ է:

ԼԻՈՆ.— Նուպար Ասլանեան հօրը անունը՝ Սմբատ, մօրը անունը՝ Թագուհի, կը փնտռէ Տիկին Արշուհի Գասապեանը կամ Սարկաւագեան (Մարթերդցի), կը կարծուի թէ փարիզ իր եղբօր Տօքթ. Ասլանեանի քով կը գտնուի: Իմացնել Պ. Յովհաննէս Գարոյեանի, 35 rue Clos-Siphon, Lyon, Rhône:

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Անոախընթաց նուագահանդէս դասական եւ Կոմիտասեան կտորներու, Ապրիլ 21, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Մարսէյլ Պօմոնի Florealի մէջ: Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, 5 ապրիլ չաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն սկսեալ : Ընտիր նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ, հաւկթախաղ: Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաչարժ զաւեշտ մը: Կը հրաւիրուին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկերներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ է:

ՀԸՑ - ԲՈՑԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐՔ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

ՀԸՑ - ԲՈՑԺ որոշած է բարձրացնել բաժնեգինը: Անոնք որ մինչեւ Ապրիլ 1 կը վճարեն, բաժնեգինը կ'ընդունուի հին հաչիւով: Ապրիլ 1էն սկսեալ՝ Ֆրանսայի համար բաժնեգինն է 300 ֆր., Ամերիկայի եւ Անգլիոյ համար՝ 400 ֆրանք, մնացեալ երկիրներու համար 350 ֆրանք:

ՀԸՑ - ԲՈՑԺ կը ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն: Չրի կը ղրկուի ազգ. հաստատութիւններու եւ դպրոցներու:

ԳՈՒՇԱՏԵՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս հինգչաբթի, ժամը 8ին, Bar du Globe: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէն:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Ց. Դ. եդիպտացի կոմիտէին ժողովը այսօր, երեքչաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգչաբթի ժամը 8.30ին: Դասախօս՝ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ (չար. Հայ Մաւենագրութեան պատմութեան):

Հ. Ց. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբին ժողովը՝ այս չորեքչաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆՇԱՆՏՈՒԲԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ.— Մարտ 22ին տեղի ունեցաւ նշանախօսութիւնը Միքայէլ Խաչատուրեանի եւ Օր. Լուսիի, երկուքն ալ Նոր Սերունդէն:

Այս առթիւ խօսք արուեցաւ Հ. Ց. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ ընկեր Գ. Սաղրեանի որ սովորական չնորհաւորութիւններէ եւ մաղթանքներէ վերջ թելադրեց որպէսզի ծաղկեփունջի փոխարէն, որեւէ նպատակի յատկացնեն իրենց նուէրները: Այս առթիւ Նոր Սերունդի «Հայաստան» թերթին եղան հետեւեալ նուէրները: Հ. Ց. Դ. Վռամեան ենթ. 500 ֆրանք, Պ. Գ. Դանիէլեան, Տիկին Աննա Ուղուրեան 500ական ֆրանք, (Կրընոպլէն) Տիկին Փիլիկեան 300 ֆր., դումար՝ 1800 ֆրանք: Սէն Լուէն ընկեր Ա. Փափազեան, 500 ֆրանք Կապոյտ Խաչին, Օր. Լ. Փափազեան 500 ֆրանք Նոր Սերունդին, Մկր. Սուքիասեան 500 ֆրանք Հ. Ց. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին: Ցետոյ խօսք արուեցաւ կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն Տիկին Ա. Սուքիասեանի, թելադրեց երիտասարդուհիներուն որ հետեւին խօսեցեալներու օրինակին, կազմելով հայկական նշանաւոր կերպով կարողանան հայրենիքին ըսել «մենք օտարութեան մէջ անդամ Հայ մնացինք»:—Ներկայ մը

Ծանօթ.— «Ցառաջ»էն ստանալ «Հայաստան» թերթին 1800 ֆրանքը եւ Վեթ. Ֆոնտին 500 ֆր.ը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ ՁԱՏԻԿԻ ԱՌԹԻԻ

Կազմակերպուած Շառլ Հաճընի Հայր. Վերարչեալ Միութեան կողմէ, 6 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Jeu de Dames-ի սրահին մէջ : Կը հրաւիրուին չրջակայքի բոլոր անդամ եւ հայրենակիցները, հաճընցի փեսաները, մասնաւորաբար Լիոնի մասնաճիւղը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ խմիչք եւ անակնկալներ:

Գործատուներ կ'ուզուին

Կնոջ հագուստի fօնֆէքսիօնի համար գործատուներ կ'ուզուին տունը աշխատելու համար: Դիմել Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆի, 32 rue des Annelets, Paris (19):

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաչիի վաճառատուն **Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. փափագաճ վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻԻՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝ ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie

Jac-Mot

ՑԱԿՈՐ

ՄՈԹԵԱՆ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵԼԵՆԻ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուչահոտութիւնները :

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 2 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 2 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5000 - Նոր շրջան թիւ 609 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ՖՐ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

5 0 0 0

«Յառաջ»ի այս օրուան թիւը...

Տենդ ու տքնութիւն, չոնչ ու չարժում հինգ հազար օր անընդհատ: Աչխատանք վառ պահելու համար աղբային ու քաղաքական դիտակցութիւնը արմատախիլ բռնմութեան մը որ այս ափերն ինկաւ 25 տարի առաջ:

Շատ համեստ էր ծրագիրը, երբ գործի ձեռնարկեցինք, 1925 Օգոստոս 1ին:

Փորձառու բարեկամներ կը թելադրէին մանրանկար չարաթաթերթէ մը անդին չանցնիլ, ինչպէս առնելով տեղական պայմանները:

Արդարեւ, մինչեւ այդ օրը, Փարիզը տեսած էր միայն պարբերականներ,— չարաթաթերթ, երկշաբաթաթերթ կամ ամսաթերթ:

Ու սակայն, մեզի համար տարբերական, հասունցած պահանջ մըն էր օրաթերթը: Թէեւ հարկադրուեցանք չարաթը երեք անգամ հրատարակել, մինչեւ 1927 Յունուար:

Շատ չանցած, «Յառաջ»ը արեւմտեան եւրոպայի առաջին օրաթերթը եղաւ 1927 Յունուար 1ին: Անխափան չարունակուելով մինչեւ 1940 Յունիս 9, եւ, օտար զրաւման դադարէն վերջ, վերսկսելով 1945 Ապրիլ 8ին:

Դրամագլո՞ւխը.— այն ինչ որ տրամադրած էր մեր հանդուցեալ բարեկամը, Վահան Օթոսմանճեան,— 15.000 ֆրանք՝ երբ երկօրեայ էր, 50.000 ֆրանք եւս, երբ օրաթերթի վերածուեցաւ: (Մեր բարեկամը պատրաստ էր միեւնոյն ատեն փոխառու տպարանի մը հաստատման ծախքը, բայց մնաց առկախ, զանազան պատճառներով):

Ուրիշ ոչ մէկ վարկ որեւէ աղբիւրէ, բացի բաժնեգրութեան ու ծանուցումներու եկամուտէն: (Երկրորդ շրջանի վերսկսումէն վերջ, բաժնեգրին՝ մեզի տուած վարկը [illegible] թուղթ դնելու):

Ի՞նչ էր մեր սկզբնական ծրագիրը, երբ գործի ձեռնարկեցինք տպարանի մը մէջ որ չատ կը յիշեցնէր կարինի «Յառաջ»ի տպարանը եւ ուր մեքենան ձեռքով կը բանէր եւ կանոզ կ'առնէր իրիկուան ժամը 8ին, դրացիներու բողոքին վրայ.—

« Ամէն բանէ առաջ մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շահիչ կուտան ժողովուրդներու եւ վար կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար:

« Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը: Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով փիզիքապէս եւ նիւթապէս եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն: Այս հիւրընկալ այլ համայնակալ աշխարհներուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի չանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին ժառանգն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ասիական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ նոր կեանքի բարիքներով:

« Ամէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներուն հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ աչքերնիս ընլլանք, չտարուինք խարուսիկ երեւոյթներէ եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը» (*Յառաջ*, 2 Օգոստոս **1925**):

Այս ժամերուն ծրագիրը ինքնին ընդլայնուեցաւ տարիներու ընթացքին, «Յառաջ»ը դարձնելով կեդրոնական եւ կենդանի անդամատան մը ազգային, քաղաքական, դրական - գեղարուեստական եւ մանաւանդ երիտասարդական գործունէութեան: Եւ այս՝ չնորհիւ այն հզօր եւ յեղափոխական բազուկին որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն:

Այստեղ դժուար է պատկերացնել այն աշխատանքը որ կատարուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ եւ «Յառաջ»ի չնորհիւ, չարժման մէջ դնելով բազմաթիւ եւ բազմազան տաղանդներ: Մանաւանդ երիտասարդներ, որոնք ծաղկեցան «Յառաջ»ի ծաղկաստանին մէջ:

Ունեցանք «չնորհալի» — բառին արեւելահայ իմաստով— աշխատակիցներ, որոնք մեռան հազիւ փթթած: Ունեցանք ուրիշներ որոնք ճամբայ եւ դաւանանք փոխեցին, իբրեւ թէ աւելի լաւ ծառայելու համար այս տարագիր բազմութեանց եւ հայրենիքին:

Ոչինչ: Մէկտեղն են «Յառաջ»ի հինգ հազար թիւերը, ճերմակի վրայ տպուած սեւ դիրերով, հաստատելու համար իւրաքանչիւրին տեսակէտն ու հոգեկան պատկերը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՇԱԿԱՆ ՈՐՔԱՆ ՈՐ Կ'ՈՒԶԷՒ

Երբ դպրոցական էինք, քերականական լուծման մեր պարտականութիւնը դժուար կուգար մեզի: Ձաան՛լ բայը, ածականը, դերանունը, դէմքը, հոլովը, եզակին, յոգնակին, եւայլն:

Մանաւանդ ածականները դասել յարմար եւ յատկաչական դոյականներու կրչական՝ նախանձելի ընդունակութիւն մըն էր:

Ախո՛ս որ այդքան սիրտ ենք մաչեցուցեր, միաք ենք յոգնեցուցեր: Ի՞նչպէս մեր ուսուցիչները խմաստութիւնը չեն ունեցած ըսելու որ կը բաւէ երեք չորս ածական միաք պահել եւ կցել հայերէնի բոլոր դոյականներուն, տեղի անտեղի, յարմար թէ անյարմար:

Օրինակ, Փաչիսա - Փաչականը ածականը հրաչագործ դեր կրնար կատարել, եթէ այդ օրերուն սորվեցուցած ըլլային մեզի:

Եթէ վարժապետը գերօ մը դնէր մեր դասը պատրաստած չըլլալուս համար, կրնայինք մարդը խաչել — Փաչի՛ստ քեզի, այդ ինչ Փաչական ունի՞ս հոտող սովորութիւն է:

Եթէ գերօն պատիժի փոխուէր, անմիջապէս «յետադիմականը» կրնայինք վակցնել մարդուն ճակտին:

Իսկ ապառիկի պարագան աւելի կը ծանրացնէր մեզը, ու կրնայինք մարդուն երեսին պոռալ, — «Դաւաճա՛ն»:

Սմէն օր այնքան կը հանդիպինք այդ «օրհնեալ դիւա»ին որ, այլեւս բառարան նայելու պէտք չունինք:

Ո՛վ որ ամէն ցնդաբանութեան «այո» չըսեր, հայրենադաւ է, դաւաճան է, հակահայաստանեան է կամ յետադիմական: Նորաթեատր հայրենասէրները ամէնէն առաջ այդ հինգ ածականները չուկան տանելու «ճիգեական» դպրոցին մէջ, դանոնք

ՍՍՍՐ

30 ԹՈՆ ԶԱՄԻՋ ՆՈՒԻՐ

«Հայրենիք» կը գրէ թէ Ֆրէգնոյէն (Քալիֆորնիա) Տիկին Փօլ Մովսէսեան 30 թոն չամիչ նուիրած է հայ կաթոլիկներուն, տասը թոն Յունաստանի, հինգ թոն Մարսէյլի, 15 թոն Պէյրութի համար: Նաւը Պիրէոն մեկնած է Մարտ 10ին: Լուր տրուած է Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Մեծերը ուսելի առջեւ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Զորսերու Խորհուրդը կատարեալ անելի մը մատնուած է: Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Պէվին մերժից որեւէ միջին բանաձեւ Գերմանիոյ տնտեսական միութեան մասին, պնդելով հետեւեալ կէտերուն վրայ.—

1. Ազատ չարժում անձերու, դաղափարներու եւ առեւտուրի՝ ամբողջ Գերմանիոյ (Խ. Միութիւնը եւ Ֆրանսա չեն ընդունիր այս տեսակէտը).— 2. Գերմանիոյ արտածումներուն արդիւնքը պէտք է ամէն բանէ առաջ յատկացուի ներածումներուն դինը վճարելու (Խ. Միութիւնը չընդունիր).— 3. Պէտք է հաւասարապէս բաժնել Գերմանիոյ համար եղած եւ ըլլալիք անցեալ, ներկայ եւ ապագայ ծախքերը (Խ. Միութիւնը կը մերժէ, նոյնպէս Ֆրանսան, ոչ այնքան վճռական).— 4. Պէտք է հաստատել կեդրոնական վարչութիւններ (Ֆրանսա վերապահ):

Նոյն նիստին մէջ, Մ. Նահանգներուն ներկայացուցիչը, զօր. Մարշըլ վճռապէս մերժեց Ֆրանսայի այն տեսակէտը թէ կարելի է տալ իր պահանջած հանքածուխը, հաստուցումներ վճարել առանց ներածումներուն եւ պարենաւորումը ապահովելու: «Չենք կրնար իշտեակի մը վերածել Գերմանիան: Չենք կրնար վերկուքի բաժնել զայն: Եւ անկարելի է ճշմարիտ համաձայնութեան մը յանգիլ վերջնագիրներ ուղղելով կամ անսասան դիրք բռնելով»: (Կ'ակնարկէ Խ. Միութեան, որ բացարձակ պայման դրած է հաստուցում ստանալ ընթացիկ արտադրութիւններէն, հաւանելու համար Գերմանիոյ տնտեսական միութեան »:

Կէս օրէն վերջ Պ. Պիտօ եւս խօսեցաւ, պնդելով թէ Ֆրանսայի համար կենսական կարեւորութիւն ունի ածուխի խնդիրը:

«ԱՐեւՄՈՒՏՔԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ» Կ'ԸՍԷ ՄԱՐՇԷՇԱԼ ԹԻԹՕ

Մարէշալ Թիթօ, Եուկոսլաւիոյ առաջնորդը, երկուշաբթի առաւօտ ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, մեղադրեց Մ. Նահանգները եւ Անգլիան թէ պատերազմ կը պատրաստեն Պալքաններու մէջ: Ըսաւ թէ Պելկրատի ամերիկեան դեսպանը ոչինչ ըրած է բարւոքելու համար երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները, մինչդեռ Եուկոսլաւիոյ ներքին գործերուն եւ սխալ տեղեկութիւններ հաղորդած անոր մասին: Ցետոյ հերքեց այն մեղադրանքը թէ Եուկոսլաւիա պարզապէս Խ. Միութեան մէկ արբանեակն է: Իր կարծիքով, Յունաստանի մէջ խարխիս մը հաստատուած էաշխարհակալ պետութեանց համար որ կընայ սպասնալ Պալքաններու խաղաղութեան: «Աչխարհը բաժնուած է երկու խմբակցութեանց, մէկը՝ գնդաւածը արեւելեան Եւրոպայի ժողովրդավար պետութիւն, միւսը՝ փոքր բայց զօրաւոր խմբակ մը աշխարհակալ պետութեանց»:

Մարէշալը յետոյ բացատրեց թէ արեւմտեան պետութիւնները ինչո՛ւ չեն օգներ միջմացնելու համար Եուկոսլաւիոյ սպառնացող տուը: «Նախկին դաշնակիցները համակիր չեն մեզի, տրովհետեւ մենք ոչ թէ կեղծ, այլ իրական ժողովրդապետութիւն մը կը պահանջենք: Ցամաթ ես այն տպաւորութիւնը կը կրեմ թէ անոնց օգնութիւնը միջի կ'առաջարկուի իբրեւ կաշառք: Մենք օգնութիւնը իբրեւ ողորմութիւն չենք ուզեր, այլ իբրեւ իրաւունք մը: Մեզ կ'ամբաստանեն իբրեւ մէկ արբանեակը Խ. Միութեան, մինչդեռ մենք այդ պետութեան հետ կը քալենք որովհետեւ ան միակ պետութիւնն է որ չսպառնար մեր անկախութեան: Խ. Միութիւնը միակ դաշնակից երկիրն է ուր մարդիկ խաղաղութեան մասին կը խօսին: Ուրիշ ամէն տեղ ռումբերու մասին կը խօսին:

Ցետոյ ակնարկելով դրացիներուն, ըսաւ թէ Եուկոսլաւիա երբեք պիտի չմոռնայ իր ազգայրները որոնք իտալական սահմանէն անդին եւ պիտի չհրաժարի իր պահանջներէն՝ Քարինթիոյ մասին (Աւստրիա):

Ամերիկա պիտի վարձէ՞ գրեհները

ՄԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒՆ ԿԱՄՔԻՆ ԶԳԵԼ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԽՈՍՏԱՑՈՒՄԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ.— ՈՒՐԻՇ ՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ... ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՔՈՒԼԻՄԲՈՎ ԱՊԱՌՆՈՒԱԼ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Թլատ Փրէս» կը հաղորդէ թէ Ամերիկեան կառավարութիւնը մտադիր է ներկայացնել Ցունաստանի, Իրանի եւ Թուրքիոյ համար նախատեսուած տնտեսական օգնութեան ծրագրին մէջ փոփոխութիւններ, որպէսզի Ամերիկա կարենայ ստիպել այդ երեք երկիրները որ գործադրեն ներքին բարեկարգութիւններ, որոնք անհրաժեշտ են որպէսզի Ամերիկա կարենայ իր դրամագլուխը ներդնել անոնց մէջ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Ցունաստանի մէջ ներդրուած 300 միլիոն տոլարը չի կրնար ապահովել ներքին կարգ ու կանոն, եթէ չկարենայ ստիպել Ցունաստանի կառավարութիւնը որ ներդնէ ներքին բարեկարգութիւններ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Թուրքիոյ համար նախատեսուած 100 միլիոն տոլարը չի կրնար ապահովել ներքին կարգ ու կանոն, եթէ չկարենայ ստիպել Թուրքիոյ կառավարութիւնը որ ներդնէ ներքին բարեկարգութիւններ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Իրանի համար նախատեսուած 60 միլիոն տոլարը չի կրնար ապահովել ներքին կարգ ու կանոն, եթէ չկարենայ ստիպել Իրանի կառավարութիւնը որ ներդնէ ներքին բարեկարգութիւններ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Ցունաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի համար նախատեսուած 460 միլիոն տոլարը չի կրնար ապահովել ներքին կարգ ու կանոն, եթէ չկարենայ ստիպել Ցունաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի կառավարութիւնները որ ներդնեն ներքին բարեկարգութիւններ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Ցունաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի համար նախատեսուած 460 միլիոն տոլարը չի կրնար ապահովել ներքին կարգ ու կանոն, եթէ չկարենայ ստիպել Ցունաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի կառավարութիւնները որ ներդնեն ներքին բարեկարգութիւններ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Ա.

«Ցուահաբեր» ամսագիրը հարցաքննութիւն մը, անձէք մը բացած է հայ լեզուի ներկային ու ապագային շուրջ:

Հարցաքննութիւնը կը չօշափէ մեր գաւառաբարբառներու, ուղղագրութեան, օտարաբանութեանց եւ երկու զրական բարբառներու ձուլման խնդիրները:

Քիչ մը անդին կուտանք հարցարանը, չորս յօդուածներէ բաղկացած, որոնք խնդիրը կը պարզաբանեն եւ կը ճշտեն քննութեան շրջադիծը:

Նկատի ունենալով հարցին կարեւորութիւնը, այս սիւնակներուն մէջ ալ կը փոխադրենք զայն, աւելի լայն քննութեան մը ենթարկելու համար, տրուելիք պատասխանները, հրատարակելով զանոնք օրաթերթին կամ ամսագրին մէջ, ըստ յարմարութեան:

Հայ լեզուի եւ մանաւանդ արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրական բարբառներու ձուլման խնդիրը նոր չէ որ հրապարակային քննութեան նիւթ կը կազմէ: Առաջին մեծ պատերազմէն առաջ, «Ազատամարտ» շաբաթաթերթի (1911—12) նման հարցարան մը ուղղեց իր աշխատակիցներուն: Ժամանակի մտաւորականութիւնը հետաքրքրուեցաւ եւ լայնօրէն զբաղեցաւ տրուած հարցով, պատասխանելով իր ամենահզին ակաւոր դէմքերուն բերնով, արեւելահայ թէ արեւմտահայ:

Խնդիրը չլուծուեցաւ անշուշտ, բայց պարզաբանուեցաւ եւ շատ մը յարակից հարցեր լուսաբանուեցան, որոնք այսօր ալ կը պահեն իրենց շահեկանութիւնը:

Այսօր, աւելի քան երեք տասնամեակ ետք, խնդիրը կը պահէ իր կերպարանքը, իր շատ մը կողմերով, հակառակ պայմաններու մեծ փոփոխութեան:

Կա՞յ տագնապ մը հայ լեզուին համար, ուր կ'երթայ հայերէնը. առ հասարակ եւ արեւմտահայերէնը՝ մասնաւորապէս: Ինչ ճակատագիր վերապահուած է արեւմտահայ չքեղ բարբառին եւ ի՞նչ դիրք՝ արեւելահայ բարբառին: Ինչպիսի վիճակ ունին եւ պիտի ունենան վաղը մեր գաւառաբարբառները, որոնք աւելի թանկ են ու թանկագին, քան մեր բոլոր հարստութիւնները: Հարցումներ են ասոնք, որոնք կը չահագրգռեն ոչ միայն ժամանակակից մտաւորականութիւնը, այլեւ քիչ-

Պէտք է ընդունինք, ժամանակը պզտոր է. քաղաքական հոհոբոհ կը տիրէ. ազգային ու միջազգային խոշոր ժխորներ կը լեցնեն մեր միտքը. մեր սիրտ եւ մեր կեանքը: Անստոյգ, երերուն վիճակ կը տիրէ եւ չենք դիտեր թէ ինչ կը սպասէ մեզի վաղը: Բայց այս բոլորը պատճառ մը չեն կազմեր որ ամէն բան թողունք ժամանակին, դէպքերուն, ճակատագրին: Մեր մտաւորականութիւնը — ինչպէս ժողովուրդը առհասարակ — դեր մը ունի միշտ, ներգործօն դեր մը, կրնայ բան մը ըսել եւ ընել, որ արդիւնք կրնայ ունենալ: Երկրորդ, աւելի լաւ է որ մեր կեանքով, մեր մշակոյթով եւ լեզուով զրաղինք աւելի՝ քան մեզմէ հեռու եւ դուրս խընդիրներով, որոնք մեր հետաքրքրութիւնը սրելէ զատ ուրիշ դեր մը չունին, շատ անգամ:

Հայ լեզուի խնդիրը լայնօրէն կրնայ քննուիլ Սփիւռքի մէջ աւելի քան հայրենիքի մէջ, ուր ճգնորոշուած օրակարգեր կան եւ հրապարակային հարցաքննութիւնները անտեղի են կամ անըմբռնելի:

Մեր հարցարանի առաջին կէտը՝ գաւառաբարբառներու պահպանման ու զարգացման կը վերաբերի:

Անշուշտ գաւառաբարբառները «պահելու» կամ «զարգացնելու» խնդիր չի կրնար ըլլալ: Անոնք ոչ կրնան ուսուցանել, ոչ ալ մասնաւոր հոգածութեան տակ առնուիլ, քանի որ բարբառ են եւ կը խօսուին միայն ժողովուրդին կողմէ: Ամէն շրջան իր բարբառն ու ոճը ունեցած է, գարերու ընթացքին ստեղծուած: Այսօր, արեւմտահայ ժողովուրդը արտասահման ինկած ու ցրուած, այլեւս հնարաւորութիւն չունի եւ չի կրնար ունենալ պահելու իր բարբառները: Գաւառ առ գաւառ չեն տեղաւորուած բարբառ մը խօսող տարրերը, այլ խառնուած իրարու, Մարբերդցին խառնուած է Սեբաստացիին, Պոլսեցին Մշեցիին ու Վանեցիին եւն.: Հետեւաբար, միայն փոքր հատուածներ կը մնան նոյն բարբառը խօսող: Միւս կողմէ, հին սերունդը կ'անհետանայ, իսկ նորը դպրոցներու մէջ ընթացիկ աշխարհաբարը միայն կը սորվի, թէեւ, երբեմն, նոյնիսկ ան ալ չի սորվիր... Այս պայմաններուն մէջ, կրնա՞յ բարբառ մը պահուիլ եւ, մանաւանդ, զարգանալ: Անշուշտ ոչ: Բայց, աս ըսել չէ թէ մահավճիռը արձակուած է արեւմտահայ գաւառաբարբառներու դէմ: Կան ուրոշ տեղեր, ինչպէս Սուրիա, Թեհրան Ամերիկա ալ, ուր նոյն գաւառի հայրենակիցները համախմբուած կ'ապրին միասին: Նման վայրերու մէջ՝ արուած բարբառ մը կրնայ պահուիլ դեռ տասն մը: Կրնայ պահուիլ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, ուր նոյն գաւառի բնիկները կը նախընտրեն իրենց գաւառը վերակերտել — «Նոր Սեբաստիա», «Նոր Արաբկիր», «Նոր Հաճըն» — եւն. անուններով, եւ այսպէս՝ պահել նաեւ իրենց բարբառն հետ, իրենց բարբառն ալ, եթէ դեռ ճամբայ չէ եղած, չփորձեն արեւելահայ լեզուն ճամարտակել, ինչպէս այնքան թեթեւօրէն, այսինքն թեթեւսոտօրէն կ'ընեն ոմանք, Արեւելահայերէնի մեղքերն ու սակարկութիւնները, ինչպէս օտարաբանութիւնները որդեգրելով աւելի, քան դեղեցկութիւնները:

Գաւառաբարբառներու հարցին մէջ, ուրեմն, բարբառ մը պահպանելէ եւ կամ զարգացնելէ աւելի՝ օգտագործելու խնդիրը կը ներկայանայ եւ այժմ, կարեւորն ալ աս է: Մեր մտաւորականութիւնը պէտք է դիտնայ փրկել անհետացող գաւառը, իր հին, ամբողջական խմաստով, այսինքն իր բարքերով, բարբառով, հէքեաթներով, ոճերով ու բառերով, ոչ թէ իբրեւ կեանք ու գործօն վիճակ, այլ իբրեւ տաղաւ: Մեր գրաբարը այլեւս չի խօսուիր, ոչ ալ կը գրուի այսօր: Բայց փրկուած է իբրեւ անհուն եւ պին չունեցող գանձ եւ կը մնայ յաւիտենական Թանգարան հայ ժողովուրդի հին գարերու խմացական եւ հոգեկան ստեղծագործութիւններուն եւ նուաճումներուն: Մեր այսօրուան լեզուն, ինչպէս վաղուանը եւ բոլոր գարերունը՝ պիտի օգտուին անկէց:

Չե՞նք կրնար ընել այնպէս, որ դպի առնուին իրենց հարազատութեանը եւ հում դեղեցկութեանը մէջ հայ գաւառի բարբառները, իրենց վիրջին ցոլքերուն եւ ոսկեղէն մնայորդացին մէջ: Անշուշտ դեմիը խոպան չէ բոլորովին, նոր ձեռնարկ մը չէ որ պիտի ըլլայ, այլ շարունակում մը կանխապէս եղած ձեռնարկներու: Սրուանձտեանցէն ու Սրմաճանէն մինչեւ Տրզատ եպս. Պալեան: Թլկատինցիէն մինչեւ Մշոյ Գեղամը եւ ուրիշներ, կարեւոր դեր կատարած են: Արեւելահայ եւ արեւմտահայ ազգագրագէտներ առանձին գործերու կամ հանդէսներու մէջ ահագին նիւթ հաւաքած են — բառ, բարբ, երդ, հէքեաթ ու հաւատալիք — որոնք հայու հոգիէն բան մը կը բերեն մեզի, զեղեցիկ ու թանկագին բեկոր մը, որ կրնայ այսօր իսկ հարստութիւն մը դառնալ մեր լեզուին ու կեանքին համար: Բոլորովին կրնայ յեղաշրջուիլ հայ լեզուն, թէ իր ճարտարապետութեան մէջ հայանալով եւ թէ իր ոգիին ու արտայայտութեան մէջ ճոխանալով, վայրի այլ կենդանի պատկերներ-

ուշադրութիւնը «Հայ լեզուի ապրելիքի» խորհրդով իր յօդուածէն քաղուած «Երկունք», 1913: Թ. 10 — 11):

«Թէ մեր գաւառաբարբառը անհունօրէն հարուստ է, կուռ եւ հրաշալի, ըստ իս, տարակոյսէ վեր է: Այդ բարբառով կարելի է ամէնէն հոյակապ գրականութիւնը ճարտարապետել, բաւական է որ հանճարեղ եւ արուեստագէտ գրչի մը տակ իյնայ:

Ոչ մէկ գրագէտ ինչքան ալ տաղանդաւոր ըլլայ, չի կրնար հազարաւոր տարիներու կեանք ունեցող ժողովուրդի մը չափ փորձառութիւն ու վարպետութիւն ունենայ»:

Նմոյշնե՞ր — քանի մը հատ միայն, հասատելու համար վերի նշմարը.

«Պատն երեսին մեռնիլ» (պանդուխտ, իրենից ըսկսած դրկուած մեռնիլ), «Բարեւ ըսես, բարեկենդան կը հասկնայ» (անպատկառ է, երես կ'առնէ), «Վրան դար փլեր է» (բախտ եկեր է վրան, հարստացեր), «Ետքի օրդ չտեսնեմ» (մայրը իր զաւկին մահը չտեսնէ), «Ծաղիկը փրփրեր է արտին մէջ»:

Ո՞ր գրագէտը այսքան խիտ ու դեղեցիկ պիտի արտայայտէր մտածում մը կամ պատկեր մը:

Հայ բարբառները ունին այս ամէնը, ինքնայատուկ բուրմունքով:

Ահա այս դեղեցկութիւններն են որ վտանգի մէջ են. աւելին նոյնիսկ, հաւաքուածներն իսկ մոռացութեան տակ են:

Մեծ բարիք մը պիտի ըլլա՞ր հայ դրականութեան ու հայ հոգիին հարազատ պահպանման համար, եթէ վտանգուածները փրկէինք եւ մոռցուածները հաւաքէինք հատորներու մէջ եւ խառնէինք մեր առօրեայ խօսքին, գրուածքին ու կեանքին:

Գաւառաբարբառներու օգտագործում.— այս կրնայ ըլլալ մեր աշխատանքը, որ միաժամանակ կ'ընդգրկէ անոնց պահպանումն ու զարգացումը, մեր նոր լեզուին մէջ:

«Մեծ ու անդարմանելի կորուստ մը պիտի ըլլայ մեր գրականութեան համար, եթէ թողունք որ ոչնչանան անոնք»,— այսպէս կ'եզրակացնէր տաղանդաւոր գրագէտ - հրապարակագիրը, աւելի քան երեսնամեակ մը առաջ, երբ հայ գաւառը ողջ էր դեռ:

Այսօ՞ր, երբ ալ չկայ հայ գաւառ, այլ կան գաւառացիներ միայն, աշխարհացրիւ ու հայրենազուրկ: Որչափ անյեղլի, նոյնը կը մնայ ճշմանութիւնները՝ հայ կեանքին ներս մանաւանդ:

(ԾՈՒՍԱԲԵՐ)

Թուրքիան «յառաջապահ խաղաղութեան»

ԽՄԲ.— Թուրք մամուլը կը շարունակէ փառաբանել նախագահ Թրումընի ծանօթ ճառը: Ստորեւ ամփոփում մը վերջին խմբագրականներէն.— «Թանին»ի մէջ Հիւսէյին Ճահիտ կը գրէ.—

Ամերիկայի մէջ լուրջ մտահոգութիւններ ծայր առին վերջերս եւ Թուրքիոյ ու Ցունաստանի օգտուին վերջինս եւ Թուրքիան սկիզբը կը կազմէ: Անելու հարցը այս խնդրին սկիզբը կը կազմէ: Ամերիկա պիտի ստիպուի աւելի յայն պատասխանատուութիւններ ստանձնել, եւ ըստ ոմանց, Թուրքիոյ եւ Ցունաստանի օգնելով՝ Ամերիկա կրնայ քաշկռտուիլ պատերազմի մը մէջ:

Այս տեսակէտը սխալ է անշուշտ. որովհետեւ եթէ Ամերիկա այս կարգադրութիւնները չընէր, այն ատեն է որ պիտի ծագէր անխուսափելի պատերազմը: Ամերիկեան հետաքրքրութիւնն ու վճռակամութիւնը հաւանական պատերազմի մը առկանութիւնը հաւանական պատերազմի մը առկայութիւնը պիտի առնէ: Զկայ ասկէ աւելի արմատական եւ ազդու միջոց, երրորդ համաշխարհային պատերազմին դէմ թամբ կանգնելու համար:

Մենք, Թուրքերս, որ վտանգի դէմ յանդիմանութեամբ կը զգանուինք, եւ զարաւոր փորձառութեամբ կը գտնուինք, եւ զարաւոր փորձառութեամբ կը ճանչնանք ռուսական ախորժակը, մեր այս հանդամանքով կրնանք հաւատալ թէ աշխարհ կ'երթար դէպի երրորդ պատերազմ մը:

Պատերազմը մօտալուտ էր եւ Անգլեսաքսոնները, որոնք չպղտած էին նաչնիներուն, պոլշեւիկները, որոնք յաղթած էին նացիներուն, պոլշեւիկներու զործունէութեան հետեւանքով վարկաբեկ եղած էին:

Կրնանք ըսել թէ բոլշեւիկները եթէ չկրցան կամքը, Սովիէթները վազուց իջած էին Միջերկրական, Սուրիա, Պաղեստին, Պաղատատ եւ Պասրա: Երկու տարիէ ի վեր Մոսկուայի ձայնասփիւռը չլամարտ բացած էր մեզի դէմ, չլամարտ մը, որուն ո՛չ մէկ ազգ կրնար մեզի չափ դիմադրել:

Եւ սակայն, ո՛չ Թուրք ազգը սարսեցաւ, ոչ ալ Թուրք կառավարութիւնը կորնչուց իր պզտարիւնը: Զայնատփիւռի ամբաստնութեամբ չկրնար պատերազմին մէկ մասն էր միայն: Անդին կար կարեւորը, այսինքն համամիութեան գործակալները, որոնք մեր սահմաններէն ներս մտած էին, եւ դի-

[illegible]

ուղեր զայն հրապարակել: Ազգ. Ժողովին բեմէն ծանուցուած միասները ցոյց տուին միայն Թուրքիոյ մէջ կատարուած բոլշեւիկեան սաոբերկրեայ գրգռութիւնները:

Ինչ որ կատարեց Թուրքիա պատերազմի ընթացքին դէման դրօհին դէմ, պատերազմէն ետք նոյնը կատարեց նաեւ բոլշեւիկեան ամպաշտօն պատերազմին դէմ, եւ այս ծառայութիւնը մատոյց քաղաքակիրթ աշխարհին: Միայն թէ մինչեւ ե՞րբ կրնար չարունակել այս ծառայութիւնը:

Մոսկովները եթէ քիչ մը անզգոյշ գտնուէին եւ յարձակում մը փորձէին, պատերազմը մեր հողերուն վրայ պիտի սկսէր պաշտօնապէս:

Կարելի՞ բան էր որ Ամերիկա անտարբեր մնար Թուրքիոյ մէջ սկսած պատերազմին հանդէպ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Ամերիկա իր վերջին տնօրինութիւններով առաջը առաւ երրորդ ընդհանուր պատերազմի մը:

Գերմանիայէն ետք ուրիշ տիտան մը եւս եկած էր, ո՛չ պաշնազիր կնքած էր, ոչ ալ ծանուցագիր, եւ սկսած էր Գերմանիոյ թողած պարապութիւնը լեցնել: Եթէ այս հսկան կանգ չառնէր, Ամերիկա պիտի կործանէր պարզապէս: Թրումընն այս քայլը առաւ ահաւասիկ:

Նատիր Նատի կը գրէ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ.— Այսօր աւելի քան կարօտ ենք համամարդկային խաղաղութեան մը: Փոխանակ տեսակ տեսակ ժողովրդապետութիւններ հիմնելու եւ իւրաքանչիւրին մէկ մէկ պիտակ փակցնելու, լաւ կ'ըլլայ որ աղգերու տեսակէտները նոյնացնենք իրարու եւ համաձայնինք իրականութիւններու վրայ:

Նախագահ Թրումընի իր վերջին ճառով քաղաքական սակարկութեանց դռները փակեց, հասկնալով թէ օգուտ մը չապահովուիր անոնցմէ: Երանի՛ թէ աշխարհի միւս քաղաքագէտները այսուհետեւ հետեւին իր օրինակին եւ իրատեսութեամբ չարժին, քանի դեռ ուշ չէ:

1939ին, Հիթլէր աշխարհ կրակի տուաւ արեւմտեան պետութիւններու անփութութեան հետեւանքով: Ելան ըսին թէ՝ եթէ նախապէս կարուկ չարժէին, պատերազմը չէր ծագեր:

Չենք կարծեր որ այս անգամ նոյն պատրուակը երեւան ելլէ:

Ասըմ Ուս կը գրէ «Վագըթ»ի մէջ.— Ահաւասիկ դիւանագիտական ռումբ մը: Մոսկուայի ժողովին վրայ իննամ: Նախագահ Թրումընն յստակ-պէս յիշատակեց Թուրքիան եւ Ցունաստանը, որովհետեւ այս երկու երկիրները ամէնէն զգայուն կէտը կը կազմեն արեւմտեան աշխարհին եւ սլաւ-

ՄԱՐՏԻՆ ՎԻՆՑԱՐ

ՄԱՐԴԸ ՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ֆրանսիայի գրական կեանքին մէջ ամենէն աւելի խօսուն հարցերէն մէկը, անշուշտ, հարցն է՝ արդեօք կարելի՞ է ամուսնանալ եւ միաժամանակ գրագէտ մնալ։ Ֆրանսացի գրագէտներու մեծ մասը կը պատասխանէ այս հարցին ժխտական ձեւով։ Ամուսնութիւնը, կ՚ըսեն անոնք, կը խանգարէ գրական աշխատանքին։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամբողջ օրը գրասենեակ նստի, ինչպէս ամէն մարդ։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն տարի գիրք մը հրատարակէ, որպէսզի կարենայ ապրուստ հայթայթել իր ընտանիքին համար։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն օր ներկայանայ ընթրիքներու, որպէսզի կարենայ ծանօթանալ հրատարակիչներու հետ։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն կիրակի այցելութիւններ ընէ, որպէսզի կարենայ ծանօթանալ գրախօսներու հետ։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն տարի ճամբորդութիւն մը կատարէ, որպէսզի կարենայ ծանօթանալ գրագէտներու հետ։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն տարի ունենայ նոր գիրք մը, որպէսզի կարենայ ծանօթանալ գրագէտներու հետ։

Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն տարի ունենայ նոր գիրք մը, որպէսզի կարենայ ծանօթանալ գրագէտներու հետ։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն տարի ունենայ նոր գիրք մը, որպէսզի կարենայ ծանօթանալ գրագէտներու հետ։ Ամուսնութիւնը կը ստիպէ գրագէտը, որ ամէն տարի ունենայ նոր գիրք մը

թեան առթիւ։ Երեսփոխանը խոստովանեցաւ թէ իր առաջարկը պիտի նշանակէ պատերազմ, եթէ Ա. Միութիւնը արհամարհէ Ամերիկան, բայց պնդեց որ եթէ պատերազմ պայթի, Ռուսաստան «պիտի սրբուի»...

Եւ վերջապէս միւս «ըմբոստ» ծերակուտականը, Հէնրի Ուոլըս, նախկին առեւտրական նախարար Ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Ցունաստանի խնդիրը միջազգային հարց մըն է եւ պէտք է յուծուի Միացեալ Ազգերուն կողմէ։ «Եթէ թրքական խնդիր մըն ալ կայ, Միացեալ Ազգերու անդամներուն կ'իյնայ զբաղիլ»։ Այս առթիւ պահանջեց միջազգայնացնել Տարտանէլը, Սուէզը եւ Փանաման։

Զօր. ցր Կոլ եւ վարչապետը դէմ դիմաց

Զօր. ցր Կոլ կէրակի օրուան ճառը Պրիւնվալի մէջ՝ լրջօրէն կը զբաղեցնէ մամուլը եւ քաղաքական հոսանքները։ Միեւնոյն օրը վարչապետ Ռամատիէ եւս ճառ մը խօսեցաւ Քափտըննաքի մէջ, ինչ որ պատասխան մը կը համարուի զօրավարին, թէեւ նախապէս պատրաստ էր բանախօսութիւնը։

Ինչպէս գրած էինք, զօր. ցր Կոլ առաւելապէս ծանրացաւ Դիմադրական ձակատի գործունէութեան վրայ, չատ կարճ ակնարկ մը ուղղելով օրուան քաղաքական պայքարներուն։ Եւ սակայն դրեթէ բոլորն ալ կը քննադատեն իր դիրքը։ Ճառին ամէնէն նշանակալից նախադասութիւնը հետեւեալն էր.

— «Պիտի դայ օրը երբ մէկդի նետելով ամուլ խաղերը եւ մերժելով այն ճախարէր կարգադրութիւնը կը մոլորի աղէտ եւ անկարողութեան կը մատնուի պետութիւնը, Ֆրանսացիները միաձայն զանգուածը պիտի համախմբուի Ֆրանսայի վրայ»։

Ուրեմն, զօրավարը հաստատ կը մնայ իր հիմնական տեսակէտին վրայ, պահանջելով սահմանադրութեան վերաքննութիւնը։ Կը թուի թէ հոսանք մը պիտի կազմուի իր հովանաւորութեան տակ, մանաւանդ որ պատերազմ վրայ փակցուած խոշոր յայտարարութիւններ այժմէն կը ծանուցանեն զօրավարին յաջորդ բանախօսութիւնը, Ապրիլ 7ին, Սթրասպուրկի մէջ։ Ազգը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի քարտէսը եւ զօրավարին պատկերը, հետեւեալ յայտարարութեամբ որ քաղուած է իր պատերազմական ճառերէն.— «Ֆրանսան վերաշինելու համար պէտք է քալենք ձեռք ձեռքի»։

Ձախակողմեան հոսանքները բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ զօր. ցը Կոլ ճամբան կը պատրաստէ անձնական դիկտատորութեան համար։ Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Առէս Լափոք, օրինական քարտուղար կերդ. Կոմիտէի, յայտարարեց թէ կիրակի օրուան ճառը «զօր. ցը Կոլը կը դնէ հանրապետութեան հակառակորդներուն մէջ»։ Զօրավարը անհաւատալի անպատշաճութիւն մը կը փորձէ, օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն առջեւ, Ֆրանսացիները ըմբոստացնելով իրենց իսկ ազատօրէն քուէարկած սահմանադրութեան դէմ»։

Պ. Ֆլորիմոն Պոնթ, համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը, նոյնպէս զօրավարին ճառը կը նկատէ «փորձ մը պառակտելու Ֆրանսացի ժողովուրդը եւ պայքար մղելու այն ժողովրդավար հաստատութեանց դէմ որոնց-մով ընդհ. քուէարկութիւնը օժտեց հանրապետութիւնը։ Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) աւելի ղդայ է իր արտայայտութեանց մէջ։ Կիրակի օրուան արարողութեանց ներկայ էր իր նախագահը, Մոռիս Շուման։

Վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնները բրաւ իր ճառին մէջ.—

«Չկայ դերագոյն փրկիչ մը, ոչ կեսարը, ոչ ալ Տրիբունը... Կա՛յ հասարակաց փրկութիւն։ Ֆրանսան չէր կրնար դոյութիւն ունենալ առանց հանրապետութեան։ Ֆրանսական բոլոր ուժերը կը համախմբուին յաղթականօրէն, տրովհետեւ անոնք ծնած են դաղափարէ մը, եւ ոչ թէ մէկ մարդու վաղանցուկ մեծութենէն։ Հանրապետութենէն եւ ժողովրդապետութենէն դուրս, միայն աններդաշնակութիւններ որոնք կրնան դոյութիւն ունենալ եւ բոլոր անոնք որ հանրապետութեան դէմ կ'ելլեն, Ֆրանսայի դէմ ալ ած կ'ըլլան»։

Ինչպէս կը տեսնէք ակնարկները թափանցիկ են։

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՂԿԱՒՈՏ երեւան ելած ըլլալով Փարիզի եւ չրջանին մէջ, Պետ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը պատուասոել երեխաներն ու չափահաս տղաքը մինչեւ քսան տարեկան։ Դիմել ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, ժամը 11—12, Փարիզի Հայոց եկեղեցին Պետ. Կ. Խաչի բուժարանը։

ԹԻՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ պինուորական պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Ուոշինկթըն, ռազմանիւթ դնելու համար։ Եգիպտոս ալ պատուիրակութիւն մը պիտի դրկէ։

ՏՐՈՄԻ բնաւրութեանց մէջ, ժողովրդական նեերը մէկ աթոռ չահեցան ի վնաս համամասնական ներուն։

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԷն կը հեռագրեն թէ Բ. օր ահռելի հրդեհ մը ծագեցաւ Հայֆայի մէջ, վառելով Շէլ ընկերութեան քարիւղի պահեստները։ Փճացան ութ պահեստներ։ Նիւթական վնասը կը հաշուեն մէկէն չորս միլիոն սթերլին։ Քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ փրկու ռումբեր դրուած էին նաւթուղիին տակ։ Հրէական Սթէրն կոմիտէն թռուցիկներ հանեց, յայտարարելով թէ ինքն է պատասխանատուն այս ձեռնարկին։ Կը կարծուի թէ այս գործը սարքուած էր, ուշադրութիւնը վրէպեցնելու եւ ցամաք հանելու համար 1600 հրեայ տարագիրները։

ԴԱՒԱՃԱՆ ՀԱՐՏԻի սիրուհին, Լիտի Պատթիէն, 24 ժամ խոտօրէն հարցաքննուելէ վերջ ազատ արձակուեցաւ։ Թերթերը կը դրեն թէ ամէն բան խոստովանած է, հաստատելով թէ.— 1. Հարտի (Դիմադրական ձակատի վարիչներէն) 1943 Ցունիս 11էն 21 ամէն իրիկուն կը պահէր Լիոնի կէսթափոյի կեդրոնը.—Իր (Լիտիի) ծնողքին ներկայացուցած էր Գերմանացի մը որ յետոյ ձերբակալեց զանոնք.— 3. Գերմանները առաջնորդած էր Քալուխի ժամադրավայրը (Դիմադրական ձակատի կեդրոններէն)։

11.500.000 ՖՐԱՆՔ յափշտակուեցաւ կառ. տը լ'Էսթի երկաթուղիներու պաշտօնեաներուն վճարման ատուկէն, որ բանի բացուած էր չաբաթէն կիրակի։

ԵՐԵՔ ՔԻՒՐՏ ՅԵՂԱՊԵՏՆԵՐ ԿԱՅՈՒԵՑԱՆ Մի հատաւոտ մէջ (Իրան), երբեւ կաղմակերպչները Քրտական Հանրապետութեան տը վլաւ, երբ Ռուսերը քաչուեցան Ատրպատականէն, անցեալ աշնան։ Մահապարտներն են Ղազի Մուհամմէտ, Հանրապետութեան նախագահը, իր եղբայրը՝ Սաֆի Ղազի, նախկին երեսփոխան, եւ ապղականներէն չէյխ Ղազի, հանրապետութեան պատերազմական նախարարը։

Ցտեսութիւն պարահանգէս

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալօն Լօնչանի սրահին մէջ, 33 Bld. Longchamp։ Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։ Իր սիրաչօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Դամբ. Ֆրէդի «Նոր Քնար» երդչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սահակ Թոփալեանի։ Արտասանութիւններ, մենակներգ, նուագ եւ ճաշելի անակնկալներ։ Խօսք պիտի առնեն ընկերութեանս Փր. Շրջ. 10րդ համադումարի պատգամաւորները։ Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիշեր եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ յայտնի Ջութակահար Ս. Զէօրէքճեանի նուագախումբի։ Ճոխ պիւֆէ։ Աւանդական հաւկթախաղ, ուրախ կերուխում։ Մուտքը ազատ է։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆԶՈՑՔ կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, 5 ապրիլ, չարաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն սկսեալ։ Ընտիր նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ, հաւկթախաղ։ Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ գաւեշտ մը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Théâtre de la rue d'Alger
կիրակի, 13 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆոնիք երաժշտութեան, դեկավարութեամբ

Աւրա Պարեւեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի)։ Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր-Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը։ Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Հայաստանէն, Վանի Աւանց դիւղացի Հայաստան Խաչատուրեան, հօր անուն Ղեւոնդ, մօր անուն Լուսիկ, քրոջ անուն Ասրիկ, բանակի մէջ պինուոր եղած է պատերազմէն առաջ։ Փնտռողն է հայրը Ղեւոնդ, երեւան, հօրեղբայրը Աւետիս Փանոսեան Ֆրանսա, Կարտան։ Կը փնտռուի նոյնպէս Լեւոն Մաթիոսեան, հօր անուն Գագիկ, մօր անուն Սաթենիկ, կնոջ անուն Լուսիկ, աղջկան անուն Դոնարայ, տանի նաեւ երկու եղբայրներ Լենինական։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Աւետիս Փանոսեանի, Կարտան, Rue Franklin, No. 5, Gardanne, (B. du R.)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ հագուստի, chemisierի եւ «ժիւպի»ի համար։ Գործը միշտ տունը պիտի յանձնուի։ ԼԱՒ ՎԱՐԶԱՏՐՈՒԹԻՒՆ, ՏԵՒԱԿԱՆ ԳՈՐԾ, Դիմել ARTINIAN, 21ter, rue de la Justice, Compiègne (Oise)։

ԳՈՐԾԱՏԵՂԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի, ժամը 8ին, Bar du Globe։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն։

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին։ Դասախօս՝ Ա. ՉՈՊԱՆԵԱՆ (չար. Հայ Մատենադրութեան պատմութեան)։

Հ. Ց. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբին ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

» ՀԱՑԱՍՏԱՆ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մէկ տարեկան «Հայաստան» կը նուիրեն.— 1 վալանսէն Պ. Խաչիկեան, Պ. Անտոնեան Ճակոբի (Վալանս)։ 2. Փարիզէն՝ Պ. Գալուստեան Պ. Cauzie'ի, Quimper, 3. Պէյրութէն Պ. Մխիթարեան Պ. Վ. Կապրտեանի (Պաղտատ), Պ. Հ. Թուրիկեանի (Պէյրութ), Պ. Ս. Ճակոբեանի (Թէհրան)։ 4. Օր. Ս. Զաքարեան Մարսէյլէն Պ. Յակոբ Գասպարեանի (Ամերիկա)։ 5. Պ. Մ. Թահմազեան Փարիզէն Պ. Մ. Երկանեանի (Brive)։

ՄԻՒՆԻԽԷՆ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԻԼ Խ. ԽԱՆՃԵԱՆ կը փնտռէ իր աղջիկը, Արշալոյս, որ կը գտնուէր Կիպրոսի Մելքոնեան կրթարանը եւ անկէ պէյրութ պիտի անցնէր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ.— Հրապարակաւ խորին չնորհակալութիւնս կը յայտնեմ բարերուհի Տիկին ՍԱԹԵՆԻԿ Լ. ԿԱԶԼԵԱՆին, որ անիծեալ պատերազմին սեւ օրերուն մեզ օգնեց, նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Իր մարդասիրութենէն եւ մեզ հանդէպ իր ունեցած անձնուէր վերաբերմունքէն խորապէս յուզուած սրբազան պարտականութիւն կը համարեմ, անկեղծ երախտագիտութիւնս արտայայտել հրապարակաւ։ Տիկ. Սաթենիկը, տիկինն է տեղւոյս Ազգ. Միութեան նախկին վարչութեան նախագահ Պ. Լեւոն Կազէլեանին եւ արժանաւոր աղջիկը Տ. Սահակ քհնյ. Շամլըեանին։— Արամ Ալչիօղլիեան

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑ�էՔ

Դպրոցասէրի պարահանդէսին, նախագահութեամբ Պ. Պետրոս Պալըգճեանի, ապրիլ 13ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges V իր չքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V։ Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon։

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ. Ա. Ա. Ճէմէնճեանի, 12 rue Cadet։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այցելու ուսուցիչ մը պատրաստ է դասաւանդել՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեղուները դիւրամատչելի դիներով։ Փափաքողները արձանագրութեանց համար, կը հրաւիրուին դիմել հետեւեալ հասցէին.— Noroyan Frères, 57 rue Barnard du Bois, Marseille։

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin եւ Tannerie**։ Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՅԱԿՈԲ
ՄՈՓԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները։

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 3 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 3 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5001-ՆՈՐ ՀՐՅԱՆ ԹԻՒ 610 ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ· ՄԻՍԱԿԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ՖՐ·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ...

Մեր խմաստուն ժողովուրդը նշանաւոր խօսք մը ունի.— «Աչքը դուրսը»:

Այս առածը չե՞ն յիշեցներ նաեւ անոնք որ նորէն բեռ կապել սկսեր են, չուելու համար դէպի... Հարաւ· Ամերիկա: Պրազիլիա, Արժանթին, Ուրուկուէյ կամ Փարակուէյ: Ո՛ւր որ բաց դուռ մը եւ անցագիր դտնեն:

Տակաւին համաճարակի հանդամանք ստացած չէ այս չարժումը: Բայց, ինչ որ կ'իմանանք ամէն օր, եւ նեղ շրջանակի մը մէջ, արժանի է լուրջ խորհրդածութեան: Նոյնիսկ մտահոգութեան:

Երկու օր առաջ նամակ մը ստացանք երիտասարդէ մը, որ Մարսէյլէն Պրազիլիա գացեր է անցեալ նոյեմբերին: Մէկ ամիս այնտեղ թափառելէ վերջ, անցեր է Մոնթեվիտէօ (Ուրուկուէյ): Այս առթիւ, պարտք սեպեր է իր տպաւորութիւնները գրել «Յառաջ»ի համար:

Անոնք որ աւետարեր լուրերու կը սպասեն, կրնան կարդալ եւ դատել: Մենք պէտք չունինք նոր վկայութեանց, զաղափար կազմելու համար այս նոր արկածախնդրութեան մասին:

Տարիներ առաջ, երբ մասնաւոր աղղեր կը հրատարակուէին հայերէն թերթերու մէջ, զաղթականներ որսալու եւ մինչեւ Փարակուէյ քշելու համար, այս թերթն էր որ բողոքեց, ամէնէն առաջ:

Բան մը փոխուա՞ծ է այդ օրերէն ի վեր: Անոնք որ ուրիշները հասպարեւել կ'ուղէին, սթափա՞ծ են այսօր: Անոնք որ պապին եւ տեղաւորուեցան, օրհնութի՞ւն կը կարդան թէ անէծք:

Անշուշտ ամէն մէկը այս հարցումներուն պիտի պատասխանէ իր ուղած եղանակով: Բայց, ինչքան ալ ճարտասուրի, պիտի չկրնայ պարակել բուն իրականութիւնը:

Արդարեւ, ինչո՞ւ նորէն «աչքը դուրս», քանքսանհինգ տարի միեւնոյն միջավայրին մէջ ապրելէ վերջ:

Ինչո՞ւ նորէն տուն - տեղ քակել եւ բեռ կապել, ոչ թէ հայրենիք վերադառնալու, այլ մէկ օտար ափէն միւսը ցատկելու համար:

Օտարութիւնը օտարութիւն է միշտ, ո՛ւր որ ալ գտնուինք: Սեփական հայրենիքը միայն կըրնայ վերջնական կայան դառնալ ուէ ժողովուրդի համար:

Ահա բացառիկ պատեհութիւն մը,— Ներ - զաղթ, որ պիտի չարունակուի տարուէ տարի:

Ով որ կ'ուզէ եւ կրնայ երթալ, թող արձանագրուի եւ հոգեբանօրէն պատրաստուի: Ուրիշ խօսքով, միտքը վարժեցնէ երեւան - Սեւան, եւ ոչ թէ՝ Ուրուկուէյ - Փարակուէյ երթալու:

Եւ այս՝ այն յոյսով թէ օր մըն ալ եթէ ոչ ինք ու կինը, գոնէ իր զաւակները կրնան հասնիլ Կարին, Վան կամ Տարոն:

Այսպէ՞ս կը կազմուի, կ'աճի ու կը բարգաւաճի սեփական հայրենիքը:

Իսկ անոնք որ չեն կրնար կամ չեն ուզեր օգտուիլ ներկաղթէն, անկախ՝ իրենց կամքէն, ի՞նչ կը չահին չարունակ տեղ փոխելով:

Սաիպտած էինք հեռանալ Թուրքիայէն, հասկնալի է: Եւ իշանք այտտեղ, ինչպէս ուրիշ երկիրներ: Մինչեւ Ամերիկա:

Հասարակ վրան մը անդամ չունէինք: Բայց, 25 տարի քրտինք թափելով, տուն - տեղ չինեցինք: Նոյնիսկ դարձանք տանտէր, իրբեւ սպասաւոր դործածելով տեղացիներ:

Այսօր ի՞նչ բան կը ստիպէ քանդել, ծախել - փակել ամէն բան, եւ դարձեալ ծայրէն սկսիլ, ովկիանոսներէն անդին: Բոլորովին անծանօթ վայրերու մէջ, ուր լեզուն լեզուն անգամ նոր պիտի սորվինք:

Ի՞նչ կ'ուզենք չահիլ: Աւելի մեծ դումարնե՞ր: Բայց չէ՞ որ բոլոր դումարները իրար կ'արժեն, ո՛ւր որ ալ երթանք: Պարզապէս վայելքի եւ «չանժ»ի տարբերութիւն:

Ապահովութեան խնդի՞ր: Եթէ մենք պիտի վաճինք, դուք ալ միասին վաճեցէք: Ձեր կեանքը աւելի՞ թանկագին է քան այս երկրի 40 միլիոն ժողովուրդին կամ 60—70 հազարնոց հայկական համքանքին գոյութիւնը:

Ինչ տեսակէտ ալ ունենանք, եղրակացութիւնը մէկ է,— որեւէ արտագաղթ, ասկէ անդին, պարզապէս բախտախնդրութիւն է, որ չատ զէշ գաղափար մը կազմել կուտայ մեր անհատական զարգացման եւ ազգային դիտակցութեան մասին:

Ի վերջոյ սահման մը ունի՞ բախտ փնտռելու մոլութիւնը, որ «հայկական» է, կ'ըսեն: Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՂԶԻ ՄԸ ՎԱՐՁԵԼ

Գէչ ծրագիր չէ:

Կ'ըսեն թէ գործնական են Եանքիները: Կը տարակուսիմ: Հազիւ մատ մը մեղր քսեցին Ցոյներուն բերանը, ահա կղզի վարձելու ելեր են Միջերկրականի մէջ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ամէնէն աւելի աչք տնկած են Կրետէի վրայ, չատ... կարճ պայմանաժամով,— 99 տարի:

Մեր յոյն թարեկամները դեռ չեն տեսած տալարներուն գոյնը· բայց անպայման ստացած են կղզիին ծրագիրը:

Անշուշտ մեր երբեմնի «բարեխնամ» կառավարութիւնն ալ պիտի մտածէ Տարտանէլը եւ Վոսփորը միջաղգայնացնել, փոխադարձ նուէր մը ըրած ըլլալու համար իր առատաձեռն բարեկամին:

Ի՜նչ սիրուելուք... Մարդուն սիրտն ալ կը խառնուի, միտքն ալ:

Եւ ըսել թէ ժողովրդապետութիւն, ինքնորոշման իրաւունք, քանակն հարստութեանց արդար բաշխում, ծովային ճամբաներու ազատութիւն եւայլն, պիտի ապահովեն յաւիտենական խաղաղութիւնը:

Երանի՛ թէ մեր կարան ու Արտահանն ալ յանկարծ վերածուէին կղզիներու, մէջտեղէն հոսէր նաւթը հոտուէ՛տ եւ 99 տարիով վարձու ուղէին այդ կղզիները:

Մենք, 250 միլիոն տոլար պիտի չուղէինք երեսցմէ: Պարզապէս պիտի խնդրէինք որ 25 տարի առաջ այդ քաղաքներուն ժառանգորդները նախ վերադարձնէին իրենց տեղերը, հաստատելով անոնց հայկական հանդամանքը:

Մնացեալը դժուար չէ կարգադրել, ահմանը հրելով - հրմշակելով մինչեւ մեր անմահ Մասիսը եւ աւելի անդին:

Իսկ եթէ Վոսփորի մէկ ափն ալ մեր ձեռքն ըլլար: Կամ քարիւղի հոր մը բացուէր Վանի մէջ...

ՍՕՍԻ

ՋԱՏԿԻ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կաթող· պատուիրակը Արտաւազդ արք· Սիւրմէկեան ատանդական այցելութիւնները պիտի ընդունի Զատկի առաջին օրը, կէս օրէն վերջ, նկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ:

Գաղտնի ևիստն ալ անօգուտ

Զորս Մեծերը գաղտնի նիստ մը դումարեցին Գչ· օր, լուծելու համար հատուցումներու եւ Գերմանիոյ ճարտարագործութեան վերահաստատման խնդիրը: Երեք ժամ վիճաբանեցան, առանց որոշ արդիւնքի մը հասնելու: Այս անելին առջեւ, զօր· Մարշըլ կ'ուղէ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունենալ ապարատեա Սթալինի հետ: Ահաւասիկ երեք չաբաթ է որ կը վիճաբանին, մէկ անելէն միւսին մէջ խրելով: Բոլոր պատուիրակներն ալ համոզուած են թէ մինչեւ որ հատուցումներու խընդիրը չկարգադրուի, կարելի չէ որոշում տալ ուրիշ խնդիրներու մասին: Ե· Միւթիմար կը մերժէ Գերմանիոյ տնտեսական միացումը, մինչեւ որ զոհացում չտան հատուցումներու մասին:

Կ'ըսուի թէ այս չարաբաստիկ հարցը մէկդի պիտի դրուի առ այժմ, եւ Զորս Մեծերը պիտի զրաղին Գերմանիոյ համար առժամեայ կառավարութիւն մը հաստատելու հարցով:

★ Մինչ ակադեմական վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի մէջ, խլրտումները եւ գործադուլները կը բազմապատկուին Ռուրի չրջանին մէջ: Երէկ ժողով մը պիտի դումարուէր մասնակցութեամբ 300.000 հանքագործներու պատուիրակութեանց, ընդհ· գործադուլ յայտարարելու համար: Եթէ այս որոշումը տրուի, 170 ածխահանքեր պիտի չրանին, ուրիչ խօսքով Դաշնակիցները օրական մէկ միլիոն թոն ածուխ պիտի կորսնցնեն:

Պարենաւորումը ապահովելու համար Ընդհանուր Ամբողջներու կառախումբերը, 2/3 համեմատութեամբ:— Ընդհ· գործադուլ յայտարարուեցաւ Տիւիզպուրկի մէջ: Տասը-տասներկու հազար Գերմաններ ցոյց մը կատարեցին Օփերային առջեւ, բողոքելով մնունդի անբաւականութեան դէմ: Ուրիշ ցոյցեր ալ կատարուեցան, նոյն աղաղակներով,— «Անօթի ենք»: Ծանր դէպքեր պատահեցան Պրունչվիկի մէջ, Անգլիացիներու դէմ:

Ծուխատանի թագաւորը յանկարծական

Երկիոս Բ· Ծուխատանի թագաւորը, յանկարծական եղաւ Գչ· կէս օրէն վերջը ժամը 2.30-ին, բայց լուրը ժողովուրդին չհաղորդուեցաւ մինչեւ ժամը 4:

Թագաւորը առտուն սովորականին պէս կ'աշխատէր իր գրասենեակին մէջ, կրթական նախարարին հետ: Յանկարծ թեթեւ ակաղութիւն մը դղրդով, գաւաթ մը ջուր ուզեց, ննջարանը դնաց եւ փոխեցաւ անկողնին վրայ: Երբ իր թիկնապահը ներս մտաւ, թագաւորը հոգեվարքի էր: Բժիշկ մը կանչուեցաւ, բայց ուրիշ բան չկրցաւ ընել եթէ ոչ հաստատել թագաւորին մահը, իբրեւ հետեւանք լանջացաւի: Միայն թիկնապահը եւ քանի մը պալատական սպասաւորներ ներկայ էին մահուան: Կ'ըսուի թէ իր վերջին խօսքերն եղան.— «Սիրեցէք Ծունխատանը»:

Երբ մահուան լուրը տարածուեցաւ Աթէնքի մէջ, բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ պալատին առջեւ: Թագաւորը առջի զիչեր ներկայ եղած էր բրիտանական չարժանկարի մը, «Հէնրի Ե·»: Պալատականներ կ'ըսեն թէ անհանգիստ էր քանի մը օրէ ի վեր, բայց այս տակաւութիւնը կը վերագրէին չափազանց աշխատանքի: Դահլիճը անմիջապէս նիստի հրաւիրելով, անհրաժեշտ կարգադրութիւններ ըրաւ: Յետոյ թագաւոր հռչակուեցաւ իր եղբայրը, իշխան Փաւլո (Փոլ), քանի որ Երկիոս Բ· զաւակ չունի:

Նոր թագաւորը նոյն իրիկուան իսկ պաշտօնապէս կատարեց աւանդական երդումը ի ներկայութեան Ծունխատանի Սինոդին, նախագահութեամբ Դամասկինոս արք·ի որ խնամակալութիւնը կը վարէր մինչեւ Երկիոս Բ·ի վերագարձը: Թագաւորը երկրորդ երդումը պիտի կատարէ խորհրդարանին առջեւ, որ կը դումարուի ապրիլ 21ին:

Նոր թագաւորը, բարձրահասակ եւ աւելի աշխոյժ քան իր լուսահոգի եղբայրը, 45 տարեկան է, դիւանագէտ, դինուոր եւ մարզիկ: Պատերազմի ընթացքին Ծուխատանի բանակին մէջ, իբրեւ զօրավար, ժամանակին մեծ մասը անցընելով Գահիրէ եւ Հարաւ· Ափրիկէ: Ամուսնացած է 1938ին Վիկտորիա Բ·ի թոռնուհիներէն մէկուն հետ եւ ունի վեց տարեկան զաւակ մը, իշխան Կոստանդին, որ այժմ կը դառնայ գահաժառանգ:

Երկիոս Բ·ի մահը տեղի կ'ունենայ այնպիսի առեն մը երբ Ծունխատան տագնապալի վիճակի մը մատնուած է, գրաւելով մրցակից պետութեանց ուշադրութիւնը: Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն, որեւէ փոխոխութիւն պիտի չկատարուի Ծունխատանի քաղաքականութեան մէջ: Զախակողմեան ներկայացուցիչ մը դիտել տուաւ այս առթիւ.— «Որեւէ փոխոխութիւն պիտի չկատարուի մինչեւ որ նախագահ Թրումէն օգտուի այս պատեհութենէն, փոխոխութիւն մը կատարելու համար»: Ամերիկա ուշի ուշով կը հետեւի անցուդարձին:

★ Երկիոս Բ· ծնած էր 1890ին եւ կաթիլ մը յունական արիւն չունէր իր երակներուն մէջ: Ամուսնացաւ 1921ին, Ռումանիոյ Էլիսպայէթ իշխանուհիին հետ: Յեղափոխական կոմիտէի մը հրաւէրով, 1922ին յաջորդեց իր հօրը, Կոստանդինի, որ հրաժարած էր: Բայց 1923ին ստիպուեցաւ հեռանալ երկրէն եւ Պուքրէչ ապաստանիլ, երբ հանրապետութիւն կը հռչակուէր Ծունխատանի մէջ: Այս աքսորը տեւեց 12 տարի: 1935ին հանրաքուէ կատարուելով, նորէն թագաւոր հռչակուեցաւ: Այս անգամ Երկիոս Բ·ի կոստաւորական իշխանութիւն մը հաստատեց զեկավարութեամբ Մեթաքսասի: 1940 Հոկտեմբեր 28ին մերժելով Իտալիոյ վերջնագիրը, միացաւ Դաշնակիցներուն, բայց 1941 Ապրիլի զերման արշաւանքը հարկադրեցնախ կրետէ, յետոյ Եգիպտոս երթալ: Ազատագրութենէն վերջ, հանրապետականները եւ միապետականները բուռն պայքարի մը բռնուած ըլլալով, յետաձգեց իր վերադարձը մինչեւ 1946 Մեպտ· 28, երբ միապետութիւնը կը վերահաստատուէր ժողովրդային քուէարկութեամբ:

★ Երկոտասան կղզիներուն դինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները Ծունխատանի փոխանցուեցան Մարտ 31ին, ի ներկայութեան բրիտանական դեսպանին: Մինչեւ պաշտօնական կցումը կղզեխումբը պիտի կառավարուի միջազգային օրէնքով:

(Լաւերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԼԻՈՆԻ ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԵՐԸ կարեւոր ցոյց մը կատարեցին, բողոքելով ընկերային ապահովագրութեան օրէնքին գործադրութեան կարգ մը կէտերուն դէմ: Այս առթիւ փակուեցան խանութները, սրճարանները, սինեմաները եւն·:

ՍՊԱՆԻՈՑ ԴԻԿՏԱՏՈՐԸ, զօր· Ֆրանքօ, ծրագիրներ կ'որոճայ, միապետութիւնը վերահաստատելու համար: Ոչ միայն հանրապետականները, այլեւ միապետականները խաղ մը կը նկատեն այս ձեռնարկը:

30.000 ԹՈՆ քարիւղ վառած է Հայֆայի մէջ, վերջին պայթումին հետեւանքով: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Այս կորուստը պիտի տուժէ ամբողջ հրեայ հասարակութիւնը:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ճառը Հայկական մշակոյթի մասին

ԽՄԲ.— Մարտ 16ին Հալէպի Քառասնից Մանկանց տաճարին մէջ, մեծ շուքով տօնուած է Գարնիգին Կաթողիկոսի ծննդեան 80ամեայ, գրական-գիտական գործունէութեան 60ամեայ եւ քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանը: Հանդէսին բացումէն վերջ, զոր կատարած է Զարեհ եպիսկոպոս, խօսած է Պ. Շահան Պէրպէրեան, պարզելով յոբելեարին բազմակողմանի գործունէութիւնը: Ապա հետեւեալ ճառը խօսած է Գարնիգին Կաթողիկոս.—

... Իմ ասելիքին անցնելուց առաջ, կը կամենայի մի փոքրիկ պատմութիւն անել իմ կեանքից, որպէսզի աւելի մատչելի լինեմ:

Եօթը տարեկան էի, այբենարանը սկսել էի մի խանութպանի մօտ: Զմեռ էր, պէտք էր գնայի դասի առաւօտեան. բայց, չգիտեմ, չոապելուց մոռացել էի այբենարանս: Մեր ծնողները աղքատ մարդիկ էին. տաբատպիկ էի, եւ ձմեռ ժամանակ: Մինչեւ հասայ խանութ, ոտներս սառեցին. սկսեցի լաց լինել: Իմ խանութպան ուսուցիչը հասկացաւ բանի էութիւնը:— Ինչի՞ եկար, եւաչն, եւ այլն: Ապա մեր ընկերներից մէկի տոքից հանեց, չուսախիները, հագցրեց ինձ: Այդ չերմութիւնը չեմ կարողանայ մոռանալ: Վազելով վերադարձայ դասի:

Ես աղքատ, հասարակ գիւղացու զաւակ եմ: Բայց եթէ այսօր եմ՝ ինչ որ եմ, պարտական եմ մի՛այն իմ աղգիս, իմ եկեղեցուն, էջմիածնի, եւ պարտական եմ՝ ի հարկէ, Գէորգ Կաթողիկոսի: Անոր յիշատակի առաջ երախտապարտ եմ: Երախտապարտ եմ Կովկասեւբարեգործականմիութեան, որ առիթ տուաւ ուսումս շարունակելու: Այլ խօսքով՝ պարտական եմ իմ աղգին, իմ եկեղեցուն: Ես չեմ կարողանայ ըսել, թէ որքա՛ն ծանր է այդ պարտականութիւնը: Ես կարող էի նախիր պահող կամ դուարած լինել: Բայց այսօր հովուապետ եմ՝ պարտական լինելով իմ աղգին եւ հօտին:

Նախընթաց ճառախօսները առաւելութեամբ խօսեցին իմ անցեալ գործունէութեան մասին: Շնորհակալ եմ այն զգացմունքների համար, որ պարզուեցան: Չեմ ուզեր անդրադառնալ իմ աշխատանքի վրայ: Կ'ուզէի իմ ապագայ կեանքի համար մի քանի խօսք ասել: Իմ կաթողիկոսական պարտականութեան համար:

Երբ մտածում եմ իմ անցեալ կեանքի մասին, տեսնում եմ որ մի զարմանալի կեանք եմ ունեցել: Իմ վարդների մեծագոյն մասը իրականացել է: Նեղութիւններ եւ հոգեկան տառապանքներ ի հարկէ ունեցել եմ, բայց նրանք օգտակարութիւն են ունեցել ինձ համար: Իմ երազներս սուտ չեն եղել:

50 կոպէկ ամսական պէտք էր վճարել իմ ուսմունքի համար. բայց հայրս չէր կարող վճարել, եւ պէտք էր ընդհատել ուսումս: Բայց երպա կաարուեցաւ, կարողացայ բարձրագոյն ուսում ըստանալ, համալսարան երթալ: Երազում էի իմ սիրած գործով զբաղուել, իմ հայրենիքի ձեռագիրները եւ աւերակները ուսումնասիրել, հիանալ անոնց գեղեցկութեամբ, եւ յայտնել իմ հիացումը նաեւ ժողովուրդին: Երեսուն կաոր գործ եմ հրատարակել: Տասնեակ հազարաւոր թուրքի ծախսեր եմ, եւ երազներս կատարուել են այնպիսի ձեւով, որ չեմ ուզեր հաւատալ: Կատարուել են նաեւ այնպիսի բաներ, զորս չեմ երազել: — Կաթողիկոս դառնալ:

Սրանով ուզում եմ ասել, թէ մի բախտաւոր մարդ եմ: Առանց ձախորդութեան կեանք չեմ ունեցել, բայց ընդհանրապէս բախտաւոր եմ եղել:

Մի երազ եւս ունեմ: — Ի՞նչ ձեւով պիտի կարենամ իրագործել այն ցանկութիւնները եւ յղացումները, որոնք կապուած են մեր Աթոռի բարձրացման, խորացման եւ վերակենդանացման հետ: Կը կամենայի, եւ կ'ուզէի որ աղօթակից լինէիք ինձ հետ, որպէսզի կարողանամ իրագործել ինչ որ կամենում եւ ծրագրում եմ: Կ'ուզեմ իմ աչքերով տեսնել ամէն իրագործում:

Մեր անցեալ տարիները թշուառութեան տարիներ էին: Այն արհաւիրքը, որ բաժին ինկաւ մեր ժողովուրդին՝ մեր կրօնաւոր եղբայրներին եւ քոյրերին, աննախընթաց է վերջին 100 ամեակի մէջ: Կոտորուեցանք սրի հարուածների տակ, մրսակի տակ: Բայց կը յայտնուի, թէ ճիշդ է՝ որ երբեմն նեղութիւնը, տառապանքը եւ հալածանքը նոր կեանք են յառաջ բերում: Պատմութիւնից կարող եմ յիշել ձեզի Իսրայէլի ժողովուրդը, որ տարուկի կեանք էր վարում: Այդ տարհութեան դիտակցութիւնից էր որ Մովսէս՝ մեծ մարգարէն եկաւ եւ իր ժողովուրդը տարաւ դէպի Աւետեաց երկիրը: Այդ դժբախտութիւնները հոգեւոր վերածնութեան առաջ են դարձնում ե՛ւ անհատները, ե՛ւ ազգերը:

Թւում է, թէ մեր տառապանքները վերջ են գտնում: Ունինք մէկ կաոր հայրենիք, որ մե՛րն է այժմ: Կարող են քննադատելի երեւոյթներ եւ պակասներ լինել. բայց իրողութիւնը այն է, որ մենք որ ոչինչ չունէինք, այժմ ունինք հայրենիք, պետականութիւն, արուեստ, դրականութիւն, թատրոն, կոնսերվատուար եւ հպարտուր վարժարաններ: Այո՛, մեր սպասելիքը միշտ բարձրն է աւելի, բայց պէտք է հասկանանք որ Աստուած մեզի համար նոր վերածնութեան շրջան մըն է ստեղծած: Իրրեւ եկեղեցական, պատմաբան ու ժողովուրդի որդի, զգացած եմ ժողովուրդի ցաւերը՝ իրենց խորութեամբ: Իմ հոգին վկայում է եւ հաւատում եմ, որ մեր ժողովուրդի համար նորսկիզբ եւ ոսկեդար է սրուել: Պակասութիւններ կան մեր հայրենիքի մէջ, բայց առաւելութիւնները չատ աւելի են: Մեր զեղարուեստները, թանգարանը եւ օփերաները կրնան մրցիլ 100 տարի առաջ երեւան եկած պալքանեան խումբերու հետ: Եւ սա, եթէ եկած պալքանեան խումբերու հետ: Եւ սա, եթէ ընդհանուր կերպով պէտք է ասել, մեր ժողովուրդի հանճարն է, ստեղծագործութի՛ւնն է: Մենք մեծ պակասութիւններ ունինք. կուաբար ենք, իրար չենք հասկանում. բայց հոգի ունեցող ժողովուրդ, բանաստեղծական աւիւնի տէր ժողովուրդ ենք: Փոքրիկ ենք թէեւ թուով, բայց մեծ ենք այն ժառանգութեամբ, զոր Աստուած թողել է մեզ համար: Կարո՞ղ էք մտածել որ փոքր այս ժողովուրդը 20.000 տուի ձեռագիրներ ունի: Մեծերն իսկ չունին այսքան գործ: Դա մեր ազգի հանճարի արդիւնքներից մէկն է: Ջեղանից ո՞վ է եղել Հայասատանում: Մեր աւերակները կենդանի են եւ հոգի ունեն: Մօսում են հասկացողների հետ, եւ մենք տեսնում ենք որ մեր հայրերը քարերի մէջ կարողացել են հոգի դնել, արուեստ դնել:

Այս ընդունակութիւնը չէ մեռել. ընդհակառակն՝ պիտի զարգանայ: Մեր ազգը վերածնութեան շրջան է ապրում: Կը կամենայի, որ մեր եկեղեցին եւս նոյնպէս նոր կեանք ստանայ, հոգեղեն կեանք ապրի, գեղարուեստական գնահատութեան հոգով ապրի, եւ աչքերը հետաւոր, լուսաւոր ապագային ուղղէ: — Ահա ի՛նչ եմ մտածում ես, իրրեւ հովուապետներից մէկը, իրրեւ եկեղեցական հայրապետ:

Ես 80ամեակ չեմ ուզում. 90ամեակ պէտք է տօնենք: Ո՛չ ինձ համար, այլ երազներս իրականացման, մեր վերածնութեան համար:

Իմ սիրելիք. դիտէք որ մեր Աթոռը եւս պանդուխտ ու նժդեհ է մեզ նման. իր բոլոր կալուածները թողել եւ հաստատուել է Լիբանանի եւ Սուրիական ժողովուրդի մէջ: Մենք կը կամենայինք, որ այս Աթոռը դառնայ Հայոց եկեղեցւոյ հաստատութեան եւ յարատեւութեան մեծ սիւներից մէկը: Մեր աթոռի զիտակցական եւ ստեղծագործական կեանքը, մեր միաբանութեան եւ աթոռի զարգացումը, այս բոլորը Աթոռի չուրջ է, բայց ընդհանուր եկեղեցւոյ բարգաւաճման նպաստող երեւոյթ պէտի է դառնայ: Մեր միաբանները օրհնեա՛լ լինին. ամէնքն ալ լծուած են գործի: Բայց մեր թիւը քիչ է: Փառատէր չեմ ես: Բայց կ'ուզեմ 10 եպիսկոպոս, 15 վարդապետ եւ 40 քահանայ ունենալ իմ չուրջ: Կ'ուզեմ ունենալ տպարան, իմ հասկացողութեամբ, որպէսզի կարողանանք հրատարակել մեր գիտական գործերը:

Հրապարակաւ կ'ըսեմ: Եթէ հնարաւորութիւն ունենամ հրատարակելու այդ գործերը, մեր Աթոռի փառքը ապահովուած է: Կարող եմ ձեզ յայտնել, որ մեր նախորդներից Բարգէն կաթողիկոս մեծ աշխատաւոր եղած է: Բայց չգիտէի, որ ունի 1200 էջերից աւելի երկու հրատարակելի հատոր, երկու մատենադարանների դրքերու ցուցակը. Կոստանդնուպոլսոյ եւ Անդարայի ձեռագիրների, ուր մեր հոգին էր ծածկուած, մեր կեանքն էր ոչն: Բարբարոսութիւնը ոչնչացրեց զանոնք, ինչպէս ոչնչացրեց մեր մարդկային թիւը: Ունինք այդ ցուցակները, գիտենք թէ ինչերո՛ւ տէր էինք: Կարող ենք, եթէ ապագրուին այդ ցուցակները, չափով մը դարմանել մեր կորուստները:

Աբմաչու վանքը մի քանի հարիւր ձեռագիրներ ունէր: Անոնք ալ փճացած են. բայց կը մնան ցուցակները:

Անհամեստութիւն մի՛ համարէք: 60 տարի է որ կ'աշխատիմ մշակոյթի եւ արուեստի համար: Իմ աշխատանքներից լոյս չտեսածները կարեւորներն ու թանկագիններն են, զոր չեմ կարողացել հրատարակել: — Երեք մեծ հատոր, իւրաքանչիւրը 1000 էջ տպագրեալ, է.—ժ.Լ. գարու յիշատակարաններ՝ դպրեվանքերի, արուեստի, դրականութեան եւ արուեստագէտների մասին: Մեր պատմիչները բիչ բան են տուել. մեր պատմութիւնը շատ աւելի գեղեցիկ է՝ բան ինչ որ տուած են մեր պատմիչները:

Տղէտ Հայերից դուրս, Եւրոպացին էլ պէտք է գիտնայ, թէ մեծ ժողովուրդ եղած ենք մենք: Մեր մանրանկարչական դիտութիւնը պէտք է ուսումնասիրենք: Մեր պատմութիւնը կը դառնայ այն ատեն վառաւոր, չքեղ, լուսաւոր եւ գեղարուեստական: Ահա թէ ինչ երազ ունիմ ես: Եւ այդ երազի իրականացումը ձեզնի՛ց է կախուած: Պէտք է օգնէք ինձ: Պէ՛տք է օգնէք ինձ: Մէկ սու իսկ դրպանս չէ մտել ցարդ իմ կողմէ հաւաքուած դուարձներից: Ցանեցէ՛ք որ հնձէք: Առանց տքնելու, առանց աշխատանքի՝ ամէն ինչ դատարկ, աննպատակ եւ անհասկնալի է: Ուժեղ լինելու համար դրական գործ պէտք է տալ: Հնարաւորութիւն տուէք, որ իրագործուի այդ բոլորը»:

Դաստապարտութեան մը առթիւ

ԽՄԲ.— կարգ մը թերթեր խժալուր աղմուկ մը կը յարուցանեն այս միջոցին, Աթէնքի մէջ կատարած դատավարութեան մը առթիւ, ուր ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է ճարեւ հոգեւոր հովիւ մը, Հ. Ցովհ. Վարդ. Կամսականէ: Պէյրութի *Մասիս* շաբաթաթերթը հետեւեալ յայտնութիւնները կ'ընէ այս առթիւ, «Հայ մը կը դատապարտուի, Հայեր... կը ծափահարեն» խորագրով (12 Մարտ).—

Աթէնքի ընդհանուր դատախազը ակնառու հայ եկեղեցականի մը գլուխը պահանջեց: Հայեր՝ մէկդի դրած խիղճ, կրօնք ու պատիւ, այդ դէպքը մատի փաթթոց ու բերնի ծամոց ըրին, անոր հետ միասին կաթոլիկի մխ ծամծմելու եւ իրենց մաղձը թափելու համար կղերականի մը վրայ որ Հայ մըն է եւ հերոս մը, բառին հարազատ իմաստով: Հայ մը որ իր կեանքը նուիրած է հայ գատին ու կամովին ենթարկուած է ցկեանս բանտարկութեան Հայու մը կեանքին խնայելու համար:

Հայրենասիրութեան առաքինութիւնը կամասարական վարդապետի նկարագրին տիրական տարրն է, անոր կեանքին ու գործունէութեան առանցքը: Այնքան բուռն, այնքան ակնբախ է այդ սէրը որ վարդապետը մօտէն ճանչցողները փորձուած են հայրենասէրէ աւելի հայրենապաշտ մը տեսնել անոր մէջ: Ան կը սիրէը հայ ազգը յամառ, կատաղի, անվերապահ ու անչահախնդիր սիրով ու իր սէրը կը բխէր հայ ժողովուրդի արժէքներուն խորունկ ծանօթութենէն ու բարձր գնահատանքէն.— «Մեր ազգը գազափարականի համար ապրած ու զոհուած ազգ մըն է», կ'ըսէր ու կը կրկնէր ան, անոր համար ապրիլ ու զոհուիլ մեր գնահատարիքն է»: Ու ան ապրեցաւ, նուիրուեցաւ ու զոհուեցաւ նախ իր ազգին ապա անոր մէկ անարժան զաւկին համար, ինչպէս յայտնուեցաւ դատավարութեան ընթացքին անոր դէմ յարուցուած երկու գլխաւոր ամբաստանութիւններէն:

Ծանրակչիռ յանցանքները որոնց համար կամասարական վարդապետ ցկեանս բանտարկութեան պատիժը ընդունեցաւ, հետեւեալներն են.— Առաջին՝ վարդապետը զերման Բարձրագոյն Հրամանատարութեան տուած իր յուշագրով նոյն հրամանատարութեան կը տեղեկացնէ թէ հայ մանուկը, հայ երիտասարդութիւնը, եւ հետեւաբար յունահայ գաղութը բռնի օտարացման եւ ձուլման վտանգին ենթարկուած են, Մեռաքսասի օրով եւլած օրէնքի մը զօրութեամբ որ հայ ազգային վարժարաններուն մէջ խստիւ կ'արգիլէր տոհմային դաստիարակութիւնը. ուստի կը խնդրէ որ յունահայ վարժարաններուն մէջ հայերէի դաստիրակութիւնը տրուի ըլլայ:

Թէ Մեռաքսասի օրէնքը անսասանորէն մահ - ուան կամ ցկեանս բանտարկութեան պատիժ կը տպառնա՞ր կամ ոչ, այդ յոյն օրէնսդէտներուն պիտնալիքն է:

Այդ խնդրին մէջ ինչ որ հայ ժողովուրդը կը հետաքրքրէ այն է, որ կամասարական վարդապետ, իր ամէնէն յանդուգն ու վտանգաւոր ձեռնարկներուն մէջ ինքզինք կը մոռնայ օտարութեան մէջ հիւծող հայ ժողովուրդին կենսական չահերուն համար:

Երկրորդ յանցանքը որ առաջինէն աւելի ծանր կշռեց դատապարտութեան նժարին վրայ այս է. մատիմի բարեկամ մը վարդապետէն խնդրած է որ գինք իր եւ մէկ յոյն բարեկամը իտալական իշխանութեան յանձնէ, գիտոյ ազատ արձակելու պայմանաւ, որպէսզի կարենան կեսթափոյի հետապնդումներէն եւ իրենց վերապահուած տոհմպատիժէն ճողոպրիլ: Խնդրանքը կը կատարուի: Աթէնքի դատարանին կողմէ այս յանցանքին տրուած կարեւորութեան մասին ոեւէ դիտողութիւն չունինք, մեր միակ նպատակն է չեշտել թէ կամասարական վարդապետ դարձեալ ինքզինք վտանգած է յոյն սպայ մը եւ հայ մտաւորական մը մահէն փրկելու համար:

Սակայն չկայ դէպք մը որ կամասարական վարդապետին ազգասիրական ու հերոսական դիմադիծին վրայ այնքան լոյս կը սփռէ որքան անոր ասպետական կեցուածքը դատավարութեան վճռական րոպէին:

Դատավարութեան վերջին ու վճռական նիստին, ամբաստանեալի աթոռին վրայ դրուած էին երկու Հայեր: Կամասարական վարդապետ եւ ուրիշ հայ մտաւորական մը: Վարդապետը ստոյգ ապրիւրէ տեղեկացած էր թէ այդ մտաւորականը նախապատրաստական հարցաքննութեան մը ընթացքին ինքզինքը թեթեւցնելու համար զինք ծանր կերպով ամբաստանած էր: Կամասարական վարդապետ այս գաղտնիքը միայն երկու մտերիմներու վստահած էր խիստ գաղտնապահութեան պայմանով, որպէսզի իր բարեկամները փոխ-վրէժի չդիմեն: Իսկ ինքը իր դիմացինին ծանրակչիռ յանցանքը մտերմական վրայ գիտնալով՝ նախապատրաստական մեկուսի հարցաքննութիւններու ընթացքին, զանոնք թաղած էր բացարձակ լռութեան մէջ:

Վճռական նիստէն առաջ, վարդապետը եւ միւս հայ երկու կողմերը փաստաբաններով, վկա-

ներով ու միջնորդներով... միասին կը խորհրդակցին եւ իրարու պատուոյ խօսք կուտան իրար զի – րար չմթասանելու :

Այսպէս դատավարութեան վճռական րոպէին երկու ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրը իր ձեռքին մէջ բռնած էր միւսին կեանքին թելը: Վճռական ժամը կը հնչէ, դատաստանը կը սկսի, վէճը կը տաքնայ, կը փրփրի, կ'ալեկոծի, կը հասնի իր երկունքին. այն ատեն ուխտադիրներէն մէկը, այդ միւս Հայը, իր ուխտին կը դաւժէ: Կամսարական վարդապետի աչքերը կրակ կը կարին, վրէժի փայլակներ կը բեկբեկին անոնց մէջ... ան իր ակռաներուն մէջ տոչորող լեզուն արիւնելու եւ կըտրելու չափ կը սեղմէ որպէսզի իր մատնիչը ու իր պատիւը փրկէ :

Դատավճիռը կը կարդացուի, խոստմնադրուժը ազատ կ'արձակուի, Կամսարական վարդապետ ցկեանս բանտարկութեան կը դատապարտուի: Բարեկամները կուլան, ինք կը ժպտի որովհետեւ յարգած էր խօսքը, փրկած էր իր պատիւը, ինչպէս եղած էր Հայու անուն կրող, բայց Հայու պատիւէն հրաժարած մարդու մը :

«Արեւմուտք»ի մէջ այ (30 Մարտ) Պ. Օթեան Հէքիմեան կը յայտնէ թէ մանկութենէն կը ճանչնայ Կամսարական վարդապետը, «բարի, պարապճանաչ, ազդասէր եւ անձնուէր» եւ կ'աւելցնէ թէ դատապարտեալը վերաքննութեան դիմած է, «ուր պիտի հաստատուի անկասկած իրաւմեղսութիւնը» :

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՇԻՆ ԳԻՒՂ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մարսէյլի չրջանին մէջ ունինք բազմաթիւ հայաբնակ գիւղեր եւ արուարձաններ, որոնց մէկն է Պուլվար Օտոմօն, մերձակայ Քաթիւսէլ, Քան Օտոմօ եւ Արովեան թաղերը:

Հայկական այս գիւղը ունի մօտաւորապէս 600 բնակիչներ, Թուրքիոյ զանազան քաղաքներէն,— Վանեցի, Սեբաստացի, Մշեցի, Մուսացի, Պրուսացի, Եղկատցի եւն : Մէկ խօսքով ամէն գաւառ ունի իր ներկայացուցիչը այս չէն հայկոցին մէջ :

Թաղին բնակչութեան հարիւրին 70ը կը կազմեն ամենօրեայ ոքնջման աշխատանքով ապրուստ ճարող, նաւահանդիստ եւ գնդապան գործարաններու մէջ աշխատող բանուորներ: Անձնական գործ, խանութ, գործարան, արհեստանոց ունեցող հայրենակիցներու թիւը աննշան է, բաղդատելով Մարսէյլի միւս հայաշատ գիւղերու, Պօմօնի ու Սէն Ժէռոմի հետ, որոնց առեւտրական եւ արհեստաւոր դասը, բնակչութեան հարիւրին 50—60%ը կը կազմէ :

Ներկայիս գաղութը չատ խաղաղ ու համեմատաբար չրջան մը կը բոլորէ : Ամէն ոք լծուած է ազգային, կրթական աշխատանքի, թէեւ չեն պակսիր զոյզզոյն խառնակիչներ, որոնք զզուելի դարձած են իրենց գաւերով եւ մատնութիւններով :

Պուլվար Օտոմոյի համեստ գաւառացի մայրն ու մամիկը, նոյնքան նախանձախնդիր են հայ լեզուին, որքան երիտասարդները: Փողոցներուն մէջ կը հանդիպիք Հայու սեւ ու խոշոր աչքերով առողջ կազմով, ժպտուն մանուկներ, որոնք հայերէն կը խօսին, օրինակ հանդիսանալով սալոնա – կան չտեսներու :

Թաղը ունի իր սեփական մատուռը :

Հ. Ց. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն լուռ ու մունջ կը գործէ, իր կողքին ունենալով Նոր Սերունդի անդամ-անդամուհիներ, մօտ հարիւր հո – գի : Ամէն երեքշաբթի իրիկուն դաստիարակական ժողով եւ վիճաբանական ժողովներ կ'ըլլան :

Քանի մը ժրաջան տղաք, օտար ափերու վրայ ծնած, օտար չունչով դաստիարակուած, որոնք դեռ երէկ հայերէն չէին դիտեր, այսօր Դաշնակցութեան անմիջական հովանիին տակ անցած են հարիւրեակի մը դլուխը, մշակելով անոնց հայկական ոգին :

Բացի Դաշնակցութենէ կան Հնչակեաններ : Իսկ Հ.Ա.Մ.Լ. եւս ունի իր մասնաճիւղը, կարմիր Խաչը, Երիտասարդաց Միութիւնը եւ դպրոցը զոր կը վարէ տիկին Սէմէրճեան, դնահատելի աշխատանքով :

Պուլվար Օտոմօն բախտաւոր է իր դպրոցներով եւ ծաղկոցներով, բաղդատելով իւսիւքարու կրթական ձեռնարկներու հետ :

Հ.Ց.Դ. Շրջ. Կոմիտէն ունի իր դիչերային դասընթացքը, Նոր Սերունդի երիտասարդներուն համար : Այցելու ուսուցիչն է Վ. Միսթիք որ կարդով կը դասախօսէ նաեւ միւս չրջանները՝ Պօմօն, Սէնթ Ամն եւն : Ընկերոջ մանկավարժական աշխատանքները արժանի են ամէն դնահատութեան :

Կապոյտ խաչի դպրոցը ունի 8-14 տարեկան մօտաւորապէս վաթսուն մանչեր եւ աղջիկներ, «Արծուիկներ» : Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան չաբաթը երկու օր : Կապոյտ Խաչը ունի նաեւ մանուկ դասընթացք մը սան-սանուհիներու համար :Կը դասաւանդուին հայերէն, Հայոց պատմութիւն, առաջնախնամութիւն, առողջապահութիւն, բարոյագիտութիւն եւ մարզանք : Այս ձեռնարկներուն վարիչն ու ուսուցչուհին է ընկերուհի Ա. Սուքիասեան, որ հակառակ իր ընտանեկան հոգերուն, յօժարութեամբ կը կատարէ պարտականութիւնը :

Հայ Աւետարանական Միութիւնն ալ ունի իր առանձին ծաղկոցը, տասնհինդ աշակերտներով : Դպրոցին վարիչն է Ս. Անթուանի հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ հոդեւոր հովիւը պատուելի Մ. Վէքիլեան, որ յօժարակամ լծուած է ազգ. դաստիարակութեան : Միութիւնը ունի ուրիչ ծաղկոցներ հայկական միւս գիւղերուն մէջ :

Իրրեւ մարզական կազմակերպութիւն կայ Ֆրանսահայ Աբիներու միութեան մասնաճիւղ մը, իր արի-արիուհիներու խումբերով : Ամբապետուհին է Տիկ. Մանուէլը որուն թափած չանքերէն կ'օգտուին նաեւ Մարսէյլի չրջանի Հայ Աբիներու բոլոր խումբերն ու մասնաճիւղերը: Մենք բոլորս ալ կը դնահատենք այս կազմակերպութեան աշխատանքները, թէկ ամէն օր յիչեն իրենց խակ դաւանանքին հետեւեալ յօդուածը.— Աբին միչտ մաքուր հայերէն կը խօսի ամէն տեղ ամէն ժամ :

Ն. Արծրունի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՒՐԵՐ ԿԻՊՐՈՍԷՆ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Փետրուար 26ին, Անթիլիասէն Կիպրոս վերադարձաւ Կիպրոսի կաթող. փոխանորդ Ղեւոնդ եպիսկոպոս Զէպէյեան, ընկերակցութեամբ իրեն օծակից Մորչն եպիսկ. Բարոյեանի, որ եկած էր ծնողքը տեսնելու :

Նոյն օր, կէսօրէ առաջ, 20է աւելի ինքնաշարժներ Նիկոսիոյ օդակայանը փութացին, դիմաւորելու համար առաջնորդը :

Երկու նորապսակ երիտասարդ եպիսկոպոսները թեմականի եւ վարչութեան ծանօթ անդամներէն՝ Պ. Օննիկ Շաքարեանի անձնական ինքնաշարժով առաջնորդուեցան Հայոց եկեղեցին, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Առաջնորդը նախ աւետեց Գարեգին կաթողիկոսին ողջոյնները, ու յետոյ բացատրեց իր ստանձնած պատասխանատու պարտականութիւնը եւ խրատեց որ գաղութը խաղաղ եւ ներդաշնակ գործունէութեամբ դիւրացնէ իր պաշտօնը: Արարողութիւններէն վերջ Գեւոնդ եպիսկ. առաջնորդարանը բարձրանալով պատչգամէն կրկին չնորհակալութիւն յայտնեց հասարակութեան: Ցետոյ երկու եպիսկոպոսները ու քահանաները ճաշի հրաւիրուեցան Պ. Շաքարեաններն բնակարանը:

Գաղութը ուրախ է իր թեմակալ առաջնորդին եպիսկոպոսացման համար, եւ արդիւնաւոր գործունէութիւն կը մաղթէ իրեն :

Ն. Մ. Կիպրացի

ՊՈԼՍՈՑ մէջ մարտ 19ին մեռած է իրաւագէտ եւ բարերար Յակիմ Գահվէճեան: Հանդուցեալը բնիկ Պոլսեցի, չրջանառար էր Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանէն: Փայլուն իրաւագէտ, տարիներով եղաւ իրաւաբանական կաճառի ընդհ. քարտուղար եւ Վարչ. ժողովի անդամ: Դրասէր էր, նախանձախնդիր տոհմային դաստիարակութեան եւ կ'օգնէր ազգային հաստատութիւններու: Վարած է հանրային պաշտօններ, մասնակցելով Դատաստանական Մարմնոյն: Կատակց Հոգաբարձութեան, տնտեսական խորհուրդին եւն.: Վերջերս 85.000 ոսկիի նուիրատուութիւն մը ըրաւ հանրային գանազան հաստատութիւններու: Ութսուն տարեկան էր :

ՊՈԼՍՈՑ Առաջմեայ Կրօն. ժողովի վեց անդամները հրաժարած են իրենց պաշտօնէն, դատնացած Ազանեան արք.ի սանձարձակ գործունէութենէն եւ գայթակղութիւններէն: Հրաժարողներն – րուն մէջ կը դանուին առենապետը՝ Մոսրով վրդ. Մխաքեան եւ Սերովբէ Ա. քհնյ. Պուրմաեան (Մարմարա) :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱԻԼ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՑ, վէպ: Գրեց՝ Կոստան Զարեան: 548 մեծադիր էջ, չքեղ տպագրութեամբ: Գին լմբակալմ 3 տոլար, մասնաւոր թուղթով՝ տասը տոլար: (Հեղինակին մեծադին գործը ոչ միայն ծաւալով, այլեւ ըրական արժէքով) :

Սասունցի Դաւիթ

Անշուշտ հին դուսանական վէպերուն մէջ այ մեր հիմակուան հասկացողութեամբ դեր – բնական բաներ եղած պիտի ըլլան եւ կան. բայց այդ բոլորը հիմա մեզի համար է իբերու բնական ընթացքէն դուրս: Ժամանակակիցներու համար առանձ իրական էին, ժամանակի կրօնին, հաւատալիքներուն, նախապաչարումներուն եւ հասկացողութեան իրական մասը կը կազմէին: Մեզմէ քանի մը դարեր ետքը կրնան գեղբնական ու անիրական նկատել, որ Աստուած մը կոյսէ մը ծնի, ետքն այ աւազակի մը հետ խաչուի, մեռնի, ետքն ու դերեզմանէն յարութիւն առնէ եւ իր մարմնով երկինք համբառնայ եւ իր օր ալ կողմը նստի ամպերուն վրայ. բայց ասիկա մեր արդի քրիստոնէութեան համար հեգեաթ մը չէ, այլ իրողութիւն եւ իրականութիւն:

Մինչ «Սասունցի Դաւիթ»ի մէջ ներկայացուած գեղբնականութիւնը ամէնուն համար ալ, ամէն ժամանակ ալ հեգեաթական է եւ ան ալ ոչ միայն իր այս կամ այն կէտին մէջ, այլ իր ամբողջութեանը մէջ: Երգիչը իրրեւ երազանք, իրրեւ ցանկութիւն, իրրեւ ազուոր հեգեաթ մըն է պատկերացուցեր եւ ոչ իրրեւ կեանքի իրականութիւն : Եւ չատ բնական կերպով. ո՞ւր էին Տիգրաններն ու Արտաչէսներն ու Արշակները եւ անոնց անուան չուրջը պատմուող գործերը. ո՞ւր էր մեր հին լրիւ պետականութիւնը իր զրանիկներով ու մեծ զօրավարներով, որոնց դէմքն ու գործերը իններորդ դարուն ոգեւորել կարողանային երգիչները եւ երդել տային :

Իններորդ դարուն երգիչը պետականութեան մը զարթօնքը ունէր միայն, զգացումի մը բարձրացումը, նոր ակնկալութիւն մը, երկունք մը: Հին պետականութեան, հին դարերու, հին ազգային ազատութեան ոգին կար միայն, որ արթնցեր էր հոգիներուն մէջ: Դեռ նորածին մանուկ մըն էր Դաւիթը, արաբական դարերու երկունքէն ծնած, որ միայն «ժառանգաբար» իր արեան մէջ ունեցած քաջութիւնը եւ ուժը կրնար գործադրել. ան այ այն պայմանով, որ հին հայ պետականութեան նըժոյգը տային իրեն, որ հեծնի, հին պետական կայծակէ սուրը դնէին իր ձեռքը, որ զարնէ եւ հին պետականութեան վատահութիւնը՝ խաչ-պատարագին կապէին իր թեւին: Այս երեք չատ կարեւոր ու թանկագին բաները որ քեռի Օհանը տարեր էր ախոռը եւ պինդ-պինդ պահեր էր, որ չըլլայ թէ Դաւթի ձեռքը անցնի ու տանի փճացնէ :

Սասունցի Դաւիթը անշուշտ դիւցազն է եւ բոլորովին բառացի իմաստով. հին հերոսներու սերունդ է իր ծագումով եւ իր կոչումով, բայց ոչ իր պետական դիրքով ու գործերով: Սասունցի Դաւիթը դիւցազներգութեան ոգին է, պետականութեան եւ ազատութեան ոգին է, բայց ոչ մարդը: Թ. եւ Ժ. դարերուն մէջ եւ յատկապէս Արծրունի թագաւորութեան դրօչին տակ, կար հին հայ արքունի պետականութիւնը. կար միայն այդ հին պետականութեան ստուերը. թագաւորը դարձեր էր զաւառական իշխանութիւն, արքունիքը դիւղ եւ պալատական երգիչն ալ դիւղացի. եւ այդ երգիչները երգեր են, ինչ որ տեսեր են ու զգացեր են. եւ իրենց զգացածն ու պատկերացուցածը դուրս է եկեր դիւղական հեգեաթ :

Իսկ Ժ. դարէն ետքը թուրանական ծանր օրերուն այդ հեգեաթը, ինքնուրոյն ու ազատ ըլլալու այդ երազը չարունակուեր է ապրիլ հոգիներուն խորքը եւ չրթունքէ չրթունք Վանայ ծովի հարաւը երկարող լեռնաշղթաներուն ամէնէն անմատչելի խորերուն ու անտառներուն մէջ: Լեռնական այդ բարձունքներէն վար Հայը ռայա մըն էր, տուրուկ մը, արհամարհուած մը, փախստական մը, ի՞նչ երգ, ինչ դիւցազնութիւն :

«Սասունցի Դաւիթ»ը, այո՛, բուն դիւցազներգութենէ իջած է հեգեաթի աստիճանին, գեղարուեստօրէն էջք մըն է ասիկա, բայց չէ գործած սովորական հեգեաթ մը, սովորական հերոսով, դիւցուք եւ չատ քաջ ու հրաչալի հերոսով: Դաւիթը սովորական հերոս մը չէ, Դաւիթը սիւնվոլ մըն է, պետականութեան ոգին, որով ամբողջ այդ պատմութիւնը կը դառնայ սիւնվոլիկ հեգեաթ մը, որ բոլորովին տարբեր արժէքի ու աստիճանի ստեղծագործութիւն մըն է, քան պարզ ու սովորական հեգեաթը: Այդ հեգեաթին մէջ ժողովուրդի մը նորէն պետականանալու յոյսերը կը մարմնանան, նորէն անկախ եւ ինքնուրոյնպետութիւնմը կազմելու իր ձգտումը, իքնիրմով ու ինքն իր համար ազատ ապրելու տենչանքն ու հաւատը :

«Մուսեր»ուն այդ հեգեաթը մէկ գարուս մը, մէկ ժամանակաչրջանի մը որոնումին ու յոյսերուն մարմնացումը չէ այլեւս. ան դարձեր է արդէն ընդհանրապէս Հայ կեանքի, Հայ իրականութեան, Հայութեան որոնումն ու երազանքը, քանի որ մինչեւ հիմա դեռ չէ իրականացած ազատ պետական գոյութեան մը դաղափարը Հայութեան համար :

Գեղարուեստական երկ մը, երբ իր գեղարուեստական միւս արժանիքներուն կից, կը դառնայ հանրային հոդեկան վիճակի մը բխող ցանկութեան մը, ձգտումի մը, դաղափարի մը խորհրդանիշը, անշուշտ որ դրուածքը կը ստանայ յաւելում ու վերապիր նորարժանիքներ խորութիւն :

«Մուսեր» մըն է Դաւիթը, որ իր ժողովուրդի պարտուած, զրկուած ու հպատակ վիճակի հետ չի հաչտուիր եւ կը չարժի ազատ մարդու հովերով :

(2) ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ :

Զor. տը Կոլի խնդիրը եւ ուրիշ հոգս

Կառավարութիւնը, քաղաքական հոսանքները եւ մամուլը հետզհետէ աւելի ուշադրութեամբ կը հետեւին զօր. տը Կոլի հրապարակային արտայայտութեանց, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Պրիւնվալի մէջ, պատմական տարեդարձի մը առթիւ :

Նախարարական խորհուրդը իր առջի օրուան նիստին մէջ քննելով այս խնդիրը, որոշեց զանազանութիւն մը դնել «Ֆրանսայի Առաջին Դիմադրական»ին եւ քաղաքական մարդուն միջեւ : Այսպէս, Սթրազպուրկի Ֆրանքֆուրտեր Ցայթունկեան ոճնակատարութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, զօր. տը Կոլ պիտի չընդհատուի պաշտօնական թափորով մը եւ զինուորական պատիւներ պիտի ընծայուին : Բայց յաջորդ օրը, երբ զօրավարը քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսի, կառավարութիւնը ներկայացուցիչ պիտի չունենայ : Անկէ զատ, որոշուած է հաղորդել զօրավարին թէ կառավարութիւնը չի կրնար որեւէ պատասխանատուութիւն ստանձնել ոչ այս բանախօսութեան, ոչ ալ ուրիշ քաղաքական արտայայտութեանց մասին :

Համայնավար երեսփոխան մը, Պ. Քազանովա, նախկին նախարար, հաղորդած է վարչապետին թէ հարցապնդում պիտի ուղղէ Ազգ. ժողովին մէջ, հետեւեալ կէտերու մասին,— 1. Ի՞նչ պայմաններու մէջ զործօն բանակէն սպաներ կրցած են ներկայ ըլլալ կուսակցական ցոյցի մը, որ կազմակերպուած էր զօր. տը Կոլի կողմէ, ի ներկայութեան օտար դիւանագէտներու.— 2. Պետական անթեղը ի՞նչպէս կը հաղորդէ ճառ մը որ ուղղուած էր հանրապետական հաստատութեանց եւ օրէնքներու դէմ :

★ Զօր. տը Կոլ Սթրազպուրկի հրաւիրուած է եւ ճառը պիտի խօսի քաղաքին աղատագրման տարեդարձին առթիւ : Ընդհ. կարծիքն այն է թէ աւելի պիտի ընդդիմէ Պրիւնվալի մէջ պարզած տեսակէտները : Զախակողմեան մամուլը խոտօրէն քննադատեց այդ ճառը, ծաղրանկարներ ալ հրատարակելով, իսկ համայնավար «Իւմանիթէ»ն այնքան յառաջ գնաց որ գրեց թէ արդեօք զօրավարը չի՞ պատրաստուիր «գնդ. տը լա Ռոքի յաջորդելու» : Այս առթիւ կը հասկցնէր նաեւ թէ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնները կուսակից են տը Կոլի : Միայն Թունէզ աֆրոդիզիան թերթերն են որ կը պաշտպանեն զօրավարը, դիտել տալով թէ ամոթ ուղածն է սահմանադրութեան վերաքննութիւնը եւ ոչ թէ կուսակցութեանց ջնջումը :

★ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ, Էլիզէի պալատին մէջ, մասնաւորապէս քննելու համար էմմաուսի կացութիւնը : Էմմաուսի նախարարը օրինագիծ մը պատրաստած է որով խիստ պատիժներ կը պահանջէ — նոյնիսկ թոչակներու բռնագրաւում— այն պաշտօնատարներուն համար որոնք արտօնուած գումարներէն աւելի կը ծախսեն : Կրճատումները կը չարունակուին : Արդէն իսկ ջնջուած են 30000 պաշտօններ :

★ Հռչակաւոր Եովանովիչի դեղծումներուն առթիւ պաշտօնակ եղաւ Իվ Պայէ, Լուտա է Շէմի նախկին նահանգապետը եւ ոստիկանական վերատեսուչ Լիւիզէի դիւանապետը, որ սերտ յարաբերութիւններ ունեցած է վախտականին հետ, ինչպէս կը զգեն թերթերը : (Վերջին լուրի մը համաձայն, Եովանովիչ ձերբակալուած է Ամվէրսի մէջ, երբ կը պատրաստուէր նաւ նստիլ, Մեքսիկա երթալու համար) :

★ Նոր խոհրութիւններ ծագեցան Մատակասքարի մէջ : Կ'ըսուի թէ 20 ֆրանսացիներ սպանուած են առաջին օրը : Կառավարութիւնը որոշեց օդնական զօրք ղրկել օդանաւերով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ ՁԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ օրինագիծը քուէարկուեցաւ Անգլիոյ մէջ, սաստիկ մեծամասնութեամբ, որուն հաճոյքով մասնակցեցան պահպանողականները : Զախ աշխատաւորականները վոփոխութիւն մը կ'առաջարկէին, բայց մերժուեցաւ 85ի դէմ 386 ձայնով : Իսկ Մ. Նահանգները ջնջեցին պարտաւորիչ զինուորութիւնը, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ զինուորականն չրջանակներուն :

64 ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ, որոնց մէջ են տը Պոլնօն, Լիւսիէն Ռըպաթէ եւայլն, անհամբեր կը սպասեն Դատական Դերադոյն Ժողովուրդի վճիռին : Նոր Սահմանադրութեամբ, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ ներում չնորհել միայն այս Ժողովուրդին հաւանութեամբ : Տը Պրինոն իր խոստովանութիւնները կը գրէ :

200 ԿՐԱՄ ԹՈՐՄ ՄԻՍ պիտի բաժնուի մինչեւ ապրիլ 6, ապրիլի DK կտրօնով, 100 կրամ սառած միս՝ DA կտրօնով, 100 կ. խոզեղէն DE կտրօնով :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄ հետապնդումները կը չարունակուին Մ. Նահանգներուն մէջ : Քննիչ յանձնախումբը կուսակցութիւնը կ'ամբաստանէ իբրեւ «ե. դունդ» : Պահանջած է դատի քաշել զայն, իբրեւ գործակալ օտար պետութեան մը :

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՒԱՔՈՑԹ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ կաթող. պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆի, այս երկուշաբթի օր, երեկոյեան ժամը 8ին Salle des Fêtesի սրահին մէջ, rue Stalingrad: Րաֆֆի երգչախումբը սիրայօժար կը մասնակցի զեղարուեստական բաժինով մը : Կը հրաւիրուի Շավիլի եւ չրջականերու ամբողջ հայութիւնը : Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Պօտոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, 5 ապրիլ, չաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն սկսեալ : Ընտիր նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ, հաւկթեղոյզ : Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաչարժ զաւեշտ մը : Կը հրաւիրուին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկերներն ու համակիրները : Մուտքը ազատ է :

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Մարսէյլ.— Տիկին Հայկանուշ Մանուկեան ստացաւ իր նամակը :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Մարտ 15—30

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ դոմարները :

ՍԵՎՐԱՆ՝ Թուղ. 500, ԿԱՐՏԱՆ՝ Ցակ. 1000, ՎԻԼՆ՝ Ղազ. 500, ՓԱՐԻԶ (13)՝ Լուս. հազար, ՓՈՐ ՄԱՐԼԻ՝ Սարգ. հազար, ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Քիւփ. հազար, Ս. Լթիէն՝ Ստե. 500, ՊՈՄՈՆ՝ Էքմ. հազար, ԼՈՒԱՐ՝ Քիզ. 500, Թուլուզ՝ Հավ. հազար, ԻԶԷՐ՝ Նազ. 500, Լիոն՝ Ազան. հազար, Ս. ԼՈՒ՝ Փափ. 300, Լէ ՄԻԼ՝ Սարգ. հազար, ՄԻՏՈՆ՝ Ճիվե. հազար, ԼԻՈՆ՝ Պօչ. հազար, ԼԻՈՆ՝ Գործ. Փեար., ԼԻՈՆ՝ Ղազ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ծէրիկ. 589—594, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մալ. հազար, ԱՄԵՐԻԿԱ՝ Մաշ. 600, ԱՄԵՐԻԿԱ՝ Դրօշ. 600, ՊԻԱՆՔՈՒՐ՝ Ալէք. 300, ԳՈԼՈՄՊ՝ Գաւ. հազար, ԱՄԵՐԻԿԱ՝ Հայր. 600, ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅ՝ Քէչ. 1200, ՍԱԼԷՆ՝ Աչու. հազար, ՊԱՂՏԱՏ՝ Ցովհ. 1200, ՏՈՔՄՎան. հազար, ՂԱՇԱՔ՝ Ալթ. հազար, ՓԱՐԻԶ Թէյղ. 750, Պ. ԲՈԼՈՄՊ՝ Ցով. հազար, ՓԱՐԻԶ (11)՝ Գաւ. հազար, ԼԻՈՆ՝ Տէր. 750, ԱԼՖՈՐ՝ Վիլ՝ Պետ. 500, ՌՈՄԱՆ՝ Պիլ. հազար, ՓԱՐԻԶ՝ (19) Մին. 1200, ԼԻՈՆ՝ Աղաճ. հազար, ԱՐՏԷՇ՝ Վարդ. 500, ՊԱՆԵԼՕ՝ Ցակ. հազար, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ՝ Փետ. հազար, ՓԱՐԻԶ՝ Ուն. հազար, ՎԻԼ-ՄՈՊԼԸ՝ Սիւն. 300, ՍԷՆԹ ՈՒԻՆ՝ Հար. 500, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Ռաֆ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Փալ. 300, ՊՐՈՆ՝ Բար. 500, ԼԱՎԻԶՔ՝ Վարդ. 1500, ԼԱ-ՎԻԶՔ՝ Նաճ. հազար, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գործ. 3084, Հ. ՍԱՎՈՒԱ.— Մամ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ծէրի. Թիւ 595—600, ԼԻՈՆ՝ Կիւլ. հազար, ՊԻՑՐՈՒԻ՝ Գուբ. 1500, ՌիւԶ՝ Ղազ. հազար, ՎՈՒԼԻԻԶ՝ Շիր. հազար, ԻԶԵՐ՝ Շիր. հազար, ԼԻՈՆ՝ Նաճ.— 750, ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Երան. 500, ՌՈՒԱՆ՝ ՊՕՂ. 500, Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Հայկ. հազար, ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Վարդ. հազար, ՓԱՐԻԶ (9)՝ Պօղ. հազար, ԳՎԱՄԱՐ՝ Մութ. հազար, ԻՏԱԼԻԱ՝ Պազ. 1200, ՓԱՐԻԶ՝ (6)՝ Խան. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Էնա. հազար, Է-փինէ՝ Ցարթ. 1350, ԿԱՐՏԱՆ՝ Աստ. հազար, Ս. ԳԼՈՒ՝ Գնդ. հազար, ԻԶԵՐ՝ Թոր. հազար, ՍՄԼԷՆ՝ բազ. 1000, ՆԻՄ՝ Մարտ. 1000 ֆրանք :

Ծախու փայտ

Կտրուած մասնաւորաբար կեդր. ջեռուցման համար : Ընկերութիւնը կը տանձնէ նաեւ մինչեւ տուն փոխադրութիւնը : Դիմել Ուղուեան - Տէր Թոմասեան ընկերութեան, 66 Allée de la Seine, Issy les Moulineaux, Tél. Mic. 28-16 :

ԼՈՑՄ ՏԵՍԱՆ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀի ղեկավարութեամբ, մեծ խնամքով պատրաստուած, հայկական ՏԱՍԸ ՏԻՄՓԵՐՈՒ առաջին չարքը, ընտիր նիւթի վրայ : Նուագախումբ, մեներգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆէ, երգչախումբ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ :

Տոմսեր համար փութացէք դիմել Studio COLIBRI, 19a rue Caumartin, Paris (9) :

ՀԱՒԿԹԱՒԱՂ ԿԱՐՏԱՆի ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Միութեան կարտանի մասնաճիւղը կազմակերպած է հաւկթախաղի հանդէս մը, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պիվէռ, Անտրեան եղբարց սրահին մէջ :

ՍԵՎՐԻՆ ընկեր Յ. Օհանեանէսեան 200 ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի, Շավիլի Կ. Ժէյի մասնաճիւղին, տպիրիչ Խաչիկ Ամիրխանեանի մահուան առթիւ (Պիւանքուր) :

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ԳՈՒՇԱՑԵՑԷՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 20ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ, կը հրաւիրուին երէց ընկերները :

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴի Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին : Դասախօս՝ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ (չար. Հայ Մտաւորականութեան պատմութեան) :

Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ կը խնդրէ մեզմէ յայտնել թէ այս չաբաթ օրը, Զատկի Խմման ուրբաթ ըլլալուն, իր դասախօսութիւնը Նուպարեան Մտաւորականին մէջ յետաձգուած է յաջորդ չաբաթ օրուան (Ապրիլ 5), ժամը 5 : Նիւթը պիտի ըլլայ «Ոչ»ը՝ Ատոմ Եարեանեան :

ՎԻԼՆ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Մուրատ» ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում պատգամաւորի :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Զատկի երկուշաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Մարիամ Վարդանեան կը փնտռէ իր երկու տալերը՝ Նեկտար Գայեան, կինը Իսկէնտէրին (Մարզուանի Անաթոլիա Քօլէժը կահաւորած), Մարիամ Եայլաեան եւ տղաքը, Մաչառուր, Ցովսէփ, Ցովհաննէս որոնք Ամէնքն Լիոն եկած են իրենց զորզադործ : Գրել Տիկին Հայկանուշ Տէր Ցարութիւնեանի, 1 rue St. Medar: Epinay s)Seine:

ՄԻՒՆԻՒՄԻՆ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԻԼ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ կը փնտռէ իր աղջիկը, Արշալոյս, որ կը գտնուէր Կիպրոսի Մելքոնեան կրթարանը եւ անկէ Պէյրութ պիտի անցնէր : Տեղեկացնել «Ցառաջ»ի :

ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԵՐՈՒ առթիւ Ֆութպոլի մրցում, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէն - Փարիզ - Լիոն խումբերու միջեւ, մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Ֆր. Կապոյտ Ասէր չնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Պ. Լեւոն Տատեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, Եղիա Տատեանի մահուան առթիւ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆԴՈՑՔ

կազմակերպուած Համասեբաստիոյ Շինարար Միութեան Տէօնէի մասնաճիւղի կողմէ, այս չաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտեան 5 : Կը հրաւիրուի Տէօնէի հասարակութիւնը քաջալերել մեր այս ձեռնարկը :

Այժմ յոյս մեր հայ յուսահատարիչներուն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐՈՒՆ 20 % ԶԵՂՔ

Կը ծախենք Ալամիւնիք գործիքներ, կ'առնենք եւ կը ծախենք նաեւ 13—18, 10—15, 9—12 Ռըփորթաժի մեքենաներ : Ունինք նաեւ թիրէօզ, Գիւվէր, Ռէֆլէքս եւ Լայֆա գործիքներ :

Դիմեցէք ՄԵՐԿԵՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ,
2 rue Curie K. Bicetre (Seine), Porte d'Italieէն 7 վայրկեան :

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաչիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie:** Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՋՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑԱԿՈԲ
ՄՈՓԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 4 AVRIL 1947 Ուրբաթ 4 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5002-Նոր շրջան թիւ 611 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԱՕՍՓԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՓԱՆԴԵԼԷ ՎԵՐՋ

Իրենէ առեւտրականը Պոլսոյ վերջին թղթակցին մէջ, փոքրամասնութեանց խոստացուած «բարիքներու» մասին :

Քանի մը խորագիրներ, հայերէն թերթերու առաջին էջերէն (մարտ 23—26).—

Կառավարութիւնը նորանոր իրաւունքներ կու տայ յոյն փոքրամասնութեան.— 360.000 *ոսկիի* նոր օժանդակութիւն մը պիտի ըլլայ փոքրամասնութեանց դպրոցներուն.—Փափաչէֆ-իմի գրաւած եկեղեցին կը վերադարձուի համայնքին,— Յոյն հայրենակիցներ պետական պաշտօնեայ կ'ըլլան.— Ազգապատկան կալուածները կը յանձնուին վարչութեան :

— Թաղ. խորհուրդներու ընտրութեան պատօնութիւն կը տրուի.— «Թէֆ միւբէվէլլի»ի դրութիւնը պատմութեան կ'անցնի :

Եւ ուրիշ լուրեր, հաւաստիքներ ու խորհրդածութիւններ, որոնց համաձայն Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը անյապաղ պիտի քննարկէ փոքրամասնութեանց նոր օրէնքը :

Թերթերը կ'աւելցնեն թէ Ամէնքի անթելը չնորհաւորած է Թրքական կառավարութիւնը, այս նոր քաղաքականութեան առթիւ :

Ուրեմն Անգարան դարձի՞ եկած է, ամէն բան կազմալուծելէ, քանդելէ, փոշիացնելէ վերջ...

Պէտք է չափազանց միամիտ ըլլալ, հաւատալու համար այդ հոգեփոխութեան :

Եթէ Անգարան որեւէ արմատրութիւն ունենար գործադրելու տարբական արդարութիւնը, տարիներ առաջ ձեռնարկած պիտի ըլլար այս «բարեփոխումներուն» :

Աւելի ճիշդ, պիտի խափանէր այն ըմբոստացուցիչ, իսկապէս թրքաբարոյ բռնութիւնները, կեղեքումները եւ քանդումները, որ գործադրուեցան «միլլի» յաղթանակէն անմիջապէս վերջը, փոշիացնելու համար ողջ մնացած փոքրամասնութիւնները :

Այս «նոր» քաղաքականութիւնը ո՛րքան կը յիշեցնէ այն խարդախութիւնը որ գործադրուեցաւ Ազգերու Տուրքին առթիւ :

Հազարաւոր ոչ-Թուրքեր մոխիրի վրայ նստան, այդ բարբարոսական օրէնքին հետեւանքով : Հարիւրաւորներ աքսորուեցան, մինչեւ կարին եւ ուրիշ լեռնային շրջաններ, քար կոտրելու եւ ճամբայ չինելու համար :

Գործողութիւնը այնքան տմարդի, վայրենի հանգամանք ունէր, որ Թուրք խմբագիրներ անդամ խղճացին, երբ կը նկարագրէին աքսորին սարսափները, ձիւն - ձմրան :

Կառավարութիւնը բարեհաճած էր 250 ղրուշ օրական սահմանել աքսորականներուն, կէսը ուտելիքի յատկացնելով, կէսն ալ պարտքիվճարման :

Միւս կողմէ, Թուրք վաճառականներ փոխադրած էր Պոլիս, որպէսզի աժան - աժան գնեն աքսորականներուն կալուածներն ու դոյքերը :

Նշանակուած տուրքերը որքան առասպելական, նոյնքան ծիծաղելի էին անոնց հարստահարութեանց համար վճարուած դումարները :

Իր ուղածը քամել - քերթելէ վերջ, նոյն կառավարութիւնը առատ մը ներում չնորհեց : Բռնհաճեցաւ ներե՛լ մնացորդ «պարտքերը» եւ արտօնել որ աքսորականները վերադառնան, ամէն բան ծայրէն սկսելու համար : Այսինքն ամէն բան կորսցնելէ վերջ :

Այսպէս նաեւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու վերահաստատման խնդիրը :

Անգարա իր ափին մէջ առաւ փոքրամասնութեանց հանրային գործունէութեան բոլոր ցաւերը : Ամբողջ զսպանակը :

Լուծեց կամ իրաւասութենէ ղրկեց ազգ. մարմինները : Էվղաֆին յանձնեց կալուածներու եւ ամէն տեսակ եկամուտներումատակարարութիւնը : Մինչեւ անգամ եկեղեցիներու մոմագինը և պնակներու հասոյթը : Կրթական նախարարութիւնը դարձաւ տէր-տիրական դպրոցներուն : Իբրեւ յիշատակ մնաց պատրիարք մը (այժմ տեղապահ), ափ մը կրօնականներով : Եւ միայն աղօթելու իրաւունքով : Ամբողջ հարստութիւններ եւ կալուածներ «տաճկան», օրինաւո՛ր միջոցներով :

Դպրոցներու մէջ տեղաւորուեցան Թուրք ուսուցիչները, լեցունկեկ թռչակներով : Ապօրէնաւորքեր դանճուեցան անխնայ :

Եւ հիմա,— փչրանքներ պիտի բաշխեն, փոշի փչելու համար : Ցանո՛ւն ժողովրդապետութեան :

Շ.

Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»

(ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ)

1947 *Մարտի սկիզբը, Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ը դադարեց իր առաջին Պատգ. ժողովը :*

Համագումարին կը մասնակցէին 27 պատգամաւորները, մեծ մասով Ֆրանսա հաստակ նեառած՝ այն երիտասարդներէն որոնք հայերէնը սորված էին օտար ափերու վրայ :

Պատգ. ժողովը գիտակից իր պարտականութեան, լրջութեամբ քննեց իր ներքին կազմակերպական խնդիրներու հետ նաեւ՝ համազգային խնդիրներ եւ տուաւ համապատասխան որոշումները :

Համագումարը գոհունակութեամբ եւ խանդաղատանքով արձանագրեց պատգամաւոր ընկերներուն ջերմ ղգացումները, հայրենիքի զօրացման եւ դաշնութիւններու ինքնապաշտպանութեան մեծ գործին հաղէպ :

Նախանձախնդրութիւնը որ յայտնաբերուեցաւ մեր լեզուի գործածութեան եւ իւրացման համար, երեք օրուան աշխատանքներու ընթացքին, աւելի բացորոշ հանդամանք ստացաւ :

Ժողովը որոշեց առաւելագոյն ճիգերը ի գործ դնել, փրկելու համար օտարացումի ենթակայ իր տարեկիցները :

Ժողովը հայերէն լեզուի գործածութիւնը իր կազմակերպական կեանքին մէջ պարտաւորիչ հռչակելէ վերջ, յանձնարարեց բոլոր կարելի միջոցներ ի գործ դնել եւ հայերէն լեզուն սորվեցնել բոլոր այն երիտասարդներուն որոնք դժբախտ պայմաններու բերումով եւ կամ ծնողքներու անհոգութեան պատճառաւ չեն կրցած սորվիլ :

Անգամ մը եւս չեշտելով այս անհրաժեշտութիւնը, կը յանձնարարուի բոլոր ընկերներուն որ ամէն մէկը իր կողմէ պարտականութիւն ստանձնէ իրականացնել այս որոշումը, ցոյց տալով միաժամանակ թէ մեր լեզուն իր ճոխութեամբ եւ խորութեամբ վար չի մնար որեւէ եւրոպական լեզուէ :

Դաստիարակչական ձեռնարկներու արդիւնաւորման համար ժողովը որոշեց հնարաւորէ կազմակերպել բոլոր շրջաններու մէջ հայերէնի դասընթացքներ, բանալ գրադարան, Ակումբ եւայլն : Մասնաւոր ծրագրով մը ծանօթանալ հայ ժողովուրդի յեղափոխական, քաղաքական, գրական, եւ պատմական հարուստ ու փառաւոր անցեալին, իբրեւ ազբիւրը մեր ներշնչումներուն :

«Առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ» : Այս գիտակցութեամբ համագումարը որոշեց նաեւ ուժտալ մարմնակրթանքի,— արշաւ, լեռնաղնացութիւն, բանակում եւն. :

Գիտակից հայ ժողովուրդի դժբախտ ճակատագրին, համագումարը որոշեց օժանդակել ազդահաւաքման ձեռնարկին իրականացմամբ, որքան թոյլ կուտան Միութեան ուժերը : Այս առաջադրութեամբ, զօրացնել հայրենադարձի եւ հայրենիքի վերաշինութեան դաշտերը, քարողութեամբ եւ յատուկ ձեռնարկներով :

Որպէս ժառանգորդը մեր նախորդ սերունդներուն որոնք իրենց առաւելագոյնը զոհաբերեցին : Հայկական Դատի իրականացման համար, ժողովը որոշեց՝ չխնայել ոչ մէկ ջանք, իր այժերու սահմաններուն մէջ, աջակցելու համար Հայկ. Դատի լուծման, պահանջելով հայկական հողամասերու կցումը Խ. Հայաստանին :

Համագումարը համոզուած իր չարժման անհրաժեշտութեան, կոչ կ'ուղղէ բոլոր հայ երիտասարդութեան ոյժ տալ մեզի, ստեղծելու համար նոր կորիզներ բոլոր այն վայրերուն մէջ ուր չկան նման ձեռնարկներ :

Միաժամանակ մեր եղբայրական ողջոյնները կ'ուղղենք Ֆրանսահայ գաղութին այն բոլոր երիտասարդական կազմակերպութեանց, որոնք մի - եւնոյն նպատակին կը ձգտին, տարբեր համախմբումներով :

Համագումարը իր ընկերական ջերմ ողջոյնները կ'ուղղէ Հ. Յ. Դ. երիտասարդական բոլոր կազմակերպութիւններուն : Այս առթիւ, կը բաղձայ մօտաւոր ապագայի մը մէջ տեսնել իրականացումը Հ. Յ. Դ. երիտասարդական ընդհ. համադումարի մը :

Նոր Սերունդի ընկերները, մեզի կ'ինչայ իրագործել այս որոշումները, միացեալ ուժերով :

Մի՛ մոռնաք ձեր նուիրական ուխտը՝ Ծառայել հայրենիքին, միշտ հաւատարիմ մնալով Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» Միութեան իդէալին :

Ընկե՛ր, գիտակից քու պարտականութիւններուդ, սորվէ, սորվեցուր, ճանչցիր եւ ճանչցուր Հայոց պատմութիւնը, հայրենիքը, հայ ժողովուրդը եւ իր հարուստ մշակոյթը, գտնելու համար արժանի հետեւորդը Մամիկոնեաններու, Անդրանիկներու, Քրիստափորներու աննման փաղանգին :

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը,

Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,

Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ը :

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ի

«Թուրքիա տղարի տեղեկը կը տառապի»

« Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, այս խորագրով յօդուածի մը մէջ դիտել կուտայ թէ Թուրք մամուլը այնքան կորանցուցած է գլուխը ամերիկեան տոլարներու աւետիսէն որ, պատերազմի կանչեր կ'արձակէ, հաքաստանալու համար նոր նուաճումներով : Գերմանիոյ պարտութենէն քիչ վերջը, Թուրքիոյ վերմանասէր թերթերը անմիջապէս դարձան անգլիասէր : «Թուրք լրագրողները մեծ մասով անգլիական սթերլինին կ'ուղղեն խօսքը, իրենց առատաձեռնութիւնը մէջ : Այդ անհամբոյր աստուածհիին հետաւոր ճառադայթները բաւական չեն գրենք տաքցնելու : Բայց կը հրճուին տոլարներու մօտաւոր ժամանումէն, ինչ որ ազդանշանն է պատերազմի պատրաստութեան : Սակայն եւ այնպէս ձեռնհաս չըլլանալները լաւ կ'ընեն ակնարկ մը նետելով պատմութեան վրայ : Պատերազմը երբեք մեծ առաւելութիւններ բերած չէ Թուրքերուն :

«ԲԱՆ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ, ԲԱՆ ՉԵՆՔ ՏԱՐ»

Րէճէպ Փէքէր, Թուրքիոյ վարչապետը, Ապրիլ 2ին ճառ մը խօսելով Իզմիրի մէջ, պարզեց երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը : Այս առթիւ չէշտեց.— «Մենք բան չենք պահանջեր ուրէք մէկէն, բայց չենք ուզեր որ ուրէք մէկը ընչաքաղց ակնարկներ նետէ մեր վրայ : Մեծն Բրիտանիոյ հետ մեր կապերը նոյնքան զօրաւոր եղած են որքան անցեալին մէջ : Մենք չենք մոռնար այն աղեցութիւնը զոր այդ երկիրը գործած է մեր զոյութիւնը փրկելու համար : Այն պահուն երբ Մ. Նահանգները աշխարհի քաղաքականութեան գլուխը կ'անցնին, մեծ արժէք ունի այն բարեկամութիւնը զոր այդ երկիրը կը տածէ Թուրքիոյ հանդէպ : Մեզի օգնութեան հասնելով, Մ. Նահանգները ոչ միայն կ'ուղեն զօրացնել մեր երկիրը, այլեւ վստահ են թէ կ'աշխատին աշխարհի խաղաղութեան համար : Ցաւակ է Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան ուղեգիծը : Մեր արտաքին քաղաքականութիւնը կը հակի դէպի արեւմտեան ժողովրդապետութիւնները : Այս չի նշանակեր թէ որ եւ է թշնամութիւն ունինք մեր մեծ հարեւանին՝ Խ. Միութեան հանդէպ» :

★ *Մ. Նահանգներու ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովը քննելով նախագահ Թրումընի ծրագիրը 400 միլիոն տոլար վարկի մասին, մերժեց հետեւեալ առաջարկները,— Այդ վարկերէն դուրս ձգել Թուրքիան,— Պահանջել, Յունաստանի թագաւորէն որ հրաժարի,— Միացնել յանձնաժողով մը կազմել ծրագրին գործադրութեան հսկելու համար,— Ցետեւեալ պատուիրակութիւններ հաստատել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ.— Վճռել թէ 250 միլիոն տոլարը պիտի գործածուի Յունաստանի, 150 միլիոնը Թուրքիոյ մէջ :*

★ *Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին անդամներէն Ճորճ Պէնոը առաջարկեց որ արտաքին գործերու նախարարութիւնը քննութիւն կատարէ, Նացիներու կողմէ Թուրքիա փախցուած ոսկիներու մասին, նոր վարկեր բանալէ առաջ : Իր տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա կը գտնուի 75 միլիոն տոլար արժէքով ոսկի զոր Նացիները գողցած են Պելժիայէն եւ Հոլանտայէն : Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Թուրքիա քանի մը հարիւր միլիոն տոլար կորզեց Ամերիկայէն, պատերազմի ընթացքին, սպառնալով քրմ ղրկել Գերմանիա : «Պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ արտահանումներուն 90 առ հարիւրը Գերմանիա կ'երթար եւ այսօր հարիւրաւոր միլիոն տոլար արժէքով գերմանական սոացուածքներ կը գտնուին Թուրքիոյ մէջ» :*

Վարչապետին տեսակցութիւնը Զօր. տը Կոլի հետ

Զօր. տը Կոլի խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները եւ մամուլը, թէեւ մինչեւ ճամբայ մը գտնուած է, նոր անհամաձայնութիւններ կանխելու համար :

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ, պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ զօրավարը եւ վարչապետը, Պ. Ռամատիէ, գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած են երկուշաբթի օր : Այս առթիւ վարչապետը յայտնած է կառավարութեան որոշումները՝ զօրավարին հրապարակային արտայայտութեանց մասին, փափկութեամբ հասկցնելով որ պաշտօնական արարողութեանց առեն,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Բ.

«Յուսաբեր» ամսագրի բացած հարցաքննութիւնը (Անգլիոյ կ'ընդդիմէ նաեւ մեր նոր ուղղագրութեան, օտար բառերու գործածութեան եւ պետական լեզուի խնդիրները :

Հոս տեղը չէ անոնց ուղղագրութեան բարդ խնդիրը քննելու եւ լայնօրէն ուսումնասիրելու, ոչ ալ մանաւանդ «բարեփոխում»ներ առաջարկելու :

«Աբեղեան» անունով ծանօթ նոր ուղղագրութիւնը, այնքան յախուռն կերպով հաստատուած ու հրամանագրուած, երկար տարիներ ծանր խանգարումներու տեղի տուաւ, խզում առաջ բերելով ոչ միայն մեր հին ու նորագոյն գրականութեան միջեւ, այլեւ հայրենիքի եւ սփիւռքի գրականութեանց ինչպէս մտաւորականութեան միջեւ :

Աբեղեանի ուղղագրութիւնը, տարիներ պըղտորելէ ետք մեր գրական մթնոլորտը, փոխադարձ ուրացումներու եւ դուր վէճերու տեղի տալէ ետք, Հայաստանի մէջ իսկ չընդհանրացաւ, եւ ի վերջոյ նահանջ մը կատարեց, չարիքը սահմանափակելով մասամբ եւ նոր բարեփոխման ենթարկուելով : Աբեղեան ուղղագրութիւնը՝ իր հիմնադիրին Աբեղեանի ողջութեան իսկ, արդէն կէս մը մեռած էր եւ ապահովաբար պիտի մեռնի ամբողջապէս , եթէ հայ գրականութիւնը ինչպէս մշակոյթը գաղրին ընկերային-քաղաքական վտանգաւոր փորձարկութեանց կրկէս դառնալէ :

Զենք լսեր անչուշտ թէ հայ լեզուի ուղղագրութիւնը կատարեալ է եւ չի կարօտիր որեւէ փոփոխութեան : Անչուշտ կան դժուարութիւններ ու խոչընդոտներ, որոնք պէտք է հարթուին : Մեր ուղղագրութիւնը պէտք է դիւրացուի թէ հնչարանութեան եւ թէ գրութեան տեսակէտէն, որքան հնար է իրարու մօտեցնելով հնչիւնը եւ զայն արտայայտող տառը, յատակ զարձնելով կարգ մը տառերու (ղ· կ· ք· յ· հ· ց· ծ· ձ· եւն·) տարբերութիւնները, լուծելով բառասկիզբի եւ բառավերջի լծորդ տառերու, երկբարբառներու ներկայացուցած դժուարութիւնները : Միւս կողմէ ,հարկ է համամասնութիւն առաջ բերել արեւմտահայ եւ արեւելահայ հնչարանութեան ու ուղղագրութեան միջեւ : Բարեփոխելի են ասոնք, մեր «հին» կոչուած ուղղագրութեան մէջ : Բայց, այս բոլոր դժուարութիւնները չարիք մը չեն կազմեր, եւ չատ փոքրիկ սրբագրութիւններով կարելի է տալի դիւրին, հասարակաց եւ ընդունելի դարձնել մեր ուղղագրութիւնը :

Աբեղեան ուղղագրութիւնը, սկզբնականը թէ «բարեփոխուածը», չի կրնար ընդունելի ըլլալ, որովհետեւ չեզաւ ընդունակ հայ լեզուն արտայայտելու հարազատօրէն եւ առանցթիւրիմացութեան :

Նոր ուղղագրութեամբ անկարելի է գրել նախ՝ գրաբարը, ուրեմն մեր հին մատենագրութիւնը կր մեկուսացուի ամբողջութեամբ :

Նոր ուղղագրութեամբ չի կրնար գրուիլ նաեւ մեր աշխարհաբարը, ոչ միայն չատ մը բառերու չփոթմունքին առաջ բերելուն պատճառով (հարկ, յարկ, համբ, յամբ, հաղող, յաղող եւն·), այլեւ գրաբարէն կամ գաւառաբարբառներէն մնացած գործածելի բազմաթիւ ոճեր ու առութիւններ խառնիճաղանճի վերածելուն համար : Այս խառնիճաղանճէն խուսափելու համար չէ՞ արդէն որ գիտական ոգիով բոլոր բառարանները եւ բանասիրական դասական գործերը հին ուղղագրութեամբ հրատարակուած են, ինչպէս Ա.ճառեանի Արմատական Բառարանը եւ միւս գործերէն չատեր, Մալխասեանի քառահատոր նոր բառարանը («Հայերէն բացատրական բառարան») :

Աբեղեանի ուղղագրութիւնը, ուրեմն, հակառակ դէռ կէս մը պաշտօնի վրայ ըլլալուն, արդէն պաշտօնագրուիկ է եւ քաոս ստեղծած : Ուչ կանուխ դատապարտուած է ջնջուելու, ապահովելու համար մեր մատենագրութեան միութիւնը եւ վերահաստատելու դրաբարի ու դոյզ աշխարհաբարներու սերտ ու բնական իւնամութիւնը :

Բարեփոխութի՞ւն հայերէնի ուղղագրութեան մէջ,— այո՛· բայց զգուշութեամբ, հայ լեզուի միութիւնը եւ դարերէ ի վեր ընդունուած ու մշակուած կանոնները չխանգարելու պայմանով :

Երկրորդ եւ նոյնքան կարեւոր պայման մը սակայն : Որեւէ փոփոխութիւն կամ սրբագրութիւն, եթէ պիտի ըլլան, պէտք է ըլլան իրը հետեւանք ուսումնասիրութեանց եւ համաձայնութեան մը : Հայ լեզուն բովանդակ հայութեան կը պատկանի, անոր ամենաթանկագին ժառանգութիւնն է, անբռնադրաւելի սրբութիւն սրբոցը :

Եթէ ուղղագրութիւնը պիտի փոխուի, ուրեմն ազգային ձեռնհաս հաստատութեանց, գրական ու բանասիրական հիմնարկութեանց, դէկավարութեանց եւ ձեռնհաս անձերու կարծիքը պէտք է առնուի : Արեւմտահայ գրականութիւն մը կայ· կան դարաւոր հաստատութիւններ, վանքեր,— Վէնետիկ, Վիեննա, Երուսաղէմ : Կայ մատենագրութիւն, կայ բանասիրութիւն մը եւ կան հեղինակաւոր բանասէրներ : Չի բաւեր հարցարան մը ղրկել, պատասխանները «նկատի ունենալ»ու համար բաւարկչելն : Անհրաժեշտ է լեզուական, հայագիտական համազգային կաճառի մը կազմութիւնը, աղաւօրէն եւ լայնօրէն քննելու համար խնդիրը եւ դիտական ոգիով որոշումներ տալու, հարազատ եւ համապատասխան հայ լեզուին ու ոգիին :

Ամէն պարագայի մէջ հրամանագրով, «դեկրետ»ով ուղղագրութիւն չի կրնար պարագրուիլ, ինչպէս Աբեղեանի «ուղղագրութիւնը», Հայր Ա. ան Ղազիկեանի բառով՝ «սխալագրութիւնը» պարտադրուեցաւ եւ յետոյ կէս ճամբէն, ուրիշ մը հրամանագրուեցաւ : «Հրամանագիր»ը գործ չունի նման հարցերուն մէջ : Անկի՛ հրամանագիրը եւ պայտ տուն տուող ոգին· կեցցէ՛ ազատ վիճաբանութիւնը եւ ապա ազատ ու դիտական համախոհութիւնը — ա՛յս պէտք է ըլլայ մեր, մեր ժողովուրդին նշանախօսքը, ընդհանրապէս , եւ մասնաւորաբար տրուած հարցին մէջ :

Կարելի՞ է ազատ քննութիւն մը, կարելի՞ է այս նշանախօսքին գործադրութիւնը ներկայ պայմաններուն մէջ.— այո՛, եթէ միայն լեզուի, հայերէնի մասին մտածենք· կամ եթէ մտածենք ոչ միայն ազգային միութեան, այլեւ ընդհանուր մարդկային միութեան մասին :

Իսկ նման միութիւն մը, դուռ դիտական ոգիէ բխած , պատիւ պիտի բերէր ,որեւէ իշխանութեան :

Այս եւ յառաջիկայ կէտերու մասին սակայն յաջորդով :

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

Հայհոյեցէք, բայց մի՛ խեղաթիւրէք

Ի զուր սպասեցի որ, բոլո՛ր այն անձերը՝ որոնց հետ խորհրդակցարար եւ կատարեալ համաձայնութեամբ գլուխ բերինք կաթող· պատուիրակ Արտաւազդ արք·ի ընդունելութիւնը եւ ներդաղթի հանդանակութիւնը, բողոքեն Ազգ· Ձակատի օրկան թերթի խեղաթիւրուած տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած գրութեան դէմ :

Եթէ երբեք խնդիրը վերաբերէր միայն իմ անձիս, կը լռէի յանուն համերաշխութեան, բայց դժբախտաբար համերաշխութիւնը ինքն է որ ստացաւ իրական հարուածը :

Կ'ըսուի թէ Ցառաջ»ի քանի մը տողերն են որ առիթ տուած են այդ ազեղ յարձակման : Իսկ եւ իսկ Լաֆօնթէնի «Գայլն ու Գառնուկը» : Ցիշեցայ դէպքերուն համառօտ եւ ճշդրիտ պատկերը տալէ առաջ, քանի մը, ամէ՛ն անդամ որ Կրընոպլի հայ գաղութը հնարաւորութիւն ունեցած է իր ճակատագիրը իր ձեռքով տնօրինելու, եղած է կատարեալ համերաշխութիւն : Անձնական հակառակութիւններ չունինք : Գաղափարական պայքարի խառնիճաղանճին մէջ ալ, Կրընոպլը կրցած է մի՛շտ հայրենասիրական լուծումը գերազասել, կ'ըսեմ՝ երբ ինքն իր գլխուն է մնացած :

Այս անգամ Կրընոպլը աւելին ըրաւ : Թունաւորուած մթնոլորտէն անմիջապէս վերջ, մենք ամէնքս ձեռք ձեռքի տուած կրցանք արհամարհել երկրորդական հարցերը եւ համերաշխութեան գետին մը ստեղծեցինք կենսական հարցի մը չուրջ՝ որ է Ներգաղթը : Այս գեղեցիկ գործը՝ որուն յաջողութեամբ պսակուած ըլլալը ոչ մէկը կրնայ ժխտել, դժգոհութիւն կը պատճառէ նոյն թերթի խմբագրին : Թերեւս իրաւունք ալ ունի, որովհետեւ մենք Կրընոպլցիներս իր ակնոցով չենք քններ դրուած հարցերը :

Իրօք, չատ չըլներ որ ան այցելած էր գաղութը եւ հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ «վաստաթուղթերով» վերլուծած իր սովորական յանկերգին նիւթը : Իրմէ վերջ գաղութս այցելած էին Պ. Հինայէկեան եւ իր թիկնապահը եւ Մոլնպէր հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ Դաշնակցութեան հասցէին հայհոյած (մանաւանդ վերջինը) չայլօրէն : Իրենց օգնութեան հասած է նաեւ անդոն մարմինը Կրընոպլի : Մեր գաղութին անդորրութիւնը չխռովելու մտահոգութեամբ լռեցինք , մամուլին իսկ չհաղորդեցինք այս անախորժ դէպքերը՝ թէեւ մենք չատ լաւ հասկցանք մէկը միւսին յաջորդող այս չղեկլինդ գործունէութեան յաւին միտքը :

Այս ձեւով թունաւորուած մթնոլորտի մը մէջ է որ Հ· Ա· Եկ· Մխութիւնը ստանձնեց կաթող· պատուիրակին ընդունելութեան եւ հանդանակութեան չուրջ համերաշխ գործակցութեան մը նախաձեռնութիւնը : Այս ծրագիրը յաջողեցաւ եւ մենք 9 զանազան կազմակերպութեանց կողմէ 11 հոգիով ժողով գումարելով , մանրակրկիտ քննելէ վերջ բոլոր մանրամասնութիւնները, տուինք որոշում – ներ եւ կազմեցինք յանձնախումբեր , միշտ միաձայնութեամբ :

Այդ ժողովին մէջ մինակս էի իբրեւ Դաշնակցական ներկայացուցիչ : Դիւանի քարտուղարութիւնը վարեց Պ· Մ· Ցովակիմեան՝ որուն սեւագիր առեներդրութիւնը, բերանացի վաւերացուած 11 ժողովականներու կողմէ, քովս է : Ժողովին միակ մտահոգութիւնն եղաւ յարդել բոլորին դգացումները եւ մեր համերաշխութեամբ օրինակ հանդիսանալ միւս չրջաններուն : Ժողովը վստահ էր նոյնպէս , որ հանդանակութեան յաջողութիւնն ալ կախում ունի մեր համերաշխութենէն :

Ակաւասիկ ի՛նչ ազնիւ նկատումներէ մեկնելով է որ 11 հոգինոց խառն ժողովը տուաւ իր որոշումները : Թուենք կարեւորները՝ որոնք կապ ունին եղածները խեղաթիւրելու հանդամանք ունեցող վերագրումներուն հետ : —

ա) Պաշտօնական հաւաքոյթի ընթացքին (ուր պիտի խօսէր Սրբազանը) օրուան նախագահէն զատ՝ ո՛չ մէկ կազմակերպութեան ներկայացուցիչ իրաւունք ունի խօսք առնելու :

բ) Ցօխարտի համար պիտի գործածուի փրանսական եռագոյն :

գ) Բացումը կատարել Մարսէյէզ»ով եւ Ծաղկիր Ազատ»ով :

Ցառն ժողովը այս երեք դլխաւոր կէտերը միաձայնութեամբ որոշելէ վերջ, զեղարուեստական բաժնի յանձնախումբին ձգեց մնացած մանրամասնութիւնները եւ ըրաւ թելադրութիւններ : Յանձնախումբը՝ (Պ. Ցովակիմեան եւ ստորագրեալս) որուն աշխատանքներուն մասնակցեցաւ նաեւ Պ. Ս.Պալտասարեան կատարեալ համաձայնութեամբ, բաւեկամաբար ճշտեց բոլոր մանրամասնութիւնները որոնք կ'ինային իր իրաւասութեան սահմանին մէջ եւ խղճմտութեամբ հսկեց գործադրութեան :

Որպէսզի հանդանակութիւնը տայ իր առաւելադոյն արդիւնքը, խառն ժողովի կողմէ որոշուեցաւ տեղին վրայ նոր յանձնախումբ մը կազմել, բոլոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն : Այս առթիւ Հ·Մ·Ը·Մ·ի տեղւոյմանանաճիւղի նախագահն էր որ ներկայացուց նախապէս պատրաստուած իրենց կողմէ) ցանկ մը՝ որուն համաձայն իրենք եւ Հ·Ց·Դ· կ'ունենային երեքական եւ միւսները երկու կամ մէկ ներկայացուցիչ : Մեր առաջարկով իւրաքանչիւր կազմակերպութենէ առնուեցաւ մէկական ներկայացուցիչ միայն :

Երկրորդ հաւաքոյթը ի պատիւ Արտաւազդ արք·ի արուած ճաշասեղանն էր : Առանց յայտարձրի էր եւ ամէն մէկը իր ուզածը երգեց կամ արտասանեց : Ուչ հասայ : Բացակայութեանս դիս «Թամամտա այ ընտրած էին : Փոխանորդաբար Պ. Սթամպուլեան սկսած էր վարել սեղանը եւ այդպէս ալ չարունակուեցաւ իմ համաձայնութեամբս՝ հակառակ այդ առթիւ եղած բողոքին : Հող , ես ոչ որեւէ երգ արդիլելու իրաւունք ունէի եւ ոչ ալ կ'ըզլայի եւ չեզայ : Յանցաւոր չեմ , եթէ բացակայութեանս՝ բացումը իրենց ուզած ձեւով չեն կատարած : Անկէ վերջ նման առաջարկ չեղած եւ ոչ ալ արդիլք : Այս մէկը խեղաթիւրումէ՛ն ալ աւելի բան մըն է , — սուտ է :

Սեղանի ամբողջ տեւողութեան մթնոլորտը եղաւ եղբայրական , ընտանեկան , առանց տարակարծութեան :

Սեղանի ընթացքին նախագահը օրիորդէ մը խնդրեց երգել : Գիտնալով որ ենթական «Մեր Հայրենիք»էն պատ ուրիչ երգ չի գիտեր , երեկոյթի չերմ մթնոլորտի բծախնդրութենէն մղուած դացի խնդրելու որ չերգէ եւ «Թամամտա»յին այ յայտնեցի որ պիտի չերգէ : 10-15 վայրկեան վերջ նորէն խնդրեցին նոյն օրիորդէն ֆրանսերէն երգ մը : Ու երբ ամէնքս ֆրանսերէն երգի մը կը սպասէինք, ան երգեց «Մեր Հայրենիք»ը իր դիտցած ֆրանսերէն երգեր «անպատշաճ գտնելով Սրբազանին ներկայութեան», ինչպէս կը բացատրէ ինքը :

Այս բոլորէն վերջն է որ դիս ընտրեցին քարտուղար հանդանակութեան եւ որմէ վերջ բոլորը իրար չնորհաւորեցին մեր գործակցութեան դեղեցիկ արդիւնքին համար : Այս բոլորէն վերջն էր նոյնպէս , որ Հ·Ա·Լ·Մ· եւ Հ· Ա· Եկ· Մխութեանց նախագահները եկան ինծի հաղորդելու որ երեքով պէտք է ձեռնարկենք հանդանակութեան : Երեք օր չարունակ տունէ տուն պտտեցանք այդ պարտականութիւնն այ կատարելու ու գրեթէ վերջացած է նախապէս պատրաստուած ցանկը :

Հոս , այս դէպքերու մասին ո՛չ մէկէն ոչ դիտողութիւն եւ ոչ ալ ակնարկ լսած էի , ընդհակառակը , ամէնքը կը յայտնէին իրենց գոհունակութիւնը , ինչպէս Արտաւազդ արք· իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր Ազգ· Ձակատի օրկանին նոյն թիւի ամբաստանագրէն յաջորդ էջին վրայ, — «Բոլորն ալ թէյի սեղանի մը չուրջ հաւաքուած , սկսան զանազան հարցումներու պատասխանները լսել յետոյ՝ յայտնել թէզադրութիւս զանազանմարմիններու եւ հոսանքներու ներկայացուցիչներն էին իրենք ու ազգային ողջմիտ ու իրատես գիտակցութիւնը գիրեթէ միացուցեր էր ու բաւական կարեւոր համայնք մը կազմող Կրընոպլի հայութիւնը գտեր էր իր ներդաշնակութեան ուղին» : «Վեց ամսուան մէջ ոչ մէկ տեղ այսքան բազմութեան հաւաքուիլը տեսած էի ,աւելի քան վեց հարիւր անձ» : Ըսել է թէ գրեթէ միայն երախաներն ու անկարներն էին բացակայ : Եւ գոհունակութեամբ կը չարունակէ .— «Եւ ուրիշ ազնիւ ու իրատես Հայեր յաջողեր էին ապահովել գաղութին միասնականութիւնը ու բոլորն ալ երջանիկ էին , յուզուած ձեռ բերուած այս գեղեցիկ արդիւնքէն : (Ընդգծումները մերն են : Ս· Ս·)

Այո՛ , բանաւոր էր մեր ընտրած ուղին եւ բանաւոր ալ կը մնայ : Ո՛չ Համայնավարները պատճառ ունին կարմրելու եւ ոչ ալ մենք : Ընդհակառակն կրնանք երկուստեք հպարտանալ մեր այս օրինակելի գործակցութեամբ :

Թուղթ մրոտելը չատ դիւրին է , բայց հարցուցէք անդամ մը հանդանակութեան համար տուն տուն չրջող անձերուն թէ , բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու մէկ սեղանի

Սարդ վերադարձավ

«Ծառեր» խմբագիր Հարություն Մոմչեան տեղեկացրեց մեզ, որ Մոմչեան Սարդ գիւղի մէջ ունի մեծ ու գեղեցիկ տուն, որ ամբողջ ամառը անցկացնում է այդ գիւղում։ Ամառանոցի շրջակայքում կան բազմաթիւ ծառեր, որոնց ստուերում հանգստանում է Մոմչեան։ Ամառանոցի մօտ կայ նաեւ մի աղբիւր, որի ջուրը սառն է եւ համեղ։

Հարցրինք Մոմչեանին, թէ ինչպէս է անցնում իր ամառը Սարդ գիւղում։

«Սարդի վրայ» պատասխանեց նա, ինչպէս միշտ, ժպտալով։

Ինչպէ՞ս է ապրում Սարդ գիւղի բնակչութիւնը։

Մոմչեան պատասխանեց, որ Սարդ գիւղի բնակչութիւնը ապրում է շատ լաւ։ Ամէն մարդ ունի իր տունը, իր այգին, իր արտերը։ Ամէն մարդ ունի իր ոչխարները, իր կովերը, իր ձիերը։ Ամէն մարդ ունի իր ջրաղացը։ Ամէն մարդ ունի իր հարսն ու աղջիկը։ Ամէն մարդ ունի իր որդիները։ Ամէն մարդ ունի իր ծխնելոյսը։ Ամէն մարդ ունի իր ծուխը։ Ամէն մարդ ունի իր կրակը։ Ամէն մարդ ունի իր մոխիրը։ Ամէն մարդ ունի իր ածուխը։ Ամէն մարդ ունի իր ածխահանքը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործները։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանայք։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանիրը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութեան յիշողութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իր հանքագործների կանանց կուրծքերի կաթի կարագի պանրի հոտի հիշողութեան յ

երբ կ'ընդունուիլիրեւ երկրին ազատարարը, զոհուելէն ետք քաղաքական խնդիրներէ: Իսկ իբրեւ պարզ քաղաքացի ազատ է յայտնելու իր տեսակէտները:

Կը յիշուի թէ զօր· տը Կոլ մասնակցեց ներկայ կարգուսարքին «ամլութիւնը», կիրակի օրուան ճառին մէջ (Պրիւնվալ): Այս ակնարկը խոր վէրք դովում պատճառեց համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն, որոնք անխնայ կը հարուածեն զօրավարը, զօր· Պուլանժէի նմանցնելով զայն: (Երկկ Le Populaire ծաղրանկար մը տպած էր, զօրավարը ներկայացնելով իբրեւ հացադործ մը (պուլանժէ) որ··· ճառ կ'եփէ):

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կառավարութիւնը ներկայացուցիչ պիտի չունենայ եւ պիտի չմասնակցի որ բանակը մասնակցի ոչ - պաշտօնական արարողութեանց: Այս որոշումը պիտի դոր - ծադրուի երկուշաբթի օր, Սթրազպուրկի մէջ, երբ զօրավարը ճառ խօսի:

Կը թուի թէ ձախակողմեան հոսանքները լուրջ մտահոգութեան մատնուած են: Լէոն Պլում ան - դամ, որ զօր· տը Կոլի մտերիմն եղած էր դիմադրական պայքարի օրերուն, այժմ կը քննադատէ զայն թէ դիրք բռնած է հանրապետութեան դէմ:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հրահանգեց բոլոր կազմակերպութեանց «արթուն եւ պատրաստ կենալ, ի հարկին ուժգնօրէն պատասխանելու համար Հանրապետութեան եւ ժողովրդապետութեան դէմ կատարուած որեւէ փորձի»: Այս որոշումն ալ հետեւանք է զօր· տը Կոլի կիրակի օրուան բանախօսութեան:

Առժամեայ կառավարութիւն Գերմանիոյ համար

Զորսերու Մորհուրդին Դ.· օրուան նիստին մէջ, առժամապէս մէկդի դնելով հաւատացումնե - րու չարաբաստիկ խնդիրը, եկք մը գտնուեցաւ Գերմանիոյ ապագայ կառավարութեան կազմութեան մասին: Պ· Պիտօ նորէն միջին ճամբայ մը փորձելով, հաւանութիւն յայտնեց բրիտանական կառավարութեան ծրագրին, որուն համաձայն առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի Գերմանիոյ մէջ, ատիճանաբար: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը մինչեւ հիմա կանխահաս կը նկատէր գերմանական կառավարութեան մը հաստատումը:

Զորս նախարարները չորս ժամ վիճաբանելէ վերջ, որոշեցին մասնաւոր յանձնախումբի մը յանձնել Գերմանիոյ ապագայ կառավարութեան խնդիրը, որպէսզի քննէ եւ ներդաշնակէ չորս պետութիւններու ծրագիրները:

Այս առթիւ ալ չատ մը հակաճառութիւններ տեղի ունեցան: Զօր· Մարշըլ դիտել տուաւ թէ Պերլինի միջդաշնակցային Վերատեսչիչ Յանձնաժողովը պէտք չէ վերջ գործադրէ գերման կառավարութեան կարգադրութեանց վրայ, այլ միայն զոհանայ մեծամասնութեամբ արուած որոշումներով: Մոլոթով ընդդիմացաւ այս տեսակէտին, առարկելով թէ այն ատեն պիտի քանդուի Վերատեսչիչ յանձնաժողովին միաձայնութիւնը: Այս առթիւ նորէն առաջարկեց Գերմանիոյ նոր կարգուսարքը հաստատել Վայմարի սահմանադրութեան վրայ, սահմանափակելով նախագահին իրաւունքները:

Պ· Պիտոյի ծրագիրը կը թելադրէ առժամեայ վարչութիւն մը հաստատել, յետոյ յանգելու համար վերջնական կառավարութեան մը: Ֆրանսա երբեք չէ հրաժարած Սարի եւ Ռուրի շրջաններու մասին դրած պահանջներէն:

ՌՈՒԲՐԻ ԱԺԱՆԱՀԱՆՔՆԵՐՈՒ 300.000 ԲԱՆ - ՈՒՈՐՆԵՐԸ գործադուլ հռչակեցին երէ· օր, բողոքելով անունդի անբաւականութեան դէմ: Թէեւ գործադուլը 24 ժամուան համար էր, բայց իրականին մէջ հինգ օր դադար կը նշանակէ, ուրիշ խօսքով՝ օրական 200.000 թոն ածուխ պակաս, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ բրիտանական իշխանութեանց:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ, Վարչապետի մէջ, Ռոպըրթ Հօխս, Աուշվիցի գժոխքին հրամանատարը, որ խոստովանած էր թէ միայն 2.500.000 կալանաւորներ մեռցուցած է ···

ԿԸ ՀԵՐՔՈՒՒԻ նովանուվիչի ձերբակալման լուրը: Հետապնդումները կը շարունակուին մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ:

սանական վիպասանութիւնը, ուրկէ սակայն թանկագին փշրանքներ ունինք միայն մեր ձեռքը: Դարեր յետոյ վերստին անկախ պետականութիւն մը ստեղծելու յոյսին, ջանքերուն եւ երկունքին բերած պտուղն է «Սասունցի Դաւիթը»՝ մեր վերջին դուսանական վէպը:

Դուսանական վիպասանութեան ծագումը սերտօրէն կապուած է ժողովուրդի մը պետական - նութեան: Պետականութիւնը կը ծնի մեծ մարդիկն ու մեծ գործերը եւ մինչեւ մեծ մարդիկն ու ա - նոնց ներշնչող գործերը չըլլան մէջտեղը՝ ծնիլ չի կրնար անոնց դէմքն ու գործը քանդակող երգիչ վիպասանը:

(3 եւ վերջ) ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ.ԼԻՐԴԸ (քանսէռ) բուժելու միջոց մը գտած է խաւլացի դիտնական մը: Փորձերը կը շարունակուին:

ՄԻՍԻ ԽՆԴԻՐԸ նորէն քննելով, նախարարական խորհուրդը որոշեց ներկայ դրութիւնը շարունակել մինչեւ ապրիլ 15 (թիլոն 218 ֆրանք): Այնուհետեւ միայն պիտի ծախուի երկու տեսակ, — խորովելիքը՝ 225 ֆրանք, խաչելիքը՝ 120: Այս դիները թեթեւապէս պիտի փոխուին համաձայն դաւառական շրջաններու: Կարգ մը թերթեր գրած էին թէ հացի բաժնեչափը 250 կրամի պիտի զեղչուի: Որեւէ որոշում տրուած չէ տակաւին:

ԿԱԼԸՈՒ ԼԱՖԱՑԷԹԻ մէջ չատ մը ապրանքներ երեւան հանուած են, նախապատերազմեան դիներով: Այս առթիւ համայնավարները ցոյց մը սարքեցին այդ մեծ վաճառատան առջեւ: Թերթերը կը դրէին թէ այդ ապրանքները ցուցակագրուելով պիտի յանձնուին հանրային խնամատարութեան:

ՎԱՆԱԿԱՆ ՄԸ, Կիյու, Փարիզի Սուրբ փողոցի Բենեդիկտեան վանքէն, փախաւ, լսած լլլալով թէ պիտի ձերբակալուի: Իրեն հետ փախած է նաեւ մատնիչ մը որ մահուան դատապարտուած էր:

ՀՆԴԿԱՁԻՆԻ ֆրանսական բանակին հրամանատարները զնդ· Տէպ եւ զնդ· Կիւֆլէ զոհ գացին օդանաւի արկած իմը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ պիտի քննուի Ապահովութեան Մորհուրդի հինգ մեծ անդամներուն կողմէ, Ամերիկոյ առաջարկով:— Լուսարդելը ջնջուեցաւ երուսաղէմի մէջ, Զատկի տօներուն առթիւ:

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՕՐԱԹՈՐԻՕ» ՄԸ, «Եոնուս Էմրէ» ներկայացուեցաւ Փարիզ, Փլէյէլի մեծ սրահին մէջ, դեկավարութեամբ երաժշտագէտ Ահմէտ Ատնան Սոյկունի: Նիւթը առնուած է 13րդ դարու թուրք բանաստեղծէ մը (ֆրանսերէնի թարգմանուած):

Ա.ԹԷՆԻ խորհրդային դեսպանը հեռացաւ բոլոր պաշտօնեաներով: Պատճառը գաղտնի կը պահուի:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ անպարտ արձակուեցան «Թուրան» ընկերակցութեան այն անդամները որ դատի քաշուած էին՝ կ'առարկեն թէ պատժական օրէնքը որեւէ տրամադրութիւն չի պարունակեր այս մասին:

ՀԱՒԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Համախարբերգեական Միութեան կարտանի մասնաճիւղը կազմակերպած է հաւկթախաղի հանդէս մը, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պիվէռ, Անտուբեան եղբարց սրահին մէջ:

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ վերջին հանդէսին օրը Տիկին Ֆէյտի սեւ թաւիշէ վզնոց (écharpe) մը կորսնցուցած է: Գտնողէն կը խնդրուի դրկել Mme Feydit, 7 rue de Phalsbourg, Paris (17):

ԺԱՄԱՆԱԿԱՅՈՑՑ ՓՈՐԻՋԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, 4 Ապրիլ, Խաչելութիւն եւ Թաղում ժամը 17ին:

ՃՐԱԳԱԼՈՑՑ Ս· ԶԱՏԿԻ, Շաբաթ 5 Ապրիլ, սկիզբն ժամերգ· ժամը 15.30ին, Ս· Պատ· ժամը 17ին:

ԶԱՏԻԿ, ԿԻՐԱԿԻ 6 Ապրիլ, սկիզբն· ժամերգ· ժամը 7.30ին, Ս· Պատարագ ժամը 10ին:

ՄԵՌԵԼՈՑ Ս· ԶԱՏԿԻ, Երկուշաբթի 7 Ապրիլ, Ս· Պատարագ ժամը 10ին:— Հոգեպարծուրիւն

ՅԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս· Բանակի Նախ· Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր· Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ զաղութը (կազմակերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մասնաւոր ներկայացուցիչներ եւն·) իր Յայգահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12ապրիլ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, «Պոէպան Մարսէյէզի» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹՒՔԻԷԵԱՆի: Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտէ մը, պար, ընտրութիւն «Օրիորդ Հայաստան»ի, լաւագոյն պարող - զոյգի եւ գինուորական լաւագոյն դրուատագիրը ստացողի:— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Պ· Վ· ՍԱՐԳՍԵԱՆի երգչախումբը: Ամենուրդ հեկ: Մուտքը ազատ է

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԻՔ

Դպրոցասէրի պարահանդէսին, նախագահութեամբ Պ· Պետրոս Պալըգճեանի, ապրիլ 13ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges V-ի չքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի դանձապահ Պ.Ա· Ա.ՃԷմեանի, 12 rue Cadet:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի անդամական ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 20ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ, կը հրաւիրուին երէց ընկերները:

ՎԻԵՆ.— Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի ընդհ· ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Մուրատ» ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ձեկուցում պատգամաւորի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Ց· Դ· Ս· Մինասեան Եանթակոմիտէի ընդհ· ժողովը Զատկի երկուշաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Տիկին Մարիամ Վարդանեան կը փնտռէ իր երկու տալերը՝ Նեկտար Գայեան, կինը Իսկենտէրին (Մարդուանի Անաթոլիա Քօլէժը կահագործ), Մարիամ Եայլաեան եւ տղաքը, Խաչատուր, Ճովսէփ, Ճովհաննէս տրոնք Ամէնքէն Լիոն եկած են իբրեւ զորգադործ: Գրել Տիկին Հայկանուշ Տէր Ճարուխիանեանի, 1 rue St. Medar: Epinay s)Seine:

ՁԱՏԿԻ ՏՕՆԵՐՈՒ առթիւ Փութպոլի մրցում, Հ· Մ· Ը· Մ·ի Վիէն - Փարիզ - Լիոն խումբերու միջեւ, մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆԱՁՈՑՔ

Կազմակերպուած Համասեբաստիոյ Շինարար Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, այս չաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտեան 5: Կը հրաւիրուի Տէսինի հասարակութիւնը քաջալերել մեր այս ձեռնարկը:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՍԷԼ.— Այցելու ուսուցիչ մը պատրաստ է դասաւանդել՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները դիւրամատչելի գիներով: Փափաքողները արձանագրութեանց համար, կը հրաւիրուին դիմել հետեւեալ հասցէին.— Noroyan Frères, 57 rue Barnard du Bois, Marseille:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ հարկաւոր, chemisier եւ «ժիւպ»ի համար: Գործը միշտ տունը պիտի յանձնուի: ԼԱՒ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ, ՏԵՒԱԿԱՆ ԳՈՐԾ, Դիմել, ARTINIAN, 21ter, rue de la Justice, Compiègne (Oise):

TAM-TAM
BAR RESTAURANT
(Տեսքէն Պ· ԿՐԷԿՈՒԱՌ)
28, rue St. Séverin, Paris (V)
Métro: St. Michel Tél. Odé. 34-83
Հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական քուզիր ճաշ: Աղաղդերներու ճոխ զաճազանութիւն: Արեւելեան առաջնակարգ նուագախումբ: Կերգէ փարիզի ծանօթ արուեստագիտուհի եւ երգչուհի Mme. SONIA KARAKACHE: Նախընտրելի է նախապէս գրաւել սեղանը:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie:** Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց· Գ· Փափագեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑԱԿՈՐ
ՄՈՒԹԵՃԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 5 AVRIL 1947 Շաբաթ 5 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5003-Նոր շրջան թիւ 612 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Նորազատ Ֆրանսան իր վէրքերը չէ կապած տակաւին, եւ ահաւասիկ նոր խոց մը,—դրաւոր եւ բանաւոր ճակատամարտ օրուան հոսանքներուն եւ զօր· տը Կոլի միջեւ:

Ինչո՞ւ ծածկել՝ պայքարը լուրջ սրտնեղու – թիւն կը պատճառէ կառավարութեան, միեւնոյն առեն ուշադրութիւն դրաւելով արտաոտմանի, մասնաւորապէս անգլուսաքսոն երկիրներու մէջ:

Նոր չէ այս ճակատամարտը, բայց կը թուի թէ կը նորոգուի, առժամեայ դադարէ մը վերջ:

Անցեալ տարի, երբ նոր Սահմանադրութիւնը ժողովուրդին քուէարկութեան կ'ենթարկուէր, զօր· տը Կոլ յայտնապէս բացասական դիրք բռնեց, չհետեւելով անոր թերիներն ու վտանգները: Իր խորհուրդն էր չքուէարկել զայն:

Եւ սակայն, քուէարկուներուն մեծ մասը այո պատասխանեց եւ երկրին կեանքը կազմակերպուելու համաձայն նոր Սահմանադրութեան:

Զօրավարը երկար լռութենէ մը վերջ, այժմ նորէն ասպարէզ իջած է, չհետաքրքրական դիրք բռնելով օրուան կարգադրարքին դէմ:

Իր առաջին ելոյթը տեղի ունեցաւ Մարտ 30ին, Պրիւնվալի մէջ (Նորմանտիա), ուր դացած էր պատերազմական յիշատակարանի մը բացման առթիւ:

Այդ օրը, զոհացան ակնարկներէ վերջ, ուղղեց ազդարարութիւն մը որ մինչեւ այսօր ալ կը դրաղեցնէ կառավարական շրջանակները, քաղաքական հոսանքները եւ մամուլը·

— « Պիտի գայ օրը երբ մէկդի նետելով ամուլ խաղերը եւ մերժելով այն ձախաւեր կարգադարբը ուր կը մոլորի ազգը եւ անկարողութեան կը մատնուի պետութիւնը, Ֆրանսացիներու միաձայն զանգուածը պիտի համախմբուի Ֆրանսայի վրայ»:

Մինչեն ասկէ ձախերն էին որ ըմբոստացան այս [illegible] մը, Լէոն Պլում, փոխանակ իր դասակից «Առաջին Դիմադրականը», մասնակցելով անոր բռնած դիրքին անպատահութիւնները:

Ո՛րքան կծու խօսքեր, այս առթիւ դրած խմբագրականներուն մէջ: Ահաւասիկ վերջինը·

— « Պրիւնվալի ճառը կը ծածկէ եւ միեւնոյն խորհուրդով մը կը զարդարէ այն ինչ որ իրականին մէջ պատակաումի արարք մըն է»: (Le Populaire, 4 Ապրիլ):

Նախկին վարչապետը խոր մտահոգութեամբ կը դիտէ ապագան, տեսնելով որ արդէն իսկ երկուքի բաժնուած է Ֆրանսան: Եւ կը յիշեցնէ թէ որչափ չարունակուի զօրավարին պայքարը, այնքան պիտի չեշտուի պառակտումը:

Բնականաբար չատ աւելի խիստ են համայնավարները, իրենց թերթերով, բանախօսներով եւ հրապարակային ցոյցերով, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ Եչ· դիշեր:

Մինչ Լէոն Պլում կը մեղադրէ թէ զօր· տը կոլ «տենդագին ջղագրգռութեան վիճակ մը» կը ստեղծէ երկրին մէջ, Մորիս Թորէզ, փոխ – վարչապետ, հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ «յեսուսըլջական հոսանքը անոր մէջ դտաւ դրօշակիր մը»:

Երկրորդ բանախօսը, Անտրէ Մարթի, աւելի յառաջ դնաց, քննադատելով զօրավարին Թուլուզի ելոյթները Դիմադրական պայքարին մէջ: Նոյնքան վճռական էր կուսակցութեան Բ· ընդհ· քարտուղարը, Ժաք Տիւքլո, (Տես լուրերու բաժինը):

Համայնավար կուսակցութեան համար նոր Պուլանժէ մըն է զօր· տը Կոլ, կուսակից անձնականն իշխանութեան: Եւ ահաւասիկ իր Քաղաքական Բիւրօն ալ յեսուսըլջական շարժում մը նախատեսելով, կը հրաւիրէ «համայնավարները, դիմադրավարականները, քաղաքներու եւ դիւղերու բոլոր հանրապետականները միանալ, որպէսզի Ֆրանսան չդլորի արկածախնդրութեան մէջ եւ հանրապետութեան պաշտպանութիւնն ապահովուի խռովարարական ամէն փորձի դէմ»

Մենք պարզապէս արձանագրեցինք մէկ – երկու երեւոյթներ, իրրեւ ախտանչան:

Կը զգնուինք երկրի մը մէջ ուր կը տիրապետեն ազատ միտքն ու տրամաբանութիւնը:

Երկիր մը որ կրցաւ միացեալ ճակատ կազմել, եւ դիմադրել պարտութեան ամէնէն տաժանելի օրերուն, անշուշտ այս փորձանքն ալ կ'անցընէ:

Որքան ալ սաստկանան քաղաքական կիրքերը, բոլորն ալ կ'ըմբռնեն Ֆրանսայի կացութեան փափկութիւնը:

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԹԱՓՈՒՄ ...

Պզտիկ լուր մը աչքիս զարկաւ «Յառաջ»ի մանր լուրերու բաժնին մէջ.— Թրքական Օրաթրիս մը (մաղթերդ) փարիզի մէջ, զեկավարութեամբ Թուրք երաժշտագէտի մը:

Լսած էի որ մեր հարեւանները ձեռնարկած են Եւրոպայի ծանօթացնել իրենց հին մշակոյթը, դարերով խոր խոր քանալէ վերջ:

Ինչո՞ւ չէ: Երբ Հայերը, Յոյները, Արաբները, Բիւզանդացիները կը պարծենան իրենց արուեստով եւ դրականութեամբ, իրենք ինչո՞վ հետ կը մնան այդ «բայանըրէն»: Իրե՞նք չէին որ տիրեցին այդ «աղբար»ներուն եւրիւզանդիոնի, հինգ դարառաջ:

Դարերով ուրիշներուն մշակոյթը հարթեցին իրենց խարոյկը վառ պահելու համար: Յոյն, Հայ, Արաբ, ո՞ր տեսակը կը պակսէր իրենց:

Այս փորձերը եթէ մեծ վնասներ պատճառեցին զոհերուն, օդուտ մը ունեցա՞ն իրենց համար:

Կը թուի թէ քիչ մը խելքի եկած են, քանի որ ահա իրենց կարգին կը փորձեն փայլիլ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ, զեղարուեստական երեկոյթ մը սարքելով Սալ Փլեյէլի մէջ:

Մաղթենք որ զարգանայ այս ճաշակը, մոռացնելու համար միւսը,— որ կը բաղկանար կախաղանէ եւ եաթաղանէ:

Այն առեն Ամերիկացիներն ալ իրաւունք պիտի ունենան, պարծենալու թէ իրաւամբ օգնութեան հասեր են Թուրքիոյ:

ՍՕՍԻ

ԵՐԲ ԿԸ ՍԿՍԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՑ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

ԱՄՐ.— Եգիպտահայ Ներգաղթի Կեդր· Կոմիտէն հետեւեալ ազդը հաղորդած է մամուլին·—

Ի պատասխան Ներգաղթի Կեդր· Կոմիտէին 9 Հոկտեմբեր 1946 թուակիր գրութեան, Արտասահմանից ներգաղթող Հայերի ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէին, այդ կոմիտէի նախագահ՝ Պ·Բարգէն Ամատուածատրեան վերջերս ուղղած է մեզի 18 Դեկտեմբեր 1946 թուակիր նամակ մը, ուր դոհունակութիւն յայտնելէ հաք եգիպտահայ ներգաղթին հետ առնչութիւն ունեցող ցարդ կատարուած աշխատանքներուն նկատմամբ, կուտայ կարդ մը տեղեկութիւններ, եւ կ'ըսէ մասնաւորապէս·—

«Եգիպտահայութեան ներգաղթը չի ծրագրուում աւարտել մէկ տարուայ ընթացքում, ուստի այն Հայերը որոնք առաջին տարուայ ընթացքում չեն կարող վերադառնալ հայրենիք, կարող են իրականացնել իրենց վերադարձը յաջորդ տարիներին:

«Ներգաղթի կազմակերպման մասին աւելի մանրամասն ցուցմունքները կը ստանաք մեր ներկայացուցիչներից, որոնք կը ժամանեն մեզ մօտ ներգաղթին սկսելուց որոշ ժամանակ առաջ:

«Այդ հարցերն այժմ քննւում են կառավարութեան կողմից, եւ ներգաղթին սկսելու ժամկէտի, ինչպէս նաեւ եգիպտոսից ընդունուող Հայերի քանակի մասին կը յայտնուի ձեղ յատուկ տեղեկագրով»:

ՀԱՑՈՒՀԻՆԵՐ ԿԸ ՎԱՐՉԱՏՈՒՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ 21 Մարտ (Իզվեստիա).— Մարիամ Մարտիրոսեան, Զիթզանի դիւղի համայնատնտեսութեան (կոլխոզի) զեկավարներէն, արժանացած է ընկերվարական աշխատանքի հերոսուհիի կոչման՝ արտակարգօրէն առատ բերք ստացած ըլլալով իր մշակած հողամասէն: Տիկին Մարիամ խոստացած է յառաջիկայ ամրան, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան երեսնամեակի առթիւ, հասցնել իր հաւաքած բերքը 40 կենդինարի, իւրաքանչիւր հէքտարէն:

★ 118 կոլխոզներ պարզեւատրուած են Լենինի չքանշանով, ցորենի դերագոյն բերք արտադրած ըլլալով իրենց հողամասերէն: Ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ ամէնէն չատրերքատացած Հայաստանի հողէն տիկին Օսիկ Մադոյեանը, 38 կենդինար մէկ հէկտարէն՝ 10 հէկտար տարածութեան վրայ: Մուշեղ Մկրտիչեան «Նոր Կեանք» կոլխոզին, նոյնպէս վարձատրուած Լենինի չքանշանով, ստացած է 27 կենդինար, 12 հէքտարի վրայ:

«ԱՈՏՈՒ ՄԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿՐՆԱՑ ԾԱԳԻԼ», Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐՔՈՒՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Պոլսէն կը հեռագրեն ամերիկեան «Էսոշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան, եչ· օրուան թուականով·—

Այս առտուան թուրքերէն թերթերը կը հրատարակեն վարչապետ Րէճէպ Փէքէրի հետեւեալ խօսքերը, ուղղուած խումբ մը իմամներու վաճառականներու·

— « Բոլորովին կարելի է որ առտու մը արթընանք եւ պատերազմի մը մէջ գտնուինք»:

Թերթերու սոացած հեռագիրներուն համաձայն, այս վարչապետը յանկարծ այս ազդարարութիւնն ըրած է, երբ վաճառականները արտօնութիւն կը խնդրէին ցորեն արտածելու քերք մը որ Թուրքիա միշտ իրեն համար պահած է, վերջին պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Փէքէր ըսած է թէ Թուրքիա առատ ցորեն ունի այս տարի, բայց պէտք է միշտ պատրաստ ըլլայ օրեւէ պատահականութեան հանդէպ: Ահա իր խօսքերը·

— « Այսօրուան պայմաններուն մէջ, մեր մեծ դրացիներէն ոմանք պէտք չէ պատերազմ յայտարարեն մեզի դէմ: Բացարձակօրէն այդպէս է· բայց տրամաբանութիւնը բաւական չէ: Մենք չենք կրնար ամէն բան դատել համաձայն մեր տրամաբանութեան: Տրամաբանակա՞ն էր երբ Հիթլէր պատերազմի մէջ խրեց Գերմանիան: Ան չէ՞ր կըրնար նկատի առնել բրիտանական կայսրութեան ուժը եւ նախատեսել թէ Ամերիկան կրնայ մասնակցիլ պատերազմին: Տրամաբանական է որ մեծ դրացի մը որ աչք ունի մեր հողին վրայ, պիտի չուզէր պատերազմի բռնուիլ: Բայց բոլորովին կարելի է որ առտու մը արթնանք եւ պատերազմի մը մէջ գտնուինք»:

Եզրակացնելով, վարչապետը յայտարարեց թէ երբ որեւէ որոշում կը տրուի հողագործական խնդիրներու մասին, նախ եւ առաջ «անհրաժեշտ է որ լաւ խորհինք եւ նկատի առնինք բանակին պէտքերը: Եթէ իմաստութեամբ եւ խնայողութեամբ չշարժինք, օր մը մեր ձեռքերը (գլուխը) քարէ քար պիտի գտնենք յառաջիկայ տարիներու ընթացքին: Աւելի տաժանելի տարիներ կրնան գալ: Աչխարհի պայմանները կրնան մէկ անգամէն փոխուիլ»:

★ Մ· Նահապետներու ծերակոյտին Արտաքին Յարաբերութեանց յանձնաժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց նախագահ Թրումընի ծրագիրը որ կ'առաջարկէ 400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ: Յանձնաժողովը մերժեց Թուրքիան այս ծրագրէն դուրս ձգելու եւ զինուորական նպատակներու համար դրամ չտալու բակոյտը պրոտ՝ պիտին շարժելու համաձայնութեան ձեռագրութիւնը: Երեսփ· ժողովին արտաքին գործերու յանձնաժողովն ալ այսօր վաղը կը վերջացնէ իր քննութիւնը:

Զօր. տը Կոլ պիտի շարունակէ իր խաղաթղթաի ձառերը

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՑՑԵՐԸ

Զօր· տը Կոլի խնդիրը հետզհետէ կը բարդանայ: Վարչապետը առջի օր մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ պարզելով երկրին ընդհանուր վիճակը, լուսաբանութիւններ հաղորդեց նաեւ այս հարցի մասին, մանաւանդ որ երկուշաբթի օր դաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած էր զօրավարին հետ, Պրիւնվալի բանախօսութեան առթիւ: Պ· Ռամատիէ յայտարարեց·

— « Զօրավարը չարք մը քաղաքական ճառեր պիտի խօսի, պարզելու համար իր կարծիքները եւ դիրքը: Կառավարութիւնը չուզեր եւ չի կրնար որեւէ արդելք դնել իր ճամբուն վրայ: Զօրավարը ամէն իրաւունք ունի ազատօրէն արտայայտուելու, ինչպէս ոեւէ քաղաքացի: Նոյնիսկ ան աւելի չատ իրաւունքներ ունի քան ուրիշ ոեւէ մէկը: Մենք կը յարգենք ազատութիւնը, եւ, եթէ նոյնիսկ զօրավարը քննադատէ կառավարութեան գործունէութիւնը, իրաւունք ունի: Ամէնէն փափուկ խնդիրը հետեւեալն է,— Իր ճառերը կ'արտասանուին Դիմադրական չարժումի մասին սարքուած յիշատակի ցոյցերու առթիւ: Բայց այս ցոյցերուն կը խառնուին քաղաքական մտահոգութիւններ: Ցիշատակի արարողութեանց մէջ, օրինաւոր եւ անհրաժեշտ է որ կառավարական կազմը, քաղաքային եւ զինուորական, բարձրացնէ այս ցոյցերուն փայլը: Բայց եթէ քաղաքական մտահոգութիւններ կը խառնուին յիշատակի պահի մը, այն առեն պետութեան հեղինակութիւնը գործածուած կ'ըլլայ մասնաւոր քաղաքականութիւն մը հովանաւորելու: Հետեւաբար կառավարութիւնը խորհեցաւ թէ ամէնէն պարզ մէկոյն է խնդիրը ուղղակի ներկայացնել զօրավարին ուշադրութեան: Մենք անոր հետեւեցանք Դիմադրական պայքարին մէջ: Ան էր առժամեայ կառավարութեան առաջին նախագահը: Մենք չատերս անոր

(Լաւրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Խօսեցանք գաւառաբարբառի եւ ուղղագրութեան մասին:

Աւարտենք մեր խօսքը, նկատի առնելով հարցաքննութեան վերջին երկու հարցումները՝ օտար բառերու գործածութեան եւ «պետական» լեզուի մասին:

Օտար բառերու գործածութեան խնդիրը հին է ու բարդ: Կարելի չէ գոնել որեւէ լեզու, որ փոխառութիւններ ըրած չըլլայ եւ չընէ: Հայերէնը բացառութիւն չի կրնար կազմել: Մեր լեզուն, հակառակ իր ճոխութեան ու ճկունութեան, փոխառութիւններ չատ ըրած է եւ պիտի ընէ դեռ, մասնաւորաբար գիտական ու ճարտարարուեստական կալուածներէն ներս: Ուրեմն, «անհրաժեշտ» դառնենք կամ ոչ, օտար բառերու գործածութիւնը անխուսափելի է: Հին օրերէն ի վեր, այս գործածութիւնը եղած է եւ պիտի ըլլայ: Բայց եղած հարցումին չեշտը այս «անխուսափելի» գործածութեան վրայ չի՛նար: Աչխարհի ամէնէն աւելի զարգացած ու ճոխ նկատուած լեզուն իսկ չի կըրնար յաւակնիլ թէ ինք կրնայ ինքնաբաւ ըլլալ: Կա՞յ ժողովուրդ մը, որ իր դռները փակէ եւ ինքնիրմով մնայն ապրի: Կրնա՞յ ըլլալ լեզու մը, որ իր սահմանները փշաթելերով պաշտպանէ: Խօսքը ուրեմն ոչ թէ բացարձակ ժխտումի մասին է, այլ փոխառութեան քանակին մասին: Թէ արեւմտահայ եւ թէ արեւելահայ բարբառները փոխառութիւններ ըրած են եւ մինչեւ այսօր ալ կ'ընեն: Բայց, ինչ որ դատապարտելի է, այս փոխառութիւնը չէ, այլ անտեղի ու անմիտ օտարաբանութիւնը, իբր հետեւանք տգիտութեան, ցուցամոլութեան, սովորամոլութեան եւ անփութութեան: Այս տեսակէտէն մեղադրանքի տակ են թէ արեւմտահայ գրողները եւ թէ արեւելահայ առաջիններըը աւելի քիչ, վերջիններըը քիչ մը աւելի չատ, ուրովհետեւ արեւմտահայութիւնը 50—60 տարի առաջ անցուցած է օտարաբանութեան այդ չրջանը եւ մեր օրերուն արեւմտահայ գրող մը չատ քիչ անգամ կը հարկադրուի օտար բառ մը կամ բացատրութիւն մը գործածել:

Նոյնը չէ պարագան արեւելահայ գրողներու համար, որոնք ինչպէս անցեալին, այսօր ալ լեզուական խնդիրներու մէջ նուազ խստապահանջ են եւ չատ հեշտութեամբ կը զրկեն ընթացիկ որեւէ օտարաբանութիւն, առանց անդրադառնալու որ ունինք անոր հայերէնին համարժէքը, չատ աւելի պարզ ու գեղեցիկ:

Երեւանի լեզուագէտները իսկ հին սովորա-

, երբ ունինք անոնց համարժէք հայերէնները:

Շատերու կարդին, ակադեմիկոս եւ գրական նութեան դասախօս ու քննադատ Արսէն Տէրտէրեան իր վերջին գործերէն մէկուն մէջ («Հայ կլասիկներ»), ապշեցուցիչ լեզու մը կը գործածէ: Կը բաւէ քանի մը էջ դարձնել, հաւաքելու համար հետեւեալ ցուցանքները,— «Դեղարուեստի կողքէն բազա», «սենսացիոն նորութիւն», «կոմիկական կնտրաստներ», «Պարոնեանի պարոդիայի մեթր կազմում է», եւն: Ցիչեցինք մէկը· կան չատերը, որոնք լայն բացած են հայերէնի դռները եւ օտար ու խժալուր բառերը կրնան ազատ ու համարձակ տեղ գրաւել:

Դժբախտութիւնը այս չէ միայն, այլ այն՝ որ կ'արդարացուին ալ այս փոխառութիւնները, իբր թէ «ճոխացնելու» համար հայերէնը· չէ՞ որ Հինգերորդ դարուն մեր մեծ թարգմանիչները չատ մը փոխառութիւններ ըրեր են...

Տգիտութի՞ւն թէ չարափոխութիւն:

Անշուշտ եղած են փոխառութիւններ ե· դարուն, բայց ի՛նչ փոխառութիւններ: Այնպիսի բառեր ու բացատրութիւններ, ինչպէս մասնիկներ եւ նախդիրներ ալ, որոնք բան մը կ'աւելցնէին, որոնց համարժէքը չունէր հայերէնը: Մինչ այսօ՞ր: Ունինք ծերակոյտը, ունինք կուսակցութիւնը, համապատասխանութիւնը, զգայացունցը, զաւեշտականը եւն ի՛նչ հարկ ուրեմն նոյն այդ հայերէնն պարզ, նուիրագործուած եւ գեղեցիկ բառերուն տեղ օտար բառերը գործածել, չաճախ խեղաթիւրուած ալ «սենսացիոն նորութի՛ւն»,—ի՛նչպէս արդարացնել, երբ սենսացիոնը իր որակական կը գործածուի, այնքա՛ն անորակելի կերպով...

Ուրախ ենք որ Հայաստանի նոր գրողներէն չատերը աւելի հոգածու են եւ հայ լեզուն, իրրեւ հայ հոգիի արտայայտութիւնը, կը բիւրեղանայ հետզհետէ: Բայց պիտի ուղղինք որ ինչպէսսփիւռքի մէջ, Հայաստանի մէջ ալ վերջ դնենք աղճատումը: Հայերէնը ունի գործածուած օտար բառերէն մեծագոյն մասը: Եթէ կը պակսին մէկ քանին, ընդունակ է մեր լեզուն ստեղծելու կամ յօրինելու: Արհեստագիտական կամ գիտական բառերն են որ ամէնէն աւելի անթարգմանելի կը մնան: կարելի է փորձել ու փնտռտելէ.ձախողելուպարագային՝ զգուշութեամբ փոխ առնել, նուազագոյն չափով, առանց սակայն «ճոխացնելու» հայերէնը՝ օտարաբանութիւններու անխմաստ եւ այլանդակ խուժումով:

Մեր հայրենիքի պետական լեզուն ո՞րը պիտի կազմէ՝ արեւելահայերէ՞նը, արեւմտահայերէ՞նը, թէ երկուքին խառնուրդը:

Այս բացատրութիւնը հասկնալի է, երբ անոմ պիտի ըմբռնենք երկրին ժողովուրդին կողմէ խօսուած ու գրուած եւ պետութենէն որդեգրուածը:

Պետական լեզու է այսօր արեւելահայերէնը, արդարօրէն ու բնականօրէն, քանի որ երկրին ժողովուրդին ու գրականութեան լեզուն է ան:

Մէկ լեզու կայ միայն. հայերէնը, որ հայ ժողովուրդի յաւետենական գանձն է: Կայ ժողովըրդականը, խօսուածը եւ կայ աւելի մշակուածը, գրական լեզուն. ու այսքան: Ունինք արեւելահայերէնը, ունինք արեւմտահայերէնը: Երբ պետութիւնը երրորդ լեզու մը կը փորձէ ստեղծել, իր ռեսպուբլիկաներով, պարտիաներով, ռէվոլիւցիաներով, եւն. եւն. (պարտադիր՝ Մ. Մխիթեան բոլոր երկիրներուն համար), մենք, մանաւանդ Սփիւռքիմէջ գտնուող Հայերս, պարտաւոր չենք ընդունելու: Պետութիւն մը իրեն չատուկ նոր լեզու չի կրնար ունենալ:

Պետութիւն մը կրնայ լեզուին զարգացման համար պայմաններ ստեղծել,— դպրոցներ, մամուլ, գրականութիւն: Կրնայ կաճառ հաստատել եւ թոյլ տալ որ ազատօրէն լեզուին մշակումին վրայ հսկէ, նպաստէ անոր զարգացման: Պետութիւնը այս բոլորը ընելու է, բայց առանց պարտադրանքի, որովհետեւ լեզուն վարչական խնդիր մը չէ, ոչ ալ «դեկրետ»ներու ենթակայ ձեռնարկ:

Ինչ կը վերաբերի երկու բարբառներու միութեան, անկարելի չէ ան հեռաւոր ժամանակի մը մէջ, եթէ հայութիւնը համախումբ ապրի իր հայրենիքին մէջ եւ բնական փոխադրեցութեամբ մը գրական հայերէնը ճոխանայ, հետզհետէ միաձուլուելով: կանուխ է դեռ միաձոյլ լեզուի մը մասին մտածելը: Էականը այն է, որ երկու բարբառները օգտուին իրարմէ,բայց ճաշակով եւ գիտութեամբ, առանց խառնուրդ մը առաջ բերելու, որմէ եւ նոր բարբառ մը, որ բարձունք մը չի կրնար դառնալ, բայց ապահովաբար անկումի կը տանի:Արեւմտահայերէնը, չնորհիւ իր հարստութեան ու ներքութեան, ինչպէս իրմով մշակուած գրականութիւնը, կրնայ պահել իր դոյութիւնը, իր գեղեցկութեան հետ, որովհետեւ պիտի դանուին միշտ գոյն խօսող ու գրող բառմութիւններ, ինչ պայմաններ այ ստեղծուին: Հայաստանի նոր գրականութեան վերջապէս նշմարելի է արեւմտահայերէնի ազդեցութիւնը, եւ ոչ ոք կրնայ մոռալ ապագայ մը նախատեսել լեզուի մը մասին, որ մեծանուն ու գեղագէտ բանաստեղծներու կողմէ աւելի վեր կը դասուի, քան Ոսկեդարեան մեր գրաբարը:

Մէկ է հայերէնը, ինչպէս մեր հայրենիքը, քանակական տարբերութիւնները չեն կրնար դատել մեզ, եթէ ոգին եւ ազգային հարազատ չունչը տիրական դառնան ու մնան: Լեզուները ժողովուրդներու կը նմանին. կը զարգանան ազատութեան մէջ:

Ունեցա՞նք այս ազատութիւնը, առանց անտեղի միջամտութիւններու,հայերէնը կը դառնայ հարազատ պատկերը ազատատենչ հայութեան եւ արտայայտիչը՝ անոր բարձրագոյն դգացումներուն. կը դառնայ ազգային ու պետական:

Այլապէս:

Բայց ի՛նչ հարկ այդ մասին մտածելու:

(ԾՈՒՄԱԲԵՐ)

Գաղտնի մամուլը Ֆրանսայի մէջ

Մեծ յեղափոխութիւններու թէ պատերազմներու միջոցին գաղտնի մամուլը կը դառնայ այն խորհրդաւոր ոգին՝ որուն չունչին տակ կը խմորուին եւ կը դարբնուին ազատականութեան տեն-դերը: Այն այլեւս պարզ լրատու մը չէ,հաղորդիչը միջազգային քաղաքական անցուդարձին: Իր գլխաւոր դերն է պատրաստել եւ մնուցանել ըմբոստութիւնը տիրող կարդուսարքի մը դէմ:

Արտակարգ չրջաններու մէջ երկու տեսակ է զօր· Լըքլէր քաղաքապետարան կը հասնէին: Արշալոյսի լոյսին մտպաշարին ճոխինը եւ տպագրող մեքենաներուն խուլ աղմուկը: Նոր կեանքին հետ նոր առաջադրութիւններ ունէր հիմա մամուլը: Փոած եւ ապականած մամուլին տեղ, ճշմարտութիւնը եւ առողջ բարոյականը դրաւ իրրեւ սկզբունք:

Ստորերկրեայ մամուլը մեծ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ: Գլխաւոր տպագործն էր նախ՝ նիւթականը: Երկրորդ՝ անունները այն թերթերուն որոնք պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի չրջանին լոյս տեսած էին: Երրորդ՝ հարցը այն թերթերուն որոնք ինքնաբերաբար դադրեցուցին հրատարակութիւնը Գերմաններուն Ֆրանսա մտած առեն: Ակէ գատ պէտք էր վերսոին կազմակերպել տեղեկատու գործակալութիւնը, յայտարարութեան գրասենեակները եւն.:

Լրագրողներուն ազգային կոմիտէն որ վերոյ գօտիներուն մէջ ալ գաղտնի կերպով կազմուած էր, կ'ուսումնասիրէր այս հարցերը: Ցետոյ կար տպարանի խնդիրը: Դեռ կը խօսինք:— Մ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՈՇԻՆԿԹՆԸՆ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներու Վարչապետ Հիւպատոս նշանակուած է Պ. Ռէճինըլտ Գաղանճեան՝ Ամերիկահայ մը:

ՊՈԼՍՈՑ Պատր. Տէղապահ Արսլանեան արք.ի բացած դասը, որ կը պահանջէր ընդել հանգուցեալ Նարոյեան պատրիարքին կտակը, դարձեալ յետաձգուեցաւ: Դատավարութիւնը պիտի չարունակուի Ապրիլ 14ին:

ՆԱՒԱԿԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔ կարօ Ա. Ճէմեան, որուն մահը հաղորդած էինք վերջերս, բնիկ Մանիսացի էր եւ կուսակցութեան տեղական ղեկավարը: 1905ի Եըլոըղի մահափորձին հետեւանքով, երբ Իզմիրի եւ չրջականերուն Հայերու տուներն ու խանութները կը խուզարկուին, կարօ կը կազմակերպէ կուսակցութեան զէնքերն ու վաստակաւոր գործերը ապահով վայրեր փոխադրելու ընթացք: Հաւատացող ժողովրդական մը խուսափելու համար կը յաջողի, ուրիշ քանի մը Դաշնակցականներու հետ Ցունաստան փախչիլ: Ցետոյ կ'երթայ Եգիպտոս եւ Պուլկարիա եւ կը դիմէ Կեդր· Կոմիտէին որ զինքը իրրեւ ռազմիկ ղրկեն Կովկաս, սակայն կը մերժուի: Ցետոյ կը մեկնի Ամերիկա ուր գործօն դեր կը կատարէ այցելելով Նիւ Եորքի չրջանի կոմիտէները: 1911ի Օսմ· Սահմանադրութենէն վերջ կը վերադառնայ հայրենիք: Թուրք ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ զինք իրրեւ Բոմիթաճի: Կ'ազատի ամերիկեան հիւպատոսի միջամտութեամբ: Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ՝ յառաջիկային:

Le Figaro : Նոր թերթեր ալ երեւցան Libération, Franc-tireur, France Libre, Combat, Front National Le Parisien Libéré, Défense de la France (France Soir), Libé Soir et L'Aurore.

Օգոստոս 24ին լրաբերները որ Դաշնակիցները դիմաւորելու դացեր էին, սկսան հեռաձայնել խանդավառ լուրերը: Հեռացող թշնամիին ոտքերուն առջեւ, յանկարծ ժամը 21ին, իմացուեցաւ որ Ամերիկացիները եւ Ֆրանսացիները Քէ Սէլէթէին կը հասնէին: Ամբողջ Փարիզը «Մարսէյէզ»ը, 1918ի երգերը եւ «Միջազգային»ը կ'երգէր: Զանգակները կը հնչէին եւ իմացուեցաւ որ զօր· կոյ եւ զօր· Լըքլէր քաղաքապետարան կը հասնէին: Արշալոյսի լոյսին մտպաշարին ճոխինը եւ տպագրող մեքենաներուն խուլ աղմուկը: Նոր կեանքին հետ նոր առաջադրութիւններ ունէր հիմա մամուլը: Փոած եւ ապականած մամուլին տեղ, ճշմարտութիւնը եւ առողջ բարոյականը դրաւ իրրեւ սկզբունք:

Ստորերկրեայ մամուլը մեծ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ: Գլխաւոր տպագործն էր նախ՝ նիւթականը: Երկրորդ՝ անունները այն թերթերուն որոնք պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի չրջանին լոյս տեսած էին: Երրորդ՝ հարցը այն թերթերուն որոնք ինքնաբերաբար դադրեցուցին հրատարակութիւնը Գերմաններուն Ֆրանսա մտած առեն: Ակէ գատ պէտք էր վերսոին կազմակերպել տեղեկատու գործակալութիւնը, յայտարարութեան գրասենեակները եւն.:

Լրագրողներուն ազգային կոմիտէն որ վերոյ գօտիներուն մէջ ալ գաղտնի կերպով կազմուած էր, կ'ուսումնասիրէր այս հարցերը: Ցետոյ կար տպարանի խնդիրը: Դեռ կը խօսինք:— Մ. Մ.

Հայուն Զատիկը

Գարուն է եկեր, մեզ նոր կեանք բերեր...
Ձորս կոլմ կանանչեր, ծաղկիլ է սկսեր, հա-
պար գոյներով ու բուրումներով...
Ապրիլն ենք մտեր, բարով է եկեր, բարիք է
բերեր...
Զատիկն ալ հետը մոմերով, խունկով, ուխքն
ալ միասին կարմիր, կարմիր հաւկիթներով իր...
— Քրիստոս յարեաւ...
— Օրհնեա՛լ է Յարութիւն...

Դարեր առաջ երբ Իսրայէլացիք կարմիր Ծովն էին կտրեր, այնքան զոհեր ճամբան թողած սուված, քաղցած, մինչեւ հասեր երկիրն Աբեւեաց, իրենց երազած և Պատէքի տօն հռչակած, այսինքն դերութիւնը Թօթափած եւ ազատագրուած...

Քրիստոնեայ աշխարհն զայն փոխակերպեց փրկչի Յարութեան, որ նոյնն է նոր կեանքի մը սկզբնաւորութեան, հեթանոսութենէ դէպի նոր կրօնի մը հաստատման, հին աստուածներու ու կուռքերու փլուզման եւ Նազովրեցիի կրօնին հիմնարկութեան:

Քրիստոս յարեա՛ւ... եւ ո՞վ եղաւ հաւատարիմ այդ կրօնին առաջին առթիւ եւ ջերմեռանդ հաւատացեալ ու ողջակէզ ամէն առթիւ... Եւ ա-նոր ծանր խաչն իր ուսին բարձած, միշտ քալեց, քալեց ճամբաներէն փշոտ, քարուտ, յորձած ու պարուրուած...

Մինչեւ լեռներն Գողգոթայի, չարչարանքի սիւնին դամուած...

Քանի կարմիր գետեր, ծովեր կորեց անցաւ, բայց նորէն իր երազած տեղն չհասաւ ու չհասաւ:

Ի զուր է պաշտեր, ի զուր աղօթեր, հայ քրիստոնեան ալ ձայն չոմնի եղեր...

Եհովայինն համար երեւի Իսլամն աւելի յարդի, աւելի ընտրած իր հօտը ըլլար որ այսպէս կը չփնտռար...

Գարուն չէ եկած, ծառերը կանանչ՝ բայց մենք դեռ սեւ ենք հագած...

Զատիկ չէ մեղի, ուխքն չէ եկած, հաւկիթները մեր դեռ չեն կարմրած, Մեծ Պահքը երկար, շատ երկար եղաւ, ու ապաշխարհանուս ալ չափր անցաւ, այ մեղք չմնաց ...

Կը սպասենք մենք մեր Զատիկին, օտարին Զատիկ մեզ չի խօսիր:

Մեր Զատիկը այն օր կ'ըլլայ երբ կը հասնինք մեր երազին, Ազատ հողին, Ազատ օդին...

ՄԼՆ-ՍԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԿՐՕՆԻ ՆՇԴԻՐԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան որ - տակարդ ելոյթը, որ կ'ընդունէր կաթոլիկութիւնը ճանչնալ իբրեւ պետութենէն ներքոյ կրօնք եւ որ ներկայացուեցաւ սահմանադրութեան յանձնաժողովին, վերջ առաւ չաբաթէ մը է վեր տեւող բուռն վիճաբանութիւններուն: Համայնավարներու այս որոշումով բացայայտօրէն պարզ կը դառնայ, թէ օրկնքը պիտի քուէարկուի, հակառակ Հրեաներու եւ բողոքականներու ընդդիմութեան: (Յառաջ.—Արդէն քուէարկուեցաւ 149ի դէմ 350 ձայնով):

Համայնավարներու որդեդրած ուղղութիւնը այդ հարցի մասին, մանրամասնօրէն բացատրեց կուսակցութեան ղեկավարը՝ Փալմիրօ Թօլլիաթթի: Ըսաւ թէ համայնավարները կը վախնան որ որոշումը մերժուի ժողովին կողմէ, սակայն մի-եւնոյն ատեն կը կարծեն թէ Իտալիոյ կաթոլիկութեան ուժ չտալով, աւելի պիտի կորսնցնեն քան պիտի շահին:

Համայնավար պետին այս յայտարարութեան վրայ՝ կեդրոնի և աջակողմեան ներկայացուցիչները սրտանց խնդացին: Անոնցմէ չատեր ղուարճացած՝ կատակի ձեւով ձեռքերը վերցուցին, ցոյց տալով թէ Պ. Թօլլիաթթիին եւ իր կուսակցութիւնը Սահմանադիր սրահին աջակողմը պէտք է նստին, փոխանակ ծայրայեղ ձախին, ուր կը մնան ներկայիս:

1929ի համաձայնութեամբ, որ կնքուեցաւ Մուսոլինիի եւ Վատիկանի միջեւ, իտալական կառավարութիւնը կը վճարէ կաթոլիկ քահանաներու ամսաթոշակներուն մէկ մասը: Իտալիոյ նախակրթարաններուն կ'արգիլէ ուսուցումը կաթոլիկ վարդապետութեան հակառակ նիւթերու: Կաթոլիկ եղեգեին պատկանող կարտինալներու կը տրուի օտար իշխաններու հանդէպ ցոյց տրուած մեծարանքը: Եպիսկոպոսներ արժանի են այն պատիւներուն որ կը տրուի կառավարական պաշտօնեաներուն: Ամուսնական խնդիրներու առթիւ կաթոլիկ եկեղեցին կատարած պակասներն ու ամուսնալուծումները ինքնաբերաբար կ'ընդունուին եւ կը վաւերացուին կառավարութեան կողմէ: Կրօնական տարբեր աղանդներ ալ արտօնուած են գործելու Իտալիոյ մէջ, սակայն չեն վայելեր նոյն օժանդակութիւնն ու նախապատուութիւնները:

Պ. Թօլլիաթթի բաւ թէ համայնավարները ատիպուեցան ընտրութիւն մը կատարել — կամ ուժ տալ 1929ի համաձայնութեան եւ կամ «կրօնական պատերազմի» մը պատրաստուիլ: Արդ, ոչ իրենք եւ ոչ այլ ընկերվարականները կը վախնան այդ տեսակ պատերազմ մը, որուն պատճառներէն միայն մէկը կը հանդիսանայ այդ խնդիրը:

Վատիկանի պաշտօնաթերթը վերջերս քանի մը անգամ աղաղարեց թէ 1929ի համաձայնութիւնը Իտալիոյ հանրապետական սահմանադրութեան մաս չկազմելու պարագային «կրօնական խաղաղութիւն»ը պիտի վտանգուի: Աւելի առաջ երթալով՝ Վատիկանի պաշտօնաթերթը գրեց թէ, այդ մերժումով կրնայ մինչեւ իսկ ամբողջ «Հռոմէական հարց»ը դարձեալ բացուիլ: Հռոմէական հարցը ըսելով կ'ակնարկեն Պապին կամաւոր բանտարկութեանը Վատիկան քաղաքին մէջ, երբ 1870ին պապական նահանգները լուծուեցան իտալական միացեալ պետութեան մէջ: Այս դէպքը ամբողջ աշխարհի կաթոլիկութեան մէջ մեծ յուզում ստեղծեց եւ տարիներով չարունակուեցաւ, մինչեւ որ 1929ին Պիոս ԺԱ. Պապին եւ Մուսոլինիի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը կալուածները եւ վերադարձուեցան:

Համայնավարներուն պետը հերքեց այն գրոյցները թէ իրենք ուժ կուտան Մուսոլինի-Վատիկան համաձայնութեան, վախնալով որ հակառակ պարագային Քրիստոնեայ Դեմոկրատները հանրաքուէ պահանջեն եւ ջուրը ձգեն ամբողջ սահմանադրութեան օրինագիծը: Հերքեց նաեւ այն վերագրումը, թէ այդ քայլը առնուած է «ի նախատեսութիւն յառաջիկայ ընտրութիւններու»: Այսքօսքերը ծիծաղ պատճառեցին նոյնիսկ ձախերուն:

Համայնավարներու այս չարժումով պիտի խափանուի անշուշտ բախումը իրենց եւ Վատիկանի միջեւ, բայց հաւանական չէ որ այդ չարժումով ձեւով համայնավարները կարենան պահել սէրն ու համակրանքը Իտալիոյ կաթոլիկներուն, որոնք համայնավարութեան ամենաանհաշտ թշնամիները կը հանդիսանան: Մինչ Թոլլիաթթի իր ճառը կը վերջացնէր իր համախոհներու ծափերուն տակ՝ Քրիստոնեայ Դեմոկրատ մեծաթիւ պատգամաւորներ քար լռութիւն մը պահեցին:

Դէմ արտայայտուեցան չատ մը ընկերվարականներ եւ ոչ-համայնավար ձախեր: Ի նպաստ արտայայտուողներուն մէջ էր նաեւ ներկայ վարչապետը, պետը Քրիստոնեայ Դեմոկրատներու:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ-ՏԷՍԻՆ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ, 31 Մարտ.— Լիոն-Տէսին Հ.Մ.Ը.Մ.Ի Ա. եւ պահեստի խումբերը կիրակի վերջացուցին իրենց ախոյեանական մրցումներու չարքը փայլուն յաղողութիւններով:

Օդը պայծառ էր եւ հոծ բազմութիւն մը, գրեթէ բոլորն ալ Հայեր, չրջապատած էր մարզադաշտը ժամանակէն առաջ ժամը ճիշդ 3.20ին դաշտ կը մտնեն նախ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի եւ յետոյ Demie-Lunieի խումբերը, 800 հանդիսականներու ծափերուն տակ:

Ահա խաղը սկսաւ: Լռութիւն: Մեր տղաքր այսօր կարծես լաւ չեն խաղար, իրենց խաղը դանդաղ է, իսկ հակառակորդ խումբի տղոց խաղը աւելի արագ եւ աւելի ճարպիկ: Մերոնք կը գործեն չատ մեծ սխալներ, որոնց մէկէն օգտուելով հակառակորդ խումբի յաւաջապահները՝ յաջողեցան չահիլ մէկ կէտ, կիսախաղի վերջաւորութեան հինգ վայրկեան մնացած:

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ հակառակորդ խումբի յաւաջապահներու բուռն եւ ճարպիկ յարձակողականով: Անոնք դաշտին կը տիրապետէին եւ տասը վայրկեանի մէջ յաջողեցան նշանակելու երկրորդ կէտը: Մենք հեռուէն վկաւած՝ կ'ըսէինք, — մեր տղաքը այսօր պիտի պարտուին: Բայց ահա իրենց սովորական ճարպիկ եւ արագ խաղարկութեամբ այս անգամ սկսան իրենք տիրապետել խաղին եւ քանի վանրկեանի մէջ կրցան նշանակել 3 կէտ, ապացուցանելով որ չէն ուզեր իրենց եղանակի վերջին մրցումը վերջացնել պարտութեամբ:

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի խաղացողները որեւէ առեն պէտք չէ անպատճառ յաղթելու յոյսով դաշտ ներկայանան: Այն խումբը որուն յաղթած էին իր սեփական դաշտին վրայ, 7—0, քիչ մնաց որ իրենց խաղայ սորվեցնէր:

Խաղին վերջը Հ.Մ.Ը.Մ.Ի վարչական պատասխանատուները եւ գործօն անդամները պզտիկ խնջոյք մը սարքեցին, շնորհաւորելու համար թէ Ա. եւ թէ Պահեստի խումբերու խաղացողները որոնք երկուքն ալ իրենց դասակարգի ութ խումբերու մէջէն առաջինը եղան: Մեդաններու չուրջ բոլորն ալ ուրախ են եւ հպարտ, քանի որ Լիոնահայ մարզական կեանքի մէջ առաջին անգամ ըլլալով Հ.Մ.Ը.Մ.Ի Լիոն-Տէսին խումբը դալ տարի պիտի խաղայ 1re divisionի խումբերու մէջ: Բաժակաճառերը եւ երգերը կը յաջորդէին իրարու: Ուրախ էր մթնոլորտը, ուրախ էր Հ.Մ.Ը.Մ.Ի «պապան»: Ան կ'ուզէր որ մարզիկները միշտ հայերէն երգեր երգեն եւ ոչ թէ տեղական:

Այժմ խօսքը ձերն է, հայ մարզիկ երիտասարդներ: Մի վհատիք ըսելով թէ ձեզմէ չատ աւելի զօրաւոր խումբեր կան Coupe de Lyonի համար: Պէտք է ցոյց տաք որ եթէ կրցաք ութ խումբերու մէջէն առաջինը հանդիսանալ, այդ պարզ պատահմունք մը չէր: Դուք կրնաք աւելի բարձր խումբերու դէմ ալ տանիլ յաղթութիւններ, միշտ բարձր պահելով Հ.Մ.Ը.Մ.Ի դրօշը եւ հայ մարզակաի պատիւը:

Մարզիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 31 Մարտ. — Կիրակի 30 Մարտ, տեղի ունեցաւ մեծ մրցումը Finale ախոյեանական, Տոմի-Արուէյի, Հայ Մարզականի (U.S.A.) եւ Lavoulte, U. S.ի միջեւ: Այս մրցումներուն դէմ դիմաց հինգ էին մեր եւ անոնց կրտսերները (cadet) եւ երկու Ա. խումբերը, միշտ 1re série: Ներկայ էին 4000ի մօտ հանդիսատեսներ: V. S.ի դաշտը այսպիսի բազմութիւն չէր տեսած: Հպարտօրէն կրնանք յայտարարել թէ այս բազմութիւնը քաշողն էր Վանսի Հայ Մարզականը: 200էն աւելի ինքնաչարժներ եւայլ կառքեր խռնուած էին դաշտին չուրջը: Շատ մը երեւելիներու չարքին նստած էր նաեւ Ligue de Lyonnaisի նախագահը, Պ. Rou Russol:

Ժամը 1ին առաջին մրցումը սկսաւ cadetներով (ouverture de Rideau): Մեր կրտսերները երբ մտան դաշտ, ծափերը օդը թնդացուցին: Խաղը սկսաւ 35 վայրկեան անցած մերոնք նշանակեցին Ա. նշանակէտը, հիացում պատճառելով հասարակութեան:

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ 1—0: Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդ խումբին յաւաջապահները տաժանելի մաքառումներէ ետք չահեցան նշանակէտ մը: Ա'լ մերոնց սրունքները կարծես զսպանակէ մը մղուեցան, եւ՝ վերջապահներն անգամ դացին մտան հակառակորդի բերդին չուրջը: Երկուստեք բաւական մաքառելէ ետք, մերոնք նշանակէտ մը եւս չահեցան: Խաղը վերջացաւ 2—1, եւ վեց ֆրանկներով: Կ'արժէ յիշել յաւաջապահ Գարաճեանըոր երկու նշանակէտը չահողն էր: Հիանալի էին մեր դոյզ վերջապահները, Պալապանեան եւ Պաղտասարեան եւ բերդապահ Բաթիկը: Իսկ միջին défenseին մէջ կը վայելէր Ա. Սարոյեան, խումբին պետը: Շնորհաւորելի է նաեւ խումբին մարզիկը Պ. Բաթիկեան, որուն ծաղկեփունջ մը յանձնեցին Տիկ. Պապիկեան եւ Օր. Պարոամեան: Այժմ մեր անմոռան կրտսերները պիտի մասնակցին Championnat de Lyonnaisի:

Վերջապէս կարգը եկաւ մեր մեծ խումբին, որուն հռչակը երկու տարիէ ի վեր կը տարածուի Տոմի եւ Արուէյի բոլոր անկիւնները: Այս երկու խումբերը, L. U. S. եւ մերոնք դաշտին մէջ կիսաշրջան մը ընելէ ետք, եկան ու չարուեցան քով քովի կեդրոնի բոլորակին առջեւ: Ligueի նախագահը բոլորին ձեռքերը սեղմելով կը ծանօթանար անոնց:

Խաղը սկսաւ մրեւնոյն թափով ու աւելի ճակատագրական: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ: Շատ մը վտանգաւոր «չվերթ»երէ փրկուելով երկու կողմերն ալ մնացին հաւասար 0—0: Երկրորդ կիսախաղին մեր յաւաջապահ ծայրերէն փրեզը՝ որոնք քանիցս վիրաւորուած էին, երբեմն անձնատուր կ'ըլլային եւ դնդակը բնաւ չէր մօտենար մեր կեդրոնի յաւաջապահ ժամադործեանին, որուն մէկ նշանակէտը մեզ փրկեց ամօթալի պարտութենէ մը: Մեր վերջապահ դիծերը դժուարաւ կը մաքառէին: Հակառակորդը յաջորդաբար երկու կէտ եւս չահեցաւ եւ խաղը վերջացաւ մեր պարտութեամբ, 2—1: Տեղացիները ներս խուժելով անպատմելի ցոյցեր ըրին: Բայց U.S.A.ի դրօշը բարձր էր ու միշտ այ այդպէս պիտի մնայ: Ցաղթական է մեր Cadetն: 14 խումբեր պարտութեան մատնուած են 30 մրցումներու վրնթացքին մեր անմոռան Ա. խումբէն որ իր չարքին ախոյեանն է դարձեալ:

Այս առթիւ սեղան մը տարբուեցաւ որուն բոլոր ծախքերը հոգացին մեր առեւտրական եւ մարզասէր հայրենակիցները: Այս անդամ ալ ճառեր, երգեր եւայլն: Դեռ պիտի չարունակուին մերCoupe de Lyonnaisի խաղերը, եւ դալիք տարի լաւագոյն ուժերով պիտի հանդիսանք այդ կախարդական Promotionի տիրադոսին, որուն չնորհիւ աւելի հեռուներ պիտի երթանք խաղալու: Նոյն սեղաններուն չուրջ եղաւ հանդանակութիւն մը որմէ դոյացաւ 14.500 ֆրանք:

ԿՐԻՍՏԱՓՈՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

YOUR PAST WILL Remember You (Անցեալդ պիտի յիշեցնէ քեզ) :27 անդլերէն պատմուածքներ: Գրեց՝ N. Beglar (Բէգլար Նաւասարդեան, զաւակը ընկեր Վահան Նաւասարդեանի): Տպ. Գահիրէ, 1947:

ՎԱՐԱԳՈՑՐԻՆ ԵՏԵԻԸ (վէպ): Գրեց՝ Ստեփան Շահպազ: 176 էջ, զեղեցիկ զարդանկարներով: Գին 1ուկէս տոլար: Դիմել, հեղինակին, 8 Rue Debbané, Alexandrie (Egypte):

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԳԻՐ, դիրք - յիշատակարան Հայ երիտասարդութեան: Հրատարակիչ՝ Դաւիթ Շահլամեան: Բ. հատոր, պրակ Զ.: Հասցէ.— c/o New Star Press, 7 rue Daramalli, Bab el Louk, Le Caire (Egypte):

հետ գործակցեցանք առժամեայ կառավարութեան մէջ, հետեւաբար պատշաճութիւնը կը պահանջէր երթալ խօսիլ իր բնակարանին մէջ:

«Այդպէս ալ ըրի, համախորհուրդ կառավարութեան հետ: Զօրավարը նկատի առաւ եւ արձանագրեց, բայց ըսաւ թէ կ'ուզէ պարզել իր պաղպաղարները:

Հարցում.— Երբ դուք խնդրեցիք ձեզի օգնել եւ փարատել ձեր մտահոգութիւնները, զօրավարը յանձն առա՞ւ:

Վարչապետը.— Զօրավարը որոշած է պարզել իր դաղափարները: Ստոյգ է թէ այն ճառերը դոր պիտի խօսի յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին, մեծ մասով քաղաքական հանդամանք պիտի ունենան: Ես կը կարծեմ թէ այն ճառերը ուր պիտի հրաւիրուին օտար կառավարութեանց ներկայացուցիչները, այդ հանդամանքը պիտի չունենան: Ամէն պարագայի մէջ կառավարութիւնը իր հովանաւորութիւնը պիտի չընծայէ այնպիսի դաղափարներու որոնք իրենը չեն»:

Վարչապետը յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց ուրիշ խնդիրներու մասին: Համայնավար կուսակցութիւնը հսկայական ցոյց մը սարքած էր Եչ. օր, նախագահութեամբ Մորիս Թորէզի: Այս առթիւ խօսեցան երկու ականաւոր դէմքեր, Փար Տիւքլօ եւ Մարթի, քննադատելով զօրավարը եւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Տիւքլօ յայտարարեց թէ զօրավարը իրաւունք չունի իր քաղաքական համոզումները արտայայտելու եւ դանդատեցաւ որ վարչապետը անոր մեկնաստանը պացած է: «Քէյմանօն այդպիսի բան պիտի չընէր»: Եւ հրաւիրեց աշխատաւորները պաշտպանել հանրապետութիւնը, խմբովին մոնելով համայնավար կուսակցութեան չարքերը:

Կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն ալ իր վերջին նիստին մէջ մասնաւոր բանաձեւ մը քուէարկեց, մեղադրելով զօր. տը Կոլը թէ պայքար կը մղէ հանրապետութեան դէմ:

Մեծերը չեն համաձայնիր հատուցումներու մասին

Զօր. Քլէյ, Գերմանիոյ դաշնակից հրամանատարութեան ամերիկեան ներկայացուցիչը, որ Մոսկուայի խորհրդաժողովին կը մասնակցի իբրեւ մասնագէտ, Եչ. օր յանկարծ Պերլին վերադառնալով, յայտարարեց,— «Ոչ մէկ յոյս համաձանութեան մը յանգելու հատուցումներու մասին»: Զօրավարին կարծիքով, խորհրդաժողովը «ձախողած չէ, բայց յաջողած ալ չէ»: Հատուցումներու խնդիրը անելի մը յանդած ըլլալով հանդերձ, զօրավարը կը յուսայ թէ հետզհետէ պիտի հարթէ հիմնական խնդիրները:

Թղթակիցներ հարցուցին թէ յոյս կա՞յ որ Գերմանիոյ տնտեսական միութիւնը իրականանայ, վեց ամիսէն: Զօր Քլէյ «ոչ» պատասխանեց, չատ կանուխ դտնելով վեց ամիսը: Բայց եւ այնպէս յոռետես չէ:

Զօր. Մարշըլ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կը մերժէ աւելի մեծագումար հատուցում քան նախատեսուած էր Փոցտամի մէջ: Այս յայտարարութիւնը պատասխան մըն էր Ա. Միութեան, որ կը պահանջէ տասը միլիառ տոլար հատուցում, մէջն ըլլալով Գերմանիոյ ընթացիկ արտադրութիւնները: Իբրեւ փոքր դիջում մը, զօրավարը հաւանած է որ ամերիկեան յանձնախումբ մը մանադիտօրէն քննէ թէ կարելի՞ է ընթացիկ արտադրութիւններէն ալ բաժին հանել:

★ Ռուրի հանքադործներուն 24 ժամուան դործադուլին հետեւանքով կէս միլիոն թոն ածուխ կորսուեցաւ: Կիները վճռական դերկատարեցին դործադուլին մէջ, ցոյցեր կատարելով բրիտանական իշխանութեանց դրասենեակներուն առջեւ եւ «անօթի ենք» պոռալով: Գործադուլին կը մասնակցէին բանուորներու 95 առ հարիւրը: Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւ մը կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ ամբողջ տնտեսութիւնը պիտի կործանի, եթէ պարենաւորումը չբարւոքի»: Հաղարաւորներ փողոցները ըլլեցան դրօշներով, որոնց վրայ դըրուած էր.— «Անօթի ենք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ ՁԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ օրէնքը հաղիւ քուէարկուած, Անգլիոյ կառավարութիւնը որոշեց 18 ամիսէն մէկ տարուան իջեցնել ծառայութեան շրջանը: Այս կարդադրութեամբ որոշ դոհացում առացած կ'ըլլան աշխատաւորական կուսակցութեան «ըմբոստ» երեսփոխանները:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, բրիտանական ներկայացուցիչը դառնօրէն դանդատեցաւ թէ Ա. Միութիւնը մերժելով (վեթօ) Անգլիոյ բողոքը Ալպանիոյ դէմ, մէկ քուէով խեղդեց Ապահովութեան Խորհուրդին կամքը: «Այդ վեթօն կը խափանէ Խորհուրդին աշխատանքը, դարձնելով զայն ամուլ եւ անկարող»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ բաղմազդի տարապիրները այս դարնան իրենց երկիրները պիտի վերադարձուին կամ այլուր պիտի փոխադրուին: Ֆրանսական կառավարութիւնը յանձն առաւ 60 օրուան համար օրապահիկ ճարել բոլոր անոնց — առանց ազդի խորութեան — որ կ'ուզեն իրենց երկիրը վերադառնալ Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանէն: Մի-ջազդային Նպաստամատոյցը 36.066 տարադիրներ կը հոդայ Գերմանիոյ, 3663 հոդի ալ Աւստրիոյ ֆրանսական շրջաններուն մէջ: Մեծ մասով Լեհ-հեր են:

ՀԱՅՅԻ ՆԵՐԿԱՑ ԲԱԺՆԵԶԱՓԸ ապահովուած է մինչեւ ապրիլ 30, իսկ Մայիսի մասին պիտի մտածեն: — Մօտ 30 փուռեր վակուեցան Փարիզի մէջ, դանազան վէճերու հետեւանքով:

ՀՈՋԱԿԱՒՈՐ ԵՈՎԱՆՈՎԻՉԸ չձերբակալուած, ուրիշ կասկածելի Ռումանացի մըն ալ անհետացաւ, Միչէլ Լուփէսքու, ձերբակալման հրամանադիրը արձակուելէ չորս ժամ առաջ: Այս մարդն ալ մեծ դումարներ չահած է դրաւման չրջանին, դնումներ կատարելով ի հաչիւ Գերմանացիներու:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ցառաջիկայ ապրիլ 8ին կը լրանայ ՑԱՌԱՋԻ երկրորդ տարին: Պիտի խնդրէինք մեր այն բաժանորդներէն որ չեն վճարած տակաւին 1946ի բաժնեգինը, փակել իրենց հաչիւները տարեվերջէն առաջ:— ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Խ ն ջ ոյ ք

ՄԱՐՍԻՑԻ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւղխանդանեան» խումբը, Հ. Ց. Դ. «ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Նոր Սերունդի անդամներ եւ համակիրներ իր ընկերահամակրական խնջոյքին, որ տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 12ին, Bar Centralի մէջ, չաթաթ իրիկուն: Կէս դիչերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ապահովել տոմսերը եւ դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՋԱՏԿԻ ԱՒԹԻՒ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սեվրանի մասնաճիւղը 5000 ֆրանք կը տրամադրէ, Շրջ. վարչութեան, իր հիւանդներուն համար:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՒԱՔՈՑԹ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ Կաթող. պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵՆԻ, այս երկուչաբթի օր, երեկոյեան ժամը 8ին Salle des Fêtesի սրահին մէջ, rue Stalingrad: Բաֆֆի երգչախումբը սիրայօժար կը մասնակցի զեղարուեստական բաժինով մը: Կը հրաւիրուի Շավիլի եւ չրջականերու ամբողջ հայութիւնը: Մուտքը ազատ է:

Ցարեկոյթ պատանեաց

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատկի երկուչաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալօն Լօնչանի սրահին մէջ, 33 Bld. Longchamp: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Դամբ. Ֆրէզի «Նոր Քնար» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սահակ Թոփալեանի: Արտասանութիւններ, մեներգ, նուագ եւ հաճելի անակնկալներ: Մօտ պիտի առնեն ընկերութեանս Ֆր. Շրջ. 10րդ համագումարի պատգամաւորները: Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիչեր եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ յայտնի Ջութակահար Ս. ՋԻՕՐԼՔՃԵԱՆի նուագախումբի: Ճոխ պիւֆէ: Աւանդական հաւկթախաղ, ուրախ կերուխում: Մուտքը ազատ է:

Աչքը լոյս մեր հայ լուսանկարիչներուն

ՀԱՑԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐՈՒՆ 20 % ԶԵՂՉ

կը ծախենք Ալամիւնիք դործիքներ, կ'առնենք եւ կը ծախենք նաեւ 13—18, 10—15, 9—12 Ռըփորթաժի մեքենաներ: Ունինք նաեւ թիրէօզ, Գիւվէք, Ռէֆլէքս եւ Լայֆա դործիքներ:

Դիմեցէք ՄԵՐԿԵՐ ԱՒԱՖԵԼԵԱՆ,
2 rue Curie K. Bicetre (Seine), Porte d'Italieէն 7 վայրկեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին չնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Ռոմանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնաւորաբար տէր եւ տիկին ՇԷՀԻԼԵԱՆՆԵՐՈՒՆ, որոնք հիւանդութեանս ընթացքին չղլացան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը:— Ի. Ց.

ՎՐԻՊԱԿ.— Կրճնոպլի երէկուան թղթակցութեան մէջ, Ա. սիմակ, վարչէն վեր 29 տող,— «անգոյն մարմիններ» պիտի ըլլայ «մարդ մը»:

ԼԻՈՆԷն կը խնդրեն ճշդել թէ կօշկակարներու վերջին ցուցահանդէսին մէջ երեք առաջին չահողներ եղած են, որոնց երկուքը Հայեր, Պ. Տօրթաքեան եւ Պ. Յակոբ Քէչէչեան:

ՑՕՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ԵԴԻՊՏԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ընդհ. ժողովը այս երեքչաբթի, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ճշդապահ ըլլալ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Զատկի երկուչաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՈՒՐՖԱՑԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս կիրակի, 13 Ապրիլ հայրենակից Պ. Գ. Եօթնեղբայրեանի բնակարանը, 42 Bld. du Nord, La Rosière (Պոմոն):

ԻՄԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները չորեքչաբթի, 9 ապրիլ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense:

Այրի Տիկին Զուլհակեան եւ զաւակները՝ Ցարութիւն եւ Հրաչ Զուլհակեաններ խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՑԱԿՈԲ ՁՈՒԼՀԱԿԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 3ին, իր բնակարանին մէջ, 58 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, չաբաթ առաւտեան ժամը 11ին իր բնակարանին մէջ, 2 Rue Carnot, Groslay: Շոգեկառքը Gare du Nordէն կը մեկնի ժամը 10.36ին:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԼՇԻՆԵԱՆ իրենց մօր մահուան տարեդարձին առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

ԲԺԻՇԿ Լ. ՋԱՏԻԿԵԱՆ

Մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց
74 Bld. Rodin, Issy les Moulineaux Հեռ. 18-33
Ամէն օր ժամը 13.30էն 15.30, իսկ Բչ., չորեք. եւ ուրբաթ օրերը 19էն 20 եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ:

Laboratoire du Trocadéro
CRÈME DE BEAUTÉ
ROSE DE L'ILE DE FRANCE
Արժանացած ծանօթ մասնագէտներու գնահատանիքին
Crèmeին գլխաւոր յատկութիւնն է սնուցանել մորթը եւ պահել անոր փափկութիւնն ու թարմութիւնը, արգիլելով եւ անհետացնելով կնճիռները: Կը գործածուի նաեւ ձեռքի ճեղքուածքերու եւ արեւին դէմ պաչտպանուելու:
Դիմել ուղղակի հաստատութեանս անձամբ
ձրի խորհուրդ ստանալու համար
(երկուչաբթի եւ չաբաթ օրերը) եւ նամակով:
20 Rue Scheffer, Paris (16), métro Trocadéro,
Ave. Paul Doumer ելքէն, Հեռ. **Klé. 26-49**
ինչպէս նաեւ գլխաւոր դեղարանը,
Grande Pharmacie de France
13 Place du Havre, Paris (Gare St. Lazareի մօտ)

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներու

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie:** Ձեր բոլոր դնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, դոց է ուրբաթ եւ չաբաթ օրերը: Հաղարչակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑԱԿՈԲ
ՄՈԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ
136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտու-թիւններ:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տլ.

Dimanche 6 AVRIL 1947 Կիրակի 6 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5004-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 613 ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ՖՐ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի 5000 ԹՈՒԵԱԿԸ

Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն ընդունելով «Յառաջ»ը, որ Ապրիլ 2ին թեւակոխեց իր 5000 թուեակը :

1925ին էր որ հիմնուեցաւ «Յառաջ»ը եւ ճիշդ նոյն տարին էր որ Կեդրոնական Կոմիտէութեան կը վերածուէր Հ. Ց. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանը :

Պարզ դուգադիպութիւն մը չէր այս : 1925 թուականը անկիւնադարձ մըն էր Սփիւռքի տարածքի հայութեան համար որ իր հայրենիքէն արմատախիլ ըլլալէ եւ չորս հովերուն ցրուիլէ վերջ սկսած էր տեղաւորուիլ հիւրընկալ երկիրներու մէջ եւ կազմակերպել իր ինքնապաշտպանութիւնը : Ինքնապաշտպանութիւն՝ ձուլումի, օտարացման եւ այլասերման դէմ, որ բնականօրէն կը սպառնային մեր հայրենազուրկ բեկորներուն : Ազգապահպանում, հայապահպանում : Ա՛յս էր օրուան կարգախօսը եւ է մինչեւ այսօր ալ :

Ինքնապաշտպանութեան զլխաւոր զէնքերն էին մեր ազգային, հանրային, հայրենասիրական կազմակերպութիւնները, որոնց առաջին շարքին վրայ կուգար Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը :

Ու «Յառաջ»ը բնական ծնունդն էր այդ կազմակերպութեան, անոր աչ բազուկը, անոր զաղափարներուն եւ վարդապետութեան արտայայտիչը, պատմ ամպիոնը, կեդրոնի խօսքը, հաւատաուոր շունչը :

«Յառաջ»ի եւ անոր անձնուէր խմբագիր Շաւարշ Միսաքեանի չուրջ համախմբուեցան ոչ միայն մեր կազմակերպութեան վճիռներուն տեսաբաններն ու հրապարակագիրները, որոնցմէ շատեր այսօր անդարձ բաժնուած են մեզմէ, այլեւ բազմաթիւ հայրենասէր եւ երիտասարդ մտաւորականներ, կուսակցական թէ չկղօք, որոնք իրենց տարաղանդին վիթխարի ու զարգացումը տեսան շնորհիւ անոր : « Յառաջ »ը զարձաւ նաեւ դպրոց մը ոչ-մտաւորական, « գաւառացի », « չափահաս որբ», բանուոր ու աշխատաւոր ազգ համար, որոնք իրենց հոգին ու սիրտը փոթորկող մտածումներն ու զաղափարները իրենց սիրելի թերթին միջոցաւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու առիթն ունեցան : Անիկա եղաւ տնկարան մը, ուր զարգացան եւ ուռճացան բազմաթիւ նորարոյս տաղանդներ, Փարիզէն մինչեւ գաւառի յետին անկիւնները :

Հպարտ է այսօր «Յառաջ» իր կատարած հայրենասիրական մեծ աշխատանքին եւ ձեռք բերած բեղուն արդիւնքին համար :

«Յառաջ»ը եղաւ միութեան կապ մը ո՛չ միայն Ֆրանսայի Դաշնակցական կազմակերպութեանց, այլ Սփիւռքի բովանդակ հայութեան մէջեւ, Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա եւ Պարսկաստան, Պալքաններէն մինչեւ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաները : Այսօր ալ անիկա ազատատենչ ու հայրենաթաղձ բոլոր Հայերուն կողմէ ջերմօրէն սիրուած ու փնտռուած զլխաւոր թերթերէն մէկն է :

Շնորհիւ իր տաղանդաւոր խմբագրին, շնորհիւ իր պատրաստուած եւ լուրջ աշխատակիցներուն հոյլին, շնորհիւ իր անկողմնակալ եւ իրաղեկ թղթակիցներու փաղանգին, Յառաջը զարձած է համազգային թերթ մը, որ զնահատուած է նոյնիսկ մեր քաղաքական համոզումները չբաժնողներու կողմէ :

Հ. Ց. Դաշնակցութեան զաղափարաբանութեամբ առոդրուած, «Յառաջ»ը անվհատ պաշտպանն է եղած հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջներուն ու քաղաքակրթական արժէքներուն : Ամէն պատեհ առթիւ անիկա պահանջած է հայութեան պատմական հողերը՝ սահմանին ներս թէ դուրս, կոթնած անհերքելի փաստերու վրայ, պահանջած է քաղաքացիական ուժդովրդապետական տարրական ազատութիւններ, պաշտպանած է հայ մշակոյթը, հայ զրականութիւնը, հայոց ոսկեղինիկ լեզուն, հայ արուեստը եւ հայկական բոլոր արժէքները եւ արդարօրէն ընդվզած է՝ ամէն անգամ որ ոտնձգութիւններ կատարուած են անոնց դէմ :

Հպարտ իր 5000 թիւերու հաւաքածոյով, այս օր «Յառաջ» արձան պահակի մը նման միշտ կանգուն պատնէշին վրայ՝ կը շարունակէ իր ազնիւ առաքելութիւնը, Հ. Ց. Դաշնակցութեան տարբ չունչին տակ եւ անոր անմահ սկզբունքներով, ծառայելու համար Սփիւռքի հայրենազուրկ հայութեան, մինչեւ այն երջանիկ օրը, երբ բոլորս պիտի համախմբուինք մեր պատմական հարևնիքին մէջ :

Հ. Ց. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՆ Ի ՄԵՌԵԼՈՅ

Զատկի ոճը կապուած է չարք մը հաճելի բաներու հետ :

Օրինակ, զպրոցականներուն տասնըհինգօրեայ արձակուրդ : Գարնանային պայծառ արեւ : Ծերուխում, կարմիր հաւկիթ, չէօրէկ : Նոր հագուստներ ու կօշիկ :

Անշուշտ այս բոլորը կապուած են ուրիշ բանի մը,— Մեր ծննդավայրին, մեր մանկութեան ու մեր անոյշ յիշատակներուն :

Անոնց մեծ մասը թռած են արդէն, նոյնիսկ սա պայծառ արեւը :

Քանի հինդ տարուան մէջ հազար ճիդով ձեռք ձգեցինք գոնէ ազգավայել եկեղեցական ապարոզութիւնները : Հիմա հաճոյքով կը վազենք եկեղեցի, լսելու մեր աննման շարականները, հոգեզմայլ պատարագը : Բայց մնացածը ո՞ւր գտնենք :

Կարօտով կը յիշեմ նոյնիսկ աւանդական այցելութիւնները չնորհաւորանքի : Թէեւ այն առեն կամացուկ մը կը փախչէի տունէն, երբ հեռուէն տեսնէի պատկառելի թաղեցիներ որոնք տունէ տուն կ'անցնէին աղավարի, ճորճորալով :

Մեր ցնծութիւնը, մեր հաճոյքը մեր տրամադրութիւնը փճացնողը այս Զատկի օրերուն արեւելեան բացակայութիւնը պիտի ըլլար : Անձրեւին ու փոթորիկին՝ սիրտերը չեն կրնար զարուն ունենալ : Գարնան բոյրը, ծառ ու ծաղիկ տեսքը հոգեպարար նոր կեանքի մը վերածնունդը կ'աւետեն, ինչպէս կոչնակը Ժամուն՝ որ կը կրկնէ շարունակ — Քրիստոս Յարեաւ է Մեռելոց :

Նորերը հաղո՞րդ են մեր աւանդական Զատիկներուն, հաղո՞րդ են մեր զղացումներուն : Եկեղեցիին խունկի հոտը, «Տարածեալ »ը կամ «Ա՛յսօր Անճառ»ը ի՞նչ կը խօսին անոնց : Ապահովարար ոչինչ, կամ չատ քիչ բան :

Պիտի կրնա՞նք անոնց փոխանցել անփոխարինելի հմայքը, բարախուն յուզումը որ ունի մեր «Քրիստոս Յարեաւ»ը, այնքան ինքնայատուկ եւ ազգային ...

ՍՕՍԻ

Յայտարարութիւն

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 31 Մարտ.— Ի պատասխան զանազան չրջանակներու եւ անձերու կողմէ մեզի ուղղուած հարցումներուն, անհրաժեշտ կը նկատենք յայտարարել թէ Յանձնախումբս բացարձակօրէն անտեղեակ է ու անծանօթ Ապրիլ 30էն Մայիս 4 Նիւ Եորքի մէջ գումարուելիք այսպէս կոչուած «համաչխարհային համագումար»ին կազմակերպութեան նպատակներուն, եւ որ եւ է կապ չունի անոր հետ :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«Հայերը մեզի դէմ ցոյցեր կը սարքեն»

Պալսոյ Թասվիր թերթին թղթակիցը կը հեռագրէ Նիւ Եորքէն.—

Ամերիկացի համայնավար գործակալները զբաղեցնելով հակաթուրք Հայերը, կը պղտորեն մթնոլորտը : Անոնց գործիք դարձող Հայերը, օժանդակութեան որոշումին առթիւ, Թուրքիոյ դէմ ցոյց մը կը պատրաստեն Նիւ Եորքի մէջ : Այս գործունէութեան ուժ կուտան նաեւ հայատպատական երկու թերթեր որոնք հոս լոյս կը տեսնեն անդլիերէն լեզուով եւ Հայաստանի դատը կը պաշտպանեն : Անոնք ճակատ յարդարած են ընդդէմ Թուրքեւ - հելլէն բարեկամութեան, որ Ատաթիւրքի գործն է : Հելլէնները ստանձնած են Թուրքիոյ իրաւացի դատին փաստաբանութիւնը : Թուրքիա քարոզութեան գործիք չունի : Մօտերս, այստեղ պիտի հիմնուի Թուրքեւհելլէն եղբայրակցական ընկերակցութիւն մը : Ամերիկա կը սպասէ Թուրքիոյ ձայնին : Համայնավարութիւնը այստեղ ճակատ յարդարած է Թուրքիոյ դէմ : Մեր թշնամիները զօրաւոր են : Ամէն օր ականատես կ'ըլլանք նորանոր կորուստներու : Նիւ Եորքի փողոցներէն թերքական դրօշի մը անցքն անգամ հարուած մըն է թշնամիին : Պիտի հեռագրեմ Հայերու ցոյցը :

ՄԵԾԵՐԸ ԹՂ' ԿԸ ՎԻՃԻՆ ԹՂ ԿԸ ՅՈՒՄԱՆ

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զորս Մեծերը ժողով չգումարեցին ուրբաթ օր, կատարեալ անելի մը յանդագ ըլլալով : Այս առթիւ զարմանազան պատմութիւններ կ'երեւան թերթերու մէջ, իւրաքանչիւրին տրամադրութեանց մասին : Ամէն թղթակից մտանուոր տեղեկութիւն մը կը հաղորդէ : Այսպէս, հռչակաւոր ամենադէտ լրագրողը, Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի, կը հեռագրէ Մոսկուայէն (France Libre).

— Թէեւ կանխահաս է արդիւնքներ քաղել խորհրդաժողովէ մը որ ութ օր եւս պիտի տեւէ, բայց, ընդհանուր առումով, Մոսկուայի ժողովը աւելի չատ լաւատեսութեան քան յուսահատութեան պատճառներ կը ներկայացնէ : Նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնը մեծապէս ազդած է խորհրդային վարիչներուն վրայ : Այն խորհրդային վարիչները որոնց հետ կրցած են խօսիլ պատուիրակներն ու լրագրողները, կը կարծեն թէ ընդհանուր կացութեան հոլովումը մտած է այն չրջանին մէջ ուր զրամապետութիւնը ինքզինքը վտանգուած համարելով, կրնայ ծանրակչիռ հակազդեցութիւններ ունենալ, ինչ որ կը ներկայացնէ պատերազմի վտանգներ : Ահա թէ ինչու Խ. Միութիւնը անհատականապէս չի զտներ երրորդ համաշխարհային պատերազմ մը, բայց իր կարելիին պիտի փորձէ, անկէ խուսափելու համար : Ռուսերուն հակազդեցութիւնը չափաւոր եղաւ խորհրդաժողովի զանազան չրջաններու ընթացքին, մանաւանդ նախագահ Թրումընի յայտարարութենէն վերջ : Խորհրդային ճառախօսներու ընդհանուր չեչտը աւելի հաւատարակչիռ եղաւ քան միւս խորհրդաժողովներուն մէջ : Միւս կողմէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը լուսաբանեց համաչխարհային կացութիւնը որ կ'ամփոփուի այսպէս.—

Ռուսերու քաղաքական կամ զինուորական որ եւ է ծաւալման հանդէպ, Ամերիկացիները պիտի պատասխանեն նոյն եղանակով եւ նոյն ուժգնութեամբ : Եթէ չափէն աւելի զարկ տրուի մարքսականութեան (համայնավարութիւն) զանազան երկիրներու մէջ, Ամերիկացիները պիտի պատասխանեն անտեսական եւ արհեստագիտական գործողութեամբ մը, յարեւմտեան անոր դոր կը կատարեն այժմ Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ, խորհրդարանին միաձայն հաւանութեամբ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՏԵՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

Ամերիկացի թղթակցի մը հարցումներուն պատասխանելով, Պ. Մոլոթով հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ, Սթալինի հաւանութեամբ. —

Հարցում.— Կը կարծէ՞ք թէ ամերիկեան առաջարկները Գերմանիոյ քաղաքական կազմակերպութեան մասին պիտի առաջնորդեն այդ երկրին անդամատման :

Մոլոթով.— Այդպիսի վտանգ մը կայ :

— Ձեր կարծիքով, ի՞նչ պիտի ըլլայ այդպիսի որոշումի մը հետեւանքը :

— Անբաղձալի պիտի ըլլայ այդպիսի որոշում մը հետեւանքը, քանի որ Գերմանիոյ դինապաշտներուն եւ վրէժխնդրութիւն երազողներուն պատեհութիւն պիտի ընծայէ ձեռք առնելու վերմանի միութեան դործը, ինչպէս եղաւ, օրինակ, Պիսմարքի օրով :

— Կարելի կը դտնէ՞ք միջին ճամբայ մը միացեալ Գերմանիայի մը խորհրդային ծրագրին եւ դաշնակցային կազմակերպութեան ամերիկեան ծրագրին միջեւ :

— Անկարելի չեմ դտներ, եթէ համաձայնութիւն դոյանայ եւ գերման ժողովուրդին պատեհութիւն ընծայուի խնդիրը լուծելու ընդհ. քուէարկութեամբ :

— Գերմանիայէն 2.500.000.000 սթերլինի հատուցումը պիտի բաւէ՞ գոցելու արչատանքին պատճառած կենսական վնասին դոնէ մէկ մասը :

— Այդ գումարը անբաւական պիտի դայ, բայց եւ այնպէս որոշ գոհացում պիտի պատճառէ խորհրդային ժողովուրդին :

— Հատուցումներու խնդիրը ամէնէն առաջ տնտեսական՞ թէ բարոյական հարդամանք ունի ձեզի համար :

— Հատուցումները կենսական են մեզի համար, երկու տեսակէտներով ալ :

— Մինչեւ հիմա ո՞վ ստացած է հատուցումներու ամենամեծ բաժինը, Անգլիա՞, Մ. Նահանգնե՞րը թէ Խ. Միութիւնը :

— Խ. Միութիւնը չատ աւելի պակաս է ստացած քան իր Դաշնակիցները :

— Ի՞նչպէս կարելի է բարձրացնել Գերմանիոյ ճարտարադործութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ հատուցում ստանալ ընթացիկ արտադրութենէն :

— Գերմանիոյ ճարտարադործական արտա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՋԱՏԻԿ

Ջատիկ։ Տօն մը՝ որ իմաստ կ'առնէ, երբ այլ եւս չեմ ոներ զայն։

Սէնին ծայրը,կամուրջներէն անդին՝ չատ հեռուն կը դադաղնան փայտէ ձիերը ու արեւինտակ կը փայլին կողովներով կարմիր, կանաչ, կապոյտ ու դեղին հաւկիթները։ Բայց Սէնին այս ծայրին վրայ, ես՝ կը նայիմ միայն ջուրին որ կ'անցնի։ Ամէն ինչ կ'անցնի։ Տենչերու հոսում մըն է կեանքը։ Անոնք բոլորն ալ կուգան հաճոյքի մը դեղեցիկ դիմակը վրը, եւ սակայն կը փոխուին չուտով։ Երկուամն հաճոյքը կը դադրի հաճոյք մը ըլլալէ այսօր։ Ամէն բան կը սահի։ Սէնին միւս ծայրը՝ կը վառին պղտիկ քաղաքի մը եկեղեցիին մոմերը։ Կը տեսնեմ զանոնք, աւազով լեցուն պղինձէ ամաններու մէջ ծլարձակող հարիւրաւոր բարակ, դեղին այդ մոմերը։ Երազ մը տղու աչքերուս համար։ Խորհուրդ մը դրեթէ հիմա։ Իմացականութիւնը կրակ մըն է որ կը սպառէ մարդը։ Շարականներէն աւելի դեղեցիկ էին անոնք, որ քովի՝ սուրբի մը մաչած ու գունատ պատկերին առջեւ՝ կ'երկարէին ու կ'իջեցնէին իրենց բոցերը։ Ու կը ծփար հոգիիս անծանօթը անոնց յարաչարժ լոյսին վրայ։ Սէնին այս ծայրին՝ հիմա, մտածումս։ Կելէն ու կ'իջնեն թաւալող բիւրեղներ։ Ջուրերը կուգան ու կ'անցնին։ Կը հոսին խոնջ, հանդարտ ու վսեմ ծաւալումով մը։ Կը խօսին։ Երբեմն, յարակէղներու լեզուով՝ կը լզեն անոնք կամուրջին քարերը։ Երբեմն կը փորձեն բարձրանալ թեւաւոր նժոյգներու պէս։ Կ'իյնան միշտ։ Կ'անցնին։ Ու կը լսեմ մահամերձ բայց տակաւին հպարտ կարապի մը թեւերուն սարսուռը։ Հեռուն, քաղաքին ժխորը չէ, այլ եփող հերիսայի մը երաժշտութիւնը դիշերուան լռութեան մէջ, անքուն մօրս ոտքերուն ձայնը, ձայները նաեւ հին երջանկութեանս պղտիկ բոպիկ ոտքերուն։ Կը հոսի դետը։ Ու վերլուծում մըն է այդ հոսումը։ Կամուրջին տակ, որուն վրայ կեցած եմ, կայ երկաթէ մաղ մը։ Եկող բոլոր աղբերը կանգ կ'առնեն անոր վրայ։ Ու ջուրը որ կը լքէ զանոնք, դուրս կուգայ միւս կողմէ՝ դատած ու փայլուն։ Կը սարսռայ ու կը հնչէ թափանցիկ փղերու մէջէն։

Եւ սակայն տխուր ու վհատեցուցիչ է այս հոսումը եւ չքեղ է միայն ինչ որ կայ անդին՝ մանկական աշխարհին մէջ։

Ջատիկը Ջատիկ էր առեներն։ Կեանքը այնքան դաժան չէր որքան հիմա։ Կեանք մը օտարութեան մէջ։ Քսան տարիներու բանուորութիւն եւ անդորձութեան մղձաւանջ։ Պատերազմ։ Հիւանդութիւն։ Աչ թիւն։ Այն բոլորը որ կը հեռացնեն մեզ մեր մանկական աշխարհէն։

Տարիներու պեղում մը նաեւ դէպի հոգիիս խորը։ Քալեցի մինչեւ անոր ծայրագոյն մասերը։ Ո հասայ հոն ուր ծնողք, վարժապետ ու դիրք, կրօնք կը դադրին պատգամներըլլալէ։ Տեսայ իրենց սխալները։ Կաշառք մը՝ արքայութեան խոստումը։ Սպառնալիք մը՝ դժոխքը։ Կաշառք՝ ազատութիւն խոստացող զաղափարները։ Ու դէմքերը կ'արտայայտեն խղճմտանք, նեղութիւն, խորամանկութիւն ու անազնականութիւն։ Անձկութիւն նաեւ։ Ու մտայնի դինովութիւն։ Հասայ հոն՝ ուր ամէն էակի մէջ տեսայ միայն ծպտուած, անսահման եսասիրութիւն մը։ Ամէն ինչ իրեն համար։ Առաքինութիւններն իսկ պիտի ծառայեն իր եսին անափ ոութեան։ Եսասիրութիւն մը՝ որ սակայն սորուն է արտաքին աշխարհին, չարժելով եւ իր դոհացումը վնասելով անոր տուեալներուն համաձայն։ Սարկութիւն՝ անձնասիրութիւնը։ Սարկութիւն նաեւ անձնուրացութիւնը, սրբութիւնը, եւ հերոսութիւնը.... սէրը... եւ հերոսութիւնը։ Հասայ հոն՝ ուր հաւատքիս կարօտը կը կորնչէր իր յուզումը։ Խորանները առջեւ կեցող մուրացկանը չէի այլեւս։ Ու աւելի հեռուն՝ ես հերքեցի հոգիիս յաւիտենականութիւնը։ Հոգի կամ բանականութիւն դերադոյն վճռակին են միայն մեր դգացական տպաւորութիւններուն, կորնչելի։

Բայց հոս, ներաշխարհի այս ծայրագոյն անոտառին մէջ՝ ես ըմբռնեցի սրբազան խօսքը. «Հոգիս տխուր է ցմահ»։ Ու քանի որ անխուսափելի է դառնութեան բաժակը եւ կարելի չէ նահանջել, ճամբայ ելլելէ վերջ՝ անգամ մը դէպի լոյսը, վերադառնալ տափակութեան ու համբակութեան ճահիճներուն՝ ես համոզուեցայ թէ պէտք է ի վերջոյ հաշտուիլ մարդոց հետ։ Ըսել՝ ամէն ինչ եսասէր է եւ յարաբերական։ Եւ ամէն ինչ կ'անցնի։ Եւ այս ճշմարտութիւններով մօտենալ անոնց։

Կը սահի կամուրջը։ Կը հոսի դետը՝ ներաշխարհէս ալ անդին։ Ու էյֆէլէն անդին, որ կեցած է հրէշի մը պէս արիւնոտ արեւը երախին մէջ, կ'անուշնայ մանկութեանս աշխարհը։ Ու ներկաս ու անցեալս կը խօսին իրարու։ Տղան կը սիրէր խաւարումի դիշերները, անվախճան ու անըմբռնելի չարականներու մէջէն միայն իրմէ ըմբռնելի աշխարհի մը խորհուրդը։ Ան կը սիրէր կարմիր, կապոյտ, կանաչ ու դեղին հաւկիթները, որոնց գոյները կը խօսէին իրեն։ Կը սիրէր պայթեցնել իր հրափամփուշտները եկեղեցիին քանի մը կոտրած, մամոտ դերեզմանաքարերուն վրայ։ Ու թարմ ոտերու պէս եւ այս յիշատակները։ Ծաղկազարդի դալար ճիւղերը չեն չորցած կարծէք ձեռքերուս մէջ։ Ջուրերուն ձայնը չէ որ կը լսեմ, այլ ծաղկող հարիւրաւոր ծառերու խարշափը։ Գարուն։ Բնութեան յարութիւն։ Դառնութիւն մա - յիւն։ Սուլիչներ։ Հրացաններու պայթումներ ։

Ու կը դտնեմ այդ բոլորին իմաստները։ Ուրացումներուն խորհրդանշանն են հաւկիթներուն գոյները։ Խաւարումը՝ մեր հոգիին խաւարը։ Ու հրթիռը մեր անձին թռիչքը։ Եւ այդ բոլորը պեղկութեան մը հասած։ Եւ ահա, քրիստոնէութիւնը կը բանայ իր սիրտը։ Ան կեցած է աւետեւ համար բնութեան յարութեան հետ նաեւ աչխարհի խաղաղութիւնը։ Աւետում մըն է ան, երէկ մարդիկ լսէին զայն։ Անդորրութիւն մը հոգիներուն մէջ։ Ողբերգութիւն մը։ Վկայութիւն մը։

Ցաւոտ ոոն մը։ Չհասկցուած, ծախուած, ու խարազանուած ու ծաղրուած անմեղութիւն մը։ Աչեղութիւն մը։ **Pieta.** Անկեղան ու նիհար ու տխուր մարմին մը, մօր թեւերուն մէջ, բեւեռներու արնածոր հետքեր ձեռքերուն ու ոտքերուն ։ Վկայութիւն ցաւի։ Ինկած թեւ մը։ Դառնութիւն մը փակ աչքերու տակ։ Փուչերով ծակծկուած ճակատ մը։ Եւ սակայն բարութիւն, կարեկցութիւն ու սէր։ Ուժ մը, կ'ըմբռնեմ թէ ինչու, եկեղեցիին կիսախաւարին մէջ մարդիկ գլուխ գլխի կուգային։ Խոնարհութիւնն ու եղբայրութիւնը։ Ինչո՞վ կրնանք ըլլալ զոռոզ արդարեւ, ինչո՞վ կրնանք պարծենալ ... Կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ այնքան աւելի փիլ կը հասկցուինք որքան կը հեռանանք մեր ներաչխարհին մէջ, կը մօտենանք մեր ներքին իրականութեան՝ ուր խաչելութիւն մը կը դտնենք միայն, եւ ինչո՞ւ պէտք է աւելի մօտենանք մարդոց երբ չենք հասկցուիր։

Դարերով, աչխարհի բոլոր նկարիչները, ո - րոնց ներկերը կը տառապին խօսելու համար, եւ բոլոր բանաստեղծները որ տառապութեամբ եւ անփութութեամբ կը զործածեն բառերը եւ չեն տար հարազատարտայայտութիւնը մերբազմազան ղգացումներուն, վարդապետներ ու բանիմաց մարդեր նկարեցին, երգեցին, լուսաբանեցին։ Կայ մեծութիւն մը։ Աբիւնոտ բայց չքեղ։ Պատերազմ - ներն ու անմեղ ժողովուրդներու զործերը կ'անց - նին, կը մոռցուին։ Բայց խաչելութիւնը կեցած է միշտ, երկու թեւերը բաց։ Մարդկութեան խորհրդանիշը։ Կամուրջը՝ երկնքին ու երկրին միջեւ։ Ողբերգութիւն մը՝ հոգիին ու մարմնին միջեւ։

Նաեւ ուրախութիւն։ Կը հնչէին զանգերը։ Կը վառէին խորանին բոլոր լոյսերը։ Կը լուսաւոր - ուէր զարնան երկինքը։ Յարութիւն։ Տառապանքէն վերջ յոյսը՝ հայրենազուրկ մեր ժողովուրդին ։ Ցոյսը բոլոր անոնց որ կ'ապրին եւ ապրելով վկայութիւն մը կ'ընեն։ Ջատիկ ։ Մայրս կը լեցնէր տունը ծաղիկներով։ Կը զնէր սեղանը։ Կը բերէր իր կերակուրներն ու խմորեղէնները, իր ներկած հաւկիթները եւ իր էէշկէկը որուն միսը ծեծուած էր անհիմանալու չափ։ Վերջացած էր ծոմապահութիւնը։ Ու կուգային հիւրերը, անոնք որ պանդուխտ էին, մինակ ու առանց սեղանի։ Ու կը սկսէր հաւկիթախաղը։ Ու հայրս, այդ օրը դուրս կուգար իր խոստութեան աչխարհին։

Ջատիկը։ Տօն մըն էր մանկութեանս համար՝ որ կ'ապրէր զայն առանց հասկնալու։ Խորհուրդ մը՝ երբ կըհասկնամհիմադիտելովդեռհինհոսումը։ Կ'ըմբռնեմ անոր դեղեցկութիւնն ու անհրաժեչտութիւնը, հիմա որ չունիմ կարմիր, կապոյտ, կանաչ ու դեղին հաւկիթներ...

Կը սահի կամուրջը ։ Ցուչեր։ Չեմ սիրեր յիչողութիւնը որ կը դաւէ, մեր բերնին մէջ դնելով ուրիչներուն լեզուները։ Բայց վերլուծումը պէտք ունի անոնց։ Անոնք կը սահին դետին հետ. կը փայլին, կը ծփան, կը բացուին ու կը զոցուին։ Ցուչեր։ Գերեզմանատան մը ճամբան։ Ծառեր ու ծառերէն անդին ծով մը։ Ամբոխ մը չիրիմներուն չուրջ։ Արտասուք ու երաժչտութիւն։ Լարախաղաց մը։ Հաւատարակչռութիւն մըն է ապրիլը։ Ու դետը կը ճօճուի լուսեղէն լարի մը վրայ, սրինդի մը ձայնին վրայ։ Կը լսեմ նոյնիսկ բահերի անիւները որ կը դառնային, փետուրը որ կը քսուէր դամերուն, կը կնար վերջալոյսի պէս վարդագոյն, կամ ճերմակ, թափանցիկ հիւսուած, չարքարներու առջեւ, սանտրուած՝ հրեչտակի մը մազերուն պէս, երկարած ինչպէս են էլ Կրէգոյի մը նկարները։ Ու դետին վրայ տակաւին գոյնզգոյն օշարակները։ Ու մարմարները՝ որոնց տակ կ'ապրէին մեր մեռելները... նչխարները ...

Մնած օրս զանգերը կը քալէին հորիզոնէ հորիզոն։ Կը թաւալէին, կը զարնուէին իրարու բիւրեղէ գունտերու պէս ու կը հնչէին, կը սահէին։ Ի՞նչ եմ ըրած անկէ ի վեր՝ եթէ ոչ սահիլ անոնց ձայնական ալիքներուն վրայէն՝ անոնցմէ տարուած ։

Ջատիկ։ Տօն մը՝ երբ մանուկ էի։ Խորհուրդ մը հիմա, Սէնի ափին, կամուրջ մը եղերին վրայ որ կը սահի, կը բարձրանայ, երբ կը կախեմ գլուխս հոսող ջուրերուն վրայ..

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԿՐ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ ։

Գահիրէի երթեւեկի լոյսերը

ԽՄԲ.— Նոր տաղանդ մը, Ն· Բէգլար, (Բէգլար Վահան Նաւասարդեան) ուր ասպարէզ կ'իջնէ անգլերէն կարճ պատմուածքներու եւ պատկերներու հատորով մը,— **Your Past Will Remember You** (Անցեալդ պիտի յիշեցնէ քեզ)։ Նմոյշ մը այսօրուան համար.—

Մարդ մը նստած է սրճարանի մը մէջ։ Ուիսքի եւ սոտա կը խմէ։ Քիչ մը ուիսքի եւ չատ մը սոտա։ Կարմիր ամպեր։ Կիրակիի մթնոլորտ։ Մարդը կը համեսէ իր խմիչքը եւ կը դիտէ ամպերը։ Կը վայելէ իր ուիսքին, որովհետեւ կիրակի է։ Պարզ մարդ մըն է ան։ Թերեւս քարտուղար մըն է, թերեւս կօշկակար մը։ Ան մաս կը կազմէ կիրակիի մթնոլորտին։ Կիրակին իրն է։

Կառք մը։ Խոշոր եւ պսպղուն։ Կառքին մէջ մարդ մը։ Կառքը մարդ մը ունի· մարդը ունի օրերը չարթնուան — երկուչարթի, երեքչարթի, Չորեքչարթի, Հինդչարթի, Ուրբաթ, Շաբաթ, Կիրակի։ Կառքի մէջ նստող մարդը Կիրակի չունի։ Ամէն օր Կիրակի է անոր համար։ Ան կը փորձէ զուարճացնել ինքզինք։ Չի կրնար ինքզինքը խաբել որով կը փորձէ խաբել ուրիչները։

Ոմանք խաբուած են Անոնք կը խորհին թէ նախանձելի է անոր կեանքը։ Անոնք ամէն օր Կիրակի կ'ուզեն։ Ուրիչներ դիտեն թէ ան Կիրակի չունի։ Անոնք չեն խաբուած։ Անոնք կը կարեկցին կառքի մարդուն վրայ, երբ ան կը ծիծաղի մեծ ազմուկով։ Անոնք դիտեն թէ այդ ծիծաղը պարապ է, կեղծ եւ չատ տխուր ։

Խանութները փակուած են· այն իրողութիւնը թէ փակուած են անոնք, մաս կը կազմէ Կիրակիին։ Մեծ մաս մը։ Կառքի մարդը չի զգար, որ խանութները փակուած են։ Սրճարանի մէջի մարդը կը զգայ։ Խանութ մը ունի ան։ Փակ է անոր խանութը։ Կառքի մէջի մարդը կառք մը ունի։ Բայ է ան։ Բայ կառքերը Կիրակիի մաս չեն կազմեր, փակ խանութները կը կազմեն ։

Մուրացիկ մը։ Որեւէ բան չունի ան։ Ժամանակ ունի։ Տարի մը։ Միլիոն տարի։ Կը մուրայ ։ Կը զգայ ան թէ փակ են խանութները։ Չի զգար Կիրակին, ան կեանքի մասին դիտէ։ Թերեւս կառք մը ունեցած է։ Երբեք չէ ունեցած խանութ մը։ Դիտէ թէ Կիրակի մը ունեցած է։ Անգամ մը· չատ առաջ։ Ցիմարութիւն է։ Կիրակին կեանքի պէս է։ Կ'անցնի։ Մուրացիկը դիտէ առիկա։

Սրճարանը սպասարկողներ ունի։ Սպասարկողները կ'աչխատին Կիրակին։ Անոնք կ'աչխատին վաղելը։ Բազմանդամ ընտանիքներ։ Սպասարկող մը ներկած է մազերը։ Ան չի կրնար խաբել ինքզինք, հետեւաբար կը փորձէ ուրիչները խաբել։ Ան կ'ըսէ թէ ժամանակը չանցնիր։ Ան կ'ըսէ թէ կեանքը տեղ քայլ կ'ընէ։ Ան կ'աչխատէ մուրացիկը։ Չի կրնար խաբել մուրացիկը։ Մուրացիկը դիտէ թէ կեանքը տեղ քայլ կընէ։ Մուրացիկը դիտէ թէ ժամանակը սեւ մազերը դորշ կը դարձնէ։ Դորշ մազեր՝ ճերմակ։ Ճերմակ մազերը՝ փուչի։ Ան դիտէ թէ փուչին յաւիտենական է։ Դիտէ թէ երբեք աչեղծուած չէ ան։ Եղած է միշտ։ Կայ։ Պիտի ըլլայ։ Փուչին։

Սրճարանի մարդը կը դիտէ փակուած խանութները եւ կը խմէ իր ուիսքին։ Ան բան մը չի պիտեր կեանքի մասին։ Կեանքն է ան։ Կեանք կը բերէ ան։ Եօթը զաւակներ ունի· եօթը կեանք ։ Խանութ մը ունի։ Ան իր խանութը պիտի տայ եօթը կեանքերուն։ Պիտի մեռնի ան· բայց եօթը կեանքերը խանութ մը պիտի ունենան։

1200 հոգի սինեմային մէջ։ Բոլորը քաղցրօրէն սրտապնդուած են։ Բոլորը իրենք զիրենք հերոս կը կարծեն, սիրուած, վախցած, փնտռուած, զեղադէմ, բարձրահասակ, փայլուն։ Բոլորն այ Քլարք Քէյպլ են։ Բոլորն ալ Ինկրիտ Շերիսըն են ։ Կամ Ինկրիտ Պերկման։ Ոմանք դիտեն որ Ինկրիտ Պերկմանը երազ մըն է։ Այս աչխարհէն չէ։ Ոմանք դիտեն, չատ քիչեր դիտեն։ Ծիծաղ։ Ոտքերու խռնում սինեմայի մէջ։ Ցուղնած ոտքեր։ Ոտքեր որ կը քալեն, ու կը քալեն ու կը քալեն ։

Տգեղ իշխանուհի մը պատուհին վրայ։ Կիրակի չունի ան։ Կայսրութիւն մը ունի։ Սրճարանի մարդը իր ուիսքիին կը նայի եւ կը խմէ զայն։ Իշխանուհին կը նայի իր կայսրութեան. չի գիտեր ինչ ընել զայն։ Ան կը խօսի մանրադրին առջեւ։ Կ'ըսէ թէ կը սիրէ իր ժողովուրդը։ Զինանչնար իր ժողովուրդը։ Սակայն, կ'ըսէ թէ կը սիրէ իր ժողովուրդը։ Մահաւանդ մեքենավարները (չօֆէօր)։

Միջնարար։ Կիրակիի մը միջնարարը։ Ամէն ոք կը ծիծէ։ Սուղ զլանիկներ։ Կիրակի։ Մինչեւ իսկ տասնըչորս տարեկան պատանի մը կը ծիծէ։ Ան հազած է իր մեծ եղբօր երկար տարաւոր։ Տասնըութ տարեկան տղաքը տասնըվեց տարեկաննե - րուն վրայ կը խնդան։ Քսան տարեկան տղաքը աղջիկներուն հետ կը խնդան։ Աղջիկները իրենց գոյրերն են։ Ոչ ոք դիտէ ատ բանը։ Եւ չեն ուզեր, որ ոեւէ մէկը գիտնայ ատ։ Անոնք կ'ուզեն որ քսանէն վար տղաքը նախանձին իրենց վրայ։ Կ'ուզեն որ քսան տարեկանէն վերերը նախանձին իրենց վրայ։ Երեսուն տարեկան տղաքը կը խնդան իրենց աղջիկ բարեկամներուն հետ։ Աղջիկ բարեկամներուն

ՊՈՒՏ Մ՚ԾԻՄԱՂ.

Մեր Զատիկը այնպէ՛ս էր...

Ի՛նչ օրեր : Ի՛նչ օրեր էին, Աւագ Շաբթուան օրերը մեր մանկութեան շրջանին :

Ծաղկազարդի կիրակիի երեկոյին, Դունթացէքըն էր : «Արքայութեան դուռը պիտի բացուէր » այդ օրը : Ժամկոչէն առաջ եկեղեցի կը վազէինք՝ մոմակալը գրաւելու, մեզի յարմար չափիկ ընտրելու կամ բուրվառին տիրանալու համար :

Աւագ երեքշաբթի : «Տասն կոյսեր»ու օրը : Հինդը իմաստուն, հինդը յիմար : Տասը պատանիներու պէտք կար դասնոք անձնաւորելու համար՝ եկեղեցւոյ առեանին մէջ : Ա՛խ, ինչ մտահոգութիւն էր : Հապա եթէ, հինդ յիմարներու դերը իյնար մեզի : Եկեղեցւոյ առեանին ձարակողմը յատկացուած էր յիմարներուն, իսկ աջը կը կենային «իմաստուն» կոյսերը :

Աւետարանը կը պատգամէ թէ Վերջին Դատաստանին օրն ալ դժոխքի զինուորագրուած մեղաւորները Քրիստոսի ձախ կողմը պիտի կենան : Կ՚երեւայ դժոխքին աւելի մօտիկ ըլլալու համար..

Շապիկները հագած, սրտատրոփ կը սպասէինք եկեղեցւոյ պահարանին դրան եռեալը : Արթօրէն կը յառաջանայինք դէպի առեանը եւ բոլորս մէկ կը խուժէինք աջ կողմը՝ իմաստուն կոյսերուն տեղը : Դպրապետը կուգար եւ հինդը, յիմարներու յատուկ ձախ կողմը կը քշէր : Եթէ բախտ ունէիս, կը մնայիր աջ կողմը :

Յիմարներուն ձեռքը կուտային բարակուկ, իսկ իմաստուններուն հաստկէկ մոմեր : Երկա՛ր աւետարան մը կը կարդար սէրպական, որու մէջտեղին «յիմար»ներուն մոմիկները կը հանդիսին ու կը մարէին : «Իմաստուն»ները լուսափայլ հասար մոմերով կը սնդքային աջակողմեան դասը :

Ինչ հակասութիւն ներկայ ձախակաչ դառնուն հետ : Թէեւ, ներկայիս ալ, միշտ աչքերն են որ կը փայլին իրենց հասուր քսակով՝ ամէն առպարէզի մէջ : Անոնք են, որ կը բուրվառուին ձախերու կողմէ : Ձախերը, միշտ բարակ մոմերով կը կանգնին աչխարհի բոլոր բեմերուն վրայ, մասնաւորապէս հայկական կեանքի մէջ...

Աւագ Հինգշաբթի՛ : Զորս ժամ եկեղեցի ունէինք այդ օրը : Ամէնէն կաղարդականը «Ոտնլուայ»ն էր : Տունը, մեր տոտիկները, կըճգռտկը կը լուար մայրիկը : Տասներկուսաւոր ներու դերը պիտի կատարէինք : Բեմին վրայ, երկոտասան աթոռներու վրայ կը բազմէինք՝ մեր եռեսները ժողովուրդին կողմը : Աջ ոտներս — միշտ աջը ի պատուի — բոլիկ :

Օ՛ ինչ հպարտութիւն :— Հայրիկն ու մայրիկը կը դիտե՞ն մեզ արդեօք : Մանաւանդ պապիկն ու մամիկը : Ահա մեր մտահոգութեան առարկան : Ոչ Գրողներու Միութեան Նախագահելու ոչ հակահայոտնեան նկատուելու, ոչ սինէմայի աստղերուն անուններն ուանոնց քանիերորդամուսին վոխելը զոց ընելու եւ ոչ ալ սիւրփրիզ փարթիի մասին մտահոգութիւն ունէինք :

Աւագ Ուրբաթ : Թաղման արարողութիւն : Իրարանցում առաւօտնէ : Քրիստոսի դերեզմանը պատրաստելու գործողութեան հոգի կուտայինք : Տունէն, մայրիկին ձեռքէն փախուստ : Ո՞վ կարեւորութիւն կուտար չուկայէն գնուելիք սոխին, իւղին, չաքարին կամ աղին : Լուսարարին օգնելու պատուին համար ամէն ինչ կը զոհէինք : Աչտա նակները չարել, կանթեղները մաքրել, խաչ-Աւետարան փոխադրել : «Քրիստոս հայրիկին մեռելը պիտի չըլլէր» երեկոյին : Հապա եթէ հայրիկը աճուրդի մասնակցէր եւ խաչելութիւնը չհասնէր : Արծաթապատ չապիկը հագած, թափօրին պիտի մասնակցէինք՝ Սիմոն Կիւրենացիին պէս խաչելութիւնը մեր ուսին վրայ բարձած, կամ դաղաղին մէկ թեւը բռնած ...

Յիմա՛ : Սարկաւագին ուրարին պէս թուղթերը վար կախած, որոնք մեր իսկ ձեռքով օրեր առաջ կը նախչէինք եւ կը զրէինք, մէկմէկ վառած մոմ մեր ձեռքերուն մէջ, կանգնած բեմին վրայ : Ընթերցուա՛ծս, ի Դանիէլէ մարգա՛րէ է՛ : Ոչի՛նչ է՛ պիտոյ... կամ, կարմիր հաւկիթով բլիթին ծրարը ծոցին մէջ, կը սպասէինք «Հայր Մեր»ին դուրս վազելով պարտէզին մէջ ծալապատիկ նրսատած, քառասնօրեայ պահքը աւրելու համար : Աչխարհ մերն էր :

Քրիստոս յարեա՛ւ : Զատիկն էր հեռեւեալ օրը : Ձեռքպադի պիտի երթայինք հօրարին, օրարին, քեռայրին եւ բոլոր ազգականներուն : Գիտէինք ո՛վ քանի դրուշ նուէր պիտի տար մեզի : Մեր ձեռքպադի ժամուցը : Օրերով կը համրէինք մեր հարստութիւնը, տասնհինգէն քսան դրուշ : ինչեր կարելի չէր ընել այդ դումարով...

Որքա՛ն բարի էր մեր քաղաքին Քրիստոսը : Որքան երջանիկ էինք, Զատիկով եւ կարմիր հաւկիթներով զինուած մեր հայութեամբ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վ ԵՐԵԼՔ, հայ քրիստոնեայ երիտասարդին ամսաթերթը. Ա. տարի թիւ 3—4 Հասցէ .— 19 rue Portalis, Aix en Provence, (B. du R.) :

Ի. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արեւային երեւան

Արեւային երեւան, արեւային դու ֆաղաֆ,
Ինձ թուում է, թէ արեւն իր իսկ օրից առաջին,
Երբ ճառագիել է երկրին հանդիսաւոր ու խաղաղ,
Իր ողջ լոյսը թափել է ֆո ֆարին կանաչին :

Ի՞նչ էիր դու, երեւան:—Հիւղերի մի կաւէ թաղ,—
Նեղ փողոցներ յօրանջող, կեղտագալար ու չնչին,
Ահա՛ այսօր կանգնել ես նոր շէնճերով երկնաբախ,
Եւ խառնել ես ֆո երգը աշխարհների շառաչին :

Արեւային երեւան, դու անգիր մայր, դու սուրբ հող,
Դու օրօրան – հրաշունչ մեր երգերի նորակերտ :
Եւ գանձերի հնօրեայ՝ աշխարհներին հիացնող :

Դու, հայրենիք կարմրապի՛րտ գրանիտեայ անառ բե՛րդ,
Դու շողշողուն ու շառայլ, շոգի, շոգու օթեւան,
Իմ երեւա՛ն, երեւա՛ն, արեւային երեւան :

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ Նկարիչներու Տան մէջ Փետր. 9ին կազմակերպուած է նկարչական շրջիկ ցուցահանդէս մը, որուն մասնակցած են ժողովրդական նկարիչներ Մ. Սարեան, Գ. Գիւրճեան, եւ 44 երիտասարդ նկարիչներ : Ցուցադրուած են համադրմամբ 320 նկարներ՝ պատրաստուած Հանրապետութեան դանազան չրջաններուն եւ քաղաքներուն մէջ.— Երեւան, Լենինական, Ծաղկաձոր, Ախուռեան, Արտաչատ եւ ուրիշ վայրեր : Ցուցահանդէսին մէջ մեծ տեղ կը գրաւէին արդիւնաբերութիւնն ու գիւղատնտեսութիւնը՝ բանուորներ, վարպետներ, կոլխոզներ, գեղատեսիլ բնանկարներ : Ապակիի, «Արարատ» պահածոյի, Լենինականի մետաքսի եւ ուրիշ գործարաններու պաշտօնեաներու եւ գործաւորներու նկարները :

ՀԱՆՐԱՊԵՏԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ զարգացման համար գիւղատնտեսական դրամատունը հետեւեալ վարկերը բացած է.—կոլխոզային շինարարութեան համար՝ 2 միլիոն 500,000 րուբլի, հայբենական պատերազմի հաշմանդամներուն, մեռած մարտիկներու եւ զինուորներու ընտանիքներու բնակարաններու շինութեան՝ մէկ միլիոն, եւ 100 հազար րուբլի՝ անճնական անասուններ ձեռք բերելու համար :

ԴԱՇՏԱՑԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ լաւ կատարած են անցեալ տարի Գորիսի եւ Սպիտակի շրջանի կոլխոզները : Ցորենի եւ ճակնդեղի բերքը նախատեսուածէն աւելի չատ եւ որակով լաւ եղած է :

ՊՈՒՏ Մ՚ԾԻՄԱՂ.

Մեր Զատիկը այնպէ՛ս էր...

Ի՛նչ օրեր : Ի՛նչ օրեր էին, Աւագ Շաբթուան օրերը մեր մանկութեան շրջանին :

Ծաղկազարդի կիրակիի երեկոյին, Դունթացէքըն էր : «Արքայութեան դուռը պիտի բացուէր » այդ օրը : Ժամկոչէն առաջ եկեղեցի կը վազէինք՝ մոմակալը գրաւելու, մեզի յարմար չափիկ ընտրելու կամ բուրվառին տիրանալու համար :

Աւագ երեքշաբթի : «Տասն կոյսեր»ու օրը : Հինդը իմաստուն, հինդը յիմար : Տասը պատանիներու պէտք կար դասնոք անձնաւորելու համար՝ եկեղեցւոյ առեանին մէջ : Ա՛խ, ինչ մտահոգութիւն էր : Հապա եթէ, հինդ յիմարներու դերը իյնար մեզի : Եկեղեցւոյ առեանին ձարակողմը յատկացուած էր յիմարներուն, իսկ աջը կը կենային «իմաստուն» կոյսերը :

Աւետարանը կը պատգամէ թէ Վերջին Դատաստանին օրն ալ դժոխքի զինուորագրուած մեղաւորները Քրիստոսի ձախ կողմը պիտի կենան : Կ՚երեւայ դժոխքին աւելի մօտիկ ըլլալու համար..

Շապիկները հագած, սրտատրոփ կը սպասէինք եկեղեցւոյ պահարանին դրան եռեալը : Արթօրէն կը յառաջանայինք դէպի առեանը եւ բոլորս մէկ կը խուժէինք աջ կողմը՝ իմաստուն կոյսերուն տեղը : Դպրապետը կուգար եւ հինդը, յիմարներու յատուկ ձախ կողմը կը քշէր : Եթէ բախտ ունէիս, կը մնայիր աջ կողմը :

Յիմարներուն ձեռքը կուտային բարակուկ, իսկ իմաստուններուն հաստկէկ մոմեր : Երկա՛ր աւետարան մը կը կարդար սէրպական, որու մէջտեղին «յիմար»ներուն մոմիկները կը հանդիսին ու կը մարէին : «Իմաստուն»ները լուսափայլ հասար մոմերով կը սնդքային աջակողմեան դասը :

Ինչ հակասութիւն ներկայ ձախակաչ դառնուն հետ : Թէեւ, ներկայիս ալ, միշտ աչքերն են որ կը փայլին իրենց հասուր քսակով՝ ամէն առպարէզի մէջ : Անոնք են, որ կը բուրվառուին ձախերու կողմէ : Ձախերը, միշտ բարակ մոմերով կը կանգնին աչխարհի բոլոր բեմերուն վրայ, մասնաւորապէս հայկական կեանքի մէջ...

Աւագ Հինգշաբթի՛ : Զորս ժամ եկեղեցի ունէինք այդ օրը : Ամէնէն կաղարդականը «Ոտնլուայ»ն էր : Տունը, մեր տոտիկները, կըճգռտկը կը լուար մայրիկը : Տասներկուսաւոր ներու դերը պիտի կատարէինք : Բեմին վրայ, երկոտասան աթոռներու վրայ կը բազմէինք՝ մեր եռեսները ժողովուրդին կողմը : Աջ ոտներս — միշտ աջը ի պատուի — բոլիկ :

Օ՛ ինչ հպարտութիւն :— Հայրիկն ու մայրիկը կը դիտե՞ն մեզ արդեօք : Մանաւանդ պապիկն ու մամիկը : Ահա մեր մտահոգութեան առարկան : Ոչ Գրողներու Միութեան Նախագահելու ոչ հակահայոտնեան նկատուելու, ոչ սինէմայի աստղերուն անուններն ուանոնց քանիերորդամուսին վոխելը զոց ընելու եւ ոչ ալ սիւրփրիզ փարթիի մասին մտահոգութիւն ունէինք :

Աւագ Ուրբաթ : Թաղման արարողութիւն : Իրարանցում առաւօտնէ : Քրիստոսի դերեզմանը պատրաստելու գործողութեան հոգի կուտայինք : Տունէն, մայրիկին ձեռքէն փախուստ : Ո՞վ կարեւորութիւն կուտար չուկայէն գնուելիք սոխին, իւղին, չաքարին կամ աղին : Լուսարարին օգնելու պատուին համար ամէն ինչ կը զոհէինք : Աչտա նակները չարել, կանթեղները մաքրել, խաչ-Աւետարան փոխադրել : «Քրիստոս հայրիկին մեռելը պիտի չըլլէր» երեկոյին : Հապա եթէ հայրիկը աճուրդի մասնակցէր եւ խաչելութիւնը չհասնէր : Արծաթապատ չապիկը հագած, թափօրին պիտի մասնակցէինք՝ Սիմոն Կիւրենացիին պէս խաչելութիւնը մեր ուսին վրայ բարձած, կամ դաղաղին մէկ թեւը բռնած ...

Յիմա՛ : Սարկաւագին ուրարին պէս թուղթերը վար կախած, որոնք մեր իսկ ձեռքով օրեր առաջ կը նախչէինք եւ կը զրէինք, մէկմէկ վառած մոմ մեր ձեռքերուն մէջ, կանգնած բեմին վրայ : Ընթերցուա՛ծս, ի Դանիէլէ մարգա՛րէ է՛ : Ոչի՛նչ է՛ պիտոյ... կամ, կարմիր հաւկիթով բլիթին ծրարը ծոցին մէջ, կը սպասէինք «Հայր Մեր»ին դուրս վազելով պարտէզին մէջ ծալապատիկ նրսատած, քառասնօրեայ պահքը աւրելու համար : Աչխարհ մերն էր :

Քրիստոս յարեա՛ւ : Զատիկն էր հեռեւեալ օրը : Ձեռքպադի պիտի երթայինք հօրարին, օրարին, քեռայրին եւ բոլոր ազգականներուն : Գիտէինք ո՛վ քանի դրուշ նուէր պիտի տար մեզի : Մեր ձեռքպադի ժամուցը : Օրերով կը համրէինք մեր հարստութիւնը, տասնհինգէն քսան դրուշ : ինչեր կարելի չէր ընել այդ դումարով...

Որքա՛ն բարի էր մեր քաղաքին Քրիստոսը : Որքան երջանիկ էինք, Զատիկով եւ կարմիր հաւկիթներով զինուած մեր հայութեամբ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վ ԵՐԵԼՔ, հայ քրիստոնեայ երիտասարդին ամսաթերթը. Ա. տարի թիւ 3—4 Հասցէ .— 19 rue Portalis, Aix en Provence, (B. du R.) :

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Գրախօսական մը չէ ընելիքս : Ամերիկեան մամուլը այդ պարտքը կատարած է Լ. Զ. Սիւրմէլեանի գործին առթիւ : Մեր մամուլն ալ իր կարդին զբաղեցաւ քանի մը փոխադրումներու վրայ թերեւս սպառելով իր բարեկամեցողութիւնը, դառնալու համար իր աւադ առաջադրութեանց :

Գիրքը, Ձեզի կը հարցնեմ տիկիններ եւ պարոններ, առած է արդէն իր ճամբան, չսպասելով մեզի : Ուրախ եմ այս դնացքին : Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին մենք ոչ միայն մեր անցեալը մերժելու մէջ ծանրազրահ խաչակիրներ էինք, այլեւ այդ անցեալով զրական հետաքրքրութիւնը վերածեր էինք քրէական յանցանքի : Աչխարհ մեզի պէս չի մտածեր սակայն մեր աղէտին դիմաց : Լ. Ս.ի հատորը, տասնէն քիչ տարիներու վրայ հոլովոդ (1914—22) իրողութիւններու վերյիշում, դարձած է համաչխարհային ոչ թէ յաջողուածք, այլ խղճմտանքի տեսակ մը տաղնապ : Գիրքին վերջայ խօսդ ամերիկեան քննադատները կուտան անուններ, Կարս, Արտահան, Հայաստան, այսինքն այս անուններուն տակ դրուած մեծադոյն անարդարութեան անդրադարձ մը կը փորձեն : Զատիկներու, երիտասարդներու, դպրոցական վարչութեանց ուղղուած մասնաւոր հարցարանի մը մէջ, գրատուներու եւ կրթութեան Promotionի բաժնին տնօրէնը, ուրիշ բաներու կարդին, կը խորհրդածէ...

... « Այս գիրքը ունի այժմէական նուիրեան եւ առօրեայ չահեկանութիւն մեզի համար ալ, վասնզի, ինչպէս դիտէք, հայկական հարցը դարձեալ կուգայ հրապարակ յարակցութեամբ մը Թուրքիային ռուսական հողային պահանջներու հետ : Տարտանէլ, Կարս, Արտահան, պալքանները հետզհետէ աւելի չափերով պիտի իյնան դիտակցութեանը մէջ ամերիկեան հասարակութեան դալիք ամիսներու ընթացքին, ընդունելով կարեւոր ուչադրութիւն ամերիկեան մամուլին մէջ ու առնելով տիրական կեցուածք մը ճայնասփիւռային հաղորդադրութեան մէջ այսօրուան աչխարհը դիմաւորող կենսական հարցերու չուրջ : «Կը հարցնեմ ձեզ, տիկիններ եւ պարոններ» հատորը կը պարունակէ ճշդրիտ, յարմար տեղեկութիւններ մեզմէ չատ չատերուն քիչ ծանօթ սա անկիւնին վրայ աչխարհին» :

Ամերիկեան մամուլը գրականէն վեր ալ հետաքրքրութիւններ կը պարզէ այդ « պղտիկ անկիւնին» : Լ. Ս. գիրքը «մանսա»ներու յանձնախումբի տեղեկագրութիւնը չէ սակայն : Ահա ուրիշ վկայութիւն մը.—

«Իր գիրքին մէջ որ տաք եւ բարախուն վերյիչումն է իր մանկութեան, Սիւրմէլեան կը խօսի չատ բաներէ, որոնցմէ մէկն է իր ինչպէս Ամերիկա գալը եւ ամերիկացի ըլլալը : Ագնիւ, քաղաքակիրթ գիրք մըն է... մէկը լաւագոյն գիրքերէն... Սիւրմէլեան ճամբայ ունի դէպի հեռուները... : Այս առաջին գիրքով անիկա առած է արդէն երկար ճամբայ : Սիւրմէլեան գրագէտ մըն է, այդ մասին հարց չի կրնար ըլլալ» :

Ու այդպէս տասնով քսանով :

×

Մօտ քառորդ դարու ընդհատ մը վերջ, Լեւոն Սիւրմէլեան կը դառնայ դրականութեան : Բառը կը գործածեմ իր ամէնէն ընդհանուր տարողութեան մէջ, քանի որ հատորը այն քիչերէն է ուր լեզուական հարցը դրեթէ կը մնայ երկրորդական : Գրքին ծանրութեան կեդրոնը աչխարհն է անոր : Ու գիրքին հոգին գերազանցօրէն մարդկային, դրեթէ համամարդկային :

Այս երկու հատորներուն միջեւ ուրիշ դրական աչխատանք մը անծանօթ է ինծի : Քառորդ դար առաջ գրուած են Լոյս Զուարթ հատորիկը նման դիւրակարդութեամբ, ոճի ներդաշնակութեամբ եւ ընդհանուր ազդեցութեամբ : Ինչպէս Լ. Ս.ի ամէն գործ, Լոյս Զուարթ հատորիկն ալ ունի իր ուսանողութիւնը, որքութիւնը, ահաւոր ըսուելու չափ չեշտուած նիհարութիւնը, մանաւանդ իր նայուածքին պոնտական—Լափլանտնէն էր — կարծրութիւնը, չըսելու համար վայրագութիւնը : Եկեր էր Հայաստանէն : Իր թարմ խոստութիւնը, բնութեան մէջ երկաթ դարձած տղու անընտել, վանողական չորութիւնը կը բարեխառնէր խորունկ իր հայրենասիրութիւնը : Իր առաջին չարադրութիւնները ազմուկ, հռետորութիւն : Ամէն չանցած կը դանէր իր չնորհը, պարզութիւնը, candeurը : Ատոնք ալ դիծեր, օր մը իր դէմքին համար թերեւս օգտակար :

Ու չատ չանցած՝ քերթող մը :

« Ժողովուրդի Ձայնը»ին մէջ լոյս տեսնող այդ քերթուածներէն Վ. Թէքէեան պիտի կազմէր առաջին անոր հատորիկը Լոյս Զուարթ :

« Լոյս Զուարթ»ը ոչ միայն խանդավառիչ ակիզբ մըն էր, այլեւ կատարեալ յաջողուածք մը քանի որ կը ներկայանար գերծ կանխահասութիւններուն զուգորդ նուազուածներէն : Մխաք Մեծարեց ինքզինքը դտնելու համարկարօտ եղաւ 4—5 տարիներու աչխերտութեան մը մեր հանդէսներուն մէջ : Լ. Ս. մէկ փորձով կը դտնէր իր ճամբան, տարիքի մը ուր մեր իրաւ բանաստեղծներն իսկ հեռու էին իրենց մերձաւոր կատարելութենէն : 1922ին Լ. Ս. Կ՚անցնէր Ամերիկա : ... Ու լռութիւն : (Անիկա փրթուկ կապ մը պահեց Վ. Թէքէեանին հետ : Թէքէեան դիտէի թէ կը տառապէր, բայց չէր կորնցուցած ինքզինքը, մանաւանդ իր յոյսը) :

Այդ ամէնէն մօտ քառորդ դար վերջը նոր հատոր մը, Ամերիկայէն : Ու այս անգամ հատորը, վաւերական յաղթանակ մը :

(1) Ց. ՕՇԱԿԱՆ

ՋԱՏԿԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻՆ առթիւ «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ Զորեքշաբթի օր:

դրութիւնը պէտք է աւելցնել այնպէս որ մեծ - ղազործութեան եւ ածուխի մէկ մասը յատկաց - ուի վնասուած երկիրներուն, իբրեւ հատուցում :

— Ի՞նչպէս կարելի է վերահաստատել ժողո - վրդապետութիւնը Յունաստանի մէջ :

— Լաւագոյն միջոցն է չմիջամտել Յունաս - տանի ներքին գործերուն :

— Կը կարծէ՞ք որ նախագահ Թրումընի քա - ղաքականութիւնը պիտի ծառայէ վերահաստատե - լու ժողովրդապետութիւնը Յունաստանի մէջ :

— Կը տարակուսիմ, ինչպէս ուրիշներ :

— Կը կարծէ՞ք որ Մոսկուայի խորհրդաժո - ղովը առաւելագոյն բարիքն ապահովէ մեր հա - սարակաց դատին, բայց այդ բանը կախում չունի միայն խորհրդային պատուիրակութենէն: Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւ - նը իր կարելին պիտի փորձէ, որպէսզի խորհրդա - ժողովը բարեդիպ արդիւնքներ ունենայ :

«ԱՆՈՒՄ.ՀՄԱՆ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ»

Պ. Պիտօ եւս պատասխանելով մամուլի ներ - կայացուցիչներու հարցումներու, լաւատեսու - թիւն յայտնեց, հակառակ բոլոր դժուարութեանց : «Քանի մը անգամ օրակարգի խնդիրներուն չըր - ջանը կատարեցինք, իբրեւ նախաբան. բայց պա - րիսպները դեռ չեն ինկած : Մնաց որ, դեռ երկ - րորդ կամ երրորդ չրջանին մէջ ենք. արդ, պիտէք որ հարկ եղաւ ևօթը չրջան կատարել, Երիքովի պարիսպները վար առնելու համար: Ես տոգոր - ուած եմ անսահման համբերութեամբ: Մենք մեր ժամանակը կ'անցընենք հետեւեալ ձեւով.— Հաս - տատել թէ այսինչ խնդիրըկապուած էայնինչ հար - ցին, եւ թէ այդ միւս հարցին լուծումը իր կարգին կապուած է երրորդի մը եւ այսպէս չարունակ : Անշուշտ չափազանց երկար եւ դժուարին պիտի չլլայ աշխատանքը» :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը յետոյ բա - ցատրեց թէ ինչո՛ւ կ'ուզէ որ նախ Գերմանիոյ քա - ղաքական խնդիրները լուծուին, յետոյ անոնց - կան հարցերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁՕՐ. ՏԸ ԿՈՂԻ նոր բանախօսութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի օր, Սբ Թագ - պուրկի մէջ, տեսակ մը անհամբերութիւն կը մատնեն քաղաքական հոսանքները : Կ'ըսուի թէ ղօրավարը պիտի պատասխանէ բոլոր անոնց որ կ'ամբաստանեն զինքը թէ կը դաւադրէ հանրապե - տութեան դէմ : Այս առթիւ պիտի ներկայացնէ քաղաքական, անտեսական եւ ընկերային վերա - կազմութեան ծրագիրը մը :

ՀԱՅԱՐԱԻՈՐ ՓԱՐԻԶԻՆԵՐ ցոյց մը կատա - րեցին մայրաքաղաքի պորտին վրայ, Սէն Լազարի կայարանէն Օպերա, բողոքելով այն մեծ վաճա - ռատուններուն դէմ որոնք պատրաստ ապրանքներ կը դիղեն, սուղ դիներով ծախելու համար : Ցոյցը մասնաւորապէս ուղղուած էր Կալըռի Լաֆայէթի եւ Փուէնթամի դէմ : Բողոքողները կ'ըսեն թէ կարզ մը մեծ հաստատութիւններ տասը առ հարիւր զեղչ կը ծանուցանեն, բայց իրականին մէջ 25 առ հա - րիւր եւ աւելի բարձրացուցած են դիները : Ստուա - րաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգու - թեան : Ցուցարարները կ'աղաղակէին խոշոր նշանաստիկներով.— «Բանտարկեցէք ապրանք դիղողները : Աչխատցուցէք չահադէտները եւ սեւ չուկացիները» : Թափորին առջեւէն ձայնասփիւռ կառք մը կ'երթար, բացատրելով բանուորներուն պահանջները Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Փարի - զի արհեստակցական միութեանց քարտուղարը, Պ. ՀԷնաֆ, չեշտելով.— «Բանուորները, անոնք որ կ'արտադրեն եւ կը ստեղծեն երկրին հարստութիւ - նը, կը պահանջեն իրենց տրամադրութեան տակ դնել ամբողջ արտադրութիւնը եւ գործադրել դի - ներու կրճատման որոշումը :

ԱՖԻՆՖԻՆ կը հետագրեն թէ ըմբոստները ռումբեր նետեցին Կրէվէնայի կեդրոնը (արեւ - մտեան Մակեդոնիա), քաղաքը դրաւելու համար, բայց եա մղուեցան ետնամօթներով : Զախողեցաւ նաեւ Ալմիրոսի (Վօլօ) դէմ կատարուած յարձա - կումը : Նոյն աղբիւրին համաձայն, ըմբոստները Քոզանայի երեք դիւղերը մտնելով, 2000 քիլօ ցո - րեն, 150 եզ, 150 ոչխար, հինգ ջորի եւ մեծաքա - նակ հագուստ յափշտակեցին : Մարտանաւեր կը հսկեն Փաթրասի ծոցին մէջ, ուր նոյնպէս կը գոր - ծեն ըմբոստները : Նախորդ վարչապետը, Ցաւտա - բիս, յայտարարեց թէ կացութիւնը աւելի ծանրա - ցած է Յունաստանի կարզ մը չրջաններուն մէջ : Համայնավարները կը դանդատին թէ «ամերիկեան աչխարհակալութիւնը կ'օդնէ Յունաստանի միա - պետական ֆաչականութեան» :

ՈՒՐՖԱՅԻ (Թուրքիա) մէկ դիւղին մէջ ժան - տախտ ծագած լլլալով, վեց հոգի մեռած են : Ու - րիչ դիւղեր ալ վարակուած են, ինչպէս կը դրեն Թուրք Թերթերը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱ - ԳՈՒՄԱՐԸ բացուեցաւ չաբաթ օր: Կը մասնակցի նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պատուիրակութիւ - նը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԻՍԻՆ առժամեայ դիները պիտի բլլան երկու տեսակ, խորովելիք՝ 224 ֆրանք, խաչելիք՝ 110 ֆրանք (փարիզի մէջ):

ՍՈՖԻՍՑԷՆ կը հետագրեն թէ բնակարանի տագնապը լուծելու համար, օրէնք մը հրատա - րակուեցաւ որուն համաձայն երկու հոգիանոց ըն - տանիք մը պիտի ունենայ մէկ սենեակ եւ խոհանոց մը, երեքէն հինգ հոգիանոց՝ երկու սենեակ խոհա - նոցով եւն.:

ՈՒԹ ՀԱՐԻՒՐ Ազնամցի դինուորներ ըմբոս - տանալով, ամրացան Աժէմի զօրանոցին մէջ: Երկ - րորդ դէպքն է այս:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ արտաքսուեցան երկու ֆրանսա - ցի թղթակիցներ, մէկը՝ «Սը Սուար»ի, միւսը «Լիպէռասիօն»ի :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ միջեւ ծագած վէճը կարդադրելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին երկու կառավարութեանց կողմէ :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մասին գրած յօդուածաչարքի մը մէջ, Le Mondeի թղթակիցը 200.000 կը հաչուէ Պոլսոյ Հայերու, Ցոյներու եւ Հրեաներու թիւը, մեծ մասով առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ: «Գրեթէ անկարելի է որ անոնք ընդունուին պետա - կան պաշտօններու մէջ»

Թատրոն

Փարիզահայ թատերասէր հայրենակիցներու տարիներէ ի վեր արտայայտած վախաքին գոհա - ցում տալու համար

Շահան Սարեան

կը բեմադրէ եւ կը խաղայ հանրածանօթ թա - տերագիր Լեւոն Շանթի

*«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»Ը առամ 4 արար, 7պատկեր, մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ եւ սիր - ուած դերասաններու, կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը*14.30ին Palais de la Mutualité*ի մեծ թատ - րոնը*, 23 rue Saint - Victor, métro M. Mutualité :

ՄԱՐՍԷՅԼ, **Théâtre de la rue d'Alger**

կիրակի, **13** Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին

Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնիֆոնիք երաժշտու - թեան, դեկավարութեամբ

Առա Պարթևեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (*ջութակ*), soliste des concerts classiques, *Օր.* Անժէլ Վարժա - պետեան (*երգ*), 1er grand prix de la ville de Mar - seille *եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագա - խումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը* (120 *հոգի*): *Կը նուագուին* Սպենդիարեանի, Տիգ - րանեանի, Տէր - Ղեւոնդեանի *եւ* Պարթեւեանի *դործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարա - դոյրը: Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն:*

Ցևրեկոյթ պարահանդէս

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ *տարե - դարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատ - կի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը* 3ին, *Սալօն Լօնչանի սրահին մէջ,* 33 Bld. Longchamp: *Գեղար - ուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Իր սիրա - յօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Գամբ. Ֆրէդի «Նոր Քնար» երգչախումբը դեկավարութեամբ Պ. Սահակ Թոփալեանի: Արտասանութիւններ, մե - ներգ, նուագ եւ հաճելի անակնկալներ: Խօսք պի - տի առնեն ընկերութեանս Ֆր. Շրջ. 10րդ համա - դումարի պատգամաւորները: Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիչեր եւրոպական պարեր, ընկերակցու - թեամբ յայտնի Ջութակահար Ս. ԶԷՕՐԷՔՃԵԱՆի նուագախումբի : Ճոխ պիւֆէ: Աւանդական հաւ - կթախաղ, ուրախ կերուխում: Մուտքը ազատ է:*

ՅԱՑԳՈՒՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Ռազմիկներու Բարե - կամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր. Վարչու - թիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ զաղութը (կազմա - կերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մամուլի ներկայացուցչութիւն եւն.) իր Ցայգահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12*ապրիլ, իրիկուան ժա - մը* 8*էն մինչեւ առաւօտ, «Պուէպան Մարսէյեէզ» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԼԵԱՆի: Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտ մը, պար, ընտրու - թիւն «Օրիորդ Հայաստան»ի, լաւագոյն պարող - զոյգի եւ դինուորական լաւագոյն դրուատագիր ստացողի:— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի երգչախումբը: Աճուրդ չկայ: Մուտքը ազատ է*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑիի ԿՈՄԻՏԷԻՆ ընդհ. ժո - ղովը այս երեքչաբթի, ժամը 8.30ին, *ծանօթ հա - ւաքատեղին: Ձեղապահ ըլլալ:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան են - թակոմիտէի ընդհ. ժողովը Զատկի երկուշաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը* 3ին, *սովորական հաւաքատե - ղին: Կարեւոր օրակարգ :*

ՈՒՐՖԱՑԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մաս - նաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս կիրակի, 13 Ապրիլ հայրե - նակից Պ. Գ. Եօթնեղբայրեանի բնակարանը, 42 Bld. du Nord, La Rosière (*Պոմոն*):

ԻՍԻ.— *Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները չորեքշաբթի,* 9 *ապրիլ ժամը* 20.30ին, *Արիմեան դպրոցին մէջ,* 2 rue de la Défense:

ԲԺԻՇԿ Լ. ՋԱՏԻԿԵԱՆ

Մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց

74 Bld. Rodin, Issy les Moulineaux Հեռ. 18-33

Ամէն օր ժամը 13.30էն 15.30, *իսկ Բչ., չորեք. եւ ուրբաթ օրերը* 19էն 20 *եւ մասնաւոր ժա - մադրութեամբ :*

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՆ

Գ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀի դեկավարութեամբ, մեծ խնամքով պատրաստուած,

հայկական ՏԱՄԸ ՏԻՍՖԵՐՈՒՄ առաջին չարքը, ըն - տիր նիւթի վրայ: Նուագախումբ, մեներգ՝ Օր. ԱԱՏՂԻԿ ԱՒԱԶԵԼԵԱՆէ, երգչախումբ ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ :

Տոմսերու համար փութացէք դիմել **Studio** COLIBRI, 19a rue Caumartin, Paris (9):

ԹԷՆԻՍԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ. — Յառաջիկայ հինդչաբթի 10 *ապրիլ, ժամը* 18ին, *կազմակերպ - չական հաւաքոյթ, փրոֆ. Ժիրայր Ֆէքմանեանի դեկավարութեամբ: 32-34 բիւ Սէն Լազար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնատեղին: Փութացէք արձանա - գրուիլ:*

Ամենակարեւոր հատցէ մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

Աչխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէն - քի նորոգութեան եւ զետեղումներու ամէն կարգի աչխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կազի վառարան - ներու : Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգու - թիւն եւ ապակիներու զետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, *հեռաձայն* Ita. 38-36: Autobus 186:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:

կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաչիի վաճառատուն **Crepin** *եւ* **Tannerie:** *Ձեր բոլոր դնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. փա - փազեան վաճառատունը,* **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: *Բաց է ամէն օր ժամը* 8—12 *եւ* 14—18, *գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղոր - դակցութիւն՝* métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ՝ ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947

Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie

Jac-Mot

ՑԱԿՈՔ

ՄՈԹԵԱՆ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Մէջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուչահոտու - թիւնները :

Le Gérant: L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տօլ.

Mercredi 9 AVRIL 1947 Զորեքշաբթի 9 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5005-Նոր շրջան թիւ 614 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ՄՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ՕԳՆԵԼ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

«ՉԻ ԲԱՒԵՐ ԸՍԵԼ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ»

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովը հաղորդեց խորհրդարանին թէ «Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վրայ ի գործ դրուած արտաքին ճնշումը տնտեսական կը դարձնէ ամերիկեան օգնութիւնը»: Յանձնաժողովը հրապարակ հանեց մանրամասն տեղեկագիր մը Մօտաւոր Արեւելքի կացութեան մասին, ուժ տալու համար իր միաձայն որոշումին որով կը յանձնարարէ ընդունիլ Նախագահ Թրումընի ծրագիրը՝ 400 միլիոն տոլարի օգնութեան մասին: Յանձնաժողովին եզրակացութիւնները հիմնուած են արտաքին նախարարութեան հետ եղած երկար խորհրդակցութեան, ինչպէս եւ Ամէնքի եւ Անգարայի ամերիկեան դեսպաններէն հասած նորագոյն տեղեկագիրներու վրայ: Յանձնաժողովը կ'ըսէ թէ Յունաստան վտանգուած է համայնավարական հրոսակ. կռիւներով որոնք հաւանօրէն «օդնութիւն եւ ուշադրութիւն կը սուանան արտաքին աղբիւրներէ»: Իսկ Թուրքիան մասնուած է տնտեսական ծանր անձկութեան մը, որովհետեւ սոսկ ուած է կազմ եւ պատրաստ պահել մեծ բանակ մը, «ցորչափ կը չարունակուի արտաքին ճնշումը ո րուն ենթարկուած է երկար տարեկ ի վեր»: Յանձնաժողովին կարծիքով, այդ արտաքին ճնշումին անմիջական նպատակն է «կրճատել Թուրքիոյ իշխանութիւնը Տարտանէլի վրայ եւ հողամասեր ան ջատել արեւելեան Թուրքիայէն»: Յանձնաժողովը կ'եզրակացնէ թէ այս ճնշումին «վերջնական նպատակը կրնայ ըլլալ Թուրքիան զրկել իր անկախութենէն »:

Տեղեկագիրը, որ ստորագրուած է յանձնաժողովին 13 անդամներուն կողմէ, կը պաշտպանէ Նախագահը այն մեղադրանքին դէմ թէ իր ծրագիրը անտեսած է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը :

★ Անցեալ նոյեմբերի ընտրութիւններէն իվեր առաջին հրապարակային ճառը խօսելով, նախագահ Թրումընը պարզեց իր վարդապետութիւնը, — Օգնել այն օտար ժողովուրդներուն որոնց ազատութիւնը վտանգուած է, կը նշանակէ զօրացնել, ոչ թէ տկարացնել Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը :

Բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Նախագահ Ճէֆֆըրսընի տարեդարձին առթիւ սարքուած ճաշի մը մէջ, ուր ներկայ էին 2000 հոգի: Ճաշադրինն էր հարիւր տոլար: Նախագահը աղդարարեց թէ «մեր արտաքին քաղաքականութիւնը պէտք չէ խորտակուի կուակցականութեան ժայռերուն վրայ»: Ա. ռանց ուղղակի անուանելու Ռուսիան, Պ. Թրումըն պաշտպանելով իր ծրագիրը — երմտական եւ մասամբ դինուորական օգնութիւն ընծայել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ — յայտարարեց թէ «Միացեալ Ազգերուն ուժ տուած ատեն, մենք ի հարկին պէտք է անոր տեղը անցնինք: Մենք պէտք է դրական դիրք մը բռնենք: Չի բաւեր պարզապէս ըսել .— Մենք պատերազմ չենք ուզեր»: Պէտք է գործենք, ժամանակին, ժամանակէն առաջ, խափանելու համար միացող սկզբնաւորութիւնը որ եւ է ընդհարումի որկրնայ տարածուիլ ամբողջ աշխարհի մէջ: Մենք տեսանք թէ ի՛նչպէս կը սկսի կրակ մը, — նախայարձակում զօրաւորին կողմէ տկարին դէմ, բացորոշապէս՝ դինեալ ուժի դիմելով, զաղտնօրէն՝ սողոսկելով, թափանցելով: Մենք դիտենք թէ ի՛նչպէս կը տարածուի կրակը եւ ի՛նչպէս կը վերջանայ: Մ. Նահանգներուն պարտականութիւնն է գործել իբրեւ պահակ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան, «հաստատութիւնը տեւական խաղաղութեան»: Մ. Նահանգները պէտք է մարեն բոցերը, ուր որ ալ ծագին, նոյնիսկ եթէ դինեալ ընդհարումը պէտք է կանխել միջազգային ոստիկանական ուժի գործածութեամբ: Դէպքերու ընթացքը անհրաժեշտ կը դարձնէ որ Մ. Նահանգները ստանձնեն աշխարհի առաջնորդութիւնը, թէեւ հարցը դժուարին է եւ ժամանելի»:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռադրեն թէ ամերիկեան հիւպատոսը քաղաքի կառավարիչին այցելելով, հաղորդեց թէ ամերիկեան նաւաբաժին մը պիտի հանի մօտերս, բաղկացած վեց մարտանաւերէ եւ մեծ օդանաւակիրէ մը: Կառավարիչը յանձնաժողով մը կազմեց իր նախագահութեամբ, ընդունելութիւնը սարքելու համար: Այս առթիւ մեծ պարահանդէս մը պիտի տրուի Տոլմապաղչէի պալատին մէջ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ուրբաթ երիկուն (Ապրիլ 4) Մոնռուժի մեծ հանդիսասրահին մէջ բացուեցաւ երիտասարդ ընկերվարականներու ազգ. համագումարը, մասնակցութեամբ 1200 երիտասարդ պատգամաւորներու, Փարիզէն, դաւառէն եւ գաղթավայրերէն: Կը նախագահէր Իվ տը Շէդէլ, փոխ քարտուղար S. F. I. O. կուսակցութեան: (Ընդհ. քարտուղարը, կի Մոլէ բացակայ բանաւոր պատճառով): Նախագահական մարմնին մաս կը կազմէին նաեւ Courtois-ընդհ. քարտուղար երիտասարդ ընկերվարականներու, Jean Roux եւ Suzanne Charpy, անդամ կեդր. վարչութեան:

Նախագահը բարի գալուստ մաղթելէ վերջ պատգամաւորներուն, եւ հրաւիրեց օտար ընկերվարականներու ներկայացուցիչները, իբրեւ առաջին Բ. Միջազգայինի: Յոտնկայս ծափերու մէջ եւ բարձրացան դերման երիտ. ընկ. ներկայացուցիչ Մաքս, Զուիցերիոյ պատգամաւոր Գաղը Միվէլ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչ ընկեր Ժ. Տ. Դատեւռեան, Ամերիկայէ, Ռումանիոյ, Լիւքսէնպուրկի, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Աւստրիոյ եւ Սպանիոյ ներկայացուցիչները: Բացումը տեղի ունեցաւ երիտ. ընկ. քայլերդով, Jeunesse Socialiste, զոր երգեց երգչախումբ մը, որուն յաջորդեց «Ինթէրնասիոնալը» :

Առաջին խօսք առաւ նախագահը, ընկեր Իվ տը Շէդէլ, յանուն S. F. I. O. կուսակցութեան՝ բացատրելով համագումարին կարեւորութիւնը եւ մանաւորապէս չեչտելով .—

« Չեզի կ'իյնայ համախմբել բոլոր ընկերվարական ուժերը որ կը հոսին Եւրոպայէ, Մօտաւոր Արեւելքի ինչպէս Ծայր. Արեւելքի մէջ: Երիտասարդ ընկերվարականներ բոլոր երկիրներու, դուք ապագայ ուժերն էք բանուորդասակարգին, աշխատեցէք որ ձեր ճիգերէն ծնի միջազգային եղբայրութիւն մը: Ան միայն կրնայ ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը»:

Նախագահը յետոյ խօսք տուաւ ընկեր Ժան Ռուի (անդամ Ֆրանսայի կեդր. վարչութեան), Montrougeի քաղաքապետ ընկեր Canetի, եւ ընկեր Courtoisի ընդհ. քարտուղար երիտասարդ ընկերվարականներուն:

Յանուն օտար պատուիրակութեանց խօսք առաւ ընկեր Պրաուն (Լիւքսէնպուրկէն) որ յայտարարեց .— «Դուք ոչ միայն պարտականութիւն ունիք լուծելու խնդիրներ որ կը պատկանին Ֆրանսայի երիտասարդութեան, այլեւ միջազգային հարցեր, որ ուղղակի կը չահագրգռեն միջազգային երիտասարդութիւնը»:

Բանախօսը ծափերու մէջ յիշեց դերման, հայ, յոյն, պուլկար, ռումանացի եւն. ներկայացուցիչները եւ ըսաւ թէ անհրաժեշտ է օժանդակել այս ժողովուրդներու ընկերվարական գործունէութեան:

Համագումարին աշխատանքները չարունակուեցան չարաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի: Օրակարգին մէջ կան հետեւեալ նիւթերը.— Դաստիարակութիւն, մամուլ, պրոպագանտ, մարզանք, փիլիսոփական դաստիարակութիւն, բանուորական եւ գիւղացիական հարցեր, ուսանողական ընկ. կազմակերպութիւն եւ Բ. Միջազգային: Ատանձին պիտի խօսինք հիմնական կէտերու մասին:— X.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կամաւորական վարդապետ

Սրտի խոր ցաւով լսեցինք ցկեանս բանաւոր կութեան դաստապարտութիւնը մեր այնքան սիրելի « հայրիկ»ին :

Կամաւորական վարդապետ, Սամսոնի ամերիկեան որբանոցին ներքին անօրէններէն էր: Հանդիստ կեանքը ձգած ու եկած էր որբանոցի ծանր ու պատասխանատու պաշտօնին, հայ որբին օգտակար ըլլալու բարձր զգացումէն մղուած:

Իր անկաշառ մարդու, տիպար կրօնաւորի ու խորապէս հայրենասէրի հոգին առաջին օրերէն իսկ իրեն կապածէր սէրը երկու հարիւր որբերուն:

Մեր եւ իր միջեւ վերաբերումի ձեւակերպութիւններ չկային: Մեր ընկերն էր ան դաշտին մէջ ու մեր ընկերը՝ դասարանին մէջ: Մնողաղուրկնե-

Զօր. տը Կոլ կը պարզէ իր խաղաղական ծրագիրները

Զօր տը Կոլ երկու նշանակալից ճառեր խօսեցաւ կիրակի եւ երկուշաբթի, Սթրազպուրկի մէջ, քաղաքին ազատագրութեան տարեդարձին առթիւ: Ոչ միայն Ծրանսայի, այլեւ արտասահմանի մէջ անձկութեամբ կը սպասէին այդ ճառերուն, ուր զօրավարը պիտի պարզէր իր քաղաքական տեսակէտները :

Յանդիսաւոր բազմութիւն մը խնդուած էր քաղաքին մէջ, 40—60.000 հոգի: Զօրավարը ոչ միայն քննադատեց օրուան կարգուսարքը, այլեւ պարզեց իր ծրագիրները, քաղաքական, անտեսական թէ ընկերային:

Կիրակի օրուան ճառը պաշտօնական հանդամանք ունէր, եւ զօրավարը ատելի չատ ծանրացաւ քաղաքին ազատագրութեան վրայ: Արարողութեանց ներկայ էր նաեւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանը: Զօրավարը այս առթիւ փառաբանելով Ֆրանք-ֆեւամերիկեան գործակցութիւնը, յայտարարեց .— «Եթէ երբեք նոր բռնակալութիւն մը սպառնայ աշխարհի, Մ. Նահանգները եւ Ծրանսա միասին պիտի կռուին իրենց հասարակաց ազատութեան համար»: Թէեւ Յ. Միութեան անունը չյիշեց, բայց նկատի առնելով իր համոզումները, ունկնդիրները հասկցան թէ ակնարկը ուղղուած էր համայնավարութեան դէմ: Այս տարեդարձին առթիւ զօրավարը հեռագիր մըն ալ ուղղեց զօր. Այզընհաուըրի :

Բուն քաղաքական ճառը երկուշաբթի օրուանն էր, եւ այդ ճառին առթիւ է որ ֆախակոդմեան հոսանքները նորէն կ'աղդարարեն թէ զօր. տը Կոլ կը խօսի եւ կը գործէ ժողովրդապետութեան, նոյնիսկ հանրապետութեան դէմ: Իսկ զօրավարը միշտ կը յիշեցնէ թէ ինք հանրապետական է եւ այդպէս ալ պիտի մնայ: Տեղի անձկութեան պատճառաւ, այսօր կը զոհանանք ամփոփելով իր ճառին մէջ յայտնուած հիմնական սկզբունքները. —

Տնտեսական.— Ամրացնել դրամը: Կրճատել ծախքերը եւ պետութեան գործունէութիւնը: Երկու միլիոն օտար բանուորներ բերել: Ճարել, առեւտրական կամ դիւանագիտական ճամբով, մեր արտադրած ածուխին կէսը: Վերահաստատել ազատութիւնը տնտեսական գործունէութեան իւրաքանչիւր ճիւղին մէջ:

Կայսերական .— Միջոցներ ստեղծել որպէսզի մեր անդրծովեան հողերէն իւրաքանչիւրը զարգանայ իր հաշուին: Ծրանսայի ձգել հանրային բարեկարգութեան եւ արտաքին գործունէութեան պատասխանատուութիւնը :

Արտաքին քաղաքականութիւն.— Կարգադրել դերման ժողովուրդին ճակատագիրը այնպիսի եղանակով մը որ մեր զրացին այլեւս չկարենայ սպառնալիքի տակ պահել մեզ: Վերահաստատել եւրոպան, հաւատարակչռութեան տարր մը Մ. Նահանգներուն եւ Յ. Միութեան միջեւ: Զարկ տալ միջազգային գործակցութեան :

Իբրեւ ընդհանուր եզրակացութիւն, զօրավարը հրաւիրեց ժողովուրդը համախմբուիլ Հանրապետութեան օրէնքներուն չուրջ, բայց չեշտեց թէ անհրաժեշտ է վերաքննել սահմանադրութիւնը, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ գործել եւ ազգը առաջնորդել դէպի վերելք: Արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսած ատեն, զօրավարը դիտել տուաւ.— «Եթէ նոյնիսկ, ինչպէս կը յուսացուի, Մ. Նահանգները եւ Յ. Միութիւնը կարենան խուսափիլ պատերազմէն, երկու երկիրները մրցակիցներ են մնքենաբար: Այս երկու ահագին զանգուածներուն միջեւ որոնք երկուքն ալ կը ծաւալին, Ծրանսա պարտաւոր է մտածել իր անկախութեան մասին: Ամերիկեան եւ ռուսական վարդապետութեանց չառաջուն հոսանքներուն մի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

րու բանակին քիչ մը ժպիտ եւ ուսում բերելու համար մտած էր այդ ապերախտ պաշտօնին մէջ, առանց նիւթական ոեւէ ակնկալութեան:

Իր եռամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին դաւանական ոեւէ խտրութիւն չէր դրած, չէր ըրած իսկ ոեւէ ակնարկութիւն՝ կաթոլիկի ու լուսաւորչականի : Այդ պարագան, իր հոգեկան հաղորդակցութիւնները հետ զարձուցած էին զինքը մեր աչքին՝ ամբողջական մարդ :

Այս տողերը, լաւագոյն վկայագրութիւնները՝ զրկս կրնային տալ իր որբերը միայն, թախանձագին կը խնդրեն մեր բոլոր իշխանութիւններէն ու մանաւանդ Հոմի Լեւոնեան Միութենէն, որուն մէկ պատուաբեր անդամն էր ան, գործադրել ամէն միջոց, Աղաճանեան կարմինալին միջոցով, դիմել Վատիկանի, որպէսզի իր կարգին դիմէ Ամէնքի քաղաքական ու կրօնական իշխանութեանց, ազատելու համար մարդը, անբասիր կրօնաւորը եւ մեծ հայրենասէրը որ միացած են կամաւորական վրդ.ին մէջ:

Իր գտտապարտութիւնը ամօթ մըն է հայ անունին: Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը այդ դատապարտութեան, արդիւնքն է ան չափազանց ազգասէր ու հայրենասէր ըլլալու իր մեծագոյն յանցքին:

ՉԱՐԵՀ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Մարտ 12ին հրատարակեցինք Եգիպտահայ Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէի պաշտօնական զեկոյցը՝ Ներգաղթի մասին։

Ըստ այս պաշտօնական զեկոյցին, Երեւանէն, Ներգաղթի Կոմիտէի նախագահ Բարդէն Աստուածատրեանէն վերջերս ստացուած 1946 Դեկտ. 18 թուակիր նամակ մը կը հաղորդէ թէ «Եգիպտահայութեան ներգաղթը չի ծրագրուում աւարտել մէկ տարուայ ընթացքում, ուստի այն Հայերը, որոնք առաջին տարուան ընթացքում չեն կարող վերադառնալ հայրենիք, կարող են իրականացնել իրենց վերադարձը՝ յաջորդ տարիներին»։

Կ'աւելցուի յետոյ, թէ ներգաղթի կազմակերպման համար «մանրամասն ցուցմունքներ» պիտի տրուին ներկայացուցիչներու կողմէ, որոնք պիտի դան մեզ մօտ «ներգաղթի սկսելուց որոշ ժամանակ առաջ»։

Հայաստանի կառավարութիւնը կը քննէ այս բոլոր խնդիրները, ճշտելու համար ներգաղթի «ժամկէտը», ինչպէս նաեւ Եգիպտոսէն ընդունուելիք Հայերու «քանակը»։

Զբաւուիր մեզի՝ թէ 1946 Դեկտ. 18 թուակիրը նամակը ե՞րբ ստացուած է Եգիպտոսի մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ «վերջերս» եւ թէ «մէկ տարուայ ընթացքում»բացատրութիւնը 1947ի՞ն կը վերաբերի, թէ դեռ ճշտելի թուականի մը։

Իրականութիւնը այն է, ուրեմն, որ եգիպտահայ ներգաղթողներու մեկնումը մէկ տարիէն պիտի չըլլայ։ Պիտի ըլլայ մանանկի, իսկ մինչ արձանագրուողները «կարող են իրականացնել իրենց վերադարձը յաջորդ տարիներին»։

Կրնա՞ր ուրիշ կերպ ըլլալ։

Մենք կարելի բոլոր միջոցներով, մամուլի մէջ, Ազգ. ժողովներու թէ խորհրդակցական ժողովներու մէջ «ո՛չ» ըսինք։ Որպէս փախաքելով հանդերձ որ մեծ թիւով ներգաղթեն մեր հայրենակիցները, փախաքելով որ մէկ անգամէն փոխադրուին հայրենիք, հնարաւոր չէինք գտներ ։ Ո՞վ չի գիտեր, թէ Հայաստան փոքր երկիր է, սահմանափակ միջոցներով։ Տնտեսապէս ուժասպառ, պատերազմէն նոր դուրս եկած։ Հայաստանի կառավարութիւնը, հակառակ իր բարեացակամութեան, չէր կրնար առաջին յիսուն հազարը ընդունելէ հաք, առանց զանոնք տեղաւորելու եւ բնակարանային յարմարութիւններ ստեղծելու, քանի մը անգամ աւելիպաղթականներ ընդունիլ և տեղաւորել, մէկ տարուան մէջ։ Եւ մանաւանդ չէր կրնար միայն Եգիպտոսէն չուրջ 15,000 դաղթական ընդունիլ, երբ կան ու երկու տարիէ ի վեր կը սպասեն Սուրիոյ եւ Լիբանանի բազմահազար դաղթականները, Յունաստանի աւելի քան 15,000 եւ բազմազան տաղնապներու մատնուած Հայերը։ Երբ կան Իրանի եւ Ֆրանսայի քանի մը տասնեակ հազար դաղթականները։ միշտ անապահով եւ նեղթական եւ մինչեւ իսկ քաղաքական դժուարութեանց մէջ ապրող հայ զանգուածները։։

Դիւրի՞ն գործ է այս զանգուածներու հայրենիք փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը, երբ նման ձեռնարկները դժուարին են նոյնիսկ մեծ պետութեաց համար։

Եգիպտահայութիւնը, բաղդատելով Իրանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի հայութեան, հարկադրանքի տակ չէր եւ կը խորհէինք, որ նախընտրութիւն կրնար տրուիլ այլ երկիրներու արձանագրուողներուն ։ Հետեւաբար, հաւանական կրնար ըլլալ միայն արձանագրուողներումէկ մասին փոխադրութիւնը, 1947ի ընթացքին, ինչպէս խոստացուած էր։ Լուռ էր Հայաստանի կառավարութիւնը, սակայն անպատասխանատու մարմիններ, Մորհուրդ, Կոմիտէ եւն, եւ ա՛լ աւելի անպատասխանատու օրկաններ, մեծաչուիդ կ'աղաղակէին, բազմութիւնները խանդավառելու համար, թէ 1947ին տեղի պիտի ունենայ անպատճառ եգիպտահայութեան ներգաղթը, այն հաւաստիքներով թէ բոլոր արձանագրուողներն ալ պիտի երթային, 1947ի գարնան։

Զգաստութեան հրաւէր մամուլի մէջ թէ ժողովներու մէջ՝ անդզեկիկ կը մնար եւ մինչեւ իսկ «հակահայաստանեան», «հականերգաղթային» կ'որակուէր։ Ահա դարմանը եւ ահա երեւանէն պաշտօնական նամակը սակայն, երբ բազմութիւններ կան, որոնք օրէ օր ներգաղթի կը սպասեն, հաշուեյարդարի ենթարկած են իրենց գործը, ծախած տուն ու խանութ, լքած յաճախ իրենց աշխատանքն ու պաշտօնը, եւ կարեւոր դնումներու յատկացուցած իրենց խնայած դումարները։ Ի՞նչ չահեցան ամբոխավարները եւ ինչ պատասխան ունին այսօր...

Այս է դժբախտ կացութիւնը, որուն առջեւ փոխանակ պարկեշտ խորհուրդի ու խորհրդածութեան, ահա՛ քաղաքիս ռամկավար օրկանին գրդռիչ եւ վերիվայր ընդունած յայտարարութիւնը.

«Այս նամակէն կը տեղեկանանք թէ ասոր անպայմանն ներգաղթ պիտի ըլլայ Եգիպտոսէն, թէեւ մասնակի։

Այս պաշտօնական տեղեկութիւնը կուգայ վերջ տալու այն անպատասխանատու ենթադրութեանց եւ զրոյցներուն, թէ այս տարի Եգիպտոսէն ներգաղթի տեղի պիտի չունենայ»։

Հանրութեան քթի՞ն կը խնդայ ռամկավար օրկանը։

«Անպատասխանատո՛ւ», — ո՞վ նման ենթադրութիւններ ըրած է սակայն եւ ո՞վ եղած է աւելի անպատասխանատու եւ ամբոխային՝ իր կոչերուն ու հրաւէրներուն մէջ, քան այս օրկանը։

«Թէեւ մասնակի»ն, փոքր տառերով գրուած, մաքսանենգուած գրեթէ, գիտէ՞ք թէ արձանագրուողներու ի՛նչ զանգուածներ կը պահէ դուրսը։

Այս տողերը գրեցինք, ո՛չ թէ վէճ յարուցանելու համար, ոչ թէ յիշեցնելու համար մեր նախատեսութիւնները կամ ներկայիս ստեղծուած տագնապը, այլ գրեցինք, ըսելու համար՝ թէ մեր հանրային գործերուն ու ամենակենսական ձեռնարկներուն մէջ ի՛նչ անպատասխանատու եւ անխորհուրդ քայլեր կ'առնուին, ինքնակոչ անձերու, օրկաններու կամ խաւտուտիկ անուններով Մարմիններու կողմէ, չհաշուելով նուիրական ձեռնարկներ, ինչպէս պաշտօնական անուններ կամ հասատատութիւններ։

Հայաստանի կառավարութեան որոշումը ներգաղթի հարցին մէջ՝ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ· կարելին ու տրամաբանականը գրած է ան, տրուած պայմաններուն մէջ։

Բայց քանինե՛ր ճակատը եղան ամբողջ ամիսներ համոզելու համար բազմութիւնները՝ որ «պատրաստ ըլլան» այս տարուան համար, «ներգաղթը՝ 1947ին եւ ամբողջական» նշանախօսքով ։ Յայտարարութիւն՝ որ նամակներով, պաշտօնական անձերու եւ հաստատութիւններու հաւաստիքով, իրողութեան կը վերածուէր, միամիտ բազմութիւնները ոգեւորելով եւ իրենց տունն ու տեղը ծախելու մղելով։ Ու այս բոլորը, հակառակ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ ստեղծուած ողբալի կացութեան։

Չէ՞ որ պահանջ կը դրուէր նոյնիսկ պաշտօնական բերանէներու, ինչպէս նաեւ հասարակ խեղկատակներու կողմէ, արձակով ու ոտանաւորով, ծախերու աղղային կալուածները, քանի որ դաղութին կէսը կը մեկնի եղեր արդէն այս տարի...

Դեռ անցեալ շաբթու չէ՞ր, որ հրապարակային եւ չնորհակալական հանդիսութիւններ սարքուեցան յանուն 15.000 ներգաղթողներու, 2—3 ամիս առաջուընէ, «ճաշապարանքի՛» չգալու համար իրր թէ մեկնումի պահուն...

Դեռ քանի մը օր առաջ չէ՞ր որ եգիպտահայ «քաղաքանօթ երեւելի մը», «լիտը՛ր» մը, Իմաժ չաքմաքաթերին (8 Մարտ) կը յայտարարէր ցնորական թիւեր, յայտնելով թէ 1947ին 15.000 Հաներ պիտի մեկնէին Եգիպտոսէն եւ 150.000 Միջին Արեւելքէն...

«Քանի մը շաբաթէն, քանի մը ամիսէն ամէնէն ուշ, Եգիպտոսի հայ գաղութը իր կէսին պիտի վերածուի։ Իր անդամներէն **15.000** հոգի, երկար տարիներէ ի վեր այս երկրին մէջ հաստատուած, արձանագրուած են արդարեւ սովիէթ· դեսպանատան ցանկերուն մէջ, իրենց մայր հայրենիքը երթալու համար»։ (Իմաժ, 8 Մարտ)

Եւ այս դիւրին խօսքերը ըսողը մէկն է, որ վճռած էր իր տեղէն չշարժիլ...

Հայաստանէն եկած հրահանգը իրականութեան կը բերէ մեզ։ Թող դաս մը եւ դգաստութեան հրաւէր մը ըլլայ աս, կեանքին հետ քալելու եւ իրողութիւնները ըմբռնելու, ինչպէս որ են անոնք։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

Ստեփան Լիսիցեան

ՄՄԲ.— Վերջերս հաղորդած էինք պրոֆ. Ստեփան Լիսիցեանի մահը։ Հանդուցեալը բացի բանասիրական գիտական աշխատանքներէ, Լեւոն Շանթի եւ Ծովհ. Թումանեանի հետ պատրաստած էր «Լուսարեր» դաստիարակութեան շարքը, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտաւ Օսմ. Սահմանադրութեան չրջանին եւ կը փնտռուի մինչեւ այսօր։

Մարտ 2ին, Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ համալսարանին արեւելեան պաղրութեանց կաճառին մէջ, հայագիտութեան ամպիոնին կազմած բանասիրական ասուլիսին առթիւ, Հ. Ց. Մըսրեան պարտք սեպեց ներկայացնել հանդուցեալին կեանքն ու գործը, ընդհանուր դիծերով։ «Մասիս»էն կ'արտատպենք այդ ճառը.—

Ս. Հայաստանի պետութիւնը հոգացած է հանդուցեալին թաղման ծախքերը, անոր կողակցին համար՝ Տիկին Կատարինէ Լիսիցեանին՝ յատկացուած է, ցմահ, ամսական թոշակ մը, եւ Ստ. Լիսիցեանի անունով հիմնած է երկու թոշակ՝ Երեւանի պետական համալսարանի Աշխարհագրական ֆաքիւլթէին մէջ եւ հատ մըն ալ Հայկ. Գիտութեանց Ակադեմիայի Պատմութեան Էնթիթիւին մէջ։ Նոյն Ակադեմիային Պատմական Քանդարանին Աղդագրական բաժինն ալ պիտի կոչուի Փրոֆ. Ստ. Լիսիցեանի անունով։

Այս՝ յետ մահու պատիւներէն առաջ, Փրոֆ. Լիսիցեան յարդուեցաւ նաեւ իր կենդանութեան տակ։ Անցնող Հոկտ. 6ին, Երեւանի համալսարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր նիստ մը՝ նուիրուած Լիսիցեանի 80ամեակին։ Այն տեղն որակուեցաւ ան՝ խոշոր ազգագրագէտ, բանասէր, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ։ Զեռքի տակ չունիմ ըստ բաւականին առատ, որպէսզի կարենամ հանգամանօրէն հիմնաւորել վերոյիշեալ որակումները։ Ան լոյս ընծայած է 1946ին լոյս ընծայուած Ազգագրական հարցարան մը, 108 էջ, օգտագործելով Գր. Խալթեանցի «Ծրագիրը» եւ անկէ յետոյ՝ մասնաւորապէս Կովկասեան նիւթերու հաւաքման համար մշակուած հարցարանները, չօշափելով նաեւ հայոց կենսակից ժողովուրդները՝ Ատրպէյճանցի, Քիւրտ, Ռուս, Աւսոր, Բոչա եւն.։ Գոհանամ նոյնպէս յիշատակելով որ Ս. Լիսիցեա, նաեւ իր կինը, եղած են Թիֆլիզի մէջ հանրածանօթ մանկավարժներ-մինչեւ նախկին համալսարանական պատերազմը։

Պիտի չերծեմ մէկ կէտ միայն։ Ստ. Լիսիցեանը մեր հայագիտ հաղուագիւտ աշխարհագիր ներէն է։ իր մասնագիտութիւնը եղած է Հայաստանի աշխարհագրութեան ուսումնասիրութիւնը, որուն սէրը ներշնչած էր ան՝ նաեւ իր որդւոյ Վեուտնին, արդէն դիտնական եղեռնական մահով վախճանած 29 տարեկան հասակին մէջ 1921ի, քաղաքագիտական կռիւներու օրերուն։

Մայիլեան արշաւախումբի պատուէրով Ստ. Լիսիցեան ձեռնարկած էր, որդւոյն հետ, մի ընդարձակ հետազօտութեան, հետեւեալ վերնագրով՝ «Աշխարհագրութեան ազդեցութիւնը Հայաստանի պատմութեան, մշակոյթի եւ երկրի ազգաբնակութեան հոգեբանութեան վրայ»։ Կը կոտհէք թէ որքան չահեկան պիտի ըլլար, եթէ դիտ-

ՅԱՌԱՋ

նականօրէն խմբագրուած եւ աւարտած ըլլար այդ աշխատանքը, որուն մէկ երախայրիքն է անչուշտ հանդուցեալ Լեւոն Լիսիցեան անունով հրատարակուած յօդուածը Հայաստանի Գիտութեան Ինստիտուտի Բանբերին մէջ, 1921—1922։ Ահա այդ յօդուածին եզրակացութիւնը, դաղափար իր տալու համար յիշատակած աշխատանքին չահեկանութենէն ։

«Հաղիւ թէ գտնուի մի այլ երկիր, որի աշխարհագրական դիրքը, տեղը ուրիշ երկիրների մէջ եւ ներքին ֆիղիքական կազմութիւնը այն աստիճան, այնպէս չնչտակի եւ անողոք կերպով պդդած եւ ուղղութիւն տուած լինէին նրա պղդաբնակութեան բախտին, ինչպէս Հայաստանում։ Հայկական բարձրաւանդակի ֆիղիքական կազմութիւնը հնարաւոր է դարձրել նրա վրայ մի այնպիսի մարդկային սոցիալական օրդանիդմի կազմութիւնը, որ ընդունակ է մշակոյթ ստեղծելու եւ իր պատմութիւնը, ունենալու ։ Իհսո որոշուած աշխարհագրական անհատականութիւնը դրան ասպարէդ է դարձրել անհատական պատմութեան։ Տեղագրութեան գծերն ու յատկութիւնները եւ ամբողջ ձեւը արտացոլացել են պատմութեան մէջ, որը կարծես կոփուել, ձուլուել է աշխարհագրութեան կաղապարի մէջ»։

Կը տեսնէք որ այդ աշխատանքը պիտի ըլլար իրապործումը, ի նպաստ Հայաստանի, աշխարհագրական ուսումներու համեմատաբար մէկ նոր ճիւղին՝ որ կը կոչուի մարդկային աշխարհագրութիւն (Géographie Humaine), որուն ալ մաս կրկազմէ Պատմութեան աշխարհագրութիւնը (Géographie de l'Histoire)։ Այս դիտութեան մասնագէտներէն՝ Ժան Պրիւնհ (Jean Brunhes) եւ Գամիլլ Վալօ (Camille Vallaux) օրինակի համար կը բաժնեն իրենց մէկ դրքին առաջին գլուխը հետեւեալ երեք հատուածներուն.— Ա. Պատմութիւնը կ'արտայայտուի աշխարհագրութեան մէջ.— Բ. Աշխարհագրութիւնը կ'արտայայտուի պատմութեան մէջ.— Գ. Մարդիկ նկատի կ'առնուին իրր աշխարհագրական դործօններ։ Անչուշտ լուրջ դիտուններ կը դուչանան այս կէտին մէջ։ Ինչպէս պատմական խմբատասիրութենէն ազդուած սխալէ մը՝ որ է Աշխարհագրական նախորոշումը (Déterminisme géographique), իրր թէ երկրի մը հողն ու դիրքը բաւէն ամէն ինչ բացատրելու։ Մանաւանդ է որ այդ երկիրը բնակող մարդը օժտուած է ի վերջոյ ազատ կամքով եւ մերթ ընդ մերթ Անհատներ ալ կուգան ճեղքուած մը պատճառելու պատմութեան գնացքին մէջ, ինչպէս ըրին Կիւրոս, Աղեքսանդր, Աբրահամ, Կարոլոս, Նափոլէոն, Լենին, Հիթլէր եւն., մերթ յաջող, մերթ աղետաբեր հետեւանքներով։ Պէտք է աւելցնել, նոր ժամանակներու համար զանազան երկիրներու փոխադարձ ազդեցութիւններ բազմապատկումը՝ արդիւնք հաղորդակցութեան մէջոցներու զարդացումին եւ արագացումին։

Ո՞ր աստիճանով դիտական պատրաստութիւն ունէր Ստ. Լիսիցեան իր ձեռնարկած աշխատանքը ըստ արժանւոյն գլուխ հանելու համար, եւ ի՞նչ սեւագրութիւններ թողուցած է ան, ինձ ծանօթ չէ։ Սակայն 1940ին անոր լոյս ընծայած դիրքը՝ Հ. Խ. Ս. Հ. Ֆիզիքական աշխարհագրութիւն, դեմոգրաֆիայով, 170 էջ եւ 94 նկար, դողտրիկ փորձ մըն է ներկայ Հայաստանին համար, եւ բաղձալի է որ դոնէ նոյն ծրագիրով լոյս տեսնէ Աշխարհագրութիւնը ամբողջականպատմականՀայաստանին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի առողջապահական նախարարութեան յատկացուած դրամական վարկը 1946ին զգալապէս գերազանցեց նախապատերազմեան եւ յետպատերազմեան տարիներու վարկերը, ինչպէս կը գրէ նախարարը, Գ. Ղեւոնդեան: Շնորհիւ այդ վարկին՝ բուժարաններու եւ հիւանդանոցներու թիւը աւելցաւ. բուժման հնարաւորութիւնները աւելի արդիական ու կատարելագործուեցան: Անց-եալ տարի Հանրապետութեան քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ աւելցան 380 հիւանդանոցի մահ-ճակալներ:

Առողջապահական նախարարութիւնը մեծ ուշադրութիւն ընծայած է նոր մահճակալներ աւելցնելու համար քաղաքներու եւ գիւղերու ծննդատուներուն մէջ: Վերաբացուած է Երեւանի ծննդատունը, որ ունի 170 մահճակալ, լաւ սարքաւորում, բժշկական լրիւ կազմ: Կարգ մը շրջաններու հիւանդանոցներու առժամապէս կրճատուած ծը-նունդական բաժինները սկսած են դարձեալ գործել: 1946ին անոնց յատկացուած են 300 յաւելուածա-կան մահճակալներ:

Լուրջ աշխատանք տարուած է մանուկներու բժշկական քննութեան եւ տարափոխիկ հիւանդու-թիւններու դէմ պայքարելու գործին:

Մեր հանրապետութեան մէջ կան հիւանդա-նոցներ եւ համայնարուժարաններ (պոլիկլինիկա), որոնք կրնան օրինակ հանդիսանալ բոլոր բուժա-կան հիմնարկութիւններու:

Մաքուր է եւ տպաւորիչ թոքախտաւորներու բուժարանը. (տնօրէն՝ վաստակաւոր բժիշկ Մ. Սարգսեան): Էջմիածնի շրջանային հիւանդանոցը, որ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ դարձած է լաւ սարքաւորուած առողջապահական հիմնարկութիւն (բժշկապետ Մնացականեան): Երեւանի թիւ 1 համ-ճնաբուժարանը (գլխ. բժիշկ Մ իրաքեան), որ շնորհիւ մասնագէտ կարող բժիշկներու եւ ցոյց արուած խնամքին՝ կը հանդիսանայ մայրաքաղա-քին առաջին բուժարաններէն մէկը: Օրինակելիօ-րէն կ՝աշխատին մանկաբարձական-ծննդաբանական հաստատութեան կայանը (տնօրէն՝ գիտութեան վաստակաւոր գործիչ պրոֆ. Գ. Արչեան) եւ քա-ղաքային ծննդատունը (տնօրէն՝ վաստակաւոր բժիշկ Պ. Մարգարեան):

Նման հիմնարկութիւններ կան Կիրովականի, Ղափանի, Դիլիջանի, Ալաւերդիի, Սիսիանի եւ ուրիշ վայրերու մէջ:

Պատերազմի տարիներուն մեր կազմակերպած առողջապահական բուժակայանները այլ եւ այլ գործարաններուն եւ արդիւնաբերական ձեռնարկ-ներուն մէջ լաւ արդիւնք տուին: Նկատողութեան առնելով նոր գործարաններու աճումը, պէտք է նոր բուժարաններ բանալ այդ հաստատութիւննե-րուն կից:

Անցեալ տարուան ընթացքին վերակազմուեցան վիրաբուժութեան եւ ոսկրաբուժութեան, ռոնտգե-նաղուձիի եւ ռատիումաղուձիի հաստատութիւնները, ինչ-պէս նաեւ հեմատոլոգիայի եւ արեան փոխներարկ-ման հաստատութիւնը: Իր գործունէութիւնը վերսկսած է Առողջապահութեան նախարարութեան կից Գիտական բժշկական խորհուրդը, կազմա-կերպուած է պատերազմի հետեւանքով յառաջ եկած հիւանդութեանց դէմ մաքառելու խորհուրդ մը: Կարգ մը գիտական խորհուրդներ (հակաքաղց-կեղային եւն.) վերսկսած են իրենց գործունէու-թիւնը: Վերակազմուած է բժշկական Ընկերութիւ-նը՝ համաձայն առանձին մասնագիտութիւններու:

Մինչեւ 1950, հիւանդանոցներու մահճակալնե-րուն թիւը պիտի հասնի 7200ի, նախապատերազմ-եան շրջանին 50 առ հարիւրը: Բժշկական խնամքը պէտք է հասցնել, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, գիւղացի բնակիչներուն: Դաշտային մանկա-բարձական կայաններու թիւը պիտի բլլայ 600, այսինքն 1940ին եղածին կրկնակը:

Ամենակարեւոր խնդիրներէն մէկն է՝ պայքա-րը ջերմախտին (մալարիա) դէմ, անհնազ պայքա-րելով մանրէն փոխադրող մոծակներուն դէմ:

Բուժարաններու եւ հանդստեան տուներու ա-ղբջապահական վիճակը պէտք է բարելաւել: Այն-հրաժեշտ են փորձուած մասնագէտներ եւ լրիւ կա-հաւորում: Անցեալ տարի առողջապահութեան բաժնին մէջ կային առ նուազն 500 բժիշկ: Շնոր-հիւ անոնց կարելի եղաւ ամբողջացնել (կոմպլեկ-տաւորել) բժշկական պաշտօնները Երեւանի, Լե-նինականի եւ Կիրովականի մէջ: Բայց շրջանային կեդրոններուն մէջ, առաջուան նման, դժուար է մասնագէտ-բժիշկներու պակասը:

Անհրաժեշտ բժիշկները պէտք է ղրկուին դիւ-ղական տեղական մասնաճիւղերուն, մանուկներու եւ ծննդաբերներու օգնող հիմարկութիւններուն, թոքախտի, վեներական հիւանդութիւններու եւ մալարիայի դէմ պայքարող հաստատութեանց:

Բերնակեղեւային տենդը (fièvre aphteuse) կեն-դանիներուն յատուկ տարափոխիկ հիւանդութիւն մըն է, որմէ կը վարակուին եզները, ոչխարները, խոզերը, եւ որ կը բնորոշուի ջրալի պղպեղ ուռե-ղով: Այդ ուռերը կը տարածուին կենդանիներու բերնին մէջ, շրթունքներուն եւ ծիծերուն վրայ, ինչպէս նաեւ ոտքի մատներուն մէջտեղը, որուն հետեւանքով կենդանին կաղ կը քալէ:

Ծիշեալ տենդը փոխանցիկ բլլալով, կը յանձ-նարարուի ախոռները հականեխել «Ռէդոլ» կոչ-ուած հականեխական նիւթով: Դարմանումը կը կայանայ ուռուստային (տալիսիլիք) հականեխա-կան լուացումներու մէջ, մանաւանդ երբ կենդա-նիին կաղացումը չատ է: Բերնակեղեւային տենդը միայն կենդանիներուն աշխատանքի եւ կաթի կո-րուստ չի պատճառեր, այլ նաեւ յաճախ անոնց մահուան պատճառ կը դառնայ:

Մեքսիկացի երիտասարդ բժիշկ մը՝ Մարքօ Անթօնիօ Կակղիօլա կը հաղորդէ թէ՝ բերնակե-ղային տենդը բուժելու համար հնարած է արագ, ցաւազրկիչ եւ ռատիումաղուձիի հաստատութիւնները, ինչ-պէս նաեւ հեմատոլոգիայի եւ արեան փոխներարկ-ման հաստատութիւնը: Իր գործունէութիւնը վերսկսած է Առողջապահութեան նախարարութեան կից Գիտական բժշկական խորհուրդը, կազմա-կերպուած է պատերազմի հետեւանքով յառաջ եկած հիւանդութեանց դէմ մաքառելու խորհուրդ մը: Կարգ մը գիտական խորհուրդներ (հակաքաղց-կեղային եւն.) վերսկսած են իրենց գործունէու-թիւնը: Վերակազմուած է Բժշկական Ընկերութիւ-նը՝ համաձայն առանձին մասնագիտութիւններու:

Մինչեւ 1950, հիւանդանոցներու մահճակալնե-րուն թիւը պիտի հասնի 7200ի, նախապատերազմ-եան շրջանին 50 առ հարիւրը: Բժշկական խնամքը պէտք է հասցնել, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, գիւղացի բնակիչներուն: Դաշտային մանկա-բարձական կայաններու թիւը պիտի բլլայ 600, այսինքն 1940ին եղածին կրկնակը:

Ամենակարեւոր խնդիրներէն մէկն է՝ պայքա-րը ջերմախտին (մալարիա) դէմ, անհնազ պայքա-րելով մանրէն փոխադրող մոծակներուն դէմ:

Բուժարաններու եւ հանդստեան տուներու ա-ղբջապահական վիճակը պէտք է բարելաւել: Այն-հրաժեշտ են փորձուած մասնագէտներ եւ լրիւ կա-հաւորում: Անցեալ տարի առողջապահութեան բաժնին մէջ կային առ նուազն 500 բժիշկ: Շնոր-հիւ անոնց կարելի եղաւ ամբողջացնել (կոմպլեկ-տաւորել) բժշկական պաշտօնները Երեւանի, Լե-նինականի եւ Կիրովականի մէջ: Բայց շրջանային կեդրոններուն մէջ, առաջուան նման, դժուար է մասնագէտ-բժիշկներու պակասը:

Անհրաժեշտ բժիշկները պէտք է ղրկուին դիւ-ղական տեղական մասնաճիւղերուն, մանուկներու եւ ծննդաբերներու օգնող հիմարկութիւններուն, թոքախտի, վեներական հիւանդութիւններու եւ մալարիայի դէմ պայքարող հաստատութեանց:

Գիտական ասուլիս

Բերնակեղեւային տենդը (fièvre aphteuse) կեն-դանիներուն յատուկ տարափոխիկ հիւանդութիւն մըն է, որմէ կը վարակուին եզները, ոչխարները, խոզերը, եւ որ կը բնորոշուի ջրալի պղպեղ ուռե-ղով: Այդ ուռերը կը տարածուին կենդանիներու բերնին մէջ, շրթունքներուն եւ ծիծերուն վրայ, ինչպէս նաեւ ոտքի մատներուն մէջտեղը, որուն հետեւանքով կենդանին կաղ կը քալէ:

Ծիշեալ տենդը փոխանցիկ բլլալով, կը յանձ-նարարուի ախոռները հականեխել «Ռէդոլ» կոչ-ուած հականեխական նիւթով: Դարմանումը կը կայանայ ուռուստային (տալիսիլիք) հականեխա-կան լուացումներու մէջ, մանաւանդ երբ կենդա-նիին կաղացումը չատ է: Բերնակեղեւային տենդը միայն կենդանիներուն աշխատանքի եւ կաթի կո-րուստ չի պատճառեր, այլ նաեւ յաճախ անոնց մահուան պատճառ կը դառնայ:

Մեքսիկացի երիտասարդ բժիշկ մը՝ Մարքօ Անթօնիօ Կակղիօլա կը հաղորդէ թէ՝ բերնակե-ղային տենդը բուժելու համար հնարած է արագ, ցաւազրկիչ եւ ռատիումաղուձիի հաստատութիւնները, ինչ-պէս նաեւ հեմատոլոգիայի եւ արեան փոխներարկ-ման հաստատութիւնը: Իր գործունէութիւնը վերսկսած է Առողջապահութեան նախարարութեան կից Գիտական բժշկական խորհուրդը, կազմա-կերպուած է պատերազմի հետեւանքով յառաջ եկած հիւանդութեանց դէմ մաքառելու խորհուրդ մը: Կարգ մը գիտական խորհուրդներ (հակաքաղց-կեղային եւն.) վերսկսած են իրենց գործունէու-թիւնը: Վերակազմուած է Բժշկական Ընկերութիւ-նը՝ համաձայն առանձին մասնագիտութիւններու:

Մինչեւ 1950, հիւանդանոցներու մահճակալնե-րուն թիւը պիտի հասնի 7200ի, նախապատերազմ-եան շրջանին 50 առ հարիւրը: Բժշկական խնամքը պէտք է հասցնել, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, գիւղացի բնակիչներուն: Դաշտային մանկա-բարձական կայաններու թիւը պիտի բլլայ 600, այսինքն 1940ին եղածին կրկնակը:

Ամենակարեւոր խնդիրներէն մէկն է՝ պայքա-րը ջերմախտին (մալարիա) դէմ, անհնազ պայքա-րելով մանրէն փոխադրող մոծակներուն դէմ:

Բուժարաններու եւ հանդստեան տուներու ա-ղբջապահական վիճակը պէտք է բարելաւել: Այն-հրաժեշտ են փորձուած մասնագէտներ եւ լրիւ կա-հաւորում: Անցեալ տարի առողջապահութեան բաժնին մէջ կային առ նուազն 500 բժիշկ: Շնոր-հիւ անոնց կարելի եղաւ ամբողջացնել (կոմպլեկ-տաւորել) բժշկական պաշտօնները Երեւանի, Լե-նինականի եւ Կիրովականի մէջ: Բայց շրջանային կեդրոններուն մէջ, առաջուան նման, դժուար է մասնագէտ-բժիշկներու պակասը:

Անհրաժեշտ բժիշկները պէտք է ղրկուին դիւ-ղական տեղական մասնաճիւղերուն, մանուկներու եւ ծննդաբերներու օգնող հիմարկութիւններուն, թոքախտի, վեներական հիւանդութիւններու եւ մալարիայի դէմ պայքարող հաստատութեանց:

պարզ ու ժամանակակից մեթոտ մը: Իր դարմանումը փորձած է 150 կովերու վրայ, եւ բոլորն ալ փրկուած են վարակիչ ախտէն: Երկու կովեր դարմանումին ենթարկուած չբլլալով՝ մահացած են:

Տօքթ. Կակղիօլա, որ ձօն Հօփքինսի (Միացեալ Նահանգներ) համալսարանէն վկայուած է, նախապէս մասնաւոր ծանօթութիւն չունէր բերնակեղեւային տենդի մասին, այն առեն միայն հե-տաքրքրուեցաւ, երբ իր մէկ բարեկամին ծանօթ ագարակապան մը իրեն տեղեկացուց թէ ամբողջ հօտեր բնաջնջումի վտանգին մէջ կը գտնուին: Տե-ղին վրայ ուսումնասիրելով այդ տենդը եւ անոր հետեւանքները, հաստատեց թէ կենդանիներուն մահը ընդհանրապէս արդիւնք էր միջարգելու-թեան: Դարմանումի ձեռնարկելով, օրը երկու անգամ ախտաւոր կովերու երակներուն մէջ 42 կրամ «իւրօթռօփին»ի ներարկումներ կատարեց 50 խորանարդ սանտիմեթր լուծոյթի մը մէջ: Արդիւնք-քը անմիջական եղաւ, կենդանիները սկսան տիւ-բականէն աւելի խմել եւ վերսկսան իրենց ա-խորժակը: Երեք օրուան մէջ անոնց կաթի արտա-դրութիւնը բնականոն վիճակի վերածուեցաւ: Ոտ-քերու եւ պոչին վրայի վէրքերը «փէրմանկա-նաթ»ի լուծոյթով սրբելով, տասը օրուան մէջ վէրքերը բոլորովին անհետացան:

Այս դիւրը կենդանիներուն առողջապահու-թեան տեսակէտով ամենամեծ օգտակարութիւն մը ունի, եւ կը չուռած է անգնահատելի ծառայութիւն-ներ մատուցանելու առնասնապահներուն:

★ *Ինչպէս ուրիշ առթիւ խօսած ենք «Յառա-ջ»ի մէջ, Ա. Ռուսիոյ Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ՝ Փրոֆ. Վլատիմիր Ֆիլաթովի փորձառա-կան աշխատութիւնները մեծ յեղաշրջում առաջ բերած են ակնաբուժութեան մէջ մասնաւորապէս եւ վիրաբուժութեան մէջ ընդհանրապէս:*

Վերջերս յիշեալ գիտնականը վիրաբուժական հրաշալի գործողութիւն մը եւս կատարած է կնոջ մը վրայ, որուն դէմքը վարակուած էր մոլթախին անբուժելի ախտով մը (lupus): Նոր մեռած դիակի մը վրայէ մորթը առնելով եւ 5 օր պահ վիճակի մէջ պահելով, ան պատուաստած է կնոջ երեսին վրայ: Երկու յաջորդական պատուաստումներէ վերջ, հիւանդին դէմքը վերստացած է իր բնակա-նոն երեւոյթը:

★ *Վիլա – Նօվա – ոը Փէվայէն (Փորթուգալ) կը տեղեկացնեն թէ հարիւրաւոր մեթր տարածու-թեան վրայ բլուր մը տեղափոխուած է իր վրայի ծառերով, ժայռերով եւ հողերով: Շրջակայ գաւ-առակը բոլորովին խոպան երեւոյթ մը առած է, կարծես թէ հեղեղ մը քշած տարած է զայն:*

Այդ տեղափոխութիւնը տեղի ունեցած է ա-ռանց աղմուկի, առանց փոթորիկի, առանց տե-ղատարափ անձրեւի, պլայծառ երկինքի մը տակ: Տեղին գիւղացիները, պարզամիտ ու կրօնամոլ մարդիկ, երկնային պատուհասի կը վերագրեն այդ դէպքը, մինչդեռ եղածը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ յորդառատ անձրեւներու կամ ներքին ջրահոսանք-ներու հետեւանքով առաջ եկած ստորերկրեայ հողամասի մը տեղափոխութիւնը:

Հ. ՏԷՐՕՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Թերեւս ընթերցողը քիչ մը կը զարմանայ որ հայերէն իր բանաստեղծութիւնները եւ անգլերէն իր յուշագրութիւնը կը նետէ նոյն կշիռին մէջ. արժէւորելու համար նոյն չափերով: Գիտեմ սա-կայն թէ ինչ կ՝ըսեմ: Զգնելով ոչ մէկ աչքառու զանազանութիւն ընդմէջ երկու հատորներու իրա-կան փաստին —լեզուն հզօր ու մեծ ազդակ է մշա-կոյթի մէջ, բայց գրականութեան մը համար՝ գոր-ծիք մը — աւելորդ անգամ մըն ալ կ՝ըլլամ չանա-չած, թերեւս ապացուցանել շատ հին, սակայնմիշտ ալ մոռցուած տագնապ մը: Ասիկա տագնապն է արուեստին յաւիտենական միութեան: Այս դէմքին վրայ բառը, գոյնը, աչքարհամասեր, նոյնիսկ ոճը ժողովուրդի մը՝ երանգներ են, մէկ ու նոյն բանը եղանակաւորող: Ու այդ մէկ ու նոյն բանը, այս անգամ առանց վերադիրի, ու ընդդէմ հին ու նոր էսթէթիգաներու բոլոր յաւակնութեանցպարտեստն է ահա: Ժամանա՞կը. թերեւս փութաք հարցնել: Բայց միայն իմաստասիրութեան մէջ չէ որ անիկա մէկ եղանակաւորումն է, իրենց բառովը՝ modalité՝ մեր իմացականութեան: Արիւննե՞րը, ցեղե՞րը: Այո՛, մանաւանդ ատոնք որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ զարձեալ եղանակաւորուած, չըսելու համար մասնաւորուած, պղտիկցած նոյնիսկ՝ կեանքը: Հին տարազներ: Որոնք բոլորը կը դառնան օգտա-դործելի իրը կաղապարներ միշտ արուեստի գործը ձեւի զարնելու:

Այս քիչ մը հեռու նկատողութիւնե՛րը, զսեղ կարենալու համար որ Լ. Սիւրմէլեան իր երկու հատորներուն մէջ ալ նոյնն է մնացած բարերախ-տաբար: Բարերախտաբա՛ր, քանի որ մարդերու հոգեկան կերպարանքին վրայ դժուար հանդուրժե-լի դժբախտութիւն մըն է միշտ ինքնափոխու-թիւն մը, տեսակ մը դաւաճանութիւն, մեր ամէ-նէն արդար իրաւունքին, մեր իրաւութեան դէմ գործադրուած: Բանաստեղծ մըն էր Լ. Սիւրմէլ-եանը 1922ին: Այդ բանաստեղծն է նորէն, ուրիչ, չատ մը բաներ ըլլալէ առաջ ու վերջ, Լ. Սիւր-մէլեան 1945ին: Ու, ինչպէս բառերը — հայերէն, անգլերէն, չինարէն — անկարող են բան մը փո-խելու հոգիէն, ողղերու չարաչարում կամ դասա-ւորումն ալ անկարող են գրուածք մը տեսակաւո-րելու: Ներհեգէք արեւմտահայ տաղանդներուն անդարմանի արձակունակութեան, (նկատի չունիմ իրաւ բանաստեղծներու հատորները) եւ մեր այն արձակներուն, սփիւռքէն մանաւանդ, որոնք հա-րազատ քերթուածներու խռովքը կը ստեղծեն մեր ներսը:

Տեսէք թէ ինչպէս կ՝արտայայտուի կը հարց-նեմ ձեզի, տիկիններ եւ պարոններու մասին Նիւ-Եօրքի ձայնասփիւռը.

— «Այնքան խռովիչ որքան եղանակին որեւէ վէպը: Շատ աւելի բանաստեղծական՝ քան չատ մը բանաստեղծութիւններ: Շատ աւելի քնարական՝ քան չատ երաժշտութիւններ»:

Գիրքին տիրական ուժը ուրեմն կուգայ այս բանաստեղծականութենէն: Ու աւա՛ղ, մարդ բա-նաստեղծ պիտի չդառնայ... քառասունէն վերջ: Է այդ դժբախտ ճակատագիրը թերեւս մօրը ար-գանդին մէջ: Ու է այդ անտարազելի բանը՝ մա-նաւանդ իր գարունքին:

×

Լ. Սիւրմէլեան, իր վերջին հատորին մէջ ա-ւելորդ փորձ մը կ՝ընէ սակայն այս իրողութիւնը հերքելու, ուրանալով իր պատանութեան այն ձայ-ները որոնք լոյս փաւարթովսկաց էինկաղապարի, երբ մեղի կ՝ըսէ տարտամ, անընդունելի բաներ: Որ դիմեմ վերջին դիրքին, իր իսկ բառերով տալու համար այդ ցաւագին խոստովանանքը:

... «Ես չունէի աստուածային ներշնչումը, այնպէս ինչպէս ունի ամէն իրաւ բանաստեղծ: Ես ինծի կ՝երդէի, մէկ երկու երգ, յետոյ թուղթին կը նետէի խուրձ մը բառեր, ինչպէս որ կուգային ա-նոնք իմ մտքին, ինչպէս պիտի ընէր մէկը երբ հա-զերանական թէսթ մը կը դործադրէ դաղափարնե-րու զուգորդութեան վրայ: Այդ բառերը կը դաս-նային ես, ինծի, երաժշտական պատկերներով առ-լցուն: Ու, ամառպարելով, (ըսել կ՝ուզէ 3 Օ-ճախարարօրքին) այդ բառերը տողերու, տուներու մէջ դասաւորելով — միշտ ձգտումին մէջ նոր, յանդուգն, տպաւորիչ ըլլալու — ես կ՝ունենայի նոր «քերթուածը»: Գողութիւն էր ըրածս նկարնե-րէ քանի որ ամէն նկարի մէջ ես կը տեսնէի գրե-թէ միշտ քերթուած մը: Ու այս գողութիւնը կր խռովէր իմ խղճմտանքը: Ասիկա պարկեշտ բան մը չէր, նոյնիսկ այն պարագային երբ ուրիշներ չէին տեսներ ինչ որ պիտի ես: Կաղապարագործու-թի՛ւն: Ու այս ամէնը ծիծաղելի ըսուելու չափ դիւրին: Ապահովարար այս չէր եղանակը որով կը ղրկին իրաւ բանաստեղծները» (էջ 263):

Այս խոստովանանքին անկեղծութիւնը չեմ ձգեր կասկածի տակ: Բայց անոր ներքը փաստասեր-ուած նպատակն ալ չեմ արժեւորեր Լ. Ս.ին պարզ-մտութեամբը:

Ե՞րբ իրաւ է բանաստեղծը: Ահա ողբեր-գական հարց մը: Իրմէն աւելի պղտիկ, ես կը սպասէի ... կարմիր հազին? բանաստեղծ մը ըլլա-լու համար, քանի որ իմ իրաւ բանաստեղծին վրայ (Պ. Դուրեան) ես կը հաւատայի այդ չարաչուք աղղանշանին յուսութքին: Տասնըվեցդի դռներուն ես ալ հետեւեր եմ Դուրեանին հառաչանքներուն, լճակներուն, թրքուհիներուն ու... դրեր քերթ-թուածներ որոնք տուեր եմ կրակի: Լ. Սիւրմէլ-եան Պոլիս չմտան մէջ էր զարգացած գրականու-թեան մը հետ:

(2) Ե. ՕՇԱԿԱՆ

ջեւ,Ֆրանսայի անկախութիւնը կրնայ ապահովուիլ վերակազմելով Եւրոպան: Նոր Եւրոպան պէտք է հաւասարակշռութիւն մը վայելէ, այլապէս չի կրնար շնչել եւ ծաղկիլ»:

«Զորս շաբաթ պարապ անցուցիք»

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Զորսերու Նորհուրդը Բ. օր Յունկէս ժամ ամուլ վիճամանութիւն մը եւս ունեցաւ Գերմանիոյ առժամեայ կառավարութեան մասին: Ժողովէն վերջ, Պ. Պէվին յայտարարեց հետեւեալը.

— «Զորս շաբաթէ ի վեր հոս ենք եւ բացարձակապէս ոչինչ ըրած ենք: Ես կարղացի բոլոր տեղեկագիրները եւ չգտայ մէկ հատ կարեւոր համաձայնութիւն յանձնաժողովներու, նոյնիսկ Զորս նախարարներու խորհուրդին մէջ»:

Բրիտանական պատուիրակութեան ուրիշ մէկ ներկայացուցիչն ալ յայտարարեց.— «Առանց չափազանցութեան կրնամ ըսել թէ բացարձակապէս ոչինչ եղած է»:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը դիտել տուաւ թէ տակաւին կը գտնուին օրակարգի առաջին նիւթիվրայ որ կը բաղկանայ 7 կէտերէ եւ որճշդուած էր Նիւ Եորքի մէջ: Այժմ օրակարգը կը բաղկանայ 14 կէտերէ, ճիշդ կրկինը: Աւստրիոյ մասին անդամ համաձայնութիւն գոյացած չէ տակաւին:

★ Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին պատուիրակը, Կրոմիքօ, խստօրէն քննադատեց նախագահ Թրումընի ծրագիրը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օգնելու մասին, դիտել տալով թէ այդ ձեռնարկը պիտի տկարացնէ Միացեալ Ազգերու հեղինակութիւնը: Այս առթիւ պահանջեց որ Մ. Նահանգները յանձնեն իրենց բոլոր հիւլէական ռումբերը, իբրեւ նախապայման սպառազինութեանց կրճատման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱԻ պելժիացի մասնիչ մը, Ժոռժ Տէլֆան (Masuy), 34 տարեկան, որ 1940էն իսկ եղած էր կէստափոյի ամէնէն դործօն անդամներէն մէկը: Պելժիոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր զայն 1940 Յունիսին, բայց Գերմանները ազատեցին իրենց արշաւանքի ընթացքին: Տէլֆան անցնելով, անձնուիրութեամբ ծառայեց կէստափոյին: Միեւնոյն ատեն գնումներ կը կատարէր ի հաշիւ գերմանական կազմակերպութեան մը որուն կը պատկանէր նաեւ փախստական Եւվանովիչը: Թերթերը կը դրեն թէ Տէլֆան անդամ էր Ավընիւ Ռոռի Մարթէնի կէստափոյին եւ անխնայ պայքարեցաւ Դիմադրական Ճակատին դէմ, ձեռք անցընելով շատ մը ցանցեր եւ ձերբակալել տալով բազմաթիւ հայրենասէրներ: Ինքն էր հնարած բաղնիքի չարչարանքը: Ազատագրութենէն վերջ Սպանիա, յետոյ Գերմանիա դացած էր, ուր ձերբակալուեցաւ:

ՈՒՐԻՇ ՄԱՏՆԻՋ ՄԸ ԵԻՍ ձերբակալուեցաւ, Լուսաւ Պուչէ, ձախողած դերասան մը որ հռչակաւոր արուեստագէտ Անռի Պորի մանկութեան ընկերը եղած էր, բայց մատնելով, դարձաւ անոր դահիճը: Անռի Պորի մահէն առաջ, Գերմանները ըսեր էին իրեն.— «Ձեզ մատնած է ձեր մերձիմերձն մէկը եւ եթէ անունը լսէք, ձեր ղլխուն մնացեալ մազերը փուչ փուչ պիտի ըլլան»: Պուչէ կը չարունակէր չարժանկարի արուեստագէտին տուներ երթալ, նոյնիսկ ներկայ եղած էր անոր աղջկան ամուսնութեան, բայց կը լրտեսէր զայն անողորմ աւելութեամբ: 1941ին իր կիրքը չպահեցուց մատնելով արուեստագէտը որ Գերմանիա կը դտնուէր: Կէստափոն Փարիզ փոխադրեց Անռի Պորը, բանտարկելով Շէռզ Միտիի, կինն ալ՝ Սանթէի մէջ: Անխնայ հարցաքննուելով, չարչարուելով, երբ օր մը ոտքի ելած էր, գերման պաշտօնեան, Տաննէքէր, հարցուց թէ ինչո՞ւ ոտքի ելած է: Արուեստագէտը պատասխանեց.— Ձեզի համար նուաղ վատութիւն պիտի ըլլար ծնծղել ոտքի վրայ կեցած մարդ մը»: Գերմանները վախնալով որ դոհը կը մեռնի բանտին մէջ, տուն փոխադրեցին, հսկողութեան տակ, բայց դրեթէ ամէն օր կը հարցաքննուէր: Մարմինը վէրքերով ծածկուած էր, կմախք դարձած եւ վերջապէս մեռաւ 1943 ապրիլ 20ին, ահռելի չարչարանքներու մէջ:

63 ՏԻՊԱՐ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ պիտի բացուին այս շաբթու, 3, 7, 10, 12, 13, 14, 15 եւ 17 թաղամասերուն մէջ, աժան նպարեղէն ծախելու համար, կառավարութեան տրամադրած ապրանքներով:

ԱԹԵՆՔԻՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 14 անցագիրներ յանձնեց խորհրդային դեսպանին եւ պաշտօնեաներուն համար, որոնք մեկնիլ կ'ուղէին:— Խորհրդային կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց, բոլորովին անհիմն հռչակելով յունական թերթի մը մէջ հրատարակուած տեսակցութիւն մը՝ Սթալինի հետ եւ պատասխանատու համարելով Յունաստանի կառավարութիւնը: Այս վերջինը պատասխանեց թէ կարծեցեալ տեսակցութիւնը հրատարակող թերթը միշտ պայքար կը մղէ կառավարութեան դէմ, թէ մամուլը բացարձակապէս ազատ Յունաստանի մէջ, թէ յունական բոլոր թերթերը հրատարակեցին Մոսկուայի հերքումը եւայլն:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ Փարիզի չեխ հիւպատոսը, ինքզինքը վար նետելով Փալէ որ Շայեոյի պատչդամէն: Ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ Թոյն առած է, հիւծախտաւոր ըլլալով:

ԱՄՍԱԿԱՆ 7000 ՖՐԱՆՔԷՆ ՊԱԿԱՍ աշխատավարձ առնողները բացառիկ վճարում պիտի ստանան Փետր. 1էն Յուլիս 1: Ուրեմն եթէ մէկը ամսական 6400 ֆրանք կ'առնէր, 856 ֆրանք հատուցում պիտի ստանայ: Այս օրէնքէն չեն կրնար օգտուիլ հողագործները, բնակարաններու դոնապանները եւ տունը աշխատողները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հեռաձայնի 350.000 պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին Բ. օր, ջլատելով ամբողջ երկրին կեանքը: Հանքագործներու գործադուլն ալ վերսկսաւ:

ՊՈԼՍՈՑ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը պիտի կրճատէ Էէյֆէլի աստուածարանական վարժարանին թուրքերէնի դասերը, դոհացում տալու համար Յոյներուն:

ՓԷՐՓԷՆԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿ, Տոքթ. Մէնէմէնլ, որ միեւնոյն ատեն անոր մտերիմ խորհրդականն էր, իր վարած ինքնաշարժին տակ մնաց, Մէյերկրահանի ափերուն վրայ եւ վայրկենապէս մեռաւ: Կինը եւ աղջիկը թեթեւապէս վիրաւորուեցան:

ՇԱՂԿԱՅԻ 33 դէպքեր միայն պատահած են Փարիզի մէջ, բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ կը համարուի պատուաստը: 1942ի այս եղանակին հարիւրի կը հասնէր հիւանդներուն թիւը:

ՀԱՅ ՕԴԱՁՈՒ ՄԸ, Հայրապետեան, ախոյեան Փարիզի եւ Ֆրանսայի, զգեստեց ամերիկացի կռփամարտիկը, ձէֆ Բրօն, Պերլինի միջդաշնակցային մրցումներուն մէջ: Ֆրանսական թերթերը ջերմապէս կը գնահատեն այս յաղթանակը իբրեւ Ֆրանսայի միակ յաջողութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, **Théâtre de la rue d'Alger**
կիրակի, **13** Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը **4**ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆոնիէ երաժշտութեան, ղեկավարութեամբ

Աւրա Պարթեւեանի

կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի): Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր-Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օպերայի վերջին վարագոյրը: Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Պ. ՅԱԿՈԲ ՋՈՒՀԱԿԵԱՆի մահուան առթիւ: Ստանալ «Ցառաջ»էն:

ՅԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ դաղութը (կազմակերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մամուլի ներկայացուցչութիւն եւն.) իր Յայդահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12 ապրիլ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, «Պոէսկան Մարսէյէզի» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹՐՔՃԵԱՆի: Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտ մը, պար, ընտրութիւն «Օրիորդ Հայաստան»ի, լաւագոյն պարող-դոյգի եւ զինուորական լաւագոյն դրուատագիր ստացողի:— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի երգչախումբը: Ա.ճուրդ չկայ: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այցելու ուսուցիչ մը պատրաստ է դասաւանդել՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները դիւրամատչելի գիներով: Փափաքողները արձանագրութեանց համար, կը հրաւիրուին դիմել հետեւեալ հասցէին.— Noroyan Frères, 57 rue Barnard du Bois, Marseille:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑՔ

Դպրոցասէրի պարանոցիկ ցերեկոյթին, նախադահութեամբ Պ. Պետրոս Պալըգճեանի, ապրիլ 13ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges V-ի չքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի դանձապահ Պ.Ս. Ա.ճէմեանի, 12 rue Cadet:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Բ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ առ հինգշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարդ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՎԻԼԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր, չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարդ:

ՍԻՆ ՇԱՄՈՆԻ Նոր Սերունդի «Վազդէն» խումբի ընկերային ժողովը հինգշաբթի ժամը 8ին: Սովորական վայրը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի 13 ապրիլ, Նորկիրակի, Փարիզ Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յարգարժան ընտանիքի անդամները:

★ Խաչատուրեանի հնդկական նկարահանդէսը բաց պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 15:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սիմոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մավեան, փոքրիկն Մովսէս Սարեւտարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200ական ֆրանք կը նուիրեն Սէն Ժէրոմի Կապոյտ Խաչին:

ՊՈՄՈՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբը իր խորին ցնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վարդանոյ Ադամեանի, որոնք 50 կարմիր հաւկիթ նուիրեցին խումբին, Զատկի առթիւ:

ԹՒՆԻՍԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ.— Յառաջիկայ, հինգշաբթի 10 ապրիլ, ժամը 18ին, կազմակերպուելիք հաւաքոյթ, փրոֆ. Ժիրայր Ֆէրմանեանի ղեկավարութեամբ: 32-34 բիւ Սէն Լազար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնատեղին: Փութացէք արձանագրուիլ:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ծախու է տանիքայիզ պէս բնակելի երկյարկանի տուն մը: Իւրաքանչիւր յարկի վրայ 2 սենեակ եւ խոհանոց մը: Առջեւը cours: Կաղ, ջուր, էլեկտրականութիւն: Դիմել, Arkaïan, 10 Cité Le Roy, Paris (20): Métro Jourdan:

Աչքը լոյս տար հայ լուսանկարիչներուն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐՈՒՆ 20 % ԶԵՂՉ

Կը ծախենք Ալամիւնիք գործիքներ, կ'առնենք եւ կը ծախենք նաեւ 13—18, 10—15, 9—12 Ռըփորթաժի մեքենաներ: Ունինք նաեւ թիրէօզ, Գիւվէք, Ռէֆլէէս եւ Լայֆա գործիքներ:

Դիմեցէք ՄԵՐԿԵՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ,
2 rue Curie K. Bicetre (Seine), Porte d'Italieէն 7 վայրկեան:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ե. Գ. փա. փագեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՅԱԿՈԲ
ՄՈԹԵՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 10 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 10 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5006-Նոր շրջան թիւ 615 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏ ԿԸ ՑԱՐԴԱՐԵՆ

Այլեւս ոչ մէկ տարակոյս՝ թէ Մ· Նահանդներու նախագահը վճռապէս ասպարէզ նետուած է, ամրապնդելու համար անգլեւաքսոն ճակատը Մոլին եւ Մօսաւոր Արեւելքի մէջ։

Եթէ մինչեւ հիմա հրատարակուած տեղեկութիւնները բաւական չեն, ահաւասիկ երեք փաստեր եւս։—

1. Նախագահը ինք նոր ճառով մը կը պաշտպանէ իր ծրագիրը, նոյնիսկ թելադրելով որ Մ· Նահանդները «ի հարկին Միացեալ Ազգերուն տեղը բռնեն», օգնելու համար այն ազգերուն որոնց ապառնի անկախութիւնը վտանգուած է։

2. Վերակոչի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովը, որ բազմաթիւ հարցումներ ուղղած եւ լուսաբանութիւններ ստացած էր, ոչ միայն միաձայնութեամբ կը պաշտպանէ նախագահին ծրագիրը, այլեւ ստիպողական կը դանէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խոստացած օգնութիւնը։

3. Ուղիղը Լիփմըն, ամերիկեան աշխարհակալութեան լեզուանի բերանը, որուն «Այսօր եւ Վաղը» բազմաթիւ թերթերու մէջ կ'արտատպուի միեւնոյն օրը, իր վերջին դրութեամբ կը պահանջէ որ Ամերիկա բացորոշապէս խոստովանի մէջամտութեան սկզբնական նպատակը,— Ամերիկայի զինուորական ուժը հակադրել խորհրդ· ուժին։

— « Արդարեւ, զինուորական եւ դիւանագիտական վտանգները աւելի մեծ պիտի չըլլան, դրեթէ սոյդ է որ աւելի փոքր պիտի ըլլան, եթէ կառավարութիւնը բացորոշապէս հակադնէ Մոսկուայի, Եւրոպայի եւ մեր ժողովուրդին, թէ ռազմապիտական գործողութիւն մըն է որ կը կատարուի, թէ ան սահմանուած է ոչ միայն զսպելու խորհրդային ուժը, այլ եւ կծկելու զայն։

« Մենք Թուրքիան եւ Յունաստանը ընտրած ենք ոչ թէ որովհետեւ անոնք մասնաւորապէս կարօտ են օգնութեան, ոչ թէ որովհետեւ փայլուն դրութիւններ են ժողովրդապետութեան եւ չորս ազատութեանց, այլ որովհետեւ ռազմագիտական նկատմամբ են դէպի Սեւ Ծով եւ Մ· Միւթեան սիրտը։ Մեր ուժը գործածելով այն կէտին վրայ ուր Մ· Միւթիւնը ամենէն աւելի խոցելի է, մեր նպատակն է թերեւս նիշումը ամբողջ Եւրոպայի սահմանին վրայ եւ թուլցնել խորհրդային սեղմումը եւրոպական ցամաքին վրայ։ Երբ միջոցներ ձեռք կ'առնենք, վստահ ըլլալու համար թէ կըրնանք Սեւ Ծով մտնել, ոչ միայն կ'ապահովենք թէ Սովետները Միջերկրական պիտի չմտնեն, այլեւ վստահ կ'ըլլանք թէ պիտի կրնանք արդիւնաւորապէս բանակցիլ անոնց հետ, իրենց զինուորական ուժերը Եւրոպայէն հաշելու համար»։

Ամերիկայի հրապարակագիրը կը խոստովանի այս քաղաքականութեան վտանգները եւ ծանրութիւնը։ Բայց, կ'եզրակացնէ թէ ուրիշ ելք չկայ·

— « Այլապէս հետեւանքը պիտի ըլլայ բռնապետական ձգտում եւ բշնամութիւն, եւ ի վերջոյ բազաֆացիական պայքար եւ համաշխարհային աղետալի պատերազմ մը»։

Մ· Նահանդներու պաշտօնական բերաններն ալ նոյն երգը կ'երգեն,— պէտք է օգնել Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ ուրիշ «ճնշուած» երկիրներու, ի խնդիր խաղաղութեան։

Իրականին մէջ, նորէն ազգեցութեան պայքարն է որ իր կոռոշները կը ցցէ Մօսաւոր Արեւելքի ջուրերուն մէջ։

Ամերիկացիները պարզապէս ճակատ կը յարդարեն խորհրդային տիրապետութեան դէմ։ Պայքար մը որ թէ քաղաքական է, թէ տնտեսական եւ թէ վարդապետական։

Անոնք որ կուսակից են նոր քաղաքականութեան, կը ճգնին ապացուցանել թէ Ամերիկայի ապահովութիւնն անդամ վտանգուած է, եթէ միջոցներ ձեռք չառնենք։

Ամէն պարագայի մէջ, դիրքեր են որ կը ճշդուին, զանազան պատրուակներու տակ։

Ինչ նշանախօսքեր ալ արձակուին այս առթիւ, ոչինչ կը փոխուի անոդոք իրականութենէն.— աշխարհակալութիւն։

Ոչ մարդիկը փոխուած են, ոչ ալ բարքերը։

Երկէ վեց էին մրցակիցները։ Երկուքը խորտակուեցան, ահա մնացեալները կը չափուին իրարու հետ։

Ինչպէս կրնայ խաղաղիլ աշխարհը, երբ, ամէնէն առաջ, Մեծերն են որ իրար չեն հասկնար··

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

5000 ԹՈՒԵԱԿ ՄԸ

Մեզ բան չէ, պիտի ըսէք, յիշեցնելով եւրոպական, մանաւանդ անգլիական թերթերը։

Բայց դժուար չէ բացատրել անոնց պարագան, — անհաչիւ դրամագլուխ, օրական հարիւր հազարաւոր, մինչեւ ուսկէս — 2 միլիոն սպառում, մեծագումար ազդեր, դաշտի վարկեր, պետական օժանդակութիւն եւայլն։

Իսկ մերի՞նը, պահելով բոլոր համեմատութիւնները։ Զուրկ այս բոլորէն, եւ ահաւասիկ 5000 թիւ։

Մեր թերթերն ալ կը նմանին մեր միւս հանրային ձեռնարկներուն։ Անոնց գոյութիւնը առեւտրական հիմքերու վրայ դրուած չէ։ Կը բաւէ որ համարձակին ճամբայ ելլել, ժողովուրդը, մեր անման ժողովուրդը կը պահէ զայն տասնոցներով եւ սանթիմներով։

«Ցառաջ»ի քսան տարին իւղի մեղրի պէս անցած չէ անշուշտ։ Մասնաւորաբար պատերազմէն առաջ չատ է տեսած այս թերթը տաք ու պաղ օրեր։ Տաղնապ չարաթ օրուան վճարումներուն, տաղնապ թուղթի փոխանակագիրներու։ Բայց երբեք չէ ընկրկած, երբեք չէ վհատած, հեղհեղէ ամրանալով, տարածուելով։

Եթէ ընթերցողը ինք միշտ գնահատած է գայն, անոր աշխատաւորներն ալ, խմբագիրէն մինչեւ պրաչարը կամ թերթ ծալլողը եռապատկած ճնշիրենց մարդկային ուժերը։ Ամէն մէկը աշխատած է երկու երեք մարդու տեղ։ Թերթը իրենց համար հոգեկան այնպիսի դրօհացում մը պատճառած է որ խմբագիր թէ աշխատակից, պաշտօնեայ թէ ցըրուիչ անոր վրայ նայած են ինչպէս հայր մը իր զաւկին վրայ, անոր մեծնալը, զարգանալը, յառաջդիմելը տեսնելով, հրճուելու համար։ Ահա այդ սէրը, այդ դուրգուրանքը բերած է «Ցառաջ»ը իր 5000 թուեակին։

Ան երբեք պէտք չէ ունեցած սրտառուչ կոչերու, բանի լրթերցող ճարելու։ Իր ճիգը եղած է միայն սիրցնել ինքզինքը։ Այդ սէրը իր ընթերցողին քով ամէնէն հաստատուն եկամուտն է «Ցառաջ»ին, ամէնէն մեծ ապահովութիւնը իր տեւականութեան եւ բարգաւաճման։

ՍՕՍԻ

ՏԱՐՕՒՆԻ.— ԴԱՒԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ երկուշաբթի օր մեռած է Պ· Գաւլօ Շահինեան, Հ· Մ· Ը· Մ·ի առաջամեայ կեդր· վարչութեան նախագահը, որ բժշկական գործողութեան մը ենթարկուած էր անցեալ շաբթու։

Ծնած Սկիւտար (Պոլիս) 1893ին, հանգուցեալը զաւակն էր փաստաբան Շահին Էֆէնտիի, ինչպէս կը կոչէին այն տունն։ Ունէր ուրիշ երկու եղբայրներ։ Ուսումը առած է նախ Պէրպէրեան, յետոյ Կարապետեան վարժարանին մէջ, աւարտելով 1911ին։ Պահ մըն ալ հետեւած է Պոլսոյ Իրաւագիտական վարժարանին, ինչպէս եւ քիմիական դիտութենէց։ Վերջին արտազաղթին (1922) անցաւ Պուլկարիա, յետոյ Փարիզ, ուր կը զբաղէր առեւտրական գործերով։ (Պատերազմէն առաջ ճաշարան մը կը բանեցնէր)։ Մէկ տարիէ ի վեր քանի մը հին անդամներու հետ ձեռնարկած էր Հ· Մ· Ը· Մ·ի Ֆրանսայի շրջանին վերակազմութեան։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի շաբթի, ժամը 2.15ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

ԿԱԹՈՂ· ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ դիւանէն կը հաղորդեն թէ Աբր· Պահապանեան ղերապայծառ, ընկերակցութեամբ Հ· Մոմճեան վարդապետի եւ Հոգաբարձութեան անդամներու, Ապրիլ 2ին՝ այցելեց կաթող· պատուիրակին եւ սիրալիր կերպով ընդունուեցաւ քահանայ Հայրերու, վարչական ժողովի եւ Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամներու կողմէ՝ պատշաճ հիւրասիրութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ամերիկեան հրաձգարանները, թենդանօթներ եւ թեթեւ զէնքեր պիտի ստանայ, համաձայն ամերիկեան աղբիւրներու։ Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ Թուրքիա պէտք ունի արդիացնելու իր սպառազինութիւնները, որոնց մեծ մասը դնած էր Գերմանիոյ մէջ, պատերազմէն առաջ։ Թուրքիոյ տրուելիք 100 միլիոն տոլարով պիտի գնուին Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ մնացած ամերիկեան ապրանքները։

ՁՕՐ ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Նոր կուսակցութի՞ւն

Տեղական մամուլը եւ քաղաքական հոսանքները լրջօրէն կը զաղին զօր· տը Կոլի նոր բանախօսութեամբ, որ կրնայ դուռ բանալ չատ մը անակնկալներու։

Բանախօսութեան առաջին արդիւնքը եղաւ նոր խմբակցութեան մը կազմութիւը Սթրազպուրկի մէջ, նախադահութեամբ նախկին նախարար Սուսէթէլի։ Նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուի «Համախմբում Ֆրանսացի ժողովուրդին», (Rassemblement du Peuple Français, = R. P. F.) որ ներշնչուած է զօրավարին հետեւեալ յայտարարութենէն։— «Ժամանակն է կազմելու Ֆրանսացի ժողովուրդին համախմբումը որ, օրէնքի սահմաններուն մէջ, պիտի կատարէ խորունկ բարեներդումներ պետութեան մէջ»։

Արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, յանձնախումբեր կազմելու համար բազմաթիւ նահանդներու մէջ։ Զօրավարը բարեացակամութեամբ կը դիտէ այս չարժումը, բայց տակաւին չէ յայտնած թէ կ'ուզէ՞ գլուխն անցնիլ քաղաքական կուսակցութեան մը։ Ինք միշտ կը յայտարարէ թէ կ'ուզէ վեր մնալ բոլոր կուսակցութիւններէն, միշտ մատնանշելով անոնց տակաւորութիւնները եւ սխալները։ Սթրազպուրկի ճառէն վերջ զօրավարը վերադարձաւ իր մենաստանը, եւ կը պատրաստէ յաջորդ ճառը զոր պիտի խօսի Պոռոտյի մէջ։ Կ'ըսուի թէ պիտի այցելէ նաեւ Մարսէյլ, Ռուան եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներ։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Յաղթական Կամարին առջեւ (Էթուալ) պիտի երեւայ յունիս 18ին,— տարեդարձը այն պատմական օրուան ուր դիմադրութեան կոչն արձակեց Լոնտոնի անթելէն (1940)։ Շատեր կը վախնան որ եթէ զօրավարը հրապարակաւ երեւայ, համայնավարները կրնան հակացոյց մը կազմակերպել։

Ամէն պարագայի մէջ, իրազեկները կը հաւաստեն թէ զօրավարը պիտի չարունակէ իր պայքարը։ Այս հետեւանքարին առջեւ, համայնավարները արդէն իսկ բացէ ի բաց կը խօսին ընդհանուր գործադուլի մասին, «պաշտպանելու համար ժողովրդապետութիւնը»։ Անոնք մինչեւ անցամ զօրավարը կ'ամբաստանեն թէ կ'ուզէ նոր «Հրեղէնձիաչ» մը ստեղծել, հետեւողութեամբ գնդ· տը Լահոքի։

Ընկերվարականներն ալ չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնները։ Լէոն Պլում իր ամենօրեայ խմբագրականներով կը մատնանշէ զօր· տը Կոլի բռնած դիրքին անպատեհութիւնները, հետզհետէ աւելի խիստ։ Կուսակցութեան Վարիչ Մարմինը կոչ մը հրատարակեց երէկ, արձագանգութեան հրաւիրելով ժողովուրդը։ «Կուսակցութեան դաղափարին ժխտումը, ինչպէս նոր կուսակցութեան մը ստեղծումը ուրիշ բանի չեն կրնար յանգիլ եթէ ոչ անձնական իշխանութեան։ Ժողովրդապետութիւնը չի կրնար ապրիլ առանց կուսակցութեանց· անոնց ջնջումը կամ այլափոխումը պիտի դառնար ապղանչանը եւ միջոցը դիկտատորութեան»։ Գնահատելով հանդերձ զօրավարին անցեալ ծառայութիւնները, կոչը դիտել կուտայ թէ ան 15 ամիս անկաշկանդ վարեց երկիրը, վայելելով այնպիսի իրաւասութիւններ զոր ոչ մէկ նախագահ ունեցած էր Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր, բայց առանց մըն ալ ձգել հետացաւ, առանց լուծելու հրատապ խնդիրները։ «Այսօր իսկ, պարզելով իր պայքարը Ֆրանսայի ժողովուրդին առջեւ, ոչ մէկ որոշ լուծում կ'առաջարկէ։ Կոչ մը ուղղել «Ֆրանսացի ժողովուրդին համախմբում»ի մը համար, առանց որոշ ծրագրի, կը նշանակէ կոչ մը համախմբուելու մէկ անձի չուրջը»։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը բացառիկ նիստ մը դումարեց այս հարցին առթիւ։ Կառավարութիւնն ալ կը զբաղի նոյն հարցով։

Ախտրական Քիւրտերը կը վերադառնա՞ն

Ինչպէս կը յիշուի, 1925ի քրտական ապստամբութենէն վերջ, քիւրտ ժողովուրդն ալ նախ փնդհանուր ջարդի, յետոյ տեղահանութեան ենթարկուեցաւ։ Այս առթիւ Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներէն արեւմտեան չրջանները, մինչեւ Պրուսա եւ Թրակիա փոխադրուեցան զանազան ցեղախումբեր։

Կը թուի թէ այս ճակատի վրայ եւս «բարեփոխումներ» սկսած են Թուրքիոյ մէջ։ Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը, որ հաղորդուած է Անգարայէն։—

Ձեռնհաս չրջանակներէ կը հազորդուի թէ որոշուած է ազատ ձգել այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք պարտաւոր էին երկրին զանազան տեղերը բնակիլ։ Որոշումը արդէն իսկ գործադրութեան դրուած է։ Իրենց տեղերը վերադարձած են այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք արեւելեան ինչ ինչ նահանգներու մէջ կը բնակէին եւ սակայն հարկադրուած էին արեւմտեան նահանգները բնակիլ։

(Աւելցուած շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԸՆԴՎԶՈՒՄ

Որքան բուռն է մեր սէրն ու զուրգուրանքը հանդէպ հեռաւոր հայրենիքի, որքան խոր մեր հրճուանքը նրա այս կամ այն յաջողութեան առթիւ, այնքան էլ սիրտ խոցող են այն մութ ամպերը, որոնք թաւալ են Ս. Հայաստանի կապոյտ երկնակամարի վրայ:

Այդ ամպերից մէկն է լեզուի հարցը:

Նախ մէկ ճշտում: Մենք նրանցից չենք, որոնք միանգամ ընդմիշտ, յաճախ անգիտակցօրէն, սեւ կամ վարդագոյն ակնոց են հագած խորհրդային աշխարհը դիտելու համար: Հին յեղափոխական - ներս բարեխղճութիւն եւ աղնուութիւն ենք դնում մեր մտածողութեան եւ գործի հիմքում: Առար - կայօրէն լաւին լաւ ենք ասում եւ վատին վատ: Փառք Աստուծոյ, ապրում ենք մի ազատ երկրում եւ ոչ թէ «իսկական ժողովրդավարութեան» մէջ, ուր միայն ովասիաններ են թոյլ տրւում երգելու: Երբեք համր չենք մնում է տես խորհրդային իշխանութեան կատարած դրական աշխատանքի, բայց եւ պիտի ցաւումով դատապարտենք նրա գործած սեւերը մեր հայրենի աշխարհում:

Բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ Ս. Հայաստանի ղեկավարները ամէն օր մի քանի տասնեակ ամուր քարերդուրս են նետում դարերիընթացքում կերտւած հայ լեզուի չէնքից եւ նրանց տեղը լեցնում անգոյն, ջրալի չաղախով: Վերցրէք երեւանի տպարաններից ելած պարբերականները, գիտական ու մասամբ գրական արտադրութիւնները եւ ձեր աչքերից աղի արցունքներ կը թափուին նրանց «հայկերնի» վրայ:

Չես հասկանում, թէ ինչ նպատակով խորհրդային գրչապետները կուրօրէն կրճքներին են սեղմել լեզուն անդամահատելու այս անիմաստ քաղաքականութիւնը: Իրենց իսկ զաղափարաբանութեամբ ժողովուրդների մշակոյթը հիմնուած պիտի լինի «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ ընկերվարական» սկզբունքի վրայ: Արդ, ինչո՞ւ այդ «ձեւը» Ս. Հայաստանում զարձնում են անձեւութիւն կամ տճեւութիւն: Կարելի՞ է ենթադրել, որ անհամար օտար բառեր խոթելով մայրենի լեզուի մէջ եւ վտարելով նրանց բուն իմաստը ուղ հայերէն բառերը՝ համայնավար պետերը ձգտում են իրենց ամենալայն չափով հասկանալի դարձնել զանգւածներին: Ոչ եւ ոչ: Ընդհակառակն: Հայ աշխատաւորին նրանք հրամցնում են դժւարին հանելուկի նման բառեր ու հատուածներ, որոնք, որքան էլ նա գլուխը քորի, պիտի չկարողանայ ըմբռնել:

Օրինակ, ի՞նչ կը հասկանայ գիւղացին Ս. Հայաստանի հնգամեայ «պլանի» այս նախադասութիւնից,—

« Հայկական Սոցիալիստական Սովետական Ռեսպուբլիկայի Աւտոմոբիլային Տրանսպորտի Մինիստրութեան աւտոմոբիլային պարկն աւելացնել վեց անգամ»:

«Պարկ» բառը հայերէն ենթադրելով՝ կիսադրադէտ մշակին ուրիշ բան չի մնում, քան իր կովի հետ միասին քթքթալ աւտոմոբիլով լեցուն եւ վեց անգամ մեծացող «պլանի» պարկի վրայ: Ամենայն հաւանականութեամբ, պլանի նախագահ Ս. Մովսէսեանը Նոր Նախիջեւանցի է եւ սիրում է դործածել հայրենի քաղաքի բնակիչների հայերէնը, որոնք ասում էին.—«պտիչկէն ծառին սիդիտէ արել». մեր հայերէնով — թռչունը նստել է ծառի վրայ: Նոյն «պլան»ում յաճախակի կրկնւած օտար բառերից մենք կազմեցինք ի պէտս նախագահ Ս. Մովսէսեանի մի զեղեցիկ նախադասութիւն.—

«Սորատային կարտոֆիլի սեզոնային տրանսպորտն ինտենսիվացնելու պրօցեսում մոբիլիզացիայի ենթարկել ինժիներ-տեխնիկական կազրերն ու ռեզերվները կիրառելով նրանց պրեմիաների ոչժիմը»:

Թող ներողամիտ լինի, որ կարճ եղաւ նախադասութիւնը, որովհետեւ «դեօվլուգիս ջամերը բուղլամիչ են եղել»:

Սարսափելին այն է, որ ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ մեր արեւն է միայն խաւարում: Աւելի քան կէս դար ռուսերէն ենք կարդում եւ որեւէ տարբերութիւն չենք տեսնում Նիկոլա Բ.ի եւ Ստալինի ժամանակի ռուսերէն լրագրական կամ դրական լեզուի մէջ: «Իզվեստիա»յի կամ «Պրաւդա»յի խմբագրականները, լեզուի տեսակէտից, մաղաչափ չեն չեղում «Նովոյէ Վրեմիա»յի, «Ռուսկօէ Սլօվօ»ի, «Ռուսկիէ Վէդոմոստի»ի եւ այլ հին անանձի լրագրերի խմբագրականներից: Գրականութեան մէջ էլ նոյնն է: Լեւ Տոլստոյի եւ Ալէքսէյ Տոլստոյ լեզուները հարազատ հայր եւ զաւակ են: Մ. Գորկին նոյնն էր հին թէ նոր իրաւակարդում:

Մեր վէրքն աւելի է խորանում, երբ տեսնում ենք, որ մշակոյթով մեզնից աղքատ խորհրդային ազգեր աւելի մաքուր լեզու են գործածում քան մենք: Մեր հարեւան Ադրբէջանցիները հայ համայնավարների նման բնորոշ չրջանին օկրուգ չեն ասում, այլ դայիր, րէգերվ չեն ասում, այլ էհտիաթլար, միւնտր չեն ասում, այլ նագիր: Ա՛ռ՛ղ նախարար, աղնիւ ու գեղեցիկ կոչում, որ երկու հազարամեակ ապրեցիր մեր պատմութեան մէջ, այսօր գերեզման են իջեցնում մի քոսոտ «մինիստր» բառից, որն արեւմուտքում երբեմն չըննորհւում է ակրաէրին եւ տիրացուին:

Նախանձելի եւ մանաւանդ Բալթեան ազգերն ու Կարելօ-Ֆիններըը: Նրանք աննչան չափով թոյլ են տալիս ռուսերէնին քիթը մխրճել իրենց լեզուների մէջ, չունին ոչ սովետական, ոչ օկրուգ, ոչ դեպուտատ:

Մերոնք, ինչպէս երեւում է, նպատակ են դրած մի նոր լեզու ստեղծել,թէ Ռուսին հասկանալի, թէ Հային: Ուրեմն երկուսի մէջ տեղը, տառացի ռուսահայերէն:

Ս. Հայաստանում պարզենում են մշակութային նուաճումներով, որոնք ավտոխանքով լեցնում են մեր հոգին: Կայ Գիտութեանց կաճառ, Համալսարան, Գրողների Ընկերութիւն եւն: Ինչ են ասում «անմահները» — կաճառի անդամները, ուսուցչապետները, բանաստեղծներն ու վիպասանները, երբ կարդում են կառավարութեան պաշտօնական հրատարակութիւնները՝ լեփ-լեցուն այլանդակ օտար բառերով:

Ինչի՞ համար են լոյս ընծայում մեծածաւալ «բացատրական բառարանները հայերէն լեզուի»եւ հեղինակներից մէկին՝Մալխասեանին տալիս Ստալինեան մրցանակ, երբ գետնախնձորին կարտոֆիլ են ասում, կուսակցութեանը՝ պարտիա (անկուսակցականը դրա հետեւանքով անպարտիական ծծծագելի կոչումն է ստացել), հիւսուածեղէնին՝ տեքստիլ, երկրաբանութեանը՝ գէօլոգիա,մշակոյթին՝ կուլտուրա, զանգուածին՝ մասսա, հիմքին՝ բազա, գործարանին՝ ֆաբրիկա, ռոդման՝ իրրի - գացիա, բամպակին՝ կոտոն, դրամադլխին՝ կապիտալ, աշխարհակալութեան՝ իմպերիալիզմ, նաւաշրջանին՝ սեսիա, սահմանադրութեան՝կոնստիտուցիա, պահեստին՝ րէզէրվ, յեղափոխութեան՝ ռեվոլիւցիա, արհեստական ձգախիժին՝ սէնտէտիկ կաուչուկ, մետաղագործութեան՝ մետալուրգիա, փոխադրութեանը՝ տրանսպորտ, ճարտարարուեստին՝ ինդուստրիա, կառուցամին՝ կոնստրուկցիա եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն:

Դժբախտաբար ճուկը գլխից է հոտած:

Մարտիրոս Մնակեան
Թուրքերու ալիով

ԽՄԲ.— Քանի մը շաբաթ առաջ Պոլսոյ մէջ տօնուեցաւ Մարտիրոս Մնակեանի մահուան 23րդ տարեդարձը: Այս առթիւ, թուրքերէն թերթերն ալ ներբողականներ հրատարակեցին: Ահաւասիկ նրմոյշ մը.—

Մնակեան ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ համաշխարհային չափանիշով բեմի վարպետ մըն էր, եւ տաղանդն ու արուեստի ջահը ղոր կը կրէր իրեն հետ, միասին պատմութեան անցան:

Երբ վարպետը մեռաւ, ես Փարիզ կը գտնուէի: Շատ լաւ կը յիշեմ թէ «Քօմէտի Իլլիւսթրէ» պարբերաթերթը, որ արուեստի եւ թատրոնի հանդէս մըն էր, երկար բարակ խօսած էր Մնակեանի մասին եւ սակէս վերջացուցած՝ իր գրութիւնը.

«Մնակեան մին է այն երկու մեծ դերասաններէն, որոնք թուրք թատերական պատմութեան մէջ երկու տարբեր սեռի ներկայացուցիչներն են ու չատ լաւ կը ճանչնան ժողովուրդի հոգեվիճակը: Մնակեան թափանցելով ժողովուրդին սրտին, բաւական լացուցած է զայն: Իսկ միւս դերասանը, կատակերգակ Հասանը, հոգերանի մեծ թափանցողութեամբ մը տարիներով խնդացուցած է ժողովուրդը:

Դժուար չէ գնահատել արժէքը այս գրութեան, դոր «Քօմէտի Իլլիւսթրէ»ի նման արուեստի մեծ հանդէս մը հրատարակած էր Մնակեանի եւ Հասանի համար:

Բանաստեղծութիւնը, գրականութիւնը եւ դերասանութիւնը կարելի չէ ձեռք ձգել պարզապէս յարելով անոնց որպէս ասպարէզ: Մարդ ոչ թէ բանաստեղծ կամ արուեստագէտ կ'ըլլայ, այլ բանաստեղծ կամ արուեստագէտ կը ծնի: Տաղանդները ընդոծին են: Այդպիսի անձնաւորութիւններըը հաճարներ են, ինչպէս Կէօթէները,Շիլլերները, Շէյքսփիրները, Ռուսօները, Մօցարթները, եւայլն:

Մնակեան ալ իր կարուածին մէջ հանճար մըն էր եւ գիտցաւ իր տաղանդը գործածել զարգացմանը համար իր արուեստին ղոր շատ կը սիրէր:

Եւ յաջողելուն համար է որ այս ապերախտ աշխարհին մէջ սիրով ու յարդանքով յիշուեցաւ, եւ կեանքին մնաս բարով բսաւ այնպիսի համբաւով մը եւ այնքան փայլուն փառապսակով մը, որոնք ամէնուս չեն վիճակիր:

Մնակեանի աւելի քան չիսուն տարուան արուեստի կեանքը ինքնին վէպ մըն է, եւ այնպիսի վէպ մը, որ օրինակ պէտք է ըլլայ երիտասարդներուն որոնք այդ ասպարէզին հետեւած են կամ պիտի հետեւին: Ձեմ դիտեր թէ դոյութիւն ունի՞ն յիշատակները, որոնք վարպետին դրիչէն ելած ըլլան: Կը կարծեմ թէ ոչ: Ու երբ կը մտածեմ այս պարապութեան վրայ, կը ցաւիմ յանուն թատրոնի պատմութեան: Այդպիսի գործ մը մեզի պիտի տրվեցնէր չատ մը բաներ դոլս չենք գիտեր, եւ դեղեցիկ նուէր մը պիտի ըլլար թուրք թատրոնի պատմութեան:

Մնակեան 1908ի Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ ուժ ստանալով զաղափարի եւ գրելու ազատութենէն որ նոր կը ծնէր,թափով ու խանդով նետուեցաւ արուեստի նոր կեանքի մը մէջ, եւ անտարակոյս սկսաւ ցոյց տալ իր էութեան ու կարողութեան բովանդակ զօրութիւնը ու հասունութիւնը:

Այլեւս վախ չունէր պալատին բռնակալութենէն, լրտեսներու հարստահարութենէն: Վարպետը որ ազատ զաղափարով եւ ազատ խղճով ծնած էր, կ'ուզէր արդէն այս բանը տեսնել մեռնելէ առաջ:

Եթէ Իսթանպուլի մէջ առաջին թատրոնի չէնքը կառուցանելու պատիւը Սուլթան Մէճիտի կը պատկանի, Իսթանպուլցիներուն բաւին բուն իմաստով թատրոնի հաճոյքը ներածելու եւ արուեստը ծանօթացնելու պատիւն ալ մեր հայ հայրենակիցներուն կը պատկանի:

Առաջին թատրոնի չէնքը, որ կը գտնուէր այն վայրը, ուր այսօր Սրխրթաքի Փասաժը կը բարձրանայ Պէյօղլուի մէջ, կը պատկանէր Նատիմ անունով Դամասկոսցի Աբաթի մը:

Այդ թատրոնին մէջ առաջին անգամ բեմ ելած արուեստագէտներն են Պէնլեան, Էքշեան, Մազաքեան եւն.:Մնաքեան,18 տարեկանին խառնուած էր անոնց, եւ որովհետեւ մինչեւ այն տուն դեռասահուհի չէր գտնուեր այդ թատրոնին մէջ ու Մնակեանն ալ ամէնէն երիտասարդն ու վայելուչն էր խումբին, անոր յանձնած էին խաղին կնոջական դերը:

Այս թատերդութիւնները, որոնք առանց կնոջ կը ներկայացուէին, սահմանափակ ձեւ մը ունէին, որով ձեռնարկուեցաւ դարմանել այս պակասը, ուր բաւական լուր լսուելէ վերջ առաջին անգամ ըլլալով էքշեանի քենին՝ Ֆանոյի բեմ ելաւ, յետոյ իրեն յաջորդեցին Արուսեակ ու քոյրը Ազատի Պէդիրճեան: Այսպէսով Մնակեան ազատեցաւ կնոջ դերերէ, իր անձնաւորութիւնը յայտնաբերելու ամբողջ զօրաւ::

Սուլթան Մէճիտ, յետագային նաեւ Սուլթան Ազիզ, չատ ներկայ կը գտնուէին այդ թատրոնին ներկայացումներուն եւ օրինակ կը հանդիսանային Իսթանպուլցիներուն՝ արուեստը քաջալերելու մարդին մէջ:

Այսպէս, Մնակեան արուեստի երկարատեւ կեանքի ընթացքին, երեք մեծ թագաւորի ներկայութեան խաղալու պատիւը ունեցաւ է: Ինչպէս յայտնի է, վարպետը առեն մը Կիւլլիւ Ճակորի հետ վարած է Երլոթգի թատրոնը եւ Սուլթան Համիտի ներկայութեան ալ խաղալով երեք մեծ չրջան ապրած է: Մնակեան երկար առեն չէ մնացած պալատական չրջանակին մէջ: Մէկ կողմէ Կիւլլիւի եսասիրութիւնը եւ նախանձը, միւս կողմէ Նրանք որոնք գիտեն մաքուր հայերէն եւ օրինակ պիտիտային նրա գործածութեան,զգուելի մեղանչողներն են նրա դէմ: Ահա Արսէն Տէրտէրեանը, Հայկական ՍՍՌ Գիտութեանց Կաճառի իսկական անդամ, լաւ ծանօթ Երեւանցիներիս իրրեւ Թեմական եւ Գայիանեան դպրոցների ուսուցիչ, Գէորգեան Ճեմարանի նախկին սան ու ազատ ժամերին միջակ քնադատ: Շերվանզադէին նուիրւած իր չորս երեսանոց յօդուածը ճաթում է անթիւ օտար բառերից, որոնք բոլորն էլ թարգմանելի են. օրինակ, դրամատուրգ կատրեր, բուրժուական, մորալ, ռէալիզմ, էսթէտիկա, կուլտուրա, օբէկտիվիզմ, սուբեկտիվիզմ, ակտուալ, պրոբլէմ, դիալոգ, պրոզա, դինամիկա, մաստար, տրագեդիա, ռէֆորմատոր, փոն, կոմիզմ, դիպլոմատ, կաբինետ, կոլլեկտիվ,մոմենտ, մեմուար, իլլիւզիա, բարիկադ, իդէոլոգիա, պրոբլէմ, անալիզ, տեմպերամենտ, մատերիալ, տակտ,փրազ, ռէժիսօր, պոէզիա, գրուպա, դոկումենտ եւայլն:Երբ հին մատուռականը, որ իրեն դասագիրք է ունեցել եղիչէին, եղնիկն ու Մորենացին, այսքան սիրահարւած է օտար բառերի վրայ, ի՞նչ կարելի է պահանջել նրանցից, որոնք ռուսական դպրոցներից ելած, այժմ գրիչ չարժողներ են Հայաստանում: Սրանց հայերէնի ծամածռւած դէմքն ամէն օր կարելի է տեսնել «Սովետական Հայաստան» հայելի թերթի «Թարգմանուած» հեռագիրների բաժնի մէջ:

«Իզվէստիա»յում երբեմն տպւում են որոշումներ 16 հանրապետութիւնների լեզուներով, որոնց թւում եւ հայերէն: Վերնագիրը դրանց միշտ նոյն է.—«Ինֆորմացիոն հաղորդագրութիւն», այսինքն պարզապէս «տեղեկատու», զեկուցում: Պատերազմից առաջ այդ «ինֆորմացիոն»ները աւելի հայերէն էին քան այժմ, գրւում էին պատգամաւոր եւ ոչ թէ դեպուտատ, խորհուրդ եւ ոչ թէ սովէտ:

Աւա՛ղ, պատերազմից առաջ մեր հայրենիքը կոչւում էր Հայաստանի Սորհրդային Հանրապետութիւն. այժմ՝ «Հայկական Սովետական Ռեսպուբլիկա»:

Իրօք, այս պատերազմում մենք չատ բան կորցրինք, նոյն իսկ մշակոյթի անդաստանում:

ՀԱՑԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

մէ ելլուզի բռնակալութիւնն ո սեղմումները նեղած էին զինքը: Իր աղատասիրչ խիղճը չէր հանդուրժած այդ վիճակին եւ մէկոց մը գնելով հեռացած էր Թաւրիզ: Մնակեան ուշ չէր տիրացած համբաւի, ինչպէս շատ մը արուեստագէտներ, այլ Թատերական ասպարէզը ընդգրկելէ քիչ վերջ, նշանաւոր դարձած էր:

Այս համբաւը չէր սահմանափակուած երկրին մէջ, այլ հասած էր մինչեւ Եգիպտոս ու Կովկաս: Եգիպտոսի պտոյտը արտակարգ յաջողութեամբ մը վերջացած էր: Յոխիմ Իսմայիլ փաշա իր հովանաւորութեան տակ առած էր առաջին Թրքական Թատրոնի խումբը եւ անձամբ ներկայ եղած ներկայացումներուն, որոնք տեղի կ'ունենային «Յոտիվեալ Օփերա»յի մէջ:

Թատերախումբը Գահիրէէ ու Աղեքսանդրիայէն վերջ իշխան Ամատունիի կողմէ Թիֆլիս հրաւիրուած էր եւ հոն գացած:

Այս պտոյտի ընթացքին, Մնակեանի կ'ընկերակցէին Ալիքսանեան, Պինեմեճեանները եւ կատակերգակ Թրեանցը, եւ ինչպէս ամէն տեղ, հոն ալ յաջողութենէ յաջողութիւն կը բարձրանային:

Մնակեան, այս Թիֆլիզի ճամբորդութենէն վերջ, «Օսմանեան Տրամի Թատերախումբ» անուանով խումբ մը հիմնեց իր սեփական անունով ու իր հաշուոյն, զոր մինչեւ 1914 տեւականացուց ու կատարելագործեց::

Այս խումբը ճմեռները, Բամազանին, Շէհզատէպաշէի, ամառներն ալ Գատըգիւղի Զամպաքօղլու պարտէզին, երբեմն ալ Պագըրգիւղի չէնքին մէջ ներկայացումներ կը տարքէր:

Այսպէս, Եւրոպայի մէջ տեսնելէ առաջ, Մնակեան քեմին վրայ տեսած էինք համաշխարհային գործեր, ինչպէս «Թէրէզ Ռաքէնը», «Կոմառւէն Սառա»ն, «Գամելիազարդ Տիկինը», «Ֆրու-Ֆրու»ն, «Կարմիր կամուրջի ոճիրը», «Թափառական Հրեան», «Ֆանֆան Բլօտինէ»ն, եւն: Օտար Թատրոնի մասին մեր առաջին գիտելիքները վարպետին շնորհիւ ձեռք ձգած էինք:

Մնակեան շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է թուրք Թատրոնին: Պէտք չէ նաեւ մոռնալ Թէ Պինեմէճեանը, Ֆէհիմը, Ալիքսանեանը, Սանճաքճեանը եւ Շահինեանը եւս մեծապէս օգնած ու գոհողութիւններ ըրած են այս գործին մէջ: Թուրք Թատրոնի պատմութիւնը, Թուրք Թատերական արուեստը կը պարծենան այս անուններով որոնք յաւիտենապէս պիտի յիշուին, ու սիրով եւ յարգանքով կը խոնարհի ամէնքին առջեւ, գլխաւորութեամբ վարպետին:

Ներկայ նիւթապաշտ շրջանին մէջ այս արդիւնքին հասած ըլլալը անտարակոյս փառք եւ բարոյական մարճառութիւններուն ամէնէն մեծն ու ազնիւն է, որ ամէն մահկանացուի չի վիճակուիր:

Մաղթելով երկար կեանք՝ ողջերուն, ու խաղաղ քուն՝ մեռելներուն, կ'ուզեմ նաեւ չեշտել Թէ պէտք չէ հրաժարիլ երախտադիտութենէ: Աղդերը, իրենց անցեալը յիշելով, իրենց մեծերը յիշատակելով է որ կը մեծնան:

ՀԻՒՄԷԹ ՆԻՍԱՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

Ա.ՆԻ - ՊԵՄԶԱՑԻ համագործակցականին կից բացուած է կարի, կօշիկի արտէլներ եւ սափրիչի խանութ: Այս արտէլներուն մէջ կ'աշխատին արտասահմանէն ներգաղթած Հայեր:

ՍԻՍԻԱՆԻ ՇՐՋԱՆԻ արդիւնաբերական հաստատութիւնը իր գործունէութիւնը ընդարձակած եւ բացած է կարի, հիւսուածեղէնի, ներկի, կաշիի եւ ուրիշ արհեստանոցներ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԻՒ 1 կօշիկի գործարանը լաւ եւ արդիական սարքաւորում մը ստացած է, կազմուած Մոսկուայի «Փարիզեան Կոմունա» գրութեան վրայ: Նոր սարքաւորումով կաշիի խնայողութիւն պիտի ըլլայ, արտադրութիւնը՝ մաքուր եւ աւելի արագ:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ հողագործական բաժանմունքի նախաձեռնութեամբ, անցեալ Յունուարէն սկսեայ շրջ. կեդրոններուն եւ ենթաշրջաններուն մէջ կազմակերպուած են քանօրեայ դասընթացքներ սերմնաբոյծներու, բանջարաբոյծներու, օղակաւոր - ներու, անասնապահներու, կթողներու եւն. համար: Դասախօսութիւններուն ներկայ կ'ըլլան մեծ թիւով գիւղացիներ:

ԱՇՏԱՐԱԿԻ շրջանի դարնանային աշխատանքներու յատուկ գործիքները շատ հին են եւ գրեթէ անգործածելի: Լծկան անասունները կը գտնուին անմխիթար վիճակի մէջ: Եղներուն մեծ մասը գրեթէ աշխատունակ չէ: Այդ մասին կոլխոզներու վարչութիւնները ու հասարակական կազմակերպութիւնները անհոգ կը գտնուին: Դաշտերու պարարտացումը դէշ կազմակերպուած է: Նախատեսուած 100.000 սայլ տեղական պարարտանիւթի փոխարէն՝ գաշտ փոխադրուած է միայն 8.640 սայլ: Շատ մը կոլխոզներ (Օշական, Շամիրան, Բիւրակն եւն.) տակաւին որեւէ պարարտանիւթ չեն փոխադրած գաշտ: Նոյն անկանոնութիւնն ու անփութութիւնը այդեմշակութեան կոլխոզներուն մէջ: (Ս. Հայաստան Փետր. 27):

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆի եւ Ախուրեանի շրջաններու կոլխոզները անհրաժեշտ աշխատանքը կը տանին կենդանիներուն ծինը յաջող անցընելու եւ անոնց-մէ առաւելագոյն կաթի քանակ ստանալու համար: Ցարդարուած են դոմեր, կը պատրաստուին ձնարաններ, հորթանոցներ եւն:

ՀԱՑԱՍՏԱՆի ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Փետր. 18ին, Գրողներու Միութեան տան դահլիճին մէջ, ինչպէս գրած էինք: Զեկուցում տուաւ փիլիսոփայական գիտութիւններու պրոֆ. Մ. Մկրեան՝ Ք. Թափալեանի «Պատերազմ» վէպի մասին:

Զեկուցանողը բաղմակողմանի վերլուծման ենթարկելով յիշեալ վէպը, գտաւ որ հեղինակը չէ յաջողած անոր կառուցման մէջ: Ան չէ կրցած լրիւ պատկերացնել սովետական իրականութիւնը: Վէպի այն մասերը, որոնք կը վերաբերին սովետական քաղաքի եւ սովետ մարդոց՝ թոյլ են, ոչ իրագործուկ: Հոն չերեւար կոլխոզային գիւղի հարուստ գործեան. չէ պատկերացուած սովետ մարդոց առանձին յարաբերութիւնները՝ հայրենական պատերազմի նախօրեակին: Հակառակ որ այդ մարդիկ իրենց քնաւորութեամբ ուժգի հարուստ են կեանքի մէջ, սակայն հեղինակը զանոնք ներկայացուցած է աղքատ ներկապատկերով:

Զեկուցանողը՝ վէպին այս թերութիւններուն պատճառ նկատեց՝ հեղինակին քաղաքական մտածումի ցածմակարդակը ու նաեւ նախապատերազմեան շրջանի սովետական իրականութեան լրիւ չուսումնասիրելը:

Այս զեկուցումէն վերջ կատարուեցան մտքերի փոխանակութիւններ: Ասոնք առին Ա. Ինճիկեան, Զարեան, Դ. Դեմիրճեան, Կարինեան, Մամիկոնեան եւ ուրիշներ:

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷԼ, (յապաղած).— *Հ. Մ. Ը. Մ.ի* մասնաճիւղին պարահանդէսը տեղի ունեցաւ մարտ 29ի գիշերը, Hôtel de la Plageի սրահներուն մէջ: Հանդէսը Հ Մ. Ը. Մ.ական խիստ կարգապահութեան շնորհիւ ունեցաւ կատարեալ յաջողութիւն: Հ. Մ. Ը. Մ.ի համակիր շրջանակը օրեր առաջ սպառած էր այն 320 հրաւիրատոմսերը որ շրջանբերութեան հանուած էին: Ի գուր դիմեցին անոնք որ ժամանակին չէին ապահոված իրենց տոմսերը:

Կէս գիշերին սկսաւ անակնկալներու բաժինը: Նախ Արմենիա երգչախումբի քանի մը երգիչ եւ երգչուհիներու կողմէ երգուեցաւ յայտնի երաժշտագէտ Պ. Վարդան Սարգիսեանի ձայնագրած սկաուտական նոր քայլերգը, յետոյ փոքրիկն Անահիտ Սարգիսեան զարմանալի յաջողութեամբ պարեց Օփերայի եւ ռուսական պարեր, բուռն ծափերու մէջ: Տիկին Mornon եւ Օր. Մ.եչհուրեան իրենց գեղեցիկ երգերով փակեցին անակնկալներու բաժինը:

Կէս գիշերէն վերջ նուագախումբը Bertho-ին ընկերացաւ նշանաւոր accordéoniste Vignals եւ իրենց գեղեցիկ նուագով եւ fantaisie-ներով ներկաները ոգեւորեցին մինչեւ առաւօտ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը այս առթիւ իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Ամերիկա երգչախումբի երգիչներուն եւ երգչուհիներուն եւ իրենց անձնական ղեկավար Պ. Վարդան Սարգիսեան որ իր ձայնագրած սկաուտական քայլերգը առաջին անգամ տրամադրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին, նմանապէս Mme. Mornon-ի, Օր. Նազիկ Համբարձումեանի, Օր. Պօյաճեանի, Օրիորդներ Նիքսարլեանի, Քէչեանի եւ Օր. Սիմոնեանի եւ կարգադիր յանձնախումբի բոլոր անդամներուն: Այս սիւնակները շատ քիչ պիտի ըլլային դեռ Թուելու անունները այն բարեկամներուն, որոնք իրենց սրտաթուխ նուէրներով ճոխացուցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վիճակախաղը: Շնորհակալութիւն նաեւ հանդիսականներուն որոնք լայնօրէն քաջալերեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ձեռնարկը:

վահան Շամլեան

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Լ. Սիւրմէլեան Պոլիս չիման մէջ հրատարակած գրականութեան մը հետ: 1920ին տատամիտը կար անչուշտ: Ու դերիրապաշտութեան (surréalisme) մանիֆէսթը Թէեւ տպուած 1924ին, 1922ին կը կեդրոնացնէր ծանր ձգտումը բանաստեղծութեան բոլորովին ուրիշ տպակնալի մը: Սէնպօլիստները չէին կործանած տրամաբանական կարգը, հակառակ իրենց հաւժկու գրոհներուն, լեզուին ու քերականութեան, ոճանաւորին ընկալեալ կաղապարներուն դէմ: Ու բանաստեղծութիւնը կը մնար կրունկներուն տակը պատկերակերտներուն (imaginisme): Լ. Ս. ուրիշ բան չըրաւ — առանց ան - չուշտ իր գիտութեան — եթէ ոչ այդ պատկերակերտումը օգտագործել իր ապրումներուն հաչուոյն: Իր տարօրէն հարուստ պատկերներուն Քաղեհոսդրին ընդմէջէն տողեր, բառեր աւետեղով:

Այսպէս լուսաւորուած, իր քերթուածները ոչ կեղծ կ'ըլլան, ոչ ալ ամպարտեաւ: Անոնք իր հոգեկան ցանցակերպին մէջ նետահար ինկած պատկերներու թրթռումներն են: Եւ այսքան: Իրաւ բանաստեղծութիւն: Այդ պատկերները պիտի մնային դերի այդ ցանցին լարերուն, պիտի հասուն - նային քառորդ դարու արեան, ցաւի տատապանքի արեւներուն տակ, որպէսզի գտնէին այն կերպարանքները որոնք ամէնէն քաղցր չնորհները կը կազմեն իր վերջին հատորին:

1922ի քերթուածներուն տկարութիւնը ներքին անբաւարարութենէ մը չէր զար պատկերներու — ասիկա անդամանալի անարիւնութիւնը կը նշանակէ հոգիին— այլ այդ չատիրաւապրումներուն անբաւարար հաստունութենէն: Նոյն թուով սա վերադրումները բորոտովին տարբեր վիճակներ կը ծածկեն: Լոյս Զուարթը իր չարունակութիւնը չուներեցաւ հաւանաբար Ամերիկայի միջամտութեամբ ուր անոր հեղինակը պիտի անցնէր լուծքին ելլէն՝ մահը առնելու եւ հերկելու բոլորովին տարբեր ապրումներուն, նոյնքան արիւնոտ, նոյնքան տառապագեղց արտերը, դաշտերը: Խորքի հոգեդաշտի ոչ մէկ հիմնական այլացում: Աւելի՛ն, անհուն Ամերիկային, անհուն բացութիւններուն վրայ, անոր յաւէտ մանուկ հոգին կ'առնէր ծանր մարդկայնութիւնը ուրիշ զգայութիւններու: Մահը ո - րուն չունէին մէջ կը յօրինուէին իր երեւոյթ - դութեան արբշռան պայմանները, հոտ մօտիկն էր, հիւանդանոցի բարձին, խարտեաշ հիւանդապատուհիններու թաւիշ նայուածքին մէջ, ու երեսին արեան մութ շղարշին որ կուգար իրմէ...: Լ. Սիւրմէլեան նոյն գրքին ուրիշ մէկ էջին (284) 1922ին գինքը Ամերիկա տանող չոգենաւին վրայ, աղջիկի մը իրեն ներկայացող ալոտիմըմէջ պիտի դրէ սա տողերը, որոնք Լոյս Զուարթէն են բայց չը հերքուած, քանի որ մուտք ունին վերջին հատորին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔ

Այս իրիկուն իմ հոգիս եկեղեցի մ'է հըսկայ՝
Պատարագէն վերջ թափուր,ուր ջահի մը ճրմռնկայ
Միայն աղջիկ մ'հեռարձակ... Այս իրիկուն, տէ՛ր, մեղա՛յ,
Միամիտ եմ ու հիւանդ, ես՝ սիրահար աբեղայ...:

Պիտի մեռնի՛մ, ու կ'ուզեմ ծաղիկներու ախտաւոր
Նուրբ հոգիներ հոգւոյս մէջ... կ'ուզեմ լուսին մը աղուոր
Ու փղոսկրը ու խոշոր... կ'ուզեմ առուն մեռնաւոր
Լուսինին տակը կեռնայ, զերդ շերտ՛մ մը վիրաւոր:

Ու երբ մարդերը, ո՛վ տէր, մեռել մ'ըլլալս իմանան,
Իմծի չըլլա՛յ որ խըղճան ու մօտենան... միմի՛այն
Փոքրիկ ճերմակ աղջիկն այն, իշխանուհւոյ մը նըման,
Թող գայ ինծի այցելու, ձեռքը մոմի տեղ՝ շուշան...:

(1922)

Այս պատառիկն ալ կուգայ երգէ մը, որ այս անգամ մարմինն է մատղաչ աղջկան մը: Աւելին: Իմ մտքիս առջեւն է 1922ին մեկնելու վրայ Լեւոնին դէմքը, ուր ողջ աչքերն էին միայն: Մնացեալը սրբազան աւերակ: Ու դժուարութեան մէջ չեմ այդ աւերակն ու աղջիկ թարմութիւնը իրարու դէմ այրելու: Դիտեցէք ուշադրութեամբ: Նոյն պատկերներու թռիչքն է որ տողերը կ'ընէ այնքան տաք, գեղեցիկ, խռովիչ: Քսանըհինգ տարի վերջ այդ տեսարանէն երբ Լ.Ս. իր հասուն գրքին մէջ կ'ընդունի այդ պատառիկը, ապացուցած կըլլայ ոչ թէ այդ նկարներուն փոխարէն, օտար, հետեւաբար տուտ ճակատագիրը, այլ կ'ըլլայ տուած մեզի այն չատ թանկագին փաստը որով մենք երբեմն զմեզ հերքելով կ'ընենք մենք հարազատ իրականութիւնը: Վերի պատառիկը թեքնիք, խորք կուգայ ոչ թէ այս անգամ Լոյս Զուարթէն այլ այլ ինք ուղէ կամ չուզէ՝ ամբողջական Լ. Սիւրմէլեանէն եւ էբանաստեղծութիւն: Կայ սակայն ասկէ անդին տակաւին: Ու ասիկա անփոխարինելի ձգողութիւնն է կը Հարցնեմ ձեզի Տիկիններ եւ Պարոններ հատորին, ուր տրամաբանական կարգին տեղ զգացական կարգն է որ կը վարէ յուշքերուն ժապաւէնը: Ու նկարչական տարրը որ մթնոլորտը կ'ըլլայ այդ ամէնուն, այդ աշխարհին որուն վրայ դողդղար կախարդական պլպլուքը հեռո՛ւ,հեռո՛ւ մաշած բայց անմար լոյսերուն ու հարցումը :— ե՞րբ իրաւ է բանաստեղծութիւնը.

Ե. ՕՇԱԿԱՆ

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խնդիրը ամերիկեան ծառակոչին առջեւ

Մ. Նահանգներու Ներկայացուցչական Ժողովի նիստին մէջ, պ. Վանտընպէրկ ճառ մը խօսելով պահանջեց վաւերացնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ համար առաջարկուած վարկը, 400 միլիոն տոլար: Այս առթիւ բացատրեց թէ նախագահին ծրագիրը ոչ միայն չանտեսեր Միացեալ Ազգերուկազմակերպութիւնը, այլեւ կը կազմէ «մնծագոյն կամաւոր հպատակութիւնը անոր, կատարեալ ուղղամտութեան արարք մը»: Առանց յիշելու Ապահովութեան խորհուրդի խորհրդային պատուիրակին՝ Կրոմիքոյի անունը, ամերիկացին պատասխանեց անոր քննադատութեանց: Եւ մասնաւորապէս չեզոտեց.— 1. Նախագահին ծրագիրը աշխարհակալութեան հանդամանք չունի, այլ կը ձգտի կանխել նախայարձակումը.— 2. Մ. Նահանգները չեն սահմանած բրիտանական կայսրութեան երաշխաւորութիւնը.— 3. Մենք յարձակողական մը չենք պարբեր Ռ. Միութեան դէմ:

Վանտընպէրկ յետոյ բացատրեց թէ ազնարկը այնքան կարճացած է որ, «Մինչեւ Արեւելքը ապահովութեան տեսակէտով այնքան ալ հեռու չէ մեր Նիւ Եորքէն, Տիթրոյթէն, Սան Ֆրանչիսկոյէն կամ Շիքակոյէն: Ո՞րն է ամէնէն իմաստուն ճամբան. վառնդը դիմադրելէ այսօ՞ր թէ աւելի վերջը: Ո՞րն է լաւագոյն խոստումը պատուարեր խաղաղութեան մը: Ներկայիս Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց օգնութեան ծրագիրը այն խոր համոզումով թէ մենք Ամերիկացիներս անճողոպրելի վարչխաւորութիւն մը ունինք մարդկային բոլոր իրաւունքներուն եւ հիմնական ազատութեանց մէջ եւ թէ անոնք լաւագոյնս կը փրկուին մեզի եւ ուրիշներու համար համապատասխան օգնութիւնը հասցնելով ժամանակին, քան թէ սպասելով եւ վառնդը աւելցնելով: Եթէ մերժենք ծրագիրը, նախայարձակմանն դուռ պիտի բացուի ամէն տեղ: Մեր բարոյական հեղինակութիւնը եւ առաջնորդութիւնը պիտի մեռնին տեղն ու տեղը: Մենք պիտի բռնմասպատակենք մեր իսկ վառնդները: Պիտի տկարացնենք Միացեալ Ազգերը, բռնմապատկելով անոր յետագայ պատասխանատուութիւնները »: :

Ամերիկացի ներակուտականին կարծիքով, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օգնութիւնը տիպղոգական է, փրկելու համար «արեւմտեան ժողովրդապետութիւնները արեւելեան համակարգութենէն »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զորս մեծերը վերջացուցին վիճաբանութիւնը Գերմանիոյ առժամեայ կառավարութեան ծրագրի մասին: Պ. Մոլոթով այս առթիւ առաջարկեց որ Գերմանիա միջոցներ ունենայ պահպանելու պետութեան ապահովութիւնը: Պ. Պ. Պիտօ եւ Պէվին ընդդիմացան պետական տնտեսութեան ծրագրին, դիտել տալով վառնդները, — վերահաստատում կէսթափոյի մեայլն: Այս դիտողութեան վրայ Մոլոթով բարեփոխեց իր ծրագիրը: Միւս երեք նախարարներու ճնշումին վրայ, Պ. Մոլոթով հաւանեցաւ որ ձեռնարկէն Գերմանիոյ սահմաններու քննութեան:

Ամէնքին կը հետաքրքրէ թէ Ապրիլ 8ին 250.000 պետական պաշտօնատարներ եւ պաշտօնաներ գործադուլ հռչակեցին, իբրեւ բողոք Զատկի առթիւ տրուած պարգեւներու անբաւականութեան դէմ: Ամէնքի մէջ գաղբեցաւ ջուրի, կազի եւ էլեկտրականութեան բաշխումը: Դրամատուները եւ վարչութիւնները փակեցին իրենց դուռները: Մեքենայն տաեն թերթերն ալ գործադուլ յայտարարեցին Ամէնքի եւ Սէլանիկի մէջ, բողոքելով Սէլանիկի համայնավար լրագրին երեք տպագրիչներուն սպանութեան դէմ:

Համաձնավար կոմսակցութիւնը Արգիլութիւնի Նիւ Եորքի նահանգին մէջ, համաձայն օրէնքի մը որ կ'արգիլէ որեւէ գործունէութիւն, եթէ կառավարութեան ներկայացուցած չէն կանոնակարգութեան անդամներուն ամբողջական ցանկը:

61 Հոգի Սպաննուեցան, 119 հոգի ալ վիրաւորուեցան Քաղաքականքայի մէջ (Մարոք), իբրեւ հետեւանք փողոցային կռիւի մը, երբ Սենեկալցի հրացանակիրներ զօրանոցէն դուրս խուժելով կրակ բացին Մարոքցիներու վրայ: Կ'ըսուի թէ կռիւին տեղի տուած է կին մը:

UNRRAի Լումման առթիւ (30 Յունիս), ազնիւ խնամած բոլոր տարագիրները իրենց վերկիր - ները պիտի վերադարձուին, ինչ տեսակ իշխանութիւն ալ ունենան այդ երկիրները: Այս որոշումը հաղորդեց ամերիկացի զօր. Բուքս ապրիլ 8ին, ազդարարելով թէ 83 օր մնացած է: Տարագիրներու թիւը կը հաշուեն 750.000—800.000 հոգի, որոնց մեծագոյն մասը կը դառնայ Գերմանիա եւ Իտալիա:

Յանկարծամահ եղաւ ամերիկեան ինքնաշարժի հռչակաւոր գործարանատէրը, Հէնրի Ֆորտ: 84 տարեկան էր: Մէկ օր առաջ յայտարարեցաւ իր բոլոր գործարաններուն մէջ: Առաջապելական հարստութիւն մը ձգած է:

Սոխէզի Ընկերութեան կեղծ պարտատոմսերու խնդիր մը վերջնական հանուեցաւ Փարիզի մէջ: Կասկածելիներու թիւը կը հասնի հարիւրի: Կ'ըսուի թէ «Սիթէ Սուսո» թերթին անունն ալ խառնուած է այս գործին:

Պոլիկարիոն վարչապետը, Տիմիթրով բռնուճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, պահանջեց որ ընդդիմադիրները դադրեցնեն իրենց պայքարը կառավարութեան դէմ: Այս առթիւ աղդարարեց. — «Դուք քաղաքական պատերազմի համար կ'աշխատիք, զրպարտիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէք օտար մամուլին» եւն.:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Théâtre de la rue d'Alger
Կիրակի, 13 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնիֆոնիք երաժշտութեան, դեկավարութեամբ

Արա Պարթեւեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի): Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր-Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը: Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԼ

Դպրոցասէրի ցերեկոյթին

Դպրոցասէրի պարանցիկ ցերեկոյթին, նախագահութեամբ պ. Պետրոս Պալըզճեանի, ապրիլ 13ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges V-ի չքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի զանձապահ պ.Ս. Աճէմեանի, 12 rueCadet:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 13 ապրիլ, Նորկիրակի, Փարիզ Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

★ Խաչատուրեանի հնդկական նկարահանդէսը բաց պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 15:

ՄԱՐՍԼԻՑԼ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՎԵՐ.Մ.ՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ, այս կիր., կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Ա. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ, 67 rue Longue des Capucins: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐՔ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ որոշած է բարձրացնել բաժնեդինը: Ապրիլ 1էն սկսեալ՝ Ֆրանսայի համար բաժնեգինն է 300 ֆրանք, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ համար՝ 400 ֆր., մնացեալ երկիրներու համար 350 ֆրանք:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն: Զրի կը ղրկուի ազդ. հաստատութիւններու եւ դպրոցներու:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի ամբողջական հաւաքածոն (վեց տարի) սպառած է: Սպառած են նաեւ 1946 տարուան թիւերը: Անոնք որ մեզի կը վերադարձնեն մասնաւորաբար 66, 68, 69, 70 եւ 71 թիւերը, փոխարէն կը ստանան նոր թիւեր 1947 տարեշրջանէն: (Կ'ընդունինք նաեւ թիւ 60, 62, 64):

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ իր բարեկամներէն կը խնդրէ անյապաղ հայթայթել յիշեալ թիւերը, ղրկել իրենց բաժանորդագրութիւնը նորոգող անձերուն անուններ եւ հասցէները՝ տպագրութեան համար:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ լրացուց իր վեցերորդ տարեշրջանը: Ելեկտրական հոսանքի կրճատումներու պատճառով՝ ուշ տպուեցան եւ ղրկուեցան վերջին ամիսներու թիւերը: Յունուարի թիւը կը ղրկուի գայ շաբթու: Ամբագրութիւնը որոշած է, այս անուն, ելեկտրական հոսանքի կրճատումները վերացուելէ ետքը, մէկ անգամէն տպել տարւոյն բոլոր թիւերը եւ յետոյ ամսէ ամիս ղրկել բաժանորդներուն:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ծախու է անմիջապէս բնակելի երկյարկանի տուն մը: Իւրաքանչիւր յարկի վրայ 2 սենեակ եւ խոհանոց մը: Առջեւը cours: Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Դիմել, Arkaïan, 10 Cité Le Roy, Paris (20): Métro Jourdan:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սէն Շամոնի Նոր Սերունդի «Վազգէն» խումբի ընկերային ժողովը հինգշաբթի ժամը 8ին: Սովորական վայրը:

Պոմոն - Մարսէյլ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այսօր, հինգշաբթի, ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Դասախօս՝ ընկեր Անդրանիկ Տիլանեան: Նիւթը՝ «Ակնարկ մը հայ զօրավարներուն վրայ»:

Ուրֆացիի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս կիրակի, 13 Ապրիլ հայրենակից Պ. Գ. Եօթնեղբայրեանի բնակարանը, 42 Bld. du Nord, La Rosière (Պոմոն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Առաքել Զաքրեան կը տեղեկացնէ իր բոլոր բարեկամ եւ աղգականներուն որ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իր ողբացեալ մօր՝ Ա.ՐՍԻՆԷ ԶԱՔՐԵԱՆի եւ Մարի Կիւլլապեանի համար: Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Երեկոյթ պատրաստուհիներուն

Կազմակերպուած Կեսարիոյ եւ Շրջանի Վերջ. Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայ բեկորներուն եւ որբերուն: 10 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին մինչեւ լոյս, 8 rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ: Երգարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Ապրիլ 21, Երեկոյեան ժամը 8.30ին Պոմոնի Ֆլորէալի մէջ:

Անձնախոնջաց Նուագահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Պոմոնի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ, դեկավարութեամբ ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆի: Մասնակցութեամբ իր ամէնէն յառաջացած աշակերտներուն (ջութակ) եւ իր մեծատաղանդ աշակերտուհիին, յայտնի արուեստագէտ՝ Օր. ՆԻՒՐՈՒ ԳՈՒԼԱՆԾԻԻ: Կ'ընկերակցի Մարսիլիոյ ռատիոկայանի օրկեստրներէն լաւագոյն խումբ մը: Նուագահանդէսին իր թանկագին մասնակցութիւնը բերել հաճած է ՔՆԱՐ ԵՐԳԱՍՈՒՄԲԸ, որ իր գմայլելի երգացանկէն պիտի հրամցնէ երկու խմբերգներ: Պիտի նուագուին ի միջի այլոց Մոցարթէն Concerto en sol majeur եւ հայկական ու ամերիկեան ժողովրդային երաժշտութեան լաւագոյն էջերը:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հպարտակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՅԱԿՈԲ
ՄՈԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵԼԻՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Ցար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Ամերիկա 10 Տոլ.

Vendredi 11 AVRIL 1947 Ուրբաթ 11 ԱՊՐԻԼ

Թ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5007-Նոր շրջան թիւ 616 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ ՄԻՒՍԸ

Տասը օր եւս, եւ ահա նորէն եղերական տարեդարձը,— Ապրիլ 11/24: Թուական մը որուն կսկիծը ոչ տարիները կրնան սրբել, ոչ ալ միջավայրի փոփոխութիւնները :

Անշուշտ բոլորը նոյն խորութեամբ չեն ղալարցաւը: Օրհնակ՝ այն սերունդը որ ոչ աքսոր տեսաւ, ոչ արիւն եւ աւեր, ոչ ալ զանգուածային անճիտում:

Երեսուներկու տարի է անցած արդէն: Հարիւր հազարաւոր Հայկակներ եւ Հայկուհիներ իրենց աչքերը բացին օտար ափերու վրայ: Ծնան եւ հասակ նետեցին հեռու՝ Թրքական դժոխքէն, որուն բոցերու մէջ մոխրացաւ իրենց պատմական հայրենիքը:

Կրնայի՞նք պահանջել որ անոնք ալ մեզի պէս ըմբռնէին Հայոյինջ Սարսափները:

Անոնք չատ բաներ մը լսած են իրենց մայրիկներէն, մամիկներէն կամ երէցներէն: Եւ թերեւս ալ կցկտուր պատմութիւններ կարդացած, հայերէն կամ ֆրանսերէն: Եթէ երբեմն զանազան քանախօսութիւններ ալ իմացեր են, ապահովաբար հարեւանցի կէտեր միտք պահած են:

Պ՞տք է որ այսպէս մնայ, եւ Նորագոյն սերունդը զրկուած պարզապէս պատմական տունկնդիր մը աշխարհասփռեան Սպանդին:

Երկու տեսակ պատասխան չի կրնար տրուիլ այս տարրական հարցումին:

Ո եւ է երիտասարդութիւն կրնա՞ր արժեցնել իր կոչումը, իրական ծառայութիւն մը մատուցանել իր ժողովուրդին, առանց լայնօրէն սերտած ըլլալու անոր պատմութիւնը :

Այդ պարտականութիւնը չի կրնար կատարել մանաւանդ մեր երիտասարդութիւնը, եթէ չի դիտեր հայ ժողովուրդին երէկն ու այսօրը: Անոր կեանքին ելեւէջները: Անոր փառքերն ու վրիպումները: Տէնչէրն ու տառապանքները:

Շատ քիչ պատմութիւններ կրնան բաղդատուիլ հայկականին հետ: Ուստի չատ աւելի ծանր հոգիր կ'ինկնան մեր երիտասարդութեան վրայ:

Ուրեմն, բոլորս ալ պարտաւոր ենք օգնել, որպէսզի բան մը աւելի սորվին նորերը: Սորվին եւ սորվեցնեն :

Այդ մտահոգութեամբ, անհրաժեշտ է ամէն տարի մասնաւոր դասախօսութիւններ սարքել Հայոյինջ Սարսափներու տարեդարձին առթիւ, նոր սերունդին համար:

Այս դասախօսութիւնները կապ չունին այն պաշտօնական սգահանդէսներուն հետ, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն տարի եւ որոնք աւելի չատ պարտքային հանգամանք ունին:

Մեր առաջարկին դլխաւոր նպատակն է՝ այս ճակատին վրայ եւս լուսարձակել, դաստիարակել, ուսուցանել

Անշուշտ միակողմանի պէտք չէ ըլլայ այս պիսի ձեռնարկ մը: Ոչ ալ ճարտասանական կամ քարոզչական մարզանք :

Դասախօսին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ դէպքերը ներկայացնել այնպէս ինչպէս որ տեղի ունեցած են: Պէտք է բանայ բոլոր ծալքերը ահաւոր ողբերգութեան, որ յանդեցաւ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութեան, աւելի քան մէկ միլիոնի անճիտման:

Այս պատմական դէպքերուն, ինչպէս նախորդներուն ճշդրիտ լուսաբանութիւնը, վերլուծումն է որ պիտի բանայ նորերուն աչքը:

Այդպէս պիտի ամրապնդուի կապը ոչ միայն երէկուան եւ այսօրուան միջեւ, այլեւ մէկ սերունդին միւսը:

Կ'իմանանք թէ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը արդէն իսկ ձեռնարկած է այսպիսի դասախօսութեանց, ամբողջ գաղութին մէջ:

Որքա՜ն պիտի ուզէինք որ վարակիչ դառնար այս օրինակը, ամէն տեղի համար:

Տարիներով նախ ուսանողները, յետոյ «Զօմունիք» դնահատելի նախաձեռնդրութեամբ մը դլուխն անցան Ապրիլ Տասնմէկի տօնակատարութեանց, չարժման մէջ դնելով ամբողջ բազմութիւններ: Մանաւանդ երիտասարդութիւնը:

Այժմ նորերուն կ'իյնայ բան մը եւս աւելցնել յիշատակի տօնին վրայ: Ամէն բանէ առաջ՝ իրենց իսկ զարգացման համար:

Պաշար, պաշա՜ր, ամէն ճակատի վրայ:

Այլեւս բաւական չեն հիսկատար դիտելիքները, տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան պայքարին համար:

Շ.

ՕՐ Ը ՕՐԻՆ

«ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ »

Դաղթականութիւն... Ամէն տերմին ունի իր տարադիր բազմութիւնները օտար երկիրներու տակ: Իտալացին, Լհհը, Ջեխը, Գերմանացին, Պելճիքացին, Իրլանտացին միշտ ալ ստիպուած են հաց փնտռել նոր Աչխարհի հարուստ դաչտերուն կամ Ափրիկէի խաւարակուռ անտառներուն մէջ:

Մերինը անշուշտ համեմատական չէ մեր թիւին հետ: Մեր կէսը դուրան է, քսանեւհինդ տարիէ ի վեր, հինդ աչխարհներու վրայ ցրուած փիլտրացէս, բայց մէկ տերէնքի տակ հաւաքուած բռոյատչէս: Ես չեմ կարծեր թէ Հայէն զատ տրեւէ դաղթական ունենայ այն հոդեկան կապը իր հեռաւոր հայրենակցին հետ, ինչպէս մենք :

Ֆրասալի Հայը կ'ապրի Սուրիոյ Հայուն կեանքը: Ամերիկան դիտէ թէ ի՞նչ է Թիւը Ցուռնաստանի, Գուլկարիոյ կամ Ռումանիոյ իր դաղթական եղբայրներուն: Եւ կը հասնի անոնց պէտքերուն: Եգիպտոսը հեռաւոր Ամերիկաներու իր հայրենակցին կեանքը, հանրային կազմակերպութիւնները, մամուլը կը ճանչնայ այնպէս, ինչպէս իր դաղութները : Լիբանան, Իրաք կամ Իրան, Ֆրանսահայ դաղութը կը սերտեն մեծ ուչադրութեամբ եւ սիրով :

Ունինք նոյնիսկ կազմակերպութիւններ համադղթային, ինչպէս Հայ Օգնութեան Մարմինը, Հ. Մ. Ը. Մ., Հայ Բարեդ. Ընդհ. Միութիւն, Համազգայինը, Հայրենակցականները եւն., որոնք հաստատ կապեր են մէկէն միւսը :

Կ'լսենք ու կ'անցնինք այս բոլորին վրայէն : Բայց այս մօտ մէկ միլիոնը եթէ կը չնչէ այսօր իբրեւ Հայ, մամուլին հետ դայն կը պարտի այն բարոյական եւ մտաւոր անտեսանելի ուժին որ կը տարածուի «դաղութէ դաղութ»:

Թերեւս բնազդական է այս բոլորը: Կորսուելու վախէն կը ծնի, պիտի ըսեն ուրիչներ :

Ի՞նչ փոյթ: Փաստը այն է որ կայ այդ կապը հոդիներու միջեւ եւ դայն օգտագործելու հնարաւորութիւնը ունեցած ենք միշտ ի չահ մեր ցիրուցան բազմութեանց :

ՍՕՍԻ

ՄԱՏԱԿԱՄՔԱՐԻ ՄԷՋ ԱԼ ՀԱՑԵՐ

Երկու հայ գինուորներ խմբագրատան մէջ, մէկը՝ Սուրիացին (չատոնց մեկնած), միւսը Մատակաքարէն: Այս վերջինն է որ կը պատմէ.—

Մայրաքաղաքին՝ Թանանարիվի մէջ կան երկու հայ ընտանիքներ: Մէկը, Լուսիկեան, Ապրիլեան սաներէն, ինք և կինը, դաւակները լաւ հայախօս, հոն հաստատուած է 14 տարիէ ի վեր: Ունի ուտեստեղէնի վրայ կարեւոր դործ: Միւսը ամուսնացած է սեւամորթ կնոջ մը հետ: Հոն դացած է 1907ին, կարինէն: 30ի մօտ հայ դինուորներ կան հոն, բոլորն ալ պատերազմէն վերջ դացած են:

Ուտելիքը չատ առատ է: Մէկ քիլօ պտուղը կ'արժէ 2 Ֆրանք: Բրինձի քիլօն 14 Ֆրանք, երկու քիլօ կշռող հաւ մը 40 Ֆրանք: Լաւ միսը (Փիլէ) 22 Ֆրանք քիլօն: Բայց արձքան սաստիկ է տարբ որ չեն կրնար ուտել :

Ժողովուրդը կրօնքով 75 առ հարիւր բողոքական է, մնացեալները կաթոլիկ եւ անկլիքան :

ՁՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ բուռն վիճաբանութեան մը բռնուեցան Ապրիլ 9ի նիստին մէջ, երբ Անդլիոյ եւ Մ. Նահանդներու արտաքին նախարարները պահանջեցին վերաքննել դերմանեւլհհական սահմանադլուխը, Գերմանիոյ վերադարձնելով կարդ մը հողադործական չրջաններ: Պ. Պիտօ ոչ թէր արտայայտուեցաւ, ոչ ալ դէմ, քննութեան կարօտ համարելով խնդիրը: Իսկ Պ. Մոլոթով մերժեց անդլեսաքսոն առաջարկը, դիտել տալով թէ սահմանադլուխը վերջնական է: Պ. Պեվին եւ դօր. Մարչըլ այս առթիւ յիչեցին սպարապետ Սթալինի դաղտնի ճառերը Փոցտամի մէջ, ապացուցանելու համար թէ այն ատեն ան ալ վերջնական չէր նկատեր Լեհաստանի սահմանադլուխը :

ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ ԱՆԶՆԱՊԱՆ ԵՂԱՆ Ռավէնս-պրուքի դժոխքին «սեւ հրեչտակը», Քարմէն Մորի եւ բժիչկը, Տոքթ. Թրայթէ: Երկուքն ալ մահուան դատապարտուած էին Համպուրկի մէջ: Առաջինը, զուլեերիացի կին դրող մը, դաստակը կտրած էր, իսկ երկրորդը թոյն առած :

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ պաչտօնեաներու քրիստոնէական սէնտիքաները որոչեցին ամէն աչխատանք դադրեցնել Ապրիլ 12է սկսեալ :

500 ԱՆԳԼ. ՕԴԱՆՍԻ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

Լոնտոնի թերթերը կը դրեն թէ անդլիական կառավարութիւնը 500 որսկան օդանաւեր ծախած է Թուրքիոյ : Այս օդանաւերը կանոնաւորապէս կը դրկուին 12ական խումբերով, առաջնորդութեամբ անդլիացի օդաչուներու: Իւրաքանչիւր խումբին կ'ընկերանան երկու «Տաքթա»ներ, փոխադրելով «փոխնորդ» կառոյցներ: Բոլոր օդանաւերն ալ կըրկին քննուած, չտկուած են կառուցանողներուն կողմէ եւ պիտի դործածուին պաչտպանութեան , դիչեր թէ ցերեկ: Իրենց պատասլադրն արագութիւնն է ժամը 560—720 քիլոմեթր: Անոնց վարիչները պիտի ըլլան Թուրք օդանաւաչին սպաներ որոնք 1941էն ի վեր կը մարզուին Անդլիոյ մէջ:

«Երրորդ մեծ պատերազմը անխուսափելի է, եթէ...»

Պ. Հէնրի Ուոլէյս, Մ. Նահանդներու նախորդ առեւտրական նախարարը, որ պաչտօնը ձգեց նախագահ Թրումընի առաջարկով եւ որ չանդլիից ճառեր կը խօսի տահնէ մը ի վեր, Լոնտոն հասած է եւ Փարիղ ալ պիտի այցելէ: Անդլիոյ մայրաքաղքին մէջ, մամուլի ասուլիսի մը առթիւ, նախկին նախարարը յայտարարեց թէ «երրորդ համաչխարհային պատերազմը անխուսափելի է, եթէ համաձայնութիւն մը չդոյանայ Մ. Միութեան հետ»: Իր կարծիքով, եթէ Նախագահ Թրումընի արտաքին քաղաքականութիւնը «կաղապարի մը վերածուի» յառաջիկայ երեք ամիսներու ընթացքին, անխուսափելի կերպով պիտի առաջնորդէ պատերազմի »:

Թղթակիցները հարցուցին թէ ի՞նչ պէտք է ընել, պատերազմը խափանելու համար: Պ. Ուոլէյս պատասխանեց.— «Պէտք է բացորոչապէս պարզենք թէ Ամերիկայի ուժը կը դործածուի աւելցնելու հասարակ մահկանացուին արտադրական կարողութիւնը ի սիւնս աչխարհի, եւ ոչ թէ աչխարհը երկու ռազմատենչ բանակներու բաժնելու»:

Նախկին նախարարը չի հաւատար թէ կարելի է կործանել համայնավարութիւնը պայքարելով անոր դէմ: Ի համոզումով, այդ պայքարը պիտի յանդի պատերազմի եւ համայնավարութեան զօրացման: Ինք մէկ յոյս կը տեսնէ այս անելքէն ազատելու համար,— ապացուցանել թէ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը աւելի լաւ է քանհամայնավարութիւնը: Իսկ այս կրնայ ըլլալ ազդերու անտեսական դործակցութեամբ, բարձրացնելու համար կեանքի մակարդակը ամբողջ աչխարհի մէջ: Ազդութիւնը կրնայ ապահովել միայն համաձայնութիւն մը դոյացնելով Մ. Նահանդներուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Միութեան միջեւ: Ինք հակառակ է նախագահ Թրումընի քաղաքականութեան,— վարկ բանալ Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ, որովհետեւ «վառօդի հոտ կուգայ այդ խաղաքաղաքականութենէն»: Պէտք չէ փոխ դրամ տալ ոչ-արտադրական նպատակներու: «Առեւտրական նախաբար եղած աստեն, ես համաձայն էի որ փոխ դրամ տրուի Ցունաստանի, որպէսզի կարենայ չտկել իր վիճակը: Այժմ, իրրեւ պարզ քաղաքացի, կը կարծեմ թէ լաւագոյն է ամերիկեան դրամ տալ անոր մեքենական արօրներ եւ ոչ թէ հրասայլեր, տուներ եւ ոչ թէ զինուցիրներ ճարելու համար :

Նորէն մտահոգութիւն յայտնելով Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան վտանգներու մասին, Պ. Ուոլէյս յայտարարեց թէ Մ. Միութեան եւ Մ. Նահանդներուն միջեւ պատերազմը պիտի ըլլայ «աչխարհի ամենամեծ ողբերգութիւնը: Այդ երկու հսկաները մահացու պայքարի մը պիտի բռնուին, ուրիչներ ալ կրակին մէջ պիտի իյնան եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ մահ բոլորին համար»: Ինքն ալ կը խոստովանի թէ Մեծն Բրիտանիա, Մ. Միութիւնը եւ Ամերիկա տակաւին կը հետեւին աչխարհակալութեան կամ ծաւալման քաղաքականութեան մը: Անդլիա չիտակ ճամբայ մը բռնած է որոչելով պարպել Հնդկաստանը :

Երբ հարցուցին թէ կապ մը կա՞յ զօր. ը կոլի վերերեւումին եւ նախագահ Թրումընի վերջին ճառին միջեւ, Պ. Ուոլէյս պատասխանեց.— «կարծեմ սերտ կապ մը կայ: Երբ Ամերիկա թելադրեց քաղաքական վարկեր բանալ Մոսկուայի մէջ, կասեցնելու համար Ռուսիոյ ծաւալումը, Սպանիոյ, Արժանթինի եւ ուրիչ երկիրներու հակարդչեւիկները այն տպաւորութիւնը կրեցին թէ Մ. Նահանդները այժմ իրենց կողմն են »:

Նախորդ նախարարը միտք չունի Ռուսաստան այցելելու, նկատի առնելով երկու պետութեանց յարաբերութիւնները :

● Մաքրադործումը կը չարունակուի Մ. Նահանդներու պետական պաչտօնէութեան մէջ, հեռացնելու համար բոլչեւիկեան տարրերը: Մոսկուայի անթելը խստօրէն կը ձգվէ այս «յետադիմական պայքարը »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

1947ի ՁՕՐԱԴԱՄԻՆ Ա. չարքը դրօչի տակ պիտի կանչուի Մայիս 15ին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՅԱՆՈՒՆ ԻԳԱԿԱՆ ՄԵՌԻ

Դպրոցական խնդիրներու եւ մանկավարժական հարցերու առթիւ մեր պահանջները անհետեւանք չմնացին: Շատ չանցած ականատես եղանք զգալի փոփոխութեանց ու բարեկարգութեանց:

Այդ յաջողութենէն քաջալերուած, մեր պայքարը փոխեցինք ուրիշ ճակատի վրայ:

Հայ կինն ու աղջիկը իրաւազուրկ արարածներ էին թէ՛ տանը մէջ եւ թէ՛ դուրսը:

Տան մէջ անոնք ենթակայ էին մեծերուն՝ կեսուր-կեսրայրներուն, տաղրերուն, տալերուն իշխանութեան եւ կամայականութեանց: Նորահարս թէ չափահաս կիները իրաւունք չունէին խօսելու կեսուր եւ կեսրայրներու, տաղրերու հետ: Պարտաւոր էին հնազանդիլ անոնց բոլոր հրամաններուն եւ ծառայել իբրեւ ապահովներ: Անոնք կարծիք չունէին ընտանեկան բոլոր տեսակի գործերու մէջ, մ՛չ ալ իրաւունքներ: Անոնք չէին ընտրեր հագուստի, կօշիկի եւ զարդեղէնի տեսակները: Ինչ որ հրամցուէր իրենց, պարտաւոր էին անտրտունջ ընդունիլ:

Իրաւունք չունէին խօսելու աղգական, դրացի կամ ծանօթ այրերու հետ: Ոչ ալ տեղն նստելու: Նախ այրերը կը ճաշէին, ապա կիները՝ ուտելիքի եւ ըմպելիի մնացորդը ճաշակելով:

Դուրսը՝ անոնք կը գառնային չնչաւոր կերպարանքներ, անլեզու եւ աչքերը գոց:

Հիւր կամ եկեղեցի երթալու առեն, պառաւները իրենց դէմքերը կը ծածկէին ծաղկաւոր «եաշմա»-ներով, կը հագնէին փրկար չապիկ մը իրենց տարիքին համապատասխան գոյնով:

Ջախտաս կիներ կը զործածէին «մըխմէլ» կոչուած կտաւէ երկար ու լայն ծածկոց մը, դէմքը ամբողջովին ծածկուած, միայն ճամբան նշմարելու չափ աչքերը քիչ մը բաց:

Երիտասարդ կիներ ու նորահարսներ կտաւէ կամ ասելի նուրբ ճերմակ «չարշաֆ» կապած, անոր նեղ մէկ բացուածքէն միայն ճամբան կրնային տեսնել: Իսկ աղջիկները իրենց դէմքը անտեսանելի կը դարձնէին բուրդէ, գունաւոր հաստ չալերով: Այս բոլորը հետեւանք էին թրքական վայրագ բարքերուն: Տան մէջ գործադրուած արգելքներն ու կէս մը հարեմական բարքերը կը պատկերացնէին:

Աղջիկը կարծիք չունէր նաեւ իր նշանածի ընտրութեան մէջ: Ծնողքը, մանաւանդ հայրը կ՛որոշէին ամէն բան տիրաբար: Ցաճախ աղջիկներ կը նշանուէին, առանց նախօրօք իրենց փեսացուները տեսած ըլլալու: Մենք կը պահանջէինք, որ աղջիկն ու տղան ազատ ըլլան, գիրար ճանչնան, սիրեն եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ կազմեն իրենց ընտանիքը: Տգէտ եւ նեղմտիտ մարդիկ մեր այս չարժումը չարափոխելով, ահագին վայնասուն յարուցին, ըսին, թէ «ազատ սէր» կը քարոզենք: Աղմուկը հասաւ մինչեւ Պոլիս, եւ ականաւոր հրապարակագիրներ փորձեցին վարկաբեկել մեր չարժումը:

Անշուշտ, ծայրայեղութիւններ ալ ծագեցան: Ո՞ր չարժումը զերծ եղած է թերութիւններէ: Մենք չվհատեցանք: Մեր վարչական երկսեռ ժողովները յաճախակի զարձած էին, սկիզբէն մինչեւ վերջ՝ առանց ոեւէ դայթակղեցուցիչ դէպքի:

Միակ անախորժ պարագան, որ՝ միանգամայն ընդվզեցուցիչ զարձաւ մեզ համար այդ «կարմըրաւորի» խնդիրն էր:

«Սանդխտեան» վարժարանի աշակերտուհիները իրենց ուսուցչական կազմին հետ պատրաստեցին կարմրաւորի վանքը: Այդ օրը խումբ մը ընկերներով հոն կը զտնուէինք եւ մեր ընկերուհիներու կողմէ թէյի հրաւիրուեցանք:

Պատա՞ճ է թէ ոչ, կը վարանէինք վճիռ մը տալու: Վերջապէս, որոշեցինք մասնակցիլ թէյին, մանաւանդ որ ընկերուհիները զրեթէ բոլորն ալ մեր մերձաւոր ազգականներն էին:

Վանքի այգիին մէջ մերթէյները խմեցինք: ընկերուհիներ հրճուանքով կը սպասարկէին, իսկ ուսուցիչներ եւ վարժուհիները ծառերուն կրթնած, զայրոյթով եւ առելութեամբ կը հետեւէին մեր արտայայտութեանց, սպառնագին շեշտ դնելով իրենց հայեացքներուն մէջ:

Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ ամենուրեք եւ յաջորդ օրն իսկ, վարժարանի տնօրէնը խիստ անվայել խօսքեր զործածած էր իր աշակերտուհիներու եւ մեր հասցէին, այն ալ դասարանի մէջ եւ դասի առեն:

Այդ ընթացքը վրէժխնդրութեան մղեց մեզ:

Սիրանուշ Տապաղեան քեռիս աղջիկն էր, Սաֆրաստեաններ մեր ընկերներու քոյրերն էին, Մալոյեան Արշալոյսը մեր մէկ ուրիշ ընկերոջ մօրաքրոջ աղջիկ եւ այսպէս բոլորը...

Առաջին եւ վերջին անկարգապահական ձեռնարկը կազմակերպուեցաւ մեր վեց ընկերներու կողմէ: Դալար ճպտուներով զինուած կը սպասէինք հանգուցեալ Աւ. Թէրզիպաշեանի տան անկիւնը: Սանդխտեան վարժարանի աշակերտուհիները դպրոցէն արձակուելով, եկան անցան: Անոնցմէ վերջ դուրսեկան նաեւ ուսուցիչները, որոնցմէ ետեւեցանք մինչեւ Սաֆրաստեանները, դէպի «Քէնտրէյի» կոչուած թաղը:

«Զնաց մեր հանապազորդ..»

Հին երդ, աղօթամարմնուկ, որուն Նազովրեցի վարդապետը պատուիրեց, աչքերը երկինք յառած, պաղատիլ «Տուր մեզ Տէր...»:

Քանի դար եղք, օր մը սակայն եկաւ ուրիշ, վարդապետ մը աստուածակիր, որ ուսոյց, փոխանակ աչքերը երկինք, հայրենի լեռներուն, դաշտերուն ու լճականերուն յառել ու բացագանչել,— «Տուր մեզ երկիրն Նայիրի»:

Կազմեց երգացանկ մը, երկրային, հայրենասիրական, որ կ՛արձագանգէ այսօր փրկութեան չեփորի մը պէս հզօրաշունչ, ու «զհաց մեր հանապազորդ»ի մը չափ կենսական ու մշտալուր, Արարատէն մինչեւ զաղթաչխարհ:

Հոն, ուր մեղր ու գինի կը քամեն հայրենի հողէն, երգը զարդ ու պերճանքն է տոհմատառաջ սեղաններուն, հոս, սիփիւռքի մէջ, ամէնօրեայ հացու հոգեմտնող մանանայ, տարագիր սեղաններու վրայ թափուած, որոնց տոքերը, խարխափելէ հեռու, իրած են ապաղաչիացումի, այլասերումի տիղմին մէջ:

Օրհնեալ ըլլան մեր վարդապետն ու իր առաքեալները, որոնց պատարագի սկիհէն կը հաղորդուինք ամէն ժամ, ճաշակելով իրենց քրտնածոր նչխարն ու հոգեթով գինին, եւ կը բացագանչենք խնդագին — «Տուր մեզ, զհաց մեր հանապազորդ ...»:

Բայց տուրք տարիր գիս, պատկերներու խեղթ գրիչ: Վարդապետ, Առաքեալներ, պատարագ, հաղորդութիւն: Ծանդաւառութի՞ւն... ինչո՞ւ չէ: Որովհետեւ չրջանը, զոր բոլորեցինք եւ պիտի բոլորենք տակաւին, համակ ժամերգութիւն է, որուն պատարագիչները տուին իրենց վաստակը, համերգներով, համանուագներով ու նուագահանդէսներով: Սարգիսեան, Պէրպէրեան, Ալէմշահ եւ դեռ ուրիշներ:

Արուեստին չափն ու կշիռը չունիմ ես, անոնց քրտնաջան սպառումին տարողութիւնը սահմանելու: Թող հեղինակաւոր երաժշտագէտները խօսին այս մասին: Իմինս, ժողովուրդին խանդավառութիւնն է, որ չճանչնար ոեւէ չափ ու կշիռ:

Մտա՞ծ էք պարտէզին ներս, ուր գոյնզգոյն ծաղիկներուն բոյրն ու թոյրը զմռսչնեցէ՞ք եղք, յանկարծ, բեղնաւոր ածուի մը մէջէն, կը դիմաւորէ քեզ ուրիշ մը, ցցուն, լինքնագեղ ...:

Սա պահուս, այս ամուսնասէր ծաղիկէն պզտիկ թերթ մըն է լինկած «Ցառաջ»ի ճերմակին վրայ, որուն աչքերս կը սեւեռին ոգեւոր: «Նուագահանդէս՝ Արա Պարթեւեանի, 13 ապրիլ, Մարսէյլ...»: Ծաղկաթերթը՝ մատներուս տակ, կը սկսի թերթատել:

Ա՛ս տղան մոլեռանդ ժամասէր մըն է, հայ երգի տաճարէն ներս, ուր եղած է երեսուն անդամ պատարագիչ, Լոյս Քաղաքին մէջ: Երեսուն անգամ իր արուեստին հացովն ու մանանայովն հաղորդած է մեր հոգիները, ամէն անգամին ալ ժամուորներու խուռն բազմութեան մը առջեւ: Եւ ինչ պայմաններու տակ...: Ինքն է ճարած սարկաւագ, դպիր, ժամկոչ: Մանաւանդ, ինքն է եղած ժամկոչը իր եկեղեցիին: Հովանաւորութիւնները՝ սիրտդոս, նախադահութիւնները՝ զարդ ու պերճանք, իսկ յանձնախումբերը՝ տեսակ մը չուք:

Արուեստի կիրքովս բռնկած այս երաժշտագէտը արժեցուցած է իր ներչնչարանը, բեղուն ստեղծագործութիւններով: Ան, միշտ հոգիի վրայ՝ երբեք չէ նստած ծուլարանի մը չորս պատերուն տակ ձեռնածալ: Իր ճպտոը, բեմերէն դուրս, արուեստի խարտոց մըն է իր մտքին մէջ անդադար: Ասկէ իր ստեղծագործութիւններուն հարուստ պաշարը: Մեղք որ, անոնք դատապարտուած են Լոյս Քաղաքին մութին մէջ անթեղուած մնալու, հրատարակութեան միջոցներէն զրկուած:

Մրթմրթ արժանի չէ կարաւաններու մէջ չնորհել անկիւն մը Արուեստի Ներգաղթին, որ մեկ մատը կը կպցնէ Շ. Նարդունիին բանաձեւած Մտոի Ներգաղթին:

Արա Պարթեւեան, որ 1938ին Սալ Փրատի մէջ տուած իր փայլուն համերգով, արդէն համակրութիւն չհած էր, ինն տարի եղք, համակիրներու հրաւէրով, կուգայ վերստին, հայ երաժշտութիւնը հնչեցնել մեզի:

Ուրեմն, դարձեալ «զհաց մեր հանապազորդ»:

Այդ օրը, Զատկի պատարա՞գ, ստուարաթիւ խումներամ հաւատացեալներու ներկայութեան, թէ՛ Մեծ Պահքի ժամասացութիւն, փոքրաթիւ, ցանցառ ժամաւորներու առջեւ: Տեսնենք:

Ո՛չ, ո՛չ... ես կը հաւատամ, որ Մարսէյլի հայութիւնը իր մեծ ծոլուն մեծագրաց, թաւալուն ալիքներուն պէս, բաղմութիւն մը պիտի հոսեցնէ սրտաբաց:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

«Մատռոսվականութիւն»

Մոսկուայի Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. ժողովը եւ Գերագոյն Խորհուրդը չբաւականացան միմիայն սովետական բարձրաստիճան նաւորներու մէջեւ պաշտօնի փոխանակութեամբ, այլ եւ ձեռնարկեցին գլխաւորաբար վերականգնել ճարտարարուեստը եւ երկրագործութիւնը, որովհետեւ ըստ Սթալինի, «համայնավարութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն առատութեան մէջ»:

Առ այժմ պատերազմի առաջուան աստիճանին կ՛ուզեն հասնիլ: Աստր լաւագոյն միջոցն է մեքենայացնել չինարարութեան բոլոր աստիճանները: Այս քաղաքականութիւնը արդէն հնգամեայ ծրագրի մաս կը կազմէ: Եթէ սպառման նիւթերու արտադրութիւնը 20% աւելցաւ 1946ին, ճարտարարուեստինը կրկնապատկուեցաւ:

Երկու մեթոտներէն մէկն է արտադրութիւնը չատցնել, միւսը՝ աւելցնել աշխատաւոր ձեռքերը: Սովետ ղեկավարները այս երկու մեթոտներն ալ կը զործածեն: Բացի քարոզչութենէն, ամսաթոշակը կտրի վրայ բերին, այնպէս որ զործաւորը ստիպուած է աւելի արտադրել տպրելու համար: Աշխատաւոր «գլուխ» արտադրութիւնը չափազանց լծած էր պատերազմին, հետեւաբար զործաւոր զանգուածը նուազ ճիզ կը թափէր, մինչ ստախանովեան զործաւորները մեծ չահեր կ՛ապահովէին, դիւրաւ անցնելով չափը:

Բայց այլ եւս այսպէս պիտի չըլլայ: Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով, զոյութիւն ունեցող «թուաբանական կանոններ»ուն տեղ պիտի բռնեն ճարտարարուեստի մէջ «յառաջատուական կանոնները»: Անոնք նպատի պիտի առնեն ստախանովեան աշխատաւորներու եւ հարուածային խումբերու չափանիշը: Ցետագայ զործաւորները աւելի մեծ ճիզ մը ընել ստիպուած ըլլալով հանդերձ, դժուար պիտի հասնին պարգեւ ստանալու չափանիշին:

Այս միջոցը դժգոհ պիտի ձգէր թէ ստախանովեան աշխատաւորը եւ թէ պարզ զործաւորը: Մտածեցին մեղմացուցիչ միջոցներ առաջարկել, յիշեցնելով զործաւորին որ՝ եթէ ուզէ ստախանակ ձեռնածալ: Իր ճպտոը, բեմերէն դուրս, արուեստի խարտոց մըն է իր մտքին մէջ անդադար: Ասկէ իր ստեղծագործութիւններուն հարուստ պաշարը: Մեղք որ, անոնք դատապարտուած են Լոյս Քաղաքին մութին մէջ անթեղուած մնալու, հրատարակութեան միջոցներէն զրկուած:

Մրթմրթ արժանի չէ կարաւաններու մէջ չնորհել անկիւն մը Արուեստի Ներգաղթին, որ մեկ մատը կը կպցնէ Շ. Նարդունիին բանաձեւած Մտոի Ներգաղթին:

Արա Պարթեւեան, որ 1938ին Սալ Փրատի մէջ տուած իր փայլուն համերգով, արդէն համակրութիւն չհած էր, ինն տարի եղք, համակիրներու հրաւէրով, կուգայ վերստին, հայ երաժշտութիւնը հնչեցնել մեզի:

Ուրեմն, դարձեալ «զհաց մեր հանապազորդ»:

Այդ օրը, Զատկի պատարա՞գ, ստուարաթիւ խումներամ հաւատացեալներու ներկայութեան, թէ՛ Մեծ Պահքի ժամասացութիւն, փոքրաթիւ, ցանցառ ժամաւորներու առջեւ: Տեսնենք:

Ո՛չ, ո՛չ... ես կը հաւատամ, որ Մարսէյլի հայութիւնը իր մեծ ծոլուն մեծագրաց, թաւալուն ալիքներուն պէս, բաղմութիւն մը պիտի հոսեցնէ սրտաբաց:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

Մեր հարուածներուն տակ ինկաւ տնօրէն Պ. Թ., սարսափելի լեզուն բռնուած, իսկ մեր հայերէնի ուսուցիչը, աննման հայրենասէր Ցովհ. Կուլօղլեանը կը չնար համոզել մեզ եւ ետ կեցնել:

Ցանցաւորը պատժուած էր եւ մեր խումբը քանի մը օրվախաստական զարձաւ ու պատժուեցաւ Ց. Դ. Կեդր. Կոմիտէի եւ «Նոր Սերունդ»ի վարչութեան կողմէ:

Բայց չարաբաստիկ դէպքը ապարդիւն չմնաց:

Ցետագային՝ մենք առիթներ ունեցանք երկսեռ պատկաններ կազմելու, հրաւիրելով նաեւ մեր սիրած ուսուցիչները: Մեր պայքարին մեծ զարկ տուաւ նաեւ ռուսահայ զրականութիւնը:

Իգական սեռը լեզու առաւ եւ այս անգամ իրենք էին ծանրութեան կեդրոն ներկայացնողները: Հայ կինն ու աղջիկը տան մէջ, հետզհետէ իրաւունքներու տիրացան եւ ընդլայնեցին զանոնք: Փոփոխութիւններկրեց նաեւ հայ իգական սեռի տարազը: Փոխուեցան, սրբագրուեցան յոռի մոտծումները եւ հայ մարդու վերաբերումը հանդէպ իգական սեռին: Հայ աղջիկներու եւ հարսերու բուրդէ հաստ չալերուն եւ չարշաֆներուն փոխարինեցին մետաքսէ զունաւոր չղարչները — «վէլօ»ներ առիթ տալով ժողովրդական երգահաններուն, յօրինելու համար հետեւեալ պարերգը.—

Կարմիր վէլոյով աղջիկ,
Քո խօրն ասա ես տայ զիկ,
Տանիս կայնողին մեռնիմ,
Վէլօ թալողին մեռնիմ, եւ այլն:

Սովորական զարձաւ իրար տեսնելէ, ճանչնալէ վերջ, նշանուելու պարագաները:

Նամակագրութիւնները այլեւս «մահացու մեղք» չէին համարուեր:

Հարսները ազատութիւն ստացան տան մեծին ու փոքրին հետ խօսելու եւ ես ամէնէն երջանիկն էի, որովհետեւ փոքր քեռիս կինը, որ իմ յաճախած մանկապարտէզի ուսուցչուհին էր, ոչ միայն ինծի հետ կը խօսէր, այլ եւ իմ ատրճանակն ու խնայած դրամը կը պահէր եւ պիտանի խորհուրդներ կուտար:

Գործի անցան նաեւ «լուսամիտ» համարուած կիները, որոնցմէ կը յիշեմ միայն տիկին Զըրաչեան եւ տիկին Աննա Շալճեան: Այսպէս քանի մը տատնակ կիներ, ինչպէս նաեւ օրիորդ Համասփիւռ Մխրտչեան, օր. Սրուանձտեան եւ իրենց ընկերուհիները, որոնք անդամ էին եւ գործօն դերակատարներ Հ.Ց.Դաշնակցութեան մէջ:

Ցանուն իգական սեռի մեր պայքարը զօտեղեց մեզ եւ զարգացուց, տարածուն դարձուց մեր գործունէութիւնը:

Դժբախտաբար տրամադրութեանս տակ չեն գտնուիր «Նոր Սերունդ» խմորատիպ թերթին այն քանի մը համարները, որոնք հրաչքով մը պատուած են եւ Հ.Ց.Դ. փարիզի թանգարանին մէջ կը պահուին:

Սեղանիս վրայ է Սանդխտեանի բարձրագոյն դասարանի աշակերտուհիներու խմբանկարը: Քանինները մեռած են, ուրիշներու բնակավայրը անյայտ է. միայն Սաթենիկ Պէզազ-Վարդանեանը Փարիզ կը բնակի:

Վ. ՀԱՄԱՋԱՍՊ

նովեան աշխատասէր ըլլալ, պէտք է պղտիկ ճիգ մը փորձէ, արագ արտադրութեան ձեւեր դործածելով:

Այսպէս ծնաւ նոր չարժում մը որ «Մատրոսովեան» կը կոչուի Մոսկուայի կօշիկի մը դործատանին մէկ բանուորին՝ Մատրոսովի անունով: Աշխատանքի այս նոր հերոսը իր փորձառութիւնը դրաւ իր աշխատակիցներուն տրամադրութեան տակ, որպէսզի չատցնեն արտադրութիւնը: Այսօր չարժումը ծաւալած է, լաւագոյն դործաւորները կը սորվեցնեն իրենց ընկերներուն թէ ինչպէս կրնան ամիսը չահիլ 5—7 հազար րուբլի:

Հակառակ օրէնքի խստութեանց, հակառակ այն դժուարութեանց որոնց կը հանդիպի դործատուր մը դործարանը փոխելու համար, դարձեալ, տասնեակ հազար Ռուսեր չարունակ չարժման մէջ են: Շատեր աւելի չահարեր եւ նուազ յոգնեցուցիչ դործ կը փնտռեն, ուրիշներ պարզապէս դործերը կը ձգեն:

Այս «հոսուն» զանգուածը խիստ մեծ արդիւք մը կը ներկայացնէ ճարտարարուեստի բնականոն ընթացքին մէջ: Լենինկրատի մէջ մետաղադործութեան դործարանի մը բանուորներուն 40%ը «դաղթող»ներու տեսակէն են: Ուստի որոշուեցաւ հին բանուորներուն պարգեւ տալ: Ռուբը, սակայն, որքան ցած տոկացող է, նոյնքան ալ չի դիմանար ճամբորդելու ցանկութեան:

Ասոնց բողոքի ձեւն է կամ կռնակ դարձնել դիրենք ճնշողին, կամ խարխափիլ, կամ խմելու անձնատուր ըլլալ: Գոգոլի «Մեռած հոդիներուն» եւ Լեսքովի «Կախարդեալ Ուխտաւոր»ին ողին միշտ կ'տպրի ռուս ժողովուրդի հոդիին մէջ: Ան կը խախտէ երբեմն այնքան մանրակրկիտ կերպով հաստատուած հնդամեայ ծրագիրը, ինչպէս դիտեր կուտայ մասնագէտ մը, Սերժ Քարսքի, տեղական թերթի մը մէջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 5 Ապրիլ (Ցառաջ).— Պելժիոյ հայ դաղութի ներկայացուցչական մարմինը իր տարեկան ընդհ. ժողովը դումարեց մարտ 30ին, Պրիւսէլի Հայ Ակումբին մէջ: Այդ առթիւ, Դպրոցասիրաց Միութեան վարչութիւնը ժողովին ներկայացուց իր բարոյական ու նիւթական հաչուետուութիւնը, որմէ վերջ ըստ կանոնադրի տուաւ իր հրաժարականը:

Ժողովը դնահատելով վարչութեան միամեայ բարւոք դործունէութիւնը, նոյնութեամբ վերընտրեց վարչութեան նախկին անդամները,—Մաքսուտ Միհրդատեան, Վարդան Մուրատիկեան, Աւետիս Արեւեան, Տիգրան Քարաքէհեան, Յակոբ Գալանթարեան, Աւետիս Խմիրդեան եւ Լեւոն Սէլճիքեան: Ցետոյ ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ պատգամաւոր նշանակեց վարչութեան նախագահ՝ Պ. Մ. Միհրդատեանց, Պելժիոյ դաղութին կողմէ մասնակցելու համար ապրիլ 30ին Նիւ Եորքի մէջ դումարուելիք «ազդ. խորհուրդներու» համագումարին:— Հ. Տ.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Հ. Կ. ՄԱՋի վեցամեայ տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Իր 83 անդամներուն վրայ 42 նորեր աւելնալով թիւը բարձրացած է 125ի: Մինչեւ հիմա մէկ սանուհի կը պահէր Պէյրութի Հայ Ճեմարանը. այս տարուընէ սկսեալ որոշած է պահել 3 սանուհի: Այս առթիւ Պէյրութի Ճեմարանին ղրկած են 50 պաղեստինեան ոսկի: Որեգերած են երկու դայլիկներ, Երուսաղէմի Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբէն վճարելով 9 պաղ. ոսկի: Նոր տարուայ առթիւ քաղաքին 32 աղքատ ուսանողներուն տուած են կօշիկ՝ (Ծախսելով 30.240. պաղ. ոսկի): Ներդաղթի Փոնտին տրամադրած են 10 պաղ. ոսկի: Սարքած են Սինեմայի ցերեկոյթ մը, եւ Նոր Տարուայ առթիւ կաղանդի հանդէս, ուր կաղանդ պապան բաշխած է առատ նուէրներ ներկայ փոքրերուն: Վեց ամսուան ընթացքին ունեցած են 158.380 պաղ. ոսկի մուտք եւ 141.060 պաղ. ոսկի ելք, յատկացուած կրթական եւ կարեկցական ձեռնարկներու:

ԿՂԶԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ՊԱՑԹԵՑՆԷՆ 6000 ԹՈՆ ՊԱՑԹՈՒՑԻԿՆԵՐՈՎ

Ապրիլ 18 ժամը ճիշդ 12ին, պիտի քանդուին Հէլիկոլանտ կղզիին ամրութիւնները, որ Հիթլէրի ամէնամեծ պարծանքը կը կազմէին: Աւիւա պիտի ըլլայ ամենամեծ պայթումը՝ կատարուած մարդկային ձեռքերով, պիլքիչէն վերջ: Այսպէս ան - դարմանալիօրէն վերջ պիտի դանէն Հիւսիսային ծովու այդ փոքրիկ կղզիին ընդուրական ամրութիւնները, իբրեւ այլաբանական ձեռնարկ դերմանական պատերազմական մեքենային՝ Դաչնակիցներուն կողմէ: Պիտի դործածուի 6000 թոն պայթուցիկ:

Կղզին ունի մէկ մղոն երկայնութիւն, կէս մղոն լայնութիւն եւ «դաչոյն մըն էր իրած Անգլիոյ սիրտը», ինչպէս կը յայտարարէր Քայղէր: Վերջին պատերազմին կը ծառայէր իբրեւ խարիսխ փոքր ընդծովեաներու: Ունէր հակաօդային թնդանօթներ, փապուղիներու ցանց մը՝ լեցուն ամէն տեսակ ռազմանիւթերով, դաղտնի արհեստանոցներ եւն.:

Հիմա այնտեղ կը դտնուին միայն 10 Անգլիացիներ եւ 160 Դերմանացիներ, կղզին պայթեցնելու եւ զայն զինուորական տեսակէտով անդործածելի դարձնելու համար: որ կարծուի թէ քանդումէն վերջ, կղզին այլեւս բնակութեան յարմարութիւն պիտի չունենայ: Հիւսիսային ծովը նաւարկելի դառնալու պարագային երբ փարոս մը չինուի այնտեղ, թերեւս կղզիին բնակիչները մնան. ձկնորսները իրենց համար առժամեայ տնակներ չինեն: Հակառակ պարագային 2500 հոդինոց այս բարեկեցիկ քաղաքը մահուան պիտի դատապարտուի ու պիտի դառնայ կայան դաղթող թռչուններու:

Քալելով աւերակներու մէջէն, դժուար է պատկերացնել քաղաքը որ կը ներկայացնէր իր բարգաւաճ չրջանին, եւ չատ բարգաւաճ էր ան, Շնորհիւ նաւակայանի առեւտուրին եւ զբօսաչրջիկներու, լաւ կեանք մը կը վարէին կղզիին բնակիչները: Առեւտրականներն ու պանդոկատէրը ճաչարաններէրը ամէնը Եւրոպայի առաջնակարգ պանդոկները կ'անցընէին։ Կ'այցելէին Անգլիա եւմ. Նահանդները ու ապրանք կը գնէին, ծախելու համար աւելի նպաստաւոր գիներով, որովհետեւ կղզին զերծ էր գերման մաքսային դրութիւնէն:

Կիրակնօրեայ զբօսավայր այս կղզին խաւարեցաւ «երրորդ Ռայխ»ի չրջանին, չնորհիւ Հիթլէրի ստեղծած «ուժ զբօսանքի միջոցով» նշանախօսքերուն:

Ու հիմա՝ բնակելի ոչ մէկ տուն, ոչ մէկ հանրօգուտ ձեռնարկ: Հակօդային մարտկոցներէն մէկուն հետաչափին վրայ ներկով գծուած են ռօթը օդանաւեր եւ թուականներ 1940—1944,— իրենց «սպանութիւնները» չիշատակարանը» անչուշտ: Զորս չարժանիւներով անգլիական ամբաձիդ օդանաւ մը՝ քանդուած կը մնայ քաղաքին կեդրոնը: Տեղին դերեզմանատան մէջթաղուած էին անգլիացի եւ ամերիկացի օդանաւորդներ, որոնք փոխադրուեցան իրենց հերկիրները:

Քաղաքին բնակչութիւնը պարպուեցաւ անդլիական օդային յարձակման մը ընթացքին, 1945 Ապրիլ 5ին: Անոնք փոխադրուեցան հայրենիք, ուր կը մնան տակաւին: Պատերազմէն վերջ փոխադրուեցան նաեւ իրենց ստացուած գնները:

Գահավէժ խարակ մը վեր կը ցցուի ջուրին մէջէն: Այս խարակի յատակէն կը սկսի փապուղիներուն մուտքերը դէպի երկու նաւահանդիստները: Փապուղիները իրարու ազուցուած են թանձր պատերով: Ելեկտրական զօրաւոր լոյսեր եւ հսկայաչանգուած մեքենաներ՝ վերցնելու համար ընդարձակ քանակութեամբ ռազմանիւթ: Այո, ինչպէս եւ Հռենոսի քանդումին յատկացուցած ռազմանիւթերը պիտի գործածուին քանդումի գործին: Մասնագէտները, իբրեւ ամէնէն ապահով միջոց, որոշած են ամէնը մէկ անդամէն պայթեցնել: Նրբանցքներու մէջ իրարու վրայ խնուած են ամէն տեսակ ռազմանիւթ, պայթուցիկներ, ականներ, ռումբեր եւն. եւն.:

Դիզուած պայթուցիկները իրարու կապուած են մղոններով վերկար պարանով, տեսակ մը հրթիռ որ մէկ երկվայրկեանի մէջ 22 հազար ոտք կ'այրի: Հրթիռը կապուած է ընդծովեայի պարանով մը ինչը մղոն հեռու ծածանող խարսխանաւու մը (տուպա): Կրակ բացող նաւը վայրկենական ռումբարձակում մը պիտի կատարէ եւ հրթիռը անկէց րոպէաւորելով պիտի ստեղծէ պայթիւն մը, որ մասնագէտներու կարծիքով՝ մինչեւ հարիւր մղոն պիտի թափանցէ երկրին խորը: Այս պայթումին չնորհիւ գիտնականներ կը յուսան երկրին կեղեւի կազմութեան կարգ մը դաղտնիքներուն տիրապետել: Լոնտոնի, Մոսկուայի եւ Հռոմի վերկրաչարժային կայանները հրահանգ ստացած են, հետեւիլ երկրին յոգնումներուն՝ պայթումի միջոցին:

Դէպքի պահուն նաւերը ինը մղոնէ աւելի պիտի չկրնան մօտենալ: Ծովին յատակը գտնուղ հարիւրաւոր ականները թերեւս պայթին, եւն.:

ԿՐ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԾ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ:

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Եթէ ոչ հո՛ն, այսինքն վերը տրուած պահերուն նման ալ չդառնալիք պահերէն իր ընդմիշտ ազատագրումին փառքովը: Շոպենաւի մը վրայ երբ մեր աչերը թարմութիւնը կը տառապինք պարզելէ հաւանաբար փարթամ արչլոյսին դէմ անծանօթ, բայց մեզի այնքան մօտիկ աղջկան վախնալով մեզմէ, բայց ամչնալով այդ վախին իսկ համար թուղթին վրայ դնել մեր դերադոյն ըղձաւորումը: Լ. Ս. չուչան մը կ'ուզէ այդ աղջկան ձեռքը: Իր չրթունքներուն — ալ փակուած աչխարհին համար — վրայ: Ես կ'ամբողջացնեմ լուսած մասը պատկերին, չուչանին տեղ այդ մարող չրթունքները ուղելով իր չրթներուն հանդոյցին...ե՞րբ իրաւ է բանաստեղծութիւնը,նեմ. ոչ հոն, աւազ, դիւթական բլուրներու մէկ կողին, հովանոց ծառի մը տակ Վոսփորոսի կապոյտ վահանին վերեւ, մինչ աչունը կը մսի արեւին մէջ Լ. Սիւրմէլեան աչնանահար պատանին երկու ծանրը տրտում մարդերու քովիկ,իր մատաղ, մարդ ժժդունութիւնը խանձած դիմակի մը նման անցուցած էր երեսի տոկորներուն ինքզինքը կ'առնէ ու կը կենայ ինչպէս կերոն մը փուչերով վիրաւոր... : Ու դուք չէք դիտեր որ այդ մարդերէն մէկն էր Վ. Թէքէեան :

Ու ոտքի կեցողը հալած, հատած ոսկորներ իսկ կրելու դժուարացող պատանին, պէտք է կրկնել, Լ.Սիւրմէլեան:Որ հակառակ այդ տղբերդական աւերակին աչքերուն ու բառերուն մէջ կ'այրէր կրակը իր անհուն ըղձանքներուն, աչխարհ մը նուաճելու չափ իր մէջ ուժ ազազակող : Ամերիկա անցնելէ առաջ եկած էր հրաժեչտի իր ուսուցչին: Ու կը տեսնէի որ կը դողդողար իր ձրագէն: Այս ամէնը որպէսզի յատակ ըլլան կարգ մը ճակատագիրներ: Զեմ կրկներ հոս ինչ որ ըսի իրեն, իրենց, բոլորին երբ կը բացուէին կեանքին:

Հատորին նոյն էջին վերջին տողն է, «Կը մտածեմ, թերեւս անհրաժեշտ է մեռնիլ նորէն ծնելու համար»:

Իմն է ատորագծումը :

Քառորդ դար առաջ այդ մեռելէն յառնողը իր վրայ ոչ մէկ իրաւունք, յաւակնութիւն ունէր բայի... բանաստեղծական պատրանքին կախարդական դբօչէն ընծայուած անոր մո՛ւթ գալիքէն:

×

Սփիւռքի անդրանիկ զրական սերունդը Պոլսոյ մէջ ճարած իր երիտասարդական ու իմացականառոյին հաւասարակչռութիւնը ահաբեկիչ դառնութիւններու մրցարան իր հոդին երբ դատ փոխադրուած, հալածուած, տարադրուած աչխարհին չորս ծագերուն, 1922էն վերջ ու Լոզանէն այսինքն հայութեան մէկ մասին հիմնայինջ կորուստէն վերջ, նոր իր պայմաններուն անժուժելի դժոխքը հանդուրժել կրնալու համար ինքզինքը խորանարդուած դժոխք մը ստիպուած դգաց յարդարելու: Ահկէ՝ իր ամպարագիծ կերպարանքը:Աւելին : Անիկա յանձնառու եղաւ զոհելու նոյնիսկ անզոհելին— իր ժողովուրդին երազը:Ու մենք ականատես եղանք տաղանդաւոր տղոց պայքարներուն, ուրացումներուն, գրոհներուն, կատաղի, անսանձ ամբողջական այն ամէն բաներուն վրայ որոնք իրենց պատերուն սրբութիւններն էին կազմեր:Առենի մը համար, նոյն կիրքի այդ թաւիլին մէջ, այդ տղաքը հայհոյեցին իրենց պատերուն բառերովը եւ կը կարծէին մնացած ըլլալ անոնց անէծքին քաւութեան նոխազ: Զաւէն Սիւրմէլեան իր Ամերիկայով ինքզինքը հիմնովին կը ընչէր իր ժողովուրդէն: Ատ էր թերեւս չարաչուք իր վճիռը, Լոզանէն վերջ մանաւանդ: Բայց կարդացէք տարտամ փրագը վերստին հասնելու փառքին:

Ու կը հարցնեմ :

Ո՞ր աչխարհին համար, տղա՛ս, որ աչխարհին այդ քու ծնունդը :

Գիրքին 24րդ դլուխը տխուր պատասխան մը իրրեւ չեմ ուզեր արժէւորել սա հարցականին : Կեանքի կէսին մըր սիրտդ չերմութեամբ մր որուկը յօժարիս այնքան եղերական հանդամանքներէն, այնքան անսպասելի բախտով մը քու ազատումդ, քու կեանքդ զոհել քու նոր հայրենիքիդ, կը խորհի՞ս քու սրբազան մեռելներուդ որոնք քու մահուան պղտոտայ որակած ամայիներուն վրայ թերեւս մինչեւ յաւիտեան պիտի թափառին, փընտռերով ինչ որ դիրքին հոդին կը կազմէ:

— Ո՞ր աչխարհին համար:

... Ու դաղափարներու զուդորդութեամբ մը իմ մէջ կ'արթննայ բանաւոր ու անհանդիստ չարունակութիւնը վերի Սեմարիային: Մօտ էր արեւմուտը: Լեւոնն ու Վահանը իրան նաւամատոյց, չոդենաւ առնելու դէպի Պոլիս : Պահը բանաստեղծներուն էր: Ես անբառաստեղծ մէկը, կը նայէի հեռու բլուրներուն որոնց չրջագիծերը կարմրեր էին ... :

Պարտէզի պէս բանի մը նմանող զբօսավայրին —Պոլսեցիներու Վոսփորեան ջուրեր՛րը — մէկ տուրիչ տաղաւարէ զատուեցաւ ձեւ մը: Քալուածքր հանդարտ էր չատ, չգործածելու համար դիրքերուն վէսը: Բայց հանդիսաւոր էր ծանրութի՛ւնը: Որ անոր ձեւը կ'ընէր այլապէս տպաւորիչ:

Զգայի որ անոր ծանրութիւնը չէր գար տարիքին թեթեւութենէն: Աւելի մօտէն,անիկա գտաւ, իմ մտքին վրայ, իր եղերական կշիռը: Մազերը տարօրէն առատ դեղին, գլխուն վրան կը դնէին պսակը բռնկած որպէս մը: Մեծ թարթիչները աչքերուն բաց կապոյտին վրայ կը թուէին թրթռալ :

Թղթակցութիւններ Հիւս. Ափրիկէի մէջ

Կառավարական շրջանակներու մէջ լուրջ մըտահոգութիւն կը պատճառէն Հիւսիսային Ափրիկէի եւ Մատակասքարի մէջ ծագած խլրտումները: Վերջին լուրերու համաձայն, Ալժերիոյ Քապիլեան շրջանին մէջ, Ալժէի եւ Քոնսթանթինի միջեւ, նորէն աչխուժացած է ինքնավարութեանառաջնորդը, Մէսալի Հաճ: «Նոր խռովութիւններէ կը վախցուի», կ'ըսէ Ներքին նախարարութեան ուղղուած տեղեկագիր մը: Ալժերիոյ վարչութիւնը, որ մինչեւ հիմա բարեացակամ դիրք մը բռնած էր Մէսալի Հաճի հանդէպ, այժմ կը խորհի «պաշտպանութեան տարրական միջոցներ» ձեռք առնել անոր դէմ, արդիւնելով հրապարակային ժողովները:

Ներքին նախարարը, Պ. Տէփռէօ, (ընկերվարական) Ալժերիա մեկնեցաւ երէկ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար, մինչեւ տասը օր: Այս այցելութիւնը չատոնց որոշուած էր, բայց քանի որ հիմա կը կատարուի, կ'ապացուցանէ կացութեան ծանրութիւնը: Ալժերիոյ հօթը միլիոն բնիկներուն մէջ կը գտնուին մէկ միլիոն Ֆրանսացի գաղթականներ: Պ. Տէփռէօ, որ նախարարական դաղթականներ: Պ. Տէփռէօ, որ նախարարական խորհուրդին առջեւ պարզած էր կացութիւնը, ժողովէն վերջ յայտարարեց թէ երկար աեւնէ ի վեր հիմնական օրէնք մը կը պատրաստեն Ալժերիոյ համար եւ հիմա ժամանակը եկած է գործադրելու զայն: «Կացութիւնը փոխուած է 1900էն ի վեր, եւ պէտք է խոր բարենորոգումներ կատարենք մասնաւորապէս ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական դետնի վրայ, ապահովելով բնիկներուն մասնակցութիւնը հանրային գործերու վարչութեան մէջ»:

Թուլոնէն երկու նաւեր զինուոր փոխադրեցին Ալժերիա: Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանէն ալ օդնական ուժեր պիտի ղրկուին:

★ *Կառավարութիւնը որոշեց խստօրէն պատժել Քազապլանքայի դէպքին պատասխանատուները: Մեռելներու թիւը բարձրացած է 70է: Խնդութիւնները փակուած են, ի նշան սուգի: Կը վախցուի որ նոր դէպքեր պատահին:*

Ամբողջ բանակ մը յայն ընթրասենեակ դեմ

Ցունաստանի կառավարութիւնը ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկեց Ապրիլ 9ին, Մակեդոնիոյ եւ Թեսալիոյ ապստամբներուն դէմ: Յարձակողականէն առաջ, Բ. եւ Գ. զօրաբանակներուն հրամանատարը, Զօր. Եածիս հետեւեալ հրամանը արձակեց օդնաւային, ծովային եւ ցամաքային ուժերուն:

— « Յառա՛ջ անվեհեր: Աստուած մեզի հետ է: Խորտակեցէք ապստամբութիւնը: Ամբողջ Ցունաստանը ձեզի հետ է եւ վստահութեամբ կը սպասէ որ վերահաստատուի բարեկարգութիւնը եւ խաղաղութիւնը »:

Առաւն արշալոյսին օդնաւերը հազարաւոր թռուցիկներ ձգեցին ապստամբութեան վայրերուն մէջ, ծանուցանելով զինուորական գործողութիւնները: Այս թռուցիկները միեւնոյն ատեն կը պատուիրեն զիւղացիներուն որ չմասնակին գործողութեանց վայրերուն մէջ, փողոցներու եւ ճամբաներու վրայ: «Անպատասխանները պիտի սպաննուին առանց տարբերի եւ սեռի խտրութեան»: Ստուարաթիւ զօրամասեր դիրք բռնած են, որպէսզի ապստամբները չկարենան փախչիլ ծովու ճամբով, Թեսալիոյ արեւելեան շրջանին մէջ: Գործողութեանց նպատակն է լախշախել ապստամբութեան ողնայարը: Պարբերաբար զեկոյցներ պիտի հրատարակուին, գործողութեանց ընթացքի մասին եւ տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին օտար թղթակիցներուն:

Լարխայէն կը հեռագրեն թէ ապստամբները այնքան ալ իրար անցած չեն այս գործողութիւններէն: Անոնք նկատի առնելով կառավարութեան զինուորական պատրաստութիւնները, ականներ տեղաւորած են պլիսաւոր ճամբաներուն վրայ, կամուրջներ քանդած եւ ուրիշ միջոցներ ձեռք առած: Միեւնոյն ատեն կանոնաւոր տեղեկութիւններ կը ստանան հովիտներու եւ զիւղացիներու միջոցաւ: Ապստամբներն ալ իրենց կարգին կարմիր թռուցիկներ հրատարակելով, կը ծաղրեն յարձակողականը եւ կը հրաւիրեն «պարկեշտ զինուորները միանալ իրենց խումբերուն»: Այս առթիւ կը պարծենան թէ «հազարաւոր նոր ռազմիկներ, զէնքեր եւ ուտելիք ստացան չնորհիւ նախորդ գործողութեանց»: Մասնաւորապէս կը ճաղկեն հանրային բարեկարգութեան նախարարը, զօր. Նափոլէոն Զերվաս, իրրեւ «գործիքը կէսթափոյի»:

Բոլոր աղբիւրները կը հաստատեն թէ ապստամբութեան մէջ գործօն դեր կը կատարեն հայ մայնաւարները, որոնց գլուխը կը գտնուի հին գործիչ մը, Մարկոս Վաֆիատիս, այլ անուամբ՝ «Զօր. Մարկոս»: Կը կարծուի թէ այժմ Թեսալիա կը գտնուի: Կառավարական ուժը կը հաշուեն 60 հազար հոգի, որոնց 30.000ը զինուոր, 30.000ը ոստիկան զինուոր: Կառավարութիւնը լարած է իր բոլոր ուժերը, որովհետեւ եթէ գործողութիւնները ձախողին, միապետութիւնը պիտի տապալի:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑ�էՔ

Դպրոցասէրի ցերեկոյթին

Դպրոցասէրի պարահանդէսի ցերեկոյթին, նախագահութեամբ Պ. Պետրոս Պալըզճեանի, ապրիլ 13ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges V իր չքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի դանձապահ Պ.Ա. Ա.Էմէմեանի, 12 rueCadet:

Այրի Տիկին Ե. Շահինեան եւ զաւակները՝ Երուանդ եւ Լիլիան, Բժ. Երուանդ Շահինեան եւ Տիկինը (Օրան), Տէր եւ Տիկին Վաղարշ Շահինեան (Կ. Պոլիս), Բժ. Ե. Շահինեան տիկինը եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խակառ Շահինեան եւ զաւակները, Պ. Արմէն Շահինեան, Օթթօ Սրէխպ, Տէր եւ Տիկին Պենց - Սրէխպ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնին, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, փեսին՝

ԳԱՒՌԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 54 տարեկանին, դարմանատան մէջ, վիրաբուժական գործողութենէ մը յետոյ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջ. Կեդր. Վարչութիւնը, Սկաուտական Վերին Մարմինը, Ֆրանսայի Շրջանի վարչութիւնը եւ մասնաճիւղերը խոր ցաւով կը ծանուցանեն դառնադէա մահը իրենց սիրելի նախապահին՝ բարերար - հիմնադիր

ԳԱՒՌԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, շաբաթ 12 ապրիլ, ժամը 2ին:

Իր բարեկամներէն, ընկերներէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն կը խնդրուի ներկայ իրը մասնակցել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի, փոխան ծաղկեպատկի՝ դրամարները տրամադրել կեդրոնի դիւանին, յատկացուելու համար մեծ հանդուցեալին յիշատակը յաւերժացնող ձեռնարկի մը:

ՄԱՐՍԷՑԼ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՎԵՐ.Մ.ՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ ՅԵՐԵԿՈՑԹ, այս կիր., կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Ա. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ, 67 rue Longue des Capucins: Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Առաքել Զաքրեան կը տեղեկացնէ իր բոլոր բարեկամ եւ ազգականներուն որ այս կիրակի Հոգեհանդստեան պաշտօնը պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իր ողբացեալ մօր՝ ԱՐՍԻՆԷ ԶԱՔՐԵԱՆի եւ Մարի Կիւլլապեանի համար: Իրենց յիշատակը յարգողները կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սինոպի դիւղերէն Մարիամ Սէֆէրեան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Պայծառ: Փնտռողն է եղբայրը՝ Շնորք Սէֆէրեան, նոյնպէս կը փնտռուի Սինոպի դիւղերէն Վարդուհի եւ Զարուհի Մանուկեան կամ Շմաւոնեան, մօրը անունը Սաթենիկ, հօրը անունը Սարգիս: Այս օրերուս 1918ին Գամբէմունիէն Պոլիս եւ անկէ այրերուս 1918ին Գամբէմունիէն Պոլիս եւ անկէ այ. Ֆրանսա եկած են: Իմացնել Փէհլիվանեան, 17 rue Sergent , Issy les Moulineaux, (Seine):

ՏԷՍԻՆԷՆ կարօ Գաբրիէլեան (Ֆօթօ կարօ) կը փնտռէ Պ. Վահէ Էսքիճեանը (Արաբկիրի Ան - Ջրդի դիւղէն) որ 1932ին կը գտնուէր Փարիզի մօտերը, Արնուվիլ լէ Կոնէս: Տեղեկացնել Ֆօթօ կարօին, Տէսին (Իլէր):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պ. Եղիչէ եւ Աչոտ Մէրանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սայլանճեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, 13 ապրիլ, պատարագէն վերջ, Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՄԷՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

Խնջոյք

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբը, Հ. Ց. Դ. «ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Նոր Սերունդի անդամներ եւ համակիրներ իր ընկերահամակրական խնջոյքին, որ տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 12ին, Bar Central-ի մէջ, շաբաթ իրիկուն: Կէս դիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ապահովել տոմսերը եւ դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ծախու է անմիջապէս բնակելի երկյարկանի տուն մը: Իւրաքանչիւր յարկի վրայ 2 սենեակ եւ խոհանոց մը: Առջեւը cours: Կազ, ջուր, էլեկտրականութիւն: Դիմել Arkaïan, 10 Cité Le Roy, Paris (20): Métro Jourdan:

ԳՈՒՇԱՏԵՍՐ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Ց. Դ. Կարաճանի «Նիկոլ - Դուման» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին, Պիվէդի Հ. Ց. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ նախկին աշակերտները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Սեվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Աւետիս Թերզիպաշեան իր խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնէ ազգ. իշխանութեանց, միութիւններու, մամուլին, ինչպէս եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ դրաւոր իրենց յարգանքը եւ ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր ողբացեալ ամուսնոյն Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, կը պատրաստուի տօնելու հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը, 15 Ցունիս, կիրակի: Կը խընդրուի կազմակերպութիւններէն եւ քոյր միութիւններէն, նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յայտնուելով:

Ծախու է

Պարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Ցարմար որ եւ է արհեստի, վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Ցառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

Փոխադրութեան ընկերութիւն
Transport Robert

Կը ստանձնէ ամէն կարգի եւ ամէն ապրանքի փոխադրութիւն, արագ եւ բեռնաբարձ կառք: Նոյնիսկ երկար պայմանաժամով վարձու կուտայ օթօ, քամիոն եւ այլն: Դիմել 66 Allée de la Seine, Issy les Moulineaux: Հեռաձայն Mic. 28—16:

TAM-TAM
BAR RESTAURANT

(Տեօրէն Պ. ԿՐԻԿՈՒԱՆ)

28, rue St. Séverin, Paris (V)

Métro: St. Michel Tél. Odé. 34-83

Հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական ընտիր ճաշ: Ադանդերներու ճոխ գանազանութիւն: Արեւելեան առաջնակարգ նուագախումբ: Կերգէ Փարիզի ծանօթ արուեստագիտուհի եւ երգչուհի Mme. SONIA KARAKACHE: Նախընտրելի է նախապէս գրաւել սեղանը:

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. փապգեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հազարդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՋՆԵՐ ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947

Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie Jac-Mot

ՑԱԿԱՌ ՄՈԹԵՑԻՆ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր գտնած տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 12 AVRIL 1947 Շաբաթ 12 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5008–Նոր շրջան թիւ 617 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁՐՈՑՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ամէն օր սեւ լուր մը : Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս, միջազգային թէ ազգային տեսակէտով :

— Ինչո՞ւ կը զարմանաք : Դեռ նոր կը բաց – ուին աննախընթաց Աշխարհամարտին վէրքերն ու խոցերը : Բնութիւնն ալ իր ամպերն ու փոթորիկները չունի՞ :

— Այո, բայց քաղաքական կեանքը չատ աւելի խախուտ է, եւ ամէն օր անակնկալ մը կը պատահի : Ահա նորէն խօսքեր նոր պատերազմի մը մասին :

— Մարդկութիւնը այնքան յոգնած, զզուած է որ, տասն անգամ, հարիւր անգամ պիտի հաշ – ուէ, նորէն կրակը նետուելու համար : Բա՛ռն անդամ — երրորդ Աշխարհամարտ — գլխու պտոյտ կը պատճառէ :

— Եւ սակայն կը պատրաստուին : Ոչ միայն անընդհատ կը շարունակուի զինարշաւը, պատրաստուիչ զինուորագրութեամբ եւ յայտնի թէ դաշտանի զէնքերով, այլեւ մինչեւ անգամ ուղղութեամբ կը դործեն : Օրինակ՝ ամերիկացի երես – փոխաններուն եւ ծերակուտականներուն ճառերը :

— Այդ հրաշունչ ելոյթները մեծ մասով քաղաքական խաղեր են : Կուսակցական կամ ընտրական պայքարը, ներսեսական, դասակարգային շահեր յաճախ լեզու կը դնեն ամէնէն խաղաղասէր մարդուն բերանը : Իրենք ալ դիտեն թէ ինչ կը նշանակէ նոր փոթորիկ մը :

— Չէ՞ք ընդունիր թէ հետզհետէ կը լարուին Անգլեւսաքսոններուն եւ Ս. Միութեան յարաբերութիւնները, ինչ որ կրնայ ի վերջոյ յանգիլ անդարմանելի աղէտի մը :

— Նոր չէ որ կը լարուին այդ յարաբերու – թիւնները : Երկու հիմնովին տարբեր աշխարհա – հայեացքներ կրնան հաշտ երթալ ամէն հարթ մէջ : Եթէ ան չէ՞նք չափերը ղը յարմարին եւ երկու կողմերը միացեալ ճակատ կը կազմեն երրորդ ուժի մը դէմ, ինչպէս տեսանք պատերազմի ըն – թացքին : Հիմա որ երրորդ ուժը խորտակուած է, պայքարը կը վերսկսի :

— Դժբախտաբար չափազանց չատ են վիճելի հարցերը, եւ ահա նորէն սեւ ամպեր հայկական հորիզոնին վրայ : Միշտ մենք ենք որ կը տուժենք :

— Ոչ միայն մենք, այլեւ բոլոր փոքր եւ անպօր ժողովուրդները : Բոլոր անոնք որ կը ղբա – նուին Ջողերու աշխարհակալութեան ճամբանե – րուն վրայ :

— Ուրի՛չ բան է մեր տառապանքը :

— Մենք միամիտներս ենք որ ամէն բան հայկական ակնոցով կը դիտենք : Եւ արդարութիւն կը սպասենք, երբ մարդիկ զրաղած են քարիւղի արտադրութեան ճգնաժդով կամ նուազուրդով : Աւելի բախտաւո՞ր են, այսօր, Ռումանիան, Պուլկարիան, Ցունաստանը եւ ուրիշներ : Որո՞ւ հաշուին կը հոսի արիւնը, Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ լեռներուն մէջ ...

— Ուրեմն եղածով պիտի դոհանա՞նք :

— Վա՛յ այն ժողովուրդին որ կը վհատի զանազան դժուարութեանց եւ յուսախաբութեանց առջեւ : Անդամ մը հաշուեցէք թէ ի՛նչ փոթորիկներ անցուցինք, մինչեւ որ դեռին մէկ ափը հասանք : Լեռներ կը զլորին ժողովուրդներու կամքին եւ հաւատքին առջեւ : Բայց միայն կամքն ու հաւատքը բաւական չեն : Պէտք է միշտ հետապընդել, տոկալ եւ դործել, ինչպէս անոնք որ առաջին անդամ ձեւակերպեցին Հայկական Հարցը

— Երբ Մ. Նահանդներն անդամ դէրք բռնած են եւ կ'ուզեն պաշտպանել, աւելի զօրացնել Թուրքիա ...

— Ոչինչ, այսօր կը զօրացնեն, օր մըն ալ կը լքեն, երբ հաճախ հետ : Միւթեան հետ : Այդպէս չեղա՞ւ 1914ին ալ, երբ Անգլեւսաքսոնները միացեալ ճակատ կազմած էին ցարական Ռուսիոյ հետ : Մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ զգուշանալ թերխաչ մարզանքներէ, սերտելով պատմութեան դասերը :

— Ատոր համար ալ տարրական պայման է չարժման մէջ դնել բոլոր հասուն ուժերը, առանց կանխակալ կարծիքներու :

— Եւ մանաւանդ մէկզի դնել այն անբարոյական հոդեբանութիւնը որ կը ծամծմէ սա դարչելի բառերը,— «Հայաստանասէր» եւ «Հակահայաս – տանեան» :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՐ ՁԱՐՁԱՐԱՆԱՑ

Եթէ մեր խմբագիրները պատմէին իրենց յու – շերը, որքան չահեկան դիրքեր պիտի ունենա – յինք, որոնք մեզի պիտի խօսէին խոնարհներու կարդին, չատ մըն ալ մեծերու մասին :

Մանաւանդ ձեռագիրներ կարդալու ի – րենց անսովոր վարժութեան հետ կապուած են հէքեաթային մանրամասնութիւնները ...

Ամէնէն յատկանշականը՝ Օշականին ձեռագիրը կարդալն է կարծեմ : Կարդա՞ր եւ ընդօրինակել, քանի որ տպարաններու դրաշարները կը մերժեն չարել զայն, եթէ չընդօրինակուի :

Ու սոխպուած ես նստիլ ու դրել կամայ, ակամայ : Ութոչորացոյց մը ձեռքը, խմբագիրը կը ճդնի քակել հանդոյցը : Նախադասութեան իմաստը ամբողջացնելու դիւրութիւն ալ չունիս, երբ դործդ Օշականին հետ է :

Սրբագրիչը կը սկսի բարձր կարդալ, իմաստը ըմբռնելու եւ սխալ չընելու համար : Եւ յանկարծ «Զեղաւ» մը կը թռի բերնէն : Բառերը չեն նշանակութիւնը : Զանոնք իրարու քով բերողը, դարուս ամէնէն խնայողական տառերովը — կարծես երդում ըրած է չարչարել խմբագիրն ու տողաշարը : Դեռ չեմ խօսիր լեզուի մասին :

Ու յանկարծ միտքս կ'իյնան «Մնացորդաց»ը կարդացող եւ չարող հերոսները :

Ի՛նչ քաջութիւն պէտք էր, քակելու համար այդ ահաւոր հիւսուածքը : Կ'ըսեն թէ Մխիթար – եան Գուրգէնն է այդ«քաջերուն» քաջը,որ սակայն իր կարգին կը դիմէ եղեր խոշորացոյցին օժանդակութեան ...

« Ի՞նչ մեղք եմ դործեր, Տէր Աստուած, որ պիտ կը պատժես Օշականին ձեռագրով», կ'աղա – ղակէր երէկ «Ցառաջ»ի սրբագրիչը : Եւ յետոյ ա – նձնդ մը թռաւ խեղճին ձեռքէն եւ ընդդէմ մը ընդդէ Օշականին դիրը կարդալու դատապարտուի ...

ՍՕՍԻ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՄՄԲ.— Կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Հետեւեալ նամակը ուղղած է Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, որ հարիւր հազար ֆր. տրամադրած էր ներգաղթի հանգանակութեան.—

Փարիզ, 5 Ապրիլ, 1947.—Համեստափայլ Տիկին Միսաքեան, Ատենապետուհի Ֆր. Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, Փարիզ :

Ցարդելի Տիկին

Հաճոյքը ունեցայ ստանալու Պատ. Վարչութեանդ 20 Մարտ թուակիր նամակը, որով հարիւր հազար ֆրանքի չէֆով , ի նպաստ Ներգաղթի համազգային հանգանակութեան : Կը փութամ յայտնել իմ անկեղծ շնորհակալութիւնները թէ յարդելի Վարչութեանդ եւ թէ բոլոր նուիրատուներուն : Չէքը փոխանցուած ըլլալով Ներգաղթի Հանգանակիչ կեդր. Ցանձնաժողովին, դրութեանս հետ կը ստանաք համապատասխան ստացագիրը :

Հայրական Օրհնութեամբ մնամ ա – ղօքարար Կաթող. պատուիրակ եւ նախագահ Ներգաղթի հանգանակութեան կեդր. Ցանձնաժողովի

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ իտալացի վարժուհի մը, Մառիա Փասքուինէլլի, որ սպանուած էր Փոլայի անգլիացի հրամանատարը, զօր. Ուինթըն : Մահապարտը մերժեց վերաքննութեան դիմել, հայրենասիրական դործ մը համարելով իր արարքը :

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը ծաւալին Իտալիոյ մէջ : Տասը հազար անգործ բանուորներ կոխեցին Թորինոյի նահանդապետութիւնը : Ծանր ցոյցեր տեղի ունեցան Միլանի, Պարմի, Ֆիորէնցայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ : Գործադուլ հռչակած են դատաւորներ , ուսուցիչներ, պաշտօնատարներ , նոյնիսկ ոստիկաններ :

156 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՒ, հազար հոդի վիրաւորուեցան Թէքսասի նահանդին մէջ (Հիւս. Ամերիկա), ահռելի թաթառի մը հետեւանքով : Հազարաւոր – ներ անպատսպար կը մնան : Ամբողջ դիւղ մը քանդուեցաւ :

ԹՐՈՒՄԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՈՒՂՂՈՒԱԾ Է Թ. ՄԻՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Թուրքիոյ ապահովութիւնն ալ վտանգուած»

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին եչ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Քոնըլի, որ մասնակցած էր Փարիզի հաշտութեան խորհրդաժողովին, առաջարկեց ընդունիլ նախագահ Թրումէնի ծրագիրը : Այս առթիւ չեշտակի յայտարարեց թէ Ս. Միութիւնը կ'ուզէ իր տիրապետութեան տակ առնել Եւրոպան եւ ամբողջ աշխարհը :

Ծերակուտականը աւելի ընդլայնելով իր տեսակէտները, չեչտեց.— Ինչո՞ւ ժխտել թէ ծրագրին հիմնական նպատակներէն մէկն է միջոցներ ճարել որպէսզի Ցունաստան եւ Թուրքիա կարենան դիմադրել Ս. Ռուսիոյ եւ անոր արբանեակ պետութեանց ոտնձգութիւններուն : Մենք պէտք է պահանջենք Ռուսաստանէն մէկզի դնել այն մեթոտները որոնց չնորհիւ հպատակեցուց արբանեակ պետութիւնները : Մենք պէտք է բացորոշապէս հասկցնենք թէ իրրեւ ազդ եւ իրրեւ ժողովուրդ պիտի դիմադրենք ազատ ժողովուրդներու անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը ջնջելու այս ճիգին : Ռուսաստան իրաւունք ունի ընտրելու իր ուղած վարչական կարդուսարքը , բայց իրաւունք չունի խախտելու անկախ եւ դերիշխան պետութեանց ուժը եւ իր տիրապետութեան տակ առնելու զանոնք :

«ԿԱՐԳԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԻՏԻ ԳԱՑ»

« Եթէ Ցունաստան եւ Թուրքիա իյնան Ս. Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ, Իտալիան պիտի դառնայ յաջորդ զոհը այս անտեսական, զինուրական եւ քաղաքական նախայարձակման : Իտալիայէն անդին կը տարածուի Եուկոսլաւիան, հոլ հպատակ Սովետներուն : Եթէ Իտալիան իյնայ, յաջորդ նշանակէտը պիտի ըլլայ Ֆրանսան : Ալպանիա, Եուկոսլաւիա եւ Պուլկարիա ամբողջովին Ս. Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ են : Անոնք իրենց կամքով կամ չախչախիչ զինեալ ուժերու սպառնալիքին տակ ընդունած են Ս. Ռուսիոյ վարդապետութիւնները եւ գաղափարները : Կը բաւէ ակնարկ մը նետել Զեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ դժբախտ կացութեան վրայ, իմանալու համար թէ ռուսական դրութիւնը ինչպէս կլանած է այդ անբախտ երկիրները ...

Շարունակելով իր ճառը, ամերիկացի ծերակուտականը պահանջեց որ Ս. Միութիւնը զադ – րեցնէ ուրիշ երկիրներու մէջ սողոսկիլ, իր ա – նակնները իրրեւ սպառնալիք չդործածէ դրացիներու դէմ, յարդէ ուրիշ ազդերու դերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը եւ կատարէ իր պարտաւորութիւնները իրրեւ անդամ Միացեալ Ազդերու Կազմակերպութեան, ապահովելու համար խաղաղութիւնը եւ խաղաղասիրական կարդադրութիւնները : Իր կարծիքով, յոյս չկայ արդար կարդադրութիւն մը ստանալու Միացեալ Ազդերէն՝ յունական եւ Թրքական հարցերուն համար, քանի որ Պ. Կրոմիքօ (խորհրդային ներկայացուցիչը) պիտի մերժէ (վեթօ) օգնութեան որ եւ է ծրագիր, եթէ ժողովին ներկայացուի : Ինք համոզուած է թէ Ցունաստանի հրոսակային կռիւները կը քաջալերուին Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ կողմէ : Ցետոյ, «հանրածանօթ իրողութիւն մըն է թէ Թուրքիա տեւական պատնէշիի տակ է դուրսէն եւ իր պահովութիւնը վտանգուած է» :

Ծերակուտականը այս առթիւ ըսաւ թղթակցի մը թէ նախագահ Թրումէնի առաջարկը յատկապէս ուղղուած է Ս. Միութեան դէմ : «Ամէն մարդ դիտէ որ այդ է մեր ըրածը եւ ես պատճառ մը չեմ տեսներ թէ ինչո՛ւ այդպէս պիտի չըսեմ» :

Ուրիշ ծերակուտական մը, Պուլֆիքտ, յայտարարեց ժողովին մէջ թէ «անկասկած Մ. Նահանգները անդամ մը եւս դէպի համաշխարհային պատերազմ կ'երթան» : Երրորդ մը, Քլօտ Փեփըր, ըսաւ թէ իր կարծիքով նախագահին ծրագիրը «պատերազմ է Ս. Միութեան դէմ» : Վերջապէս չորրորդ ծերակուտական մը, Լոուին Ճոնսըն , ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ Մ. Նահանգներուն համար խոհեմութիւն պիտի ըլլար «հաշուել ծախքերը, երբ դեռ չենք ձեռնարկած վայրի սպրի արշաւանքի մը, խափանելու համար համաշխարհային պատերազմ» :

★ Ծերակոյտի նոյն նիստին մէջ քուէարկուեցաւ Վանդընպըրկի մէկ բանաձեւը, որուն համաձայն Միացեալ Ազդերու կազմակերպութիւնը կրնայ ի հարկին դադրեցնել Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ համար տրամադրուած ամերիկեան օգնութիւնը : Բանաձեւը կ'ըսէ թէ օգնութիւնը կրնայ ընդհատուիլ, երբ Միացեալ Ազդերու ընդհ. ժողովին 2/3ը կամ Ապահովութեան Խորհուրդին 11 անդամներէն հոծը հաստատեն թէ Մ.Ա.Կի ձեռք առած միջոցները աւելորդ կամ անբաղձալի կր

(Յարեալ շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ

Պատմական Բարձր Հայքը կը պարփակէր Նաեւ Երզնկան: Այսօր Բարձր Հայք ըսելով կը հասկնանք Էրզրումը, Դերջանը, Բաբերդը եւ Սպերը:

Այս հողամասը ունի 14.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն:

1914ին Էրզրումի վիլայէթը ունէր 215.000 Հայեր, որուն 105.000ը վերոյիշեալ հողամասին մէջ: Էրզրում քաղաքը ունէր 15.000 հայութիւն: Երջանկայ զիւղերու բնակիչները մեծ մասով Հայեր էին: Միւս բնակիչներն էին Թուրք, Յոյն, Չէրքէզ, Լազ, Պարսիկ, Քիւրտ, Գըզըլպաշ:

Էրզրումի մէջ էր արեւմտեան Հայաստանի մեծագոյն հայկական կրթական հաստատութիւնը, Սանասարեան վարժարանը, որու ամառնային զբօսավայրն էր Սրատաղոր: Բարձր Հայք 1900 մեթր բարձրութեամբ բարձրաւանդակ մըն է, կը հատ մասպատասխանէ Եփրատի եւ Ճորոխի վերին հովտաւազանէ Եփրատ եւ Ճորոխի վերին հովիտներուն: Եփրատ իր վերին հոսանքին մօտ կը վիհաներուն: Եփրատ իր վերին հոսանքին մօտ կը ձեւացնէ չամբ մը, օժտուած Դրունիկի կամուրջով, որսի թռչուններով եւ ձուկերով, ընդ որս կարմրախայտ:

Եփրատ կը ծնի Տումլու կամ Ծաղկանց լեռներէն: Գլխաւոր գետակիցներն են, Բլուր գետ, Գըզըլ Ըրմաք, Սէրչէմ գետ, Տուղլաչայ: Հողմատի հիւսիսային կողմը կը բարձրանան Պոնտոս լեռները կամ Պարխար լեռները, Վաւուկ եւ Զիարէթ կան կամ Պարխար լեռները, Վաւուկ եւ Զիարէթ կատարներով: Արեւելեան կողմը Տումլի սար՝ կատարներով: Արեւելեան կողմը Տումլի սար՝ Կուրճի Պօղազի լեռնանցքով, Տէվէպօյնու եւ Հասան Պօղազի լեռնանցքով, Տէվէպօյնու եւ Հասանմանուն լեռնանցքը, Քարկառաղը, Փալանդէօմանուն լեռնանցքը, Քարկառաղը, Փալանդէօզ - Գոհանամ, որուն քովէրով անցած է Նոյի քէն - Գոհանամ, որուն քովէրով անցած է Նոյի տապանը, Համաձայն աւանդութեան: Հարաւը՝ տապանը, Համաձայն աւանդութեան: Հարաւը՝ Պաքըր փաչա, Ճէմալ տաղ, Խօշմուր տաղ, Շէյխ Պաքըր փաչա, Ճէմալ տաղ, Խօշմուր տաղ, Շէյխ Թան տաղ եւ Բիւրակն: Արեւմուտքը Մելբերդ, Քէչ Թան տաղ եւ Բիւրակն: Արեւմուտքը Մելբերդ, Քէչ տաղ, Տատեան տաղ, Հալչի Կարաաչ, Օթլուք, տաղ, Տատեան տաղ, Հալչի Կարաաչ, Օթլուք, Կոփ եւ Եէյկն տաղ: Դաւառին միւս լեռներն են Աք Կոփ եւ Եէյկն տաղ: Դաւառին միւս լեռներն են Աք Պապա, Շէյխլիճիք, Կարակայա, Էյէրլի, Զէյրեք - Պապա, Շէյխլիճիք, Կարակայա, Էյէրլի, Զէյրեք - Ճէչ, Մարիամ, Խալթալ, Խաչ, Կինաիմ, Թօփ, Ս. Ճէչ, Մարիամ, Խալթալ, Խաչ, Կինաիմ, Թօփ, Ս. Նշան, Եէմէր չէօղ, Պօղան, Թօչիկ, Գօղան, Քիրէք - Նշան, Եէմէր չէօղ, Պօղան, Թօչիկ, Գօղան, Քիրէքվայրի մեղր), Ալան Քայա լեռները: Սանասա կամ Զորսի կիրճը Էրզրումը կը կապէ Երզնկայի:

Բարձր Հայք կ'արտաղրէ հացահատիկներ, գոբրնձ, բրինձ, բանջարեղէն: Սովի տարին, հողի տարբերութեան նմանութիւն մը եւ հացի կէն կը հանէն կոճղէդի նմանութիւն մը եւ հացի կէն կը հանէն կոճղէդի նմանութիւն մը եւ հացի [illegible] ներու բազմաթիւ հօտեր: Բաբերդի եւ Սպերի շրջանները յարմար են այդ եղանակներու բազմաթիւ հօտեր: Բաբերդի եւ Սպերի շրջանները յարմար են այդ եղանակներու օժտուած են հարուստ անտառներով:

Վայրի կենդանիներէն նշանաւոր են եղջերու, դայլ, արջ, աղուէս, նապաստակ եւ կովբոյծ վարկայատոչ կենդանի մը, որ ոչխարին կաթը ծծելով կը թունաւորէ զայն: Հանգային հարուստ թիւններն են, ջերմուկներ (Ըլըճա, Սօուք ջերմուկ, Հիճք, Շըլհոց), Երկաթ, նաւթ (Մամախաթունի մօտ), հանքածուխ (Քիւքիւրտլիւ, Մաուէն քէօյ), պղինձ (Բաբերդի մօտ Հանք գիւղ), քարահանքեր (Էրզրումի մօտ եւ Բաբերդի Երկին գիւղը), կը կարծուի նաեւ թէ Բաբերդի եւ Սպերի շրջանները օժտուած են ոսկիի եւ արծաթի հանքերով:

Դերջանի Բազարիճ աւանին մէջ կանգնած էր Մհերի մեհեանը:

Գլխաւոր վանքերն են Հնձուց կամ Կարմիր վանք, Մաուրերու Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Աստվածածին վանք որու Հերակլ կայսրը տուած է Աստվածայնին մաս մը: Կր դանուի օձուտ եւ քարքրուտ վայր մը: Ծագկարի Ս. Դաւիթ Դերջանի մէջ: Միջին դարուն նշանաւոր էր Խըլաճորի վանքը Դերջանի մէջ:

Հետաքրքրական ուխտատեղիներ են Հոփսիմեանց քարայրը, Կարմիր վանքի կռնակը: Շողանի ձորի ուխտատեղին: Ս. Նշան՝ տուր Ծոյնիերը Ապրիլ 23ին Ս. Գէորգի ժօնը կը ժօնէն, (Ս. Գէորգ նախկին հեթանոսական կայծակի վիշապասան աստուածն է): Ապարահման կազի, որ հայ նահապետի մը դերեզմանն է, սակայն Թուրքերը զայն իւրացուցած էին:

Էրզրումի դաշտը ունի 30 մղոն երկարութիւն եւ 12 մղոն լայնք: Կլիման խիստ, ձմեռը չափազանց ցուրտ՝ կը տեւէ վեց ամիս. ամառը բարեխառն: Էրզրում, հայկական անունով Կարին, Հայաստանի բանալին է, բերդաքաղաքէ աւելի բան մը, կատարեալ ամրացած ճակատ մը որ կը փակէ Տէվէպօյնու եւ Կուրճի Պօղազը, անանցանելի բեռներու միջեւ, Տէվէպօյնի հարաւը մշտական ամրոցներ, Փալանդէօզէնի վրայ կրակի երեք յարկեր կը կազմէին: Այս ամրացած կատարին ամէնէն բարձր կէտը Զօպան Տէպէ (3200 մ.) կ'իյնայ Տէվէպօյնի վրայ: Կիւրճի Պօղազի եւ Տէվէպօյնի միջեւ Քարկապազարի ցից ապառաժը (3740 մեթր) թեթեւ ամրութիւններով: Իսկ Քարակէօզէք եւ Թաֆթան կը փակէն Կիւրճիւ Պօղազը: Հինճի բերդը կը պաշտպանէ երկու կիւրճերու հանդոյցը: 1914 դը կը պաշտպանէ երկու կիւրճերու հանդոյցը: 1914ին դերմանացի զինուորական փոն Փոսկէրդ ուժովցուցած էր պաշտպանութիւնը թեթեւ ամրութիւններով, յատուկ ցեղակի դիրքերով պաշտպանելով բերդը եւ անոնց միջեւ գտնուող միջոցները: Արեւմտեան կողմէն քաղաքը մեծ պաշտպանութիւն չունի: 1878ի պաշտպանողական դրութիւնը կր փակէր Վանքաէրէսին՝ Թօփ տաղի եւ Տէվէպօյնի միջեւ: Եըտըրըմ տէրէսին, Թօփ տաղը, Քէրէմէլիք բլուրներ, Ախալի, Ս. Նշան, Մէյթիւէ, Ալիճիւ եւ ուրիշ 11 ամրոցներով քաղքէն 600-700 մեթր հեռու:

Միւս նշանաւոր բերդերուն անուններն են Տալան կէչ, Ուղուն Ահմէտ, Արզը-Աչէք, Քապուրկա, Սըվաչըք: Անոնցմէ հիմա քաղաքը աւելի ամրացած է: Շատ քիչ բան կը մնայ հին բիւզանդական ամրութիւններէն:

Փալանդէօզէնի աղբիւրները կը հայթայթեն Էրզրումի ջուրը: Երջանկայ զիւղերէն նշանաւոր են Մուսուրկա, Թուանճ, Հինճք, Զիթով, Ղարաղզ (մօտը նախկին Արծն քաղաքի աւերակները), Աշդալէ, Ըլըճա, Սնկատիչ, Մէօրդիւլիւք, Կէզ, Զիֆթլիք եւ Կան:

Դերջանի կեդրոնն է Մամախաթուն: Գլխաւոր զիւղերն են Բազարիճ, Բուլք, Ծաղկարի, Ճորոխի հովտին մէջ եւ Բաբերդ, Բազրատունիներու բերդաքաղաքը, որու երջանկայ զիւղերէն նշանաւոր են Քսանթաց, Քարավարակ, Վարդահան, Լսոնք, Բլուր, Աւերակ, Բռնակապան:

Դէպի հիւսիս արեւելք, միչտ Ճորոխի վրայ, Սպեր ունի վնտիր մեղր: Երջանկայ զիւղերէն նշանաւոր են Մանցը, Խոզաղբիւրը եւ Զուրակենցը (Զրակոյս) որու անունը կը թուի դիցաբանական ծագում ունենալ: Բարձր Հայքէ կ'անցնի Արտաչատ - Սատաղ պատմական ճանապարհը, եւ Հայաստանը Փոքր Ասիոյ կապող ճամբան:

Էրզրում կը հրատարակուէր «Ճառագ» թերթը, որուն խմբագիրները եղած են, յաջորդաբար, Եղիչէ Թոփչեան, Ս. Վրացեան, Լիպարիտ, Շաւարշ, Միսաքեան եւ այլն:

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Պատմութեան համար

Քանեւհինգ տարիէ ի վեր Թուրքիոյ ժողովուրդին քաղաքական ճակատագրի ղեկը բռնած է Իմաստ Ինէօնիւ որ Աթաթիւրքի աջ բազուկն էր: Ժողովրդական քայլերդներ պանծացնելով ու վառաբանելով կը կոչէն զինք Թուրք ցեղի աչքին լիբը: Թուրք խմբագրապետները, ի պէտս արեւմտեան ազդերու, անոր յերիւրածոյ ու անճիշտ կենսագրականները տուին, Իզմիրի եւ Պոլսոյ պէս մեծ ուստաններ նշանակելով անոր երբեւ ծննդավայր: Բայց մենք լաւ գիտենք թէ անոր պապերուն ծննդավայրը Մալաթիան է ու անոր ընտանեկան պարագաները մեզմէ չատերուս ծանօթ են: Եւ աւելի ճիշտ ու որոշ Մալաթիոյ շրջաններու խիստ հայացի Զրմուղալի (հայերէն Զրմուղ) գիւղէն է անոր ընտանիքը:

Լեռնադաշտի մը լանջքին վրայ կը ծաղկի հնադարեան Մելիտինէն, Փոքր Հայքի թագուհին: Ընդարձակ ու արգասաբեր հողեր ամէն կողմ: Ողողուած գուլալ ու ականակիա ջուրերով, որոնք խոխոջելով կ'իջնեն Տէր Մէսրի (աստրերէն Ս. Փրկչայ վանորայք) ձորամէջէն: Ջուրերու ակը կր դանուի ձորին բարձրագոյն դագաթը: Ջուրերը առկէն քանի մը մղոն անդին զարմանալիօրէն կ'առատանան, այն աստիճանաւոր Զրմուղալի գիւղին մէջ պատկառելի գետակ մը կը կազմեն: Եւ ահա այդ գիւղէն է որ ջրաբաշխ առուներ, աղուգիներ, կապակցով այդ կենսատու հեղուկը, կ'ուղղեն զայն Լեռնադաշտի զանազան ուղղութիւններուն, ոռոգման համար դաշտերուն մէջ կանաչազեղութիւն, պտղաստաբերութիւն ու կեանք: Աստղեստանի, Ճոյներու, Հռոմկլայիներու աշխատութիւնը կայ այդ ջրաբաշխական գործին մէջ, բայց քաջարի Արմէնները կատարելագործած են իսկական ջուրմուղագիտ մը հիմնելով ու կնքելով զայն, Զրմուղի, Զրմուղալին, Իմաստ Ինէօնիւի պապերուն անմիջական ծննդավայրը: Հայ Զրմուղագիտի անունը, գաբերու աղաւաղման ենթարկուելով, լեզուաբանական ապղեցութեանց տակ գաղած է այսօրուան Զրմուղալին: Մելիտինէն, Փոքրագործ ա - ւերներու հետեւանքով քանիցս քայքայուած, մոռացաւ դէպի Զրմուղագիտը ու ձորաբերանը, անուանելով վերի քաղաք ու ապա Մալաթիա: Լեռնադաշտին մէջ, քաղաքի մօտերը հաղուագիւտ են այդիները, գրեթէ ոչ մէկ այգեստան կայ դաշտի վրայ: Բոլոր այգիները իրենց զարմանալի որթերով կը փառւին վերին ձորամէջի հանդիպակաց կողքերուն վրայ, որոնց մէկէն կը կարկաչէ զաշտ վազող գետակը:

Մելիտինեցիները բաղբաղ ազգ է, [illegible] դործածուելիք այդի բաներն զատ ուրիշ բան մը, նշանակելու համար պարտէզ մը կամ բանջարանոց մը: Ամէն ոք իր «էդին» ունի, բայց գրեթէ ոչ մէկ Հայ իսկական այդի մը, այգեստան մը, որոնք վերին ձորամէջի Աստղի, Պանաղի, Զրմուղալի Քիւնտիւպակ գիւղերուն փառքն ու հարստութիւնը կը կազմեն: Ոչ մէկ հայ ընտանիք այդ գիւղերուն մէջ: Եկած է ճամբէն անցնող Սելճուքը, գրաւած մեր պապենական այգեստաններն ու հողերը եւ գերի ու տարուկ ըրած խոպան դաշտի վրայ հայ ժողովուրդը: Ամէն գարնան այգեստանները կր կանանչնան, եւ իւրաքանչիւր եղանակին միրգերը կը հասնին, անոնց հետ կոյսեր ու աղջիկներ եւս, որոնց ժպիտին ու դիմագծին մէջ կարելի է դղալ այդ այգեստաններու ուժն ու ամբողջկենսունակութիւնը ու յաճախ այլասերած հայ ցեղի մը յատկագծերը: Գիւղերուն մէջ կը տիրապետեն միահեծան, փարթամ թուրք ընտանիքներ, ինչպէս Ֆէթթահներ եւ ուրիշներ, յղփացած ու չուայտ կեանքով, որոնք իրենց չուրջ կը քամեն կարմիր ու արիւնոտ բաժակներ, Հայուն արիւնն ու Հայուն քրտինքը:

Գարնան միայն, թուրք այրեցած ու աղքատ կիներ, կ'իջնէին դէպի քաղաքը, ծրար մը իրենց ուսերուն եւ անցնելով փողոցէ փողոց, հայ թաղէ թաղ կը ծախէին որթատերեւներ կանաչ ու թարմ դորս Մալաթիացի կինը պահածոյ կը դնէր ձմրան իր լիցքերուն համար: Տերեւներն այդ խորհրդանիշն էին, այգեստաններու հարազատ տէրերուն՝ թափած դարերու արցունքին ու քրտինքին եւ տեւեաթափ եղած Մելիտենցի հայ պատկներուն:

Բայց այսօր ազգերը մոռացութեան կատան մեր այդ պատմութիւնը: Աղաս Քրիստոնեայ, Միացեալ Նահանգները իրենց աչքը կ'երկարեն մեր Զրմուղի գիւղի սելճուքին ու անոր թիկունք կը հանդիսանան, անտեսելով հայ փոքրիկ ժողովրդի արդար իրաւունքը: Աչքերն ապատ համախմբուած ձոխ սեղաններու չուրջ, կը ծօնեն դարուն, արիւնոտ ու լի բաժակները ի ձեռին: Իսկ մենք վտանդի, աստանդական մոն կուզանք օտար աչխարհներ: Բայց պիտի դայ անկասկած մեզի համար ալ գարուն մը նոր, եթէ մեր կամքերը չնկին, եթէ մեր մէջ աներկբայելի հաւատքը պահենք Մեսրոպեան գիւտին ու հանճարին, եթէ յարգենք միտքն ու ուղղութիւն ու եթէ իրար սիրենք, քանի դի մերն է հողը, մենք ենք անոր տէրերն արդար: Այն ատեն մեր հնձաններու կարմիր գինիով ու լիք բաժակներով պիտի ծօնենք հայ ժողովրդի յարութեան ծօնը:

Յ. ԱԶԱՏԻԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԸ «ԱՐԵՒ», ՀԱՅՔ «ԳՈՐՏ»...

ՆՄՐ.— Թուրք մամուլը ներքին փրփրած է, Ամերիկայի Հայերու բողոքի ցոյցերուն առթիւ: Նմանը մը՝ տխրահռչակ Թաալէրթէն որ կը մնայ միշտ նոյն մոլեռանդ ամբոխավարը: Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն իր Թուրքիոյ վարչապետը ներ «բարեփոխումներ» կը խոստանայ ի պապատ փոբրամասնութեանց (30 Մարտ).—

Հայկական լեգէոն Ամերիկայի մէջ անդամ մը եւս Թուրքիոյ դէմ չարժման լծուած է՝ խօսքով, դրչով եւ զէնքով:

Երեւակայեցէք դորս մը կ'ուզէ արդեօք հանդիսանալ զօրաւոր պետ մը ընթացքին, բայց հոսանքը կ'առնէ կը տանի զայն:

Հայերն ալ ամէն խնդրի մէջ կ'ուզեն մեր ճամբան խափանել: Սան Ֆրանչիսկոյի Խորհրդաժողովն մինչեւ Թրումընի օժանդակութեան ծրագիրը մեզի դէմ կը դործեն:

Երբ ըոլշեւիկ Ռուսիա պիրենք կը հրաւիրէ վաղելով կ'ներթան, դիտնալով հանդերձ թէ գժոխքը պիտի մտնեն: Ասոնք միակ նպատակ մը ունին:— օր մը առիթ գտնել մեզի դէմ գնդակ արձակելու:

Անչուչա մեր խօսքը կը վերաբերի դուբսի Հայերուն...:

Քանի որ կարելի չէ մարդոց սիրտը բանալ եւ տեսնել թէ ինչ կայ հոն, «կասկածէ զերծ» կը նկատենք Թուրքիաբնակ ամէ մը Հայերը: Մինչեւ որ հակառակը հաստատուի, լաւ հայրենակիցներ կը նկատենք զանոնք:

Կը հասկնանք, անոնք կը մրկին վրէժի զգացումով, որովհետեւ կորսնցուցած են անցեալը. ինչո՞ւ ասկայն կէս դար առաջ՝ ըմբոստացան մեզի դէմ եւ ոտքերը նետեցին. մեզի հաւատար իրաւունքներ կը վայելէին: Ցանցանքը մե՞րն է, եթէ անկախութիւն ձեռք ձգելու երազով ոռնակոխեցին եւ կորսնցուցին այդ բոլորը:

Աչխարհի ոեւէ երկրի մէջ երբ զէնքի դիմողներ զանուին, բնականաբար փոխադարձութեան եւ ինքնապաշտպանութեան կը հանդիպին:

Կ'ընդունինք, արուեստագէտ, վաճառական, աշխատասէր մարդիկ են, բայց պատմութեան բոլունգի հարուածին տակ ջարդ ու փշուր եղած են եւ այլեւս ոչ մէկ տեղ կրնան կարեւոր ազդ մը դառնալ: Դժբախտաբար դերոյի հաւատար է անոնց քաղաքական հասկացողութիւնը եւ ըմբռնումը...

Գիտնալով հանդերձ որ անիմաստ է, ամէն առիթ կը չարունակեն թոյն սրսկել եւ արեւուն դէմ թուք արձակել:

Որո՞նք են ասոր հեղինակները, Դաշնակները, Հնչակները, թէ ունակութիւնը որ սովորութիւն դարձած է: Պէտք չէ աղդուիլ, որովհետեւ անկարելի է դարմանել այս վէրքը:

Կարաւանը կը քալէ, ով որ կը հաչէ թող հաչէ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՍԱՓԵՐ, դրական, դեղարուեստական եւ դիտական բաժին, ճոխ բովանդակութեամբ: Գ. տարի թիւ 8 (14 Մարտ): Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ (Յապաղած).— Քանի մը ամիսէ ի վեր գաղութիս մէջ կազմուած էր թատերախումբ մը, «Ինար», մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի եւ Սանուհիներու անդամ անդամուհիներու: Առաջին ներկայացումը տրուեցաւ Մարտ 29ին, Շիրվանզադէի «Նամուս»ը:

Հակառակ աննպաստ օդին, խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր Սէն Էնըմոնի սրահը: Շատեր ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ:

Դերակատարները, թէեւ առաջին անգամ բեմ կը բարձրանային, բայց մեծ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը:

Սիրելի «Ցառաջ», դիտեմ որ սիւնակներդ նեղ են, բայց նկատելով որ այս ներկայացումը սար-քունեցաւ մեծ մասով Նոր Սերունդի անդամներու եւ Սանուհիներու, ինչպէս եւ աւելի փոքրերու մասնակցութեամբ, կը խնդրեմ զիս չամնել անոնց անուններուը: Իսկապէս մեծ խրախուսանք մըն էր, երբ տեսանք 10—12 տարեկան փոքրերը որոնց մանքուր առողանութիւնը մեզ հրճուանք պատճառեց ներկաներուն: Փոքրիկն Մարի Թաթարեան մեծ յաջողութեամբ կատարեց իր ամենդունակ (Սուսանի դերը): Ցաջող էին նոյնպէս փոքրիկներ Ցակոբ Զէյքեան եւ Սիմոն Հայթայեան (Սէյրան եւ Սմբատ) դերերու մէջ: Գալով զլխաւոր դերակատարուհիներուն, յիշենք Տէր եւ Տիկին Աբրահամեաններուը, (Սուսան եւ Սէյրան), Պ. Սարգիս Փիլիկեան (Ռուստամ), Տիկ. Բերուզ Խրիմեան (Սանամ), Տիկ. Վիքթորիա Թաթարեան (Գիւլնազ), Տիկին Վարսենիկ Զէյքեան (Մարիամ), Օր. Ժաքլին Երեմեան (սանուհի), որուն առաջին խաղն էր, չատ յաջող կերպով կատարեց Սուսամբարի դերը: Պ. Ցովսէփեան տանձնած էր բարեխուզարի եւ Ծըղլիձատուրի կարեւոր դերերը: Տիկ. Տ. Ցովսէփեան անդամ մը եւս իր մասնակցութիւնը բերաւ Շպպանիկի դերին մէջ: Պ. Մանուկ Մանուկեան յաջողութեամբ կատարեց Սմբատի դերը, Պ. Ս. Սահեփանեան (Հայրապետ եւ Սէրզէյ բէկ): Բոլորն ալ արժանի են ջերմ չնորհաւորութեան:

Հարսանիքի առանդական արարքին մէջ մեծ անակնկալ մը եղաւ Սանուհիներու չուրջպարը տոհմիկ տարազներով: Գնահատելի էր Օր. Թ. Սահեփանեան եւ Հ. Իչխանեանի զոյգ պարը, որուն կը մասնակցէին Պ. Պ. Գարեգին (Իչխան) եւ Օհան իրենց տատով եւ ջութակով:

Ճնչուհա խաղը աւելի յաջող պիտի անցնէր եթէ դերակատարները իրենց դերերը աւելի լաւ սորված ըլլային: Մէկ երկու հոգի քիչ մը կը չափազանցէին իրենց դերերուն մէջ: Այդ ալ թերեւս չի պատահէր եթէ խումբը դեկավար մը ունենար: Հակառակ իր ակարութեան, այս անգամ ալ Պ. Վարդան Ցրմեան սիրով տանձնած էր յուշարարի պարտականութիւնը:

Շաֆէ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գարնանային դեղեցիկ օդով մը Հ.Մ.Ը.Մ.ը կատարեց իր վերջին Promotion d'Honneurի ախոյեանական մրցումը ի ներկայութեան խուռներամ բազմութեան մը: Հիւրերուն մէջ կր նշմարուէին Շաւարշ Նարդունի, տպարանատէր Յ. Տէր Յակոբեան (Փարիզէն), Մալաքեան ընտանիքը, Պ. Henri Verneuil: Ցրանսական Փութպոլի բարձր ատեանը այս մրցումին կարեւորութիւնը նկատի առնելով, դատաւոր նշանակած էր Մար-սէյլէն 84 քիլոմեթր հեռուէն St Martin de Crauէն Ֆրանսացի բոլորովին չեզոք դատաւոր մը, որուն կ'ընկերանային Ֆետէրասիոնի երկու ներկայացուցիչներ:

Առաջին կիսախաղին՝ մեր տղաքը ցոյց տուին չատ դեղեցիկ եւ ճարպիկ խաղարկութիւն մը եւ յաջողեցան երկու նշանակէտ չահիլ: Երկրորդ կիսախաղին ոտիկանական խումբը քիչ մը օրհնեալ դուրս խաղարկութեամբ չանաց զէթ հաւասարել՝ եւ նեղել մեր տղաքը, սակայն դատաւորը սուլեց եւ կրցաւ 22 մարդիկներուն պարտադրել կատարեալ խաղարկութիւն: Հանդիսատեսները այ պահեցին իրենց պաղարիւնը, ծափահարելով ամբողջ կուռ կողմերը: Այս առթիւ իր գնահատանքը յայտնեց ոստիկանական վերատեսուչը որ ներկայ էր:

Երկրորդ կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ.ը թէեւ ունեցաւ լաւ թէքնիք մը, բայց ոստիկանները յաջողեցան երկու նշանակէտ չահիլ, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ մտադրած էր իր փութպոլի եղանակը փաթիլ պատուաւոր արդիւնքով մը, չհեղեցաւ երրորդ կէս պատուաւոր արդիւնքով մը, չհեղեցաւ 2—3 նշանակէտ մը, եւ յաղթական հանդիսացաւ 2—3:

Ամբողջ, տղաք: Տակաւին երկու ամիս առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը գտնուէր 7րդ դասաւորումով կարգին թատալղոր իյնալու չորջանին մէջ եւ այսօր իր տարած յաղթութիւններով կը բարձրանայ եւ կը դրաւէ Գ. դասաւորումը, զարմանք պատճառելով ֆրանսական մարզական չորջանակին:

Այս առթիւ կը չնորհաւորենք բոլոր մարզիկները, փութպոլի յանձնախումբը, պաչտօնական եւ անպաչտօն վարիչները որոնք առանց ընկրկելու դժուարութեաց առջեւ, բոլորը տաք սրտով եւ ձեռք ձեռքի յաջողեցան ցոյց տալ վայելուչ դրը-ծունէութիւն մը:

Վահան Շամլեան

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը աւարտած իր ախոյենական մրցումները, պիտի ունենայ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն եւ քոյր մարզական միութիւններու հետ բարեկամական հանդիպումներ: Ուսոի կը խնդրէ բոլոր միութիւններէն եւ մասնաճիւղերէն որ անմիջապէս թղթակցութեան մէջ մտնեն միութեանս փութպոլի յանձնախումբին հետ, թուականներու եւ պայմաններու որոշման համար: Թղթակցութեան հասցէ.—U.G.Arménienne, Bar du Globe, 7Bld. d'Athènes, Marseille:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը կատարեալ ապաքինում կը մաղթէ իր անմահ Ա. խումբի խմբապետին՝ Պ. Աչոտ Վարդանեանի, որ բժչկական դործողութեան հետեւանքով ստիպուած է հանդստանալ:

ՄՍՐՋԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Ապրիլ (Ցառաջ). — Համաձայն ծրագրուած ախոյեանական Finaleի մրցումներուն, Վալանսի Հայ Մարզականին (U.S.A) առաջին երկու խաղերը տեղի ունեցան Մարտ 30ին: Մեր Ա. խումբը պարտուեցաւ աննշան կէտով 2—1, իսկ մերոնք առաւել 4 fouլներ ունէին: Ոչինչ, կը հնազանդինք մարզական կանոնադրին:

Մեր արի կրտսերները նոյն Finaleը չահեցան մեեռոյն օրը, որով երկրորդ տարին է որ կը հանդիսանան ախոյեան Տոմ-Արաէչի: Անհամբեր կր սպասուէր երրորդին, մեր աննման պատանիներուն (junior) խաղին որ տեղի ունեցաւ այս կիրակի, 6 Ապրիլ, Tournonի դաշտին վրայ, չէզոք վայր: Մրցակիցներն էին Rhodiaի juniorները որոնք 12 տարիէ ի վեր կը պահէին Տոմ-Արաէչ ախոյեանական տիտղոսը: Այժմ մեր արի պատանիները չախչէջ պարտութեան մը մատնեցին Rhodia juniorը 5—1ով: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Իրենց Ա. խումբի անպարտելի լաւագոյն խաղացողը, սպանիացի Փռենոիք կը մասնակցէր այս մրցումին: Մեր մանպպետ վարիչը լուր առած ըլլալով, անոր ճիշտ դիմացը տեղատորած էր մեր լաւագոյն ուժերէն պատանի Զորզոփեանը: Փռենոիքը, որ հռչակ չահած էր Ռօանի եւ Անտի մրցումներուն մէջ, անչարժութեան դատապարտուեցաւ մեր խումբին առջեւ, ինչպէս կը վկայէ Progrès թերթը (7 Ապրիլ):

Խաղը սկսաւ սովորական ձեւակերպութիւններով, բուռն ծափերու մէջ: Առաջին կիսախաղին սկսելէն երկու վայրկեան վերջ հակառակորդը չահեցաւ առաջին նշանակէտ մը: Գնդակը չատ դանդաղ ոտքի հրմշտուքներէն սահեցաւ գրեթէ անտեսանելի: Տեղացիներուն ոտքը գետնէն կտրած էր: Մենք ալ ծափահարեցինք լուռ եւ կարպապահ: Առաջին եւ վերջինը եղաւ հակառակորդին այս նշանակէտը: Առաջին կիսախաղը կը վերջնաւ մերոնց չաղթութեամբ, 3—1: Երկրորդ կիսախաղին երկու նշանակէտ եւս չահեցան մեր տղաքը: Մենք Հայերս հանդարտ եւ կարդապահ դուրս ելանք դաշտէն: Բարեկրթութեան փաստ մը որ չվրիպեցաւ տեղացիներու եւ թղթակիցներու ուշադրութենէն: Ցաջող օրը տեղական մեծ թերթերը, Progrès եւ Dauphiné Libre երկարօրէն վերլուծեր էին U.S.A.ի թեմփէրը, կամքը եւ խաղալու միասնականութիւնը: Վերապարձին Մարսէյլէն Պ. Տալաքեփեան ամբողջ խումբը պատուեց չամպեանիայով: Դիչերն ալ խումբին ընծայուեցաւ չայրմանակի ընթրիքը:

Նոյն օրը Վալանսի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ մրցում մը մեր դաշտին վրայ Nimesի Olympique Professionnel R. խումբին եւ մեր Ա. խումբին միջեւ: Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը: Խաղին բացումը սկսաւ մեր միինիմներուն եւ GrangeslesValenceի cadetներուն միջեւ: Մեր աննման միինիմը չաղթեց 1—0: Շատ հաճելի էր այս փոքր տղոց խաղը:

Ժամը 3.30ի սկսաւ մեր Ա. խումբին ու Nimesի Olympique Professionnelի մրցումը: Թէեւ մեզմէ 3 դաս աւելի բարձր էին, խաղը վերջացաւ հաւասար, 1—1: Այս առթիւ անդամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ մեր Ա. խումբին անցեալ կիրակի օրուան պարտութիւնը դիպուած մըն էր: Այս մեծ խումբը իր անկարելին փորձեց պատուով դուրս դալու դաշտէն: Սակայն անօգուտ:

Քրիստափոր

ՈՒՐԱԽԱԼԻ ԵՐԵՒՈՑԹՆԵՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ). — Կիրակի, 30 Մարտ տեղի ունեցաւ նշանախօսութեան հանդէսը ընկեր Ք. Թիւրեաքեանի աղջկան՝ Կապոյտ Խաչի սանուհիներէն եւ Թեւիկներու դեկավար՝ Օր. Անիկ Թիւրեաքեանի ընդ Պ. Հրանդ Տէմիրճեանի:

Հանդիսին վարիչը, ընկ. Աստիկ Աչճեան յաջորդաբար խօսելու հրաւիրեց ներկաները: Շնորհաւորութեան խօսքեր ուղղեցին Կապ. Խաչի մասնաճիւղի առենապետուհի Տիկ. Նազաչեան եւ Հ. Ց.Դ.Նոր Սերունդի կողմէ ընկ. Գ. Փիլիկեան, որ առաջարկեց ծաղկեփունջի դումարները յատկացնել ազգապահպանման եւ հայրենասիրական նպատակներու: Այսպէս պատցաւ կոկիկ դումար մը:

Հայկական ու եւրոպական պարերու ընթացքին մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ եւ Ֆ. Հայաստանի նոր կեանցի մասին ու ստեղծուեցաւ հայրենասիրական ոգեւորութիւն մը: Ընկ. Ա. Աչճեան յոյս յայտնեց թէ հետզհետէ աւելի պիտի ծաղկի ու բարգաւաճի մեր հարենիքը եւ սահմանները ընդարձակելով ուչ կամ կանուխ պիտի կրնայ ամփոփել ամբողջ հայութիւնը եւ մեր աղջիկները բախտ պիտի ունենան «Հայաստանի մարալ աղջիկներ» դառնալու: Այս առթիւ գովեց Տէր եւ Տիկին Թիւրեաքեանները որոնք հակառակ ընտանեկան ծանր հոգերուն, կը չանան հայ պահել իրենց ինր զաւակները:

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՑ ԹՈՒԹԱԼԵԱՆ ՊԱՆԴՈԿԻ խնդրին չուրջ նոր զայթակղութիւն մը եւս երեւան հանուած է: Պանդոկին նախկին վարձակալ Մեսրովբին հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը, պանդոկին կարասիները փոխանցուած էին վաղքին, մինչդեռ — յայտնի չէ թէ ինչպէս— ոտնակոխուած է այդ համաձայնագիրը եւ կէս միլիոն ոսկի արժէքով կարասիները ուրիչ վարձակալի մը ձեռքը անցած են 90.000 ոսկիի փոխարէն: Այսպէս Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին եւ վաղքիր 410.000 ոսկի վնասի ենթարկուած են, ինչպէս կր յայտարարէ Աղգ. վարչութեան ատենապետ Լեւոն պէյ Փափազեան: Ատենապետը դիմած է Բերայի էվզաքի տեսչութեան, լուսարանութիւններ պահանջելու համար, ուր իրեն յայտարարած են թէ՝ յիշեալ համաձայնագիրը չէն գտած թղթածրարներուն մէջ: Պ. Փափազեան անմիջապէս յանձնած է վաւերացեալ պատճէնը նոյն համաձայնութեան:

ՊՈԼՍՈՑ ԷՎԳԱՖԻ ընդհ. տեսչութիւնը հրատարած է, վերջ տալ անհատ մասակարարներու պաչտօնին եւ հանրային հաստատութիւններու մասակարարութիւնը յանձնել Թաղ. Խորհուրդներու: Թերթերը կը գրեն թէ, Դատը Գիւղի էվզաքի տեսչութիւնը Մարտ 27ին վերջ տուաւ Մեծ Կղզիի յոյն անհատ մասակարար (թէչ միլթէվէլի) պաչտօնին, կնքեց անոր հաչիւնները ու գրասենեակը: Տնօրէնը յանձնարարած է կազմել եօթը Ցոյներէ բաղկացեալ Թաղ. Խորհուրդ մը անոր յանձնելու համար Կղզիի Ցունաց Հանրային հաստատութիւնները: Կը հաստատեն թէ չնորհիւ այս կարդադրութեան, վերջնականապէս պատմութեան պիտի փոխանցուի անհատ մասակարարներու կողոպուտի չրջանը, որ այնքան արդար դժգոհութիւններու պատճառ եղած էր: Կը թուի թէ իրենց վերջին օրերը կ'ապրին նաեւ հայ անհատ մասակարարները, որոնց մեծամասնութիւնը ապերասբեր զործունէութիւն մը ունեցաւ:

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԲԻԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ տնօրէնները եւ հիմնադիրները ժողով մը գումարած են Մարտ 27ին, նախապատուիրեալ թուրք տնօրէնի մը: Ներկայ եղած են չուրջ 150 հոգի: Նախագահը ներկանիրուն պաչտօնապէս հաղորդած է թէ կրթական գործակարութիւնը 55.000 ոսկի յատկացուցած է Փոքրամասնութեանց դպրոցներուն, իբրեւ չաւելուած ուսուցիչներու թոչակներուն: Որոչուած է նախկրթարանի ուսուցիչներուն դասաժամի սակը 100էն 130 դրչ.ի բարձրացնել, իսկ երկրորդական վարժարաններու ուսուցիչներունը՝ 200էն 250ի: Այս յաւելումները ի գործու պիտի ըլլան Մարտ 1էն սկսեալ: Շուրջ 20.000 ոսկի պիտի տանան հայ վարժարանները, որոնց թիւն է ներկայիս երեսուն: Թուրք տնօրէնը յոյս յայտնած է թէ յառաջիկայ տարեչրջանին կառավարութիւնը աւելի լայն վարկ մը պիտի տրամադրէ, ամբողջութեամբ վճարելու համար թոչակները Կրթական Տեսչութեան կողմէ նշանակուած ուսուցիչներուն:

նել ազգապահպանման եւ հայրենասիրական նպատակներու: Այսպէս պատցաւ կոկիկ դումար մը:

Հայկական ու եւրոպական պարերու ընթացքին մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ եւ Ֆ. Հայաստանի նոր կեանցի մասին ու ստեղծուեցաւ հայրենասիրական ոգեւորութիւն մը: Ընկ. Ա. Աչճեան յոյս յայտնեց թէ հետզհետէ աւելի պիտի ծաղկի ու բարգաւաճի մեր հարենիքը եւ սահմանները ընդարձակելով ուչ կամ կանուխ պիտի կրնայ ամփոփել ամբողջ հայութիւնը եւ մեր աղջիկները բախտ պիտի ունենան «Հայաստանի մարալ աղջիկներ» դառնալու: Այս առթիւ գովեց Տէր եւ Տիկին Թիւրեաքեանները որոնք հակառակ ընտանեկան ծանր հոգերուն, կը չանան հայ պահել իրենց ինր զաւակները:

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր «Ցառաջ»ի,

«Վ. Համազասպ» ստորագրութեամբ յօդուածագրքի (Նոր Սերունդ) մասին կը ստանամ զանազան հարցումներ:

Ծանօթներ կան որ կը կարծեն թէ ես եմ տոյն յօդուածներու հեղինակը:

Ուրիչներ՝ կասկածելովկը հարցնեն թէ կր ճանչնամ հեղինակը եւ կամ ճի՞շտ են այդ պատմութիւնները:

Ինդրեմ թոյլ տուէք երկտողով պատասխանեմ եղած հարցումներուն,—

Նախ՝ ես չեմ այդ յօդուածներուն հեղինակը:

Երկրորդ՝ չեմ ճանչնար յօդուածագիրը:

Եւ յետոյ, նախանձախնդիր այն ամէն գրութեան՝ որ կը վերաբերի համիսան այդ չրջանի յեղափոխական գործունէութեան երկրի մէջ, պէտք կը դգամ յայտարարել թէ այդ յօդուածաչարքին մէջ կարդ մը դէպքեր չեն համապատասխաներ իրականութեան:

Ղ. ՄԵԼՈՑԵԱՆ

դարձնեն այդ օդանաւթեան չարունակութիւնը :

★ Ապահովութեան Խորհուրդի Ապրիլ 10ի նիստին մէջ, ամերիկեան ներկայացուցիչը առաջարկեց յետաձգել խորհրդային պատուիրակին մէկ բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր Միացեալ Ազգերու հսկողութեան տակ դնել Ճունաստանի եւ Թուրքիոյ ըլլալիք զրահական օդնուժերը (400 միլիոն տոլար) : Պատուիրակին կարծիքով, ան հրաժեշտ է այս յետաձգումը, մինչեւ որ ամերիկեան խորհրդարանը վաւերացնէ նախագահին ծրագիրը : Ճունաստանի ներկայացուցիչն ալ խօսք առնելով, մերժեց խորհրդային բանաձեւը, որուն ուժ տուած էր Լեհաստանի պատուիրակը : Ճունաստանի կարծիքով, խորհրդային բանաձեւը պիտի քաջալերէ այն տարրերը որ կը փորձեն խորտակել ներկայ կարգուսարքը, համայնավարական դիկտատուրա հաստատելու համար :

200 օդանաւեր Ճունաստանի ապստամբներուն դէմ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ զինուորական դործողութիւնները կը չարունակուին ապստամբներու դէմ : Հեռագրի մը համաձայն, 2500 ըմբոստներ — ապստամբներուն մէկ հինգերորդը —պաշարուած են Թեսալիոյ եւ հարաւային Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ : Քանի վաչա զինուորներ եւ 200 օդանաւեր կը մասնակցին զինուորական դործողութեանց : Օդանաւերը նոր թռուցիկներ ձգեցին, յայտնելով թէ ընդհ. ներման պայմանաժամը երկարաձգուած է : Ուրիշ օդանաւեր կրակ կը տեղան ապստամբներուն վրայ : Արեւելեան կողմին մարտանաւեր կը սպասեն կաղմ եւ պատրաստ, Ողիմպոս լերան դիմաց : Այս մարտանաւերուն զինուորները իւ հարկին պիտի դործեն, հարուածելու համար այն ապստամբները որ կը փորձեն փախչիլ ծովեզերքէն կամ ձկնորսի նաւակներով :

Հրամանատարութեան առաջին զեկոյցը կ'ըսէ թէ բանակը մեծ դիմադրութեան չհանդիպեցաւ : Ցանձնարարուած է ներողամտութեամբ վարուիլ այն ըմբոստներուն հետ որ անձնատուր կ'ըլլան :

Լարիսայէ կը հեռագրեն թէ 600 օդաչու զինուորներ յաջողեցան իջնել Նեվրոփուլիս, (Թեսալիա), ապստամբներու կեդրոնին մօտ :

Կառավարութիւնը կ'ուղէ օր առաջ պարտութեան մատնել ըմբոստները : Ծայրայեղ աջակողմեան զինուորներ, որոնք վարժ են հրոսակային կռիւներու, տեղաւորուած են ոստիկան զօրքի դումպերուն մէջ :

« Իմանիթէ»ի թղթակիցը, Ժէոմէն Ռիկալ, վտարուեցաւ Ճունաստանէն, ընկերակցութեամբ չորս ոստիկան զինուորներու : Սահմանադլուխէն քաշուած հեռագրով մը, թղթակիցը կ'ըսէ թէ ապստամբները կատաղօրէն կը կռուին Ողիմպոսի չրջանին մէջ :

Գեղմանիոյ ահռելութիւնը

Զօրսերու Խորհուրդին եչ. օրուան նիստին մէջ, Մ. Նահանդներու արտաքին նախարարը, զօր. Մարշըլ եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը հաստատութիւն յայտնեցին որ Սարի չրջանը տնտեսապէս կապուի Ֆրանսայի, համաձայն Պ. Պիտոյի ծրագրին : Մոլոթով իր տեսակէտը պիտի յայտնէր երեկ : Ֆրանսական ծրագիրը կը տրամադրէ .—

1. Սարի չրջանը այլեւս ենթակայ պիտի չըլլայ Պերլինի դաշնակից վերատուչիչ յանձնաժողովին իրաւասութեան : Անոր հանրային վարչութիւնները պիտի անկաուն Գերմանիայէն.—2. Սարի չրջանը պիտի կազմէ առանձին երկրամաս մը որուն բնակիչները իրենց յատուկ հպատակութիւնը պիտի ունենան : Իր արտաքին յարաբերութիւնները, ինչպէս եւ հպատակներուն եւ արտաքին չահերուն պաշտպանութիւնը պիտի կարդադրուի Ֆրանսայի կողմէ .— 3. Շրջանը իր բոլոր նիւթական աղբիւրներով պիտի մտնէ Ֆրանսայի մաքսային դրութեան մէջ :— 4. Սարի չրջանը եւ Ֆրանսա մէկ դրամական միութիւն պիտի կազմեն : Միայն Ֆրանսական ֆրանքը պիտի գործածուի եւ դիներն ու աշխատավարձերը պիտի յարմարցուին Ֆրանսական կանոններուն եւն. :

Սարի չրջանը պատերազմէն առաջ ունէր 750 քառ. մղոն տարածութիւն : 1939ին բնակիչներու թիւն էր 863.736 : Վերջին դրաւումէն ի վեր Գերմանիոյ Ֆրանսական չրջանէն երկու փոքր հողամասեր ալ կցուեցան :

Միեւնոյն նիստին մէջ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանդներու ներկայացուցիչները մերժեցին Ռուրի եւ Հռենոսի չրջաններուն անջատումը Գերմանիայէն :

★ Լեհաստանի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իրենք վերջնական կը նկատեն արեւմտեան սահմանները, մերժելով որ եւ է վերաքննութիւն :

400 ԿԱՄԿԱՒՃԵԼԻՆԵՐ ձեռքակալուեցան Պերլինի մէջ, իրրեւ ոճրագործ, սեւ չուկայի կամ դասալիք :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՒ մասին տե–

ղեկութիւններ հաղորդելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, վարչապետը յայտարարեց թէ ղօր. տը Կոլի վերջին ճառը «երկրին քաղաքական կեանքը վերի վայր շրջելու հանդամանք չունի » : Զօրավարը ուրիշ առեն ալ յայտնած է նոյն տեսակէտները :— Պ. Ռամատիէ այս առթիւ պարզեց նաեւ Մատակասքարի խռովութեանց պատճառները :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ, կառավարութիւնը որոշեց 700 առ հարիւր աւելցնել պաշտօնեաներու եւ բանուորներու աշխատավարձքը : Ծանր ճարտարադործութիւնները, մասնաւորապէս երկաթի, պողպատի, քարիւղի եւ ածուխի հատուածները չեն կրնար վճարել թոշակները, որովհետեւ տրամադրելի թղթադրամ չկայ եւ դրամատուները վարկ չեն բանար : Միեւնոյն ատեն ապրանքներու գիները կը բարձրանան ամէն օր : Մարտէն ի վեր ոսկիին գիներ կրկնապատկուած է : Կառավարութիւնը մէկ միլիոն լէյնոց թղթադրամներ պիտի տպէ ապրիլ 20ին : Տոլարը 630.000 լէյ կ'արժէր ապրիլ 8ին, սթերլինը 1.200.000 լէյ : Պատերազմէն առաջ տոլարը 800 էր, սթերլինը հազար : Կը վախցուի որ երկիրը ելմտական փլուզումի մը մատնուի, նման Հունգարիոյ :

ԵՐԵՔ ՄԱՀԱՊԱՐՏ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ, Լիւսիէն Ռըպաթէ, Փիէռ Քուսթօ եւ Անտռէ Ալկարոն նեբրամ առացան հանրապետութեան նախագահէն, որ պատիժը վերածեց ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի :

ՄԻՍ ՉԿԱՑ դալիք չաբթու, ինչպէս կ'ազդարարին մասնաճառները :

ԱԼԺԵՐԻԱՑԻՆ հասած վերջին լուրերը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն Փարիզի մէջ : Ներքին նախարարը Պօն հասնելով անմիջապէս ձեռնարկեց իր պաշտօնին :— Մարոքի Սուլթանը, որ լուութիւն կը պահէր երկար ատենէ ի վեր, նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ Թանճերի մէջ, փառաբանելով արաբական հայրենասիրութիւնը եւ ողբալով չէրիֆեան կայսրութեան պատակումը : Եւ յորդորեց իր հպատակները կատարել իրենց պարտականութիւնը հայրենիքին հանդէպ, վերահաստատելու համար անոր փառքը եւ մեծութիւնը :

Դպրոցասէրի ցեղեկոյթ

Նախագահութեամբ Պ. Պալըզեանի , Ապրիլ 13ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges V ի չքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V : Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon :

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ.Ա. Ազէմեանի, 12 rueCadet :

ՅԱՑԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ զաղութը (կազմակերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մամուլի ներկայացուցչութիւն եւն.) իր ցայգահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12ապրիլ, իրիկուան ժամը 8ին մինչեւ առաւօտ, «Պոէպան Մարսէյէզի» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹՈՔԻԼԵԱՆի : Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտ մը, պար, ընտրութիւն «Օրիորդ Հայաստան»ի, լաւագոյն պարող-պարուհի եւ զինուորական լաւագոյն դրուատագիր ստացողի :— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի երգչախումբը : Ազնուդ չկայ : Մուտքը ազատ է

ԱՊՐԻԼ 11—24Ի ՄԳԱՏՕՁՆԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ նախկին Զ. Ո. Մ.ի եւ Ֆր. կապոյտ Խաչի : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՄԱՐՍԷՅԼ, **Théâtre de la rue d'Alger**
կիրակի, **13** Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆոնիէ երաժշտութեան, ղեկավարութեամբ

Ահա Պարթևաձի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի) : Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր-Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը : Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն :

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻՆ Պ. Խաչատուր Մուրատեան 500 ֆրանք կ'նուիրէ վէթ-Ֆոնտին, Պէյրութի հիւանդանոցին մէջ մեռած էր եղբօր յիշատակին : Ստանալ «Ցառաջ»էն :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Կարաւանի «Նիկոլ-Դուման» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին, Պիվէռի Հ. Ց. Դ. Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ նախկին աշակերտները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Սեվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի 13 ապրիլ, Նորկիրակի, Փարիզ Հայոց եկեղեցին : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, կը պատրաստուի տօնելու հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը, 15 Ճունիս, կիրակի : Կը խընդրուի կազմակերպութիւններէն եւ քոյր միութիւններէն, նկատի ունենալ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԲԱՐՋ ՀԱՑԲԻ ՀԱՑՐԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պարահանդէսը

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervais մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas:

Դեղարուեստական ճոխ բաժին, ընտիր պիւֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագախումբ :

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՏԻ.— Օր. Վարդիթեր Երկանեան եւ Պ. Կարապետ Գասպարեան 500ական ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպատկի, Պ. ՅԱԿՈԲ ՋՈՒԼՀԱԿԵԱՆի մահուան առթիւ : Ստանալ «Ցառաջ»էն :

Ծախու է

Պարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով : Ցարմար որ եւ է արհեստի : Վաճառատուն, խոհանոց : Ելք մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց : Դիմել «Ցառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով :

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաճուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր դնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. փաֆագեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, դոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՋՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑԱԿՈԲ
ՄՈԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ
136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները :

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Ծամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 13 AVRIL 1947 Կիրակի 13 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5009-Նոր շրջան Թիւ 618 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄՆՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԻՔԸ ՇԱՏ ԱԻԵԼԻ ԽՈՐ Է

Վերջապէս ձայն մը՝ դիմացի ափէն :

«Անահիտ»ի վերջին թիւին մէջ (1947 Յուն - ուար — Յունիս) Պ. Արշակ Չօպանեան իր կարդին կը չօշափէ երկու հիմնական խնդիրներ .—

1. Երեւանեան ուղղագրութիւնը .— 2. Օտար բառերու գործածութիւն : Եւ մինչեւհիմա , այլա - պէս ծանրակշիռ հոդ մը, «Արեւմտահայերէնին ա - պագան » :

Ալեհեր վաստակաւորը առաջին անգամ չէ որ կը զբաղի այս հարցերով : Բայց , կը թուի թէ նոր սկսած է ըմբռնել չարիքին խորութիւնը :

Որքան կը յիշենք, իր նախորդ գրութեանց մէջ պարզ «րիծեր» էին «նոր» ուղղագրութիւնը եւ ուրիշ բարբարոսութիւններ :

Այժմ կը տեսնէ ոչ միայն հասու դիծեր , այլեւ կոչտ ու կոպիտ կէցեր , որոնք անխնայ կը տրորեն մայրենի լեզուին հարազատութիւնը, զգեցկու - թիւնը, ճոխութիւնը : Եւ մանաւանդ անոր զար - գացման հնարաւորութիւնները :

«Անահիտ»ի խմբագիրը այս առթիւ կը պատմէ նոր ուղղագրութեան «ծննդոց»ը, անգամ մը եւս հաստատելով ձեռնարկին այլանդակութիւնը :

Այսպէս , 1932ին երեւան եղած ատեն, կը հարցնէ Մ. Աբեղեանի թէ «ինչո՞ւ այդ արտառոց ուղղագրութիւնը մէջտեղ նետած էր» : Բանասէրը կը պատասխանէ .

— « Իւսերը իրենց այբուբենին մէջ բարե - փոխութիւններ մտցուցին : կառավարութիւնը գիս կանչեց եւ հարցուց ինծի թէ հայ ուղղագրութեան մէջ ալ պէտք կա՞յ բարեփոխութիւններ մտցնե - լու» : = «Ինչո՞ւ չըսիր , ընդմիջեցի զինքն իսկոյն , թէ հայ ուղղագրութիւնը պէտք չունի բարեփոխ - ման» :— «Միթէ՞ կարելի է այդպիսի բան ըսել , բացագանչեց Աբեղեան» : Հասկցայ որ «Նոր Դա - րի» նախկին աշխատակից Աւետեանը վախցած էր կառավարութեան աչքին պահպանողական թրքալե - եւ «պէտք կայ» վճռած էր ... » :

Եւ Աբեղեան կը խոստովանի թէ երեք ծրագիր ներկայացուցած է, «մին թեթեւ բարեփոխումներ պարունակող, երկրորդը քիչ մ'աւելի յանդուգն բարեփոխումներով կազմուած, երրորդը արմա - տական նորաձեւութիւններով լեցուն » :

— « Կառավարութիւնը այդ երրորդն է որ նախընտրեց եւ զայն հրովարտակով մը պարտա - դրեց ժողովուրդին» : (Աբեղեան) :

Պատմութիւնը այնքան պերճախօս է , որ մեկ - նութեան չի կարօտիր :

« Անահիտ»ի խմբագիրը ոգեւորուելով քան - տարի վերջ կատարուած կարդ մը բարեփոխումնե - րէ , կը յայտարարէ , սրտառուչ լաւատեսութեամբ - մը .— «Եւ առոր համար է որ ես բացարձակ հա - մը .— «Եւ առոր համար է որ ես բացարձակ հա - մը (թերեւս ոչ չատ ուշ) Նորհ. մոգուած եմ որ օր մը (թերեւս ոչ չատ ուշ) Նորհ. Հայաստանի մտաւորականութիւնն ու կառավա - րութիւնը զամբիւղը պիտի նետեն Աբեղեանական ուղղագրութեան այն մեկ քառորդն ալ զոր պահ - պանած են » :

Գալով միւս չարիքին, «օտար բառերու ծայ - բայեղ գործածութիւնը», Պ. Չօպանեան այնքան ալ չի խորանար :

Ճիշդ է որ օտարաբանութեանց այս ոտնակու - թիւնը չատ հին է, հետեւանք՝ ռուսական ազդե - ցութեան : Այս մեղքը կ'իյնայ Կովկասի դրոց - բրոց - չութեան : Այս մեղքը կ'իյնայ Կովկասի դրոց - բրոց - չութեան մեծ մասինվրայ , առանց դասակարգի եւ քա - ղաքական դաւանանքի խորութեան : Եւ մեր մա - մուլը բոլորն ալ քննադատած է առանց վերապա - հութեան :

Բայց , ինչ որ կը տեսնենք խորհրդային իչխա - նութեան հաստատումէն ի վեր , կը գլէ կ'անցնի սովորական ոտնակութեան մը սահմանները :

Բոլոր փաստերը կ'ապացուցանեն թէ մարդիկ մտանաւոր ծրագիր մը յօրինած են, հայերէնը ոչ թէ ճոխացնելու, պակասները լրացնելու, այլ պարզապէս անճանաչելի դարձնելու համար :

Օրինակնե՞ր : Որքան կ'ուզէք : Դեռ առջի օր աշխատակից մը — արեւահայ — իր խորին ընդ - վզումը կը յայտնէր :

Այս առթիւ , կր յիշէր պարագայ մը որ աւելի կը սաստկացնէ մեր կսկիծը .— Հարեան Ազդբէ - ջանի մէջ «ընտրական չրջանակ»ի փոխարէն «օկ - րուդ» չեն դրեր , ինչպէս Երեւանի մէջ, այլ «տա - յիրէն» : «Նախարար»ին թուրքերէն բառը կր դոր - ծածեն, «նաղըր» եւ ոչ թէ «մինիստր» եւն. :

Ուրեմն Երեւանը վինքն է որ անտէր «բոստան»ի մը կր վերածէ մայրենի այգեստանը :

Ալ դուք չափեցէք չարիքին խորութիւնը ... Շ.

ՉՐԿՈՑ ՀՈՒՐԻ ԻԻԼԷԱԱԼԻ ՀՆԱ

Ծանօթ արդէն Արեւելքին , ծանօթ վերջապէս Արեւմուտքին իր գործերով , հայերէն թէ ֆրան - սերէն, այսօր ուրախութեամբ կ'ողջունենք զինքը մեր մէջ :

Հաւատարիմ բանաստեղծութեան , անոր էու - թեան , Հուրի Իւիէքեան լաւ կը ներկայացնէ երի - տասարդութիւնը, զեղեցկութիւնը, յոյսը : Իրրեւ բանաստեղծ ան կը բերէ հաւատք մը,— հաւատքը կեանքին եւ սիրոյ : Երբ կը կարդաք գիրք մը զոր կը սիրէք, ընդհանրապէս չէք ուզեր հեղինակը ճանչնալ : Մինչ բնազդական վախ մը կայ յուսա - խաբութեան : Տիկին Իւիէքեան վարատեց այդ վա - խը, ընդհակառակն հաստատեց այն համակրանքը զոր կը ներշնչէ իր գործը : Աւելորդ է իր դէր - ուածքներու մասին դրել : Այս սիւնակներուն մէջ, Պ. Վարդան Սարգսեան խօսած էր «Sonate»ի մա - սին : Կարդացիք իր տատանաւորները « Յառաջ »ի մէջ, կամ այն դեղեցիկ կտորը որ կը գտնուի «Զուարթնոց»ի մէջ, Ահարոնեանի վրայ :

Կարդալը կը բաւէ սիրելու համար անոր լե - զուին մեղեդին , ոտանաւորին կշիռը (rythme) կամ ղազրումներու ներքութիւնը :

Այսօր , օգտուելով իր ներկայութենէն, կ'ու - զէի քանի մը տեղեկութիւններ քաղել :

— Կարծեմ Sonateը ներկայացուցած էք Պրիւ - սէլի մէջ ; Զէ՞ք մտածեր հոս ալ այդ ներկայա - ցումը տալ :

— Սիրով պիտի ուզէի տալ այդպիսի ներկա - յացում մը ; եթէ ուրիշներ կազմակերպէին եւ ին - ծի մնար միայն դերակատարի մասը :

Շատ հասկնալի է այս փափաքը : Կ'ուզէի որ աւելի իրրեւ առաջարկ ընդունուէր այս պատաս - խանը :

— Պատրաստ ուրիշ գործեր չունի՞ք, հրա - տարակութեան համար :

— Ունիմ ֆրանսերէն հատոր մը, Couleur de Temps/ մօտեցող եւ աւելի ճոխ : Avec La Seine/ը ա՛յլ ւէրէ .

— «Հայաստան»ի մէջ լոյս տեսած

— Այո , անտիպ կտոր մը :

— Զէ՞ք մտածեր հրատարակել :

— Դժուար է կարծեմ այս միջոցին : Զեմ որո - չած տակաւին , Ֆրանսայի՛ թէ Պելճիքայի՛ մէջ պիտի հրատարակեմ :

— Ուրի՞շ ինչ պատրաստ գործեր ունիք .

— Տեսութիւն մը փանայիի Իստրատիի վրայ , ֆրանսերէն լեզուով : Կր խորհիմ ուրիշ գիրք մըն ալ ըրել մօտերս որուն ձեւին եւ անունին մասին տակաւին վերապահ կը մնամ :

— Զէ՞ք մտածեր ձեր հայերէն ոտանաւորներն ալ հրատարակել :

— Տակաւին քանակը այնքան կարեւոր չէ որ կարենամ գիրքի մը մէջ ամփոփել :

— Ֆրանսերէ՞նը աւելի դիւրաւ կր գրէք թէ հայերէնը :

— Տարբերութիւն չեմ զգար , նիւթէն կախ - ուած է :

— Վերջին եւ դասական հարցում մը , տիկին , որո՞նք են ձեր սիրած բանաստեղծները, ֆրանսա - ցի կամ հայ :

— Valery, Baudelaire, Mallarmé, Rimbaud, Villon, Verhaeren: Հայերու մէջ Դուրեանը եւ Մեծարենցը, Վարուժանը եւ Իսորան , որ բոլորովին բանաս - տեղծ չէ : Ընդհանրապէս չատ կը դնահատեմ impressioniste դպրոցը, գրականութեան թէ նկար - չութեան մէջ :

Շնորհակալութեամբ կը բաժնուիմ Տիկին Ի - փէքեան - Աղասեանէ , որ կր մեկնի բացարձակ հանգիստի չրջան մը անցընելու հարաւային Ֆը - բանսայի մէջ :

— Բնաւ պիտի չդրէ՞ք, ըսի : Ժպտեցաւ :

Կարելի՞ է բանաստեղծին արդիլել գրելը այն - պիսի երկրի մը մէջ ուր հասարակ մահկանացուն անդամ ինքզինքը բանաստեղծ կը զգայ :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԱԹՈՂ . ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ դիւանէն կր հաղորդեն թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հե - տեւեալ հեռագիրը ուղղած է Արտաւազդ արք . ի , ի պատասխան անոր չնորհաւորական հեռագրին.— «Ողջունում ենք խաղաղութեան եւ եղբայրական սիրոյ մեծ ոտնը : Քրիստոս Յարեաւ ի Մեռելոց , Օրհնում ենք մեր հօտը » :

★ Զատկի առթիւ քահանայ հայրերը այցելե - ցին Փարիզի չրջակայ բուժարանները եւ հոդեւո - րապէս մխիթարեցին հիւանդները : Այս այցելու - թիւնը սիրտ չարունակուի պարբերաբար :

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԽՈՏԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ՍԱՐԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ

Նոր գաղտնիքներ կը յայտնուին

Ինչպէս հաղորդած էինք, եշ. օր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները հաւա - նեցան որ Սարի չրջանը անտեսապէս կապուի Ֆրանսայի , համաձայն Պ. Պիտոյի ծրագրին : Ցա - ջորդ օրը, Պ. Մոլոթով խօսք առնելով, ժխտական դիրք մը բռնեց այս հարցին մէջ : Առանց որոշ պա - տասխան տալու, Ի. Միութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ խորհելու պէտք ունի : Ցետոյ նորէն յիշեցուց թէ Ի. Միութիւնը հակառակ է Ռուրի չրջանը անջատելու եւ անկախ պետութեան մը վերածելու , որովհետեւ այդ պիտի նշանակէ անդամատել Գերմանիան եւ թշնամութիւններ յարուցանել երկրին մէջ : Այս առթիւ կարդ մը գաղտնիքներ եւս երեւան հանեց Թէհրանի եւ Եալթայի խորհրդաժողովներէն : Ըսաւ թէ Եալթայի մէջ, հանդուցեալ նախագահ Րոզվելթ Գերմանիան հինգ մասի բաժնելու դաղափար մը յայտնած էր, իսկ 1944ին Չերչիլ եւ Իոսէ Մոսկուայի մէջ կը թելադրէին երեք մասի բաժնել : Եալթայիմէջ խն - դիրը նորէն կարճ քննութեան մը ենթարկուեցաւ եւ յաձնախումբ մը կազմուեցաւ, զայն ուսումնա - սիրելու համար Լոնտոնի մէջ, բայց այնպէս ալ մնաց :

Պ. Պեվինն ալ այս հարցը չօշափելով, ըսած էր թէ Փոցտամի խորհրդաժողովը վերջ տուաւ ան - դամատման ծրագիրներուն , համաձայնելով միաց - եալ Գերմանիոյ տեսակէտին վրայ , բայց Մոլոթով պատասխանեց թէ այդ խնդիրը փակուած էր Մա - յիս 8ին , Յաղթանակի օրուան առթիւ , Սթալինի բանախօսութեամբ, ուրեմն Փոցտամի ժողովէն առաջ : Մոլոթով քննադատեց նաեւ Գերմանիոյ անդլեւամերիկեան չրջաններուն մխացումը, իբրեւ քայլ մը Գերմանիոյ անդամատման, քանի որ Ֆրանսան եւ Ի. Միութիւնը դուրս ձգուած են :

Պ. Պեվին դնաց տուաւ թէ Մոլոթով կը մոռնայ համաձայնութեան մէկ յօդուածը, որ կ'ըսէ թէ միացման ծրագիրը բաց է չորս պետու - թեանց առջեւ :

Սարի մասին հետեւեալ խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պ. Պ. Պիտոյի եւ Մոլոթովի միջեւ , երբ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կ'առաջարկէր մասնագէտներու յանձնաժողով մը կազմել անմի - ջապէս , խնդիրը ձեւակերպելու համար .—

Պիտօ .— Պաշտօնական կերպով համաձա՞յն է ն :

Մոլոթով .— Ի՞նչ պիտի պատասխանեն պաշ - տօնական կերպով Ռուրի չրջանի մասին մեր առաջար - կած միջամտութեան :

Պիտօ .— Ռուրի մասին միջամտութեան խն - դիրը չի ունինք, իսկ Սարի մասին որոշում պիտի տան : Ես պատրաստ եմ միջամտութեան, բայց

Մոլոթով .— Ի՞նչ պիտի պատասխանեն պաշ - տօնական կերպով Ռուրի չրջանի մասին մեր առաջար - կած միջամտութեան :

Պիտօ .— Ռուրի մասին միջամտութեան խն - դիրը չի ունինք, իսկ Սարի մասին որոշում պիտի տան : Ես պատրաստ եմ միջամտութեան, բայց սիրէ Պ. Պիտոյի առաջարկը :

Պիտօ .— Ես բացորոշ հարցում մը ուղղեցի , պատասխան մը կը պահանջեմ : Պատրաստ եմ ժա - մանակ տալու , բայց կ'ուզեմ դիտնալ թէ ատով պիտի վերջանա՞յ :

Մոլոթով .— Ըսելիքս ըսի , աւելցնելիք բան մը չունիմ :

Պիտօ .— Ես ալ այդպէս հասկցայ :

«ԱՆԳԼԻՈՑ Կ'ԻՅՆԱՑ ՓՐԿԵԼ ԱՇԽԱՐՀԸ»

Խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ

Պ. Հէնրի Ուոլըս , Մ. Նահանգներու նախորդ առեւտրական նախարարը, որ եղած է նաեւ փոխ - նախագահ , նոր ճառ մը խօսեցաւ Լոնտոնի մէջ, մեծ մասով աշխատաւորական ունկնդիրներու առ - ջեւ , եւ զարձեալ քննադատեց Պ. Թրումընի ծրա - գիրը ,— 400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաս - տանի եւ Թուրքիոյ : Ահա ճառին հիմնական մաս - րը . — «Ես չեմ հաւատար թէ պատերազմը պիտի պայթի այս ամսու կամ յաջորդ ամսու , բայց կը հաւատամ թէ ներկայ քաղաքականութեան չարու - նակութիւնը բանի մը ամիսներու ընթացքին պիտի ստեղծէ պատերազմի մշտնջենական հոգեվիճակ մը որ ատեն մը վերջը վիատութիւն յառաջ պիտի բերէ Մ. Նահանգներուն մէջ եւ ի վերջոյ համաշ - խարհային պատերազմ մը : Իմ կարծիքով այս պարագան ճիշդ է նաեւ Ռուսերուն համար : Կարճ ատեն մը խիստ քաղաքականութիւն մը Ռուսիոյ դէմ կրնայ մեծապէս յաջողիլ : Բայց ի վերջոյ չեմ կրնար նախատեսել թէ այդ քաղաքականութիւնը կրնար նախատեսել թէ այդ քաղաքականութիւնը ինչո՞վ կրնայ օգնել խաղաղութեան : Նախ , ոսոխ - կանական հսկողութեան տակ առնելով Ռուսիոյ իւրաքանչիւր սահմանագլուխը՝ կրնանք ստիպել սահմաններուն մէջ կրնայ պատրաստուիլ հաւա - նական պատերազմի մը, փոխանակ աչք առնելու տեւական խաղաղութեան մը վտանգները : Եթէ պատերազմը պայթի, բոլոր ազդերը պիտի հար - կադրուին կողմեր ընտրելու անճնասպանութիւնը փորձել :

(Յուրիրու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՆՄԲ.— Փարիզի Վասպուրականցիները այս տարի ալ մեռացութեան տուին Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, մինչ Մարսէյլը կը պատրաստուի տօնել:

Այս առթիւ հատուած մը Ղեւոնդ Մելոյեանի մեծարժէք թատերախաղէն, «Վասպուրականի Հերոսամարտը» (Տոամ հինգ արար).—

ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ՍԵՆԵԱԿԸ

ՁԷՎՏԷՔ, Վռամեան, բանտապահը, յետոյ՝ ոստիկանապետը եւ զինուորական հրամանատարը:

ՁԷՎՏԷՔ.— *Կը ցաւիմ, Վռամեան էֆէնտի, որ մեր տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ այսպիսի պայմաններու մէջ.— Բայց ես պարտաւոր եմ կատարել հրամանները, դուրս կը ստանամ վերջն... Ձեր բանտարկուելէն ի վեր շատ բաներ ես փոխուեր, որոնց դուք բնականաբար ծանօթ չէք կըրնար ըլլալ ...*

(Լռութիւն)

Ընդհանուր քաղաքական աշխարհի մէջ, մեծ փոփոխութիւն մը չկայ, մեր դաշնակից Գերմանները միշտ յաղթական են... Ռուսերը նորէն սարսափելի ծեծ են կերեր բոլոր ճակատներուն վրայ...

Վռամեան.— (Լուռ, դաստակները երկաթէ արգելակներու մէջ, անշարժ ու խոժոռ):

ՁԷՎՏԷՔ.— *Այդեստանի զինաթափութեան գործը չուտով կը լմննայ...*

Վռամեան.— (Անտարբեր, լուռ):

ՁԷՎՏԷՔ.—*Ըսածներս ձեզի չե՞նհետաքրքրեր:*

— (Անտարբեր, լուռ):

ՁԷՎՏԷՔ.— *Դուք, Սթանպուլ պիտի երթայիք, ճամբէն եւս կանչեցի, որովհետեւ պէտք ունիմ ձեր խորհուրդներուն... Մենք պիտի չարունակենք միասին աշխատիլ... Նստեցէք...*

Վռամեան.— (Անտարբեր, կը նստի):

(Լռութիւն):

ՁԷՎՏԷՔ.— *Ժամանակին երբ մեր յարաբերութիւնները բարեկամական էին, Նաճի պէյը Պարսկաստանէն ձեզի ղրկեց Սմբատի մէկ նամակը... Այժմ մեր միջնները ձեր մէկ սուրհանդակին վրայ բռներ են նամակ մը, որու բանալին չի նմանիր Սմբատի դրած նամակի բանալիին: Դուք կրնա՞ք արդեօք կարդալ այս նամակը...*

Վռամեան.— (Լուռ, ձէվտէթի երեսը կը նայի):

ՁԷՎՏԷՔ.— (Նամակը կը դնէ Վռամեանի առջեւ սեղանին վրայ): *Տես այդ նամակը:*

Վռամեան.— (Լուռ):

ՁԷՎՏԷՔ.— *Կարդացէ՛ք:*

Վռամեան.— (Լուռ):

ՁԷՎՏԷՔ.— *Ինչո՞ւ կարդա՛ք:*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Դուք չկրնաք, հապա ես կրնա՞մ:*

Վռամեան.— (Լուռ):

ՁԷՎՏԷՔ.— *Դերասանութեան պէտք չկայ, Վռամեան էֆէնտի, ո՞վ է այս նամակը գրողը, եւ ի՞նչ է անոր բովանդակութիւնը:*

Վռամեան.— *Չգիտեմ:*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Վռամեան էֆէնտի, խօսքի ժամանակն անցեր է, գործի առեն է այժմ, կը հաճի՞ք կարդալ այս նամակը: Չեմ երաշխաւորեր, բայց եթէ ասոր բովանդակութիւնը նպաստաւոր ըլլայ Օսմանեան կայսրութեան չահերուն, դուք ձեզի հանդէպ բռնելիք վերաբերմունքս այլ ըլլայ, կարդացէք ու թարգմանեցէք:*

Վռամեան.— *Չեմ կրնար:*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Բայց ինձի անհրաժեշտ է այս նամակին թարգմանութիւնը:*

Վռամեան.— (Կը դիտէ նամակը) : *Չեմ հասկընար:*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Պիտի ղրկեք, Վռամեան էֆէնտի:*

Վռամեան.— *Դեռ ղրկելու մասի՞ն կը խօսիք, ձեր ոճրագործ դաւադրութենէն յետոյ:*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Ժամանակը չէ քննելու թէ մեզմէ ո՞վ է դաւադիրը:*

Վռամեան.— *Դաւադրութիւն չէ՞ր, որ բարեկամաբար կանչեցիք խորհրդակցելու, եւ այս ձեռնակապերը թեւս անցուցիք:*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Դաւադիրներու հետ՝ դաւադիր կերպով պէտք է վարուիլ:*

Վռամեան.— *Եւ այսպէս տմարդի կերպո՛վ կը վարուիք Օսմանեան Պարլամէնտի երեսփոխանի մը հետ:*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Դուք արժանի չէք Օսմանեան Պարլամէնտի երեսփոխան ըլլալու:*

Վռամեան.— *ՁԷՎՏԷՔ, ՁԷՎՏԷՔ, քու դէմ խօսողը եթէ իր երեսփոխան չես ընդունիր,* (ոտքի կ'ելլէ) *ճանչցիր այժմ իրրեւ կատաղի յեղափոխական մը, որուն արիւնը կուզայ սերունդներէն եւ որուն վրէժի պատգամը արձագանգ պիտի գտնէ սերունդներու հոգւոյն մէջ...*

ՁԷՎՏԷՔ.— (Քմծիծաղով) *Հը՛մ, ի՜նչ սքանչելի հռետոր, մի մոռնաք միայն, յեղափոխական էֆէնտի, որ հոս, ոչ պարլամէնտի առջեւ էք եւ ոչ ալ ձեր դիւրախոտ ընկերներու կամ ոչխարամիտ ժողովուրդին առջեւ... Ձեզի հետ խօսողը, Վռամեան էֆէնտի, Օսմանեան հզօր Պետութեան ներկայացուցիչն է, իմ բերնով Պետութիւնն է որ կը խօսի, եւ դուք այդ պետութեանն է որ պիտի տաք ձեր դաւաճանութեան հաշիւը... եւ այդ հաշիւը արիւնով է որ պիտի մաքրուի:*

Հը՛մ, յեղափոխակա՞ն, յեղափոխակա՞ն, որ սարուկի պէս ռուսական Ցարերուն հրամանները կը կատարէ ի վնաս իր հայրենիքին...

Վռամեան.— *Փաղիշահներուն ծառաները մի՛ չփոթէք ուրիշներու հետ, մենք իրարմէ շատ ենք տարբեր... ի՞նչ կերպարանափոխութիւն... Ո՞ւր խօսքը...ուր գործը...քանի՛ քանի՛ անգամ տունս ես եկեր... սեղանս ես նստեր ժամերով... այդ օրերուն իսկ ի՞նչ զգղերի օձ էր որ կը սնուցանէիր այդ կուրծքիդ տակ...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Վռամեան, Վռամեան, լաւ է որ չափ դնես լեզուիդ...*

Վռամեան.— *Իմ լեզուս սովոր է միշտ բռնակալութեան երեսին պոռալու ճշմարտութիւնը, կեանքիս մէջ ես ոչ մէկ անգամ ծռունկի եմ իջեր իշխանաւորի մը առջեւ, իմ յեղափոխականիճակատագրս հպարտ է, առանց վախի, ես կրակէ շօսքի – րով միշտ ալ խարան եմ դրեր բռնակալութեան ճակտին...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Պիտի տեսնես, պիտի տեսնես, ես ալ ի՛նչ խարան պիտի դնեմ քու եւ քու նմաններուդ ճակտին...*

Վռամեան.— *Մահուան պատնէշիդով դուն չես կրնար սարսափեցնել զիս...*

ՁԷՎՏԷՔ (Բանտապահին).— *Տարէք այս անզգամը եւ տուէք իրեն արժանի դասը, որ իր ամբարտաւան լեզուով քիչ մը նուազ յոխորտայ եւ նուազ թափէ անմտութեան լորձունքը:*

Վռամեան.— (Կը շարունակէ խօսիլ, մինչ ոստիկանները քեւէն կը բռնեն դուրս հանելու սեն – եակէն) *Ես հաշտուեր եմ այդ մտքին հետ, բայց լաւ պիտցիր* (կը դառնայ դէպի ՁԷՎՏԷՔը), *որ հազարաւոր բազուկներ իրրեւ վրէժխնդիր ուրուա – ղարտաւոր բազուկներ իրրեւ վրէժխնդիր ուրուա – կանիներ, դէմդ պիտի ցցուին...* (Ոստիկանները կը հեռեն Վռամեանը դէպի դուռ, բայց նա կը խօսի ճոյնիսկ դռնէն դուրս) *Ի՛չ միայն այսօր, այլ տասնեակ, հարիւրաւոր տարիներ յետոյ քու եւ քու սերունդդ հաշիւ պիտի տաք ձերոճիրներուն...*

ՁԷՎՏԷՔ.— (Խոժոռ հայեացքով կը դիտէ լուռ) *Առ այս նամակը* (կուտայ նամակը բանտա – պահին) *Ուսումնասիրեցուր ամէն գնով...*

(Բանտապահը կ'առնէ նամակը ու կը հեռանայ):

ՁԷՎՏԷՔ.— (Պահ մը խորհելէ յետոյ, կը վերցնէ հեռախօսին ընկալուչը) *Ի՞նչ է, պատասխան չկա՞յ: Ո՞վ է այդտեղ,* (լռութիւն), *պատասխա՞ն, մարդ չկա՞յ...*(Ձայրացած կը կախէ ընկալուչը):

— *Ահմէ՛տ, Ահմէ՛տ,* (պահակը ներս կը մտնէ) *Ահմէ՛տ, ցատկէ՛ ձիուդ վրայ ու քաղաքէն լուր բեր, հեռախօսը չի գործեր:* (Ահմէտ կը հեռանայ:

ՁԷՎՏԷՔ ջղայնացած կը [illegible] սենեակին մէջ):

Ոստիկանապետ.—(Ներս կը մտնէ հեւ ի հեւ):

ՁԷՎՏԷՔ.— (Ընդառաջ) *Ի՞նչ լուր:*

Ոստիկանապետ.— *Համուտ աղայի զօրանոցը այրեցին...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս, Համուտ աղայի զօրանո՞ցը, այրեցի՞ն...ո՞վ ... ինչպէ՞ս...*

Ոստիկանապետ.— *Կրակն ի՞նչպէս է դիպեր, մարդ չի դիտեր, յարաբերութիւնը կտրուած է դրսի հետ: Զօրքերն ու չէթէները պաշարուած են զօրանոցին մէջ, չորս կողմէ Հայերը իրենց դնդակներուն տակ են առեր մեր դիմադրները...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Նզովածնե՛ր, նզովածնե՛ր, հապա մեր պահակները կը քնանայի՞ն:*

Ոստիկանապետ.— *Անկարելի է, ինչպէ՞ս են կրնան, մարդ չի դիտեր, կրակը վերեն բոլոր – կած ըլլալու է...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Ո՞ւր է հրամանատարը, տեղեկութիւն ունի՞ թէ կը քնանայ...*

Ոստիկանապետ.— *Լուր ղրկեցի որ գայ, անմիջապէս գայ:*

ՁԷՎՏԷՔ.—*Այդպէ՛ս, այսքան յանդգնութեամբ առաջ կ'երթան այդ սրիկաները:*

Ոստիկանապետ.— *Եւ փանփառը կը նուադէ... ամբողջ հայ ժողովուրդը ցնծութեան մէջ է:*

Զինւ. հրամանատար.— (Ներս կը մտնէ այլայլած) *Ինչե՛ր է կը լսեմ, փաշա էֆէնտի, ինչե՛ր է կը լսեմ, այս աստիճանի համարձակութի՞ւն...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Լսեցիք չէ՞, Համուտ աղայի զօրանոցը կ'այրի...*

Զինւ. հրամանատար.— *Այս ի՞նչ համարձակութիւն...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Ի հարկէ, ի հարկէ, համարձակութիւն կրնան հետզհետէ և դեռ աւելի առաջ պիտի երթան,մինչեւ հոս պիտի հասնին, իմ տունս ալ, քու զօրանոցդ ալ պիտի հասնին, եթէ մենք այս աստիճանի մեղկութեամբ թեւերնիս ծալած՝ թողունք որ անոնք երդերով, նուագով իրենց ոճիրները չարունակեն:*

Ի՞նչ է վերջապէս, պետութի՞ւն ենք եթէ ինչ, երկկ քաղաքամիջի սրիկաներն էին որ իրենց կրակը հասցուցին մինչեւ զինուորական մթերանոցը, եւ դուք՝ զինուորական հրամանատար, ի՞նչ կրցիք ընել... Եւ այժմ ամբողջ զօրանոցդ մէջի քաջարի զօրքերով, կրակի կուտան... Իսկ մենք, մեր բանակը... Գոնէ ներսը մնացողները ազատելու փորձեր եղա՞ն դրսէն յարձակումով մը... պատուելու համար պաշարողներու չղթան... ազատելու համար բոցերու մէջ մնացողները...

Զինւ. հրամանատար.— *Պէտք եղած հրահանգները տուի...*

ՁԷՎՏԷՔ.— *Երկկ քաղաքն էր որ մեր պատիւը, կառավարութեան պատիւը կը խայտառակէր իր համարձակ յարձակումներով, այսօր ալ Այդեստանն է անոր արձագանգը կուտայ իր լսելիք հրճուանքով: Հապա մեր թնդանօթներ հարսնի՞ք, ինչո՞ւ համար է այդքան ռումբեր կը պայթեցնեն... Հապա կանոնաւոր զօրքերուն բաշխած հազարաւոր փամփուշտները, զօրքերը իրենց լանջերուն մարդարտի տեղ վշտնե՞ր պիտի չարեն... Հապա այնքան միլիոներ, խրոխտ, համարձակ, քաջառողջ միլիոներ, որ ռուս բանակին դէմ իսկ կռնակ չէին դարձներ, այսօր քանի մը հայ տասհակներու դէմ անկարող են մնդխիկ լինքզինքնին պաշտպանելո՞ւ...Հապաթուրք ժողովուրդը, քո՞ղ է քաշեր իր դէմքին, եւ բոլոր այր մարդիկ իրենց կանանց քղանցներուն տակը մտած նամա՞ղ կը կատարեն... Հապա Քիւրտերու վհմամբը, այն ահագին թիւովհամիտիկ զօրքերը որ,տարիներ շարունակ դիմադրած պատրաստ, որպէս պատիժի գործիք կը պարարտանային կառավարութեան ձեռքին տակ, այսօր դարձեր են նապաստակներու որջեր վհատող վախկոտ ապուշներ...* (Կը լռէ պահ մը, ու զայրացած կը խլէ սեղեակին մէջ): *Ի՛նչ ըսեմ, ի՛նչ գրեմ, ինչպէ՞ս հետագրեմ Սթանպուլ, ինչպէ՞ս բացատրեմ իրականութիւնը... եւ այս ամենը անանկ բոպէի մը, երբ սահմաններու վրայ, բուռն կռիւներու նախօրեակին կը գտնուինք: Գարնան առաջին նշանները արդէն աւետաբեր լուրերով չէ որ մեզի կը հասնին սահմաններէն, եւ մենք, մինչ կը յուսայինք երկու օրէն մաքրելու այդ նզոված ցեղի վերջին մնացորդները... ա – նոնցմէ պատուելու խայտառակ վիճակին մէջ կը գտնուինք...*

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՏՈՑ ՀԱՆԴԱՆԱԿԷՆ

Ես ու մեր ծառին կուտը

Մեր պարտէզի հարաւակողմ՝ Թորոս Աղբօր աղօրիքն էր, որուն չախչախան ամէն առեն ձայն կը հանէր... Քանդի չաղկի աշխատանքը կանգ չէր առներ, ցորեն կուգար, ալիւր կ'ըլլար ցերեկ գիշեր, ու պիւղ կ'երթար ծոցուորելու մեծ ամբարները:

Սեմին վրայ՝ միշտ ալիւր կար: Դրան առջեւ՝ ձի, էշ ու սայլ: Հայն ու Քիւրտը միասնաբար՝ կը պատրաստուէին ձմրան համար: Հարաւ կողմէն՝ չաղկի հացին բոյրը կուգար առատօրէն:

Դէպի հիւսիս՝ մեր կիսքահօր մրգաստանն էր, անոր մէջ տեղ՝ պիւղի էն յաղթ տանձի ծառը կ'աշտարակուէր, որուն չուքին ներքեւ կրնար դանել հանդիսան իր ապահով՝ հազար ոչխար, հովիւներով, իր գայլի չափ մեծ գամփռերով:

Աղուոր աղջիկ ունեցողի համբաւն ունէր՝ այս մշակուած ու բարձրադիրք մրզնոցին տէր, պիւղի հասուն, թարմ ու քաղցրուկ պարմանիներ՝ անոր դրան առջեւ կեցած մերթ կ'երգէին սիրոյ երգեր: Հիւսիս կողմէն՝ ծիլ ու ծաղկի բոյր կը հոսէր փարթամօրէն:

Դէպ արեւելք՝ Սեւուիկնայ դետ, իր ժխորին, իր կանչին հետ... : Մամռ բուրմունքն մեր լեռներուն՝ կուգար պաղ հով, ձորն կը լեցնէր քիմք յագեցնող քաղցրութիւնով, մինչ կաքաւներ՝ պառևկէն վեր, սէր կ'երգէին յուզումներով:

Ոտքերն օսթատած, բաղուկներ մերկ՝ պիւղի տղաք ձուկ կը բռնէն, անոնց խոհ՝ հաւաքուիր են, պառաւ ու ծեր, հարս ու աղջիկ, տաք խօսքերով գովք կը հիւսէն կարմրախայտին անուշահամ՝ ձուկ մը որուն նման չըկայ Պոլիս անգամ: Արեւելքէն՝ սիրոյ ձայներ: Խոտով ու քէն: Եւ օրհնութեան մրմունջն բարի՝ որ մարդին մէջ կը կաթկըթի:

Արեւմուտքը Ապարանն է, որ տաս չաղկի ջուր կը թրէ: Անոր ժպտուն ու ծառազարդ եզերքներէն՝ հարսներ կ'անցնէին զլուխ զլխի խօսակցութեան: Անոր կանաչ, մշտադարմ ափերուն մօտ, մեր աղջիկներն լուսընկաչող, զարնանաշուտ՝ բաղներու կակաչ ճամբով կ'առնեն կարօտ, իրենց սիրած պիւղի տրղոց ...:

Ասոր համար՝ Ապարանի եզերք ծրլած ամէն մի ծառ, դիակր սիրոյ քանի մը վէպ աղմկարար, մեր պիւղի մէջ չկար ոչ մէկ ամուսնացող աղջիկ, որ՝ որ իր սիրոյ յուշն չունենար Ապարանի ափին վրայ: Ապարանը կար, կը մնար, որպէս սէ – [illegible], որուն չուքը իրրեւ դիւթանք աւանդական կը ծրծծըթար ու կուտար համ՝ հին կենցաղին, հին ապրումին... դրուագը պերճ ու սրբազան ...:

×

Սեւուիկնայ դետն, Ապարանը եւ Արտվազ Ջաղցի Առուն՝ կարծես էին երեք մարմին՝ մէկ միութիւն: Մէկ դետ էին, եւ՝ թաժնուած մէկըզմէկ, կարօտանքի ցաւ ունէին հիւսուած վշտի հազար թելէ: Ուր որ դառնաս՝ չուրի ձայն կայ, ողբանըւազ եւ անհրմայ: Չուրն ալ ունի բաժանման ցաւ, կամ հեռացման կուտանքը թաւ, չուրն ալ կուլայ, երբ մայր դետէն՝ դինք կը բաժնեն անխղճօրէն:

Մօտեցէք դուք Ջաղացներու Ջրդոններուն, որ

լաւ լսէք հեծքը վազող մեր ջուրերուն, կը վըշ-վըշան, կը փըշփըշան, օձի նման, ապա յանկարծ կը ցրցքուին ու կը տքան, կամուրջին տակ՝ դի-տես կուլան... որոնց լացին զարհուրանքէն՝ ջուռւինեքն կը սրսըփան յանկարծօրէն ...:

Ես, մանկութիւնս՝ այս ջուրերուն հետ ան-ցուցի, թէ խնդացին՝ ես խնդացի, թէ որ լացին՝ ես ալ լացի...: Անոնց ընկեր ու բարեկամ, անոնց դրկից ու աղգական, անոնց քաղցրիկ օրօրներով կը ննջէի, անոնց ղըւարթ տաղ ու կանչէն կ'արթնայի... Սրտիս տրոփէն — նոյնիսկ հիմա — ես ձայնն կ'առնեմ դիւղի դեռին, Ապարանը արիւնիս մէջ չրջան կ'ընէ զուարճագին, Ջաղցի առուն՝ դեռ կը Փըչըրտայ իմ ականջին...:

Ես՝ ջուր էի..., դետերու հետ կը հոսէի...: Մանկութիւնս անզուսպ ու չար՝ ամէն ինչ էր, թեթեւ ու պարզ, խնդութ ու խեղաւ: Ապարանի ափին վրայ կանդ կ'առնէի, անկէ անցնող հարս ու աղջկայ՝ թթու սալոր ու խակ խնձոր կը նետէի: Սեւտիկնոյ դետ՝ դիս լաւ դիտէը, ես թէ անոր՝ ան ալ խմս էր, ամէն առտու ու կէսօրին՝ կը քարբէի վազքը ջուրին, կամ մերկացած՝ ձուկ կ'որսայի, համրուրուելով անոր ջուրին հետ սիրալի: Ջաղցի Առուն՝ մտերիմս էր, կարծես թնդի հետ կը խօսէր... Դպրոցական դիրքերս դրկած՝ անոր տախտակ կամուրջին ես, օր քանի հեղ, սիրոյդ պէս, յօժարակամ կ'ևրթայի տես, ու մերթ անոր ցանկին կրթնած ես կ'երգէի, կամ թէ անոր կր պատմէի՝ ինչ որ դպրոց սորվեր էի...:

Մենք՝ դիւղացի, այն ենք ինչ որ՝ մեր ջուրն ու քար, մեր հաւն ու թառ, արտերն ու ծառ, բլուրն ու դար, երկիր, երկինք, իրերն բոլոր՝ որ մեզի հետ կեանք կը հիւսեն Աստծու տուած ամէն մի օր... մեկն ուրախ է՝ թէ ուրախ է մեկալն երբ որ... թէ մեկն կուլայ՝ կուլայ մինչեւ ապառաս-ուածոր: Մերմէջընկալ մայր բնութեան հոգեպատ-զամ, «մարդն ու իրերնոյն կաւէն, նոյն ձեռագործ արարչական, պարտադրարար գետը նետուած կեանքի հոսման...: Անոնք բոլոր՝ բնարուեստին մասնիկներ են, որ կը գործեն ու կը չարժին՝ ըստ բնութեան կարգախօսին ...»:

Գիւղ մը կ'ըլլա՞յ ճչմարիտ գիւղ՝ երբ որ չունի յարգնոց ու հիւղ, երդիքներէն երբ վեր չելլեր թոնիրի ծուխ...: Կրնա՞ք մինչ գիւղ պատկերել, ըսէք ինծի, առանց չունի ու հաչոցի, կամ աքլորի բարձր կանչի...: Առանց կովու պիլ բառաչի, առանց էշու պրպընչոցի...: Պէտք է լսել ջուրի չառաչ, առտու, իրիկուն՝ նախրորդի կանչ, ջուրէն դարձող աղջիկներու երգ ու քրքիջ, աչխատանքի դացող տղոց հայհոյէն ու ճիչ ...: Ես՝ գիւղացի: Հոն ծնեցայ ու չնչեցի, թէ գիւղն տղէտ՝ տղէտ էի, թէ գիւղն կոպիտ՝ ես ալ էի, եթէ անուչ ու վայրենի, ես՝ անոր պէս, անոր տրդի ...:

Գիւղի նման՝ ես գիւրախառ, անոր նըման՝ ապուշ ու կապ, կը հաւատայի ամէն բանի, թէ իրաւի եւ թէ սուտ... բայց գիտէի որ Սուրբ էի..., հայհոյէն անդամ չունէր երբեք սարսուռն մեղքի:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Արեան զբօսնու...

Հապա՞: Միայն Հայե՞րը պարահանդէսի մասնագէտ են: Միայն մե՞նք չքեղ սրահներու մէջ կը կայտռենք: Կան ազգեր, որ սրահի ծախք չունին, դրամը կանխիկ կը դանձեն եւ պարելով ազգային դատ կը չահին:

Մենք դռնէ դուս, տոմս կը հրամցնենք: Ա-փերով ստակ կը վճարենք սրահներու եւ յաճախ մեր տուածին տոկոսն ալ չենք կրնար դանձել:

Թուրքերը, քաղաքակրթութեան մեր աչկերա-ները, ասելի ճարպիկ եղան այս պարադործու-թեան մէջ: Պարելով ծուղակը կը ձգեն իրենցմէ չատ բարձր ազգերն ու քաղաքագէտները ...

Մուհամմէտը երկար կեանք տայ Ամերիկայի նախագահ Մր. Թրումընին: Թող նէնիէթին դռները լայն բանայ անոր առջեւ, որ օգնութեանհասաւ աւարառուներուն:«Ուտողին ուտելիք չիպակսիր»:

Իմացաք կարծեմ, որ այս օրերը,«ամերիկեան ազգմական նաւագնտա մր Պոլիս կը հասնի: Տա-ճիկներըիրար անցած են ընդունելութեան համար: Տոլմապաղչէի հայակերտ պալատին մէջ, պարա-հանդէս մը պիտի սարքուի ի պատիւ տալտներու, ուր ներկայ պիտի ըլլան դեմոկրատ Ամերիկացի-ներու մենծերը»:

Շատ բնական է որ պիտի պարեն, պիտի խմեն, պիտի ուտեն եւ պիտի հաճոյանան... Թրքուհի-ները իրենց չնորհները առատօրէն եւ առանց վե-րապահութեան պիտիսփռեն այդպարատօնին մէջ: Յոյժ պիտի տան Սամուէլ հօրաքրին թէ իրենք ա-վար չեն մնար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի կիներէն:

Մենք, Հայերս, որ ժողովրդապետութեան թմրկահարներն էինք Արեւելքի մէջ, որ ութսուն տարի մը առաջ Սահմանադրութիւն ունեցանք, որ ժողովրդական քուէով թաղական հոգաբարձու կամ առաջնորդ կ'ընտրէանք, անչուշտ ուրախ պի-տի ըլլանք որ Ամերիկայի կառավարութիւնը օգ-նութեան կը հասնի Թուրքին, յանուն, այդ երկրի «դեմոկրասի»ի պաչտպանութեան: «Կատուն եթէ իր ձագը ուտել ուզէ, մուկի կը նմանցնէ», կ'ըսեն:

Որքա՜ն նորութիւններ սորվեցանք, սակայն, Ամերիկայի 150 միլիոն տալէր փոխատուութեան չնորհիւ:

Թէ՝ Թուրքերը այդ դումարներով խճուղիներ պիտի չինեն,երկաթուղիներ պիտի երկարեն մին-չեւ Հայաստանի սահմանադլուխը, որպէսզի Հա-յերու հետ մօտէն բարեկամութիւն մշակեն եւ եր-բեմն իրարու սուրճ խմելու երթան: Ճարտարա-դործական եւ հողագործական ճիւղերը պիտի ար-դիացնեն եւ «բանակին թիւը պիտի նուազեցնեն»! քանի որ Թուրքիոյ մէջ «հինդ մարդին մէկը զին-ուոր է» եղեր: Անչուշտ մնացած չորս հոգին ալ, կեավուր կոտորելու մտանագիտութեան յատկա-ցուցած են, թէեւ բաւական չռայլութիւն է սա դարուս մէջ՝ այդքան մարդ պահել, քանի մը հազար մնացորդ կեավուրներ ջարդելու համար: Ամերիկեան դիւանագիտութիւնը այդ մասին ալ կրնայ օգնութեան հասնիլ իր նորահնար մեթենաներով:

«Խաղաղութիւնը պիտի տնկեն Թուրք հողին վրայ», քանի որ այդ հողը Հայոց դիակներով բա-ւական մը պարարտացած է:

Արդեօք պիտի դիտնա՞ն որ Տոլմապաղչէի այդ չքեղ պալատը, որուն մէջ պիտի կայտռեն եանքիները, հայ հանճարին կը պարտին Թուրքերը եւ թերեւս պարուհիներու մէջ ալ, Թրքական հա-րէմներէն դողդուած, բռնօրէն խլամացած հայու-հիներն են որպիտիոզեւորն զիրենք...Ո՛վ գիտէ: Շատ բարակը փնտռելը ժամավաճառութիւն է: Մարդիկը միլիոններով ստակ տուած են: Կ'ուզեն վայելել:

Յոռետես չըլլանք: Հայերս պարապ կեցած չենք: Անչուշտ Թէ Նիւ Եորքի հայկական «Քոնկ-րէս»ին բանաձեւը ժամանակին պիտի հասնի Մր. Թրումընին ձեռքը եւ Թուրքերու ուրախութիւնը իրենց փորը պիտի մնայ ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Հայ ռազմիկին օրը

1947 ԱՊՐԻԼ 26—27

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան երես-նամեայ յոբելեանին առթիւ՝ Ապրիլ 26ի չարաթ երեկոյեան ժամը 5.30ին, հայ նախկին ռազմիկ-ները պիտի ԱՐՇԱՒԻԶԵՆ ԱՆՇԱՆՕԹ ՃԱՇՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ ԵԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐԻՆ ՏԱԿ:

Ֆրանսայի ամբողջ հայ գաղութին զաւակները զինուորագրուեցան եւ ատոր չնորհիւ՝ ամէն Հայ ունեցաւ իր պարծանքի բաժինը եւ դերձ մնաց չատ մը իրական դժուարութիւններէ:

Հետեւաբար ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱ-ԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է.—

1.— Ամբողջ հայ ժողովուրդին համար իր ներկայութեամբ, այդ օրը իր չարպանքը մատու-ցանել մեր բոլոր զոհերուն յիչատակին:

2.— Բոլոր հայ նախկին ռազմիկները տա-զանգին անպայման մասնակցելով, արտայայտուն իրենց չարպանքը պատուոյ դաշտին վրայ ինկած իրենց ընկերներու յիչատակին:

Նախկին ռազմիկները պէտք է կրեն իրենց ու-նեցած պատուանչանները եւ ժամը ճիշդ 5.30ին դտնուին Avenue George V.:

Յաջորդ օրը, 27 Ապրիլ Կիրակի առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ հոգեհանդիստ Հայոց ե-կեղեցւոյն մէջ, պատերազմի հայ զոհերուն յի-չատակին:

Ժամը 1ին, բոլոր հայ նախկին ռազմիկները պիտի բոլորուին ճաշաճօնի մը սեղաններուն չուր-ջը, ընկերական հանգոյն կատարելու իրենց զոհ-ուած ընկերներու յիչատակին եւ ոգեկոչելու Միու-թեանս երեսնամեակը:

Հայ Ն. Ռ. Միութեան վարչութեան նախա-գահ Գ. Հ. ՄՈՄՃԵԱՆ, ընդհ. քարտուղար Վ. ԿԱՌԱՒԵԱՆ:

3000 ՂՊՏԻՆԵՐ երուսաղէմ գացին եղիպտո-սէն, Յորդանան գետին մէջ մկրտուելու համար, ինչպէս կ'ընեն ամէն տարի:

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Ու այտերուն անազարտ ճերմակին կեդրոններուն չարաչուք վարդերը, բոցէն ալ կարմիր, «երկինքի հիւանդութեան»: Կուրծք հատակ իրենց լիալիր փարթամութեան մէջ: Արտաքին ոչինչ տրաման թելադրող իր տաղանդը ինձմէ բաժնող քանի քայլին հեռքը միայն, որ թեթեւ մը կը բարախէր ներացած ռունգերէն: Կը բերէր...իր ալպոմը: Ես երիտասարդ մը չէի Ամերիկա մեկնող: Խնդրածը հաւանաբար երկու տողը Լեւոնին: Ոչ չուշան ուշ-նէր: Ոչ ալ ժպիտ:Զլացաւ: Ըսի՞ թէ սկսած էր ա-չունը: Ու վերջալոյսը պատրաստող պարիկները արձակած էին բարակ ալ հովը որ չես դիտեր ո՞ւր-կէ կ'առնէր իր սրսփադին մսուքը, մեր չուրջի ծա-ռերո՞ն թէ վարի ջուրերէն:Բայց այդ հովը դպաւ այդ աղջկան: Չհազաց: Միայն ես զդացի որ սար-սուռ մը կը նետուէր այդ հովէն անոր արձանային հասակին, իբրեւ անտես պատմուճան մը, մահ-ուան չղարչային... պատանք մը: Առջեւս էր իմ պատանութեան ամէնէն խոովիչ պատկերներէն մէկը, քանի որ հեռու իմ ծննդավայր քա-ղաքիս մէջ, ես տասնով քառնով, այդմարմարեղէն զեղեցկութիւնները յանձներ էի հողերու անկող-նին: Թուրքերը կ'ըսեն հիւծախտին աղտոտութի-ւնը: Այսօր այդքան հեռուէն դժուար է ինծի վեր-յիչել իմ բառերը: Բայց զիտեմ յստակ որ իր ու-զած երկու տողը եղեր էր երկու էջ: Կը զրէի, նա-յելով իմ ներքը,իմ մեռելներուն:Բայց իր աչքե-րուն տակ կը զգայի որ թուղթին կ'իյնար իր տրա-մը, իր ցայդանուչային դեղեցկութեան ոսկի չուքը զոր լուսաւորեր էր մահուան աչտանակ մը: Զա-ւէնին պէս ես չուզեցի չուչան մը, արուելու հա-մար ...իմ փակուելիք չրթներուն: Աստուած ինք զիտէ թէ ուր: Բայց փրաւ կար եւ այդ իրաւը՝ այն յստակ զիտակցութիւնը թէ այդ պայծառու-թեամբ եւ այդ սիրանքով ու զիւթանքով աղջիկը զարնան հարս ...պիտի երթար հղիանուն: Զաւէն Սիւրմէլեան իր զիրքին մէջ պատմելին է Ամերի-կան նուաճելու վազող: Ե՞ս: Այդ թուականներէն իսկ, նախասահմանուած, ընտրուած գոհ մըն էի իր ժողովուրդի ողջակէզի սեղանին,— երկարաձգ-ուող սիւնաքին: Պիտի չծնէր զինքը այդ աղջիկը նորէն, ու պիտի չծնէր այդ օրերուն այդ աղջկան ալպօմին մէջ այդ զոհէն զուշակօրէն խօսող ... զրագէտը:

— Որ աչխարհին համար, պատասխանը, «կը հարցնեմ ձեզի, Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորին մէջ:

×

Լեւոն Սիւրմէլեանի հատորը կը պատկանի հայ զրականութեան,ինչպէս նոյն զրականութեան կը պատկանի թերեւս տասնըվեցնդ դար առաջ, ու-րիշ լեզուով մը — յունարէն — զրուած Փաւստոս Բիւզանդը: Կը զրեմ այսպէս, մտաեռպրութենէն վեր օրէնքներու ուշադիր: Փաւստոսի պատմը չոր-րորդ դարէն, դիրերու գիւտին անմիջական խանդի օրերուն, հինգերորդ դարու կէսերու, վոխադը-ուած է մեզի: Բախտո՞ թէ մեր մտքին բարձր մէկ ցուցմունքը, սլաքը այնպէս մը կարդադրեցին որ այդ հատորին վոխադրութիւնը կատարուէր հեղի-նակին հատուած բանաստեղծական զդայնութեամբ տողորուն մէկու մը կողմէ: Քիչ զիրք, որքան Փաւստոսն է այնքան մօտիկը կը կենայ հայ հո-գիին յաւիտենական խորհուրդին: Անոր յունարէն խմբագրումը անկարող էր եղած անոր հայեցկու-թիւնը ատուելու, աղօտելու: «Կը հարցնեմ ձեզի, Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորը զրուած է օտարին լեզուով, բայց զայն կարդացող Հայ մը այդ մանրամասնութիւնը հազիւ թէ կը նչմարէ. անկէ ազդուելու մէջ պարզելով թերեւս հոգեկան վիճակ մը հատուած արեւմտահայ զրողի մը որ կը կարդայ արեւելահայ վիպագի մը զործը:

Հատորէն վոխադրումներ մեր լեզուին, հան-դէսներու մէջ, տարօրէն մօտ էին ցեղային հարա-զատութեան: Աւելին: Ստոյգ է որ ուիւրքի չեչտ մը ունի զոյութիւն 1922էն ասդին, մեր զանազան կեդրոններուն մէջ մշակուած զիրքերէն ներս: Տաք, կայծկլտուն, վարակիչ այն տրտում քաղց-րութիւնը որ մեր հարազատ զրողներուն է այդ ուիւրքին, եւ զոր 1945էն ասդին խորհրդահայ զրողներէն ոմանց մէջ ալ կը զդանք. թերեւս երկ-րորդ Մեծ Պատերազմին կարմիր ստուերը անոնց հոգիին վորձառութենէն վրայ: Սիրմէլեանէն վո-խադրուածները տողորուն են այդ տրտմութեամբ, այդ վառ անուշութեամբ: Ու հոգ էդրզրդի անհա-տականութեան ծանրադոյն վիասը: Ունինք անդ-լերէն զրող մեծահռչակ ուրիշ վիպողներ: Մայքըլ Աուլէն հիմնովին դուրս է այդ չեչտէն, ինչպէս իր ժողովուրդէն: Սարոյեան տակաւ կը դտնէ զայն: Սիրմէլեանին զիրքը բացող էջը, իրմէն, խորա-պէս հայ է եւ մարդկային:

Առաջին էջէն մինչեւ վերջինը, Սիւրմէլեանին զիրքին ներքը կուտան իրարմէ կսկծագին, իրար-մէ ահաւոր, ինչպէս իրարմէ ազուոր, իրարմէ զե-ւարթ ու զարաւոր բնականութեամբ մը հայերէ ապրումներ, անմիջական թափանցումով մը բախ-տաւոր: Հայ մը ճակատագրուած է այդ ներքին-րուն հանդէպ անտարբեր, առնուազն անտարբեր մնալ չկրնալու: Բայց կայ զրքին արձնացուցած անդրադարձը ամերիկեան ընդարձակ զրական խղճմտանքէն ներս: Բոլոր քննադատները զորովա-գին յուզումով մը կը խօսին այդ աչխարհէն: — Հոն դողդողագին զարգացող տրամանկերար զտած է իջնելու բոլորին ալ սրտին: Գրել գիտնալ մը, իմ կարծիքով, անբաւական պիտի զար այս յա-ջողուածքը բացատրելու: Ոճի, գիւտի, զդացա-կան խաղերու չնորհները կը թաղամին երբ զն-թերցողը վրնտռլանայ անոնց: Ու այս ընտելացու-մը չուշանար: Ճիսուն էջ ու մենք կը զտնենք մեղի մատուցուածքը:

Ց. ՕՇԱԿԱՆ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԿԱՍԵՑՆԵԼ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« Ռուսաստանի եւ համայնավարութեան վախը ամէնէն զօրաւոր փաստարկութիւնն է որ կ'օգտագործուի, չատագովելու համար կանխարգելի պատերազմը: Իրական է այդ երկիւղը: Ամերիկան, որ չուտով պիտի կորնչցնէ հիւլէական ռումբի մենաշնորհը, առաջին անգամ ըլլալով դէմ դիմաց կը գտնուի ամբողջական պարտութեան մը եւ կործանումի՝ պատերազմի պարագային: Իր աղբայր – նակառնութիւնը չի կրնար մեկուսացման ձեւ առնել, ահա թէ ինչու մէջտեղ կը հանեն կարգ մը նշանախօսքեր որոնց համաձայն ամերիկեան դրամները պէտք է գործածուի ոչ թէ միացնելու, այլ աւելի պատակտելու աշխարհը: Արդարեւ, այդ ծրագիրը կը տրամադրէ անպայման օգնութիւն մը ընծայել հակախորհրդային կառավարութեանց: Ցունաստանի յատկացուած դրամարկն չատ փոքր մէկ մասը պիտի ծառայէ յոյն ժողովուրդին պէտքերուն, մնացեալը պիտի գործածուի լաւագոյն պէնքեր եւ փոխադրութեան լաւագոյն դրութիւն մը ճարել յունական բանակին: Իսկ Թուրքիոյ մէջ, ուր ոչ արհեստակցական միութիւններ կան, ոչ քաղաքացիական իրական ազատութիւններ, պայմաններ չեն դրուած այն փոխատուութեան որ պիտի ծառայէ պահելու չափէն աւելի մեծ բանակ մը, ընդդէմ անյայտ թշնամիի մը: Այս փոխատուութիւնները առաջիններն են երկար շարքի մը եւ յաջորդաբար պիտի օգտուին ուրիշներ ալ, — Քորէա, Հունդարիա, Չինաստան, Իրան, Իրաք, Ճափոն եւ Անգլիա:

« Այս օգնութիւնները կ'ըլլան համայնավարութիւնը կեցնելու համար, բայց պիտի ծառայեն համայնավարական յեղափոխութիւններ յարուցանելու, աւելի զօրացնելու համայնավարութիւնը, որովհետեւ սպառազինութեանց բեռը աղքատութիւն յառաջ կը բերէ, փոխանակ մեղմացնելու զայն: Համայնավարութիւնը զաղափար մըն է չքաւորութիւնը եւ չհաղորդումը խափանելու: Ան չի կրնար ջնջուիլ հրաձայլերով եւ թնդանօթներով: Ան աւելորդ կրնայ դառնալ միայն լաւագոյն զաղափարով մը, կրնայ վերջնական երբ չքաւորութիւնը եւ չհաղորդումը այլեւս մաս չեն կազմեր ժողովրդավարութեան »:

Իրրեւ եզրակացութիւն, Պ. Ուոլըս չէչտեց թէ Մեծն Բրիտանիան կրնայ աշխարհը փրկել պատերազմէն, կողմ չբռնելով Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեանպայքարին մէջ: Այս առթիւ առաջարկեց տասնամեայ ծրագիր մը 50 միլիառ սթերլին դրամագլուխով, աշխարհի վերաշինութեան համար, նախաձեռնութեամբ Միացեալ Ազգերուկազմակերպութեան, յետոյ միջազգային հսկողութեան տակ առնել հիւլէական ուժը եւ քանդիչ դէնքերը, միջազգացնցել ռազմագիտական շրջանները, մէջ ըլլալով Տարտանէլը, Սուէզի եւ Փանամայի ջրանցքները, կրճատել սպառազինութիւնները եւ համաշխարհային ապահովութեան ցանց մը հաստատել:

★ Պ. Ուոլըս խոստովէն քննադատուեցաւ ուրբաթ օր, ամերիկեան ծերակոյտին մէջ, այն առթիւ հաստատութեամբ թէ պայքար կը մղէ Լոնտոնի մէջ, Անգլիան Մ. Նահանգներէն բաժնելու համար: «Ո եւ է ամերիկեան քաղաքացի բարոյական իրաւունք չունի դատապրելու օտար ժողովուրդներու հետ, տկարացնելու համարիրերկրին դիրքը»: Ուրիշ ծերակուտական մըն ալ դիտել տուաւ թէ համայնավարներն են որ Ֆրանսա հրաւիրած են նախկին նախարարը, եւ իր կարգին դատնօրէն քննադատեց անոր մղած պայքարը:

★ Լոնտոնի թերթերը կը դրեն թէ առժամապէս ընդհատուած են անդլեխորհրդային բանակցութիւնները, դաշնագրի վերաքննութեան մասին:

Զor. տր կոլ գործի ձևնարկեց

Տեղական թերթերը չունդալից մարամասնութիւններ կր հրատարակեն զօր. տը Կոլի նոր ձեռնարկներու մասին: Զօրավարը եչ. օր Փարիզ պատլով, տեսակցութիւններ ունեցած է չատ մը երեւելիներու, նոյնիսկ նախարարներու հետ: Եւ իրրեւ արդիւնք, ուրբաթ օրն իսկ հիմը դրած է նոր կազմակերպութեան, «Համախմբում Ֆրանսացի ժողովուրդի» (R. P. F.), իր նախագահութեամբ: Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը պիտի ըլլայ նախկին նախարար մը, Սուոթէլ, խորհրդակցութեանց հրաւիրուած էին ներկայացուցիչներ բոլոր հոսանքներէ, բացառութեամբ համայնավար եւ Աշատութեան կուսակցութեանց (ծայրագոյն աջ): Զօրավարը հրապարակային յայտարարութիւն մը պիտի ընէ հաւանաբար երկուշաբթի օր, յետոյ զեկուցում պիտի տայ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ: Մօտերս քաղաքական ճառեր պիտի խօսի Պոռտոյի, Լիոնի, Մարսէյլի, Նիսի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, զօրավարը մինչեւ հիմա կը մերժէ խօսիլ ընդհ. ներումի մասին, որպէսզի կարգ մը կասկածելի տարրեր չմիանան իր կազմակերպութեան, վարկաբեկելով զայն: Միւս կողմէ, կառավարական ծրագիր մը կը պատրաստէ ի հարկին իշխանութեան գլուխ անցնելու համար, երբ սառակամայ ներքին տագնապը, մանաւանդ ելմտական - տնտեսականը:

« Լիպէռասիօն» կր գրէ թէ զօրավարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է իր խօսակիցներէն մէկուն.

— « Տաժանելի փորձ մը կը կատարեմ, R. P. F.ի գլուխն անցնելով: Կրնամ ձախողիլ եւ մէկ հարուածով կործանել ամբողջ հեղինակութիւնս: Մենաստանս մնալով, ծուլութեան ճամբան բռնած պիտի ըլլամ: Ամէն պարագայի մէջ վստահ եմ թէ օր մր կոչ պիտի ուղղեն ինծի: Բայց երբ գան փնտռեն զիս, անդունդին ափը հասած պիտի ըլլանք կը վախնամ որ այն ատեն չատ ուշ պիտի ըլլայ: Ահա թէ ինչու կ'ուզեմ այժմէն գործել»:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ծրագրուած գործողութիւնները կը չարունակուին, օրէ օր սաստկանալով: Վերջին լուրերու համաձայն ըմբոստները պաշարուած են կարգ մը կէտերու վրայ: Քալամպակայի շրջանին մէջ (Թեսալիա) 150 հոգինոց խումբ մը հարկադրուած է անձնատուր ըլլալ: Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Զախարիատիս, որ հարցաքննութեան կանչուած էր, Սելանիկի համայնավար գործիչին՝ Զէվկոտի սպանութեան առթիւ, պահուեցաւ, յայտարարելով թէ վստահութիւն չունի դատարանին վրայ:

ՊԱՐԵՆԱԻՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ պարբերով, ահ – զակաւ թերթերը կը դրեն թէ դժուար պիտի ըլլայ դոցել հացի, միսի եւ ղինիի բացը:

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ խորհրդաժողովը բացուեցաւ Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ 18 պետութիւններու: Ա. Մ. Միութիւնը բացակայ է:

ՊՈՒԽԸՆՎԱԼՏԻ ԴԻՕՈՒԹԻՆ առնչարարներէն 33 հոգի կը դատուին Միւնիխի մէջ, ամերիկեան դատարանի մը առջեւ: Ամբաստանեալներէն մէկին է կին մը, Իլզէ Քոխ, այլ անուամբ «Պուխընվալտի Շնիկը» որուն համար կ'ըսուի թէ մարդկային մորթէ չինուած լուսամփոփներ եւ նոյն մորթով կազմուած դիրքեր կը հաւաքէր:

Բացման հանդէս

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎՍԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. Ի

Ապրիլ 27ին, կիրակի ժամը 4ին, Սորպոնի Amphithéâtre Richelieuի մէջ, սիրայօժար մասնակցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ

Տոմսերը կը ծախուին Ուսանողական Տան մէջ, (57 Bld. Jourdan), դրասուններ Բալուեան, Պար – սամեան եւ Սամուէլ եւ Հանդէսին օրը՝ սրահին դուռն առջեւ: Գին տոմսերու՝ 150 եւ 100 ֆրանք:

ՖՐ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ փարիզի մանածագործը չնորհակալութեամբ ստացած է Զաուկի տօներուն առթիւ 5000 ֆրանք Պ. Ս. Թէրզեանէ, կապոյտ Խաչի Իսիի դարմանատան:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Ա ն ու շ ը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մանածագործուհին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգնութեան կայանին: Ինամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, վարվարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy: Մուտքը 100 եւ 75 ֆրանք:

Ասկի փարչիկ-Ատծաք ջրիկ

Օփերէթ չորս արար

Ն ե ր գ ա ղ թ

երգախառն պատկեր, «ԼՈՑՍ» թատերախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ռ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆի, 22 Ապրիլ, Սինէմա Ritz, Սէնթ Անթուան 30 Ապրիլ, Salle Mazenod, Մարսէյլ:

5 Մայիս, Սինէմա Ֆլօրէալ, Պոմոն, երեկոյեան ժամը 8.30ին:

Կիշէներէն չատ սահմանափակ թուով տոմս կը տրուի: Ուստի այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սինոպի գիւղերէն Մարիամ Սէֆէրեան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Պայծառ: Փնտռողն է եղբայրը՝ Շնորք Սէֆէրեան, նոյնպէս կը փնտռուի Սինոպի գիւղերէն Վարդուհի եւ Զարուհի Մանուկեան կամ Շմաւոնեան, մօրը անունը Սաթենիկ, հօրը անունը Սարգիս: Այս որբերը 1918ին Գասթէմունիէն Պոլիս եւ անկէ ալ Ֆրանսա եկած են: Իմացնել Փէհլիվանեան, 17 rue Sergent, Issy les Moulineaux, (Seine):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԿ, Ապրիլ 1—8

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

ՓԱՐԻԶ (19)՝ Աղապ. հազար ֆրանք, Վիրոֆլէ՝ Շմա. 1000, Պ. ՔՈԼՈՄՊ՝ Նիկ. 1000, ՓԱՐԻԶ (17)՝ Աար. հազար, ՄԱԼԱՔՈՖՖ՝ Պար. 500, ԻՍԻ՝ Դան. 500, ԷՓԻՆԷ՝ Արզ. 1500, Պ. ՔՈԼՈՄՊ՝ Վառ. 1000, ԱՆԻԷՒ՝ Վարդ. 500, Կարա. 500, ՎԱԼԱՆՍ՝ Մազ. 500, ՎԱՐ՝ Կարա. հազար, ԱԲԲ՝ Քէհ. 500, Պ. ՓԻՐԵՆԷ՝ Գուստ. հազար, ԼԷ ՄԷՑ՝ Ռաչէ. 500, ՓԱՐԻԶ (11)՝ Կոստ. 500, ՓԱՐԻԶ (2)՝ Հավլ. 500, ՏԷՍԻՆ՝ Պօյ. հազար, ՏԷՍԻՆ՝ Գարա. 500, ՏԷՍԻՆ՝ Գործ. Մարտը, ՓԱՐԻԶ (10)՝ Սարդ. հազար, ՓԱՐԻԶ (16)՝ Գազ. Գրաս. 500, ՓԱՐԻԶ (7)՝ Զէլի. հազար, ԱՆԻԷՒ՝ Տ. Գր. հազար, ՓԱՐԻԶ (16)՝ Նալ. հազար, ԼԻՎՐԻ՝ Օհան հազար, ՓԱՐԻԶ (14)՝ Ճակ. հազար, ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Մնաց. հազար, ՊԼՑՐՈՒԹ՝ Թուր. 1200, ՓԱՐԻԶ (12)՝ Ռէյ. հազար, ՆԻՄ՝ Վար. հազար, ԼԻՈՆ՝ Գործ. Մարտը, ԿԱՐՏԱՆ՝ Գործ. Մարտը, Պ. ՕՏՏՕ՝ Գործ. Մարտը: (Շար.)

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:

Կ'ընդրնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

Ամենակարևոր հացի մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆի

Աշխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ գետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կապի վառարաններու: Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու գետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36: Autobus 186:

Laboratoire du Trocadéro

CRÈME DE BEAUTÉ

ROSE DE L'ILE DE FRANCE

Արժանացած ծանօթ մասնագէտներու գնահատանքին

Crèmeին գլխաւոր յատկութիւնն է սնուցանել մորթը եւ պահել անոր փափկութիւնն ու թարմութիւնը, արգիլելով եւ անհետացնելով կնճիռները: Կը գործածուի նաեւ ձեռքի ճեղքուածքներու եւ արեւին դէմ պաշտպանուելու:

Դիմել ուղղակի հաստատութեանս անձամբ ձրի խորհուրդ ստանալու համար

(երկուշաբթի եւ շաբաթ օրերը) եւ նամակով:

20 Rue Scheffer, Paris (16), métro Trocadéro, Ave. Paul Doumer թղթեն, Հեռ. **Klé. 26-49**

ինչպէս նաեւ գլխաւոր դեղարանը,

Grande Pharmacie de France

13 Place du Havre, Paris (Gare St. Lazare*ի մօտ*)

Ոչ ադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie:** Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք 8. Գ. փափագաձ վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՋՆԵՐ՝ ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947

Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie Jac-Mot

ՑԱԿՈԲ ՄՈԹԵԱՆ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 15 AVRIL 1947 երեքշաբթի 15 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5010–Նոր շրջան թիւ 619 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՑՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Որ եւ է օդուժ կը սպասէ՞ք անդլեսաքսոն եւ խորհրդային ընդհարումէ մը :

= Ոչ միայն չենք սպասեր, այլեւ մեր բոլոր ուժով կը մաղթենք որ մարդկութեան դլխուն չպայթի այդ նոր անէծքը :

— Հապա ի՞նչու կ'ըսեն թէ ձեր յոյսը Անդլեսաքսոնիերուն կամ նոր պատերազմի մը վրայ դրած էք :

= Շատ բան կրնան ըսել բթամիտ եւ անբարոյական մարդիկ : Եթէ սխալինք եւ վիճաբանութեան բռնուինք, անոնք պիտի ճգնին ապացուցանել թէ արեւը իրիկունն ալ կրնայ ծագիլ : Որ եւ է նոր պատերազմ ամէն բանէ առաջ փոքր ժողովուրդներու մուխը պիտի մարէր :

— Բայց չէ՞ որ երկու կողմերն ալ կը խօսին յանուն ժողովրդապետութեան եւ աշխատութեան, իրաւունքներու հաւասարութեան, մեծ թէ փոքր ժողովուրդներու համար :

= Երէկ ալ այդպէս կը խօսէին, 1914ին ալ, եւ միշտ պիտի խօսին : Քանըհինդ տարի Եւրոպա բնակիլ վերջն ալ եթէ չենք սորված կարդ մը տարրական դիտելիքներ, կը նշանակէ թէ ջաղացքէն կուդանք : Ահա կը տեսնէք աշխարհի վիճակը, պատերազմի դադարումէն երկու տարի վերջը :

— Ամերիկայի հանրային կարծիքը դոհ չերեւար նախադահ Թրումընի ծրագրէն,— 400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ :

= Մի խաբուիք երեւոյթներէն : Տասը հոգի կ'ընդդիմախօսեն, հարիւր տասը հոգի ալ կը պաշտպանեն, Մերակոյտին թէ երեսփ. ժողովին մէջ : Ամերիկան ազատ երկիր է, հազար տեսակ կէտեր իրարու կ'ընդհարին, բայց ի վերջոյ կ'ընդունուի այն ուղեգիծը որ կը համապատասխանէ երկրին քաղաքական եւ տնտեսական շահերուն :

— Կարծիմ դանցառելի ուժ մը չէ Նախկին փոխ – նախագահը, Հէնրի Ուոլըս, որ այս միջոցին բուռն պայքար մը կը մղէ Եւրոպայի մէջ :

= Հէնրի Ուոլըս առեւտրական նախարար էր եւ քաղաքավարութեամբ ճամբուեցաւ Նախագահ Թրումընի կողմէ, քննադատած ըլլալով նախորդ արտաքին նախարարին՝ Պըրնզի քաղաքականութիւնը : Այժմ ազատ մարդ է, կը խօսի, բայց ահա իր պաշտօնակիցներն են որ կ'ըմբոստանան : Անցեալ օր յիշած էինք մէկ – երկու յայտարարութիւններ : Շաբաթ օր Մերակոյտին Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովին Նախագահը, Վանտընպէրկ , իր զայրոյթը յայտնեց Հէնրի Ուոլըսի կատարած քարոզութեանց դէմ.— «Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել որ ամերիկեան քաղաքացի մը արտասահման երթայ եւ աշխարհը կազմակերպէ իր երկրին կառավարութեան դէմ» : Ուրիշ մը, Րոպըրթսըն, յայտարարեց.— «Մարդ մը որ բարձր պաշտօններ վարած է իր երկրին մէջ , ուրիշ երկիր մը կ'երթայ եւ կը չանայ զայն լարել իր երկրին քաղաքականութեան դէմ .ողբալի չէ՞» :

— Հէնրի Ուոլըս աւելի ողջամիտ եւ հեռատես կ'երեւայ քան միւսները, վտանգաւոր դտնելով ճակատ յարդարել Ս. Միութեան դէմ :

= Կրնայ ըլլալ : Խնդիրը այն է որ Մ. Նահանդները այլեւս մէկդի դրած են «չբեղ մեկուսացում» կոչուած քաղաքականութիւնը, եւ ոտքով – ձեռքով խրած Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի դործերուն մէջ : Անոնք արդէն իրենց տնտեսական թաթը դրած են Միջին Արեւելքի վրայ,— Իրան, Արաբիա, Սուրիա – Լիբանան, Թուրքիա, եւայլն : Վերջերս կը հաչուէին թէ Մօտաւոր Արեւելքի քարիւղի մենաշնորհներուն 40 առ հարիւրը Ամերիկացիներուն ձեռքն անցած է : Ու դեռ նոր չահաստանները կը փնտռուին : Ամերիկացիները բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ Թուրքիան դուռ մըն է որ կը բացուի երկու կողմերով,— Մօտաւոր Արեւելքի եւ Սեւ Ծովու վրայ, ուրիշ խօսքով՝ Ս. Միութեան դիմաց : Հետեւաբար եւ բնականաբար, ինչպէս պիտի ըսէր Պաղտասար աղբարը...

— Աղդեցութեան այս յաւիտենական պայքարը անտանելի կացութեան մը կը մատնէ փոքր ժողովուրդները :

= Անչո՛ւշտ. եւ առոր համար է որ մենք պարտաւոր ենք չափել – ձեւել մեր չարժուձները, խօսքերն ու գործերը, որպէսզի թիւրիմացութիւններ չծագին դաղութներու մէջ : Մանաւանդ արաբական երկիրներուն մէջ, ուր այնքան պղտոր են ջուրերը :

Շ.

Զորսերը ձորեն չհամաձայնեցան

Զորսերու Խորհուրդը նկատելով որ կարելի չէ համաձայնիլ կարդ մը կարեւոր խնդիրներու մասին, որոշեց դանոնք յետաձդել յաջորդ նստաշրջանին, որ հաւանաբար պիտի դումարուի Լոնտոնի մէջ : Այսպէս, հաւուցումներու հարցէն վերջ, Խորհուրդը յետաձդեց օրակարդի երկրորդ կարեւոր խնդիրը, Գերմանիոյ կառավարութեան կազմութիւնը եւ իրաւասութիւնները, եւ սկսաւ քննել Պերլինի դաշնակցային Վերստուգիչ Յանձնաժողովին տեղեկադիրը եւ հաչուութեան խորհրդաժողովին պատրաստութիւնը : Որոշեց նաեւ կարելի եղածին չափ չուտ վերջացնել Մոսկուայի խորհրդաժողովը :

Երէկ, երկուչաբթի, չորս նախարարները զբաղեցան Պըրնզի ծրագրով, որ կը թելադրէ քառասնամեայ դաշինք մը կնքել 40 տարուան պայմանաժամով, հակելու համար Գերմանիոյ վրայ : Այս որոշումները տրուելէ առաջ, ժողովը չորս ժամ դբաղեցաւ զանազան խնդիրներով : Համաձայնեցան որ հողային բարենորոդումները կատարուին Գերմանիոյ մէջ 1947ի վերջերը, ամրութիւնները քանդուին մինչեւ 1948 Դեկտեմբեր 31, իսկ պինադործարանները Ա. չարքը՝ մինչեւ 1948 Յուն 30 :

Վիճաբանութեանց ընթացքին , ամերիկեան պատուիրակը առաջարկեց հաչուութեան խորհրդաժողովին հրաւիրել բոլոր այն պետութիւնները որ պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ, եւ հաւասար իրաւունքներ տալ անոնց : Պ. Մոլոթով դարմանք յայտնեց որ Փարակուէյի եւ Թուրքիոյ պէս երկիրներ նոյն իրաւունքները պիտի վայելեն մինչ որ Զորս Մեծերը : Համաձայնութիւն չդայացաւ թէ ո՛ր պետութիւնները պիտի հրաւիրուին խորհրդաժողովին :

★ Ֆրանսա կը պահանջէ իրեն յանձնել Քէհլի հռչակաւոր կամուրջը (Հռենոսի վրայ) : Պաչտօնական չրջանակները կը հաւատան թէ այս պահանջը դրուած է տնտեսական նպատակով, եւ թէ քաղաքը Գերմանիոյ ձեռքը պիտի մնայ : Անչուչտ ռազմավարական նկատումներ ալ կան :

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԷՆ կը հեռադրեն թէ մոլեռանդ Իսլամներ երկու հրեայ եղբայրներու վրայ յարձակելով, բրածեծ մեռցուցին մէկը, միւսն ալ ծանրապէս վիրաւորեցին : Երկու դոհերը ճամբան չփոթելով Օմարի մզկիթը մտած էին, ինչ որ մահացու մեղք կը համարուի : Ոստիկանութիւնը հասնելով արդիլեց արաբ – հրէական ծանր ընդհարում մը :

ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ Դչ. օր, եթէ քաղաքական խորհուրդը եւս չառնէ տուրքերու 2 առ հարիւր յաւելումը (8 առ հարիւր փոխանակ 6 առ հարիւրի) : Կառավարութիւնը կը խորհի 22ուկէս առ հարիւրէն 14 առ հարիւրի դեղչել թատրոններու եւ սինէմաներու տուրքը :

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ, որ հիմնուած է ԺԹ. դարուն, պաշտօնապէս բացուեցաւ կիրակի օր : Անցեալ տարուան 2200 վաճառատեղիներուն տեղ այս տարի կան 3500 : Իբր 500 ցուցադրողներ մերժուեցան, տեղի անձկութեան պատճառով : Լիոնի քաղաքապետը, Էռիօ, հրաւիրեց «յոռետեսները եւ սկեպտիկները» դալ տեսնել թէ ո՛րքան յառաջդացած է Ֆրանսան, նիւթապէս թէ բարոյապէս :

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐԻ դէպքերուն հետեւանքով ձերբակալուեցան Ազդ. ժողովի երկու անդամներ, ուրիշ երկու անդամներ ալ Հանրապետութեան Խորհուրդէն : Ըմբոստական չարժումը չէ ղբսպուած տակաւին :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ հանրային կարծիքին արտայայտիչը, կալըփ, հարցումներ ուղղելով Յունաստանի 250 միլիոն, Թուրքիոյ 150 միլիոն տոլար տրամադրելու հարցի մասին, հետեւեալ պատասխաններն ստացած է,— 56 առ հարիւր համաձայն են Յունաստանի, 49 առ հարիւր Թուրքիոյ համար :

ՊՈԼՍՈՑ թերթերը կը գրեն թէ Սկիւտարի մէջ ձերբակալուած են Գրիգոր Մոմճեան եւ ուրիշ Հայ մը, Սամուէլ, երբ քարոզութիւններ կը կատարէին Հալէպի դէմ, ի նպաստ ձէլալ Պայարի կուսակցութեան (դեմոկրատ) :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈԶՎԷԼԹի եւ Պալին միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւնները, որոնք նոր հրատարակուեցան, կը հաստատեն թէ Հանդուցեալ նախագահը վեց ամիս առաջ դիտէր որ Գերմանիա Ս. Միութեան վրայ պիտի յարձակի եւ ըստ այնմ տեղեկութիւն տուած էր :

ՕՐ. ՏԸ ԿՈՂԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Տեղական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն զօր. տը Կոլի նոր կազմակերպութեան մասին .—

Զօրավարը ուրբաթ օր Փարիզի մէջ տեսակ – ցեցաւ իր գործակիցներուն եւ կարդ մը կարեւոր դէմքերու հետ, մէկը ըլլալով դահլիճին երկու անդամները, պատերազմական նախարար Քոսթ Ֆլորէ (ժողովրդական) եւ արտադրութեանց նախարար Լաքոսթ (ընկերվարական) : Զօրավարին նոր կազմակերպութեան վարիչներէն մէկը պիտի ըլլայ նախկին նախարար մը, Թանօթ դրագէտ Անտրէ Մալրօ : Կազմակերպութիւնը, «Համախմբում Ֆրանսացի Ժողովուրդի» մնայուն կեդրոն մը պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, տեղեկատու դրասենեակով, եւ մասնաղէտներու խորհուրդ մը յատուկ ուշադրութիւն պիտի նուիրէ էմմատական, տնտեսական եւ կայսերական խնդիրներու :

Մինչեւ հիմա քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, կազմակերպութիւնը քաղաքական կուսակցութիւն մը պիտի չըլլայ, ոչ ալ ներկայ կուսակցութեանց կամ խմբակցութեանց դաչնակցութիւն մը, դոնէ առ այժմ : Գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր նահանդի մէջ հաստատել այրերու եւ կիներու յանձնախումբ մը որ քարոզութիւններ պիտի կատարէ հանրային կարծիքը վարժեցնելու համար զօր. տը Կոլի դաղափարներուն, այնպէս ինչպէս պարզուեցան Սէթրազուրկի ճառով : Ծրագիրը կը պարունակէ չորս հիմնական կէտեր .—

1.— Զօրացնել խորհրդարանական կառավարութիւնը բարեփոխելով Սահմանադրութիւնը, այնպէս որ գործադիր իշխանութիւնը աւելի լայն անկախութիւն վայելէ խորհրդարանին հանդէպ :

2.— Գործօն, յառաջդիմական քաղաքականութիւն մը ամբողջ կայսրութեան մէջ, ապահովելով մայր երկրին դիրքը ազդային պաշտպանութեան վերաբերեալ հարցերու մէջ :

3.— Աւելի սերտ գործակցութիւն Մ. Նահանդներուն եւ Անդլիոյ հետ, արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

4.— Գործակցութեան աշխատանքի եւ դրամագլուխի մէջեւ :

Զօրավարին կուսակիցները կ'ըսեն ժամանակի ընթացքին չահիլ ընտրողներու 2/3ը, այն 8 միլիոն ձայները որոնք Սահմանադրութեան դէմ քուէարկեցին, Զօր. տը Կոլի խորհուրդով, անց – եալ հոկտեմբերին, ինչպէս եւ ուրիչ 8 միլիոն քուէարկուներ որոնք ձեռնպահ մնացին : Իրենց անմիջական նպատակն է զօրաւոր հոսանքմբռնեցնել զօրավարին ծրագիրը չուրջ, եւ, հետզհետէ ազդելով կառավարութեան վրայ, մեծամասնութիւն մը ապահովել Ազդ. ժողովին մէջ :

Զօրավարին կուսակիցները կը կարծեն թէ յառաջիկայ ամրան կամ աշնան տագնապ մը պիտի ծագի խորհրդարանին մէջ, իբրեւ հետեւանք ել – մտական եւ տնտեսական դժուարութեանց, ինչպէս եւ գաղթավայրերու կացութեան, անելի մը մատնելով դահլիճը : Հոկտեմբերին քաղաքապետական ընտրութիւններ պիտի կատարուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, եւ այն ատեն պիտի հասկցուի թէ ո՛րքան դեռին չահած է որ Կոլի ծրագիրը : Զօրավարին ծրագիրը կը ձդտի մեկուսացնել համայնավարները : Իր կուսակիցները չատ վերապահ են դործնական հարցերու մասին, բայց անկախ որ մատնական օրկանը, Aurore , որ ուժ կուտայ որ Կոլի, թուան պայքար մը մղելով համայնավարներուն դէմ, չարաթ օր կը պահանջէր որ համայնավարները քաշուին կառավարութենէն :

★ Վարչապետը չաբաթ օր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին Թորէզի հետ որ միեւնոյն ատենիսոխ–վարչապետ է : Անչուչտ խօսակցութիւնը կապ ունի այս խնդիրներուն հետ :

Յունաստանի կուսակցերը

Աթէնքէն կը հեռադրեն թէ չաբաթ օր կատավարական զօրքը խորտակեց ըմբոստներու յուսահատական մէկ փորձը՝ պաչարման օղակը լուծելու, հիւսիսային Թեսալիոյ մէջ : Փորձը տեղի ունեցաւ տեղատարափ անձրեւի մը տակ : Ըմբոստները կրծանցուցին 23 սպանեալ եւ 17 գերի : Մօտ 2500 ըմբոստներ պաչարուած են այդ չրջանին մէջ : Ճղթայլին երիք կողմերէն կը հոսին դետեր որոնք յորդած են անձրեւներէն : Միայակոյտին դեկոյցը կ'ըսէ թէ տակաւին ընդհ. դիմադրութիւն չերեւար : Պատերազմական նախարարը հերքեց այն լուրերը թէ յարձակողական մը կը պատրաստուի Թալքիտիքի թերակղզիին մէջ, Սելանիկի հարաւակողմը, թէեւ զգուչական միջոցներ ձեռք առնուած են : Փոխ – վարչապետ Ցալտարիս յայտարարեց թէ այն ըմբոստները որ անձնատուր չեն ըլլար, պատերազմական գերի պիտի չհամարուին, այլ պիտի յանձնուին մասնաւորատեանները, որոնք պիտի կրնան վճիռներ արձակել եւ դործադրել տեղն ու տեղը :

★ Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը եւ ձախակողմեան խմբակցութիւնը, ԷԱՄ բոլոր անհրաժեչտ միջոցները ձեռք առած են, ստորերկրեայ հանդամանք տալու համար իրենց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Եփրատեներուն խառնարանը

Նայիրեանները բնակարանին պատերը զարդարուած են Հայաստանի երկու քարտէսներով։

Առաջինը ուսուցիչ Ց. Պապէսեանի գեղատիպ ու դունաւոր քարտէսն է պատմական Հայաստանի բազմաթիւ յիշատակարաններով եւ ճիշտ պորտին վրայ արդի մեր փոքր, պաշտելի Հայրենիքը իր պսպղուն Սեւանայ լիճովը։

Երկրորդը կը ներկայացնէ Մեծ Հայքի տասնը հինգ նահանգները. — Արցախ, Տայք, Գուգարք, Սիւնիք, Այրարատ, Փայտակարան, Ատրպատական, Վասպուրական, Բարձր Հայք, Տուրուբերան, Մոկք, Ծոփք, Կորճայք, Աղձնիք եւ, Միջագետք Հայոց։

Մեծ Հայքը իր ճախ թեւը — ճակատը մինչ դէպի արեւելք երկարած ու թաղած է Վանայ, Գեղամայ ու Կապուտան ծովակները եւ արեւելք, հիւսիս ու հարաւ ոլորապտոյտ կը տարհին Հայաստանի չորս նշանաւոր գետերը—Արաքս, Եփրատ, Տիգրիս ու Ճորոխ։

Կուրծքին վրայ կը նշմարուի մեր սրբազան լերան՝ Արարատի նշանը ու անմիջապէս իրեն կից նկար մը տխրադէմ, սեւեռաբիբ ու յուխտենապէս անթարթ...

Ողբացեալ Ե. Զարենցի նկարն է ինքնագիր տառապրութիւնով մը կարուած հայերէն թերթ մը ու հոն՝ Մասիսին առընթեր՝ փակցուած Նոր Հայրենեաց կողմէ։

Մեծ Հայքի գլխուն վերեւ զետեղուած են նաեւ երկու աղուոր ու դունաւոր օրացոյցներ, որոնց մին «Գոյամարտ» կուրծքին վրայ ունի Միացեալ Հայաստանի խորհրդանիշը մը... եւ, իր պանծալի Եռագոյնը ծալ-ծալ կ'ինկնի երկու կողմերէն զարվար փողփողալով։

Երկրորդը «Համազգային», որուն վրայ հաստարուն բազուկ մը վեր բռնած է Մշակոյթի մշտատեւ ջահը, ու իր բոցերուն մէջ կը կարդացուի. — Որ գիտէ արհամարհել ոչ գիտէ, չէ նա սերմն Հայկայ» Հ. Ա. Բաղրատունի։

Առաջին հանդիպումիս երբ հարցուցի Արմէն Նայիրեանին թէ՝ ինչո՞ւ Զարենցի նկարը հոն՝ Մասիսի քովիկը զետեղած է, ան կուրծքը վեր ցցած ու մատը դէպի հոն ուղղելով պատասխանեց տրտում նմանող ձայնով մը.

«...Աշխարհ անցիր, Արարատի նման բարձր գագա՛թ չկայ,
Որպէս անհաս փառքի նամբայ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում։»

●

Ու ամէն անգամ, որ Նայիրեաններուն բնակարանէն ներս կը մտնեմ, Պապէսեանի համամտադիտակային աքանչելի ու զեղատիպ քարտէսին նայուածք մը նետելէ ետք ուղղակի կը յառաջանամ, կանգ կ'առնեմ Մեծ Հայքը ներկայացնող անշուք քարտէսին առջեւ, ու մատս ինքնաբերաբար կ'երթայ, կը կենայ երկու Եփրատներուն — արեւելեան եւ արեւմտեան — խառնարանի կէտին վրայ, ու ես կ'ինկնամ երազի մէջ ...։

Այո, ճիշտ երազի մը մէջ, զոր կը կարծեմ դեռ երբէք զիջեր ապրած ըլլալ, մինչ՝ իրականին մէջ առնուազներեսուն տարիներ անցած ըլլալու ենայդ երազէն ապրին։

●

Տիրուհիս՝ Օզուն Ղլին, ջորիի պէս, արագաքայլ, զորշագոյն ու գեան իշուն վրայ նետած՝ պահուրցը ափիս մէջ, շատ արագ կը քալեմ կարճուկ սրունքներովս, չորորուելու համար իշուն սմբակներուն տակ։

Քրտինքը ծովացած՝ ճակտիս ու մարմինիս վրայ, կեղտոտ չապիկս... կռնակս փակած կը կսկծացնէ, կը վառէ՝ տաղելու աստիճան։

«Իշուն վրայ նետած»ը որ կ'ըսեմ չի կարծէք թէ՝ ես էի որ տիրուհիս՝ Ֆաթիմէ խաթունս զրկած ու խնճորի պէս հո՛ւպ իշուն վրայ դրած էի։ Ոչ, այլ՝ տէրս, Նազիֆենց Նազիֆը։ Որովհետեւ այն առեն տակաւին իմ գլուխս հազիւ կը հասնէր տիրուհիս կուրծքին...։

— Մէ՛ն, տղաս, քովը կանչելով հաղորդած էր Նազիֆ աղաս այդ իրիկունը, — վաղն առաւոտ կանուխ, խաթունդ Փայնիք պիտի տանիս՝ ուխտի, Օզուն Ղլին էշին վրայ հեծցուցած։ Այս կնիկը շատ բարակ կը մանէ ամիսներէ ի վեր։ (Մտովի կ'ըսեմ — Թող սատկի՛...)։ Ուխտ է ըրած անդամ մը Փայնիք երթալ... Այս փորձն ալ կատարենք անգամ մը, Թերեւս իր հաւատքովը բուժուի։

Ու առտուն կանուխ, լուսաբացին հետ, աղաս իր հիւանդ կինը պարկ մը յարդի պէս իշուն վրայ նետելէ ետք՝ խօսած էր ինծի...։

— Բռնէ՛ պախուրցէն ու առաջ անցիր։ Զգոյ, եղիր՝ ոտքերուդ վրայ չըլ թնդէ։ Շատ հեռու չէ Փայնիքը՝ հազիւ չորս ժամուան ճամբայ։ Իրիկունը վերադառնա՛ք անպայման։ Հա՛, մանչս։

Ու մենք ճամբայ ելանք։ Քալեցինք, անցանք մկկէ աւելի նեղլիկ ու ցանցառ գետակներ։ Ելանք ու իջանք՝ դարվերներ ու ձորիվարներ։ Սահեցանք, չրջեցանք բլուրներու վրայէ ու ըրինք կլոր չքաններ պզտիկ լեռներու բոլորտիքէն, կծկելով դէպի Փայնիք երկարող բարակ ճամբան իրբեւ առիջ, ու ինկանք տափարակ չրջանի մը մէջ։

— Այս չրջանը, խօսեցաւ խաթունս, Օվաճուխ կը կոչուի։ Տես, որ կողմ որ նայիս՝ օվա է, փայնիքէն չատ հեռու չենք։ Հաղիւ մէկուկէս ժամ մնաց։

Արդարեւ, ցածլիկ լեռներն ու բլուրները ամբողջ մեր եռեւը դիզած՝ անցած էինք, ու հիմակ լայնքովն ու երկայնքովը դուրան չրջանէ մը կանցնէինք, լեցուն՝ խաղողի այգիներով։

Ամիսը՝ Յուլիս կամ Օգոստոսի սկիզբները ըլլալու էր։ Խաղողի եղանակ։ Շուտով այդեկոթք։ Խաղողները մեծ մասամբ հասած կ'երեւէին ճամբուն երկու եղերքներն ի վար։

Աչքդ կտրածին չափ նայէ։ Ամէն դի այդի է։

Խաղողները՝ ամէն գոյնէ ու տեսակէ։ Սարփիներ, նայ ու բարունակ իրար պլլուած են տաքարիւն ղոյզերու պէս։ Առատ, մանր ու խոշոր ողկոյզները կախուած են մեր այծերուն պտուկներուն ու ծիծերուն հանդոյն։

Կը ճաշակենք տիրուհիս հետ առատօրէն, յագեցնելով մեր պապակը յուլիս-օգոստոսեան։

Այժմ պախուրցը խաթունիս յանձնած եմ ու եռեւէն կը սուրամ թշերով աղնիւ, երբեմն թթուշաղ ու երբեմն ալ քաղցր տեսակները։ Ձեռքիս ունիմ հացենիի գաւազան մը՝ կարծր ու տոկուն...

Մտքով, ես ինծի կը խօսիմ խաթունիս եռեւէն քալած առենս. — Քա՛ծ, հիմակ, եթէ այս բլուրովս հատ մը իշնեմ դլխուդ, չան պէս կը սատկիս այստեղ իյնալով։ Ճեռոյ, ոտքերդդ քարտկոտելով կընամ ծածկել լչզդ սա լայն, խիտ տերեւով որթերուն տակ...։ Դուն ես, չէ՞ որ դիս տարբիներէ ի վեր կէս կուշտ փորով, յաճախ բոլորովին անօթի աշխատանքի կը ճամբես — հերկի, ցանի, խոտ քաղի ու բոլոր դաշտային աշխատանքներու։ Աղայիս խաթեղը կայ... Ան բարի, առատաձեռնախառն մարդ է։ Ազատած է դիս, մայրս, եղբայրս եւ ուրիշներ։

Մէկ կողմէն խաղող թշելով ու թրելով, միւս կողմէն այսպէս միտքս չարչարելով, անդադրաբար ճամբան կը վերջանայ ու խաթունս ձայն տալով կ'աւետէ.

— Մէ՛ն, Մէն, նայէ, ահա Փայնիքը կ'երեւայ։

Ու մենք կը սահինք, վար կ'իջնենք ափի պէս ճամբէ մը դէպի՝ Եփրատներուն խառնարանը, ուր ճիշտ անոնց ափին նստած է Փայնիք կոչուած աղուոր տուներով պզտիկ գեղը, թաղուած ու խեղդուած նռենիներու պարտէզներուն մէջ։

Այսպէս, չորս ժամուան ճամբորդութենէն ետք, կէս օրէ բաւական առաջ, հչաւոր տիրուհիս առջեւէն, Օզուն Ղլին իշուն պախուրցը ձեռքս փառաւոր կերպով կը մտնենք Փայնիք...։

Գեղը դռնուած բնակիչները դուռներուն առջեւէն ու տանիքներուն վրայէն կը դիտեն մեր մուտքը։

Կանգ կ'առնենք պզտիկ հրապարակի մը վրայ՝ գեղամէջ։

Կ'օգնեմ խաթունիս... վար կ'իջնէ ու կը հրամայէ ինծի,

— Տղաս, գեղէն դուրս՝ առուեղերներուն վրայ արածէ էշը ու փորը կշտացուր աղուոր մը։ Հանդչեցէ՛ք։ Ես մէկ-երկու ժամէն կը վերադառնամ հոս ու կը կանչեմ քեզ։

Պառաւէր-հրամանը տալէ ետք կ'անհետանայ տուներուն եռեւ։ Ծանօթութիւնս ունէ՞ր գեղին։ Զէի գիտեր։ Բան մը խօսած չէր ճամբան։

Այդ գեղը՝ Փայնիք, (Բաղնի՞ք արդեօք) անպայման ջերմուկ կամ սրբատեղի ունէր։

×

Օզուն Ղլին դռանը ազատ ձգելով կանանչատէտ առուեղերներէն՝ գեղին ծայրամասերտանիք մը կը բարձրանամ զոյգ Եփրատներն ու իրենց խառնարանը դիտելու աւելի բարձրէն։

Արեւմտեան ճիւղը՝ հիւսիսէն կուգայ դանդաղ ու հեղասահ։ կ'անցնի գեղին առջեւէն լայն տարածութեամբ ու դիմէ առանց աղմուկի, եթէ չհաշուենք իր մանտրիկ կոհակներուն խաղի ձայները երդաչնակ, երբեմն չը՛փ-չըփ, երբեմն ալ ծըփ-ծըփ ու ծափ-ծափ։

Սակայն, արեւելեան ճիւղին դոռում դոչումը աչխարհ բռնած, ահաւոր է։ Առաջին անգամ տեսնողին, դիտողին սոսկում կ'պղէ։ Ամէն մարդու չէ տրուած առանց վախի անոր խառնարան բերանին մօտենալը։

Գեղին տանիքներուն վերջացած կէտին վրայ անոնց խառնարանն է։

Երազի պէս կը յիշեմ, չուրջ երեսուն տարիներու ու բիւրաւոր օրերու ընդմէջէն, մոմ՝ Փայնիքի մէկ տանիքէն դիտելս այն օրը։—

Ոչ շատ լայն հովիտ մը դուրս կ'ելլէ ահա արեւելեան ճիւղը, սիրտ պայթեցնող որոտով մը ճիւղ գեղին դիմացէն։

Նախ՝ դանակի պէս կը կտրէ արեւմտեան հեզասահ ճիւղին մէջէն, կուգայ, կը դառնայ գեղին կողմի քարափին ահռելի շառաչներով։

Ցեռոյ կը դառնայ, կը գրկուի, կը պլլուի իր խելոքիկ քրոջը, տարրալուծուելով, մխիթար-նուէլով անոր հետ մի մարմին ու հոգի դառնալով կը չրջի դէպի հարաւ, քուրիկին հեզութիւնը իւրացնելով։

Ահա յանկարծ կը տեսնեմ բազմաթիւ լաստեր իրարու եռեւէ դուրս կուգան դիմացի հովիտէն, անոր խանձ ալիքներուն վրայ ....։

Շատ արագ կը քչուին անոր առջեւէն ու վայրկեան մը կը կարծեմ թէ՝ ահա այս դիի քարափին վրայ պիտի փշրուին անպայման։

Բարեբախտաբար, երկար ու հաստ ձողերով զոյգ զոյգ վարպետ լաստաւորներ կեցած ոտքի, ձողերը պատրաստ, քարափին դէմ տալով անոր թափը կը կարեն։

Ու ես մանուկ, բերանաբաց ու ապշահար կը դիտեմ այս տեսարանը ահարկու։

Եփրատներուն խառնարանը ծով մըն է փոթորկայոյզ, իմ մանկական աչքերուս առջեւ։

Ահա տակաւ առ տակաւ ան կը բարձրանայ։ Նռենիներուն պարտէզներն ու Օզունղլին գոռան էշը կ'ահետանան...։ Անոր մակընթացութիւնը կը հասնի մինչեւ իմ կեցած տանիքին պատերը ... ես սոսկումով աչքերս կը թարթեմ յանկարծ ... Եփրատներուն խառնարանը տեղատուութեան կ'ենթարկուի, վախս կ'անցնի, սրտիս արագ արագ զարկերը կը կամացնան, էշն ու պարտէզները կը տեսնուին իրենց տեղերը անվնաս, ցամաքին վրայ։

×

Ու այժմ, ամէն անգամ, որ Նայիրեաններուն պատին վրայ Եփրատներուն խառնարանը կը դիտեմ մատս հոն դրած, այս անցեալի երազը կ'ապրիմ, կ'երեւակայեմ.—

Եփրատի խիճի ու լեռնակուտակ ալիքները կը բարձրանան ահեղագոռ որոտումներով, ու կը հասնին մինչեւ իմ կեցած տանիքին պատերը իմ անթարթ աչքերուս առջեւ։

Երբ անցեալի վրիպական պատկերին առջեւ զգալով ինքզինքս, յանկարծ, անգիտակցաբար մատս ետ կը քաշեմ արագ քարտէսին վրայէն ու քայլ մը ետ կ'երթամ, Եփրատի ալիքներուն մէջ չթաղուելու համար ...։

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Ես ու մեր ծառին կուտը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայր չունէի, երբ աչք բացի՝ ճանչցայ մայրը, մեր պարտէզը եւ իր պարման ծառն ծիրանի։ Ունէինք մենք չատ մը ծառեր, ոմանք՝ ցածուկ, կեանքը անցուկ, պառաւ ու ծեր... ոմանք կայտառ ու քաշակազմ եւ պտղաբեր, բայց՝ ես ու մայրս, աւելի չատ կը սիրէինք մեր ծիրանին...։

Այն տարին որ մեր ծիրանին՝ տուաւ պտուղն իր առաջին, մայրս՝ դառ մը մատաղ ըրաւ ու զայն բաչխեց դուռ դրացիին։ Այն օր, իրկուն՝ պարտէզ դացինք մենք հրճուալին, հողն կը ժրպտէր քնդղմ ամրան տաք արեւին..., մայրս առաւ սակաւն լեցուն կեր ու խումով, իսկ ես՝ գինուած իմ դիւղացու քմայքներով, երբ որ հասանք պարտէզը մեր հարսնանըման՝ չանկարծ տեսայ երեք կարմիր հասուկ ծիրան, մեր պատանի, անդրակածին ծառի վրան...։

Ես՝ կանչեցի, «ծիրա՜նի ծառ, ծառ ծիրանի, հազար անգամ աղջոյն քեզի»։ Մայրս ըսաւ. «Ծուլ, հին օրուայ յիշատակի, մխիթարն անգամ բարեւ քեզի»։ Ծիրան ծառի տակ նստեցանք, թէ ճաչեցինք, թէ խօսեցանք։ Ամառը մեր պարտէզին մէջ այլատարազ՝ կը կաքաւէր իրբեւ նոր հարս, մեր պատառին մէջ կը խառնէր մեղրը անուշ՝ իր ծաղկաբոյր ու բորբ մխրճն...։ Այդ պահուն էր որ մօրս գլխուն չուրջն ու վրայ թիթեռնիկ մը պտոյտ ըրաւ ամառն ի վրայ, չոյեց անոր ծամերն լոյսէ եւ համբուրեց հազար տեղէ, ապա՝ նստաւ մօրըս ուսին՝ դիտեց պարման ծառ - ծիրանին...։

Ծառը ունէր երեք ծիրան, արեւու մեղրն՝ կաթած վրան։ Աչքը ծառին, ու թումբին յետ՝ մայրս ինծի այսպէս պատմեց ...։

— Հօրդ մահուան կը լրանայ այսօր, ահա, ուղիղ տարին, ճիշդ այսօր էր, յետ միչտ՝ ինչպէս։ Մեր գիւղի մէջ հարսանիք կար, թէ գինի կար, թէ զուռնա կար։ Ռաչիտ աղան խոլամներով, գինուած գէնքով ու խանչէրով, գիշեր մտաւ հարսնիքի տունն, խլեց տարաւ աղուոր Սուսանն...։ Զքնաղ Սուսանն՝ քոյր գըլխուն։ Ամօթ էր մեզ, գիւղին համար, աղջին համար, թէ հարս փախցնող Ռաչիտ աղան՝ ալ ողջ մնար, ոչ, չատախօսին մեռած չէր դեռ, անոր մէջ կար Հայու փառքր յաւէտ անմեռ։ Հաւաքուեցան գիւղի քաջեր, զինք կապեցին՝ հասան ինկան քիւրտ Ռաչիտին՝ որ վրէժն առնին Հայու պատուին։ Հայրդ ալ գնաց այդ խումբին հետ, ու Տիգրիսի կամուրջին մօտ՝ Քիւրտեր բոլորն սպաննեցին ու նետեցին ջրառատ գետ։ Հորքոքեցաւ, կրակ դարձաւ Գրաւեան ցեղ, ու Նոր - գուղի լեռնաչխարհէն՝ Շատախ խուժեց իրբեւ հեղեղ, որ իր հոտած սատակներուն վրէժն լուծէ, որ գիւղացին, մեծն ու պզտիկն՝ մէկտեղ ջարդէ, բայց չատախցին՝ զինդակին դէմ զինդակ նետեց,

ԿԵՆՏՐՈՆ ՉԻ ՊԱՀՊԱՆՎԱԾ

(ՊԱՏՄՎԱԾՔ)

Ուրբաթ երեկոյան իր յաջողակ ու ուրախ ոտքերին, առաւոտեան իր ապրուստին, տիկին Հրանոյշ Ա. Ղազարեան ինքզինքը կը գտնէր Ֆրանսայի Ռիվիերա կոչուած ծովեզերքին վրայ, Նիսի մէջ, ուր ամուսինը՝ Ռուբէն Ղազարեան, ամիսներէ ի վեր կ՚ապրէր հիւանդանոցի մը մէջ, ուր ինքն ալ ամէն օր կ՚այցելէր զայն։

Ռուբէն Ղազարեան ծանր հիւանդ էր։ Ան տառապած էր ուղեղի ուռուցքով մը, որ զինք ենթարկած էր վիրահատութեան մը, որ տեւած էր ութ ժամ։ Վիրահատութիւնը յաջողած էր, բայց ան ինքն էր, որ չէր ուզեր ապրիլ։ Ան կը տառապէր ուղեղի ուռուցքէն, բայց աւելի կը տառապէր հոգեկան ցաւերէ։ Ան կը տառապէր, որովհետեւ ինքզինքը կը մեղադրէր իր կնոջ դէմ ըրած ոճիրին համար։

Ռուբէն Ղազարեան ծնած էր Պարսկաստանի Ջուղա քաղաքը, ուր իր հայրը ունէր մետաքսի մեծ գործարան մը։ Ռուբէն Ղազարեան ուսանած էր Փարիզի մէջ, ուր ստացած էր իրաւաբանի վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Լոնտոնի մէջ, ուր ստացած էր տնտեսագիտական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ, ուր ստացած էր առեւտրական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Գերմանիոյ մէջ, ուր ստացած էր քիմիական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Ռուսիոյ մէջ, ուր ստացած էր ճարտարագիտական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Իտալիոյ մէջ, ուր ստացած էր գրականութեան վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Հնդկաստանի մէջ, ուր ստացած էր փիլիսոփայութեան վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Չինաստանի մէջ, ուր ստացած էր ազգագրական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Ճափոնի մէջ, ուր ստացած էր արուեստի վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Աւստրալիոյ մէջ, ուր ստացած էր հանքագործական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Նոր Զելանտայի մէջ, ուր ստացած էր հողագործական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ, ուր ստացած էր ազգագրական վկայական։ Ան ուսանած էր նաեւ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, ուր ստացած էր ազգագր

քաղաքական դործունէութեան : Գլխաւոր կարիքները պիտի անհետանան, եթէ կառավարութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակէ կուսակցութիւնը : Մնաց որ, բացի Աթէնքէն եւ Սելանիկէն, կուսակցութիւնը արդէն իսկ ստորերկրեայ կը դործէ դաւառներու մէջ : Ապօրէն թերթեր եւ դրքոյկներ կը հրատարակուին Լարիսայի եւ Վոլոյի մէջ : «Մենք վարժուած ենք ստորերկրեայ աշխատանքի, կ'ըսէն համայնավարները : Բայի անօնցմէ որոնք պէտք է չարունակ երեան Սելանիկի եւ Աթէնքի դրասենեակներուն մէջ, մենք պատրաստ ենք ամէն պատահականութեան » :

Կառավարական մամուլը ատենէ մը ի վեր կը պահանջէ ապօրէն հռչակել համայնավար կուսակցութիւնը : Ընդհ. քարտուղարը, Զախարիատիս, մերժած ըլլալով դատարան ներկայանալ, պայքարը աւելի սուր հանդամանք ստացած է : Զափաւոր թերթերը դիտել կուտան թէ կառավարութիւնը հրապարակէն թաքուոց քշելով համայնավար պետերը, աւելի պիտի զօրացնէ զանոնք եւ պիտի դարձնէ մարտիրոսներ : Միւս կողմէ աւելի պիտի ամրապնդուի կուսակցութեան կարգապահութիւնը : Կուսակցութիւնը արդէն մը մատնուած է, տեսնելով որ Եուկոսլաւիա եւ Պուլկարիա աչք ունին յունական հողերու վրայ : Եւ վերջապէս կուսակցութեան օրկանը, «Ռիզոսփաստիս » բուռն պայքար կը մղէ Մ. Նահանգներուն դէմ, անոնց խոստացած զրամական օդնութեան առթիւ, ամբաստանելով թէ կ'ուզեն քաղաքական պատերազմ յարուցանել ամէն տեղ, պատակտելու եւ տիրապետելու համար :

★ Անգլիոյ, Աւստրալիոյ եւ Հարաւ. Աֆրիկէի համայնավարական եւ Քանատայի յառաջդիմական կուսակցութիւնները բանաձեւեմբ քուէարկեցին, որով կը յայտարարեն թէ թոյլ պիտի չտան որ համաշխարհային տիրապետութեան հեթլէրականն ծրագիրը գլուխ հանուի ամերիկեան աչխար – հակալութեան միջոցաւ :

★ Յունական բանակին հրամանատարութիւնը դիւղացիներուն արդիլեց իրենց արջառը եւ ոչխարները մօտեցնել գլխաւոր խճուղիներուն եւ խարներր մօտեցնել գլխաւոր խճուղիներուն եւ փայտածուխ չինել (այս գործը կրնայ պատրուակ ծառայել անտառները մտնելու) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց փութացնել մնացեալ 400.000 Գերմաններու արտաքսումը արեւմտեան շրջաններէն, մասնաւորապէս Սաորին Սիլեզիայէն :

50000 ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ Չնջուեցան մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ որ գործի ձեռնարկած էր մարտ 24ին : Այս կրճատումով պիտի խնայուի 4—5 միլիառ ֆրանք :

« ՄԱՏԱՄ ՊՈՎԱՐԻ » , Փլոպէսի հրաչակերտ եւ «Սալամպօ»ն արդիլուեցան ձեռնովայի մէջ, իբրեւ պոռնկագրութիւն : Նահանդապետը հրամայեց հատաքել բոլոր օրինակները : Ուշ մնացած չէ՞ն :

ՀԱԿԱՀԷՐԱԿԱՆ ԿԷՍԹԱՓՈՑԻՆ անդամներէն 30ը ձերբակալուեցան Փարիզի մէջ : Գլխաւոր վարիչն էր Տանիէլքէը, որուն համար կ'ըսուի թէ դինով էր եւ այնքան վայրագ որ իր պետը՝ Քնոխըն, Փարիզի գերման ապահովութեան տեսուչը, պահանջած էր եա կանչել : Կալանաւորներուն մէջ կը դտնուին ականաւոր անձեր, դրագէտ, փաստաբան, դատաւոր, արուեստագէտ եւայլն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրավտա»ն կը դրէ թէ Կոլխողներու թիւը աւելի քան քսան անդամ աւելցած է բաղդատութեամբ նախապատերազմեան շրջանին հետ : Ներկայ թիւն է 222.000, մինչ պատերազմէն ա – ռաջ կը հաշուէին աւելի քան տասը հազար :

ԾԽԱՒՈՑԻ մասին հրատարակուած պաշտօնա – կան դեկոյցը կ'ըսէ թէ «Կոլ»ն ազատօրէն պիտի ծախուի ապրիլ 21էն սկսեալ, ծրարը 65 ֆրանքի : Ցաճախորդները պէտք է դիմեն իրենց արձանա – գրուած խանութներր եւ տասնօրեակները ստացած աուեն : Նոր կարգադրութեամբ, այրերը առաջին տասնօրեակին պիտի ստանան երկու տուփ գլանիկ եւ մէկ ծրար ծխախոտ սովորական գնով : Երկ – րորդ տասնօրեակին՝ նոյնպէս : Երրորդ տասնօրեակին ՝ երկու տուփ գլանիկ 41 ֆրանքէն : Եթէ տրամադրելի ապրանք ըլլայ, յաճախորդները կրնան ի հարկին Ա. եւ Բ. տասնօրեակներուն երկու տուփ գլանիկ ստանալ փոխան ծխախոտի ; կիներր ամէն ամսու 21ին պիտի ստանան երկու տուփ գլանիկ :

ՅՈՐԵՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ասատկացած ըլլալով , կարգ մը թերթեր կը դրեն թէ հայր բաժնեչափր 250 կրամի պիտի իջնէ յառաջիկայ մայիսին, առաժամապէս եւ արձանագրութիւնները պիտի վերահաստատուին հացադործներու մօտ : Այս կարգադրութիւնը եղած է արդէն Թիւրինի նահանգին եւ Մարսէյլի մէջ, մեծ դժդոհութիւն պատճառելով : Կ'ըսուի թէ հողագործական նախարարը նորէն Ա – մերիկա պիտի երթայ, փութացնելու համար ցորենի ներածումը :

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է, Օր. Սօնա Տանապետեանի եւ Պ. Աւետիս Քէփէնէկեանի ընծանախօսու – թեան առթիւ 4900 ֆրանք :

Հ Ց. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մանաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւֆէ : Եւրոպական պար :

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Պարսամեան գրատուներուն, ինչպէս նաեւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Ա ճ ո ւ շ ը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օդափոխութեան կայանին : Խնամուած բեմադրութիւն , ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կողմէ, մանակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆի, երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy : Մուտքը 100 եւ 75 ֆրանք :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԿ, Ապրիլ 1—8

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ դումարները.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Հայ. հազար ֆրանք, ՊՈՒՐԺԷ՝ Խոր. 300, ՔՈԼՄՊ՝ Կրէ. հազար, ՓԱՐԻԶ (19)՝ Օհա. 500, ԼԱՎԻՍԻ՝ Թերզ. 500, ԼՈ. ԿԱՎՕՒ՝ Կար. 1000, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գործ. Մարտը, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ծերբիկ. Թիւ 600—606ը, ԼՈ. ՍԻՕՒՆ՝ Ադամ. 1000, ԼԻՈՆ՝ Պապ. Հազար, ԼԻՈՆ՝ Մեր. 350, ՔԼԻՃԻ՝ Վարդ. Հազար, ՓԱՐԻԶ (19)՝ Գար. Հազար, ՌՈՆԻ՝ Մերս. Հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Կար. 1300, ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գործ. 3240, ՌՈՄԱՆ՝ Վար. Հազար, ՌՈՄԱՆ՝ Զիլ. Հազար, ՎԵԶԻՆԷ՝ Մոս. Հազար, ՄԱԼԱՔՕՖ՝ Պար. 500 (Բ.ը), ՊՈՐՏՕ՝ Ցակ. Հազար, Ս. ՏԷՆԻ՝ Տէբռ. Հազար, ՌՈՄԱՆ՝ Ճիզ. 750, ՆԻՄ՝ Մես. 500, ՆԷՕՎԻԼ՝ Դաւ. 500, Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Սահ. 970 ֆրանք :

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եկեղեցական վարչութեան եւ Հ.Ա.Ը. Միութեան եւ մանակցութեամբ տեղական միութիւններու, այս չաբաթ դիշեր, Salle des Fêtesի մէջ, Rue Stalingrad Մուտքը ազատ է :

ՏԷՍԻՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՕԺՈՒՄԸ

Տէսինի կրօնական ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ Մորկառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի այս կիրակի, 20 ապրիլ, նախագահութեամբ Գերաշ. Պատուիրակ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՐՄԷԼԵԱՆի, մասնակցութեամբ քահանայ հայրերուն եւ ներկայութեամբ Հայ Կաթոլիկ եւ Աւետարանական եկեղեցւոյ Հոգեւոր Պետերուն : 19 ապրիլ, չաբաթ, Նաւակատիքի եւ երեկոյեան ժամերգութիւն, ժամը 4ին, 20 ապրիլ կիրակի, սկզբն. ժամերգութեան, առաւօտ ժամը 8ին : Ս. պատարագ ժամը 10ին, Օծում ժամը 11ին :

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ կապոյտ Խաչի նոր բացուած դպրոցի վարժուհին, Տիկին Սիրարփի Զէքմէնան իր առաջին ամաթոչակը կը նուիրէ դպրոցին : Շնորհակալութիւն :

ՊԵՏ. Կ. ԽԱՉԻ 22 Յունիսի ցերեկոյթ–պարահանդէսը՝ Միութենականամագումարին յաջորդ օրը :

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին պարահանդէսը, 17 Մայիս չաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս :

ԽՆԶՈՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Ցոյներու սրահը : Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ տունը աշխատելու համար լաւ դործաւորուհիներ : Ներկայանալ certificat de domicileով, Պ. Մինասեանի, 32 rue des Annelets, Paris (19), métro Botzaris, Tél. Bot. 48-19 :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՆ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀի ղեկավարութեամբ, մեծ խնամքով պատրաստուած, հայկական ՏԱՍԸ ՏԻՍՖԵՐՈՒ առաջին չարքը, ընտիր նիւթի վրայ : Նուագախումբ, մեներդ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՖԵԼԵԱՆԷ, երգչախումբ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ :

Մուտքը ազատ : Սեղան պատուիրելու համար դիմել Studio COLIBRI, 19a rue Caumartin, Paris (9) :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանէզօ Քաշանի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս չո – րեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքա – տեղին :

Հ. Ց. Դ. ՄԱՐՄԷՑԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր չրջանեներու ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 53 rue Guinan : Ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայանալ անդամատետրով :

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինդչաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, կը խօսի ընկերը ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Անտոթ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարականներու սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարդ :

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆի «Նամուս»ի վերջին ներկայացման մասնակցած են նաեւ Եղիազար Մարդարեան (Խաչեղբայր), Ճանիկ Օտաճեան (Զաւադ), Գալուստ Շահնօեան (Զահանկիր) :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս չաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Sociétés Savantesի մէջ : Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԷՕՀԼԻԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ» : Մուտքը ազատ է :
Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը : Կարեւոր օրակարդ :

ԾԱՂԿԱՀԱՏԷՆ տարեցները եւս վարակուելու համակամէտ ըլլալով, Պետ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ Շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր պատուաստուիլ, Միութեան եկեղեցական բուժարանը, ամէն երկուչաբթի եւ ուրբաթ օրերը, ժամը 11—12 :

Ծախու է

Պարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, հօշիկի արհես – տանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով : Ցարմար որ եւ է արհեստի : Վաճառատուն, խոհանոց : Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց : Դիմել «Ցառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

Ճաշարան Իրան

Տնօրէնուհիեամբ ԿԱՐՊԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի
9 Rue Serpente, Paris (6) Սէն Միշէլի կեդրոնը
ԿԸ ԳՈՀԱՑՆԷ ԱՄԷՆԷՆ ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՆԵՐԸ : ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ԴԻՒՐԱՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻՆԵՐ , ԱՐԵՒԵԼ. ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ՝ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐՈՎ

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. փափագեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը : Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Ciacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑԱԿՈՑ
ՄՈԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆի
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր գանազան տեսակի անուշահոտութիւնները :

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 16 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 16 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5011-Նոր շրջան թիւ 620 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԷ՛ ՈՒՐԱԽ ԵՆ, ԹԷ՛ ՏԽՈՒՐ

Կը բաւէ հարեւանցի ակնարկ մը նետել Թուրք մամուլին վրայ, զաղափար կազմելու համար չատ մը բաներու մասին :

Անշուշտ բոլորն ալ զոհ են, նորէն իրենց կողքին տեսնելով Անգլեւսաքսոնները, իրրեւ պահապան հրեշտակ : Մանաւանդ որ երկուքն ալ, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները, գործնապէս կ'օգնեն տարիներէ ի վեր : Եւ ահաւասիկ ամենալեր – ջին աջակցութիւնները,— 500 բրիտանական օդանաւեր մէկ անգամէն, ինչպէս եւ ուրիշ նիւթեր՝ Անգլիայէն թէ Ամերիկայէն :

Իսկ այս բոլորին իրրեւ թագ ու պսակ նախագահ Թրումընի առաջարկը՝ առ նուազն 150 միլիոն տոլար տրամադրելու, վասն վերազինման եւ վերաշինութեան :

Միշտ ալ բանուկ է Թուրքիոյ բախտը :

Տարիներ առաջ եւ տարիներով խորհրդային իշխանութիւնը զարձաւ իր աչ բազուկը, որպէսզի չէն եւ պայծառ մնայ, ի հարկին ճակատելու համար բրիտանական «իմպերիալիզմ»ին դէմ : Հոգ չէ թէ չարաչար տուժէին անճար ժողովուրդներ, իր իսկ չուքին տակ :

Ուրիշ հսկայական ուժ մը, Միջերկրական Գերմանիան, հաւատարմօրէն չարունակեց, կատարելագործեց Քայզէր Վիլհելմներու եւ Պիսմարքեան – րու քաղաքականութիւնը, իր գինուորականէն մինչեւ բաժին հաներով 1914ի գինակցին :

Պատմութեան գիրքէն էջ մը եւս զարձաւ եւ դերերը փոխուեցան :

Ա· Միութիւնը երկու տարիէ ի վեր ծուռ կը նայի Անգարայի,— անոր որ 25 տարի թեւ առաւ իր հզօր թեւարկութեամբ : Գերմանիան աչխար – հագրական անուն մըն է այժմ, ցնոր անօրինու – թիւն : Եւ Թուրքիա նորէն իր ճամբուն վրայ կը գտնէ 1878ի հաւատարիմ բարեկամն ու անոր ցե – զակիցը : Երկուքն ալ կազմ եւ պատրաստ՝ սեւ օրուան համար :

Բայց խնայողա՞ն են Թուրքերը : Տնտեսական եւ ռազմական օգնութիւնը իրենց բեռները թեթեւցնելով, նոր հոգեր ալ չի՞ պատճառեր :

Վախ չկա՞յ որ Մ· Քէմալի հաստատած քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւնը հետզհետէ թափէ իր փետուրները, իրրեւ հետեւանք զանազան յանձնառութեանց :

Անոնք որ փոխ դրամ, դէն ու դրամ կը տրամադրեն, անշուշտ փոխարինութիւններ ալ կը սպասեն :

Զխօսինք գինուորական յանձնառութեանց մասին, որոնք չատ հեռուները պիտի տանէին մեզ :

Միայն խաղաղութեան չրջանը նկատի առնելով, կը տեսնենք որ Անգարան այնքան ալ ուրախ չէ, հաճոյակատար բարեկամներու ցանցի մը մէջ ինկած ըլլարուն համար :

Երկու տարբեր վկայութիւններ, մէկը միւսէն պերճմասնա :

Թուրք հրապարակագիր մը, Նաաիր Նաաի, որդին հռչակաւոր խուժանավար Եոնուս Նաաիի, որ միշտ համակիր եղած է Ամերիկայի, վերջերս կ'ազդարարէր «Ճիւմհուրիէթ»ի բեմէն.

— «Օտարները մի՛ խաղնէք մեր ընտանեկան գործերուն, ո՛վ որ ալ ըլլան, զանգնիք իրաւարար մի դարձնէք մեր ճակատագրին : Թուրք ժողովուրդը, որ բանի մը վարչածեւեր տեսաւ, երբեմ չհանդուրժեց օտար միջամտութեան » :

Այս խրատը անոր համար որ՝ բանգէտներ դիտել տուեր էին թէ Ամերիկացիները կրնան յուսախաբ ըլլալ, երբ հաստատուի թէ Թուրքիան բան մը ժողովրդապետական չէ···

Ուրիշ մը, Հիքմէթ Պայուր, ընդդիմադիր, բացէ ի բաց կը յայտարարէ իրենց պաշտօնաթերթին մէջ (Գուվէրք = Ուժ) ·— Պէտք է մերժել, ամերիկեան օգնութիւնը, եթէ այնպիսի պայմաններ դնեն որ չեն համապատասխաններ Թուրքիոյ անկախութեան եւ արժանապատուութեան :

Կը տեսնէք թէ ո՛րքան զգայուն են, վախնալով որ կր վերահաստատուին «քափիթիւլասիոն»ները կամ ուրիշ կաշկանդումները :

Ամէն պարագայի մէջ, անուշն ու լեղին իրար խառնուած են, Անգարայի համար :

Եւ տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ նոր ծալքեր պիտի բացուին, երբ օրակարգ անցնի ամէնէն փշոտ խնդիրը, Նեղուցներու նոր կարգուսարքը :

Դեռ ոչ մէկը իր վերջին խօսքն ըսած է :

Շ·

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Ս· Հայաստանէն)

ԳԵՐԱԳՈՑՆ ՍՈՎԵՏԻ պատգամաւորներու ա – ռաջին նիստը տեղի ունեցած է Մարտ 28ին, երե – կանի «Սունդուկեան» պետական թատրոնին մէջ :

ՀՆԴԱՄԵԱՑ ԾՐԱԳԻՐԸ զերակատարած եւ լաւ արտադրութիւնները են տուած Ղափանի հանքա – գործները, Լենինկրատի քարպիթի գործարանի բանուորները : Գարնանացանի համար եռանդով գործի լծուած են երկրի բոլոր չրջաններու կոլ – ղողները՝ աշխատանքները ժամկէտին առաջ աւարտելու համար :

ՍԵԻԱՆՑԱՑ ԼԻՃԻ չրակայանի չինարարութեան օժանդակ մոնտաժութեան գործաւորները՝ բարելաւելու համար այնտեղ աշխատող բանուորներու, երկրաչափներու եւ ուրիշ պաշտօնեաներու ապրուստը, պիտի տայ 150 թոն զեմնախնձոր, 15 թոն կաղամբ եւ ուրիշ մթերքներ : Կազմակերպուած են թռչնաբուծական եւ մեղուաբուծական ճիւղեր : Արդէն ծնած են 20 կովեր : Օրական կր ստանան 120 լիթր կաթ : Կազմակերպուած են երեք ձկնորսական խումբեր, որոնք արդէն ստացած են 20 թոն ձուկ :

ԹԱԼԻՆԻ ՇԲՋԱՆԻ կոլխոզուհիները անցեալ տարի իւրաքանչիւր հէքտարէն ստացած են 35էն 38 կենդինար ցորեն :

ՅԱՄՁՊՄԿԻՒ գործարանի բանուորները և – ռանդով կ'աշխատին աւարտելու համար գործարանի չինութիւնները եւ այս տարուան երկրորդ եռամսեայ զան չահագործման յանձնելու համար : Կը խորհուի 35 բանուոր խորհրդային եր – կիրները ղրկել, մասնագիտութիւն ստանալու համար : Արդէն սկսած են կառուցանել չորս յարկանի չէնքեր՝ բնակութեան համար :

ՌՈՒՄԱՆԻԱՑԷն Գրիգոր Զամպաքճեան Հայաստանի նկարիչներուն նուիրած է՝ յայտնի նկարիչներ Ռուսոյի «Մթնշաղը անտառին մէջ» , Մոնտիչելլիի «Երեկոն գետափին» եւ Բուանիի «Ծովային հանդիստ»ը : Երեք նկարները յանձնուած են Երեւանի կերպարուեստի թանգարանին եւ ցուցադրուած արեւմտա–եւրոպական բաժնին մէջ :

ԶՈՐՍ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ԴԻՒՑԱԶՆԱՒԷՊԻՆ ՎՐԱՑ

Պրիւքսէլի Ազատ Համալսարանէն փրօֆ· Անռի Կէկկուառ, որ միանգամայն հիմնադիրն ու հրատարակիչն է Byzantion բիւզանդագիտական միջազգային հանդէսին, վաղը, Ապրիլ 17ի հինգշաբթի, 19ի չարաթ, 21ի երկուշաբթի եւ 23ի չորեքշաբթի օրերը չորս դասախօսութիւն պիտի ընէ Գուլէժ տը Ֆրանս (rue du Collège) թիւ 3 սրահին մէջ, ժամը 3.30ին, «Բիւզանդական դիւցազնավէպը» ընդհանուր տիտղոսին տակ :

Զեմ ապէս կր յանձնարարենք մեր ընթերցողներուն ներկայ ըլլալ այս դասախօսութեանց : Փրօֆ· Կէկկուառ Հայկական Դատի վաղեմի պաշտպաններէն մէկն է, եւ իր ներկայացնելիք բիւզանդական դիւցազնավէպին դլխաւոր հերոսներէն մէկը Հայ մըն է :

ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ մասնաւոր տեսակցութիւն մր ունեցաւ Պ· Սթէսըն, որ Մ· Նահանգներու հանրապետականներուն թեկնածուն է նախագահական ընտրութեանց համար : Իր պատմութեան համաձայն, Սթալին զանգատած է թէ կարգ մը օտար թղթակիցներ «խորհրդային կառավարութիւնը կը ներկայացնեն իրրեւ կենդանաբանական պարտէզ մը» : Այս առթիւ բացատրեր է թէ դժուար է ընդլայնել դրաքննութիւնը : Սթէսըն սովետական դէպքեր չէ տեսած Ուկրայնայի մէջ, եւ կ'ըսէ թէ պատերազմական տեսակէտով ամէնէն տուժանելի չրջանը պիտի ըլլայ այսօրուընէ մինչեւ յունիս , երբ կը հասնին առաջին հունձքերը :

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ եւ հարիւր հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ Հանդստեան կոչուած զօրավար մը, Փոլ Լաւինյը– Տէլվիլ, որ մօտ կէս դար հաւատարիմ բարեկամն եղած է Փէթէնի եւ հովանաւորն էր բոլշեւիկներու դէմ կազմուած ֆրանսական զօրագունդին :

ՉՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ՄԱՐՏԱԿՈՉ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ»

Չօ· տը կոլ երկուշաբթի օր մամուլին հաղորդեց հետեւեալ յայտարարութիւնը, զոր «Իմանիթէ» կը նկատէ «պատերազմի յայտարարութիւն մը ժողովրդապետութեան դէմ» .

— Այն կացութեան մէջ ուր կը գտնուինք, վտանգի տակ են երկրին ապագան եւ ամէն մէկուն ճակատագիրը : Ամէն Ֆրանսացի դիտէ այս :

« Ապահովելու համար տնտեսական բարգաւաճումը, ընկերային արդարութիւնը, կայսրութեան միութիւնը եւ արտաքին ուժը առանց որոնց պիտի կորսնցնէինք մինչեւ անդամ քաղաքացիներու ազատութիւնը եւ Ֆրանսայի անկախութիւնը, ազգը պէտք է միանայ, համախմբուի աչխատանքի եւ վերանորոգման երկար եւ հզօր ճիգի մէջ : Ամէն Ֆրանսացի կը տեսնէ այս :

« Ուղղակի դէպի նպատակը քալելու համար, անհրաժեչտ է որ Ազգը առաջնորդուի միասարը, բարեկարգ, կեդրոնացեալ պետութեան մը կողմէ, կարող՝ ընտրելու եւ անաչառութեամբ գործադրելու հանրային փրկութեան պահանջած միջոցները : Ներկայ գրութեան տեղ, որուն խոտակրօն եւ հակամարտ կուսակցութիւններ իրարու մէջ կր բաժնեն ամէն իշխանութիւն, պէտք է հաստատուի ուրիշ մը ուր գործադիր իշխանութիւնը բխի երկրէն եւ երբեք կուսակցութիւններէն եւ ուր բոլոր անլուծելի վէճերը վճռուին բուն իսկ ժողովուրդին կողմէ : Ամէն Ֆրանսացի կը զգայ այս :

«Այսօր ստեղծուած է Ֆրանսայի Ժողովուրդին Համախմբումը (R. P. F.) : Ես կր ստանձնեմ անոր ղեկավարութիւնը : Անոր նպատակն է մեր պատմական վերելքին համար անհրաժեչտ կարգապահութիւնը, կարգապահութիւն բոլորին ազատ կամքով : Պետութեան հեղինակութիւնը պէտք է խորտակէ օրէնքին դէմ եղած բոլոր դիմադրութիւնները : Կարգապահութիւնը որեւէ խնդիր չի լուծեր եւ պետութեան իշխանութիւնը պարզապէս կոյր մեքենայ մըն է, եթէ երկուքն ալ տոդորուած չեն հայրենասիրութեամբ : Երկիրը պատօրէն իր օրէնքները հաստատելէ վերջ, կ'ուզէ հանդարտօրէն աչխատիլ իր վերելքին համար : Ժամանակ չէ վարդապետական վիճաբանութիւններով զբաղելու : Առժամեայ կարգուսարքը վերջ դտած է բարեբախտաբար : Փորձառութիւնը մեզի պիտի ցուցնէ, ժամանակին հետ, թէ անհրաժե՞շտ է փոփոխել մեր օրէնքները, կէտեր եւս առնել կամ լրացնել : Ֆրանսան չի կրնար տակաւ քաղաքական տեւական խլրտումի մը, որ իրարու դէմ կը հանէ կուսակցութիւններ եւ մարդիկ : Պատակատմբ

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երկու ոտ սիաահի

Մեր խմբապետը զարմանալի ըմբռնումներ եւ սկզբունքներ ունէր եւ կարելի բան չէր որ որեւէ առեն չեղէր իր սկզբունքներէն եւ գործելու մեթոտէն :

— «Հայ մը, որքան ալ որ թերութիւններ ունենայ, ինչ յանցանքներ գործէ, պէտք է խնայես անոր կեանքին եւ արիւնին, պէտք է պատժել, բայց ոչ մեռցնել. իսկ անօրէն Թուրքին հանդէպ անխնայ պէտք է ըլլալ» :

Բայց եւ այնպէս, երբ պատեհութիւններ կը ներկայանային, ան Թուրք մը մեռցնելուն առ կողմնակից չէր, կը սիրէր թշնամին ականջը կամ քիթին ծայրը կտրել, կամ դէմքին վրայ որեւէ նշան ձգել :

Բարունակը եւ Բրուտեանը խոչտանգողներէն երկու Հայերը մեր թաղի քահանան ու մի-քանի յարգուած թաղեցիներու միջնորդութեամբ ներողութիւն խնդրեցին, հաշուեցան եւ երդուեցան խղել իրենց յարաբերութիւնները Թուրք ընկերոջ հետ : Ենթակաները ներեցին, բայցմբապետը չմոռցաւ :

Մեր թաղային կոմիտէն ընթացք տալով ընկերներու թողոքին, երկու Հայեր քնութեան ենթարկեց եւ իւրաքանչիւրին քան մարակի հար ուածեր նուիրելէ զատ, զանոնք աքսորեց Սալմաստ (Աւրպատականի) ուր՝ Սամսոնի չունչին եւ հսկողութեան տակ թրծուելով, զարճան կարգապահ եւ օրինակելի երիտասարդներ ու կարեւոր դեր կատարեցին Աւրպատականի հերոսամարտի առեն (1918ին) :

Զաւրէն ու Հիւանին սակայն անպատիժ մնալով չփացած էին եւ առիթներ կը փնտռէին կռիւ ու ծեծկռտուք ստեղծելու :

Զաւրէն «Պրաունինկ» տրճանակով մը զինուած կը պտտէր, իսկ Հիւանին «Մաթրուխան» եւ դաշոյն մը կը կրէր : Ծանօթ էինք երկուքին ալ կենցաղին մանրամասնութեանց : Գիտէինք թէ՝ Զաւրէն երբ զինուցած ըլլար, յաճախ զիշերներր կը լուսցնէր Միրզենց պարտէզի թթենիին տակ :

Յաճախ, քնացած առեն մօտենցած էինք իրեն, արթնցուցած եւ պահանջած որ իր էշով մեր ցորենը մօտակայ ջրաղացը տանի :

Վատահ էինք թէ՝ դժուարաւ կարելի է արթնցնել զինքը :

«Պաւարում»ի արարողութեան զիշերն էր, մենք եկեղեցի կ'երթայինք այդ օրուան պատրաստ, բայց հրապուրիչ մեղեդիները, չարականները լսելու : Նկատեցինք զինուի Զաւրէնն ու Հիւանին, որ ցոնք երբեմն, զլտորելով ու կանդնելով, պատէ պատ ու ծառէ ծառ զարնուելով առեն կը վերադառնային Աւարատց թաղի Աշօի մէխանայէն (զինետուն) :

Եկեղեցին ու արարողութիւնը մոռցութեան տալով հետեւցանք իրենց : Փողոց կամ պարտէզ պահելու իրենց սովորութեան հակառակ, անոնք մտան Զաւրէի տունը ու երկնցան միջանցքի մէկ անկիւնը դրուած խոչոր տախտակներու վրայ :

Հնամեայ դրան լայն ճեղքերէն որոշ կը տեսնուէին անոնց բոլոր չարժումները :

Մմբապետը չունէր պահած, ճակատը դրան դամած եւ աչք ու ականջը սրած կը սպասէր յարմար վայրկեանին :

Սահակ Պէյի աղբիւրին կողմէն դէպի Աւրաց եկեղեցին տանող ճամբան մէկ քիլոմէթրի չափ ամայի էր արդէն, իսկ զիշերները երթեւեկ տեղի չէր ունենար, փրթեւ դողերու եւ Թուրք սրիկաներու սպառնալիքին ենթակայ վայր մը :

Եւ դողերուն զեկավարներն ալ այդ պահուն, տախտակներու վրայ երկնցած անառակ կնոջ մը մասին կը խօսէին, կը վիճէին, յաճախ ձեռքերր առրճանակներուն տանելով եւ իրարու սպառնալով :

Զաւրէի խոչոր ու կռտւազան աքաղաղները, ցոնք մեր թաղի աքլորամարտերուն ախոյեաննեբը կը հանդիսանային միշտ, սկսան կանչել :

Մենք արտատրոփ կը սպասէինք, իսկ խմբապետը անօրինակ համբերութեամբ կը չարունակէր լրտեսել ներսի անցուդարձը :

Քարիւղի ճրագը կը պլպլար միջանցքի սիմէն դամուած ճրագակալին վրայ, ծուխր պալան-պալան կը բարձրանար, ամբողջ միջանցքը լեցնելով գարշահոտութեամբ. վերջապէս խմբապետը դարձուր իր գլուխը, նշան ըրաւ, որ իրեն հետեւինք :

Մագլցելով կաւէ բարձր պատերէն, ցատկեցինք «Տայոնց մէչէն» (անտառը) : Մեր ժողովը տեւեց երեք վայրկեան : Խմբապետի համար ծրագիր կազմելը մեծ ճիգի եւ մտածումի չէին կարօտիր : Հրահանգները պատրաստ էին : Ես իրբեւ անփորձ, պէտք է հսկէի դրան մէջ կեցած : Անցորդ մը նկատած պահուս, պէտք էր ձեռքով նշան ընէի ընկերներուն եւ դոցէի դուռը, փայտէ սողնակր դնելով եւ փակելով :

Խմբապետը, օղնականը եւ երկու Հմայեակները, զդոյշ եւ անչշուկ պիտի մտնէին միջանցքը, խլէին աւազակներու քով դրուած տրճանակները :

Երկու Հմայեակները տրճանակները պատրաստ, պիտի սպառնային եւ արդիլէին զոհերուն որեւէ չարժում :

Խմբապետն ու օղնականը պիտի կտրէին Զաւրէի եւ Հիւանիի ականջները ու բոլորս մէկ, փողոց դուրս գալով, կամ պարտէզին կողմէն պիտի անհետանայինք :

Գործողութիւնն եղաւ կարճ եւ արագ :

Յետոյ բոլորս մէկ արագ եւ անխօս ցատկեցինք Զաչալ Միրզենց աւերակներէն, կարեցինք փողոցին լայնքը ու կեցանք Սիւնաթճեան Վարդան աղայենց դրան առջեւ. — «Վարդան աղա՛, Վարդան աղա՛» փսփսալով :

Ամէն օր այդ պահուն, դրան եռեւ զեռեղուած խոչոր պղինձին մէջ Վարդան աղան կտաւի կտորներ կը ներկէր «չիթ» ու «չիլայ» պատրաստելով, որպէսզի լուսաբացին «մեռնի՛մ սուրբ Հոգի» Աստուած, բարի լիւսին քաղցրիկ Քրիստոս» աղօթքը մրմնջելով սկեղեցի երթար, «Հրաժարքիմ» եւ «Զարթիք որդիք լուսոյ» լսելու եւ ապա դէպի չուկան տանող ճամբան բռնելով :

Կաթիկ խաթունն ալ քովը կեցած, անոր հրամաններր կը կատարէր :

«Սա անթրոցով կրակը խառնէ՛, ա՛յ կինիկ, չնորհքդ կտրի, կրակ խառնել էլ չես գիտեր. Աստուած բան մը դիտցեր է, որ Եւային աւելի մեծ անէծք է տուէ», կ'ըսէր ու կը խլէր կրակ խառնող, ծայրր միշտ ածխացած, հատ գաւազանը :

Կաթիկ խաթունը միշտ մտաբերելով պսակի պահուն տուած խոստումը, «հնազանդ եմ»ը, կր լսէր ու կր սպասէր նոր հրամանի :

— Վարդան աղա՛, կրկնեց խմբապետը :

— Ո՞վ ի, պատասխանեց Վարդան աղան ու դուրը բացաւ :

Սպասելու եւ կրկին հարցնելու պէտք չկար. «հարամի»ի պահ չէր, բարի լիւսիւն մօտիկ զէյն ու գաղանը, անօրէնն ու մարդասպանը կր վախին, ծակերը կը մտնէին : Այդպէս հաւատացած էր Վարդան աղան : Դուռր բանալէն վերջ, ան վայրկեան մը չուարած մեզ զիտեց, ապա հարցական նայուածք մը նետեց կատիկ խաթունին եւ հազիւ լսելի ձայնով մը հարցուց,— «Ախր էլնի, ո՞րտեղից կուգաք» :

— Կ'երթանք ժամ, պատասխանեցինք :

Վարդան աղան չարունակեց խառնել եռացող պղինձին մէջ կարմրած կտաւները, իսկ մենք դուր դոցելով, մտանք պարտէզ եւ ուղղուեցանք դէպի «Զարըլլըղի» փողոցի այդիները :

Այդ չարաթուան ընթացքին, կլոր Դարի եւ Աւարուց թաղի մէջ ալ նման պատժական դէպքեր տեղի ունեցան :

Այդեստանի մէւս թաղերու մէջ, մեր խումբերը խաղաղ էին, որովհետեւ դուտ հայաբնակ էին, իսկ մեր թաղը, ինչպէս նաեւ վերոյիշեալ երկու թաղերր խառն էին Հայերով եւ Թուրքերով :

Վարդան աղան ու Կատիկ խաթունը կուահեցին զիշերային անժամանակ մեր այցելութեան իմաստը :

Լուսաբացին՝ ամէն օր, եռացող պղինձին չուրջ անունք կը յիշէին դէպքը :

— Սո՛ւս, կինիկ, պատերն ականջ ունին, կը ասուէր Վարդան աղան :

Ութ տարի վերջ, Երեւանի «պուլվար»ի մէկ ծառին տակ նստած կը վիճէին :

Վանեցի մանուկներ, պաղ ջուրերով լի սափորներով կը պտտէին ու կ'երգէին ,—

Սառը ջուրն Էստեղ խմողը,
Խմողի սիրտը զովանայ,
Թէ որ ծեր է, կը ջահիլնայ,
Թէ պառաւ է, հարս կը դառնայ :

Վարդան աղան տաս կոպէկի սառ ջուր գինելով, կատիկ խաթունի հետ կը խմէր սառեցնելով եւ կ'ելլով զազանիքը, ի վերջոյ, իրենց հետ վաղարչապարի զերեզմանոցը թաղելու համար :

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Գիտական ատուլիս

Աբիւնը անհրաժեշտ սնուցիչ տարր մըն է զորձարաներուն համար, ունի թեթեւ կծու համ, աղի եւ ջուրէն քիչ մը ծանր է : Կը բաղկանայ երկու զլխաւոր մասերէ՝ Արարչահիւթէ եւ արեան զլիկներէ :

Արարչահիւթը (plasma) կը պարունակէ 91 առ հարիւր ջուր, եւ 9 առ հարիւր լուծեալ զանազան տարրեր, ինչպէս՝ նեարդիտ, բնասպիտ, չաքար, աղեր, կալաքարի եւ կիրի բնածխատ, երկաթեայ :

Արեան զնդիկները կը պարունակեն 60—67 առ հարիւր ջուր եւ 33—40 առ հարիւր որոշ տարրեր : Մասնաւորապէս «homoglobine» կոչուած նիւթը, որ իրր միջնորդ կը ծառայէ թթուածինի հաստատա — զործութեան (hématose) : Հաշիւ եղած է որ մէկ միլլիմեթր խորանարդ արիւնը մօտաւորապէս 5 միլիոն զնդիկ կը պարունակէ :

Արեան իւրաքանչիւր զնդիկ բջիջ մըն է, չբերջապատուած կակուղ թաղանթով մը եւ խմորա — նման թանձրութեամբ, ինչ որ օտար մարմիններուն կը թոյլատրէ իր մէջէն անցելու, որմէ յառաջ ալ անմիջապէս կը զոցուի, առանց պատառուածքի մը հետքը ձգելու : Գնդիկները զիւրաթեք ու առաձգական են, յատկութիւն մը՝ որուն չնորհիւ անոնք կրնան անցնիլ արեան անօթներու մէ — ջէն, որոնց տրամադիծը փրենցինին պէս նեղ է :

Գնդիկները երկու տեսակ են՝ կարմիր եւ ճերմակ : Կարմիր գնդիկները սկուտեղի ձեւը ունին, տափակ, կեդրոնր աւելի բարակ քան չբջապատը : Ծաւալը՝ մէկ միլլիմեթր տրամագիծին 6—7 հա — զարերորդ մասին կը հաւասարի, իսկ թանձրութ — թիւնը՝ մէկ միլլիմեթրին երկու հազարերորդ մասին կը հաւասարի, իսկ թանձրութիւնը՝ մէկ միլլիմեթրին երկու հազարերորդ մասին, այնպէս որ երբ անոնցմէ 130 հատը մէկը միւսին քով չարենք, մէկ միլլիմեթր երկարութիւն մը կը տանանք :

Ճերմակ զնդիկները թիւով աւելի քիչ են, 1000 կարմիր զնդիկներուն կը համապատասխանէ 1 ճերմակ զնդիկ, բայց այս վերջինը աւելի խոչոր է, այսինքն մէկ միլլիմեթրին 8—9 հազարերորդ մասին կը հաւասարի : Գոյնր ճերմակ է, կամ աւելի ճիշդ անգոյն, զնդաձեւ, հատաւոր երեւոյթով եւ անկանոն չբջապատով : Կեդրոնին մէջ զոյութիւն ունի կորիզ մը, մինչդեռ կարմիր զնդիկները զրկուած են անկէ :

Ճերմակ զնդիկները եզական յատկութիւն մր ունին փոխելու իրենց ձեւը, այսինքն՝ կ'երկարաձգուին նախատիպ կենդանիներու պէս, եւ Ամիպի նման չարժումներ կ'ընեն : Անոնց թիւը կ'աւելնայ ճաշերէ վերջ, իսկ ընդհակառակը կը նուազի ան — սուաղութեան պարագային :

Զարդացման կատարելութեան հասած առողջ մարդու մը արեան քանակութիւնը 5—6 լիտր է :

Արիւնը երբ բաց օդին մէջ դրուի կը թանձրանայ եւ կակուղ զանգուածի մը ձեւը կ'առնէ : Քիչ առենէն ան երկու մասի կը բաժնուի, մէկը՝ չիճը, դեղին հեղուկ մը, որ ուրիչ բան չէ, բայց եթէ արարչահիւթը, իսկ միւսը՝ գոնդրդը, որ կարմիր է, եւ կարծր զանգուած մը կը կազմէ, եւ միացումն է արեան զնդիկներուն եւ նեարդիտին :

Արեան անօթներէն դուրս ելած նեարդիտին կարծրացումը մեծ օգտակարութիւն ունի վերքին

Երբեական ձեռնարկներ Իտալիո մէջ

Իտալիո կառավարութիւնը որոշեց զարկ տալ կրթութեան, բառնալու համար անգրագիտութիւնը : Նորընտիր խորհրդարանը նոր քաղաքականութիւն մը պիտի որդեդրէ յեղաչրջելու համար երկրին չորս միլիոն քաղաքացիներուն զարգացման մակարդակը :

Նկատի առնուած է որ ցարդ եղած 900 նախակրթարանները, 53 միջնակարգ, 23 երկրորդական վարժարանները եւ իրաւաբանական, բժշկական, քիմիաբանական, երկրագործական եւ Շերիի (իսլամական կրօնագիտութիւն) նախապատրաստական դոլէժները բաւարար չեն երկրին պահանջներուն :

Վերջին երեք տարիներու ընթացքին կառավարութիւնը ձեռնարկած է ,— 1.—Հաստատել զիւղական դասընթացքներու չարք մը՝ իւրաքանչերային դասընթացքի մէջ : Դասախօսութիւններուն հետեւիր զպրոցի մէջ : Դասախօսութիւնները ունեցած են բանուորներ, կառավարական պաշտօնեաներ, տոսիկաններ եւ սպաներ ու լրացուցած իրենց բարձրագոյն ուսումը :2.—Բանալ զպրոցներ իւրաքանչիւր քաղաքի չրջաններուն, քաղաքներուն ու զիւղերուն մէջ : Իրրեւ արդիւնք այս որոշումներուն կառուցուած են նոր զպրոցներ՝ 8000 աչակերտի համար :

Ներկայիս նախակրթարաններու, միջնակարգ, երկրորդական եւ բարձրագոյն վարժարաններու աչակերտներուն ընդհ. թիւն է 139.000 , ուսուցիչներու թիւը 4669 :

Կրթական նախարարը յայտարարեց թէ, պիտի աշխատին կարելիութեան սահմաններուն մէջ, երիտասարդներ ղրկել արտասահման՝ բարձրագոյն եւ մասնագիտական ուսում առնելու : Այս դոյն եւ մասնագիտական ուսում առնելու : Այս ծրագիրը արդէն կը գործադրուի 1922էն ի վեր, բայց մինչեւ հիմա արտասահման ղրկուած ուսանողներուն թիւը, մանչ եւ աղջիկ, 736 եղած է : Ասոնց միայն 431ը իրենց բարձրագոյն ուսումը լրացուցած են : 160 ուսանողներ դեռ կ'ուսանին արտասահմանի զանազան զպրոցներու մէջ : Կառավարութիւնը այժմ համաձայնած է, որպէսզի տարին փոխանակ 60—80 ուսանողներու, 300—600 ուսանողներ ղրկէ :

Երկրին բոլոր մասերուն մէջ զիւղական նոր դասընթացքներ պիտի հաստատուին : Իւրաքանչիւր զպրոց զիւղական դասընթացք մը պիտի ու-

նենայ: Բաւական թիւով ուսուցիչներ չղտնուած դպրոցներուն մէջ պիտի դասախօսեն ցերեկեայ ուսուցիչները, մասնաւոր վճարումներով: Իւրաքանչիւր կառավարական պաշտօնեայ՝ բժիշկ, քիմիագէտ, երկրաչափ եւ հողագործական պաշտօնեայ, նիւթական օժանդակութիւն պիտի ստանայ արտասահմանի մէջ կատարելագործելու համար իր ուսումը: 1940էն ի վեր 600 պաշտօնեաներ ուսանելու դացած են Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պէյրութ: Անոնցմէ 300 հոգի իրենց մասնագիտութիւնը լրացուցած եւ երկիր վերադարձած են:

Պիտի բացուին առնուազն քսան նախապատրաստական դոլճներ, Պաղտատի, Պասրայի, Մուսուլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, այսպիսով պիտի դարմանուի ուսուցիչներու նուազութեան ծանրը խնդիրը: Այժմու 4669 ուսուցիչները, որոնց 1361ը կիներ են, բաւական չեն երկու չրջանի դպրոցներուն անդամ: Երկրին մէջ կը դասախօսեն 658 օտար ուսուցիչներ,— Անգլիացի, Եգիպտացի, եւ Լիբանանցի: Նկատի ունենալով երկրին ներկան եւ ապագայ ահռելի ժուժկալութիւնը երկրաչափութեան, հողագործութեան եւ ճարտարարուեստի, երիտասարդութեան պիտի թելադրուի ուժ տայ այդ ճիւղերուն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՇԱՆԱԻՈՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻ ՄԸ

Օր. Եղիսաբէթ Շերիեան, 70 տարեկան մեռած է Ուսաըրի մէջ (Մ. Նահանգներ): Դասախօս եւ արուեստներու ճիւղի ուսուցչուհի էր դպրոցներուն մէջ: 93 անգամ ճամբորդած է աչխարհի դանադան կողմերը: Նկարած է տեսարաններ Նորվեկիայէն, Տանըմարքայէն, Շուէտէն, Եգիպտոսէն, Սպանիայէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ: Ունի Եւրոպայէն լուսանկարներու եւ արուեստական գործերու թանկարժէք հաւաքածոյ մը: Իր գործերէն չորսը գնուած են Վենետիկի Ս. Ղազար վանքին կողմէ:

Օր. Շերիեան իր գեղարուեստական ուսումը ստացած էր Ուսաըրի Արուեստանոցին մէջ եւ զայն կատարելագործած արտասահմանի մէջ, վարպետ ուսուցիչներու մօտ: Փայտի վրայ փորագրութեան արուեստն ալ ստրված էր Պավարիական Ալպեաններուն մէջ: Գիտէր նաեւ կազմարարութիւն, որմէ քանի մը նմոյշներ ցուցադրած էր Ֆիլատելֆիայի մէջ, կազմուած այծի կաշիով ու ոսկեզօծ վարդագոյն տերեւներով զարդարուած: Ամերիկեան թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին իր մասին:

ՓՐԱԿԱՆ զբաղող առաջին զինուորները եղած են Խորհրդային բանակի մաս կազմող հայկինուորները: Անոնք ղօր. Յակոբեանի ղեկավարութեամբ 1945 Մայիս 8ի ղիւերը քաղաքը մտած եւ դինաթափ ըրած են զերմանի զօրքը, որ կը փորձէր հրկիզել ու քանդել Փրական: Առաջին հրասայլին մէջ կ՚գտնուէր նաեւ Սահակեան Արտաւազդ Սիմոնեանը, որուն պատուանշաններ տուած է Զեխ կառավարութիւնը: 1945ին Փրակայի եւ Տոպրուչի մէջ կը գտնուէին 25.000 հայ զինուորներ: (Գիր եւ կեանք):

ԿԵՍԱՐԻՈՑ մէջ գտնուած հայ ժողովուրդին մեծ մասը 45 գիւղերէ եկած ու հաստատուած գաղթականներ են: Բոլորն ալ բարեկեցիկ են, չնորհիւ իրենց աչխատասիրութեան: Քաղաքին թէ չրջականերուն մէջ, կարելի չէ հանդիպիլ անդործ կամ մուրացիկ Հայերու: Աչխատելու անկարող ներն ու չքաւորները կը պատսպարուին անկեղծութիւն մէջ, ուր անոնց օրը երեք անդամ ճաչ կը տրուի, մասնաւոր յանձնախումբի մը հսկողութեան տակ: Հոգեւոր հովիւն է Հայկազուն Ա. քհ. Կարապետեան: Ժամերգութիւնները կը կատարուին կանոնաւոր կերպով, մասնակցութեամբ դպիրներու: Մեծ Պահոց առթիւ ժողովուրդին 80 առ հարիւրը ծոմապահութեամբ ներկայ գտնուած է եկեղեցական արարողութեանց: Զատկի տօնին առթիւ Անատոլուի գանագան կողմերէն, նոյնիսկ հեռաւոր Մալաթիայէն ու Սվազէն ուխտաւորներ գացած են: Կ՚ուղեն գպրոց մը բանալ, որպէսզի նոր սերունդը չմոռնայ իր մայրենի լեզուն:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ ազգ. վարչութեան նոր ընտրութիւնը կատարուած է վերջերս: Ներկայ եղած եւ մասնակցած են Խարթումի, Օմտուրմանի եւ բոլոր քաղաքներու Հայերը: Վարչութեան առաջնորդին ղեկուցումէն կը պարզուի թէ, միութիւնը ունի պահեստի դրամ եւ կալուած 4000 եգիպտոսկի, որ անճեռնմխելի կը մնայ իրրեւ «Ազգային Կարուածոց հիմնարկութեան ֆոնտ» հաւաքուած 1944ին: Սուտանի եւ Ամարայի հայութեան թիւն է չուրջ 550 հոգի: Անոնց 300ը արձանագրուած են ներդաղթի համար:

ԻՐԱՆ – ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ թեմին առաջնորդ Վահան եպիսկ. Կոստանեան, ընկերակցութեամբ Թեհրանի համալսարանի ուսուցչուհետ պրոֆ. Հախնազարեանի եւ Նոր Զուղայի հովիւին, այցելած է Իրանի կրթական նախարարին: Պատուիրակութիւնը նախարարին ուչադրութեան յանձնած է՝ Նոր Զուղայի վարժարանին հայերէն դասերու եւ կրօնքին հանդէպ կատարուած նոր սեղմում – ները եւ վարժարանին դահլիճին ոչ-օրինական դրաւումը: Նախարարը խոստացած է հարկ եղած քննութիւնը կատարել:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիքթանգեան տպաքինած ըլլալով, Մարտ 9ին մեծ հանդիսութեամբ հիւանդանոցէն առաջնորդուած է իր քնակարանը:

ԱՔԼՆԻԻ մէջ մեռած է Յակոբ Սարաֆեան, 73 տարեկան: Իմաիրի աղէտէն վերջ Աքլնք հաստատուելով, չնորհիւ իր ձիրքերուն եւ արուեստագէտ խմորին, հիմնած էր զինկօկրաֆի գործարան մը արդիական կազմածներով: Հոն կը պատրաստուէին հելլէն պարբերաթերթերու լուսադոյն էլիէները: Պատրաստած էր նաեւ «Նոր Օր»ի եւ «Ազատ Օր»ի քլիչէները: Ջերմ հաւատացեալ մըն էր մամուլի գերին եւ անկեղծ քայլերող մը: Պարկեչտ եւ ուղղամիտ ազգային սըրբութիւններու, ցաւով կը դատապարտէր պատակութիչները:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷԼ, (յապաղած).— Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն օգտուելով ընկեր Շ. Նարդունիի այցելութենէն, երեկոյթ մը սարքած էր ապրիլ 8ին, ընկերվարականներու սրբահին մէջ: Ներկայ էր ընտիր բազմութիւն մը: Այս առթիւ լսելինք նաեւ Մարսէյլի ընկերվարականն 12րդ մասնաճիւղին դլխաւոր քարտուղարը եւ մեր բարեկամը, ընկեր Bogé, որ միշտ սէրբայօժար կը մասնակցի Դաչնակցութեան ձեռնարկներուն:

Օրուան նախագահը, ընկեր Մ. Թաչճեան երեկոյթը բացաւ յանուն Քրիստափորի վարչութեան: Յոտնկայս ունկնդրուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը: Ցետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց քաղաքացի Bogéն որ չերմ խօսքերով դնադատեց Փրանսահայ գաղութը, անոր մատուցած ծառայութիւնները Փրանսայի եւ չեչտեց.— Ընկերվարական եւ ազատ Փրանսան երբեք պիտի չմոռնայ 14 — 39ի ղոյդ պատերազմներուն, հայ ժողովուրդին կրած զոհողութիւնները: Պիտի չմոռնայ, նաեւ Դաչնակիցներու ցամաքահանումի չրջանին հայ քաջարի երիտասարդներուն հերոսական կռիւները: Մենք պիտի աչխատինք արդար իրաւակարդ մը հաստատել Փրանսահայ գաղութին համար, որպէսզի ղրկանքներ չկրէ: Ճառը վերջացաւ չերմ ծափերու մէջ:

Օրուան սեղանապետը, ընկերքիւրճեան հետզհետէ ձայն տուաւ զանազան ընկերներու եւ համակիրներու, որոնք իրենց արտասանութեամբ, երդերով, անակնկալներով փայլեցուցին գեղարուեստական բաժինը: Տեղի խնայողութեան համար զանց կ՚առնեմ անունները

Կազմակերպիչ մարմինը խմիչքներով հիւրասիրեց ներկաները:

Այս առթիւ խօսք տրուեցաւ նաեւ «Ցառաջ»ի տպարանատէր Պ. Ցակոբ Տէր-Ցակոբեանի, Պ. Աչոտ Մալաքեանի, որոնք, կարճ բայց խմաստալից կերպով արտայայտուեցան զանազան հարցերու չուրջ: Իսկ օրուան հիւրը Շ. Նարդունի իրեն յատուկ համարձակութեամբ մրեւսպարզեց «յառաջդիմական»ներու մութ խաղերը, որոնց հանդէպ լուսթիւն կը պահէ, կը համբերէ, ասպետական վեհանձնութեամբ, յանուն հայ ժողովուրդի դերադոյն չահերուն: Դաչնակցութիւնն է որ քաղաքական դատ կը վարէ: Դաչնակցութեան մխքն ու դրչին են որ սերունդ կը դաստիարակեն: Առանց Դաչնակցութեան հայ մխքն ու մչակոյթը պիտի մնային խոպան:

Վերջին խօսողն էր ընկեր Ա. Քէօսէեան որ, չատ լաւ տպաւորութիւն գործեց: Երեկոյթը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Ն. Արծրունի

ԿՐ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ:

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Ո՛վ ահաւոր ողբերգութիւնը մեր ժողովուրդին, ոչ միայն այն ատեն, երբ ճակատագրին կ՚երկարէ իր զոհաբերումը, այլ մանաւանդ այն ատեն երբ իր իմացականութիւնը այդքան սուղ դնելէ վերջ, զայն սիրայօժարտրամադրէ դարձեալ խաղաղութեան սպասի մը: Լ. Ս. իր դրքին մէջ ուրիչ բան չըներ, եթէ ոչ ան զոր իր պապերը ըրին դարեր ու դարեր:

Մեր սրբազան մատենադրութեան մէջ մեր աղօթքները միայն երկինք չեն հոլովեր: Կ՚ուտա – Ջարկեմ ընթերցողներուն բանալ սա մէկ հատիկ տողը, անանուն վանականէ մը ինկած թուղթին.—

«Տնկեսցի սէր եւ արդարութիւն ի յերկրի»՝

Ու չմնալ տրտում եթէ կրնան, մտաբերելով դարձեալ ուրիչ ժողովուրդի մը նոյնքան խորունկ մէկ բնոյթը, այս անդամ «Մննդոց Գրքէն», ուր երկրի եւ երկնքի Աստուածը բանադրուած է մարդոյ աչխարհը խոստանալով այդ ժողովուրդին դաւկրներուն:

Լ. Ս. կը կարծէ այդ խաղաղութիւնը դտած ըլլալ անասելի տոմարի մը հիւսիսայդին մէջ, երբ իր գիրքը կր փակէ հայելիին դէմ ճանչցուած եօթը ութը ձերմակ մազերէն հեղեղուած սարսափին, տրտմութեան, եղեռնին անխուսափելի իրաւութիւնը այդպէս ընդարձակելով: Չեմ տար հաւարի:

Ու այդքան մեծ վիչտերէ ետք, որոնց հետ աներեակա դիրքին մարմինն ի վեր ու վար կրցեր էր մնալ պարզ ու մարդկային, այդ եօթը ութը թերեւս երբեք հակասութիւն: Անիկա, աւա՛ղ, պիտի չափ, մեր բոլորին չափ, թէ այդ եօթը ութը թելերը պիտի աճին, կամաց կամաց, խեղդելով, ուռելով, անհանգիստ ու տրտում, մէկիկ մէկիկ բոլոր իրենց ընկերները, բոլոր սեւերը որպէսզի, օրէն մէկը կազմուի մեր սրբազան հպարտութեան այդ տապանակին վրայ մեր գանկին վրայ՝ սպիտակ պսակը, փուչով կամ առանց փուչի, մինչ՝ այդ պսակին ներքեւ, այդ սրբարանէն ներս կախարդական պարիկը կը պահէ այնքան յաճախ իր բովանդակ թարմութիւնը ու կ՚առնէ նոյն թրթռումով ու կարօտով, դրեթէ խենդութեամբ՝ կեանքին բոլոր ակունքներէն նոյն ու նման սարսունները: Ահա թէ ինչուդրողներու յիչատակները այնքան խռովիչ են եթէ երբեք դանոնք տողդները չեն զատամեցուցած իրենց տաղանդին պարիկը, իրենք օտար հանդէսներու մէջ, անխնայ ապառելով անոր սրբազան պահեստը:

Տարիքը՝ բաւ, որքան ատեն որ այդ պարիկը կը մնայ իր չէնքին տէր ու տիրականը: Լ. Ս. քառասունին յաղողած է քսանէն վար ղայնութեան մը փաստ արժեւորել իր հատորին մէջ: Ու ասիկա ոչ հպարտութիւն ոչ ալ նախրամտութիւն կը նչանակէ իր առիթով դործածուած: 1915—22 տարապին տակ տեղաւորուած ժամանակի մթերքը տարիով չափելու տեղ, չափեցէք դարով: Այն ատեն, պիտի համոդուիք որ մեր օրերը երբեմն աւելի են քան դարերը: Ես ունիմ այդ ժամերէն, օրերէն: Իջնող արեւէ մը վերջ, ինծի պատահաձ է կորսընդնել օրուան, տարիներուն ղղայարանքը: Ու մի՝ զարմանաք, եթէ երբեք ինծի պէս, այդ օրր դուք բերանն ըլլաք դիչերին, ոսոխականաան ահաւոր հալածանքէ մը վերջ, տունէ տուն, փողոցէ փողոց, ամայքէ ամայք, մինչեւ որ կիերի փոսի մը մէջ դուք յաղողիք խրել ձեր կմախքը ու տեսնել թէ ձեր դլխուն վերեւ... լուսին մը կար: Լ. Ս. այդ օրերէն հարիւրներ ունի, ու իրարմէ արիւնըռուչտ, իրարմէ զարհուրելի ղղայութիւններու դուպարի մը մէջէն, որոնց պատասխանած է դիմանալ մարմինէն աւելի հոգին: Իրաւ, իրաւ կ՚ըսեմ ձեղի, այդ տղոցը, մեր տառապանքը այսօր յետադարձ ակնարկով մր անկրելի, իր ժամին կը ծանրանար միտքին:

Երեք օր, երեք դիչեր ես այդ փարթամ Պոլիսին մէջ անդադար հալածուած, չեմ դդացեր անօթութիւն, չեմ մտածեր անոր խմասին, ու ապահով խորչ մը իյնալէ վերջ, ինծի բացուած սեղանին վրայ իմ բերանը դոցուեր էր... հացին:

Տարօրէն նուրբ, քաղցրահիւս չիւղերու եւ տարօրէն թարմ մնացած ղղայարանքներու դրութիւն մը երբ կը յաջողի մեզի եւս բերել մեր մանկութեան եւ պատանութեան հրաչալիքը — տեւողութիւնը, այսինքն հեռաւորութիւնը մեր արցունքներուն իսկ բիւրեղի կր վերածէ:

Ցիչեցէք ոտարէին աւաղը — աւելի քան անարդարա պահպանելով անոր ոչ միայն գծագրութիւնը այլեւ colorisն. մենք կը մոռնանք թէ դրագէտի մը գործը ունինք մեր աչքերուն տակ: Ցիչել մասնաւորարար մեծ խոստովանութիւնները հռչակաւոր դրողներու, (յուչերու դրականութիւն) ու մտածել ձեր համակրանքին: Գիչ մը խելք եւ դուք պիտի ընէք թափանցումը:

Ամէնէն մեծ դրագէտն ալ եղած է պատանի մեր ամէնուն պէս, այսինքն անցած այն աչխարհէն որ մեր համին կը պատկի, կազմելու համար մեր հոգիին հիւսքը: Լ. Ս. այդ հոգին ճարած է դիտէք թէ ուր եւ ինչպէս:

Ես հայ դրող, իմ կարդին անցեր եմ, մեծ մասէն այդ պատանիին ապրումներուն: Ահա դժուար բացատրելի իմ յուզումին արտացոլումը: Նոր աչխարհի պատանիները ի՞նչ կրնան դրած ըլլալ Լ. Ս.ի էջերուն տակին...: Իմ հաչուոյս արդար, մարդկային է որ տրտմիմ իմ ժողովուրդին կէսին վիճակուած ու նոյնքան դժուար բացատրելի քաղաքարանին համար:

(6) Ց. ՕՇԱԿԱՆ

վերջնապէս պիտի վտանգէ մեր վերածնութիւնը, խափանելով մեր առաքելութիւնը աշխարհի մէջ, մեր դերը խաղաղութեան եւ բոլոր ազգերու մեր – ձեռման համար»:

25 տարուան դաշինք մը Գերմանիոյ համար

Մոսկուայի խորհրդաժողովին Բ. օրուան նիստին մէջ, զօր. Մարշըլ նորէն մէջտեղ դրաւ իր նախորդին ծրագիրը,— 25 տարուան դաշինք մը կնքել, Գերմանիոյ զինաթափութեան եւ ապա – զինման համար: Եւ հարցուց թէ իր երեք պաշտօ – նակիցները համաձա՞յն են:

Պ. Պիտօ խօսք առնելով, սկզբունքով հաւա – նութիւն յայտնեց, բայց կարգ մը վերապահում – ներ դրաւ: Մասնաւորապէս պահանջեց ճշդել Գեր – մանիոյ զինաթափութեան պայմանները: Առա – ջարկեց դանդաղ չսահմանափակել միայն զինուո – րական գետնի վրայ, այլեւ տարածել մնտեսական եւ դիւտական ասպարէզներուն մէջ: Մասնաւորա – պէս չեշտեց բացարձակ հանդամանք տալ Գեր – մանիոյ զինաթափութեան, առանց զայն կապելու ընդհանուր զինաթափութեան հետ:

Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը անմիջա – պէս հաւանութիւն յայտնեց ամերիկեան ծրա – գրին, իսկ պ. Մոլոթով առանց վերջնապէս ըն – դունելու կամ մերժելու զայն, վեց փոփոխութիւն – ներ առաջարկեց որոնք առանձին ծրագիր մը կը կազմեն: Այսպէս, առաջարկեց չդրահանալ միայն զինաթափութեամբ, չչնչացնել նաֆիականութիւնը եւ Գերմանիան վերակազմել ժողովրդապետական հիմերու վրայ: Ցետոյ պահանջեց որ Ռուրը, որ գերման զինապաշտութեան աղբիւրն եղած է, դրուի չորս մեծ պետութեանց հսկողութեան տակ, օգտագործուելու համար Գերմանիոյ խաղաղասի – րական արտադրութեան եւ ամբողջ Եւրոպայի պէտքերուն համար, եւն.:

★ Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ առեւտրական մամուլները կը խորհրդակցին, Ռուրի ածուխէն աւելի լայն բաժին հանելու համար Ֆրանսայի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պէտ է Դատի քաշել» Հէնրի Ուոլըսը, կը – սեն կարգ մը ամերիկացի ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ, դատապարտելով անոր խօսած ճառերը Անգլիոյ մէջ: Այս առթիւ կը յիշեն 1799ին հրատարակուած օրէնք մը, որ կը տրամադրէ առ առաւելն երեք տարի բանտարկութիւն եւ 1250 սթերլին տուգանք: Նախկին նախարարը եւ փոխ – նախագահը անմիջապէս յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ըսէ թէ միայն պատերազմի պարագային կրնային ամբաստանութեան տակ առնել զինքը եւ կ'աւելցնէ.— «Ես պիտի չարտօնա – կեմ խօսիլ խաղաղութեան համար մինչեւ կեան – քիս վախճանը: Ես իմ երկրիս մէջ ալ յայտնեցի դիտողութիւններս նախագահին օդնութեան ծրա – գրին դէմ (Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ համար): Պ. Ուոլըս եչ. օր կը մեկնի Սթոքհոլմ, Օսլօ եւ Քոփէնհակ: Փարիզ ալ պիտի գայ:

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՒ, երեքշաբթի առտու կանուխ, Մոնտուժի բերդին մէջ, տը Պրինոն, որ Վիչիի դեսպանն էր Փարիզի մէջ, դերմանական դրաւման առեն:

ՀԵՆԶՀԵՏԷ Կը ԴԱԴՐԻՆ զանազան օրաթերթ – թեր, չէիմանալով տնտեսական տագնապին: Վեր – ջինն է «Libé - Soir», որ ծնած էր 1940ի ամառը, հիւսիսի Libération անւոնով, ուժ տալու համար դիմադրական պայքարին, ընկերվարական ուղ – ղութեամբ:

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ նորէն մտահոգութիւն կը պատճառէ: Շատ քիչ մսացուներ հասած են փա – րիզի սպանդանոցները, իրրեւ հետեւանք նոր գի – ներուն: Պայմանագիր մը կնքուած է, 500.000 ոչ – խարներ բերելու համար Մարոքէն:

ՄԱՐՈՔԻ Սուլթանը Թանճէրէն մեկնելէ ա – ռաջ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կըսէ թէ «Մարոք ջերմապէս կը բաղձայ վերստա – նալ իր բոլոր իրաւունքները: Աւելորդ է ըսել թէ Մարոքը արաբական երկիր մըն է, ամուր կապե – րով կապուած Արեւելքի Արաբներուն հետ եւ կ'ու – զէ որ այդ կապերը հետզհետէ աւելի զօրանան»: Թերթերը դիտել կուտան թէ Սուլթանը Ֆրանսայի անունը չարտասանեց առաջին ճառին մէջ: Անշա – տոդական չարժո՞ւմ:

65 ԺԱՄԷՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ կատարելու համար, չաբաթ օր ժամը 23ին Նիւ Եորքէն օդա – նաւով ճամբայ ելաւ Միլթըն Բէյնօլտս, համանուն ինքնահոս զրիչներուն արտադրիչը: (Այս զրիչնե – րը երկու տարին անդամ մը միայն կը լեցուին): Թէ պիտի պտտի եւ թէ... զրիչները պիտի տեղա – ւորէ ի սիրուս աշխարհի: Երեք հատ նուիրած է Եգիպտոսի թագաւորին:

ԿԱՐԻՆ ՏԱԿ ՄՆԱԼՈՎ մեռաւ գնդ. Ճոն Ճա – քոպսոն, որ Հինդ անդամ մահուան դատապար – տուած էր Գերմաններուն կողմէ, գրաւման չրջա – նին: 1914—18ին պատերազմի հերոսներէն էր, մէկ թեւը կորնցուցած:

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՈՒԻՆԵՐ ծագեցան Հնդկաստանի մէջ, Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ: Փչն – ճապի մէկ գիւղին մէջ 90 կիներ ջրհոր մը նետ – ուեցան, Իսլամներէն խուսափելու համար: Միայն երեք հոգի ողջ մնացին: Միւս կողմէ մէկ միլիոն բանուորներ գործադուլ հռչակած են:

ԱՓԼՆՔԻՆ կը հեռադրեն թէ Թեսալիոյ մէջ պաշարուած ապստամբները չատ կը նեղուին ու – տեստի պակասէն, ցուրտէն եւ անձրեւներէն: Իսկ միւս չրջաններուն մէջ անոնց գործունէութիւնը չէ թուլցած: Պելոպոնէսի մէջ ալ եռանդով կը գործեն:

44.000 ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ գործադուլ հռչակեցին Իտալիոյ մէջ, չաբաթը հազար մը յաւելումով պա – հանջելով:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Աչքի հետ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ որոշած է «Յարդանք»ի այդ մը կատարել Մեծ Հայուն ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴ – ԵԱՆի չիրիմին վրայ, իր մահուան 13 տարելիցին առթիւ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Ծաղկեպսակի դրամարները կարելի է յատկա – ցնել այսկամ այնմիւթեան: Ժամադրավայր ժամը 3ին, St. Pierreի դիմաւոր դուռը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Ա ն ո ւ շ ը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Աչէի Իսիի մասնա – ճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգափո – խութեան կայանին: Ինամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կող – մէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղե – կավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քա – ղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy: Մուտ – քը 100 եւ 75 ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցական վարչութեան եւ Հ.Ա.Ը. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տե՛ղա – կան միութիւններու, այս չաբաթ դիշեր, Salle des Fêtesի մէջ, Rue Stalingrad Մուտքը ազատ է:

ՀՆԶԱՑԱՒԱՅԻՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Աչէի Լիոնի մասնա – ճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Ցոյներու սրահը: Մանրա – մասնութիւնները տեղին վրայ:

Կը ՓՆՏՌԻՒԻ.— Սէն Շամոնէն Սարգիս Քէ – չապեան կը փնտռէ իր եղբայրը եւ քոյրերը, (բնիկ Թիրմեցի) որ 1915—16ին Մալաթիոյ որբա – նոցին հետ դէպի Խարբերդ փոխադրուելէ վերջ, նոյն որբանոցին հետ միասին մեկնած են: Ոեւէ տեղեկութիւն տուողին մէկ տարեկան «Ցառաջ» նուէր:

«ՑԱՌԱՋ»Ը ԹԷՀՐԱՆի ՄԷՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ ԵՂԲ. ԴՐԱՏՈՒՆԸ

Իրանի մեր ընկ. գործակալն է պ. Ն. Ստե – փանեան, (Գրատուն էրօս), Ave. Marshal-Stalin, Téhran, որուն կրնան վճարել իրենց հաշիւները, բոլոր մեր բաժանորդները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑ ՍԿԱՈՒՏԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ, ազգ. պետ Գր. Ցակոբեանի յառաջաբանով: Գրեց՝ Վազգէն Անդրէասեան: Կը բաղկանայ չորս դլխաւոր մասե – րէ: Վերջին մասը՝ աւանդական եւ քննական պատ – մութիւն Հայոց: Պատկերազարդ: Գինն՝ 300 ֆր.: Հասցէ.— 5 Rue des Sables, Viroflay (S. et O.), France:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մալաթիոյ Կրթ. Ընկերութեան մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակախաղէն չա – հած են հետեւեալ թիւերը.— 961, 641, 383, 363, 837, 467, 897, 962, 364, 85, 779, 405, 731, 705 եւ 793:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Ապրիլ.— Հարաւային Ֆրան – սայի Ներպաղթի հանդանակիչ կեդր. Ցանձնա – խումբը, Փարիզի կեդրոնէն ստացած հրահանգին համաձայն, մտադիր է վերջացնել հանդանակու – թիւնը մօտ առենէն: Ուստի կը խնդրէ իր բոլոր ենթայանձնախումբերէն որ բարեհաճին փութա – յնել իրենց հաշիւները:

Կեդր. Ցանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է Նօթր Տամ Դօնօլասիոնի հայ բնակչու – թենէն 35.000 ֆրանք:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս չո – րեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքա – տեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կի – րակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւա – քատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Ց. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր չրջաններու ըն – կերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 53 rue Grignan: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամա – տետրով:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա – ճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Առտուք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարական – ներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆի «Նամուս»ի վերջին ներկայաց – ման մասնակցած են նաեւ եղիազար Մարզարեան (Աչեղբայր), Ճանիկ Օտաճեան (Զաւադ), Գա – լուստ Շահնօեան (Զահանկիր):

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Վա – րանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պիվէրի Հ. Ց. Դ. Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Աչէի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս չաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»: Մուտքը ազատ է:

Ժամը 5ին վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԳՕՀԱՆԴԷՍ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլեան եղեռնի 32րդ տարե – դարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Աչէի Պոմոնի մասնաճիւղին 20 Ապրիլ նորակառոյց դպ – րոցին սրահը: Բանախօսութիւն եւ աւտոր պատշաճի գեղարուեստական բաժին: Եկեղեցիին անմիջապէս վերջ ժամը 11ուկէսին:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ Է

Ճաշարան ԻՐԱՆ

Տնօրէնութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի
9 Rue Serpente, Paris (6) Սէն Միշէլի կեդրոնը
ԿԸ ԳՈՀԱՑՆԷ ԱՄԷՆԷՆ ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՆԵՐԸ: ԱՆ – ԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ԴԻՒՐԱՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻ – ՆԵՐ, ԱՐԵՒԵԼ. ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ՝ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐՈՎ

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** *եւ* **Tannerie:** *Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք* Ց. Գ. Փա – փագեան *վաճառատունը*, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: *Բաց է ամէն օր ժամը* 8—12 *եւ* 14—18, *գոց է* ուրբաթ *եւ շաբաթ օրերը: Հաղոր – դակցութիւն՝* métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑԱԿՈՔ
ՄՈԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆի
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտու – թիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 17 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 17 ԱՊՐԻԼ

Թ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5012–Նոր շրջան թիւ 621 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՈՐՊԷՍ ԶԻ ՁՄՈՌՆԱՆ»

Ապահովաբար ձեր ուշադրութենէն վրիպեցաւ երկտող լուր մը՝ կեսարիայէն·

— « Մեծ պահիճ առթիւ ժողովուրդին 80 աւ հարիւրը ծոմ պահելով ներկայ եղած է արարո – զութեանց: Ջատկի տօնին առթիւ Անատոլուի զա – ւազան կողմերէն, նոյնիսկ հեռաւոր Մալաթիայէն ու Սըվազէն ուխտագնացներ գացած են: Կ'ուզեն դպրոց մը բանալ, որպէսզի նոր սերունդը չմոռնայ իր մայրենի լեզուն»:

Երեսուն երկու տարի անցած է արդէն, 1915ի Սպանդէն ի վեր, եւ Անատոլուի մէջ ողջ մնացած բեկորներուն դաւակները չատոնց մոռցած են ի – րենց մայրենիքը :

Անոնք հայերէն տառերն անգամ չեն ճանչ – նար: Իսկ դպիրները լտիններէն տառերով կր կարդան շարականները:

Անհրաժեշտ չէ դունատուրել, խտացնել պատ – կերը, գաղափար կազմելու համար ամբողջ ող – բերգութեան մասին:

Այսքանը կ'արձանագրենք պարզապէս ի տե – ղեկութիւն անոնց որ հարեւանցի կը հետեւին հայ – կական կեանքին:

Եւ մանաւանդ անոնց որ, չատ մը առաքինու – թեանց հետ, ջուրին տուած են հայերէնը :

Անճար բեկորներ մայրենի լեզուին կաթսր կը քաշեն Անատոլուի խորերը : Դպրոց մը···

Իսկ այստեղ, օտար այլ ազատ պողոտաներու վրայ, կրնա՞ք հաշուել թիւր անոնց որ ամէն բան սորված են, բացի մայրենի լեզուէն:

Մի՛ կրկնէք ծանօթ յանկերգը,— Տեղական պայմաններ, անձնական պարագաներ ···

Գիտենք այդ բոլորը եւ աւելին:

Բայց, խոստովանեցէք որ աւելի արթուն եւ իմաստուն էինք երէկ, այնքան տաժանելի պարա – գաներու մէջ: Ո՞ր դժուարութիւնը չէ հար – թուած, աննկուն կամքին, անկեղծ ճիգին առջեւ:

Մնաց որ, մայրենի լեզուն դիմակ, դիտացածը կատարելագործել՝ կը նշանակէ, ամէն բանէ ա – ռաջ, ինքզինքը վրկել :

Ի՞նչ պիտի արժէր օտարալեզու սերունդ մը , ինքն իրեն եւ հայրենիքին համար :

Այնքան պաշար ամբարեցինք արտասահմանի մէջ, միշտ հաւատալով լուսաղոյն օրերու:

Այդ հաւատքը զօրաւոր է բոլորին մէջ ալ: Մանաւանդ վերջին պատերազմէն ի վեր:

Ամէնէն անտարբերն ալ «Հայաստան, Հայաս – տա՛ն» կ'աղաղակէ, օրն ի բուն :

Կարելի՞ է ծառայել հայրենիքին, առանց դիտնալու անոր լեզուն, պատմութիւնը, գրակա – նութիւնը :

Միջոցնե՞ր կը պակսին, դէմէ տարրական դի – տելիքներ ստանալու համար:

Ո եւ է երիտասարդութիւն դաւաճանած պիտի ըլլար իր կոչումին, առանց ինքնաճանաչման եւ հպարտութեան:

Ա՛յդ է որ կր պակսի, չատերուն մէջ:

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳՈՒՐԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿՆՔԱՀԱՅՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հայ անուն մը եւս օտար բեմի վրայ, ան այ փարիզի Օփերային, Օր· Թոմասեան Թումանովա, այլ անուամբ Օր· Թումանեան (եթէ չեմ սխալիր):

Օրիորդը հռչակաւոր պարուհի Ամերիկայէն – փարիզ ձեռքէ ձեռքկը քաշէն :Նկարըթերթերումէջ, տեսակցութիւններ , յայտարարութիւն, եւն· եւն· այս բոլորը խիստ լաւ, «պարծանք հայութեան », պիտի ըսէր այս անգամ Նարդունի, բայց ինչո՞ւ Թումանովա եւ ոչ թէ Թումանեան:

Պզտիկ ազդ ենք: Անչուշտ ունս մեծ ժողովուր – դին պատկանիլը աւելի չահաւէտ է: Բայց, սիրելի արուեստագէտներ եւ ուհիներ, լիակատարհամոզում է ձերինը, որ իբր թէ չէք կրնար հռչակ ստանալ, եթէ ձեր անունը վերջանայ «եան»ով :

Չեզի պէս մտածեր են կ'երեւի Փիթոյեները, Մայքըլ Արլէններ , Հանրի Թրուայաներ եւ չարքը անոնց որոնք իրենց հռչակով իսկ չեն ուզած օգ – տակար ըլլալ իրենց պատկանած ազգին:

Անդին նոյնքան մեծ արժէքներ , Սարոյեան , Սիւրմէլեան , Մամուլեան կամ Էմ· Փափազեան պահելով «եան»ը, դարճաձ են միջազգային ա – նուններ: Ասոնք բան մը չեն կորսնցուցած այդ «եան»էն եւ գոնէ փառքի չողով մը փայլեցուցած են իրենց պատկանած պզտիկ ազգին անունը:

Գալով օտարներուն, երբ պատահական ոճրա – գործութեան մը կամ դողութեան մը Հանդիպին Հայու անունով,ա՛լ տուր որ կուտաս ,սիւնակներկր լեցնեն, բայց չեն յիշեր իսկ թէ Փիթոյեւ . կամ Թրուայա եւս Հայեր են:

Զարժե՞ր որ գոնէ մենք նախանձախնդիր ըլ – լանք մեր անուններուն համար : ՍՕՍԻ

Փոխադասնութեանց օրինագիծը

Պոլսոյ թերթերուն տեղեկութեանց համա – ձայն, փոքրամասնութեանց նոր օրինագիծը Ան – գարայի Ազգ· ժողովին պիտի ներկայացուի մօ – տերս: Ինչպէս հասկցուցած էր վարչապետը , այս օրինագիծը նոր տրամադրութիւններ պիտի պարունակէ բոլոր փոքրամասնութեանց համար, դիւրացնելով անոնց ներքին կազմակերպութիւնը : Օրինագծին վաւերացումէն վերջ, կարելի պիտի ըլլայ ձեռնարկել ընտրովի մարմիններու կազմու – թեան: Այն ատեն այս մարմիններուն պիտի վո – խանցուին Էվզաֆի եւ անհատ «միլէթվէքիլ»ներու (հոգաբարձու) յանձնուած բոլոր հաստատու – թեանց մատակարարութիւնը :

ՊՐԻՄԱՔԻՆ կը խնդրեն մեզմէ ծանուցանել թէ Պրոֆ· Դոկտ· Արմէն Վ· Ձերեճեան նշանակ – ուած է Պևլժիոյ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հո – գաբարձութեան ու Պրիւսէլի Հայ Մշակութային ընկերութեան կողմէ պատգամաւոր Նիւ Եորքի համագումարին (Մայիս 1—4):

«ԿԱՐՄ» ԵՒ «ԱՐՏԱՀԱՆ»,— Պոլսոյ «Վա – թան» թերթը ուրախութեամբ կ'աւետէ·— Ամերի – կայէն գնուած չոգենաւերէն «Կարս»ը դէպի Պոլիս ճամբայ ելաւ: Գալով «Արտահան» չոգենաւին, Ապրիլ 15ին նաւահանգիստ ժամանած պիտի ըլլայ: «Գասթմաունի» չոգենաւը ձիպրալթար հասած է: Նոյնպէս ձիպրալթար հասած է «Պաքըր» փոխա – դրանաւը :

ԱՆԳԼԻՈՑ ելմտական նախարարը ներկայա – ցուց պետական ելմտացոյցը, որ կը պատկերացնէ հաւասարակշռուած նախահաշիւ մը, առաջինը՝ տասը տարուան մէջ:Ոչ միայն հաւասարակշռուած է ելմտացոյցը, այլեւ 248 միլիոն սթերլինի ա – ռաւելութիւն մը կր ցուցնէ: Այս արդիւնքը ստա – նալու համար նոր տուրքեր պիտի հաստատուին եւ 25 առ հարիւր պիտի կրճատուի ծախսուտի ներա – ծումը: «Ջաւիէն աւելի կը ծախենք» ,ըսաւ նախարա – րը եւ մեր ծախսուտին 80 առ հարիւրը կր ներած – ուի Մ· Նահանգներէն»: Այս կարգադրութեամբ տարին 30 միլիոն տոլար պիտի խնայուի:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը առաջարկեց խորհրդարանին օրէնք մը քուէարկել, արգիլելով զէնք ծախել այն ազգերուն որոնք «ոչ–բարեկամա – կան » դիրք մը բռնած են Ամերիկայի հանդէպ: Նախագահր բացորոշապէս կը յայտարարէ թէ այդ եւս չեն կրնար զէնք եւ ռազմանիւթ ծախել առանց խորութեան, նկատի առնելով միջազգային կա – ցութիւնը: «Զէզոքութեան ներկայ օրէնքով Մ· Նահանգները զէնք պիտի ճարեն այնպիսի ազգերու որոնք կրնան Ամերիկայի վրայ յարձակիլ յետա – գային »:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ ԶԱԽՈՂԱ՞Ծ

Զօր. Մարշըլ կը տեսակցի Սթալինի հետ

Զորս Մեծերը չկրցան համաձայնութեան մր յանգիլ քառանդամ դաշինքի մասին, որուն ծրա – դիրը մշակուած է Ամերիկայի կողմէ, ապահովե – լու համար Գերմանիոյ զինաթափութիւնը եւ որ կրնայ տեւել 25—40 տարի: Զօր· Մարշըլ այս ձա – խողման պատասխանատուութիւնը ձգեց Պ· Մոլո – թովի վրայ, կծու ակնարկներով , եւ ժողովէն վերջ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ սպա – րապետ Սթալինի հետ (Ուրբաթ):Ամերիկ – եան պատուիրակը ճարահատ մէկդի դրաւ դաշին – քը եւ առաջարկեց քննել օրակարգի միւս հարցե – րը: Այնպէս որ ծրագիրը ջուրն ինկած է, եթէ Զորսմեծերէն մէկը չվերաբառնայ անոր քննութիւ – նը: Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց համամտութիւնը յայտնած էին ամերիկեան ծրագրին, բայց Մոլո – թով տարբեր ծրագիր մը ներկայացուց, հիմնա – կան փոփոխութիւններ առաջարկելով: Զօր· Մար – շըլ ուղղակի մեղադրեց Մ· Միւոլեան ներկայա – ցուցիչը թէ խափանարար ընթացք բռնած է, մէջ – տեղ դնելով այնպիսի խնդիրներ որոնց մասին կարելի չէ համաձայնիլ: Զօրավարը դիտել տուաւ թէ առաջարկուած հիմնական փոփոխութիւնները ոչ միայն կ'այլայլեն դաշնագրին հանգամանքը, այլեւ կը պատակաեն դաշնակիցները Գերմանիոյ մասին: «Այսպէս վիճելի խնդիրներ մէջտեղ դնելու ակներեւ փորձը չի նշանակեր դաշնագիր կնքել, չորս պետութեանց միջեւ»: Ցետոյ բացատրեց թէ հիմնական տարբերութիւններ կան Զորս Մեծերուն միջեւ, Գերմանիոյ ապագայ կառավարութեան ի – րաւասութեանց մասին, իսկ Պ· Մոլոթովի առա – ջարկներով այդ կառավարութիւնը իրաւունք պի – տի ունենայ գործարաններ վարելու ինչպէս եւ վա – ճելելու տնտեսական եւ քաղաքական կեդրոնա – ցում, «ինչ որ կրնայ տեւական սպառնալիք մր դառնալ խաղաղութեան համար»: Միեւնոյն ատեն Մոլոթով բացորոշապէս յայտարարեց թէ պիտի չհաւանի Գերմանիոյ տնտեսական միացման, մին – չեւ որ միւս պետութիւնները չընդունին իր առա – ջարկը հատուցումներու մասին (հատուցում վճա – րել նաեւ Գերմանիոյ ընթացիկ արտադրութիւն – ներէն): Զօր· Մարշըլ առանց վերապահութեան յայտարարեց թէ Մ· Միւոլեան բռնած այս դիրքր «դարձաւ արմատը մեր կրած դժուարութեանց եւ հիմքր չատ մր անհամաձայնութեանց»: Եւ աւել – ցուց — եթէ Պ· Մոլոթովի առաջարկած փոփո – խութիւնները ընդունուին, իրրեւ հիմք դաշնա – դրին, անկարելի պիտի ըլլայ որ եւ է համաձայ – նութեան յանգիլ եւ գործը յաւէտ տանիլ: Քառա – սուն տարուան համար նախատեսուած դաշնագիր մը պէտք է պարզ ըլլայ իր բովանդակութեամբ , եւ ոչ թէ խճողուած տնտեսական մանրամասնու – թիւններով :

Մոլոթով պատասխանելով, կրկնեց իր ա – ռարկութիւնները եւ առաջարկեց յանձնաժողով մը կազմել, քննելու համար ոչ միայն ամերիկեան ծրագիրը, իրրեւ հիմք, այլեւ խորհրդային հակա – առաջարկները եւ ուրիշ թելադրութիւններ: Պ· Պէ – վին յայտարարեց թէ իր կառավարութենէն ար – տօնուած է ուժ տալու Մ· Նահանգներու ծրա – գրին: Գալով խորհրդային առաջարկին, «Հինգ չաբաթէ ի վեր կը վիճաբանինք այս առաջարկնե – րու մասին, եւ հինգ չաբաթ վերջը կր խնդրեն մտնեւուր յանձնաժողովի մը յղել այս բոլոր խրթ – նդիրները: Եթէ այս է մեր ընելիքը, տխուր պատ – կեր մը պիտի պարզենք մեր ժողովուրդներուն առջեւ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԽՄԲԱԳՈՒԹԻՒՆ

Պ· Ռոզենպէրգ, Le Populaireի մասնաւոր թղթակիցը, որ մասնագէտ մըն է քաղաքական խըն – դիրներու, Մոսկուայէն կը հեռագրէ թէ «քառան – դամ դաշինքը մեռած է» եւ կ'աւելցնէ·— « եթէ Մոսկուայի խորհրդաժողովին ձախողումը կ'ա – ռաջնորդէ արեւմտեան խմբակցութեան մը կազ – մութեան, պատասխանատուն Մոլոթովն է: Ան ա – մէն բան ըրաւ ատոր համար: Կարելի է մտածել թէ քառանդամ դաշինքին ձախողումը կը նշանակէ նաեւ վախճանը Մոսկուայի խորհրդաժողովին: Քառասունեւութժամէ ի վեր այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Ռուսերը այժմ ձախողման խաղը կր խաղան: Մոլոթովի երէկուան եւ այսօրուան ճա – ռերը, խորհրդային մամուլին չէչոը երկու օրէ ի վեր եւ օտար լրագրողներու դէմ եղած յարձա – կումները խորհրդային մամուլին մէջ, կարծես կր ձգտին պատրաստել ռուսական կարծիքը եւ մա – նաւանդ արտասահմանի համակիրները կուսակցու – թիւնները յաջորդ··· «զգաստարարական» պայքա – րին, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի դրամատիրական պետութեանց դէմ »:

★ Զօր· Մարշըլ Սթալինի ներկայացաւ ընկե – րակցութեամբ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին եւ իր անձնական թարգմանին: Տեսակցութիւնը կարճ տեւած ըլլալով, կարծողներ կան թէ երկ – րորդ անգամ պիտի հանդիպին, յառաջիկայ շաբ –

(Յուրերթ շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

Ներգաղթողներու դժգոհութիւնները

Հայաստան ներգաղթած հայրենակիցներէ մի մասը դժգոհութիւններ է յայտնում իրեն համար ստեղծուած նոր վիճակ մը: Այս բանը յայտնի է արտասահմանում, բայց ոչ ոք չի ուզում խօսել դրա մասին հրապարակով: «Դաշնակցականների պրովակացիան է», ասում են մեր «յառաջդիմա – կանները» եւ դրանով փակում հարցը: Աւելի բա – րեմիտները, չժխտելով հանդերձ դժգոհութիւն – ների փաստը, գտնում են որ պէտք չկայ հրապա – րակով ղրաղուել այդ «փափուկ հարցով», որով – հետեւ ղրանից կարող է տուժել ներգաղթի գործը:

Ես չեմ բաժանում ոչ մէկ եւ ոչ միւս տեսա – կէտը: Նաեւ այս խնդրում իմ կարծիքն այն է, որ ճիշդը դեմոկրատական ճամբան է, այսինքն հար – ցի հրապարակային եւ ազատ քննութեան ու պար – զաբանութեան ճամբան, որով եւ մենք պէտք է ըն – թանանք: Ներգաղթի գործը ղրանից ոչ թէ կը տուժէ, այլ կը շահի, որովհետեւ հարցի ազատ քննութիւններ իրենց կը հանին ներգաղթի հակառա – կորդների մութի մէջ կատարած փորձերը՝ մաս – նակի երեւոյթի ընդհանրացումով վարկաբեկել ներգաղթի դաղափարը:

Բայց ճի՞շդ են տարածուած լուրերը եւ իրօք որ ներգաղթողների մի մասը դժգոհ է Հայաստան դնալուն համար: Ես հաւատում եմ այդ լուրերին ու պիտի անմիջապէս աւելացնեմ, որ... քնաւ չեմ վախենում հաւատալ այդ լուրերին: Հայրենակից – ների դժգոհութիւնները, որոնք, սակայն, չպէտք է ընդհանրացնել, միանգամայն բնական են: Դրանց պատճառները մի քանի են, որոնցից ամենագլխա – ւորը այն սխալ պրոպագանդն է, որ վարում են Սփիւռքի մի շարք թերթեր ու խմբակցութիւններ: Իւրացնելով մի շատ տարօրինակ սովորութիւն՝ դովել, չափազանցուած ձեւով դովել այն ամէնը ինչ որ իրենցն են համարում, այդ տարրերը ներ – գաղթի համար պրոպագանդ անելիս՝ միշտ էլ ներ – կայացրին Հայաստանը իբրեւ մի դրախտավայր եւ այնտեղ տիրող վարչաձեւը՝ գերծ որեւէ թերու – թիւնից: Դրա հետեւանքով կազմուեց ներգաղթո – ղի մէջ մի անճիշդ պատկերացում, որը երբ նա համեմատութեան մէջ դրաւ իրականութեան հետ եւ գտաւ անհամապատասխան նրան՝ հիասթափ – ուեց: Որքան էլ որ իւրաքանչիւր քննադատութիւն եւ, մանաւանդ, իրենց ուղղուած քննադատու – թիւն, համարեն «դաւաճանութիւն հայրենիքի դէմ», մենք չենք դադրի նրանց վերոյիշեալ սխալ դործելակերպը քննադատելուց ու մերկացնելուց: Եւ այդ պիտի անենք յանուն ներգաղթի, ապա – նորդուելով այն տեսակէտով որ ներգաղթի դործը ոչ թէ կր մնասի, այլ կը շահի դրանից:

Հայաստանի մասին ներգաղթողներին ամբողջ ճշմարտութիւնը ասելու անհրաժեշտութիւնը պայ – մանաւորուում է մանաւանդ այնտեղ տիրող վար – չաձեւի առանձնայատկութիւններով: Անդամ տն – տեսական, ընկերային եւ քաղաքական ընդհանուր դծեր ունեցող մէկ երկրից միւսը փոխադրուելիս՝ մարդիկ, առաջին ժամանակներում, դդում են ան – հաճոյ մի խորթութիւն: Իսկ Խորհրդային Հայաս – տանը, որտեղ տիրող վարչաձեւը միանգամայն տարբերւում է ներգաղթողների ապրած բոլոր եր – կրների վարչաձեւից, չէր կարող դդալի չդարձնել այդ խորթութիւնը: Ինքնախաբէութեամբ են դբաղւում այն միամիտները, որոնք կարծում են թէ իրենց պրոպագանդով կարողացել են ներգաղ – թելու արժանի համարուած բոլոր հայրենակիցնե – րին «սիրցնել» ոչ միայն Հայաստանը, այլ նաեւ նրա վարչաձեւը իր առանձնայատկութիւններով: Բուժուական երկրներում հասունցած մեր հայրե – նակիցները մէկ օրէն միւսը չէին կարող փարել խորհրդային վարչաձեւին եւ այդ ուղղութեամբ չէ որ պրոպագանդ պիտի տարուի ներգաղթողնե – րի մէջ: Պրոպագանդը ամենաչարը պիտի չանայ հաշտեցնել նրանց վարչաձեւի առանձնայատկու – թիւնների հետ, չեշտելով պետութեան դերակա – յութիւնը այդ վարչաձեւի նկատմամբ եւ բացատ – րելով այն պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են դարձրել խորհրդային վարչաձեւը Հայաստանի համար: Այսպիսի պրոպագանդի ենթարկուած հայրենակիցը, վստահ ենք, աւելի պակաս խոր – թուիթիւն պիտի դդայ Հայաստանում եւ աւելի քիչ դժգոհութիւն պիտի յայտնի:

Դժգոհութեանց մեծ մասն են տալիս մաս – նաւորապէս Հայաստանի տնտեսական վիճակը, ո – րի մասին ներգաղթողներին նոյնպէս ճիշդ դաղա – փար չի տրւում: Ճշմարտութիւնը ներկայ դէպ – քում ասելը որեւէ անպատեհութիւն չի ներկայա – ցնում մանաւանդ այն պատճառով, որ այդ տնտե – սական դժուարութիւնների մի խոշոր մասը առաջ է եկած բացառիկ պատճառներից եւ կրում է ժա – մանակաւոր բնոյթ: Անհերքելի ճշմարտութիւն է, որ ինչպէս աշխարհի բոլոր ծայրերում, նոյնպէս եւ Հայաստանում կեանքի պայմանները չափազանց դժուարացել են պատերազմից յետոյ եւ պատե – րազմի պատճառով: Դրա վրայ պէտք է աւելացնել, նաեւ այն զարհուրելի երաշտը, որ չորացրեց Ուկ – բայինայի բարերը դաշտերը: Աւելացնենք նաեւ

Զայն մը Հարաւ. Ամերիկայէն

ՄՈՆԹԿՈՒԻՏԷՕ (Ուրուկուէյ), 22 Մարտ (Յա – ռաջ),— 1946 Նոյեմբեր 19ին Պորտոյէն չոգենաւ նստայ դէպի Պրազիլիա: 24 օր ճամբորդելէ վերջ, հասայ Սէն Փաւլօ քաղաքը· առաջին գործս եղաւ մտնել հայկական չըլխանակի մէջ: Եւ ահա սրճարանի մը մէջ կր հանդիպիմ խումբ մը Հայե – րու: Հաղիւ պատմել սկսած էի Ֆրանսայի կեան – քը պատերազմի չըլխանին, խօսակիցներս հարցու – ցին.— Ինչո՞ւ հոս եկար, ինչո՞ւ Հայաստան չմնա – նեցար: Մենք արդէն արճանագրուած ենք, եւ այս տարի պիտի տանին մեզ: Պատասխանեցի թէ ո՛վ որ չուզեր երթալ Հայաստան, նա Հայ չէ, բայց ո՞ր տարուան պիտի սպասենք, որպէսզի խորհր – դային իշխանութիւնը բարեհաճէր ընդունիլ ա – նանց կուսակցական խորութեան: Ես այսօր ընտա – նիքս ձդած Ֆրանսա, եկեր եմ հոս իմ կամքով, կրնամ ուրիշ տեղ մը երթալ կամ վերադառնալ Ֆրանսա: Ահա պարոններէն մէկը դառնալով, — ուրեմն դուն Դաշնակցական ես...:

Վերջապէս Ուրֆացի հայրենակից մը, Ամմէն Ոսկերչեան, ձեռքէս բռնելով իր տունը տարաւ: Ես կը կարծէի որ այս ազատ երկրին մէջ անմի – ջապէս իրաւունք պիտի ունենամ գործի մը ձեռ – նարկելու: Բայց շատ սխալած եմ եղեր: Նախօրի – նաւոր ճամբով պէտք է մտնել Պրազիլիա: Որեւէ մէկը չի կրնար գործի մը մտնել, կամ գործ մը բանալ, նախ պէտք է քաղաքութեան թուղթ հանել, ի հարկէ պղտելով: Այդ անձնագրով չես կրնար գործաւոր ըլլալ, պէտք է բանուորական տոմս: Այս գործողութեան համար կառավարական բժիշկը պէտք է քննէ ամբողջ մարմինը: Անկէ վերջ, եթէ հաստատեն թէ կրնաս աշխատիլ, տոմ – սը կուտան:

Ուրեմն հոս եկողը եթէ մարդ չունի, պէտք է աչք առնէ երկու երեք ամիս պատիլ: Երկիր մտ – նելէ վերջ ազատ ես: Անհրաժեշտ չէ հպատակ դառնալ, բոլորը հաւասար իրաւունքներ ունին, բայց եթէ ուզես հպատակութիւն ձեռք բերել, տարիներու կը կարօտի:

Պրազիլիոյ մէջ Հայերու թիւը 5000ը չանց – նիր: Սան Փաւլօ քաղաքին մէջ կը հաշուուին 4000 հոգի, 1000 հոգի ալ կը գտնուին ուրիշ քաղաք – ներու կամ գիւղերու մէջ: Կարելի չէ մինչեւ իսկ սենեակ մը վարձու գտնել· պէտք է բաւական կա – րեւոր գումար մը տաս ներս մտնելու համար:

Պրազիլիան շատ ընդարձակ է տարածու – թեամբ· ունի 45 միլիոն բնակիչ: Տեղացին շատ ծոյլ է· օտարականներն են հրապարակը բռնողնե – րը: Հոս եկած Հայերը տեղական լեզուին տիրա – նալու համար բաւական դժուարութիւններ քաշած են, փողոցները ուտելիք ծախելով, իսկ գործ մը բանալու համար չափազանց ծանր են տուրքերը, եւ շատ օրինաւոր պէտք է ըլլայ: Օրինակ, դոր – ծատրի մը նկարը քաշուած առանձին տեղարկիմը մէջ: Երբ գործի սկսի առտուն պէտք է ստորագրէ այն տեղարկին մէջ, իսկ իրիկունը երբ գործը ձգէ, զարձեալ պիտի ստորագրէ:

Չափազանց սուղ են տունի կամ խանութի վարձքեր եւ ամէն ամիս կը վճարեն: Հոս տարեկան չեն պիտեր· տունի մը վարձքը երկու տեսնական համար միլիոնը մէկուկէս քոնդ է, որ ֆրանսական դրամով կ'ընէ 18 հազար ֆրանք ամիսը: (Մէկ քոնդը հազար կրէդոս է): Պարզ գործատե – րի մը աշխատանքի օրավարձքը 35—60 կրէդոս է: Կարելի չէ ընտանիք մը ապրեցնել, եթէ միայն մէկ հոգի կ'աշխատի:

Աղտոտութիւնը չափազանց տարածուած է: Թէեւ կառավարութիւնը արգիլած է, բայց չատե –

հղեղի իսկական աղէտը, որ փրթաւ մեր մայրա – քաղաքի՝ Երեւանի գլխին անցեալ տարուայ Մա – յիսի վերջերին, քանդելով 400 տուն եւ աւերելով ամբողջ փողոցներ: Ինչո՞ւ այս ամէնը գաղտնի պահել արտասահմանի հայութիւնից, ինչո՞ւ չա – սել ներգաղթողներին ու ընտանեպատրաստել նը – րանց Հայրենիք մեկնելուց առաջ, մանաւանդ, որ ինչպէս ասացինք, սրանք բոլորը ժամանակաւոր բնոյթ են կրում: Կարող ենք դեռ երկարել դժգո – հութիւններ առաջացնող պատճառների շարքը, բայց կարծում ենք, որ աւելորդ է: Եղած դժգո – հութիւնները, որ աւելի շատ հոգեբանական են եւ այդ պատճառով էլ ժամանակաւոր, որեւէ ձեւով չեն կարող վարկաբեկել ներգաղթի գործը: Եւ ի դուր են արտասահմանի որոշ խմբակցութիւններ անդիտակից տարրերի մարդկային թուլութիւնները, չափազանց դդայուն անձանց անմիջական ռեֆլեքսները եւ սխալ պրոպագանդի հետեւանքով եղած հիասթափութիւնները զէնք ծառայեցնում ներգաղթի դէմ: Եթէ դրանք անդամ հիմնաւոր լի – նէին, դարձեալ ոչինչ չէին ապացուցանի: Զկայ, այնպիսի մի երկիր, որ իր զաւակների շարքերում դժգոհների որոշ թիւ չունենայ: Բայց այդ դժգ – դոհութիւնները չեն կարող հիմք ծառայել արդա – րացնելու համար հականերգաղթային պրոպագան – դը: Հայ ժողովուրդը որոշել է ապրել իր միացեալ Հայրենիքում իբրեւ միաձոյլ ազգ եւ նրա այս ո – րոշումը անդարձ է ու անվերաբերելի:

(Ագդարար)

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Փոխադասանութեանց խնդիրը Թուրքիոյ մէջ

ԼՄԲ.— Վերջերս թուրք մամուլը նորէն կը բերէ փոխրամասնութեանց խնդիրը, առանց այդ բառին արժէքը ճանչնալու: Ահաւասիկ նմոյշ մը «Թասվիր»էն, ձեհատ Պապան ստորագրութեամբ (3 Ապրիլ)·

— Սուտ պիտի խօսէինք, եթէ ըսէինք թէ չհաւնեցանք վարչապետին վերջին գործունէու – թեան Իսթանպուլի մէջ: Եւրոպացի իսկական դի – ւանադէտի մը պէս, մեծ ջանքեր թափեց, իր կու – սակցութեան յաղթանակը ապահովելու համար: Նոյն պայքարը կը մղէ նաեւ Իզմիրի մէջ եւ թե – րեւս լաւ դիտէ այս գործը: Այս երկիրը այնքան ալ սովոր չէր այս ներեւոյթին, որով վարչապետ մը յաճախակի կը տեսակցի չհաւատդուռտղներու հետ եւ անոնց ցաւերը կը լսէ, գործավարները կր ղրկէ երկրին չորս անկիւնները, խօսք կ'ուղղէ ե – րիտասարդութեան եւ այլն:

Ձենք դիտեր թէ կուսակցութիւնները ի՛նչ կը մտածեն այդ մասին: Մեր անձնական խորհրդա – ծութիւնը այն է որ, այս երկրին մէջ փոխանակ «փոքրամասնութեանց խնդիր» մը յարուցանելու, իր ամբողջ իրաւունքներով եւ սոիպողութիւնե – րով, աւելի օգտակար կ'ըլլայ հաշուեյարդարի են – թարկել այդպիսի խնդիր մը:

Մինչեւ Րէճէպ Փէքէրի ճառը, այսինքն քա – ոորդ դարու չըլխանէ մը ի վեր Հայը կուսակցու – թիւնը հեռու պահած էր փոքրամասնութիւններր հանրային ծառայութիւններէ: Զպիտի բանը թէ սխալ գործած է իր այս ընթացքով: Անկախու – թեան պատերազմին յաջորդող օրերու մէջ, երկ – րին բարոյական թէ նիւթական կացութիւնը ոչ մէկ կերպով թոյլատու էր նման զբաղումի մը: Մինչդեռ այն ատեն մենք կարելիութիւն ունէինք փոքրամասնութիւնները մեր մէջ ձուլելու: Վարա – նեցանք առնելէ այդպիսի քայլ մը:

Ամերիկա ապրող Յոյն մը, Հրեայ մր եւ կամ Հայ մը ազգային եւ համայնական նպատակներ չի հետապնդեր, եւ իւրաքանչիւրը հոգի կուսայ իբր Ամերիկացի ապրելու համար: Մեր մէջ է որ այս – պէս չէ, ամէն ատեն տեսած ենք որ փոքրա – մասնութիւնները կ'ուզեն պահպանել իրենց զոյու – թիւնը, բաժնուիլ մեզմէ:

Օսմանեան կայսրութեան չըլխանին, փոքրա – մասնութիւնները ի պատուի էին եւ նոյնիսկ ի – րենցմէ փաշաներ ելան, նախարարութեանց ա – թոռներ դրաւեցին: Բայց երբ կայսրութիւնր փլաւ եւ Թուրքիա դարձաւ հիւանդ մարդը, անոնք դոր – ծի լծուեցան կռնակէն դարնելու համար: Ձենք ու – զեր այստեղ յիշատակներ քրքրել, եկած կերա – կուրին ջուր խառնել: Ճիշտ է որ Լոզանի դաշնա – դրին մէջ, փոքրամասնութիւնը իւրայատուկ իրա – ւունք մը ունի: Միայն թէ Թուրքիա փոքրամաս – նութեանց համար հանդիստի եւ անդորրութեան երկիրն է: Թուրքերն ալ իրենց չափ ցաւ կը զդան երբ իրենց դժգոհութիւն պատճառող դէպքեր կր պատահին: Երբ բարոյական ու նիւթական պար – տականութեանց մէջ հաւասարութիւն ըլլայ, բնա – կանաբար հաւասարակացրեալը աւելիվրաւ կը բաւա – ուի: Հետեւաբար, փոքրամասնութեան իրաւուն – քին տիրանալու համար, Թուրք հայրենակից ըլ –

րը իրենց տուներուն մէջ կը հաւաքուին եւ իրենց զաւակներուն առջեւ կը խաղան մէկը միւսը խա – բելով: Աչքերովս տեսայ փողոցի մր մէջ, ոտքի վրայ, 14 տարեկան տղաք փոքէր կը խաղային:

Հոս ալ երկու կազմակերպութիւններ կան,— Հ.Ց.Դաշնակցութիւն եւ «Ձակատականներ, հա – մայնավարներ, «Հայաստանասէր»ներու դրօշին տակ: Այս կազմակերպութեան մասին կարելի է շատ երկար դրել: Կը բաւէ ըսել թէ ինչպէս ուրիշ, դաղութներու մէջ, նոյն քաղիւէ աշխատանքները կը տանին,— հայութիւնը իբար ձդել: Ես ասկից տեսայ այս քաղաքին մէջ: Հ.Ց.Դաշնակցութիւնը իր համակիրներով կ'աշխատի օգտակար ըլլալ դա – ղութին, բոլոր ճակատներուն վրայ, — դպրոց, երդ եւն: Դպրոցի տնօրէնն է շատ համեստ աշխա – տաւոր մը, Պ. Յակոբ Զիլեան: Իսկ «Արմէնիա» երգչախումբի դեկավարն է Տօքթ. Վահագն Մի – նասեան, 30 տարուան փորձառութեամբ կրցեր է համախմբել հարիւրէ աւելի երիտասարդներ, եր – կու սեռէ: Ամէն կիրակի շատ գեղեցիկ կտորներ կ'երգեն ռատիօ–Արմենիայէն: Նոյնպէս Հայոց պատմութիւնը կ'աւանդեն պրազիլիական լեզուով: Կը խօսին կարող երիտասարդներ, ծանօթացնելով հայկական մշակոյթը: Հոս ալ ունինք Կ. Պոլսէր որուն չուրջը հաւաքուած են բաւական թիւով մր տիկիններ եւ օրիորդներ եւ որ օգնութեան կր հասնի անխտիր հիւանդին, չքաւորին: Հ. Ց. Դ. Վոսմեան կոմիտէն մասնաւորապէս կաշխատի փրկել նոր սերունդը: Երեք ամիս Սան Փաւլօ մնա – լէ վերջ, Մարտ 9ին մեկնեցայ Ուրուկուէյի մայ – րաքաղաքը, Մոնթեվիտէօ: Այնտեղէն ալ կըգրեմ, իրրեւ բաց նամակ բոլոր ընկերներուս եւ բարե – կամներուս:

ՅԱԿՈԲ ՀԱՅՑԱԳՈՐԾԵԱՆ

ԿԵՆՔԻՆ ՀՏՑ

(ՎԱՀԱՆ ՏԵ ՆԱԽԱԳԱՀ)

— Իսկ ինչպե՞ս է ընթանում ձեր առևտուրը։ Գոհացուցի՞չ է արդյոք ձեզ համար։

— Ոչ, ամենևին էլ ոչ։ Մենք ունենք մեր հաճախորդները, որոնք գալիս են մեզ մոտ ամեն տարի։ Բայց այս տարի նրանք քիչ գնումներ են անում։ Ես կարծում եմ, որ դրա պատճառը ընդհանուր տնտեսական ճգնաժամն է։ Ինչպես գիտեք, ամբողջ աշխարհում ներկայումս ճգնաժամ է տիրում։ Ամերիկայում, Անգլիայում, Գերմանիայում, Ֆրանսիայում, Իտալիայում, Ավստրիայում, Հունգարիայում, Չեխոսլովակիայում, Ռումինիայում, Հարավսլավիայում, Բուլղարիայում, Հունաստանում, Թուրքիայում, Պարսկաստանում, Եգիպտոսում, Հնդկաստանում, Չինաստանում, Ճապոնիայում, Ավստրալիայում, Նոր Զելանդիայում, Հարավային Աֆրիկայում, Արգենտինում, Բրազիլիայում, Չիլիում, Կանադայում, Մեքսիկայում, Կուբայում, Պորտո Ռիկոյում, Ջամայկայում, Հարավային Ամերիկայի մյուս երկրներ

թու։ Սթալինի հետ էին Պ. Մոլոթով եւ Մ. Նա – հանդներու խորհրդային դեսպանը ։

Ջօր. Մարշըլի տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ այնպիսի տանն մը երբ ահագին խնդիրներ իրար– մէ կը բաժնեն Ա. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները, — խնդիրներ Ծայր. Արեւելքի, Մէյերկրականի, Միջին Արեւելքի եւ աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ։

★ Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին ան – դամներէն Ճօն Ռէնքին (ռամկավար) Դշ. օրուան նիստին մէջ առաջարկեց անմիջապէս քննել դիւա– նագիտական յարաբերութիւնները Ա. Միութեան հետ։ «Մենք չենք կրնար կասեցնել համայնավա – րութիւնը եւ դիկտատուրան ամբողջ աշխարհի մէջ, խոհանոցի դիւանագիտութեամբ։ Համայնա– վարութիւնը ոչ թէ կառավարական դրութիւն մըն է, այլ ոճիրի դրութիւն մը»։

Ջօր. տր Կոլի հոսանքը անդամներ կ'առնանագրէ

Տեղական թերթերը կը շարունակեն թեր ու դէմ տեղեկութիւններ հրատարակել ջօր. տը Կոլի նոր կազմակերպութեան մասին, որ արդէն գործի ձեռնարկած է։ Երկու հաւաքատեղիներ բացուած են Փարիզի մէջ, եւ զօրավարին համակիրները կր հաւաստեն թէ հազարաւոր դիմումներ կը սպա – նան, մանաւանդ երիտասարդներէ։ Հազարա–ւորներ արձանագրուած են երկու օրուան ընթաց– քին, միայն մայրաքաղաքին մէջ։

Զօրավարին կուսակիցները կ'ըսեն թէ նոր կազ– մակերպութեան նպատակն է աջէ–համայնա– վար կուսակցութեանց՝ ընկերվարականներուն, ժողովրդականներուն եւ ու– րիշ ազատական եւ չափաւոր հոսանքներու վրայ, որպէսզի պահանջեն Սահմանադրութեան վերաքն– նութիւնը եւ աշխատին Ֆրանսայի համայքին բարձրացման, երկրի թէ արտասահմանի մէջ։

Համայնավար եւ ընկերվարական թերթերը հեգհեգ կը սաստկացնեն պայքարը զօրավարին դէմ, խմբագրականներով, քրոնիկներով եւ ծաղ– րանկարներով։ Համայնավար կուսակցութիւնը արդէն ձեռնարկած է «արթուն պահակներու» խումբեր կազմել ամէն տեղ, պաշտպանելու հա – մար հանրապետութիւնը ։ Իր պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», զօրավարին նոր կազմակերպութիւ– նը կը հռչակէ «գործիք անձնական իշխանութեան» եւ կը թելադրէ միացեալ ճակատ կազմել «նախա– գահական վարչաձեւին» դէմ։

Ժողովրդական Շարժումը, (M. R. P.) որուն անդամներուն մէջ բաղմաթիւ համակիրներ ունի զօրավարը, նոյնպէս քննադատական դիրք մը բո– նած է, թէեւ փափկանկատ։ Առջի օր իր պաշտօ – նաթերթը, L'Aube կը հարցնէր թէ Ֆրանսացի ժո– ղովուրդին Համախմբումը եթէ կը կազմուի բոլոր կուսակցութիւններէն վեր, իրականին մէջ սահ – մանուած չէ՞ Ֆրանսայի միակ կուսակցութիւնը դառնալու ։

Նոր կազմակերպութիւնը վճռած է չընդունիլ թունդ ազգայնականներ, ինչպէս եւ անոնք որ – ծակցած են Վիշիի կառավարութեան։ Դիմողները պարտաւոր են գրաւորապէս յայտնել թէ չեն պատկանած «ուեւէ հակաղղային կամ գործակից կազմակերպութեան»։

Առաջին օրերու արձանագրութեանց մէջ մե – ծամասնութիւն կը կազմեն երիտասարդները, դի– մադրական կամ աքսորական, ինչպէս եւ բազմա– թիւ այրեր եւ կիներ Ֆրանսայի միջին դասակար– գէն եւ արհեստաւորներէ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

650.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ պէտք են, դլուխ հա– նելու համար քառամեայ ծրագրին առաջին մասը։ Այս բանուորներուն 310.000 պիտի ճարուի օտա – րականներէ ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ պատմու– թիւնը կը հրատարակէն ամերիկեան թերթերը։ Այդ պատմութեան համաձայն, գաղտնի ժողով մը դումարած է Փրակայի մէջ, մասնակցութեամբ մարէշալ Թիթոյի (Եուկոսլաւիա), Տիմիթրովի (Պուլկարիա) եւ Տիկին Աննա Փոքերի (Ռումա – նիա), գերադոյն իշխանութիւն մը հաստատելու համար Պալքաններուն մէջ, անդամատելով Յու – նաստանը (Մակեդոնիա եւն.)։ Այս գաղտնի տե– ղեկութիւնները քաղած են դաշնակից պետու – թեանց ներկայացուցիչները։

ԿԱՅԱՂԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ գերապայ – ծառ Եոզէֆ Թիսօ, որ անկախ Սլովաքիոյ վար – չապետն էր գերմանական գրաւման շրջանին։ Ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցաւ նաեւ արտաքին նախարարը, Տուրքանսքի։ Կր վախ– ցուի որ խռովութիւններ ծագին, որովհետեւ Թի– սօ մեծ համարում կը վայելէ հաւատացեալ ժողո– վուրդին մէջ ։

ԿԱՅՈՒԵՑԱԻ Ռուտոլֆ Հօէս, Աուշվիցի դը – ժոխքին նախկին հրամանատարը, որ խոստով – նած էր թէ աւելի քան երկու միլիոն հոգի մեռ – ցուցած է, ինչպէս կ'ըսէր ամբաստանագիրը ։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՋՆՋՈՒԵՑԱԻ Իսալիոյ նոր սահմանադրութեան մէջ ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս չաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Société Savantes մէջ։ Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԻՕՀԼԼԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»։ Մուտքը ազատ է ։

Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժո– ղովը։ Կարեւոր օրակարգ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի հետ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ որոշած է «Ցարդանք»ի այդ մը կատարել Մեծ Հայուն ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴ – ԵԱՆի չիրիմին վրայ, իր մահուան 13 տարելիցին առթիւ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։

Ծաղկեպսակի դումարները կարելի է յատկա– ցնել այսկամ այնմիութեան։ Ժամադրավայրժամը 3ին, St. Pierreի դիմաւոր դուռը։

Մեծ պարահանդէս

Հայ Երիտասարդական Ընկերակցութեան (Հ. Բ. Ը. Մ.), Մարսէյլ Hôtel Splendideի մէջ, չաբաթ դիշեր, ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ։ Դեղարուես– տական խնամուած բաժին։ Հայկական, եւրոպա – կան պարեր եւ երգեր։ Առաջնակարգ նուագա – խումբ։ Այդերուն համար մուտքը դոյն հաղուստ պար– տաւորիչ, սահմանափակ տոմսերը ապահովել, 31 Bld. du Gommier, Mr. Cheghikian (Pharmacie)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ա ն ո ւ շ կ ր

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնա– ճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգափո – խութեան կայանին։ Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կող – մէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, դե– կավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ակհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քա – ղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy։ Մուտ– քը 100 եւ 75 ֆրանք ։

ԽՆԶՈՑԻ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Ցոյներու սրահը։ Մանրա – մասնութիւնները տեղին վրայ ։

ՀՈԴԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սամուէլեան կը ծանուցանէ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն որ յաւուրիկայ կիրակի յետ պա – տարագի հոգեհանդիստ պիտի կատարուի Ժան – կուժոնի Հայոց Եկեղեցիին մէջ իր ազգացեալ ա – մուսնոյն ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆի մահուան քա– ռասունքին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Հայկ Զաթիկեան 2000 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, իր ծնողքին հոգեհանգստեան տա – թիւ ։

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— ՄԱՑԻՍ 28Ը Լիոնի մէջ կը տօնուի Մայիս 31ին, չաբաթ իրիկուն, Salle Etienne Dolet 257bis, Rue Boileau ։

ԱՀՌԵԼԻ ՊԱՑԹԻԻՆ ՄԸ տեղի ունեցաւ Լո – ռիանի մէջ, երբ ընդհանրաճաշկերութեան փորձ կր կատարուէր, նոր պայթուցիկով մը։ Մեռան չորս կրտսեր սպաներ, վիրաւորուեցան 20 հոգի։ Ծան– րապէս վիրաւորուած ըլլալով, մեռաւ նաեւ նաւա– հանդիստին հրամանատարը, Ծովակալ Պարթ։

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻՆ կը հեռագրեն թէ 2400 հրեայ գաղթականներ հասան գաղտնապէս Հայֆայի նա– ւահանդիստը, բայց չոգենաւը կիպրոս քշուեցաւ։ Երկու հոգի սպաննուեցան։ Այս առթիւ վեց ժամ գործադուլ հռչակուեցաւ ։

530.000 ԹՈՆ ՑՈՐԵՆ պէտք է, բայը գոցելու համար մինչեւ նոր հունձք ։

ԱՔԼԵՔԻՆ կը հեռագրեն թէ կռիւները կը շա– րունակուին ապստամբներուն եւ կառավարական զօրքին միջեւ։ Թեսալիոյ շրջանին մէջ բնակիչնե– րը պարպուած են 320 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ եկած կալոցներու գողութիւն մը երեւան հանուեցաւ պաթինեալի կայարանին մէջ (Փարիզ)։ Արժէքը՝ երկու միլիոն ֆրանք։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Պաշտօնեաները հասցէներ փոխելով կ'անհետա – ցնէին ծրարները

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. «Զամալեան» խումբի վարչութիւնը վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ Կարտան – Պիվէրի Հ. Ց. Դ. «Նիկոլ–Դուման» խումբի, Նոր Սերունդի ընկեր ընկերուհիները, Կապոյտ Խաչի անդամուհիները եւ սանուհիները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Կարտան Պի– վէրի Հ. Ց. Դ. սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վոմեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կի– րակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւա – քատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Ց. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր շրջաններու ըն – կերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարական– ներու սրահը, 53 rue Grignan։ Ընկերներուն ներկա– յութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամա – տեսրով ։

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա – ճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Société Savantes, կը խօսի ընկեր Վ.Ա.Էի ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ՍԷՆԹ ԷթիԷՆ.— Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարական– ներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Վա – րանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պիվէրի Հ. Ց. Դ. Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ Մխիթեան Կ. վար– չութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ այս չաբաթ երե – կոյ ժամը ճիշդ 8ին, Société Savantesի F. սրահին մէջ, Փարիզի շրջանի հետեւեալ մասնաճիւղերու անդամները անխտիր, Փարիզ, Պուա Քոլոմպ, Ի– սի լէ Մուլինօ, Պանեէօ, Շավիլ, բոլորին ներկա– յութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԱՐՏԱՆ.— Կ. Խաչի անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Մխի – թեան տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս– օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Պար տիւ Կլոզ, 7 Պուլ. Տը Կոմիէ ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլեան եղեռնի 32րդ տարե– դարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին, Ապրիլ 20ին, Նորակառոյց դպրոցին սրահը։ Բանախօսութիւն եւ աւուր – պատշաճի դեղարուեստական բաժին ։ Եկեղեցիէն անմիջապէս վերջ ժամը 11ուկէսին ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ Է

Ճաշարան ԻՐԱՆ

Տնօրէնութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի
9 Rue Serpente, Paris (6) ՍԷն Միշէլի կեդրոնը
ԿԸ ԳՈՀԱՑՆԻ ԱՄԷՆԷՆ ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՆԵՐԸ։ ԱՆ– ԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ԴԻՒՐԱՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻ– ՆԵՐ, ԱՐԵՒԵԼ. ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ՝ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐՈՎ

Ուղադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**։ Զեր բոլոր պնդումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փա– փազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղոր– դակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՅԱԿՈԲ
ՄՈՐԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵԼԷՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտու – թիւնները ։

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տաբ. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 18 AVRIL 1947 Ուրբաթ 18 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5013–Նոր շրջան թիւ 622 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍԵՐ ԵՒ ՎԱԽԵՐ

Վերջին լուրերը նպաստաւոր կ'երեւան Թուրքիոյ համար: Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնախումբը Ապրիլ 15ին քուէարկեց նախագահ Թրումընի ծրագիրը, որուն համաձայն 400 միլիոն տոլար պիտի տրամադրուի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ :

Ներկայացին Յանձնաժողովն ալ իր հաւանութիւնը յայտնած էր վերջերս: Այս առթիւ հարիւրաւոր հարցումներ ուղղուեցան եւ լուսաբանութիւններ պահանջուեցան արտաքին նախարարէն եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներէ :

Ուրեմն ճամբան հարթուած է դրեթէ : Կը մնայ ընդհանուր քուէարկութիւնը, Երեսփ. ժողովին եւ Ներկայացին մէջ:

Ինչպէս ուրիշ Թրքանպաստ ձեռնարկներու առեն, այս առթիւ ալ բողոքի ցոյցեր սարքուեցան Նիւ Եորքի մէջ, մասնաւորապէս հայկական կազմակերպութեանց կողմէ :

Այս ցոյցերուն առաջին հեռագիրները հաղորդուեցան Թուրք Թղթակիցներու կողմէ, որոնք հեղնական սլաքներ արձակելով հանդերձ, խորապէս կը ցաւին որ Թուրքիան միջոցներ ձեռք չառնէր: Տխրահռչակ Թաւիլիի Թղթակիցը՝ ձկհամի Շահինկիրայ կը հեռագրէ Նիւեորքէն (8 Ապրիլ)·

— « Հայ կոմիտաճիները, որոնք կրցան փըրկուիլ հօրս ձեռքէն, կը գործածեն այն թոյնը զոր մինչեւ հոս փոխադրած են: Այստեղ անգլերէն լեզուով լոյս կը տեսնեն երկու հայերէն թերթեր (ՅԱՌԱՔ.:—Մէկը՝ Հայրենիք Ուիքլի), որոնք Ամերիկայի մէջ Հայաստանի մը հիմնելու ցնորքը կը սնուցանեն: Անոնք վերջին օժանդակութեան առիթ կ'ուզեն Ամերիկայի հանրային կարծիքը մեզի դէմ դարձնել : Կարմիր վտանգի գործակալները, որոնք լայն կազմակերպութեան մը տէր են, իրենց ափին մէջ առած են զանոնք : Երբ մէկ կողմէ բանուորական եւ համայնավար կուսակցութիւնները կը ջանան խափանել Ռուսիոյ դէմ ամերիկեան գործողութիւն մը, միւս կողմէ գաղտնի ձեռքեր Հայերը գրգռելով ցոյց մը կազմակերպել կուտան: Այն պահուն երբ Թուրքիոյ դէմ հոսանքը օրէ օր կ'աւելնայ, զարմանք կը պատճառէ մեր անշար – ժութիւնը »:

Բայց Թուրք Թղթակիցը աւելիս մըն ալ կը հաղորդէ.— «Հելլէններէն, ի տես մեր երկչոտութեան, ստանձնած են մեր պատուական պաշտպանութիւնը»: Ու վերջապէս կ'իմացնէ թէ Ամերիկայի «Ազգ· Խորհուրդը» դիմում կատարած է երեսփ. ժողովի Արտաքին Յարաբերութեանց յանձնաժողովին :

Հակառակ բոլոր նպաստաւոր նշոյլներուն, կը թուի թէ Թուրքերը որքան յոյսեր, նոյնքան այ վախեր ունին, ամերիկեան վարկի մասին:

Այսպէս, «Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն» երէկ հրատարակած էր ամերիկեան գործակալութեան մէկ հեռագիրը Պոլսէն :

Թղթակիցը, որ մօտէն հետեւած է Թրքական անցուդարձին, կը դրէ թէ կառավարական եւ ընդդիմադիր շրջանակները անհամբեր կը սպասեն Մ. Նահանգներու խորհրդարանի որոշումին, վախնալով որ կը մերժուի նախագահ Թրումընի առաջարկը:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամբողջ երկիրը համաձայն է արտաքին քաղաքականութեան մէջ, բայց նաեւ մտահոգ: Եթէ ամերիկեան խորհրդարանը մերժէ վաւերացնել 150 միլիոն տոլարի վարկը, ապահովելու համար 700.000նոց բանակին պահպանումը, «Ռուսիա այս պարագան տկարութեան նշան մը պիտի նկատէ Մ· Նահանգներու արտ· քաղաքականութեան մէջ » : Ուրիշ խօսքով, այս ձախողանքին վրայ, «պիտի աւելնայ ռուսական ճնշումը Տարտանէլի մէջ խարխխներ ստեղծելու մասին»:

Թղթակիցը կը բացատրէ թէ ամերիկեան օ – ժանդակութիւնը «մահու եւ կենաց խնդիր մը չէ Թուրքիոյ, ինչպէս Յունաստանի համար»: Բայց եւ այնպէս Թանկագին բարիք մը պիտի ըլլայ : Թուրքիոյ 1947ի ելմտացոյցին մէջ ծախք նախատեսուած է 400 միլիոն տոլար ,որուն իբր մէկ երրորդը ազգային պաշտպանութեան համար: Արդ, ամերիկեան վարկը դրեթէ պիտի զոյճ այդ ծախքը եւ կարելի պիտի ըլլայ մնացեալ դումարը յատկացնել ներքին բարւոքումներու :

Դեռ աւելի պերճախօս պարագայ մը, նոյնիսկ Թուրք ընդդիմադիրներու խոստովանութեամբ:

Շ·

ՕՐ ԸՍՕՐԻՆ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ԽՆԴՐԵՄ

Կ'ուզէ՞ք լինձի հետ կարդալ սա նախադասութիւնը,—

Ռեհնտգենոլոգիական — օնկոլօկիական ինս – տիտուտի էքսպերիմենտալ Ռակի բաժնում ...

Մի կարծէք որ դատ դատ տեղէ հասաքած եւ լրարու քով չարաց եմ այս բառերը:

Այդ մասնագիտութիւնը կը թողում անոնց որ ... : Ես պարզապէս կարդացի եւ ընդօրինակեցի «Սով· Հայաստան»էն (13 Մարտ, Դ· էջ): Միշտ ալ վախնալով որ կրնամ « հակահեղգղգիք» հա – մարուիլ :

Խնդրեմ, փորձեցէք ուղիղ կարդալ անգամ մը: Վա՛յ է եկեր ձեզի, եթէ կէս ճամբան մնաք: «Հակահայաստանեան» ճակատի մէջ պիտի արձանագրուիք եւ առնուազն տեստան մը պիտի տա – րագրէք, իբրեւ մեղայագիր :

Սկսայ սակայն տարակուսիլ, այս բոլորը զրի առնելէ վերջ :

Քանի որ ամէն բան անքննադատելի է խոր – հրդային աշխարհին մէջ, թերեւս աս ալ ուղիղ է մեր հայրենիքին սահմաններէն ներս :

Նոր լեզու մը մասնաւոր ծրագրով մը կեր – տուած է հոն, «բոլոր երկիրներու պրոլետարները» միացնելու համար: Մենք, պուրժուաներս, պէտք չունինք հասկնալու զայն :

Իսկ լաւ կ'ըլլար որ «Հայաստանասէր» եւ «Յառաջդիմական» ճակատներու թերթերն ալ այդ լեզուով խմբագրուէին :

Բարեկամ մը, որ թափանցեց միտքս չարչըրկող հանելուկին, կամաց մը բաւ.

— Ի՞նչ կը կարծես, Հայաստանէ դուրս հրատարակուած այս թերթերը կ'երթա՞ն մինչեւ հոն: Այդքան բարեմիտ մի ըլլար: Անոնք ալ ձերինները – րուն պէս չատ չատ մինչեւ Մատենադարանի վրիժէին կամ մասնաւոր «կոմիսար»ի մը կը յանձ – նուին :

Պիտի չհաւատայի լսածիս, եթէ այս խմաստով բացատրութիւն մը կարդացած չըլլայի «բարե – յոյս» թերթի մը մէջ: ՍՕՍԻ

Ամերիկեան խաղամ մը խարուխանդ

Ահռելի աղէտ մը Դ· օր առաջ ամերիկեան քաղաք մը, Թէքսաս Սիթի, համանուն նահանգին նաւահանգիստը, Մեքսիկայի ծոցին վրայ: Մեռելներուն թիւը կը հաշուեն 500էն մինչեւ 1200 , վիրաւորները՝ 2000—2500 հոգի: Վերջին լուրերու համաձայն, ամբողջովին քարուքանդ եղած է քաղաքը, որ ունէր 15—18.000 բնակիչ :

Աղէտին պատճառն է պայթիւն մը որ տեղի ունեցաւ Ֆրանսական Կուան Քան չոգենաւին մէջ : Այս չոգենաւը «նիթրատ ա'մոնեակ» բեռցած էր: Հրանիւթը բռնկելով, բոցերը տարածուեցան մինչեւ քաղաքին քիմիական արտադրութեանց գործարանները եւ քարիւղի երեք գետարանները: Այսպէս ամբողջ քաղաքը պաշարուեցաւ թունաւոր կազերով, որոնք կր տարածուէին մինչեւ շրջակայ դիւղերը: Ֆրանսական չոգենաւը այրելէ վերջ ընկղմեցաւ: Հրդեհը քարափէն տարածուեցաւ մինչեւ առեւտրական թաղերը: Զոհերու թիւը մեծ հղաւ անոր համար որ հարիւրաւորներ խոնուած էին քարափին վրայ, դիտելու համար չոգենաւին հրդեհը : Կառավարութիւնը արագօրէն կը պարպէ քաղաքին բնակիչները: Կ· Նայը անմիջապէս 225 հազար տոլար յատկացուց աղէտեալներուն :

Հայեր ալ կը բնակին Թէքսասի մէջ, որուն ամէնէն ծանր աղէտն է այս : 1900ին ալ թաթառ մը պայթեցաւ, եւ 5000—8000 բնակիչներ մեռան :

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ վեց չաբաթ տքնելէ վերջ, մէկ դրական արդիւնքի յանգեցաւ,— պատրաստել Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը: Մոլոթով , որ դանազան առարկութիւններ կ'ընէր, վերջին պահուն յայտարարեց թէ համաձայն է վերջացնելու դաշնագիրը:— Զօր· Մարշըլի եւ սպարապետ Սթալինի տեսակցութեան մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին : Անգլ· պատ – ուիրակութիւնը Լոնտոն պիտի վերադառնայ ե – րեքշաբթի օր :

ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Համայնավարները պիտի հրաժարի՞ն

Ուրբաթ օրը բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան դահլիճին մէջ, տեւելով հինգ ժամ: Ի վերջոյ մեծամասնութիւնը հաստատեց Մատա – կասքարի չորս պատգամաւորներուն ձերբակալ – ման որոշումը, եւ վերջ համայնավար նախարար – ները ձգեցին դաշին : Նոյն օրը վարչապետը սեղան մը սարքած էր Պ· Լէոն Պլումի ծննդեան 75ամեակին առթիւ, բայց Թորէզ եւ երկու ընկերները ներկայ չեղան, առարկելով թէ ուրիշ յանձնա – ռութիւններ ունին նոյն ժամուն :

Վիճաբանութեան դլխաւոր նիւթն էր Մատակասքարի խնդիրը: Համայնավար նախարարները կը պահանջէին անմիջապէս արձակել «Մալկաչնեբրու Վերածնութեան Շարժում»ին չորս անդամները: Մեծամասնութիւնը մերժեց , պահանջելով ընդել չորս ամբաստանեալներուն խորհրդարանական ապահարկութիւնը: Այս առթիւ պատրաս – տուած տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ չորս պատգամաւորները պատասխանատու են դաւադրութեան մը, որ պատճառ եղաւ մարդկային կորուստներու: Այս մասին երկար զեկուցում մը տուաւ դաղթային նախարարը, Պ· Մուրէթ, հաստատելով թէ չորս ամբաստանեալները ներկայ եղած են մարտ 27ին դումարուած ժողովի մը, որմէ վերջ ծագեցան Մատակասքարի խռովութիւնները: Նախարարը մասնաւորապէս չեշտեց թէ վայրագութիւններ գործուած են եւ թէ խռովութիւնները չատ աւելի լայն հանդամանք պիտի ունենային, եթէ կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուած չըլլային: Հին – դերորդ մալկաչ ներկայացուցիչ մըն ալ կասկած ծելի կը համարուի : Չորս ամբաստանեալներուն խնդիրը պիտի ներկայացուի Սղգ· Ժողովին եւ Հանրապետութեան Խորհուրդին (երկուքը մէկուն անդամ են, երկուքը միւսին) :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, վարչապետը չեշտեց թէ անհրաժեշտ է վեհոգի, բայց վճռական քաղաքականութիւն մը վարել, այլապէս պիտի կորսնցնենք Ֆրանսական Միութիւնը (դաղթավայրեր) : Մորիզ Թորէզ պատասխանեց .

— Վեհոգի եւ վճռական, բայց ոչ նեղացուցիչ, անաւոյդ եւ ատիկնականան քաղաքականութիւն: Ֆրանսական Միութիւնը կրնայ ապրիլ միայն փոխադարձ վստահութեամբ: Մենք մեծամասնութիւն ըլլալով, մեղի կ'իյնայ նախաձեռնութիւնն ստանձնել փարատելու բոլոր թիւրիմացութիւնները եւ պարտադրելու այդ վստահութիւնը:

★ Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ չնորհաւորել արտաքին նախարարը, Պ· Պիտօ, Մոսկուայի մէջ կատարած աշխատանքներուն համար : Յաղթութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Մարոքի կացութեան, զօր· տը Կոլի ձեռնարկին եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Թորէզի առաջարկով որոշուեցաւ եւ – րեք շաբաթ արձակուրդ չնորհել պետական պաշ – տօնեաներուն եւ առ այժմ անվտանգ պահել հացի բաժինէ չափը: Եօթը միլիոն կենդինար ցորեն պիտի պահանջուի արմտիքի միջազդային կազմակերպութենէն, տխլողաբար :

Համախմբում համախմբումի դէմ

Զօր· տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ Դ· օր եւ անմիջապէս դնաց իր հիմնած կազմակերպութեան կեդրոնը, խորհրդակցելու համար իր դործակիցներուն հետ : Համայնավար կուսակցութիւնը նկատի առնելով նոր շարժումին ծաւալումը, կը ջանայ նոյ նոր ցանց մը ստեղծել ամբողջ երկրին մէջ, հետեւեալ ազդարարութեամբ.— «Արթո՛ւն կաց եք»: Ուրեմն համախմբում համախմբումի դէմ, պաշտպանելու համար հանրապետութիւնը: Մորիս Թորէզ յատկապէս կը քաջալերէ հակակոլեան շարժումը, դործակցութեան հրաւիրելով ընկերվարականները եւ ուրիշ ձախակողմեան հոսանքներ : Զօրավարին մէկ ներկայացուցիչը երէկ յայտարարեց թէ միայն Սէնի նահանգին մէջ 12.700 հոգի դիմում կատարած են, նոր կազմակերպութեան շարքերը մտնելու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ասոնց մէջ կը գտնուին ներկայացուցիչներ բոլոր դասակարգերէն, եւ բաւական թիւով ընկերվարականներ : (Կուսակցութեան կեդրոնը կը հերքէ այս լուրը) : Կեդրոնի խմբակցութեանց անդամները կր թելադրեն չմտնել նոր կազմակերպութեան մէջ, որ կրնայ երկու հակամարտ ճակատներու բաժնել երկիրը

Թերթերը կը դրեն թէ զօր· տը Կոլ շարք մը լուսաբանութիւններ պիտի հաղորդէ մամուլի ներկայացուցիչներուն, Փարիզի կամ իր դիւղական մէնաստանին մէջ: Համայնավար կուսակցութիւնը ժողովրդական ցոյցեր կր պատրաստէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Մայիս 1ի տօնին առթիւ :

(Յաջորդ տառուածիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐԸ գործադուլ յայտարարեցին երէկ, քսանըչորս ժամուան համար, հրանիւթի յատկացումի պահանջելով :

Հ. Յ. Դաշնակցության ախտանիշերում

Գրող խոշոր ախտանիշներից մեկն էլ այն է, որ նա ոչ միայն ինքն է ստեղծագործում, այլև ուրիշներին է ստիպում ստեղծագործել։ Ինչպես ասում են, գրողը գրում է ոչ միայն գրելու համար, այլև կարդալու համար։ Ուրեմն, գրողը պետք է ունենա ոչ միայն գրող ընթերցող, այլև կարդացող ընթերցող։ Ընթերցողը, որ կարդում է միայն գրելու համար, ոչ թե կարդալու համար, ընթերցող չէ, այլ գրող։ Ընթերցողը, որ կարդում է միայն կարդալու համար, ոչ թե գրելու համար, ընթերցող է, այլ ոչ գրող։ Ընթերցողը, որ կարդում է և՛ գրելու համար, և՛ կարդալու համար, ընթերցող է և՛ գրող։

Ուրեմն, եթե մենք, Հ. Յ. Դաշնակցության ախտանիշերը ուսումնասիրելու համար, կարդում ենք նրա գրքերը, ապա մենք ոչ միայն ընթերցող ենք, այլև գրող։ Ընթերցողը, որ կարդում է գրքեր, որոնք գրված են ընթերցողների համար, ընթերցող է, այլ ոչ գրող։ Ընթերցողը, որ կարդում է գրքեր, որոնք գրված են գրողների համար, ընթերցող է և՛ գրող։

Ուրեմն, եթե մենք, Հ. Յ. Դաշնակցության ախտանիշերը ուսումնասիրելու համար, կարդում ենք նրա գրքերը, ապա մենք ոչ միայն ընթերցող ենք, այլև գրող։ Ընթերցողը, որ կարդում է գրքեր, որոնք գրված են գրողների համար, ընթերցող է, այլ ոչ գրող։ Ընթերցողը, որ կարդում է գրքեր, որոնք գրված են գրողների համար, ընթերցող է և՛ գրող։

Հ. Յ. Դաշնակցության ախտանիշերը ուսումնասիրելու համար, կարդում ենք նրա գրքերը, ապա մենք ոչ միայն ընթերցող ենք, այլև գրող։ Ընթերցողը, որ կարդում է գրքեր, որոնք գրված են գր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր մայրաքաղաք Երեւանը Ա. իշխանութեան տարիներուն վերաշինուեր, ընդարձակուեր, ան – ճանաչելիօրէն գեղեցկացեր եւ դարձեր է ՍՍՌ Միութեան ճարտարարուեստական, մշակութային քաղաքներէն մէկը :

Մեծ ու բարդ է Երեւանի քաղաքային անուն – սութիւնը : Այդ անուսութիւնը հմտութեամբ եւ օրինակելի կերպով ղեկավարելու, ինչպէս նաեւ քաղաքին փողոցները մաքրելու, բարեկարգելու եւ մշակութային տեսք տալու առաջարկին մէջ, մեծ գործեր ունին կատարելիք Քաղաքային Խորհուրդի Գործադիր Յանձնախումբը եւ Ջրմկայ խորհուրդներու յանձնախումբերը : Անոնցմէ այդ ուղղութեամբ մինչեւ հիմա անոնք որոշ աշխա – տանք կատարած են, սակայն այն վիճակը որ ներ – կայիս կը տիրէ Երեւանի մէջ, հեռու է գոհացու – ցիչ ըլլալէ :

Գարնանային օրերը սկսան Երեւանի մէջ, սա – կայն փողոցները պէտք եղածին չափ չեն մաք – րուած : Մասնաւորապէս անհանդուրժելի են Ա. – միրեան եւ Սվերդլով փողոցներուն վիճակը : Այդ փողոցներէն ամեն ամեն, պահ մը չես հաւատար որ դուն կը գտնուիս Երեւանի կեդրոնական մա – սին մէջ : Փողոցներու աղտոտութենէն կարելի է եղրակացնել, թէ իր անուսութիւնը որքան դէշ կերպով կը վարէ Սպանդարեան շրջ. խորհուրդի գործադիր մարմինը : Նոյն վիճակը կը տիրէ նաեւ Լէնինի, Ալավերտեանի, Կնունեանց փողոցներուն մէջ : Հակառողջապահական է Պարոնեան փողոցը : Եւ այս բոլորը այն պարզ պատճառով, որ Կիրովականի գործադիր խորհուրդը պէտք եղած չափով չի զբաղիր իրեն յանձնուած շրջանի անուսութեան խնդիրներով :

Մաքքի եւ կարմիր բանակի փողոցներուն վի – ճակը զայրոյթ կ'առթէ : Երեւանի Քաղ. Սովետը այս բոլորը պէտք է ժամանակին ուշնէր ու քա – զաքին մաքրութեան եւ բարեկարգութեան համար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէր : Մինչդեռ թէ Քաղ. Սովետը, թէ Շրջ. Խորհուրդները անթոյ – լատրելի կերպով մոռցեր են կատարել այդ աշխա – տանքները : (Ամփոփուած «Ս. Հայաստան»էն, 19 Մարտ) :

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՆԵՐՈՒ

մէութիւնը կազմակերպած է ցուցահանդէս մը, բաղկացած արտասահմանէն Հայաստան վերա – դարձած 16 կերպարուեստագէտներու գործերէն : Մասնակցողներուն մէջ կան արձանագործներ, գեղանկարիչներ, արձաթագործներ եւ դորգա – գործեր : — Գ. Ահարոնեան, Գ. Քանդահարեան, Գալենց, Աճատրեան, Օ. Վարդանեան եւուրիշներ :

ՊԵՏԱԿԱՆ Թատերական Թանգարանի ձեռա – կիրներու մէջէն գտնուած է Թատերագիր Շիր – վանզատէի «Իշխանուհի» Թատերդուբիւնը չորս գործողութեամբ, զոր այրուած կը համարուէր :

ԹԱՒԻՒՆի ՇՐՋԱՆի Ազարակ գիւղի կոլխոզնե – րու եւ անասնապահական ագարակներու գնա – վարներու ինչպէս նաեւ բանուորներու անուեր – թեան հետեւանքով, մկկուկէս ամսուան ընթացքին անասուններու անկումը մեծ չափերու հասած է : — կորսուած են 123 այծ, 93 ուրիշ այծեր նիհարու – թեան պատճառով վիժած են : Կենդանիները այն – քան հիւծած են, որ ամէն օր անպակաս են վիժու – մի դէպքերը, մասնաւորապէս ոչխարներուն եւ այծերուն մէջ : Մարտ 1էն մինչեւ 12, օրական մի – ջին հաշուով 7—8 մանր եղջերաւոր անասուններ մեռած են : (Ս. Հայաստան, 21 Մարտ) :

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ՍԱՆ–ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Մէն–Լուի Հ.Յ.Դ. Ակնունի են – թակոմխէն եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղը օղ – տուելով ընկ. Շ. Նարդունիի ներկայութենէն, սարքած էին հրապարակային բանախօսութիւն մը Ապրիլ 9ին, գիւղի մատուռին մէջ : Սրահը լեցուած էր վերջին քաղմութեամբ :*

Բացումը կատարեց ընկ. Գ. Փիլիկեան ներ – կայացնելով «Հայ Բոյժ»ի խմբագիրը եւ հայ դպրա – կանութեան նոր սերունդի լաւագոյն ներկայացու – ցիչը, Շ. Նարդունին, որ երկար ու գառն ղրկանք – ներով եւ իր հզօր կամքով կրցած է հասնիլ մտա – ւորական բարձր մակարդակի մը :

Ընկեր Նարդունի պարզելով մեր հնամեայ ցե – ղին պրական, գեղարուեստական, ճարտարարուես – տական, գիւղատրական, եւ այլ ստեղծագործու – թիւնները, վերջերէն անդրադարձաւ մինչեւ մեր օ – րերը զօր. Բաղրամեաններու, Ժուկակայ Իսահակ – եաններու եւ Ա. Հայաստանի մէջ ներեան եկած բո – լոր արժէքներու մասին, յայտնելով թէ կարելի չէ լուծել այս յատկութիւններով օժտուած ազգ մը : Կոչ ուղղեց մտաւորականէս երիտասարդու – թեան բլլալ հպարտ իրենց հայկական ծագումով, լաւ սորվիլ մեր լեզուն, ուսումնասիրել մեր պատ – մութիւնը եւ մեր մշակոյթը ծանօթացնել օտար – ներուն :

Խօսելով նաեւ տարագիր բազմութենէն հա – մար արտասահմանի մէջ վերջին քառորդ դարու ընթացքին կատարուած աշխատութիւններու եւ հայրենիքի հանդէպ մեր պարտականութիւններու մասին, պարզեց Հ.Յ.Դաշնակցութեան դերը եւ խոստացաւ ձաղկել կարդ մը մարդիկ որոնք Հա – յաստանը նկատելով իրենց առանձնաշնորհը, կը խեղաթիւրեն հայ ժողովուրդի պատմութիւնը եւ կը փորձեն արատաւորել անոր ամենահպարտաբեր տարրը :

Բանախօսը ի վերջոյ պատասխանելով կարդ մը հարցումներու, յայտնեց թէ Հ.Յ.Դաշնակցութիւ – ն ներառնելով հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի չահը որեւէ վարդապետութենէ՝ միշտ կը ջանայ դպրութիւններու մէջ ստեղծել համերաշխ մթնոլորտ մը եւ պատրաստ է գործակցիլ որեւէ կազմակեր – պութեան, պարկեշտ ու անչահախնդիր Հայերու հետ, պայմանաւ որ հաւասարապէս յարգուին իր անժխտելի իրաւունքները :

Այս խօսքերը ընդունուեցան երկարատեւ ծա – փերով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորու – թեամբ :

Աստիկ Աշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 13 Ապրիլ.— Կիրակի, 13 Ապրիլ, լաւագոյթի գիւղաքաղաքը կը մեկնէին U. S. A.ի ե – զանակի ախոյենական վերջին մրցումը (½ final) կատարելու մեր անմոռան մինիմները, որոնց կ'ըն – կերանային իրենց տարեկից ընկերները : Կիրակի Վալանս քաղաքը զրօշազարդուած էր, եւ մեծ ոռն մը կը էր, զարնանամուտի նուիրուած (Corso Fleuri), տոնական հաղարաւոր տեղացիներ փողոց թափած էին : Բայց եւ այնպէս մեր կառքը մինչեւ բերանը լեցուն կրոսեր եւ մինիմ տղաքներով :

Ժամը 3ին, սկսաւ մրցումը, մեծ բազմութիւն մը լեցուած էր դաշտը : Մեր անոմոն մինիմները, L. U. S.ին յաղթեցին 6—0 :

Այսպէս, առաջին կիսախաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ 3—0 : Երկրորդ կիսախաղին մեր տղաքը սիրապահեցին, յարդանք եւ հիացում պարտադրելով տեղացիներուն : Ուրեմն երկրորդ կիսախաղն ալ վերջացաւ մերոնց յաղթանակով, 3—0 : Այս առթիւ Տոմ Արաէչի Ֆէտէրասիոնին ներկայացուցիչը բարձրանալով յայտարարեց թէ, U. S. A.ի երիտ. խումբերը, Cadet եւ մինիմ չահե – գան ախոյենական տիտղոսը, կատարելադործուած մրցումով : Շնորհաւորելի էին Գրիգորեան, Մար – տիրոսեան, Քէամէճեան, Քէչիչեան, Սարոյեան, որոնք աչքառու խաղարկութիւն ունեցան : Սըր – տանց շնորհաւորելի էին ամէնքը, եւ իրենց մարթ – չը, Պ. Գրիգոր Մելոռնեանը : Այսպէս 1947ի չըր – ջանին, Վալանսի Հայ Մարզականին Junior Cadet եւ մինիմ կը տանեան Տոմ Արաէչի ախոյենական տիտղոսը :

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Ձեր կայացուցի , չեմ ալ ներկայացներ Լ. Ս.ի գիրքը : Այսկա ուրիշներ զրին ու կ'ըսեն : Ու կ'ը – սեն մեզի անձանօթ դեղեցկութեամբ, ազատու – թեամբ ու բարձրութիւնով : Ու աւաղ, այդ գրքին մէջ թելադրուած են ուրիշ ալ բաներ, այնքան աղեխարշ իրաւութեամբ մը, թուրքէն դուրս, մեր իսկ արեան ճամբաներէն քալող, երբ մոռցած ան – մոռանալին, մենք մեր բոլոր յիմարութիւնները կրկէս կը նետենք իրար կործանելու համար :

Իմ հ.ջերը կը գրուին չատ աւելի հեռահայեաց նկատումներով, որքան չատ աւելի խորունկ կըս – կիծով մը : Մեր ամէնէն ահաւոր ողբերգութիւնը մեր իսկ ապիմաստութեամբ, երբ մենք կը յայտա – րարենք «արդիլուած գօտի», անցելապաշտու – թիւն, «շօվինիստական ռամանթիզմ», հարկադրա – բար մեր դրողները կը պահենք օտար այդ անցեա – լէն : Սխիւռքը չատ չատ օրաթերթ, ժամն վէպ, մասալ կամ հայհոյութիւն կրնայ անուցանել իր մամուլով : Կարդացի Սիրասի ստորագրութեան տակ «Ա. Հայաստան»ի մէջ առաջարկութիւն մը ա – ղէտին դառնալու : Բայց առաջադրումէն գործա – դրումը ճամբան երբեմն կը կորուի անդունդնե – րով, ինչպէս անձնապէս ես առի փորձը «Մնացոր – դաց»ի առիթով : Կը մտածենայ 15 տարին, երբ իմ կամքը տրաման նուաճելու, բախեցաւ ամէնէն կամքը տրաման անսրտութեան : Հիմա աղէտը այ անմարդկային անսրտութեան : Հիմա աղէտը այ դուրս է իմ ուժերուն հասողութենէն, ու ես հաշ – տուած եմ գոյն ինձի հետ հող իջեցնելու իմ ճակա – տագրին : Կրնա՞մ ինձի յատուկ անկեղծութեամբ մը ինքզինքս սիրիտւա զրալ վաստին առջեւ, կը հարցնեմ ձեզի Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորին, այսինքն հաւատալօրին, երբ սիրտս պիտի զադրի եւ իր ամօթանքէն ու հայոց հայրենիքը պիտի խանդավառուի այդ մօտիկ անցեալը վերարտա – դրելու այն կիրքով, վճռականութեամբ որոնք ա – նիկա պարզեց Հայոց ժողովուրդին ոտքին հզոր ամուր ընելու, հոնաւաղանիելովսիրտքինուժերը :

Մինչ այդ, Լ. Ս. կը մնայ մօտիկ ու դեղեցիկ կարելիութիւն եւ իրականութիւն : Անիկա աղատ է երկու դժուարութիւններէն : Իր առջեւ, բա՛ց, ի – րաւ մարդերու եթէ ոչ հայրենիքը, զէթ՝ կրկէսը ուր արեւմտեան քաղաքակրթութեան ամէնէն պըր – բատան ձայները, կարօտները, կիրքերն ու սար – սուռները պիտի չամշնան իրենց հաչտ : Հետ – գհետէ : Գիտեմ թէ ինչ կըսեմ : Անդլերէնը երկար աուն վաճառականական, դիւանագիտական դաղտնի դործառնութեանց բարբառըvéhiculeը ըլ – լալէ կարծես թէ յղնած, կը փորձէ դարձ մը մշակութային իր բարձր դերին առաքելութեան : Զեմ ընդհանրացներ անորոշ յաղողուածքներ : Օ'Նէյլի Թատրոնը որմէ Էլէֆթրան Փարիզ պարապ սրահ մը դիմաւորեց, կանչուած է, կը հաւատամ, Թատրոնը փրկելու քաղքենի մեղկութիւններէն : Անդլերէնը գտնելու վրայ է չէտը իրաւ մարդ – կութեան, ան դերազանցապէս մարդկային լրջու – թիւնը, քաղցրութիւնը որոնք Թոլսթոյով, Տոյս – թոյովոքիով, Չեխովով Թատանցում ունեցան ժո – ղովուրդներու հոգիէն ներս : Վաղուան աշխա՞րհը : Անշուշտ, երբ դրամը դադրի իր յուսուածքէն, աշ – խատանքը ազատագրուի իր բռնութենէն, հոգի դառնայ ազատ ստեղծումին անհուն արգանդը ու անոր վրայ մարդերուն միտքը գեղեցկութեան ու ծաղկի վերածէ մութ ուժերը անդունդներուն : Ու այդ աշխարհին մէջ պիտի տրուի,— ու չի կը – նար չարուիլ — մեղի հսկայ պայքարը ընդդէմ տառապանքին, արիւն թափելու անասնութեան, այդ անասնութիւնը մշակոյթի բարձրացնելու ո – հիրին որով մեղաւոր կը մնան ժամանակակից մեր մեծ մշակոյթները : 1915էն մինչեւ այսօր մեր հպարտութիւնը կազմող երեք մեծ մշակոյթներ փոխն ի փոխ պսակեցին անասնութիւնը : Լ. Ս.ի ու նմաններուն գերադանց առաքելութիւնը այդ ա – հաւոր մեղքը սրբագրելու, մարդոց հոգիները : Զարիքին դէմ կռուելու գերազանց եղանակն է ա – նոր սարսափին հաւասարումը , բոլոր մարդ անու – նին արժանի արարածներուն ամէնէն նուիրական հոգեառնութիւնն եւ ոչ թէ այսօրուան մեր տեսա – ծին նման ներքինի զղուչաւորութեամբ մը լքել պայքարը, պիղատոսել, ու ոճիրը գլուխ հանած ըլլալու այնքան անորակելի արարքը բարձրացնել քաղաքակրթական փառքի :

Կ'արժեւորեմ Լ. Ս.ի ներկայ հատորը — իր անառարկելի յաղողուածքէն դուրս ու անդին — իբր փարթամ, բայց այլապէս պատասխանատու սկզբնաւորում մը, այն չատ իրաւ, չատ մեծ ու սրբազան, իր բառերովը՝ մայր–եկեղեցի մը ըլ – լալու սահմանուած աշխատասիրութեան որ պիտի դառնար դերադոյն պսակը ոչ միայն իր դրական ասպարէզին (մեծ կատոյցները Ֆր. եւ Ի. դարե – րու իրաւ վէպէն, Պալզակ, Տիքընզ, Թոլսթոյ, Տոյսթոյովսքի, Բրուսթ) այլեւ պիտի ազատագրէր Թերեւս մարդոց մէկ մասը իրենց մեղապարտ, ա – կամայ նենդութենէն, հանդէպ իրենց խորագոյն խղճմտանքներուն : Աղբար Թովմասի տնակը, դէր – պուած ըլլալուն հակառակ, քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ աւելի է քան Թուական մը : Սիւրմէլեան պարտաւոր է մտածել այդ բարերա – րութեան : Իր երիտասարդութիւնը — ըսել կ'ու – զեմ՝ աշխատանքի ընդունակութիւնը — , զմայ – լելի կերպով Թարմ մնացած իր ղղայնութիւնն ու ղղայրանքները, մանաւանդ անհատասրելի, ան – փոխարինելի իր հոգեկան փորձառութիւնը — Թող Տէրը խնայէ ձեղի անոր կրկնութիւնը նոյնիսկ իր դժոխքին մէջ— ու նոյնքան հզօր իր ապրումները տուեալներ են որոնք ի յառաջադունէ կ'ներաչա – ւորեն իր ձեռնարկին յաղողուածքը : Հին գիրքերը կըսեն, «որ ի սակաւ հաւատարիմ է, հաւատարիմ է եւ ի բազմին» :

Ց. ՕՇԱԿԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՆՕԹ ԵՐԱԺՇՏԱԿԻՏ Արամ Խաչատրեանի Concertoն տրուեցաւ երկուշաբթի դիշեր ժամը 9ին, Chaine Parisienneի վրայ: Խօսնակը զայն ներկայա – ցուց իբրեւ «սովետ երգահան»: Երկրորդ անգամն է որ Փարիզի անթելը կը հաղորդէ հայ հնղինակին այս կտորը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՑ համար առա – ջարկուած օգնութեան ծրագիրը վաւերացուեցաւ Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովի արտաքին յա – րաբերութեանց յանձնաժողովին կողմէ: Տասներ – կու հոգի թեր քուէարկեցին, երեք անդամներ ձեռնպահ մնացին, իսկ տասը հոգի բացակայ էին:

ԿԱՒԱՂԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՆ, Պաղեստինի Ակրա քաղաքին մէջ (Աքեա), չորս հրեայ մահապարտ – ներ, որոնց խնդիրը կը քաջքշուէր ամիսներէ ի վեր: Այս առթիւ արտակարգ միջոցներ ձեռք առ – նուած էին ամբողջ Պաղեստինի մէջ: Երուսաղէմի, Թէլ Աւիվի եւ Հայֆայի 400—600000 հրեաներուն հրամայուած էր տուներէն դուրս չելլել Դշ. գի – շեր: Միեւնոյն ատեն խստութիւններ ձեռք առ – նուած էին Լոնտոնի մէջ: Հրէական կոմիտէն կը սպառնար վրէժ լուծել, մէկի դէմ տասը սպաննե – լով եւ օդր հանելով կառավարական չէնքեր: Կա – խաղաններէն երկու ժամ վերջը պայթուցիկներ դտնուեցան գաղթային նախարարութեան կիներու սրահին մէջ: Այս առթիւ կը փնտռուի կին մը: Ուրիչներէ անգլիական դեսպանատան մէջ ալ դղուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան:— Գլխա – ւոր մահապարտը, Տով Կրունըր, 33 տարեկան, որուն համար բարեխօսութիւններ եղած էին Մ. Ամերիկայէն, կախաղան բարձրացաւ արիաբար, հրէական քայլերգը երգելով: Կէս ժամ վերջը կախուեցան միւս երեք մահապարտները, նոյնպէս աղդային երգեր երգելով:

ԻՐԱՔԻ բրիտանական զինուորները պիտի հե – ռանան տարին չվերջացած: Մի խմբակ օգաչու զին – ուորներ պիտի մնան, համաձայն 1930ի դաշնա – գրին:

ՄԱՌՇԱԼ ՄԻԼԼ, Գերմանիոյ օդանաւային վարիչը, որ55տարեկան է եւ կը դատուէրերկար ա – տենի ի վեր, Դշ. օր յանցապարտ յայտարարուե – ցաւ Նիւրընպէրկի տաճանին առջեւ, իբրեւ պա – տերազմի ոճրագործ: Վճիռը պիտի արուէր երէկ:

ՀԻՆՐԻ ՈՒՈԼԸՍ, Մ. Նահանգներու նախկին առեւտրական նախարարը, որ Փարիզ կը սպասուի ապրիլ 22ին, իբրեւ «ստախօս» ամբաստանուեցաւ Ամերիկայի դատական նախարարին կողմէ: «Ո՛վ որ Եւրոպայի ժողովուրդներուն կ'ըսէ թէ Մ. Նա – հանգները աշխարհակալութեան եւ պատերազմի քաղաքականութիւն մը կը վարեն Ա. Միութեան դէմ, սուտ կը խօսի»:

ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ տեղի ունեցաւ Մոնթէ Քարլո – յի ծովափը, երբ կը նորոգուէին բաղնիքները եւ աւազանները: Երկու բանուորներ մեռան, երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան, ուրիշներ այ թեթեւապէս: Գերմանական ական մը պայթած էր:

ԱՄԻՍԸ ՄԻԱՅՆ ԵՐԵՔ ԼԻՏՐ (չիչ) գինի պի – տի բաժնուի մեծ քաղաքներու մէջ: Ուրիչ տեղեր պակասը պիտի լրացնեն զարեջուրով:— Մինչեւ ապրիլ 20 պիտի բաժնուի 175 կրամ պահածոյ միս ապրիլի DC, 200 կրամ DM կարօնով: Իսկ եչ. օրէն սկսեալ 100 կրամ թարմ միս SL կարօնով:

Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մանճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3ին 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, դեպարուեստական բա – ժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սա – մուէլ եւ Պարսամեան գրատուները, ինչպէս նա – եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայքի հայ հասա – րակութիւնը՝ այս կիրակի, հանդիսաւոր քառա – ճայն պատարագին, որ պիտի կատարուի, բոլոր հայ նահատակներու յիշատակին, Ապրիլեան հա – մազգային ազատօնին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի 20 Ապրիլին, յետ պատա – րագի, ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ Հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ:

Այրի Տիկին Ն. Օհանեան եւ զաւակները կը հրաւիրեն իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր յի – շատակը յարդողները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլեան եղեռնի 32րդ տարե – դարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին, Ապրիլ 20ին, նորակառոյց դպրոցին սրահը: Բանախօսութիւն եւ աւուր – պատշաճի դեղարուեստական բաժին: Եկեղեցիէն անմիջապէս վերջ ժամը 11ուկէսին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»: Մուտքը ազատ է:

Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժո – ղովը: Կարեւոր օրակարգ:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի հետ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ որոշած է «Ցարգանք»ի այդ մը կատարել Մեծ Հայուն ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴ – ԵԱՆի չերիմին վրայ, իր մահուան 13 տարելիցին առթիւ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Ծաղկեպսակի գումարները կարելի է յատկա – գրել այդկամ այնմիութեան: Ժամադրավայրժամը 3ին, St. Pierreի գլխաւոր դուռը:

Բացման հանդէս

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.Ի

Ապրիլ 27ին, կիրակի ժամը 4ին, Սորպոնի Amphithéâtre Richelieuի *մէջ, սիրայօժար մասնակ – ցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու:*

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ

Տոմսերը կը ծախուին Ուսանողական Տան մէջ, (57 Bld. Jourdan), *դրատուներ Բալուեան, Պար – սամեան եւ Սամուէլ եւ Հանդէսին օրը՝ սրահին դռան առջեւ: Գին տոմսերու՝ 150 եւ 100 ֆրանք:*

Պ. ՍՄԲԱՏ ՏԷՕՎԼԻԹԵԱՆ կարեւոր նամակ ունի Եգիպտոսէն: Դիմել Փարիզի Հայոց եկե – ղեցին:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Մատակա – բարէն եկած փոխ – տեղակալը:

Մեծ պարահանդէս

Հայ Երիտասարդական Ընկերակցութեան (Հ. Բ. Ը. Մ.), Մարսէյլ Hôtel Splendideի *մէջ, շաբաթ դիշեր, ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ: Գեղարուես – տական խնամուած բաժին: Հայկական, եւրոպա – կան պարեր եւ երգեր: Առաջնակարգ նուագա – խումբ: Այրերուն համար մութ զոյն հագուստ պար – տաւորիչ, սահմանափակ տոմսերը ապահովել, 31* Bld. du Gommier, Mr. Cheghikian (Pharmacie):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒՄ

Ա ն ու շ ը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնա – ճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգափո – խութեան կայանին: Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կող – մէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, զե – կավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45էն, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, *քա – ղաքապետարանին դէմ,* métro Mairie d'Issy: *Մուտ – քը 100 եւ 75 ֆրանք:*

ԽՆԶՈՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Ցոյներու սրահը: Մանրա – մասնութիւնները տեղին վրայ:

TAM-TAM
BAR RESTAURANT

(Տնօրէն Պ. ԿՐԷԿՈՒԱՌ)
28, rue St. Séverin, Paris (V)
Métro: St. Michel **Tél. Odé. 34-83**

Հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական ընտիր ճաշ: Աղանձերներու ճոխ զանազանութիւն: Արե – ւելեան առաջնակարգ նուագախումբ: Կ'երգէ Փա – րիզի ծանօթ արուեստագիտուհի եւ երգչուհի **Mme. SONIA KARAKACHE**: Նախընտրելի է նախա – պէս գրաւել սեղանը:

ՅՕՒՇԱՏԵՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Դ. «Զամալեան» խումբի վարչութիւնը վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ կարտան – Պիվէրի Հ. Բ. Դ. «Նիկոլ–Դուման» խումբի, Նոր Սերունդի ընկեր ընկերուհիները, կապոյտ Խաչի անդամուհիները եւ սանուհիները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2ին, կարտան Պի – վէրի Հ. Բ. Դ. սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կի – րակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւա – քատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Բ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր *չրջաններու ըն* – կերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարական – ներու սրահը, 53 rue Grignan: Ընկերներուն ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամա – տեարով:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարական – ներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդի «Վա – րանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պիվէրի Հ. Բ. Դ. Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդ Մխիթեան Կ. վար – չութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ այս չաբաթ երե – կոյ ժամը ճիշդ 8ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, Փարիզի չրջանի հետեւեալ մասնաճիւղերու անդամները անխտիր.— Փարիզ, Պուա Քոլոմպ, Ի – սի լէ Մուլինօ, Պանեէօ, Շավիլ: Բոլորին ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՐՏԱՆ.— Կ. Խաչի անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎՈՒԼԻՒԶ.— Հ. Բ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Մոնֆաւէշ, ընկեր Քալչեանի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտ – տոյի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բո – լոր ընկերուհիները, այս չաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Բ. Դ. «ԱՐՇԻԻ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժո – ղովը՝ այս չաբաթ երեկոյ, իր ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սամուէլեան կը ծանուցանէ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն որ յառաջիկայ կիրակի յետ պա – տարագի հոգեհանդիստ պիտի կատարուի Ժան – Կուժոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ իր ողբացեալ ա – մուսնոյն ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆի մահուան քա – ռասունքին առթիւ: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարդողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

Ճաշարան ԻՐԱՆ

Տնօրէնութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի
9 Rue Serpente, Paris (6) Սէն Միշէլի կեդրոնը
ԿԸ ԳՈՀԱՑՆԷ ԱՄԷՆԷՆ ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՆԵՐԸ: ԱՆ – ԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻԻՆ, ԴԻՒՐԱՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻ – ՆԵՐ, ԱՐԵԻԵԼ. ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ՝ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐՈՎ

Ուղադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաչիի վաճառատուն **Crepin** *եւ* **Tannerie:** *Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փա – փազեան վաճառատունը,* **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: *Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղոր – դակցութիւն՝* métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՋՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑՑԿՈՐ
ՄՈԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԻՆԻ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտու – թիւնները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 19 AVRIL 1947 Շաբաթ 19 ԱՊՐԻԼ

Թ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5014–Նոր շրջան թիւ 623 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր·

ՄԵՐ ԱՕՏԻՔԸ

ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Ամերիկեան գործակալութեան Պոլսոյ թղթակիցը ուրիշ չհեկեան տեղեկութիւններ ալ կը հեռագրէ, պարզելու համար Թուրքիոյ ակնկալու – թիւնները եւ մտահոգութիւնները:

Այդ լուրերուն համաձայն, թէ կառավարու – թիւնը եւ թէ Ուշինկթընի եւ Լոնտոնի թրքական դեսպանները իրաւացած են որ ամերիկեան վարկը յատկացուի արդիացնելու թրքական բանակը:

Անոնք մտահոգուած են դոնեն մեքենաշարժ զօրամասերու կազմակերպութիւնը, երկաթուղիներու եւ հաղորդակցութեանց բար – ւոքումը եւն.: Այլապէս կարելի պիտի չըլլայ կըր – ճատել թրքական բանակը: Արդարեւ, ներկայ վի – ճակով, դժուար է անմիջապէս մէկ տահմանէն միւսը փոխադրել զօրքը, որեւէ վտանգի պահուն:

Թուրքերը մինչեւ ալ կը կասկածին ռուսական ծրագիրներէն, ցարական ըլլայ թէ խորհրդային: Այս կասկածը խոր արմատներ ձգած է նոյնիսկ Դեմոկրատներուն մէջ (ընդդիմադիր), որոնց հա – մար կ'ըսէին թէ Մոսկուայի ծախուած են, ընա – բական պայքարներու առթիւ:

Այսպէս, կուսակցութեան Պոլսոյ վարիչը յայտարարած է ամերիկեան թղթակիցին.

— « Միշտ կարելի է ռուսական յարձակում մը: Մենք ուղղակի եւ անմիջական վէճ մը չունինք Ռուսիոյ հետ: Մենք վճռապէս մերժած ենք նոյն իսկ վիճաբանիլ անոնց հետ, Տարտանէլի մէջ խա – րիսխներ տալու համար, եւ առ այժմ հարցը այդ – պէս կը մնայ»:

Ցեսոյ բացատրած է թէ Թուրքիա դինակիցն է Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներուն, որովհետեւ ե – րէքին ալ հասարակաց չահը կը պահանջէ կասեցնել ռուսական ծաւալումը:

— « Ռուսական սպառնալիքը տպաւորաբար փիզիքական ուժ մը պիտի դառնայ, եթէ այդ հա – սարակաց շահերով կապուած ազգերը իրար չխրա – խուսեն եւ իրարու չօգնեն: Թուրքիա լաւ տրված է անցեալին դասերը: Մենք պարտաւոր ենք քա – նակ մը պահել եւ պիտի պահենք պուլկարական եւ կովկասեան սահմաններուն վրայ, ցորչափ մեծ պետութեանց բաղաքականութիւնն է փոքրերը զո – հել պատերազմի ատեն»:

Ուրեմն, ընդդիմադիրներուն կարծիքով ալ, անհրաժեշտ է որ Մ· Նահանգներու խորհրդարա – նը վաւերացնէ նախագահ Թրումընի առաջարկը (400 միլիոն տոլար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ):

Միշտ այսպէս են եղած Թուրքերը,— միաց – եալ ճակատ՝ երբ արտաքին վտանգ մը կը սպա – նէն: Հոգ չէ թէ իրար զգեն, տարբեր պարագա – ներու մէջ:

Անշուշտ կառավարական կուսակցութիւնը ա – ւելի մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէ ամերիկ – եան վարկին, ինչպէս եւ արեւմտեան պետութեանց դործնական աջակցութեան, որ երբեք չէպակասած:

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, հռչակաւոր աղ – ուէսը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընը միշտ կը յիշեցնէ օգնութեան անհրաժեշտութիւնը:

— « Թուրքիա պատրաստ է Մ· Նահանգներուն տալու որ եւ է երաշխաւորութիւն: Բայց փոխա – ռութիւնը պէտք է տրուի: Թրումընի ճառէնվերջ, Թուրքերը երեք տարուան մէջ առաջին անգամ ըլ – լալով լաւատես են ռուսական սպառնալիքիմասին՝ Թուրքիոյ եւ Տարտանէլի դէմ»:

Կը հասկնաք իմաստը,— Որքան չուտ եւ շատ օգնէք, այնքան կը զօրանանք եւ ինքներնիս կը փարա – տի ռուսական արշաւանքի մը դէմ առնելու:

Եւ զարմանալի չէ որ բոլորն ալ ամէնէն աւելի կը ծանրանան Տարտանէլի վրայ:

Իրականին մէջ, այդ է բուն խնդիրը ինչպէս Անգլեւսաքսոններուն, նոյնպէս Ա· Միութեան համար: Մնացեալը՝ մանրուք դրամ է: Սակարկե – լի ապրանք, սկսելով Կարս–Արտահանէն:

Վոսփոր, Վոսփո՛ր: Դարերը թաւալեցան դարերու վրայ, ինչպէս քու ջուրերդ Սեւ Ծովէն մինչեւ Ժով Միջերկրական: Եւ սակայն, ոչ ոք յա – ջողեցաւ լուծել զաղտնիքդ, որմէ կախում ունի այնքան ժողովուրդներու ճակատագիրը ...

Ջուրերը, ջրուղինե՛րն են որ պիտի քակեն զաղտնիքը, թէ քարիւղն ու արիւնը:

Սմբողջ կայսրութիւններ փլան քու ափերուդ վրայ, եւ ահաւասիկ նորեր, աւելի հզօրներ կը չափուին նոյն կիրքերով:

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈ՞Ր ԲԱՐԻԼՈՑՍ

Ամերիկայի ռամկավար օրկանը, «Պայքար», վերջերս իր մէկ աշխատակիցին խրատը տպեր է, չատ սրատուէշ:

Պիտի հաւատա՞ք, եթէ արտագրեմ·

— « *Մտահոգութեամբ դուրդուրա – լու ենք մեր վաստակաւորներուն վրայ, ինչ պի – տակի տակ կամ տոպարէպի մէջ ալ որ ըլլան ա – նոնք* »:

Ցեսոյ,— «Թոյլ չտալ որ անոնք սանձարձակ կերպով, չատ անդամ քինախնդրարար անուններ եւ համբաւներ վարկաբեկեն»:

Կը հաւատամ թէ բարեմիտ մէկն է այս պա – րոնը որ դրի առեր է այս թելադրութիւնը: Ան – չուշտ վրդովուած՝ երկու – երեք տարուան դռե – հիկ խաչակրութիւններէն:

Ինչե՛ր չդրեցին եւ դեռ կը դրեն, առանց դիր – քի եւ տարիքի խտրութեան, կուրացած՝ կուսակ – ցական տեսլութեամբ:

Չմնայեցին նոյն իսկ մեռելներուն, զանոնք յանձնելով դժոխքի կրակին եւ Աստծու անէծքին: Բառերն անդամ իրենց իմաստը կորսնցուցին, եւ յետին վարձկանը դարձաւ հայրենանուէր վաստա – կաւոր, «Հայաստանասէ՛ր»: Իսկ անոնք որ ինք – նավար հայրենիքին հմբ դրին արիւնով եւ քրը – տինքով, կամ ամբողջ կեանք մը տրամադրեցին անոր, կոչուեցան...

Եթէ միայն Ամերիկայի մէջ լսած ըլլային «Պայքար»ի աշխատակցին կոչը, ի՜նչքան թեթեւ – ցած պիտի ըլլար մթնոլորտը:

Չար բերաններ կ'ըսեն թէ պայքարը աւելի սաստկացած է այդ օրէն ի վեր: Մոռնանք որ «Տիեզերակա՞ն» համադումար մը տեղի պիտի ու – նենայ Նիւ Եորքի մէջ, բոլորովին «յառաջդիմա – կան»:

ՍՕՍԻ

ՀԱՐԱՒ· ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Եւրոպայի թեմին կաթող· պատուիրակ Ար – տաւազդ արք· Սիւրմէեան հետեւեալ կոչը կ'ուղ – ղէ·— *Մարսիլիոյ ըրջանի Գաւառ· ժողովի յառա – ջիկայ ընտրութեանց առթիւ ջերմապէս կը հրա – ւիրենք ընտրական օրինաւոր բոլոր պայմանները լրացնող մեր բոլոր ազգայինները՝ որ խաղաղու – թեամբ եւ եղբայրական համերաշխ ոգիով ու սի – րով կատարեն իրենց ընտրական պարտականու – թիւնը եւ ազգային արժանապատուութեան պահ – պանման վիճակութեամբ առիթ տան մեր եւ ընդ – հանուրի գնահատութեան:*

★ Վերջին պահուն պաշտօնական ազդէ մը կ'իմանանք թէ ընտրութիւնները պիտի կատարուին *Մայիս 4ին: Մանրամասնութիւնները յայտնուելով:*

Ֆորտասանութեանց Թաղ. Խորհուրդներէն պիտի վերակազմուին

ՄՄԲ.— Թուրքիոյ կառավարական կուսակ – ցութեան՝ Հալէպի ընդհ· քարտուղարը, Հիլմի Ու – րան, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է « *Մարմարա* » թերթին, փոքրամասնութեանց նոր օրինագծի մասին·—

— *Փոքրամասնութեանց վերաբերեալ նոր օ – րինագծին նպատակն է անխտիր բոլոր հայրենա – կիցներուն միջեւ կատարեալ հաւասարութիւն ա – պահովել եւ ջնջել ամէն տեսակ խորհրդանութիւն – ները: Նոր օրէնքը միւնոյն ատեն վերջ պիտի տայ այն բոլոր դժգոհութիւններուն, որոնց մասին դիմումներ կատարած են փոքրամասնութիւնները: Նոր օրէնքին համաձայն փոքրամասնութիւններուն պիտի յանձնուի մատակարարութիւնը հանրապատ – կան բոլոր հաստատութիւններուն: Քանի որ ժո – ղովուրդին լումաներով կանգուն կը մնան այդ հաստատութիւնները, ժողովուրդին քուէով պէտք է ընտրուին մատակարարները, որպէսզի հանրու – թիւնը կարենայ հաշիւ պահանջել եւ դիտնալ թէ ուր կ'երթան իր դրամները:*

Այս նկատումով անմիջապէս պիտի ձեռնար – կուի թաղային մարմիններու ընտրութեան եւ պի – տի վերահաստատուին նախկին հանրային մար – մինները: Բոլոր թաղերու մէջ, ժողովուրդին ա – զատ քուէարկութեամբ պիտի կազմուին թաղային մարմինները, որոնք իսկոյն պիտի ստանձնեն հան – րային հաստատութեանց վարչութիւնն ու մատա – կարարութիւնը:

Ցոյները դրաւոր կերպով մեզի ներկայացու – ցին 14 կէտերէ բաղկացեալ յուշագիր մը, զոր նկատի առնինք նոր օրէնքին պատրաստութեան ա – տեն:

— *Օրէնքին հիմնական սկզբունքները ճշդուած են, բայց տակաւին վերջնական բնոյթ չէ ստա – ցած, որովհետեւ Ցոյներէն տարբեր փոքրամաս – նութիւններ ալ կան եւ անոնց բաղձանքներն ալ նկատի առնուած են: Ամէն պարագայի մէջ խիստ մօտ օրէն վերջնական հանդամանք պիտի ստանայ օրինագիծը եւ անմիջապէս պիտի ներկայացուի Ազգ· Մեծ Ժողովին:*

— *Նոր օրէնքը ի՞նչ տրամադրութիւններ կը պարունակէ Պատրիարքարաններու եւ Թաղային մարմիններու հակակշռի մասին:*

— *Այդ բոլոր խնդիրները կարդադրուած են՝ համաձայն յայտնուած բաղձանքներուն եւ ժողո – վրդապետական սկզբունքներուն: Առանց մանրա – մասնութիւններու մէջ մտնելու՝ կրնամ ըսել թէ նոր օրէնքը ներչնչուած է արդարութեան եւ հա – ւասարութեան սկզբունքներէն, որոնք հիմը կը կազմեն արդիական ժողովրդապետութեան»:*

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷ ՉՕՐ. ՏԸ ԿՈՂ

300.000 հոգի արձանագրուած

Պ· Սուսթէլ, 35 տարեկան դիտնական մը որ երկու անդամ նախարար եղած է զօր· տը Կոլի դահլիճին մէջ եւ որ այժմ գլխաւոր կազմակեր – պիչն է անոր հովանաւորած խմբակցութեան, հե – տեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Տէյլի Մէյլ»ի մէջոցաւ·

— « *Մենք նոր կուսակցութիւն մը հաստատած չենք եւ միտք չունինք հաստատելու: «Ֆրանսացի ժողովուրդին Համախմբումը» կազմակերպուած փորձ մըն է ամրապնդելու Ֆրանսայի հանրային կարծիքը դաղափարի մը եւ հիմնական ծրագրի մը շուրջ, զոր մենք կենսական կը համարենք Ֆրանսայի բարօրութեան եւ փրկութեան համար: Առաջին եւ ամէնէն հիմնական դաղափարը այն է որ մենք կ'ուզենք փրկել ժողովրդապետական վարչաձեւը: Խորհրդարանական կառավարութիւ – նը չի կրնար գործել այսօր երեք պատճառներով.—*

1. Ստահմանադրութիւնը, որ անկարող կը դարձնէ գործադիր իշխանութիւնը որ եւ է երկա – րաեւ քաղաքականութիւն վարելու, որովհետեւ իրական իշխանութիւնը դահլիճին ձեռքը չէ, այլ գլխաւոր քաղաքական կուսակցութեանց գործա – դիր կոմիտէներուն ձեռքը:

2. Ընտրական օրէնքը, որուն համաձայն երես – փոխանները կ'ընտրուին ցանկերով եւ ոչ թէ ան – հատապէս: Երեսփոխանները շատ աւելի կը չահա – դրգռուին իրենց կուսակցութեան ազդեցիկ ան – դամներու քան ընտրողներու կամքով: Ասոր կ'ա – նարկէր զօր· տը Կոլ, երբ կ'ըսէր թէ իշխանու – թիւնը պէտք է բխի ժողովուրդէն եւ ոչ թէ կու – սակցութիւններէն:

3. Համայնավար կուսակցութեան ներկայա – ցուցիչներուն աստիճանական տիրապետութիւնը Ֆրանսայի վարչական եւ կառավարական մեքե – նային վրայ: Անոնք տեղաւորուած են դլխաւոր դիրքերուն վրայ, մեծ թէ փոքր, պաշտպանելու համար ոչ թէ ազգին, մինչեւ անդամ կառավա – րութեան, այլ իրենց կուսակցութեան չահերը: Այս պարագան հակառակ է ժողովրդապետութեան եւ սահմանադրութեան եւ յայտնապէս կազմակեր – պուած է, չլսուելու համար ժողովրդավար կա – ռավարութիւն մը: Կուսակցութիւնները չեն պար – զեր ժողովրդապետութեան սպառնացող բուն վր – տանգները: Մեր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ կա – տարել այդ պարտականութիւնը: Առաջին 48 ժա – մերուն եւ Ֆրանսայի նահանգներուն միայն մէկ երրորդին մէջ բացուած դրասենեակներու միջո – ցաւ արդէն իսկ անհատապէս արձանագրուած են աւելի քան 300.000 հոգի: Ամէն Ֆրանսացի որ կը միանայ մեր կազմակերպութեան, յառաջիկայ քա – ղաքապետական կամ խորհրդարանական ընտրու – թեանց առթիւ քուէ պիտի տայ որեւէ կուսակցու – թեան միայն այն թեկնածուներուն որ յանձն կ'առ – նեն գործադրել մեր ծրագիրը՝ պաշտպանելու հա – մար ժողովրդապետութիւնը »:

Պ· Սուսթէլ կրկին պարզելով ներկայ վարչա – կան կարգուսարքին թերութիւնները, եզրակացուց թէ նոր կազմակերպութիւնը պիտի չանայ արձըն – ցնել հանրային կարծիքը, լուծելու համար մահու եւ կենաց խնդիրներ: «Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ զօրավարը մեծ դժկամակութեամբ էր որ ձգեց իր դիւղական մենաստանը եւ մենաւոր կեանքը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ յանձն առին իրենց վճա – րովի արձակուրդը 18 օրէն 12ի դեղչել, որպէսզի արտադրութիւնը չվնասի:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Մեր ազգային, քաղաքական եւ մշակութային աշխատանքներու օրակարգին մէջ առանձին դիրք մը կը կազմէ «Նոր սերունդ»ը: Ի՞նչպէս պահել, զարգացնել եւ դարձի մղել հայ ժողովուրդի նորահաս սերունդը, երիտասարդութիւնը, որ մեր այսօրուան ու վաղուան հարատեւութիւնն է, մեր ֆիզիքական ու բարոյական ուժերուն աւազանը :

Այս թոլորը ճիշդ է ամէն ազգի համար, մեծ եւ փոքրերուն: Բայց, բորոտովին տարբեր է անոր նշանակութիւնը մեր ժողովուրդին համար մանաւանդ, որուն կեանք պանդխտութեան մէջ նետուած է, ենթակայ՝ հալած ազդեցութիւններու, ջլատիչ ու հարթող:

Ուրիշ ժողովուրդներ ալ ունին անշուշտ «Նոր սերունդ» եւ «Նոր սերունդի պատրաստութիւն» բացատրութիւնները : Բայց ոչ մէկ ժողովուրդի համար այս աշխատանքները այնքան ճակատագրական իմաստ ունին, որքան մեզ համար :Անոնք պետութիւն ունին, որ կը հոգայ կամ կրնայ հոգալ այս ամէնը: Անոնց երիտասարդութիւնը հայրենի հողին վրայ է եւ չատ ալ պէտք չունի բացառիկ միջոցներու, իր ազգային կերպարանքը պահելու համար: Նոյնիսկ հայրենի հողէն դուրս գտնուելու պարագային, պետական հովանին ու հոգածութիւնը կրնան պաշտպանել զայն, տալ պահել անոր հոգին, ապահով ու առողջ՝ անոր ֆիզիքական դոյութիւնը :

Հայ կեանքը, իր բոլոր երեսներով, բացառիկ, արտասովոր պայմաններու մէջ կը զարգանայ, ոչ ոքնգմէ չի կրնար խուսափիլ մեր նոր սերունդը: Ազգապահպանում բացատրութիւնը ապահովաբար անըմբռնելի պիտի ըլլար ուրիշներու համար : Հայուն համար ան դժնդակ բառ մըն է, անհուն վտանգներու եւ այլասերող ազդակներու դէմ պայքարի դրօշ մը: Լաւագոյն պաշտպանութիւնը, դոր պիտի կրնայինք տալ՝ անշուշտ դպրոցն է : Դպրոցներու ցանցն է, որ հայ նոր սերունդին պիտի տարվեցնէր հայ լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը· պիտի ճանչցնէր եւ սիրելի պիտի դարձնէր Հայոց հայրենիքը եւ հայ մշակոյթը: Պիտի մշակէր Հայու հոգին ու պիտի պահէր զայն արթուն ու արեւուտ: Ջունինք այս դպրոցները· ունինք տեղ տեղ, բայց կիսկատար, անբաւական, անդօր: Կան դաղութներ, որոնք այս կէսն իսկ չունին: Սիւրիա, Եգիպտոս, Պալքանեան երկիրներ ցուրկ չեն դպրոցներու այս ցանցէն, միշտ անբաւական սակայն· նախ՝ որովհետեւ լաւագոյն չեն կազմակերպուած, յետոյ՝ որովհետեւ նոր սերունդը հաղիւ նախակրթութիւնը տեսած, կը խուժէ օտար վարժարաններ: Այս դաղութներու կարդին կան ուրիշներ, ինչպէս Ամերիկա եւ Ֆրանսա, ուր նախակրթութիւնն իսկ չի տրուիր նոր սերունդին, որ կը ձգի ու կը ծաղկի օտար կրթութեան եւ օտար մշակոյթին ազդեցութեան տակ, օտար ձեռքերու մէջ:

Ո՞ւր ապաստանի Հայու հոգին:

Ի՞նչ լեզուով խօսի Հայոց պատմութիւնը, ի՞նչ պատկերով ներկայանայ հայ հայրենիքը :

Այս հարցումները դրուած են հայ ժողովուրդի օրակարգին մէջ, որ խճողուած է արդէն անհոն եւ անլուծելի հարցերով :

Պատասխանելու համար այս հարցումներուն, մեծ ջանք կը թափուի անշուշտ: Ջոհողութիւններ կ'ըլլան եւ ծանր աշխատանքներ կը կատարուին: Ստեղծուած են բազմաթիւ միութիւններ, մարզական ու մշակութային, որոնք կարելի չափով մը երիտասարդ բազմութիւններ կը համախմբեն, ազգային չրջանակի մէջ պահելու համար զանոնք : Մարզական միութիւնները հազարաւոր երիտասարդներ կը փրկեն· մշակութային միութիւնները ուրիշ հազարաւորներու ազգային չունչ ու ծանօթութիւն կը ջամբեն : Բաւարա՞ր այս բոլորը: Անշո՛ւշտ ոչ, քանի որ դեռ աւելի մեծ թիւով հայ պատանիներ ու երիտասարդներ ամայքի մէջ կը ծլին ու կը մեծնան, չորս հովերուն ենթակայ· քանի որ հարիւրաւորներ ու հազարաւորներ կույ կ'երթան օտար չունչին, օտար բարքին, օտար մշակոյթին :Կը հարթուին ու կը ճղմուին չրջապատի հզօր գլաններուն տակ, կը դառնան անձայնաչելի, եթէ նոյնիսկ պահեն դեռ արտաքին կերպարանք մը :

Հայկ· Դատի մէկ ուրիշ երեսը սա, ներքին ճակատը, այլապէս ողբերգական: Ճակատ մը, որ կարօտ է համազգային չանքերու եւ զոհաբերութիւններու : Հ· Ը· Դաշնակցութիւնը կրնա՞ր դուրս մնալ: Ներկայ է ան Հայկ· Դատին մէջ եւ ներկայ եղաւ նոյնպէս հոս, նոր սերունդի փրկութեան գործին մէջ: Երիտասարդական կազմակերպութիւն մըն է Դաշնակցութիւնը դերազանցօրէն, հետեւաբար անոր հետ է եւ անոր համար: Այս տեսակէտէն, ո՛վ չի գիտեր այն բարերար, փրկարար դերը, զոր կատարեց Դաշնակցութիւնը, վերջին քառորդ դարու ընթացքին, զաղութէ զաղութ, Եգիպտոսէն Սիւրիա, Ֆրանսայէն Ամերիկա, Հիւսիսային թէ Հարաւային: Երիտասարդական Միութիւններ Դաշնակցութեան հովանիին տակ՝ հազարաւոր երիտասարդներ համախմբեցին, դարձան անոնց համար ազգային ապաստան, հանրային դպրոց, դաղափարականկրակատեղի: Երիտասարդ զանգուածներ եկան հաղորդուելու Դաշնակցութեան չունչին, ոգեւորուելու անոր ազգային ու հայրենասիրական դաղափարականով, սերտելով Հայոց պատմութիւնը եւ հայ պատմութեան հետ՝ Դաշնակցութեան չքեղ ու հերոսական պատմութիւնը: Սորվելով ու սիրելով հայ լեզուն ու մշակոյթը· ճանչնալով ու պաշտելով Հայոց հայրենիքը: Դաստիարակուելով ազատատենչ, յեղափոխական ոգիով եւ մնալով Հայ ու հայրենասէր: Կազմակերպուած այս երիտասարդութիւնը, Ամերիկայի մէջ իր Պատգամ· Ժողովներով, իր մշակութային հանդիսութիւններով եւ վերջապէս իր կրթական ու գրական արտայայտութիւններովդեռ ուրիչ ոյժ մըն է ամերիկահայութեան համար :Իր օրկանով («Հայրենիք Ուիքլի») հաղորդակցութեան մէջ հայ կեանքի եւ պատմութեան հետ, այս Երիտասարդութիւնը — թէ իսկ անգլիախօս չափով մը — պարծանքր կը կազմէ Հ· Ը· Դաշնակցութեան, անոր զօրութեան աղբիւրը եւ հաւատքի աւազանը :

Ի՛նչ ուրախութիւն որ երեւոյթը կը կրկնուի եւ կը ծաւալի այլ դաղութներու մէջ ալ:

Առաջին եւ արտասովիչ արձագանգը կուգայ, ահա Ֆրանսայէն, ուր, ինչպէս կը տեղեկանանք մեր պաշտօնակից «Յառաջ»էն, Մարտ 1ին, Շաբաթ օր, Փարիզի մէջ մեծ խանդավառութեամբ բացուած է «Նոր Սերունդ»ի Ա· Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակցութեամբ 50 պատգամաւորու:

Ժողովը երեք օր տեւած է եւ օրական ութ ժամ աշխատանքով, զբաղած է իր օրակարգով եւ քննած 14 մասնաճիւղերու ներկայացուցած առաջարկները եւ համապատասխան որոշումներ ըրած: Հայերէն խօսած ու վիճած են բոլոր պատգամաւորները, թէեւ ծնած ու մեծցած են Ֆրանսայի մէջ: Զեկոյցները ցոյց կուտան, թէ ի՛նչ դործ ունեցած են այս բազմահարիւր երիտասարդները, 16—26 տարեկան,— դասախօսութիւն, դասընթացք, հաւաքոյթ, թատրոն, երգ ու երգչախումբ, նուագախումբ ու մարզանք, տօնախմբութիւններ ու համայնային ու մշակութայինայլ աշխատանքներ: Տեսանք իր նոր օրկանն ալ, «Հայաստան» Ֆրանսերէն ու հայերէն, կէս առ կէս, ութ մեծադիր էջերով, որոնք կրնան բազմատպակուիլ եւ ուռճանալ դեռ չունչով ու բովանդակութեամբ, դառնալով օրկանը ոչ միայն Ֆրանսայիերիտասարդութեան, այլեւ հեռաւոր դաղութներու համար ալ: Սրտապնդիչ է երեւոյթը եւ ոգեւորիչ, որովհետեւ երիտասարդական այս հոծ զանգուածները ոչ միայն կը փրկուին այս կերպով, այլեւ փրկութեան լաստ մը կը դառնան մեր ժողովուրդին համար, որքան առեն որ կը տեւէ սփիւռքը: Այսօր կը պատրաստուին դեռ անոնք Դաշնակցութեան հովանիին տակ, հայ լեզու, պատմութիւն ու մշակոյթ կը սերտեն: Կը համակուին Դաշնակցութեան ազգային ու հայրենասիրական ոգիով, վազը գործի անցնելու համար, դեր կատարելու համար, ծառայելովմեր հայրենիքին եւ մեր ժողովուրդին:

Վստահ ենք թէ Եգիպտոսի դաշնակցական երիտասարդութիւնը, ինչպէս Միջին Արեւելքի համաչունչ երիտասարդութիւնը հրճուանքով պիտի ողջունեն երեւոյթը, որ նոր հաւատք կը ներշնչէ եւ լայն ասպարէզ կր բանայ ամբողջ հայ երիտասարդութեան համար:

Ամէն գոհողութիւն եւ աշակցութիւն երիտասարդութեան համար, որ այսպէս նոր պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ.—պատրաստուիլ եւ գործել: Դառնալ դաղափարապաշտ Հայ եւ նուիրուիլ մեծ դաղափարականներու, յանուն մեր ժողովուրդին եւ մեր հայրենիքին :

(ԹԱՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՅՕՒՍԱԲԵՐԻ)

Աշխատանքի հոգերը Խ. Միութեան մէջ

1946ին ճարտարարուեստի մէջ աշխատող բանուորներու թիւը 3 միլիոն աւելցաւ: Կարեւոր յաջողութիւն մը: Ընթացիկ տարուան համար հրն – դամեայ ծրագիրը կը նախատեսէ 31.600.000 բանտորներ, խոշոր թիւ մը թէեւ 1.200.000 միայն աւելի 1940էն:

Այս նոր բանուորները պիտի դան երեք գլխաւոր աղբիւրներէ,— բանակէն, երիտասարդութենէն եւ ոչ արտադրողներէն:

Հիւլէական յարձակումի մը վախը չէ, անտարակոյս , միակ պատճառը, ոչ ալ վճռակամը այն հաշտարար տրամադրութեան որուն ապացոյցը կուտայ սովետ կառավարութիւնը, քանի մը ամիսէ ի վեր: Կարմիր բանակին արագ զօրացրումը, որ կարեւոր է արտադրութենավերահաստատման՝ նոյնքան հրամայական է:

Պէտք եղաւ պահել իգական սեռին աշխատանքը որ պատերազմին մեծ չափով դործածուած էր: Բայց անոնք պատանիներու իսկական զօրաչարժի մը դիմեցին: Այս քաղաքականութիւնը արդէն պատերազմէն առաջ կը դործադրուէր, բայց երբէք այս աստիճան: 1.060.000 երկու տեարդներ պիտի կանչուին 1947ին, որոնց 300.000 մարտին հաւաքուեցան :

Այս տղաքը (որ տասնըհինգ տարեկանին կը կանչուին) ուղղակի դործարանի աշխատանքի չեն լծուիր: Անոնք կը դրկուին նախ արհեստագիտական կամ աչկերտութեան դպրոցներ որուն դասընթացքը մէկ տարիէն նուազ է, թէեւ ատոնք անկախ դպրոցներ չեն որ տղան աւարտելէ վերջ ընտրէ իր դործը, կամ դործատուները: Դպրոցր ուր դըրուած է (եւ որ ինք իր նախասիրութեան համեմատ կ'ընտրէ, կը բաւէ որ ծրագրին նախատեսութեան մը համաձայն ըլլայ) ուղղակի դործատան մը կամ մթերանոցի մր կը պատկանի, եւ ընդհանրապէս կից է անոր: Այնպէս որ սկսնակը քանի մը քայլ ունի դէպի արհեստանոցը՝ ուր ինքնաբերաբար կոչուած է մտնելու :

Այսուհանդերձ դեռ կը մնային չդործածուած կամ դէչ դործածուած հարիւրաւոր ձեռքեր զորս արտադրութեան մղեց կառավարութիւնը: Անոնք որ որոշ դործ մր չունէին (տանտիկին, հանդիսատիկ կոչուածները դեռ ի վիճակի աշխատելու), ա – նոնց ալ հայրենասիրական զգացումներուն դիմեցին, կոչը միացնելով «ոչ աշխատաւորի» անունդի պարենատոմսին վրայ զգալի զեղչով մը :

Այս միջոցները բաւական չեն պատերազմի պատճառով բացուած պարապը լեցնելու եւ ընդառաջ երթալու համար անդադար աւելցող եւ նորոդուող մեքենաներու պահանջին ,մտածեցին, ուրեմն, անտեսական սպասարկութեան (ճարտարարուեստ եւ առեւտուր) բազմաթիւ պաշտօնեաներու մասին: Սոիպեցին որ ամէնէն քիչ օգտակար – ները փոխեն դրասենեակը եւ երթան արհեստանոց : 1946ին 720.000 պաշտօնեաներ արտադրական աշխատանքներու մէջ մտան : Եւ այն յանձնախումբը որ ծրագրով կը զբաղի, անտեսական ըսպասարկութեան պաշտօնեաներուն վրայ 20 առ հարիւր զեղչ մը նախատեսած էր, սակէ կարելի է եզրակացնել որ այս փոփոխման ընդհանուր թիւը երեքուկէս միլիոնը պիտի անցնի: Եւ տակաւին ոստիկանութիւնր մէջը չէ (M. V. D. այսինքն հին կէպէուն) , ոչ կրթական մարմինը, ոչ ալ ոչ տընտեսական նախարարութեան եւ քաղաքակապետութեան պաշտօնէութիւնը :

Այնպէս ինչպէս պատահած է Մթախանովեան մեթոտներու ծաւալման համար, այս չատ խիստ միջոցը ինքնակամ չարժման մը երեւոյթը առնելու ունեցած է իր հերոսները: Այս պարագային հերոսուհի մըն է, կալինա Սէրկիէնքօ, գործատան մը մէջ հաշուապահ: Այս կինը հայրենասիրական թափով մը թողուց դրասենեակը եւ դնաց արհեստանոց, եւ կարճ աշխերտութենէ մը վերջ յաջողեցաւ հարուածային բանուորուհի մը ըլլալ : Իր օրինակին հետեւեցան տասնեակ հաղարաւոր պաշտօնեաներ :

Պաշտօնէութեան դէմ յարձակումը ընկերվարական վերաչինութեան համար դարձակէտ մը եղաւ: Մինչեւ հիմա պաշտօնեաները մենաշնորհեալ վիճակ մը ունենալով՝ դասակարդեր եւ վարչաձեւին վերին մարմինը կը կազմէին: Այն միջոցները որ ձեռնարկուած են անոնցմէ մէկ մասին դէմ (միեւնոյն երեւոյթը տեղի ունեցաւ կոլխոզի վարիչներուն համար) , անտարակոյս կը հաստատեն բանուորի անհրաժեշտ պէտքը ուրիկ կը տառապի ճարտարարուեստը, բայց, միեւնոյն ատեն, յատկանշական է վարչաձեւին համար, որ չվարանեցաւ զոհելու որոշ տարրեր որոնց վրայ կը յենուր մինչեւ հիմա: Այս առթիւ պէտք է ըսել որ մարգադրման վերջին ալիքը եւ համայնավարութեան վերականդնումը ուղղուած էին ընկերութեան վերին խաւերուն դէմ (պաշտօնեայ, արհեստագէտ եւ մտաւորական) , եւ խնդիրը կը վերաբերէր անիշխանական եւ մակարուծական ձգտումները վարդի հրաւիրելու :

Վարչութեանց , կուսակցութեան, սէնտիքատներու եւ կոլխոզներու մէջ, կառավարութիւնր զանդուածին դիմաց թարմ արիւն մտցնելու այն դասակարդերուն մէջ որոնք իրենց դերը չէին կատարեր այլեւս, եւ լաւ ըրաւ վարչաձեւին նոր ռամկավարացումի եւ ընկերային խաւերուն մէջ նոր յարդարումի մր տեսակէտէն :

ԿԱՐՍԻԻ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՆԱՅԻՐԻ , ամսագիր դրականութեան եւ արուեստի: Գ· տարի թիւ 2, Մարտ 1947, ճոխ եւ ընտիր բովանդակութեամբ: Մասնաւոր դիւրութիւն մը նուիրուած է նկարիչ Մելքոն Քէպապճեանի , չարք մը պատկերներով : Տարեկան բաժնեդին 3 սթերլին : Հասցէ ·— A. Dzaroukian, B. P. 372,Alep(Syrie) :

ՀԱՅ ՄՏԻՒՆ ՀԱՐԿԸ ԵՂԵՌՆԻՆ , դրեց՝ Մի – քայէլ Շամտանճեան : Բ· տպագրութիւն : Մատենաչար Նայիրի թիւ 3 : Կը տրուի միայն «Նայիրի» ամսագրի բաժանորդներուն, իրրեւ նուէր :

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՆ , պատմուածքներ, դրեց՝ Պօղոս Զ· Մատիկեան : 320 էջ : Գինն 60 եգիպտական դահեկան : Հասցէ ·— B. Z. Massiguian, 52 rue Maleka Farida, Le Caire (Egypte) :

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Ապրիլ (Ցառաջ)։ — *Վերջերս չարք մը երաժշտական վայելքներ ունեցանք չնորհիւ մեր երաժշտագէտներէն՝ Գ. Գ. Պէրպէրեանի, Գ. Ալէմշահի եւ Վ. Սարգիսեանի յաջորդաբար տուած համերգ–նուագահանդէսներուն։ Կարճ դադարէ մը վերջ ահաւասիկ Պ. Արա Պարթեւեան՝ մեր մէջ, որ Իտալիոյ նուագախումբին եւ Ամերիկա երգչախումբին հետ մեկտէ պարզեւեց ակնկալուած վայելքը, 13 Ապրիլ, կիրակի, Ռիւ տ'Ալժէի թատրոնին մէջ։*

Ցայտագրին մեծ մասը իր հեղինակած գործերն ըլլալով, ունկնդիրները մասնաւոր հետաքրքրութեամբ հետեւեցան։

Սպենդիարեանի եւ Տէր – Ղեւոնդեանի գործերը եւ ղեկավարին հեղինակութիւններէն մաս – նաւորապէս Գեղչկական տօնը, Հովը եւ Պըճինկօն մեծ խանդավառութեամբ ընդհատուեցան։ Սեղեդիները հայ եկեղ. երաժշ. խորհրդաւոր տպաւորութիւնը թողուցին, նոյնպէս Օրօրը, որոնց հոգեթով թմբութիւնը վանեց՝ Հովին աղմուկը։ Շա տկարճ բայց բնութեան տարրերու կռիւը խտացուցած՝ այս սքանչելի գործին մէջ։ Պարթեւեանվարպետօրէն դասաւորած էր Հովին սոյլը եւ իրերուն բախումը արտայայտող երանդները։ Հաւանաբար ներշնչուած էր մեր Մարսիլիոյ միաքրալէն, որ քանդումներու սարսափէն զերծ պահելով հանդերձ կծկուած դիրքի մէջ կը պահէ մեզ եւ տերեւները՝ թափելով պարել կուտայ։

Գեղչկական տօնը հարազատ արտայայտութիւնն էր գիւղի երիտասարդներու զուարթ կանչերուն, կայտուն պարերուն, սիրաղեղ զոյգերու հոլոյեր–գութեան։ Սրինգինոսը եւ վէմվէտուն հնչիւնները եւ ջութակներու կարճ թրթռացումները մեղի կուտային հիւսիսային Եւրոպայի գեղչկական տօներու զուարթութիւնը որուն հակադիր՝ հայկական սրինգին կախարդանքը բնազդաբար կը փնտռուէր սակայն։

Սիրուն աղջիկը ինքնատիպ էր եւ զմայլելի որ կատարեալ ներդաշնակութեամբ գործադրուեցաւ Արմենիա երգչախումբին եւ նուագախումբին կերակցութեամբ։ Նկատելի էր մերթ ընդ մերթ նուագին ուժեղ ազդեցութիւնը երգչախումբին ձայներուն վրայ, անելի ընելու աստիճան։

Հովիւը յերաց վրայ «Էքսնիք»ի ճարտարու – թեան հետ՝ կրցաւ տալ զգացումներու թրթռումը։ Սրինգին հմայքր գառներուն հօտին վրայ տարածելով կը հասնէր մեզի։ Բլուրէ բլուր անցնող հովիւին հետ՝ սրինգին մօտեցող ու հեռացող ձայնին արձագանգր սակայն նուագախումբը միօրինակ արտայայտեց։

Ցայտագրին մեծ մասին մէջ տեղտրուած էր երգչուհի Օր. Վարժապետեանին, որ մեներգներէն դատ երկրորդ մասին՝ Անուշ օփերայի մէկ արարը յաջողապէս երգեց երգչախումբի եւ նուագախումբին ընկերակցութեամբ։ Ցուսալի է որ երկար դադարէ մը վերջ իր սիրելի ասպարէզը ողջունելով կրկին, Օրիորդ Վարժապետեան ասկէ վերջ հայ բեմերէն պիտի սփռէ իր թովիչ ձայնին նախկին տպաւորութիւնը։

Անուշի այս արարին վրայ կատարած բարե – փոխումներով եւ առ հասարակ իր երաժշտութեան ընտրած սեռին մէջ՝ Պ. Պարթեւեան կը ձգտի մեղ առաջնորդել միջազգային երաժշտութեան ասպարէզին մէջ ուր դեղեցկին տուած ամէնօրեայ յուզումներ դիմաւորելով անդադարար կ'ենթարկուինք «Արուեստը հայրենիք չունի»ի տեսակէտին, ինչ որ սակայն յարաբերական իմաստով կ'ըմբռնէ հայ հասարակութիւնը։

Թատրոնի աթոռներէն չատերը երիտասարդ սերունդին կը սպասէին, որ դժբախտաբար բացակայ էր։ Դիտողութիւն մըն ալ կազմակերպիչ յանձնախումբերուն որոնց գործերուն մէջ կր տիրապետէ եւրոպականանալու ճիգը։

Խօսքս յայտագրի մասին է որ խմբագրուած էր Ֆրանսերէնով։ Ոչ միայն հայերէն պէտք էր դրուէր այլ եւ բացատրուէր իւրաքանչիւր երգին, արուեստագէտին ներշնչման տունտուղ նիւթը, ինչպէս ըրած էր Գ. Ալէմշահ՝ իր Աւարայրի պատերազմին մէջ։ Այլապէս պէտք չէ դատապարտենք հասարակ ժողովուրդը որ անկարող թափանցելու երաժշտութեան արուեստին՝ նուազ հետաքրքրական կը դտնէ զայն։

ՍԼԱՔ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԻՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԽՆԴՈՅՔԸ

ՏԷՍԻՆ, 14 Ապրիլ (Ցառաջ).— Փր. Կ. Մաչէ Տէսինի դպրոցին կրթական Մարմինը ընտանեկան հաճելի հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր երէկ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ.Ց.Դ. Տան մէջ, ուր մասնաւորապէս հրաւիրուած էին դպրոցի աշակերտներուն ծնողները։ Դժբախտաբար, չատեր կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ։ Կրթել իրենց զաւակները հայեցի դաստիարակութեամբ այո՛, բայց պէտք է հետաքրքրուիլ նաեւ կրթական հոդերով, զօրավիզ հանդիսանալ անոր յաջողութեան։ Խնդոյքը անցաւ չատ զուարթ։ Կրթ. Մարմնի գանձապահ ընկ. Ս. Առաքելեան հանուսն դեկուցում տուաւ դպրոցին նիւթական վիճակի մասին։ Իսկ հաշուապահ Պ. Արամ Մկրտչեան մանրամասնօրէն պարզեց բարոյական թէ նիւթական պատկերը։ Դպրոցը կրցած է հաւասարակշռել իր պիւտճէն, շնորհիւ Կ. Մաչէ մասնաճիւղի անխոնջ ջանքերուն, Փ.Կ.Մաչէ Շրջ. վարչութեան ընձեռած կանոնաւոր օժանդակու – թեան եւ ազգային կրթութեան նախանձախնդիր ու խղճամիտ նուիրատուներու նիւթական աջակցութեան։

Խնդոյքին սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Աբրահամ Սալլապաշեան, որ իր պաշտօնը կատարեց չատ լաւ, մեղուի մր նման բոլոր սեղաններէն հաւաքելով ինչ որ անհրաժեշտ էր ներմիկ ու չենչող մթնոլորտ մը ստեղծելու համար։

Կրթական Մարմինը իւրաքանչիւր սեղանի նուիրեց խմիչք ու աղանդերներ կարմիր հաւկիթներով։ Ներկաներուն բաղձանքին տեղի տալով դարձեալ նուիրատուութեան ցանկ մը բացուեցաւ եւ կարճ ժամանակի մէջ գումարը բարձրացաւ 11 հազարի։ Այս առթիւ Պ. Մանուկ Գրիգորեանը, հակառակ բազմանդամ ընտանիքով ծանրաբեռնուած ըլլալուն, երկու հազար Ֆրանք նուիրեց։ Ան չաճախ քաջալերած է կրթական թէ ազգային ձեռնարկները՝ առատաձեռնութեամբ մասնակցե – լով աճուրդներու թէ նուիրատուութեանց։

Խնդոյքը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին մը, դպրոցին աշակերտ-աշակերտուհիներու մասնակցութեամբ։ Անոնք իրենց պարերով, արտասանութիւններով թէ երգերով պայծառացուցին մեր հոգիները։

★ Ապրիլ 20ին պիտի կատարուի Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման արարողութիւնը Արտաւազդ արք.ի կողմէ։ Հրաւիրուած են նաեւ հայ կաթոլիկ եւ աւետարանական եկեղեցւոյ հոգեւոր պետերը։— Գ. Պ.

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎԸ

ԼԻՈՆ, 14 Ապրիլ (Ցառաջ).— Ապրիլ 13ին գումարուեցաւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ երիտասարդական Միութեան կեդրոնական Ֆրանսայի անդրանիկ ներկայացուցչական ժողովը։

Ժողովին կր մասնակցէին 13 պատգամաւորներ վճռական ձայնով, 8ը՝ խորհրդակցական։

Լիոնի «Նոր Սերունդ»ի կողմէ ընկեր Արամ բարի գալուստ մաղթելով պատգամաւորներուն, մէկ վայրկեան ոտքի հրաւիրեց ներկաները, յարգելու համար յիշատակը բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն որոնք ինկան հայրենիքի ազատագրութեան ճամբուն վրայ։ «Ճիշտ Ապրիլ ամսուն էր, որ Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցաւ կոտորածը եւ աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր զոհ գացին դիւային ծրագրի մը։ Թրքական բարբարոս կառավարութիւնը վճռած էր բնաջնջել հայ ժողովուրդը, բայց քանի մը տարի վերջը, 1918 Մայիսին հայ ազատասէնչ ժողովուրդը կենաց ու մահու կռիւ կը մղէր Թուրք բանակին դէմ։ Այդ օրերու հերոսամարտերէն էր որ ծնաւ մեր բոլորիս սիրելի եւ պաշտելի հայրենիքի կամութիւնը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը»։

Ներկայացուցչական ժողովը ընտրեց իր դիւանը եւ անմիջապէս անցաւ օրակարգի։ Գլխաւոր խնդիրն էր Կեդր. Ֆրանսայի Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Շրջ. Վարչութիւնը։

Սիրելի «Ցառաջ», ի՜նչքան յուզիչ էր տեսարանը եւ կաղդուրիչ։ Տեսնելու էիր թէ ինչպէս այս օտար ափերու վրայ ծնած ու մեծցած սեւաչեայ հրիտասարդները կարտայայտուէին յստակ ու բովանդակալից, մայրենի քաղցրահամ բարբառով։ Ուրկէ՞ սորվեցան արդեօք, ինքզինքնին կը հարցնէի, այսպէս խօսիլ, դրել ու կարդալ։ Մերէրկ ընկերներէն մէկը յուզուելով այդ տեսարանէն, խօսք առաւ ու ճիշտ այս բառերով բաւ.

— «Ես բախտ չունեցայ դպրոց երթալու, բայց բախտ ունեցայ Դաշնակցութեան դպրոցին մէջ ստանալ իմ կրթութիւնս եւ կը տեսնեմ որ դուք ալ նոյն ձեւով է որ կը սորվիք մեր անմահ լեզուն։ Ապրի՛ք, հազար ապրիք»։

Ժողովը տեւեց մէկ օր։ Պատգամաւորները պարզեցին իրենց տեսակէտները Շրջ. ընտրութեան առթիւ։ Ժողովը միաձայնութեամբ ընտրեց իր վարչութիւնը եւ տուաւ զանազան որոշումներ։ Ժողովը բացուած էր «Ցառաջ Նահատակ»ով, իսկ երբ նախագահը կարդաց Շրջ. Վարչութեան անդամներուն անունները, բոլորը յոտնկայս եւ միաբերան երգեցին «Մշակ Բանուոր»ը եւ այսպէս փակուեցաւ ժողովը։

Արամ Մկրտչի

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Ուրեմն,

— Տալ մեր տուաման, ԲԱՑԻ ԼՄԱՆ։ այնպէս ինչպէս ապրեցար զայն ու ապրեցան պայն քու եղբայրներդ։

×

Ու կ'ըսեմ քեզի.

Տղաս, (ներէ ինծի որ այս կոչականը դործածեմ հօրդ փոխարէն որուն պատկերը այնքան սրբատաշտյղ գեղեցկութեամբ մը, սիրով, սրբազան candeurով մը կը պատցոնես դիրքիդ մէջ, ու փո – խարէն մօրդ որ միջնադարեան սրբուհիի մը նման կ'երեւայ էջերուդ քօղին ընդմէջէն,, եւեւէն ու այնքան նման է, խորհրդանիշ, մեր բոլորին մայրերուն), դուն պարտք ունիս։

Դուն, ինծի չափ, թերեւս նոյն իսկ աւելիով դիտես որ քու դիրքիդ ամէն մէկ դիրին չափովը եւ աւելիովը հոգիներ, հոգիներ, հոգիներ կը մըննան ողջ այն վայրերուն ուր իրենց մարմինները առին իրենցմէ անպատմելի վայրենութեամբ մը։ Բայց ապահովաբար չես գիտեր որ դիրքիդ դիրերուն ամէն մէկին չափովը ու աւելիով հոգիներ, հոգիներ, հոգիներ, էն քիչը չարաթը հեղ մը, կր խուժեն իմ վրայ, ինծի պոռալու իրենց անսփոփ, անցամաքելի ցաւը, ուրուականներ, բայց տարօրէն իրաւ։ Անոնք, այդ հոգիները իրենց թափառելու դատապարտուելէ առաջ քու Ժողովուրդդ կը կազմէին, աղետի օրերուն։ Անոնք, այնպէս ինչպէս կ'ուրուանան քու էջերդ, ու ինչպէս կր սպառնան իմ ուղեղին, հաւասար էին քու տիկիններուդ եւ պարոններուդ, առնուազն իրր մարդկէղէն էակներ, պակաւո՞ր՝ քու ցեղիդ բորոր չնորհներովը։ Ու էին, նոյն առեն, հարիւր անդամ աւելի իրաւ, աւելի արդար, աւելի ղգաստ, աւելի մարդ՝ քան այդ քու տիկիններն ու պարոնները, ցաւր հանդուրժելու, ղրկանքը ուրիչէն այդ ուրիչին բարիքին փոխակերպելու, ղրկանքը հազնելու ու ամայքները ծաղկազարդելու, աչխարհը չէնցնելու ու հոգին անուչցնելու արարքներուն մէջ։ Իրա՛ւ էին մանաւանդ մեծութեամբը, սրբութեամբը, աղնուութեամբը, քաղցրութեամբը իրենց ներքին տիեզերքին։ Ու քու տիկիններն ու պարոնները ղգացած են ատիկա, քու էջերդ, երբ կր հաւատեն, զայն կարդալէ վերջ, թէ հակառակ քու անհուն տառապանքիդ, չեն գտած աւելութեան, վայրագ որքան արդար վրէժին սեւ ու կարմիր հովիտը։ Ասիկա ահաւասիկ ես կը նկատեմ փաստ քու ժողովուրդիդ ոսկեղէն գերազանցութեան։

— Պզտիկ չափու վրայ՝ երբ դուն առանց ուզելու, թերեւս դիտնալու ալ, կ'ազատիս քու դահիճներէդ, անոնց հանդէպ պահելով մարդկային քու անուչութիւնը, գիտո՞ւը՝ քու պապերուդ փորձառութեան, քու պապերո՞ւդ, այնքան մանզաներէ վերջ, դարձեալ հասկազե՛ղ, այդ հողերուն վերեւ։

— Մեծ չափու վրայ՝ երբ ազատութեան, արդարութեան, կարճ դադարով մը քաղաքակրթու – թեան մեր օրերու ախոյեանները կը յաւակնին թէ կը ծառանան չարիքին պետութեան դէմ, անոր տրամադրելով ամէն բարիք ու պաշտպանութի՛ւն ...

Դուն կը հասկնաս քու ընելիքը։

— Տալ մեր տուաման, ոչ թէ այդպէս քանի մր հարիւր էջերու վրայ, այլ այն ընդարձակութեամբ որով տեսաբանուեցաւ անիկա մեծ կայսրութեան մը բոլոր քառուղիներուն, սարերուն ու ձորերուն, ջուրերուն ու կրակներուն եւեւէն ... ։ Տալ այնպէս մը որ այլեւս իրենք դիրենք քաղաքակրթութեան չահակիր յայտարարող ժողովուրդներու վարիչ – ներ զղջյլ մնան աստղալծող դրօշով պակաւոր մարտանաւեր ղրկել, ի նչա՞ն եւ ի պատիւ քաղաքակրթութեան, այն չուրերուն ուր ածեցաւ սերմը ոճիրներու ոճիրին եւ եղաւ պտուղ ու արարք։ Ուր, թող ըլլան ապահով այդ չահակիրները, այդ տիկիններն ու պարոնները, կ'ածի ոճիրներու ոճիրին հսկայ, գեղուղէշ կաղնին, կերպարանքին մէջը ամէնէն նրբանուշ կիներուն ու ամէնէն փափկավար, քաղաքավա՛ր պարոններուն, փաթթոցն ու ֆէսը հիմա փոխարինած գլխարկով։

Տալ մեր տուման որպէսզի առաջնորդուի ազգերու խղճմտանքր ոչ թէ մարսելու քու Ժողովուրդիդ նահատակութիւնը, անոր որբերուն ցընցոտի եւ մոխիր հաց բաշխելու արարքը արժեւորելու համար իրր քրիստոնէական առաքինութիւն, այլ նահատակելու համար մանաւանդ միտքին վայրենութիւնը, այս ու նման սպանդները քաղաքական իմաստութեան փոխակերպով։ Կործանեցին, մորթեցին, այրեցին ու անասնացան, տղա՛ս, անուչտ հեչտանքով։ Ու ատոր համար արժանացան, ինչպէս ըսի վերը, փառքի, պատիւի, յաղթանակի։

Տալ մեր տուման մինչեւ որ բոլոր տիկիններն ու պարոնները լալու իսկ ամչնան, իրենց անհուն անկումէն։

Դուն պիտի ձգտիս այս առաքելութեան։

(9րդ եւ վերջ) Ց. ՕՇԱԿԱՆ

ԿՐ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ։

Վարչապետին ազդարարութիւնը

Պ. Ռամատիէ առջի օր մանրամասն լուսաբանութիւններ հաղորդեց մամուլին, օրուան հարցերու մասին: Այս առթիւ չօշափեց նաեւ զօր. տը Կոլի ձեռնարկը, առանց անուն տալու, բայց եւ առանց վերապահութեան: Ահաւասիկ իր խօսքերը.

— « Ժողովուրդի մը ուժը կը կազմուի անոր բոլոր բաղկացուցիչ հոգեւոր ընտանիքներով: Իսկանը այն է որ բոլոր վարդապետութեանց վերայ տիրապետէ ազգին ընդհանուր չահուն խորհրդակցութիւնը: Սահմանադրութիւնը այն է ինչ որ է: Ան մեր գործունէութեան օրէնքն է այժմ, քուէարկուած՝ ժողովուրդի մեծամասնութեան կողմէ եւ մենք պարտաւոր ենք չարժիլ անոր չերջանկին մէջ: Օրուան այս ժամուն Սահմանադրական խնդիր յարուցանել՝ չի նշանակեր խանգարել ուժերու համախմբումը եւ կենսական խընդիրներու լուծումը: Կայ ազգային պարտականութիւն մը որ մեզի կը պարտադրէ ազգային կարգապահութիւն մը: Ես չեմ կարծեր թէ ոեւէ մէկին իրաւունք ունի խախտելու այդ կարգապահութիւնը: Ան որ կը ժխտէ ազգային կարգապահութիւնը, ինքզինքը դուրս կը ձգէ Ֆրանսական հասարակութենէն: Մենք պէտք է զգուշացնենք ան որ անխոհեմաբար նշանախօսքեր կ'արձակէ որոնք կրնան նուազեցնել կամ ոչնչացնել ազգային կարգապահութիւնը: Ուզենք – չուզենք, մենք ենթարկուած ենք միեւնոյն ճակատագրին, կը դանուինք միեւնոյն նաւուն մէջ եւ ինչ որ լաւ է կամ գէշ մեկուն համար, այդպէս է միւսներուն համար ալ»:

Վարչապետը յետոյ պարզեց կառավարութեան հիմնական հոդերը — ռնտեսական, քաղաքական, դաղթային եւայլն: Եւ նորէն չեշտեց թէ Ֆրանսական միութեան փրկութիւնը կը պահանջէ ազգային կարգապահութիւն մը: « Ֆրանսան պէտք է ապացուցանէ թէ կրնայ պաշտպանել ինքզինքը: Ան ժողովուրդները որ կը կասկածին մեր ուժէն պիտի հեռանան մեզմէ: Նախաբարական համերաշխութիւնը չէ խղուած: Երէկուան նիստին մէջ տրուած որոշումները ընդունուեցան դահլիճին բոլոր անդամներուն կողմէ»:

★ *Համայավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն իր առջի օրուան նիստին մէջ բանաձեւ մը քուէարկեց որով կը բողոքէ Մատակասքարի եւ բեսիրանեներուն ձերբակալութեան դէմ :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ նորէն անելի մը մատնուեցան եչ· օր, Աւստրիոյ դաշնագրին առթիւ: Պ· Մոլոթով կը պահանջէր Աւստրիայէն վճարել 500.000 տարադիրներ, դաշնագրին գործադրութենէն վերջ, վեց ամսուան ընթացքին: Միւս երեք նախարարները մերժեցին այս առաջարկը: Զօր· Մարշըլ բացատրեց թէ այս խնդիրը կրնայ կարգադրուիլ համաձայն Մխացեալ Ազգերու բանաձեւին որ քուէարկուեցաւ անցեալ աշնան :— Աւստրիոյ բնակիչ թիւը նշանակուեցաւ 53.000, սպայ եւ զինուոր: Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչը նորէն պնդեց հողային պահանջներուն վրայ:

ՀԵԼԻԿՈՊԱՆՏ ԿՂԶԻՆ, Հիւսիսային ծովու գերման միջնաբերդը քանդուեցաւ երէկ, ուրբաթ, անգլ· իշխանութեանց կողմէ, որոնք 6500 ֆոն պայթուցիկ դետեղած էին անոր ամբութեանց մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՑ արտաքին նախարարը, կոմս Սֆորցա, Թշնամական ցոյցի մը ենթարկուեցաւ առջի օր, քանի հազար գործազուրկներու կողմէ (նախկին զինուորներ): Երբ իր պաշտօնատունը կ'երթար Թար անգլեւիտալական պայմանագիրը ստորագրելու համար, ցուցարարները կառքէն դուրս քաշեցին ծերունի նախարարը, խոշտանգեցին եւ խոր հրդարան տարին իրրեւ պատանդ: Մեղադրանքը այն էր թէ Սֆորցա կը խափանէ արտադաղթը դէպի Արժանթին: Երբ ամբոխը խորհրդարանին առջեւ հասաւ, դուռը ամբապէս փակուած էր եւ 75 տարեկան նախարարը յայդնեցաւ համոզել որ ապատ ձգեն զինքը: Դաշնագրի ստորագրութեան ատեն, դիտուեցաւ որ ճակատը ճմլուած է, աչքերը կարմրած, փողկապը քակուած:

ԵՐՈՒսԱղԷՄԻՆ կը հեռագրեն թէ երկու հըրեայ ահաբեկիչներու կախաղաններն ալ հաստատուեցան, իսկ երրորդի մը մահապատիժը վերած ուեցաւ ցկեանս բանտարկութեան :— Եւրոպայի ամբողջ ոստիկանութիւնը չարժման մէջ դրուած է, գտնելու համար այն մարդը որ չինած էր Լոնտոնի դաղթային պաշտօնատան մէջ ձգուած ռումբը: Բարձր պաշտօնատար մը եկած է Փարիզ, փնտռելու համար այն 25—30 տարեկան աղջիկը որ պաշտօնատուն տարած էր ռումբը, անգլ· թերթի մը մէջ փաթթելով:

ՆՈՐ ՊԱՑԹՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան Թէքսաս քաղաքին մէջ, (Մ· Նահանգներ), քանդելով մնացեալ մասերը: Զոհերու թիւը ճշդուած չէ տակաւին: կարդ մը թերթեր մինչեւ 2000 կը հաշուեն մեռեալներուն թիւը, ուրիշներ՝ 650—700, իսկ վիրաւորներուն թիւը՝ աւելի քան 3500, որոնց չատերը կը մեռնին: Ուրիշ նաւեր ալ պայթելով ընկղմեցան :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոդաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջակայքի հայ հասարակութիւնը՝ այս կիրակի, հանդիսաւոր քառասնօրեայ պատարագին, որ պիտի կատարուի, բոլոր հայ նահատակներու յիշատակին, Ապրիլեան հայ մաղդային սպառնօին առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի 20 Ապրիլին, յետ պատարագի, Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ :

Այրի Տիկին Ն· Օհանեան եւ զաւակները կը հրաւիրեն իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակը յարգողները :

ՍԳՍԱՀԱՆԴԻՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Ապրիլեան եղեռնի 32րդ տարեդարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին, Ապրիլ 20ին, Նորակառոյց դպրոցին սրահը: Բանախօսութիւն եւ արուեստագէտներու համերգ: Հանդիսաւորութիւնը սկսուած ենթադրուի ժամը 11ուկէսին :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր· Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս չաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Société Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկերուհի Ֆ· ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»: Մուտքը ազատ է :

Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը: Կարեւոր օրակարգ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ
Ա ա ռ ա ջ ը

Կը ներկայացուի Ֆր· Կ· Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգնութեան կայանին: Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Պ· ՍԱՀԱԿ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆի, երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy: Մուտքը 100 եւ 75 ֆրանք :

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Թապիպեան, Տէր եւ Տիկին Ս· Թապիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ· Թապիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ· Գըլլճեան ե զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կալ Սրապեաններ եւ զաւակները (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Տ· Սրապեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Լ· եւ Ե· Շիմշիրեաններ, Coussaget ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Հ· Գըլլճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռ· Ա· եւ Ե· Եսայեաններ եւ զաւակները (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Զաքարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկ· Զաքմաքլեան, սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

Պ· ՏԻՐԱՆ ԹԱՊԻՊԵԱՆի

որ տեղի ունեցած է ապրիլ 3ին Մերսինի (Կիլիկիա) մէջ:

Ողբացեալը սիրուած ու յարդուած անձնաւորութիւն մը ըլլալով տեղւոյն մէջ, յուղարկաւորութիւնը կատարուած է պատշաճ հանդիսաւորութեամբ եւ յարդանքով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի 20 ապրիլ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԻ ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆի եւ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆի հոգւոյն, իր ընտանեկան պարագաներուն կողմէ: Կը հրաւիրուին իրենց յարգանքները :

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԻՆԿԱՒ Մանչի ջուրերուն մէջ: Օդաչուն եւ կին մը կորսուեցան: Երկրորդ ճամբորդը, Անգլուհի մը, 2ուկէս տարեկան աղջնակը դրկած սկսաւ լողալ: Երեք ժամ տքնելէ վերջ, լքեց երախան եւ երկու ժամ եւս ջուրին երեսը մնալով, փրկուեցաւ Ֆրանսացի ձկնորսներու կողմէ :

ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ մառէչալ Միլխ, Գերմանիոյ օդանաւային հրամանատարը, որ կը դատուէր Նիւրընպէրկի մէջ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Ամբաստանեալը ուժգնօրէն բողոքեց այս վճիռին դէմ :

ԿԱՒՈՒԵՑԱՒ, երէկ առտու, դերապայծառ Թիսօ, Սլովաքիոյ նախկին վարչապետը :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ· Ց· Դ· «Զամալեան» խումբի վարչութիւնը վճռաբանական ժողովի կը հրաւիրէ կարգան – Պիվէրի Հ· Ց· Դ· «Նիկոլ–Դուման» խումբի, Նոր Սերունդի ընկերք ընկերուհիները, կապոյտ Խաչի անդամուհիները եւ սանուհիները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Կարգան Պիվէրի Հ· Ց· Դ· սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ· Ց· Դ· Պուլվար Օտտոյի Վառմեան ենթակոմիտէին ընդհ· ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՍԷՆԹ ԷԹիէն.— Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարականներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդ Մխիթեան Կ· վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ այս չաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, Société Savantesի F. սրահին մէջ, Փարիզի չրջանի հետեւեալ մասնաճիւղերու անդամները անխտիր.— Փարիզ, Պուա Քոլոմպ, Իսի լէ Մուլինօ, Պանեէօ, Շավիլ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎՈՒԼԻԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Մոնֆաւէ, ընկեր Քալենի բնակարանը :

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Ֆ· Հ· Կապոյտ Խաչի Պուլ· Օտտոյի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, այս չաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ :

Հ· Ց· Դ· «ԱՐՇԻԻ» ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը՝ այս չաբաթ երեկոյ, իր ակումբին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՖՐ· ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացաք է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցին համար: Պ· Խաչիկ Զաքրեանէ 1000 ֆրանք, Պ· Սահակ Գազազեանէ 1000 ֆր·, Պ· Խորէն Գրիգորեանէ 300 ֆրանք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Մարիամ Վարդանեան կը փնտռէ իր երկու տալերը՝ Նեկտար Գայեան, կինը Իսկէնտէրին (Մարզուանի Անթոլիա քօլէժի կահպարձր), Մարիամ Եայլաեան եւ տղաքը, Խաչատուր, Յովսէփ, Յովհաննէս, որոնք Աթէնքէն Լիոն եկած են իրրեւ զորզադարձ: Գրել Տիկին Հայկանուշ Տէր Ցարութիւնեանի, 1 rue St. Medar, Epinay s/Seine:

Կ'ուզուին

Կառաւան մէջ աչխատելու համար վարպետ մեքենավար մը եւ աչկերտ մեքենավար մը:

Դիմել կառաւ «GAMISS», 60 Ave. Aristide Briand, Bagneux, Seine:

●

Pompier (tailleur) *որ դիտնայ փորձեր ընել եւ ի հարկին կարենայ* patron *փոխարինել : Դիմել* CLINIQUE DE VETEMENTS, 63 rue Maubeuge, Peris (9): Métro Poissonnière: *Ներկայանալ երեք – չաբթիէն սկսեալ :*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ տունը աչխատելու համար լաւ գործաւորուհիներ : Ներկայանալ certificat de domicile*ով, Պ· Մինասեանի, 32 rue des Annelets, Paris (19), métro Botzaris, Tél. Bot. 48-19 :*

Ծախու կաղ

Սիթրօէն 11 ch. B.L. *թրաքսիոն մը ծախու է, չատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել «Յառաջ»ին, Ց· Վ· սկզբնատառերով :*

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie
Jac-Mot
ՑԵԿՈՔ
ՄՈԹԵՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵԼԻՆ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON
Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր գանազան տեսակի անուչահոտու – թիւնները :

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

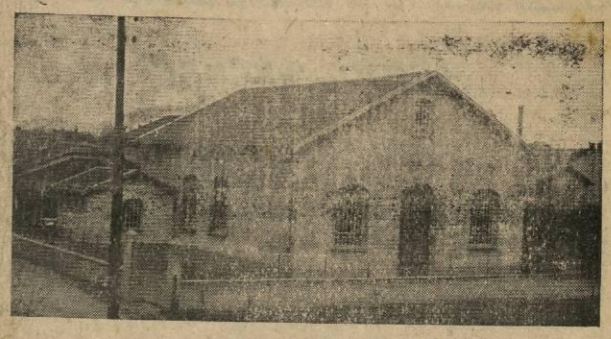
17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 20 AVRIL 1947 կիրակի 20 ԱՊՐԻԼ

Թ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5015–Նոր շրջան թիւ 624 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՏԷՍԻՆԻ ՆՈՐԱՇԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

որուն օծումը կը կատարուի այսօր, կիրակի, Նախագահութեամբ Արտաւազդ արք.ի :

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՆ ԿԱՊԵՐԸ ՔԱԿԷԻՆ...

Vie Soviétique, *Փարիզի խորհրդային դեսպանատան չաբաթական Տեղեկատուն, ուշադրութիւն մը հրաւիրակած էր վերջին թիւին մէջ,— «Արիւնին ծանրութիւնը»: Հեղինակ՝ խորհրդային գրագէտ մը, Լէոնիտ Լէոնով, որուն գործերը վարդմանուած են շատ մը լեզուներու:*

Յօդուածին առաջին տողերը ամէն բան կը բացատրեն:

— « Երբ թղթակիցները կը լռեն, դիւանագէտները կը հասնին: Աճումէ կը նստին կլոր սեղանին շուրջը եւ կը սկսին զրոյց մը որ լրջութենէ զուրկ չէ: Կը գումարեն մարդկային տառապանքի փորձառութիւնները, մաքրակրկիտ կը կշռեն ռազմիկներուն արիւնը եւ բրտինքը, կը կատարելագործեն այն միջոցները որ սահմանուած են պաշտպանելու յառաջդիմութիւնը քնդդէմ բարբարոսութեան»:

Միայն Մոսկուայի խորհրդաժողովը չէ որ այս տողերը կը թելադրէ ռուս գրագէտին:

Ան աչքի առջեւ ունի բոլոր միջազգային ժողովները: Այլ մանաւանդ Պատմութիւնը, «այն պատուար որ մեկուսի կը կենայ յարգալիր, ինչպէս կ'ընէր երկչոտ, լսելով Սթալինկրատի ճակատամարտին որոտումը»:

— « Մենք որ, պառաւը միեւնոյն չէ· անհամար կենդանի էակներ կը խռնուին իր շուրջը, բազմաթիւ կիներ արցունքէն ուռած աչքերով· մանուկներ խեղճուկրակ հագուստներով, վերարաններ կռիւներու մէջ պատռտած վերարկուներով»:

Ասոնք բոլորն ալ «կ'ուզեն դիմանալ թէ ինչպէս պիտի գործադրուի դերազոյն արդարութիւնը »:

Բոլորս ալ գիտենք որ Արդարութեան խորհրդանշանը, Թեմիս, աչքերը կապ ստացուածու – հի մըն է, նժար մը բռնած: Խորհրդային գրագէտը ոգեկոչելով այս պատկերը, կ'առաջարկէ Թեմիսը առաջնորդել «մեր արեւմտեան հանրապետութեանց ընդարձակ անապատին մէջ»: Եւ մանաւանդ քակել կապերը, որպէսզի տեսնէ աշխատանքի բոյները քարուքանդ, երկաթի ձողերը ցիրուցան հազարաւոր քիլոմեթր տարածութեան վրայ, մէկ խօսքով՝ անասելի աւերները :

Եղրակացութիւնը,—Խ· Միութեան կորուստները կարելի չէ հաշուել տոլարներով:

— « Որովհետեւ, բաց ի արիւնէն որուն ծանրութիւնը ծանօթ է առ հասարակ, պէտք է որ մայրերու արցունքներն ալ բան մը կշռեն»:

Հրճուեցէ՛ք, հրճուեցէ՛ք, հայրեր ու մայրեր հայաչուի,— դուք որ խեղդուեցաք արիւնի եւ արցունքի մէջ, 32 տարի առաջ: Դուք որ մինչեւ այսօր ալ կը փնտռէք աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու ջարդուփչուր ոսկորները:

Ահաւասիկ հզօրներ, յաղթականներ, ամենակալ ուժեր ալ նոյն ողբը կ'արձակեն,— կը յիշեցնեն միլիոններու արիւնն ու արցունքը :

Ամէն պարադայի մէջ, երախտապարտ ենք որ Լէոնիտ Լէոնովի այս տողերը կը զուգադիպին մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն քստմնելի եւ անմոռանալի թուականին,—1915 Ապրիլ 11/24:

Ահա ուրեմն մենք ալ կ'աղաղակենք, ինչպէս 32 տարիէ ի վեր ·

— Պատմական Թեմիսի աչքերէն առաջ, բացեք օրուան յաղթականներուն աչքերը:

Մէկդի նետեցէք անոնց կապանքներն ու դիմադրող ակնոցները, որպէսզի կարելի ըլլայ դնել եւ՛ արիւնին եւ՛ արցունքին կշիռը:

Որովհետեւ, դուք պիտի չկրնաք ստուգել երկուքին ալ ծանրութիւնը, առանց նախապէս կշռելու հայկականը :

Նոյն իսկ եթէ պատերազմի դաշտին վրայ հոսած արիւնը հաշուէիք, հայկականը շատ աւելի ծանր պիտի կշռէր, պահելով բոլոր համեմատութիւնները:

Մանաւանդ որ, այդ բոլոր արիւնահեղութեանց չնորհիւ, ամէն մէկը տիրացաւ անձայրացիր տարածութեանց եւ անթառ հարստութեանց , իսկ այս բարեմիտ ժողովուրդը ոչ իսկ թիզ մը հող կրցաւ կորզել իր հայրենի ժառանգութենէն:

Մինչ ուրիշները ուժի եւ փառքի գագաթնակէտին կը հասնէին, իրենց Թեմիսի տակ առնելով Քարզարարն ու աւարառուն, մեր բաժինը մնաց միայն արիւն – արցունք :

Երկուքն ալ չեն ցամքած տակաւին: Պատրաստ ենք ներկայանալու, երբ դոնեն կշիռը, Թեմիսի աչքերը բաց կամ դոց:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆ

Բոլոր գինքը մօտէն ճանչցողները վստահ եմ որ կսկիծով յիշեցին Ողբերու Հայրիկը, իր մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ:

Ինչքան ալ որբ մը, մեծցած Ս· Փրկչի որբանոցին մէջ· իր՝ նէ գիւղատեղ ու սէր կը գտնէր իր ձեռքերուն մէջ, երբ կը գղուէր գլուխը սեւուլիկ մանչուկի մը անհայր եւ անմայր:

Պոլսոյ որբանոցներուն պահապան հրեշտակն էր: Սիրտ մը որ գիտէր բանալ տալ հարուստին քսակը, աղ–պղպեղ խօսքերով: Գիտէր զարձեալ իր ստենտորեան ձայնը հասցնել ամէնէն քար սիրտերուն :

Իր հաճելի ընկերական բնաւորութեամբ չափած էր բազմաթիւ բարեկամներ, որոնք մեծ ախորժով մտիկ կ'ընէին «իր արկածները» երեսփոխանական մէջ կամ Ազգ· Ներկայացուցչական ժողովին մէջ կամ Ազգ· Նեմատաւորութեան դրասենեակը:

Անկուսակցական մարդ, համակ խանդ ու եռանդ կը դառնար, երբ Դաշնակցութեան վրէժխնդիր բաղուկը «մաքրողական» դործ մը կը սարքէր դաւաճանի մը գլխուն :

Այդպիսի պարապանքներու տակ , «ձակատամարտ»ի խմբագրատան մէջ դիտէինք որ Ներսէս Օհանեանի այցելութիւնը պիտի վայելէինք: Օհանեան ներս կը մտնէր հանդիսաւոր քալուածքով, գոհունակ ժպիտով Հայրիկի մը որ հաւնած էր գաւկին մէկ անառակ ընթացքին, բայց շատ աւ չէր ուզեր չփացնել զայն:

Տարիներ վերջ, երբ հոգեհանդիսա մը իր ընտանեկան պարադաներուն կողմէ, իր յիշատակը կը թարմացնէ մեր մէջ, յաւով միայն կ'անդրադառնանք որ Պոլսեցիներուն «տղայինճի» մկրըտած տիպարով Հայ մարդիկ մեծ պարապ մը կը թողուն իրենց ետին:

ՍՕՍԻ

Ի՞ՆՉպԷս խանդեցին Հէլիկոպաճտը

4000 ԹՈՐՓԻԼ, 9000ԱԿԱՆ, 51.000 ՌՈՒՄԲ

Ուրբաթ օր, 18 Ապրիլ, վերջնապէս պատմութեան անցաւ Հիւսիսային ծովու զերման միջնաբերդը, Հէլիկոլանտ, որ կը կոչուէր նաեւ Հիւսիսի Ճիպրալթարը: Ամրութիւնը քանդելու համար Անգլիացիները գործածեցին մօտ 7000 թոն պայթուցիկ,— 4000 թորփիլ, 9000ական, 51 հազար ռումբ: Թերթերը կը գրեն թէ ամրութիւնները փոշիացան, բայց ժայռը մնաց:

Անգլիական այն նաւախումբը որ պիտի վարէր գործողութիւնը, առաուն մեկնեցաւ Քուքսհաֆընի նաւակայքէն: Առջեւէն կ'երթար փոքր նաւ մը, «Լասսօ», որ Հէլիկոլանտի կապուած էր պայթուցիկ պարանով մը: Քանի մը ժամ առաջ հարիւրի չափ մարդիկ, կղզիին վերջին բնակիչները հեռացած էին: Պայթումը տեղի պիտի ունենար ժամը 11ին (Ֆրանսական ժամով 12): Նախ շարք մը ռոմոմներ տեղի ունեցան, փախցնելու համար թռչունները, որպէսզի ողջակէզ չդառնան: Հրամանատարը «Լասսոյ»ի մէջ դիրք բռնած, կը սպասէր որ ժամը 12 զարնէ Լոնտոնի մեծ ժամացոյցը — «Պիկ պէն»— որուն կապուած էին ան–թելով: Ժամը 12, ահռելի պայթիւն մը որ կը յիշեցնէր հիւլէական ռումբի փորձը Պիքինիի մէջ : Վեց վայրկեան վերջը ծուխի ամպեր կը բարձրանային 2500 մեթր բարձրութեամբ եւ 1500 մեթր լայնութեամբ: Տասը վայրկեան վերջը պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէր թէ «գործողութիւնը կատարուած է համաձայն ծրագրին»: Հէլիկոլանտի զերմանական միջնաբերդը քանդուած էր պաշտօնապէս: Ձիշդ երկու տարի առաջ, օրը օրին, հաղար անգլիական ռմբաձիգ օդանաւերու զործողութիւնն էր որ կը լրանար :

Փարիզի մէջ, Սէն Մոռի դիտարանը կրցաւ արձանագրել ցնցումը: Թերթերը կը գրեն թէ իրրեւ ողջ անասուն կղզին մնացած էր միայն մէկ նապաստակ: «Անոր բոլոր եղբայրները եւ զաւակները գոհ գացած էին օդանաւային ռմբակոծութիւններու: Անգլիացիները վանդակ մը պատրաստեր էին եւ թակարդներ լարեցին բռնելու եւ հեռացնելու համար, բայց անօգուտ »:

500.000 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐ բժշկական քննութեան պիտի ենթարկուին հոկտեմբերին, վերաթողութիւն առթիւ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԹՆԴԻՐԸ

«ԿՐՆԱՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՅԱՆԳԻԼ»

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի քաղաքական չըջանակները կը չարունակեն զրաղիլ նախագահ Թրումընի առաջարկով,—400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ :

Ուրբաթ օր վիճաբանութիւնները վերսկսան Մ· Նահանգներու ծերակոյտին մէջ: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, հանրապետական ծերակուտականներ մը դիտել տուաւ թէ Մ· Նահանգները դինուրական եւ էմոտական օգնութիւն ընծայելով Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, աւելի շատ ուսական արշաւանք մը կը զրգռեն քան կը վանեն: Եւ բացատրեց թէ նախագահին ծրագիրը կը տրամադրէ այնպիսի կարզադրութիւններ որոնք «միայն պատերազմի կրնան առաջնորդել: Բուն իսկ այն իրողութիւնը թէ մենք՝ Ռուսիոյ սահմաններու չուքին տակ այդպիսի քայլ մը կ'առնենք այս միջոցին պարզապէս պատճառ պիտի դառնայ աւելի արագօրէն չարժելու նոյն ազգերուն դէմ, եթէ այդ է իր միտքը: Ռուսիա իրաւունք ունի ըսելու թէ Մ· Նահանգները կը փորձեն զերիշխանութիւն հաստատել իր սահմաններուն վրայ, եւ այս պատճառով իսկ, պիտի արշաւէ այդ երկիրները, պաշտպանելու համար իր սահմանադիծերը »:

Ուրիշ ծերակուտական մը, որ նոր վերադարձած էր Յունաստան եւ Թուրքիա կատարած պտոյտէ մը, յայտարարեց,— «Ողբալի է Յունաստանի վիճակը, կը վախնամ թէ պիտի հարկադրուինք օգնել երկար տարիներ, մինչեւ որ կարենայ ոտքի կանգնիլ »:

★ *Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդի ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ խորհրդային պատուիրակութեան մէկ առաջարկը որ կը տրամադրէր Միացեալ Ազգերու հսկողութեան տակ դնել Յունաստանի ըլլալիք ամերիկեան օգնութիւնը: Այս առաջարկին դէմ խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսական պատուիրակը : Իսկ բրիտանական ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ ինչ որ Մ· Նահանգները կ'ընեն Յունաստանի համար, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ այն ինչ որ կ'ընէ Խ· Միութիւնը Լեհաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ ուրիշ երկիրներու համար: «Դժբախտաբար կացութիւնը տարբեր է, որովհետեւ Խ· Միութիւնը Միացեալ Ազգերուն լուր տուած չէ իր ձեռնարկներու մասին: Մենք դիտենք որ համաձայնութիւն մը կնքուած է յունիս 8ին, Խ· Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ, զէնք եւ ռազմանիւթ հաթելու համար: Մենք մանուաւոր յանձնախումբ մը չղրկեցինք Եուկոսլաւիա, հսկողութիւն կատարելու համար»:*

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԱՌՋԵՒ...

Յունաստանի կառավարութիւնը խնդրած է Մ· Նահանգներէն նաւաթաժին մը զրկել Սելանիկ, իրրեւ ցոյց, նկատի առնելով որ Եուկոսլաւիոյ մէջ մարդուած հրոսակներ նոր համախմբումներ կը կատարեն թուրքեւյունական սահմանագլուխին վրայ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամերիկեան կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնած է այս ծրագրին: Աթէնքի ամերիկեան դեսպանատունը գործակատարը յայտնած է Յունաստանի վարչապետին թէ Մ· Նահանգները «ամենամեծ նաւային ուժը» պիտի զրկեն Սելանիկ, Մայիս 21ին: Ցոյները խնդրած են նաեւ որ ամերիկեան մարտանաւերէն սաւառնակներ թռչին ապստամբութեան միջնաբերդին վրայ, Եուկոսլաւիոյ մերձակայ լեռներուն մէջ: Արդէն իսկ ամերիկեան նաւախումբ մը կը գտնուի Կրետէ, ուր մարտանաւերը կը մաքրուին եւ կը ներկուին, հանդիսաւորապէս Պոլիս մտնելու համար: Այս նաւաթաժինը Սելանիկ պիտի այցելէր ամառը, բայց հիմա քանի մը շաբաթ առաջ պիտի երթայ, նկատի առնելով Յունաստանի առաջարկը :

ՏՈԼԱՐԻ ԵՒ ՍԹԵՐԼԻՆԻ անկումը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է Փարիզի մէջ: Թերթերը կը գրեն թէ սեւ չուկացիները 180—195 ֆրանքի կը ծախէին տոլարը (երկու տեսակ), որ բարձրացած էր 375ի, իսկ սթերլինը կ'առաջարկուէր 530ի:

ԹԼԵԱԿԸ...

« Պաղ – Փուղարը»ր կը բխէր երեք դեղերով կազմուած եռանկիւնի մը վրայ: Փաղիքլու՝ արեւելեան, Տինկիտար՝ արեւմտեան իսկ, Աղտունուտը հիւսիսային կողմը: Առաջինն ու վերջինը Սինի՝ երկրորդը Ալիական էր:

Ծիծեռնակ մը, «Պաղ–Փուղար»ին վրայ՝ մի–ջոցին մէջ՝ թեւերը բացած ու կտուցը դէպի Աղ – տունուտ, նետի մը հանդոյն, բարակուկ թեւերուն աջը ցոյց կուտար Փաչիքլուն ու ձախը՝ Տինկի – տար: Իսկ եթէ չորրորդ անկիւն մըն ալ չհնէնք պոչին կողմէն, դէպի հարաւ թէեւ բաւական հե – ռու, Պաղ–Փուղարը քառանկիւնի մը վրայ գետե–ղելու համար, այս չորրորդը պիտի ընտրենք հե–ռուն գտնուած ու սարերուն եռեւը պահուըտած Սարաճուխցի Պէկերուն — երեք եղբայրներ — ա–պարանքը:

Այս աղբիւրէն վրայ կեցած երկայն հասակով ու բաղուկներով մէկը, առանց տեղէն չարժելու ու քայլ չնելու, կռնակը՝ հիւսիս ու ճակատը հա–րաւ, թեւերն երկնցնելով կրնար Տինկիտարի այ – գիներէն խաղաղ՝ ու Փաչիքլուի պարտէզներէն մեղրատանձ ու աղնիւ տեսակի ծիրաններ քաղել: Ահա այսքան մօտ էին այս երկու դեղերը:

Իսկ, եթէ աղբիւրէն քայլ մը վեր՝ բլուրին վրայ կենայիք, սովորականէն քիչ մը բարձր ձայ–նով կրնայիք գոյց ընել Աղտունուտի տանիքնե – րուն վրայ ու դուռներուն առջեւ կեցողներուն հետ ... :

Քիւրտ պէկերուն ապարանքը (դռնախ) —մեր քառանկիւնին չորրորդ կէտը— բաղդատելով միւս–ներուն հետ՝ շատ հեռու կը գտնուէր: Աղտունու–տէն հաշուելով չուրջ մէկ ժամ կրնար տեւել ոտ–քով, ուժեղ թոքերով մէկը, աղբիւրին վրայ կեցած եթէ ձայնը թող տար, ան դիմացի սարե – րուն զարնուելով ու հովիտ–հովիտ դառնալով կրնար մինչեւ դռնախ հասնիլ, ու հոն՝ ապարան–քին պատերուն ու դուռներուն առջեւ կեցողներուն հետ ... :

×

Պաղ – Փուղարը, նախ՝ թթենիներու ստուե – րին մէջ աւազան մը չինելէ ետք, կ'ըսպմէր աւ – ազակ մը խոխոչուն, ու կ'անցներ Փաչիքլուի պար–տէզներուն ուսին վրայէն, անոնց ծարաւը հագե–ցնելէ վերջ դէպ ձեղքելով կ'իջնէր ու կը խառ – նուէր անոր ոռքերուն տակէն սահող, անցնող բա–րակ գետակին:

Պաղ – Փուղարը կը բխէր բաւական առատ : Անոր չինած աւազան մէջքի հաստութիւն ու մօտա–ւորապէս ծունկ մը խորութիւն կ'ունենար ընդ – հանրապէս :

Ցունիսեան օր մըն էր: Արեգակը վերէն պաղ–պաղ կրակ կը ցանէր ճամբաներուն վրայ ... : Մէջ–օրէկն քիչ մը անցած էր ու եւթնկի կը մօտենար օրը սակայն, արեգակին ջերմութիւնը չէր մեղմա – ցած՝ հրաշէկ ճառագայթները չէին թուլցած տա–կալին : Հեռուէն, աղբիւրին Գ. հանդկիւն՝ Աղ–տունուտէն, բարակ ու առատ փոշի արտադրող ճամբայէն ձիաւոր մը կուգար արագ եւ, փոշիի ամպերուն ու սիմերուն մէջէն հազիւ կը նշմար – ուէր ան բաւական հեռուէն:

Ձիաւորը, որ Աղտունուտէն դէպի դռնախ կ'երթար, Սարաճուխցի պէկերուն երրորդ ու փո–քրը եղբայրն էր, հաճի Քէլէչ էֆէնտին: Այդ օրը ան հեծած էր իր դորշ–կապարագոյն երիվարը, ո–րը արագ սահող դետի մը պէս կը սուրար Պաղ–Փուղարին առջեւէն ու երկու դեղերուն — Փաչիք–լու եւ Տինկիտար — մէջտեղէն երկարող ճամբա – յէն, որը դիմացի չարք մը սարերու ուսերուն վը–րայէն դառնալով դէպի իրենց ապարանքը կ'եր – թար, կը հասնէր:

Ձին քրտնած էր ու անոր կողերուն ու ճկուն սրունքներուն վրայ ճամբուն ճերմակ փոշին իջած ու լեղ կապած էր իր կապարագոյն, տաք մարմի–նը: Ինչպէս ըրվէժէ իջնող ջուր մը կ'արտադրէ , սանձուած երախին երկու դիէն փրփուրի օղակ–ներ կը թափէին վար: Վեր՝ մինչեւ իր տիրոջը ու–սերուն հասնող ցցուած էր սիրուն գլուխը: Ճամ–բան քնքոյշ էր: Այրուած, խանձուած հողէն թիզ մը փոշի չինուած էր անցնող, դարձող մարդոց ու անասուններու ոտքերուն տրորումէն:

Պաղ–Փուղարին առուակը կ'անցնէր այս ճամ – բուն քանի մը քայլ տակէն: Այդ կէտին անցնելու պահուն, հաճի Քէլէչ էֆէնտին արտակարգ բան մը, գործողութիւն մը կը նշմարէ, զոր տեղի կ'ու–նենար քիչ վարէն անցնող առուակին եղերքը: Մէ–կը բան մը ջուրին մէջ կը նետէր ու քանի մը երկ–վայրկեան վերջ նորէն դուրս կը քաշէր զայն: Նոյն պահուն, ականջին կը հասնէր նաեւ խեղդուկ ու սրտակեղէք աղաղակ մը ...:

Ձիուն սանձը քաշեց: Փոշին իջաւ, հանդեցաւ: Վայրկեան մը դիտեց տեղի ունեցածը եւ, երիվա–րին սանձին ձախ կողմը քաշեց, ձիը տուաւ ու ճամբային դուրս ելլելով խոզանին մէջէն ի վար , կայծակի արագութեամբ հասաւ առուակին վրայի այն կէտը, ուր տեղի կ'ունենար գործողութիւնը սրտակեղէք ու զարհուրելի ... :.

Սանձը ամուր քաշեց երիվարին: Անոր աղուոր գլուխը երբեմն երբեմն ցցելով ու ճկելով, պինդ–բուն լայն ծակերէն կը փռթփռթացնէր ու դուրս–

ԴԱՒԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ծանօթ հրապարակագիր մը, հաւ – գուցեալ Միխայէլ Շամտանճեան, որ հրաշքով ա–զատեցաւ Հայաջինջ Սարսափներէն, իր տպաւո–րութիւնները հրատարակած էր տարիներ առաջ, — « ՀԱՅ ՄՏՔԻՆ ՀԱՐԿԸ ԵՂԵՒՆԻՆ»: Շատոնց սպառած այս գրքոյկը այս օրերս երկրորդ տպա–գրութեամբ լոյս տեսաւ Հալէպի մէջ, իբրե Գ. հա–տորը «Նայիրի» Մատենաշարին:

Ահաւասիկ հատուած մը, որ*ան պարզ նոյն–ան խտմնելի :—

Այդ օրը երեք բարեկամներ, խանութի մը առ–ջեւ, երդիքին տակ կեցած, կը խօսակցէինք: Տա–րակի մը ծիրանը յանկարծ վերէն իմ գլխարկիս վրայ ինկաւ. ես մտահոգ եղայ անոր ձգելիք ա–պառին համար, իսկ գրավաճառ բարեկամ խօսա–կիցս, անկեղծ ցանկութեան փայլով մը աչքին մէջ, երանեց գիս այդ բարեդուշակ միջադէպին համար և աւազեց որ անմահ էր ինքզինքիս: Զէր կատակը, լրջութեամբ կը խօսէր: Նոյն երի–կունը երկուքս ալ, չատերու հետ, անակնկալօրէն ձերբակալուեցանք, ես վերադարձած եմ արդէն, իսկ ան յաւէտ բացականերէն պիտի մնայ: Իրա՞ւ, կատարուեցա՞ւ Խորհուրդը... Ո՞վ գիտցաւ եր – բեք Խորհուրդը:

Ուրեմն այն օրը, դաւը արդէն մթնոլորտին մէջ էր, եւ իրիկուան կը սպասէր որ վար իջնէր: Չէ՞ մի որ դաւը կը վախնայ լոյսէն, եւ մութը միշտ դաշնակից ունի իրեն:

Ինչո՞ւ մեր հոգիները, զոնէ օդերու թռչուն–ներու չափ, չունեցան կանխազգացութիւնը դաւին որ կը հասունար այդ օրը, արեւին տակ, ինչպէս բոլոր ծաղիկները եւ թռչունները կը հասունանան:

Դիտուած է թէ հեռակայ դաւ մը, որ հասուն–նալու գալարումներ կը կատարէ, աւելի՛ կը զգաց–նէ ինքզինքը մեզի, մինչդեռ նոյն այդ դաւը, երբ մեր անմիջական մերձաւորութեան մէջ է, աննըշ–մար կ'անցնի մեզմէ եւ անապական միամտութիւն մը կը թողէ մեր հոգիին մէջ: Ինչո՞ւ արդեօք: Ա–նո՞ր համար որ մարդը որսն է սահմանուածին եւ պէտք է կատարուի ինչ որ յեղլի չէ:

Ամէս առաջուընէ լսած էինք ցանկի մը պատ – րաստութիւնը կառավարութեան մէջ, և այդ վեր–ջին օրը,ոչ մէկը բան մը դիտցած էրզուրն մարմը–նաղդեցութեանը մասին: Մեծ է Խորհուրդը, որ–քան անչափելի եղաւ դաւը :

×

Մութը պատած էր արդէն ամէն կողմ, եւ դաւակից չամանդաղները դիւերին, դաւին որսերը իրարմէ զատած են : Ոստիկանութեան անօրէնու–թիւնը, դաւին գործադրիչը իր բոլոր ճիւղերով, մանանճիւղերով եւ սոսրամանանճիւղերով, գոր–ծի սկսած է, խայտաբղէտ պէսպիսութեամբ մը:

Պոլսոյ մտաւորականները եւ մկանաւորական–ները — ոտքը ձեռքը աղէկ բռնողները — կը հա–ւաքուին այդ դիւերը, մէկը միւսին եռեւէն, ան–դէտ իրարու, անխօսուկ, եւ կրաւորական:

Պէտրիի արարածները, ոստիկանութիւնը; ի–բենց դերին մէջ են: Կը կեղծեն, կը խաբեն, կը չողոմեն, կը քծնին, եւ առանց դաւին թափան – ցել տալու, մէկիկ, մէկիկ կը ժողվեն Պոլսոյ մէջ, ներկայացուցիչները Հայ Մտքին եւ Հայ Մկանին:

Դաւը յաջողած է, ան տուած է իր ծաղիկը, որուն վրայ պէտք է դուրգուրալ, քաղելու համար պատուղը: Որքան ցնծաց Պէտրի, այն դիւերուան լուսնալուն, ուր երազը իրականացած էր : Եւ դժբախտը իր ձեռքին մէջ ունէր հմայ Թրքահայ մտաւորականութեան կարեւոր մէկ մասը, մէջն ըլլալով նաեւ բոլոր կուսակցական գործիչները:

Կերտելու, շինելու ուրախութիւնը, ամէնէն բնականն է ուրախութիւններուն: Ո՛չ մէկ տարիք ոչ մէկ դասակարգ, օտար է այդ ուրախութեան : Ոստիկանութիւնը ոգեւորուած, ուրախ էր այն դիւերը: Ո՛հ, ուրախութիւնը քանդելուն, Պէտրիի ոստիկանութեան ուրախութիւնը... ո՛րքան լսկիր էր ան, որքան յայրատ, որքա՜ն ախուր էր պայն դիտելը: Կէս դիւերին մէջ, բայ էին ոստիկանու–թեան բոլոր կայքերը· ոստիկանները ամբողջ ոտ – քի վրայ, եւ ես կը տեսնէի որոշ կերպով թէ հա–ճոյ էին ընդ այն, հոգիներն զոհ էր, որովհետեւ մարդիկ, մարդիկ, որովհետեւ Հայեր կը կապ – տուէին իրենց նուիրական մէկ իրաւունքին, ան–հատական ազատութեանէն, բանտ պառնտորդուելու համար:

Ինծի համար միշտ այլանդակ բան մը եղած է թուրք ոստիկանին հոգեբանութիւնը: Ան միշտ ըմբռնած է իր պաշտօնը, աւազակներ եւ ոճրա – գործներ ձերբակալելու եւ քաղաքական յանցա – ւորներ երեւան հանելու մէջ: Հանրային հանգս – տաւէտութիւն, հանրային բարոյական, հանրային վայելչութիւն եւ պատշաճութիւն բնաւ նպատակները չեն եղած թուրք ոստիկանութեան : Հետեւաբար, այն դիւերը առաւել քան երբեք իր դերին մէջ էր Պետրի կազմը իր ամբողջութեամբ :

●

Աչխարհի բոլոր չողոմութիւնները, բոլոր նեն–դութիւնները՝ հոն էին այն դիւեր, ի սպաս ոս–տիկանութեան, որ իբր թէ որբին դործելակերպով մը, ո՛չ մէկուն բան մը չպիտի հասկցնէր, մինչեւ ցանկին մէջ գտնուածներուն ամբողջական հաւա – քումը:

×

Քանի կոկոն է վարդը, շողերն արեւի համբուրեն նրան:
Իբրեւ պաշտպան վարդի, ես լինեմ փուշը վայ–բերան:
Երբ վարդը բացուի, ցօղը նստի վրան,
Բուրմունքը գնայ դէպի սիրուհուս,
Իսկ շիթերն իմ այտերի վրան:

×

Ապաշխարհողի մարմնիս վրայ գիշերը թող շապիկ հիւսէ
Ուռենու երկա՜ր ճիւղերէն,
Աստղերէն էլ յուլունիւ շարէ լուսընկայ շողերին,
Մթի մէջ սիրտս տամ էեզ՝ ոչ ոք լինի վկայ,
Ի՜նչ վնաս թէ գիշեր լինի առանց աստղի,
Կը բաւէ որ առանց սիրոյ սիրտ չլինի :

●

Քանի՛ հրաբուխներ ժայթքեցին շուրջս — սիրտս չսարսռաց ,
Քանի ջրհեղեղներ տեսայ լողացի ու անցայ — սիրտս չդողաց,
Դաշոյնը խրեցին կուրծքս սիրտս «ա՛խ» չ'ասաց՝
Բայց երբ սէրը մեռաւ, սիրտս պայթեցաւ:

×

Այս կաղնին սարի լանջին չորացել է — գաղտնիքը ես գիտեմ :
—« Ուզեցի բարձր լինել քան սարը », ասաց ինձ ամպերի մէջէն :
Ո՛հ, մի զարնէք կացինը նրա բունին, նա իր ճա–կատագրի զոհն է տկար·
— Գաղտնիքը միայն ես գիտեմ :

×

Իրբեւ նժար առայ լուսինը լրիւ եւ արեւը միջօրէի.
Մէկի մէջ դրի խաւարը թանձր, միւսի մէջ ճա–ռագայթներն անթիւ,
երկնակամարի բոլոր աստղերը խաւարի կողմը նետեցի ,
Ճառագայթներէն էլ մի բանի բուռ,
Նորէն կշռեցի թեկուզ կողմն արեւի ...
Արդարն ու նիշդը գտնե՞լ ես ուզում — նետէ նժարի մէջ համակ լոյսն երկնային,
Նետէ նաեւ լոյսն աչերիդ եւ խմաստութիւնը հոգուդ :

ՏՕՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

Ձիաւորական կեղծ վէսիքայի փղան խնդիր մը յարուցանելով եւ փափկութեամբ բարբի–պիմեր թագին ոսոիկանաուսնը,ուր նոյնպէս պատուով(!) ընդունուեցայ եւ աթոռ հրամցուեցաւ ինձի: Մի–այն վերապահ ընթացքը Սիամանթօ բարեկամիս, որ դիս կանխած էր հոն եւ դլխահակ իր աթոռին վրայ նստած, պզտիկ վրդովմունք մը առաւ ինձի: Միշտ կը խորհէի՝ վեց–եօթը հոգիի մասին արուած տեղեկագիր մը, դինուորական կեղծ վէ–սիքաններու դոյութիւնը մատնանշեր է· այսպէս ըսուած էր ինձի՝ ճամբան: Մէկ ժամուան տար – ածամ եւ քիչ մըն ալ անհոդ սպասումէ վերջ, հա–սաւ քոմիսէրը իր խումբով, որ թագին մէջ, ցան–կի մը համեմատ տունէ տուն կը դառնար: Իր մուտքը ոստիկանութեան պահակոնցին ներս, ուր ուրիշներ ալ բերուած էին, չեզաւ փաղաքուշ որ – քան առաջին անդամ մեր տուները ներկայանա – լուն եղած էր քաղաքավար ու փափկանկատ: Կա–րուկ հրամանով մը մեզ ամէնուս պատուիրեց հա–յերէն չխօսիլ իրարու հետ եւ յետոյ մեր ամէնուս դրպանները խուզարկել տալով, առաւ ինչ որ կար թուղթի նմանող: Հակառակ իմ դիտողութեանս, ինձմէ դրաւած թուղթերուն հետ առաւ նաեւ Նու–փուս թէսթիրէսիս, ինչ որ ինծի համար այլանդակ թուեցաւ: Ամիսներ վերջ միայն, ազատրի մէջ հասկցայ ասոր խորունկ նշանակութիւնը: Հաշի–ւով մըն էր եղածը, եւ իմ վերադարձս ի դերեւ կը հանէ այսօր այդ հաշիւը:

Որքան սրտնեղութեան դիւեր մը եղաւ այդ դիւերը մեզ ամէնուս համար, տակաւին մեր վեր–ջին կայանը չի հասած :Անստուդութեան մէջ էինք, բան մը չէինք դիտեր եւ որոշ մեկնութիւն մըն ալ չէինք կրնար տալ: Զինուորական կեղծ վէսիքայի խնդիրն ալ, իր բովանդակ փցունութեամբը մէջ–տեղ ելած էր, որովհետեւ Սկիւտար՝ մեր խում–բին վրայ, տեղւոյն ոստիկանութեան անօրէնու – թեան մէջ, եկած էին աւելնալ Գրիդորիս Ծ· վ· Պալաքեան, եւ զինուորական տարիքէ դուրս՝ Մելքոն Կիւրճեան :

Անմարսելի էր յետին ոստիկաններու եւ ան–պաշտօն տարազով արարածներու այն փոյթ եռանդն ու աչալրջութիւնը, որով մեր սպասած տե–ղերուն մէջ, մէյ մէկ անկիւն դրած մեզ, կ'ար – դիլէին իրարու հետ նոյնիսկ թուրքերէն խօսիլը:

Այսպէս է եղած միշտ թուրք պաշտօնական եւ անպաշտօն մտայնութիւնը: Երբ խնդիրը չար արարքի մը, վնաս հասցնելու գործի մը վրայ է, ստորադաս պաշտօնեայ մը իր մեծին հրամանին վրայ բան մը կ'աւելցնէ իրմէ, մինչդեռ երբ բար–եացակամ հրաման մըն է որ կը հաղորդուի, ստո–րադաս իր մեծին հրամանէն առաւել կամ նուազ պզտիկ բան մը կը ղեղչէ միշտ : Ոստիկանապետ արգիլած էր մեզ իրարու հետ հայերէն խօսիլ, եւ յայտնած թէ իրարու հետ հաղորդակցելու մեր միակ միջոցը թուրքերէնը պէտք է ըլլայ, եւ ա–հա՛ ստորադաս պաշտօնեաները բոլորովին արդէ–լած էին մեզ, իրարու հետ խօսիլը:

ՄԻՒ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

Խ. ՀԱՑՈՅԱՆԻ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Ճանապարհ դէպի ծով

Մանուկ ոգիդ կախարդուեց հովիտներին հեռաւոր,
Հեղեղի պէս իջար ցած գարնանագեղ լեռներից,
Հեղեղի պէս իջար ցած հազարագոյն ու պղտոր
Խոտեր պոկած ու բարեր, վարդեր պոկած բո-
ւնամբից,
Տիղմ ու ոսկի յոյզերով հեղեղի պէս իջար ցած՝
Քո երազած հէյեաթի հովիտները մտնելով,
Ուր այս կեանքի գարնանքուայ հասակը նոր բոլ-
բոջած
Քեզ կանչում էր մօրդ պէս ճամբիդ կանգնած լոյ-
սերով,
Ու դու իջար հեղեղացած երազներով ու սիրով,
Ճամբաներիդ խայտալով, համբուրելով հող ու
բար,
Մերթ իմաստուն, մերթ խաբուած ու ճամբէիդ
պարզելով,
Գրկած գանձերդ ոսկի՝ տիղմը բողած դուռացար,
Հասար յաւերժ կարկաչով ու մտնում արդէն ծով՝
Որպէս աղբիւր, որ ծնուեց հեղեղներից այն խելառ:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

«Հայ Քրիստոնեայ»...

Չեմ գիտեր թէ հպարտանարու տիտղո՞ս մըն է այս մեղի համար:

Տարին քանի մը հեղ ալ կ'առնենք ժամուն դուռը: Միայն քառասունհինգ – յիսունէն վեր տարիքներու համար: Չենք մոռնար նորափոյթ երախաներն ալ, իրր զբօսարան հոն լեցնել:

Աւագ ուրբաթ է

— Տալոյդ տղան ի՞նչ ըրաւ: Նշանուեր պիտի: Մեղա՛յ ուրիշ, աղջիկ չգտա՞ւ ...

— Է՛հ, հոս էպրորա է, խելօքները տեղ չունին, սանկ ֆիչ մը աչ ու ընճուղ ըրէ, գործդ կարգին է... Տալս ալ արժանի է: Փիչ չֆաշեցի ձեռքէն: Ընողաց – գտնողաց...

— Մենք ալ տուն կը փնտռենք: Տագրս ամուսնացուցինք, պիտի զատուի:

— Աշկդ լոյս, դուն ալ ֆիչ մը շունչ կ'առնես: Կեսուրդ ի՞նչ կ'ըսէ:

— Նա, դիմացը նստած է, ուր երթամ պոչէս չի զատուիր ...

— *Տիկիններ, լուռ կեցէք, օտար Թղթակից կայ հոս, մարզը մեղի ուսումնասիրելու եկած է:*

— Մեղա՛յ, տահա ժամը սկսած չէ, տէրտէրներն իսկ չեն եկած, Դպրո՞ց է այս տեղ: Օտարը ի՞նչ գործ ունի հոս: «Ուսո՛ւմ առնելու եկած է» ֆա՛, հա հահա...

— « *Օրհնեալ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, Հայր մեր որ յերկինս ես ...*»

— Պոլսե՞ն կուգաս: Է՛ ի՞նչ կայ նայիմ հոն: Տանիկ աղբարները ի՞նչ կ'ըսեն: Առեւտուրը ինչպէ՛ս է ...

— Չի՛չ մի հարցուներ, գլուխնին տաճնայ նէչայերու օձիքէն կը բռնեն ...

— « *Ալելուիա, ալէլուիա : Ունկն դիր, Տէ՛ր աղօթից մերոց... աղերսեմք եւ աղաչեմք զքեզ...*

— Մամա՛, դուրս պերթամ... ունիմ :

— Գետինը չանցնիս: Ատե՞ղը գտար: Քալէ նայիմ ...

— Սա մոմը ճիշդ գերեզմանին վրան տնկէ, պարոն: Ուխտ ունիմ: Սա ծաղիկն ալ անոր հովը դիր :

— Տիկին, կը բաւէ, մենք ալ պիտի համբուրենք գերեզմանը ...

— Մեղա՛յ, պիտի չաղօթե՞ք...

— Տէր հայրը ո՞ւր է, խոստովանանիք պիտի ըլլամ :

— Ես ալ կը սպասեմ անոր: Ա՛լ սա տէրտէրները, հիչ իրենց գործին տէրը չեն ...

— *Սրբո՛յ Աւետարանիս Յիսուսի Քրիստոսի...*

— Ժամկո՛չ, աթոռ մը չի տա՞ս, ծեր կնիկ է, հնկինլի է, մեղք է ֆա...

— Որո՞ւ կ'ըսես: Խի՞ղճ ունիս որ, սա կնիկը տիկի պէս նստեր է, գիտես ֆի պապային տունն է: (Կը խաչակնքէ) : Մի՛ հրմշտկէր, աղջի ...

— «*Սուրբ Աստուած Սուրբ եւ Հզօր Սուրբ...*»: «*Պարզեւատու ամենեցուն, այսօր խնդրի պարզեւս ...* »

— Ձամբա՛յ բացէք, թաղումի թափօրն է...

Հրմշտուք, իրարանցում: Տղաքը կը վազվզեն տաճարին մէջ: Մէկ դասէն միւսը իրարու ձայն կուտան — «Ըընե՛, եկու, մամադ հոս է: Նայէ ես ի՞նչ ունիմ, պապաս առաւ երէկ»:

— Տղա՛յ վար իջիր, ատ տեղը Սրբազան հայրիկին աթոռն է, հիմա ֆեզ դորս կը հանէ հա՛ : *Ամէն Նեմզար հանըմ, սա լակոտները չեն ձգեր որ Հայ մեր մը ըսես: Մօրերնուն հոգը չէ, հագուին սեռուին, մարդու երեսան:*

Պզտիկ մը մինչեւ խորանը կը բարձրանայ եւ անկէ աչք – ընքուի կը խաղցնէ իր ընկերներուն:

Կին մը, թեւերը բացած, երկինք համբարնալու ձեւով մը, սրտեռանդն կ'աղօթէ: Ձեռքը աղօթապիրք մը՝ վայրկեանը մէկ թուղթ կը դարձնէ եւ կը խաչակնքէ՝ քովինները խանդարելով փոխանակ հետեւելու երգուածներուն: Կար – ծես թէ երգուածները աղօթք չըլլային: Միայն իր աղօթադիրքին ապաստանած է, Աստուած հայրիկին զուարթ հրաւիրելու համար: Ինչ դժբախտ բան է Աստուած ըլլալը...

Այսպէս, Հայ հաւատացեալ ժողովուրդը եր – բեք չի մոռնար իր ժամն ու աղօթքը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Այն սեւ օրերուն...

Քրիչէն մինչեւ Բալու քանի՞ օրէն հասանք : Չեմ յիշեր: Միայն այսքանը ըսեմ որ, ոչ ուժ եւ ոչ ալ կարողութիւն մնաց մեր վրայ : Ճամբայ ինկած հազարաւոր բազմութիւնը նօսրացաւ, նօսրացաւ ու միայն քանի մը հարիւրով հասանք մեր վերջին կայանը : Ամէն օր, ու օրը քանի մը անդամ թուրք – քիւրտ խուժանը կը պաշարէր մեզ: Կը կողոպտէին: Գեղեցիկ կիներ–աղջիկները կը գաղթէին, մնացեալը կը ջարդէին եւ կը հեռանային...

Բալուն՝ մեր վերջին կայանը պէտք էր ըլլար — այդպէս կ'ըսէին մեզ առաջնորդող ոստիկանները: Եւ հասանք Բալու:

Մեզ փոխեցին Եփրատի ափը քաղաքէն հեռու հնաւանդ կամուրջին դիմացը: Մեզմէ առաջ հազարաւորներ անցեր էին այս ճամբաներէն: Ո՞ւր գացեր, ի՞նչ եղեր են: Բան չգիտէինք անոնց մասին: Բերնէ բերան կ'ըսէին թէ բոլոր կարաւաններուն վերջին կայանը Եփրատը, եւ սա դիմացի կամուրջը եղած էր:

Երկու ճամբայ կար, երկուքն ալ միեւնոյն տեղը կը տանէին: Մէկը միւսէն սարսափելի ու եղերական: Այդտեղ հաստող զաղթականը երկուքին մէջ ընտրութիւն մը պիտի ընէր:

Ճամբաներուն մէկը կամաւոր անձնասպանութիւնն էր: Մի՛սը քանի մը օր «հանդչելէն», կողոպտուելէն, թուրք քիւրտ խուժանին կողմէ գահատուելէ վերջ, գոնը դիչեր մը պիտի բարձրանար կամուրջը, հլու, հնազանդ, վիզը պիտի երկարէր «մասնաղէտ» դահիճին կացինին: Ցետոյ մարմինը մէկ կողմէն եւ գլուխը միւս՝ թաւալգլոր ջուրը նետուէր ...

Կամաւոր անձնասպանութի՞ւնը — օր ցերեկին, բոլորը ո՛վ որ կ'ուզէր, ձեռք ձեռքի բռնած իրար քաջալերերով ջուրը պիտի նետուէին:

Մենք այս վերջինը ընտրեցինք — «կամաւոր անձնասպանութիւնը»:

Չեմ կրնար մոռնալ վերջին դիչերը: Ես, քոյրերս, անհոգ, դեռ «աչխարքի բաներուն» անտեղ – եակ, սովորականին պէս կծկուած էինք աւազին վրայ: Մայրս սակայն, կը զալարուէր, կուլա՛ր, անվերջ կուլար: Ո՞վ դիտէ, ի՛նչ մտքեր ու պատկերներ կը չարչարէին իր միտքը:

Աբշալոյսը իր հետ ժպիտ եւ ուրախութիւն չբերաւ: Ընդհակառակն: Այդ օրը մենք պիտի ապրէինք մեր եղեռնապատումը: Այս արեւը, լեռները, սարերը, դեւը, քաղաքը, դաշտերն ու անտառները, վերջապէս այս աչխարհ կոչուածը ուր կը յուսայինք երջանիկ ապրիլ այլեւս պիտի չտեսնէինք : Մեր կեանքը պիտի վերջանար, մեր գերեզմանը Եփրատը պիտի ըլլար...

Երբ արեւը բաւականաչափ բարձրացաւ, ու մեր մարմիններր չեմացան, մայրս չեչտակի նայեցաւ աչքերուս, անխօս, տրտում, եղերականօրէն տխուր հայեացքով մը: Հասկցանք միտքը : Իր աչքերուն եւ հայեացքին մէջ կարդացինք իր ըսելիքը: Ոտքի երաւ: Մենք հետեւեցանք իրեն : Կրկին անխօս վեր վար չափեց մեր հասակները ու տրամօրէն գլուխը օրօրեց ...

Շարժեցանք, ջուրը մտանք ձեռք ձեռքի բռնած: Ինծի կը թուէր թէ մահը, անձնասպանութիւնը հասարակ եւ չատ դիւրին բան մըն էր: Ջուրը հասաւ մեր ծունկերուն, յետոյ մեր մէջքին: Բարակ աւազը ոտքիս կը սահէր եւ զգացի որ հաւասարակշռութիւնս դժուարաւ կրնայի պահել: Ցանկարծ, մայրս թեւերը երկարեց եւ ձայնեց որ կանդ առնենք: Դարձաւ դէպի ինծի եւ խելագարի մը պէս պոռաց.

— Չէ՛, տղաս, չէ՛: Դուն անձնասպան մի ըլլար: Չէ, դուն մեղի հետ մի՛ դար :Դուրս ելիր ջուրէն: Փախիր, փախիր, Քիւրտի դիւզ մը գնայ, ծառայ եղիր ու ապրէ, Թող մեր տունէն գոնէ մէկ հոգի մնաց, պատմական ճշգրտը վառ պահելու համար:

Ես «ոչ» պատասխանեցի, հաստատ : Մայրս պնդեց, աղաչեց պաղատեցաւ, բոլոր իր սուրբերը օգնութեան կանչեց: Քոյրերս, մեղի հետ ջուր մտնողները ձայնակցեցան մօրս:

Ես կը սարսափէի մօրմէս, քոյրերէս բաժնուելու մտքէն: «Ո՛չ, ո՛չ, ոչ» պատասխանեցի լալա – հատաչ: Մայրս զայրացաւ:Աչքերէն կարծես կայծ կը ցատկէր «Վա՛, ըսաւ բարձրաձայն, լա՛: Եթէ դուն չես կենար՝ ես կը կենամ :Դուք գացէք, դէ՛ յառաջացէք, ես կը մնամ, գացէ՛ք, գացէ՛ք...»:

Չեմ պիտեր մօրս վճռական յանդիմանութի՞ւնը թէ մօտալուտ մահուան սարսափն էր որ դիս ետ դարձուց: Ցամաք ելայ առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի ընէի այնուհետ, ի՛նչ կը սպասէր ինծի:

Բաժնուելէս առաջ մայրս ուժգին ու կարօտով համբուրեց զիս: Նայեցայ աչքերուն: Թախծոտ ժպիտ մը:

Ափունքէն, սառն, քարացած սրտով դիտեցի մօրս ,քոյրերուս ,հարիւրաւոր մայր–քոյրերու ջուրին մէջ յառաջանալը, անոնց արձակած վերջին ճիչերը: Ցետոյ դէտին ալիքներուն մէջ անհետանալը: Ո՞ւր կ'երթային... Ինչո՞ւ ես մնացի: Ո՞ւր է մայրս, ո՞ւր են քոյրերս: Ո՞ւր են այն միւսները որ նոյնպէս ջուրը մտան անհետացան...

Այսօր ալ երեք տասնեակ տարիներ վերջ, երբ կը խորհիմ այն պատկերին վրայ, լեզուս կը բռնուի:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

չիի սիւներ կ'արտադրեր անդադար, անհանգիստ, տեղին վրայ եւս առաջ տրտիելով :

Քէչէ էֆէնտիին աչքերուն առջեւ, իր մարմինն ու հոգին սարսռանող տեսարան մը կը պարզուէր: Այն, վայրկեան մը քարացած դիտեց այդ տեսարանը ձիուն վրայէն:

Թուրք լակոտ մը, տասը – տասնըերկու տարեկան, ձեռք անցուցած ու հոդ բերած էր հայ խլեակ մը հաղիւ չորս – հինգ տարու, ու զայն սպաննելու ձեւը ընտրած էր, հաստ վայտի կտորով քանի մը հարուած տալէ ետք, առուակը նետել, դուրս քաշել ու կրկին հարուածել ու նետել ջուրին մէջ, անդադար այս գործողութիւնը չարունակելով մինչեւոյն ձեւին տակ, մինչեւ որ դժբախտ ու անտէր, անօրական խլեակը մահանար:

Այդ անուչիկ գառնուկը, որ այդ պահուն կը գառնուէր այդ պզտիկ չարագործին, ոճրագործին ճիրաններուն մէջ, մայր ունէ՞ր, ո՞ղջ էր արդեօք՝ այդ միջոցին, մեռա՞ծ էր թէ՝ սպաննուած՝ ան ալ ուրիչ բորենիի մը կողմէ, թէ՞ հոգուն քար ըրած, ձգած ու հեռացած էր իրրեւ ուրուական մը...: Աստո՛ղ հարցումներ են սակայն, առանց պատասխանի :

Հաճի Քէչէ էֆէնտիին աչքերուն առջեւ պարզուած տեսարանը անմոռանալի էր: Ալեակին կիսամերկ ու կիսամեռ մարմինը — եթէ կարելի է մարմին անուանել... — առուէն դուրս՝ եղերքին վրայ կը հանդչէր ջարդուած դանկովն ու կապուտցած, սեւցած մխերով...: Ինչպէս ջուրէն նոր դուրս նետուած ձուկ մը, անոր քիթէն, բերնէն ու ականջներէն ջուր կը բխէր անդադար ու դանկէն հոսող արիւնին խառնուելով կը լճանար ղլուխին երկու կողմերուն տակ :

Թէեւ կուրծքը տակաւին կը բարձրանար ու կը ցածնար, սակայն ոչ մէկ շարժում՝ թեւերու, սրունքներու կամ մարմնի ոեւէ մասին: Ալեակին կուրծքին ալեկոծումը երկվայրկեանէ երկվայրկեան կը խաղաղէր ...:

— Ծօ, չան լակոտ, այս ի՞նչ է...,— պոռթկաց Քիւրտ՝ Քէչէ էֆէնտին:

—Կեավուրի տղայ է, պէկ... պիտի մեռցնեմ ...,— պատասխանեց պզտիկ ոճրագործը համբաւակօրէն :

—Ուլան, խնդիր օղլու խնդիր, կեավուրը դուն ես...,— ինքն իրմէն ելած զոռաց Քէչէ էֆէնտին ու ձին քշեց վրան, անոր ոտքերուն տակ տրորելու համար պզտիկ բորենին: Կակուղ մարմինը ամբոխեցնայ կ'իջնէր թուրք լակոտին վրայ, տաղելով ու խաչելով մարմինին ամէն կողմը:

Քէչէ էֆէնտին, անդադար օճաղալար մտրակը չալկեցուց անվարան, աղուոս չապիկով մը մեծ բորենու ձագին, անոր ճչոց – ոռնոցներուն տակ, մինչեւ որ գետին ինկաւ ու ալ չկրցաւ ոտքի ելլել, վախէն ալ տակը միզելով ...:

Մինչ անդին, երկու քայլ հեռուն, հայ խլեակը անչնչացած էր արդէն, անմեղ ու անուչիկ աչուկները բաց ու դէպի երկինք յառած:

Թուրք լակոտը իր պատիժը զտած էր ու կր դալարուէր քիչ անդին, օձի մը պէս...:

Քէչէ էֆէնտին այլեւս սիրտ չունեցաւ անդամ մըն ալ դառնալ ու անմեղ հայ դառնուկին նայիլ...: Ձիուն սանձը դէպի վեր՝ ճամբան ուղղեց ու անհետացաւ բոպէի մը մէջ, իր եռեւէն փոչիի ամպեր ու սիւներ չթողլով :

Թուրք լակոտը քանը չորս ժամ չանցած կ'անչնչանար ...:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ առթիւ, որ բացուեցաւ Ժընեւի մէջ, Ֆրանսական պատուիրակ առաջարկեց միջազգային տոմս մը հաստատել, փոխան ազգային անցագրի, պատրաստները դիւրացնելու համար:

— Սա մոմը ճիշդ գերեզմանին վրան տնկէ, պարոն: Ուխտ ունիմ: Սա ծաղիկն ալ անոր հովը դիր :

— Տիկին, կը բաւէ, մենք ալ պիտի համբուրենք գերեզմանը ...

— Մեղա՛յ, պիտի չաղօթե՞ք...

— Տէր հայրը ո՞ւր է, խոստովանանիք պիտի ըլլամ :

— Ես ալ կը սպասեմ անոր: Ա՛լ սա տէրտէրները, հիչ իրենց գործին տէրը չեն ...

— *Սրբո՛յ Աւետարանիս Յիսուսի Քրիստոսի...*

— Ժամկո՛չ, աթոռ մը չի տա՞ս, ծեր կնիկ է, հնկինլի է, մեղք է ֆա...

— Որո՞ւ կ'ըսես: Խի՞ղճ ունիս որ, սա կնիկը տիկի պէս նստեր է, գիտես ֆի պապային տունն է: (Կը խաչակնքէ) : Մի՛ հրմշտկէր, աղջի ...

— «*Սուրբ Աստուած Սուրբ եւ Հզօր Սուրբ...*»: «*Պարզեւատու ամենեցուն, այսօր խնդրի պարզեւս ...* »

— Ձամբա՛յ բացէք, թաղումի թափօրն է...

Հրմշտուք, իրարանցում: Տղաքը կը վազվզեն տաճարին մէջ: Մէկ դասէն միւսը իրարու ձայն կուտան — «Ըընե՛, եկու, մամադ հոս է: Նայէ ես ի՞նչ ունիմ, պապաս առաւ երէկ»:

— Տղա՛յ վար իջիր, ատ տեղը Սրբազան հայրիկին աթոռն է, հիմա ֆեզ դորս կը հանէ հա՛ : *Ամէն Նեմզար հանըմ, սա լակոտները չեն ձգեր որ Հայ մեր մը ըսես: Մօրերնուն հոգը չէ, հագուին սեռուին, մարդու երեսան:*

Պզտիկ մը մինչեւ խորանը կը բարձրանայ եւ անկէ աչք – ընքուի կը խաղցնէ իր ընկերներուն:

Կին մը, թեւերը բացած, երկինք համբարնալու ձեւով մը, սրտեռանդն կ'աղօթէ: Ձեռքը աղօթապիրք մը՝ վայրկեանը մէկ թուղթ կը դարձնէ եւ կը խաչակնքէ՝ քովինները խանդարելով փոխանակ հետեւելու երգուածներուն: Կար – ծես թէ երգուածները աղօթք չըլլային: Միայն իր աղօթադիրքին ապաստանած է, Աստուած հայրիկին զուարթ հրաւիրելու համար: Ինչ դժբախտ բան է Աստուած ըլլալը...

Այսպէս, Հայ հաւատացեալ ժողովուրդը եր – բեք չի մոռնար իր ժամն ու աղօթքը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Այն սեւ օրերուն...

Քրիչէն մինչեւ Բալու քանի՞ օրէն հասանք : Չեմ յիշեր: Միայն այսքանը ըսեմ որ, ոչ ուժ եւ ոչ ալ կարողութիւն մնաց մեր վրայ : Ճամբայ ինկած հազարաւոր բազմութիւնը նօսրացաւ, նօսրացաւ ու միայն քանի մը հարիւրով հասանք մեր վերջին կայանը : Ամէն օր, ու օրը քանի մը անդամ թուրք – քիւրտ խուժանը կը պաշարէր մեզ: Կը կողոպտէին: Գեղեցիկ կիներ–աղջիկները կը գաղթէին, մնացեալը կը ջարդէին եւ կը հեռանային...

Բալուն՝ մեր վերջին կայանը պէտք էր ըլլար — այդպէս կ'ըսէին մեզ առաջնորդող ոստիկանները: Եւ հասանք Բալու:

Մեզ փոխեցին Եփրատի ափը քաղաքէն հեռու հնաւանդ կամուրջին դիմացը: Մեզմէ առաջ հազարաւորներ անցեր էին այս ճամբաներէն: Ո՞ւր գացեր, ի՞նչ եղեր են: Բան չգիտէինք անոնց մասին: Բերնէ բերան կ'ըսէին թէ բոլոր կարաւաններուն վերջին կայանը Եփրատը, եւ սա դիմացի կամուրջը եղած էր:

Երկու ճամբայ կար, երկուքն ալ միեւնոյն տեղը կը տանէին: Մէկը միւսէն սարսափելի ու եղերական: Այդտեղ հաստող զաղթականը երկուքին մէջ ընտրութիւն մը պիտի ընէր:

Ճամբաներուն մէկը կամաւոր անձնասպանութի՞ւնը էր: Մի՛սը քանի մը օր «հանդչելէն», կողոպտուելէն, թուրք քիւրտ խուժանին կողմէ գահատուելէ վերջ, գոնը դիչեր մը պիտի բարձրանար կամուրջը, հլու, հնազանդ, վիզը պիտի երկարէր «մասնաղէտ» դահիճին կացինին: Ցետոյ մարմինը մէկ կողմէն եւ գլուխը միւս՝ թաւալգլոր ջուրը նետուէր ...

Կամաւոր անձնասպանութի՞ւնը — օր ցերեկին, բոլորը ո՛վ որ կ'ուզէր, ձեռք ձեռքի բռնած իրար քաջալերերով ջուրը պիտի նետուէին:

Մենք այս վերջինը ընտրեցինք — «կամաւոր անձնասպանութիւնը»:

Չեմ կրնար մոռնալ վերջին դիչերը: Ես, քոյրերս, անհոգ, դեռ «աչխարքի բաներուն» անտեղ – եակ, սովորականին պէս կծկուած էինք աւազին վրայ: Մայրս սակայն, կը զալարուէր, կուլա՛ր, անվերջ կուլար: Ո՞վ դիտէ, ի՛նչ մտքեր ու պատկերներ կը չարչարէին իր միտքը:

Աբշալոյսը իր հետ ժպիտ եւ ուրախութիւն չբերաւ: Ընդհակառակն: Այդ օրը մենք պիտի ապրէինք մեր եղեռնապատումը: Այս արեւը, լեռները, սարերը, դեւը, քաղաքը, դաշտերն ու անտառները, վերջապէս այս աչխարհ կոչուածը ուր կը յուսայինք երջանիկ ապրիլ այլեւս պիտի չտեսնէինք : Մեր կեանքը պիտի վերջանար, մեր գերեզմանը Եփրատը պիտի ըլլար...

Երբ արեւը բաւականաչափ բարձրացաւ, ու մեր մարմինները չեմացան, մայրս չեչտակի նայեցաւ աչքերուս, անխօս, տրտում, եղերականօրէն տխուր հայեացքով մը: Հասկցանք միտքը : Իր աչքերուն եւ հայեացքին մէջ կարդացինք իր ըսելիքը: Ոտքի երաւ: Մենք հետեւեցանք իրեն : Կրկին անխօս վեր վար չափեց մեր հասակները ու տրամօրէն գլուխը օրօրեց ...

Շարժեցանք, ջուրը մտանք ձեռք ձեռքի բռնած: Ինծի կը թուէր թէ մահը, անձնասպանութիւնը հասարակ եւ չատ դիւրին բան մըն էր: Ջուրը հասաւ մեր ծունկերուն, յետոյ մեր մէջքին: Բարակ աւազը ոտքիս կը սահէր եւ զգացի որ հաւասարակշռութիւնս դժուարաւ կրնայի պահել: Ցանկարծ, մայրս թեւերը երկարեց եւ ձայնեց որ կանդ առնենք: Դարձաւ դէպի ինծի եւ խելագարի մը պէս պոռաց.

— Չէ՛, տղաս, չէ՛: Դուն անձնասպան մի ըլլար: Չէ, դուն մեղի հետ մի՛ դար :Դուրս ելիր ջուրէն: Փախիր, փախիր, Քիւրտի դիւզ մը գնայ, ծառայ եղիր ու ապրէ, Թող մեր տունէն գոնէ մէկ հոգի մնաց, պատմական ճշգրտը վառ պահելու համար:

Ես «ոչ» պատասխանեցի, հաստատ : Մայրս պնդեց, աղաչեց պաղատեցաւ, բոլոր իր սուրբերը օգնութեան կանչեց: Քոյրերս, մեղի հետ ջուր մտնողները ձայնակցեցան մօրս:

Ես կը սարսափէի մօրմէս, քոյրերէս բաժնուելու մտքէն: «Ո՛չ, ո՛չ, ոչ» պատասխանեցի լալա – հատաչ: Մայրս զայրացաւ:Աչքերէն կարծես կայծ կը ցատկէր «Վա՛, ըսաւ բարձրաձայն, լա՛: Եթէ դուն չես կենար՝ ես կը կենամ :Դուք գացէք, դէ՛ յառաջացէք, ես կը մնամ, գացէ՛ք, գացէ՛ք...»:

Չեմ պիտեր մօրս վճռական յանդիմանութի՞ւնը թէ մօտալուտ մահուան սարսափն էր որ դիս ետ դարձուց: Ցամաք ելայ առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի ընէի այնուհետ, ի՛նչ կը սպասէր ինծի:

Բաժնուելէս առաջ մայրս ուժգին ու կարօտով համբուրեց զիս: Նայեցայ աչքերուն: Թախծոտ ժպիտ մը:

Ափունքէն, սառն, քարացած սրտով դիտեցի մօրս ,քոյրերուս ,հարիւրաւոր մայր–քոյրերու ջուրին մէջ յառաջանալը, անոնց արձակած վերջին ճիչերը: Ցետոյ դէտին ալիքներուն մէջ անհետանալը: Ո՞ւր կ'երթային... Ինչո՞ւ ես մնացի: Ո՞ւր է մայրս, ո՞ւր են քոյրերս: Ո՞ւր են այն միւսները որ նոյնպէս ջուրը մտան անհետացան...

Այսօր ալ երեք տասնեակ տարիներ վերջ, երբ կը խորհիմ այն պատկերին վրայ, լեզուս կը բռնուի:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ազգային չարժման վարիչները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով հանրապետութիւն կը պահանջեն, իրենց կողմէ մշակուած Սահմանադրութեամբ մը: Ուրիչ հոսանք մը հակառակ չէ Ֆրանսայի ներկայութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անգլիոյ նախորդ վարչապետը, Զըրչիլ, առ-ջի օր քաղաքական ճառ մը խօսելով 10.000 ունկն-դիրներու առջեւ, ազդարարեց թէ անհրաժեշտ է վճռական քաղաքականութիւն մը բռնել Ռ. Միու-թեան հանդէպ եւ սերտ գործակցութիւն հաստա-տել Մ. Նահանգներուն հետ: «Մեր քաղաքակա-նութիւնը ուրիշոյ հանդէպ պէտք է ըլլայ պատ-ուաբեր քաղաքականութիւն մը ուժի միջոցաւ, եւ ոչ թէ երկչոտ մեղմացում տկարութեամբ»: Ըե-տոյ քննադատելով նոր ելմտացոյցը, ըսաւ թէ Անգլիա կ'ապրի Մ. Նահանգներէն ստացած դոր-ձաղրկութեան նպաստով: Եւ վերջապէս ողբաց թէ աշխատաւորական կառավարութիւնը դէպի կործանում կ'առաջնորդէ բրիտանական կայսրու-թիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԵՐԿՈՒԲի պիտի բաժնուի Անգ-լիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, եթէ Մոսկուա-յի խորհրդաժողովը վիժի, համաձայն անդլեւ – սաքսոն մամուլին տեղեկութեանց: Արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, Գերմանիոյ անգլեւսաքսոն շրջանները անջատելու եւ դաշնակ-ցային պետութեան վերածելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅի ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ նորէն չկր-ցաւ վերջացնել Աւստրիոյ դաշնագիրը: Ջօր.Մար-շըլ մերժեց խորհրդային պատուիրակութեան կարգ մը պայմանները, դիտել տալով որ եթէ ըն-դունին, Աւստրիան պիտի դառնայ «խամաճիկ պե-տութիւն մը»: Մոլոթով ալ նախապէս մերժած էր ամերիկեան բանաձեւը՝ Աւստրիոյ դերման ստաց-ուածքներու մասին: Ամերիկեան պատուիրակին կարծիքով, «անկախ կամ աղատ Աւստրիա չի կըր-նար ըլլալ, եթէ օտար պետութիւններ պիտի իւ-րացնեն անոր տնտեսութեան մէկ մեծ մասը, քա-չելով արտադրութիւնները եւ դրամը»: Աւստրիոյ արտաքին նախարարը որոշած է չստորագրել որ եւ է դաշնագիր որ չի վերահաստատեր Աւստրիոյ նախապատերազմեան սահմանները:

ՇԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ծագեցան Հռոմի մէջ ուրբաթ օր: Անգործ քանուորներ, գերիներ եւ ուրիշ երի-տասարդներ աւելի քան մէկ ժամ ցոյցեր կազմա-կերպելով կեդրոնական հրապարակին վրայ, խոր-տակելին եւ աւարի տուին սեւ շուկայի ապրանք-ները: Ոստիկանութիւնը չուզեց չաղ յառաջ եր – թալ, որպէսզի կռիւ չծագի: Աւեւտրահայ շրջա-նակները կը վախնան որ աւելի ծանր խռովութիւն-ներ ծագին, իրրեւ հետեւանք տնտեսական տագ-նապի եւ քաղաքական խլրտումներու:

100 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ուտեստ փճացաւ Փա-րիզի 17րդ թաղամասին մէջ, Ռիւ Թոքվիլ, ահռե-լի հրդեհի մը հետեւանքով: Շատ մը բնակիչներ ահուդողի մատնուեցան ամրողջ գիշերը:

«ԴՈՒԼպԱՆԵՐՍ ԱՆԳԱՄ ՀԱՆԵՑԻՆ», աղաղա – կեց Սոնիա Ժէնիէ, չարժանկարի արուեստագէտ – տուհին, որ Փարիզ հասնելով, խիստ քննութեան մը ենթարկուած էր Պուռժէի օդակայանին մէջ: Խուզարկութիւնը տեւեց երկու ժամ, 18 մաքսա-խոյդներու միջոցաւ: «Հագուստներս հանեցին, պայուսակներս տակնուվրայ ըրին, եւ միայն 200 տոլար գտան»:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻՆ կը հեռագրեն թէ հրեայ ա – հաբեկիչներ յարձակում գործեցին բրիտանա – կան զօրակայանի մը վրայ, Թէլ–Աւիվի եւ Հայ – ֆայի միջեւ: Քանի մը զինուորներ սպանուեցան: Միւս կողմէ ռումբ մը պայթեցաւ Եաֆա, արաբա-կան կազմակերպութեան մը կեդրոնին մէջ: — Նիւ Եորքի մէջ 40 Հրեաներ, այր եւ կին, 90 վայր-կեան պաշարեցին բրիտանական հիւպատոսարա-նը, բողոքելով չորս Հրեաներու կախաղանին դէմ (Պաղեստին): Ոստիկանութիւնը հասնելով ցրուեց:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը օրինա – գիծ մը քուէարկեց որ մեծապէս կր կրճատէ ար – հեստակցական Միութեանց գործունէութիւնը: Գործադուլն ալ կ'արգիլուի կարգ մը պարագանե – րու մէջ:

ԹԱՆՁԻՐի խալամական ցոյցերը մեծապէս կը զբաղեցնեն Ֆրանսական կառավարութիւնը: Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Մարոքի Սուլթանէն զատ, իշխանուհի մը եւս, Լալա Այշա, արաբերէն ճառ մը խօսելով, թելադրած է օրինակ առնել Ե-գիպտոսէն (անկախութիւն պահանջել):

20.000 ՆԱՑԻՆԵՐ պիտի դատուին Գերմանիոյ բրիտանական շրջանին մէջ, իբրեւ անդամ ապօրէն հռչակուած կազմակերպութեանց: Միաժամանակ 100 դատավարութիւններ պիտի կատարուին: Ա – ռաւելագոյն պատիժն է տասը տարի բանտարկու-թիւն, կորուստ ստացուածքի եւ տուգանք:

ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ է Ուսանողական Միութեան բացման հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար կիրա-կի 27 ապրիլ: Նոր թուականը եւ մանրամասնու-թիւնները յայտնուած:

ՏԷՍԻՆԷՆ կարօ Գաբրիէլեան (Ֆօթօ կարօ) կը փնտռէ Պ. Վահէ Խաքիճեանը (Արաբկիրի Ան-ջրդի գիւղէն) որ 1932ին կը գտնուէր Փարիզի մօ-տերը, Արնուվիլ լէ Կրնէս: Տեղեկացնել Ֆօթօ կարօին, Տէսին (Իզէր):

Հ. Ց. Դ. Նոր Մերունդի պարահանգէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մանաճխուղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, դեղարուեստական բա – ժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին Բալուեան, Հր. Սա-մուէլ եւ Պարսամեան գրատուները, ինչպէս նա-եւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Ա ն ո ւ շ կ ն

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնա-ճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգափո –

խութեան կայանին: Ներամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կող – մէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղե-կավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քա – ղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy: Մուտ-քը 100 եւ 75 ֆրանք:

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզի Հ. Ց. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ընկերահամակրական խնջոյ-քը՝ Մայիս 18ին, իրիկուան ժամը 4էն մինչեւ 12: Հասցէն՝ Escalier face le 49, Ave. Simon Bolivar, Parc des Buttes - Chaumont պարտէզի Pavillon Public օգա-սուն սրահին մէջ: Իջնել մէթրօ՝ Pyrénées կամ Buttes Chaumont, օթօպիւս GE, 26: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Ց. Դ. կոմիտէն իր խորին ցա – ւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Կարապետ Պօ-ղոսեանի ու իր ծնողքին՝ իր հօրեղբօր՝ Պ. ՀԱՄ-ԶԻԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆի դառնադէպ մահուան առթիւ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉի Լիոնի մասնաճիւղը Տէր եւ Տի-կին Զօլաքեաններէ իրենց 3րդ զաւկի ծննդեանը առթիւ հազար ֆրանք (1000) ստացած է ընորհա-կալութեամբ:

ՊՈՒՍ ԿՈԼՈՄՊ.— Հայ Ռազմիկներու Միու – թեան ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, rue du Mesnil, Asnieres, սովորական հաւաքատեղին: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ՀԱՑԱՍՏԱՆ»ի

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻԻԸ (Ապրիլ) մեծ մասով նուիր-ուած 1915ի ջարդերուն, (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

ՑԻՇԱՏԱԿի ԱՋԳԱՑԻՆ ՏՕՆԸ

Ի յարգանս Մեծ Եղեռնի Զոհերուն, Հայաս – տանի բանակին եւ Ռէզիթ-անսի հերոսներուն՝ Նիսի մէջ կը տօնուի, 1 Մայիս, Հինդշաբթի օր ժամը 3ին, 15 Ավ. տը լա Վիքթուար, Աթէնէ սրահը: Մասնակցութեամբ ազգային մարմիննե – րուն եւ բոլոր միութիւններուն:

ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ներդաղթի հանդա-նակիչ կեդր. յանձնախումբս չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէր-ները.— Շինարար արտէլի Լա Փօմի մասնաճիւղէն 800 ֆրանք, Petite Arboiseի դարմանատան հիւանդ-ներէ 1000, Պ. կայծակ եւ ծաւակ եաղմաճեան եղ-բայրներէ 700, Պ. Գէորգ Այվատեանէ, Տիկին Գարակէօզեանի յուղարկաւորութեան առթիւ 500, դումար՝ 3000 (երեք հազար ֆրանք):

ՄԱՐԶԻԿ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ (Ցառաջ).— Ցայտնի մարզիկ Պ. Ս. Սրապեան նոր յաղողութիւն մը եւս ունեցաւ: Տասներկու տարիէ ի վեր ախոյեան Իտալիոյ մի-ջին ծանրութիւն բարձրացնելու՝ Ապրիլ 13ին «Pro Patria»ի մեծ սրահներուն մէջ, խուռն բազմու – թեան մը ներկայութեան, իր բացարձակ գերա – կշռութեամբ, իր պատկանած հռչակաւոր մարզա-կան խումբին ապահովեց Իտալիոյ խմբական մըր-ցումներուն յաղթանակը:

Պ. Ս. Սրապեանի անձնական կշիռն է՝ 81 քի-լօ: Իր այժմու մրցանիշն է 315 քիլօ, զոր տասներ-կու տարիէ ի վեր հպարտութեամբ կը պատցընէ իր Հայու հուժկու բազուկներուն վրայ: Մերմար-գիկը մօտերս պիտի այցելէ Զուիցերիա եւ Ֆրան-սա, չարք մը մրցումներու մէջ ներկայացնելու համար Իտալիան: — Ա.

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՑԸ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ, 23 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 8ԻՆ

Ընկերվարականներու մեծ սրահին մէջ, 53 rue Gringnan: Կազմակերպուած Հ.Ց.Դ.Համակցութեան Շրջ. կոմիտէին կողմէ: Կր հրաւիրուին բոլոր հա-մակիր կազմակերպութիւնները եւ ընկեր – ընկե-րուհիները:

Պ. ԹՈՐՈՍ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆ, Այրի Տիկին Պ. Պօղոսեան եւ զաւակը Պ. Օ. Գարաօղլանեան, Տէր եւ Տիկ.Կ. Գարաօղլանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Պօյաճեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլորա-նոց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցա-ւակցութիւն յայտնեցին ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱՑԵԱՆի ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ.— Տէր եւ Տիկին Իչխան-եան եւ Պ. Առաքել Պէզեան 500ական ֆրանք կր նուիրեն Ներգաղթի Ճոնտին, փոխան ծաղկեպսա-կի, ՏԻԿԻՆ ԳԱՑԵԱՆի ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆի մահ – ուան առթիւ: Ստանալ «Ցառաջ»էն:

ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ.— Տարօնցի Պ. Հրանտ Խանամիրեանի զաւկի մահուան տարելիցի առ – թիւ, հայրենակից Պ. Առաքել Թաթուլեանը փո – խան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 1500 ֆրանք Տա – րօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան միջոցաւ բաշխուելու հայրենակից հիւանդներու եւ անկար-ներու: Ցատկացուցինք Պ.Ռ. Մարտիրոսեանին 300 ֆրանք, Պրէվանի երեք հիւանդներու 1200, դու – մար 1500: —Տ.Տ. Հայր Միութիւն:

Ծ ա խ ու է

Պարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհես – տանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Յարմար որ եւ է արհեստի: Վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նա – յող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Ցա – ռաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

CANNES ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարուի կարդալ նոյն քաղաքին մեծ օրաթերթը,

L'AVENIR DE CANNES

որուն տնօրէնը, հայրենակից մը, սիրա-յօժար կը տրամադրուի իր ընթերցող հայ այցելուներուն որ եւ է ծառայու – թեան համար:

Կ'ուզուի

Pompier (tailleur) *որ դիտնայ փորձեր ընել եւ ի տարկին կարենայ* patron*ը փոխարինել: Դիմել* CLINIQUE DE VETEMENTS, 63 rue Maubeuge, Peris (9): Métro Poissonnière: *Ներկայանալ երեք – շաբթիէն սկսեալ:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ չափի վրայ կարող մը (coupeur sur mesure): *Դիմել* Manufacture de Vêtements, 11 rue Delorme MOULINS, (Allier), Tél. 2-12:

Ծ ա խ ու կ ա ո ղ

Սիթրօէն 11 ch. B.L. *թրաքսիոն մը ծախու է, չատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել «Ցառաջ»ին, Ց. Վ. սկզբնատառերով:*

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐ՝ ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947

Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

Parfumerie

Jac-Mot

ՑԱԿՈԲ

ՄՈՐԹԵԱՆ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏԵՂԷՆԻ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտու – թիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 22 AVRIL 1947 Երեքշաբթի 22 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5016_Նոր շրջան թիւ 625 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր·

ՄԵՐ ԱՕՍՏԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Մեր հայրենիքի աշխարհագրական անուններն անդամ ուրի՛չ համ ու հոտ ունին: Իրենց խաս – տով, նոյնիսկ հնչումով :

Արտասանեցէ՛ք,— Բարձր Հայք, Վասպուրա– կան, Տարոն – Տուրուբերան, Տիգրանակերտ, Մո– վսէս աշխարհ: Կիլիկիա՛ :

Եւ, արեւելեան ճակատին վրայ,— Վանանդ : Շիրակ: Սիւնիք: Գուգարաց աշխարհ:

Իսկ եթէ գետերն ու ձորերը, լեռներն ու լի– ճերն ալ ոգեկոչէինք, խառն ի խուռն,— Արքս : Եփրատ եւ Տիգրիս: Արածանի: Ախուրեան: Մա – սիս – Արարատ: Սիփան: Սեւրմանց, Ինճակեան կամ Ծաղկանց լեռներ: Հայկական Պար : Տաւ – րո՛ս: Ապա նաեւ Աւարայր եւ Շաւարշան: Սեւա՛ն եւ Ծաղկաձոր: Նեմրութ կամ Մովսեսեան: Բիւրակն եւ Տալւորի՛կ ...:

Մեր երեւակայութիւնը պիտի ցամքէր, պիտի հիւծէր օտար ափերու վրայ, առանց այս լուսա – պայծառ անուններուն :

Անոնց ամէն մէկը ոչ միայն պատմութիւն մըն է, այլ եւ երգ: Շո՛ւնչ: Ոչ միայն արիւն–արցունք, այլեւ փառք:

Ահա թէ ինչո՛ւ համար ամէն բանէ առաջ պէտք է աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն սոր– վեցնել մեր նոր սերունդին: Աշխարհագրութիւն՝ անուններով եւ բովանդակութեամբ: Պատմու – թիւն՝ պայքարի եւ փառքի դրուագներով :

Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձը ամէ – նէն առաջ մեր երեւակայութիւնը կը բոցավառէ Վասպուրականի հերոսամարտով : :

Դժբախտաբար, այդ փառաւոր թուականն ան– դամ հեռուհեռ կը դառնայ հետաւոր յիշատակ մը: Գոնէ Փարիզի մէջ, ուր զանգաւածի տկարու– թիւն մը չեն կազմեր Վասպուրական աշխարհին տարագիր զաւակները ...

Վա՛յ այն ժողովուրդներուն որ կը կորսընցնեն իրենց յիշողութիւնը: Իրենց երէկուան կեանքին չարն ու բարին: Անուշն ու լեղին: Փառքն ու վէրքը:

Ի վերջոյ մեր առեւտրական յատկութիւնները, մեր դիւրին վաստակն ու չէնչող կենցաղը չեն որ պիտի ապահովեն տարագիր բազմութեանց յարա – տեւութիւնը : Անոնց հոգեկան առողջութիւնը :

Եւ յետոյ, միայն տեղական, հայրենակցական հանդամանք չունի Վասպուրականի պատմական Հերոսամարտը :

Ըմբոստացում արիւնածարաւ բռնութեան դէմ: Ճակատ ճակտի կռիւ, յամառն ինքնապաշտ– պանութեան եւ ազատութեան :

Ահա թուն իմաստը Վասպուրականի Հերոսա – մարտին, որ պայթեցաւ 1915 ապրիլի առաջին շաբթուն (Հ· Տ·), փախուստի մատնելով ամբողջ կառավարութիւն մը իր զօրքով եւ զինուորներով :

Թշնամին դաւեր կ'որոճար երկար տաճկի վեր, ոչնչացնելու համար արեւմտեան Հայաստա– նի սիրտը: Դաւեր որոնց թաքուն ծալքերը նոր կը բացուէին, մանակի ջարդերով :

Արթուն եւ իմաստուն, Վասպուրականը նախ– ընտրեց «ակն ընդ ական»ը: Եւ կռուեցաւ այնպիսի ուժգնութեամբ որ ամէնէն առաջ զարմանք պատ– ճառեց արիւնկզակ իշխանութեան: Կռուեցաւ թեւ թեւի, մխացեալ ճակատով: Առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խորութեան:

Կռիւը պահուեցաւ աննախընթաց յաղթանա– կով մը,— փրկութիւն Վասպուրականի ժողովուր– դին եւ ինքնավարութիւն :

Դժբախտաբար կարճ տեւեց այս փառաւոր դո– յամարտը, իբրեւ հետեւանք ցարական իշխանու – թեան քամնելի դաւերուն: Յարդարս նահանջներ եւ ուրիշ դիւային խաղեր ի վերջոյ Վասպուրա – կանն ալ վերածեցին ամայի անապատի մը :

Բայց Հերոսամարտը մնաց անջնջելի, մեր ժա– մանակակից պատմութեան ոսկեմատեանին մէջ :

Եւ մեր չահը կը պահանջէ որ անջնջելի մնայ նաեւ միտքերու մէջ: Ոչ միայն Վասպուրականի, այլ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդին համար:

Մեր լացուկոծերը չեն որ սերունդ պիտի դաստիարակեն, այլ այս կարգի պայքարները :

Վասպուրականէն վերջը ունեցանք ուրիշ զո – յամարաններ ալ: Ոչ նոյն ելքով, բայց նոյն առա– ջադրութեամբ,—զարնել, երբ կը փորձեն զարնել, տրորել, ջերել ջեղ :

Վասպուրականը խորհրդանշան մըն է այլեւս, ինչպէս միւսները:

Շ·

ՍԻԱՄԱՆԹՕ (Ատոմ Եարճանեան)
ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՋՈՀԵՐԸՆ
(1915 Ապրիլ 11/24)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐՍ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱՆ

Խօսքս երկու չղճնաւերու մասին է, ան այ թրքական :

Մարդիկը աման չղճնաւ են դաւը Ամերիկեան յի մէջ եւ փոխանակ անունը Հաթայ կամ Անգարա դնելու, ելեր են «Կարս եւ Արտահան» են կնքեր :

Ճեմին մի՞ոք մը կայ: Չեմ կարծեր: Ո՞վ պի– տի հետաքրքրուէր այդ նահանգներով յամառ Հա– յէն զատ, որպէսզի դրդէր Թուրքը այդ անունները մուրիրականացնելու :

Կարս ու Արտահան... Իշանք Նոյի տապա – նէն, ցամաք ոտք դրինք Արարատի ստորոտը կամ գագաթը, մեր աչքերը յառած չոր կտոր մը հողի, բայց մեր չար բախտէն, սահմանէն այս կողմ ին– կեր ենք:

Ցանցանքը Նոյ նահապետինն է անշուշտ: Ո – րո՞ւ բացատրել այս անդարմանելի պատմական սխալը: Ինչ որ մեղի հետ կապ ունի, պատմական Վանանդ դաւառի դժբախտ ճակատագիրն է :

Նախ կը զրկուի իր բնակչութենէն, յետոյ կը վերածուի չղճնաւերու, եւ վերջը վերջը կը դառ– նայ հարցական նշան մը.— Կա՞ր թէ չկար :

Եւ դեռ կ'ըսեն թէ Հայերը ճարպիկ են, հեռա– տես են, չաղող գործին հոտառութիւնը ունին, եւայլն, եւայլն:

Բոլորը ինքնախաբէութիւն պարզապէս : Եթէ ճիշդ ըլլար, Նոյի տապանին ղեկը մենք ձեռք կ'առնէինք եւ փոխանակ երթալ Կարսի մօտիկը տեղ մը իջնելու, սանկ Իրաքի, Մուսուլի կողմերը կը տեղաւորուէինք, որպէսզի ինդրոյ նաւթ չըլ– լան բնակչութեան ցեղը եւ լեզուն: Այն ատեն թրքական չղճնաւները կը կոչուէին ոչ թէ Կարս եւ Արտահան, այլ Աչա, Զանդրըը, Տէր Զօր եւ մնացեալը:

ՍՕՍԻ

ՁԾՂՈՒՄ ՄԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 18 Ապրիլ.— «Յառաջ»ի Ապրիլ 17 թիւին մէջ հրատարակած էինք լուր մը, որուն հա– մաձայն Պ· Արմէն Ձերեճեան պատգամաւոր նշա– նակուած է Պելժիոյ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ու Պրիւսէլի Հայ Մշակութա – յին Ընկերութեան կողմէ Նիւ Եորքի համագու – մարին :

Նախ ըսեմ թէ՝ Պրիւսէլի մէջ Հայ Մշակու – թային Ընկերութիւն գոյութիւն չունի: Ճեմոյ, եկեղեցական նորակազմ հոգաբարձութիւնը օ – ժանդակ մարմին մը ըլլալով Գաղթ.Վարչութեան, իրաւասու չէ իր կողմէ պատգամաւոր ղրկելու համագումարին ժողովի մը: Մեր գաղութի կանոնա– դրին տրամադրութեան համաձայն, այդ իրաւա– սութիւնը կը պատկանի միայն Ներկայացուցչա – կան Մարմինի ընդհ· ժողովին, որ, ինչպէս ղի – տէք, ընտրած է իր պատգամաւորը, վարչութեան նախագահ Պ· Մաքսուտ Միհրդատեանց :

Հ· Տէրոսկի

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎԵՐՋԱՆԱՑ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը պիտի փակուի այսօր – վաղը, առանց դրական ելքի մը յանգելու: Ջորս Մեծերը նորէն ժողովի պիտի հրաւիրուին ուրիչ մայրաքաղաքի մը մէջ, Լոնտոն կամ Փարիզ: Ո – չինչ կարգադրուած է գերմանական հարցին, իսկ Աւստրիոյ դաշնագրի մասին ալ դեռ վիճելի կէ – տեր կան :

Խորհրդաժողովի չաբաթ օրուան նիստին մէջ, Անգլիա, Մ· Նահանգները եւ Ֆրանսա մերժեցին Եուկոսլաւիոյ հողային պահանջները եւ 150 մի – լիոն տոլարի հատուցումը: Միայն Խ· Միութիւնը կը ձարնակցէր այս պահանջներուն: Համաձայնու– թիւն գոյացաւ Աւստրիոյ Հրեաներու մասին, ո – րոնց բռնագրաւեալ գոյքերուն համար հատուցում պիտի ըլլայ: Թերթերը կը գրեն թէ հաշիւ 5000 — 10.000 Հրեաներ մնացած են, մինչդեռ պատե – րազմէն առաջ 350.000ի կը հասնէր անոնց թիւը : Շատերը մեռած են առանցժառանգորդներ ձգելու:

Խորհրդաժողովը այսօր վերջին անգամ աչքի պիտի անցընէ թէ Գերմանիոյ եւ թէ Աւստրիոյ խնդիրները, որպէսզի կացութիւնը պարզուի ժողո– վին փակումէն առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՆԵՐԻ ՈՒՈԼԸՍ, Մ· Նահանգներու նախորդ առեւտրական նախարարը որ այնքան աղմուկ հա– նեց Եւրոպայի մէջ, նախադահ Թրումընի դէմ խօ– սած ճառերով, Փարիզ կը հասնի այսօր, երեք – շաբթի, իր անձնական բարեկամին՝ Պ· Փիէռ Քո– թի հետ (նախկին նախարար) :Այս այցելութեանը– թիւ բանախօսութիւն մը սարքուած Ս Որպոնիմիճ ամփիթեատրոնին մէջ, հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, նախաճեռնութեամբ Աչխատանքի Դաշնակ – ցութեան եւ Մարդկային Իրաւունքի Լիկային : Պ· Ուոլըս պիտի խօսի միջազգային խնդիրներու մա– սին: Ամփիթեատրոնը 2500 հոգի կ'առնէ հանդիսա ուրիչ հազար հոգի ալ կրնան տեղ գտնել քիչ մը նեղուելով: Մատնաւոր տոմսակներ հանուած են, եւ Պ· Քոթ կը կարծէ թէ մինչեւ 10.000 տոմսակ պիտի պահանջուի: Ամերիկացի հիւրը մասնաւոր տեսակցութիւններ ալ պիտի ունենայ ականաւոր դէմքերու հետ.— Ճունաստանի ճախակողմեան հոսանքը, ԼԱՄ, Աթէնք հրաւիրեց Հինրի Ուոլըսը:

ԻՏԱԼԻՈՑ ներքին նախարարութիւնը խստօրէն արգիլեց բոլոր հրապարակային ցոյցերը, իբրեւ հետեւանք անցեալ շաբթու կատարուած ապա – ռութեանց եւ արտաքին նախարար Կոմս Սֆորցայի դէմ եղած խոչոնդոտումներուն: Վարչապետը, որ Սիկիլիա գացած էր, նոյնպէս թշնամական ցոյցե– րու հանդիպեցաւ խումբ մը երիտասարդներու կողմէ: Դժգոհութիւնը թէ տնտեսական է եւ թէ քաղաքական: Կը վախցուի որ խլրտումները ծա – ւալին, եթէ կառավարութիւնը ազդու միջոցներ ձեռք չառնէ :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հրէական զաղտնի կազմակեր – պութեան վարիչը՝ Մէնահիմ Պէկին, որ 39 տարե– կան է, յայտարարեց թէ իրենց գործունէութիւնը չէ դադրած, այլ պիտի չարունակուի նոյն խրս – տութեամբ, մինչեւ որ ղլուխ հանուի ազատ եւ անկախ պետութեան ծրագիրը: «Մենք ոչ նուազա– գոյն, ոչ ալ առաւելագոյն պահանջներ ունինք : Մենք մէկ նպատակ ունինք եւ պիտի կռուինք մին– չեւ որ զայն ղլուխ հանենք: Երեց Իսրայէլը (Իս – րայէլի երկիրը) Եբրայական հող է եւ չկայ որեւէ բանաւոր պատճառ որ մենք զոհենք անոր մէկ մասնիկը: Եթէ Անգլիացիները վերահաստատուին ազատ ներգաղթը, կը նշանակէ թէ կ'ընդունին հրէական պետութեան մը հաստատումը, եւ այն ատեն պարզ տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ հետեւեալ երկրէն, զայն յանձնելով Եբրայական կառավարութեան մը :

ԴԱՏԻ ԲԱՇՈՒԵՑԱՆ Գերմանիոյ պողպատի ճարտարագործութեան վեց գլխաւոր վարիչները, Նիւրընպէրկի ամերիկեան տեսանին առջեւ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործներ: Պատմութեան մէջ ա– ռաջին անգամ է որ զործարանատէրներ կը դատ– ուին այս ամբաստանութեամբ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ անոնք «անամօթաբար անպատուած են մարդկութիւնը, ագահութեամբ կողոպտած են դրացի երկիրներու հարստութիւնը, գերութեան դատապարտած են միլիոնաւոր Եւրոպացիներ եւն: Անոնք ուժ տուած են Գ· Ռայխի ամէնէն ազտոտ եւ հզեռնական քաղաքականութեան եւ ծրագիրնե– րուն, միեւնոյն ատեն օգտուելով»:

ՀԻՒՍ· ԱՓՐԻԿԵԻ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ լրջօրէն կը պրպտեցնէ կառավարութիւնը: Զօր· Լըքլէռ, որ հրամանատար էր ազատագրութեան շրջանին եւ վերջերս ալ պաշտօնի կոչուած Հնդկաչինի մէջ, քննիչ նշանակուեցաւ Հիւս· Ափրիկէի ծովային, օդային եւ ցամաքային միացեալ ուժերուն: Վար – չապետը հրամայեց նոր զինուորներ ղրկել: Նոր – քին նախարարը, Խտուար Տէփրէօ, կը չարունակէ իր պտոյտները Ալժերիոյ մէջ, տնտեսական, ըն – կերային եւ քաղաքական բարենորոգումներու խոս-

(Յարեալս շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԿԷՍԸ ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՑՈՎ ԿԱՊՐԻ

Անգլիական թերթի մը խմբագրութիւնը իրբոլոր երկիրներու թղթակիցներէն խնդրած է, որպէսզի մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեն թէ ինչպէս կը զործէ սեւ չուկան, ի՞նչ միջոցներ փոր – ձուած են անոր առաջքն առնելու համար, ինչ համեմատութեամբ տարածուած է, եւն.: Կ'ամ – փոփեմ պատասխանները.—

Նոր երեւոյթ մըն է սեւ չուկան, ծնունդ պա – տերազմի: Պուլկար առեւտրական մը Սոֆիայի մէջ մահուան դատապարտուած է, սեւ չուկայի ա – ռեւտուրով դրամ դիզած ըլլալու ամբաստանու – թեամբ: Պէ՞տք է համարել զայն տնտեսական ո – ճիր՝ զերազոյն պատիժ սահմանելու համար են – թակային, թէ նոր կերպ մը առուծախի,— ապա – գան է որ պիտի վճռէ:

Սեւ չուկան ցոյց կուտայ երկրի մը քաղաքա – կան ու տնտեսական աստիճանաչափը: Իր զործու – նէութիւնը չատ աւելի տարածուն է յուսարեկ ու աղքատ երկիրներուն մէջ: Ապրանքներու նուա – զութիւնը աւելի չարաճուն կը զարձնէ անոր զոր – ծունէութիւնը եւ ամենախիտ հակակչիռ մը ան – դամ կը թուի թէ չի կրնար կասեցնել անոր թափը: Բայց պիտի տեւէ այս երեւոյթը հակառակ կա – տարուած խիստ հսկողութեանց, որքան ատեն որ ապրանքի նուազութիւն կը տիրէ հրապարակին վրայ: Դրամի տեղատարափն ու ապրանքներու նուազութիւնը կ'ազդեն կառավարութիւններուն վրայ անգամ, ինչպէս Ֆրանսա, Իտալիա, Հունգարիա, Աւստրիա, Գերմանիա: Կրնայ մինչեւ իսկ քաղաքացիական կռիւ չառաջ բերել, ինչպէս Յու – նաստանի կամ Չինաստանի մէջ:

Սեւ չուկայով ծախուած ղլխաւոր ապրանք – ներն են՝ ուտեստ, հագուստ, բնակարան, վառե – լանիւթ, ու նաեւ պերճանքի առարկաներ: Օտար դրամներ, ծխախոտ: Գերմանիոյ մէջ ծխախոտը փոխանակութեան ղլխաւոր առանցքը կը կազմէ: Ամէնէն աւելի ազդուած են Ֆրանսա, Գերմանիա, Աւստրիա, Իտալիա, Յունաստան, Չինաստան: Նուազ չափերով՝ Պելճիա, Հունգարիա, Զուի – ցերիա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Մեկսիկա, Սպանիա եւ Փորթուկալ: Սկանդինաւեան երկիր – ները բաղդատաբար ազատ են անոր փորձութէն – նէն, իսկ Անգլիացիները՝ հակառակ ապրանքներու նուազութեան, ուժեղ կը կենան, ինչպէս դիմա – ցան 1940ին, հնազանդելով իրենց բաժնեչափի դրութեան: Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ տնօրինած է զանցառուներուն:

Այս նոր տեսակի առեւտուրը իր ճիւղերը տա – րածած է մինչեւ իսկ Մ. Նահանգներուն մէջ: Ան – չուշտ ոչ եւրոպական երկիրներու համեմատու – թեամբ: Այնտեղ սեւ չուկայով ծախուած ապ – րանքներն են, զլխաւորաբար կարագը, միսը եւ չաքարը:

Ֆրանսական կառավարութեան դիները զեղ – չելու որոշումն ու զործադրութիւնը անգամ չկըր – ցաւ մեղմացնել սեւ չուկայի հրապարակը: Պարէնի անբաւականութիւնը մարդիկը կր ստիպէ այդ մի – ջոցին դիմել, եթէ կը ներեն անշուշտ իրենց նիւ – թական պայմանները: Ու խոստովանինք որ պատիժներն ալ չատ թեթեւ են երբեմն զանցառելի ըլլալու աստիճան:

Սպանիոյ մէջ վաճառատուններուը երկու տե – սակ դին ունին, առանց պարենատոմսի ապրանք – ներուն դիները միւսերէն 8—10 անգամ աւելի են: Մասնաւորաբար ձէթը, հացը, բրինձը, միսը:

Փորթուկալ պարենաչափի դրութիւն չունի, հետեւաբար սեւ չուկայ ալ չկայ, սակայն դիները կը բարձրանան: Լիզպոն ամբողջ Եւրոպայի սեւ չուկացիներուն թաքստոցն է:

Բաւականաչափ ուտելիք ու հաղնելիք կը ճա – րէ Զուիցերիան, ուրեմն սեւ չուկան զարգանալու միջոց չունի այնտեղ: Բայց միջազգային կեդրոնն է ապօրէն վաճառման՝ օտար դրամներու, ոսկիի, ժամացոյցներու, թմրեցուցիչներու, սիկարէթի, ծխախոտի եւ ուտեստեղէնի: Հակառակ կառավա – րութեան պնդումին, թէ երկրին մէջ ամէն ինչ ա – ւատ է, սեւ չուկայի նիւթեր են կարագը, ա – ծուխը, կաթը եւ զետնախնձորը, որոնց նուազու – թիւնը զգալի կը զառնայ: Բնակարանի տաղնապն ալ կը ճնշէ երկրին վրայ, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր:

Չեխոսլովաքիայի մէջ այնքան զգալի չէ սեւ չուկան: Միայն կարագը ենթակայ է անոր, հա – րուստ դասակարգին կողմէ:

Լեհաստան զերծ է այս աղէտէն, բացարձա – կապէս զոյութիւն չունի ան: Ծանր պատիժներ սահմանուած են.— մինչեւ գնդակահարում, նա – յելով յանցանքին ծանրութեան:

Ամէն մարդ սեւ չուկայով կը զբաղի Գերմա – նիոյ մէջ: Այդ առեւտուրին ենթակայ են մինչեւ իսկ վեճխիլիճ, զոհարեղէններ, զլանիկներ: Գլա – նիկի փոխարէն ուղած ապրանքդ կրնաս ունենալ: Նոյն վիճակը Աւստրիոյ մէջ: Հոն ալ ծանր տու – զանքներ սահմանուած են.— Հինդ տարի բան – տարկութենէն մինչեւ 500.000 չիլին: Իտալիոյ, մասնաւորաբար Հռոմի մէջ, չատ ծանր է սեւ չու – կան, իրրեւ հետեւանք ճարտարարուեստական սուր տագնապին: Չկայ ուտելիք, չկայ հագնելիք, չկայ վառելանիւթ: Այս պայմաններուն տակ ժո – ղովուրդը ստիպուած է սեւ չուկային դիմել, եթէ..

Բարգաւաճ համարուած Եգիպտոսը պարէնա – բաժնի վերածած է, հետեւաբար սեւ չուկայի են – թակայ են ինքնաշարժները, դեղերը, չաքարը, թէյը, իւղը: Ծանր է մանաւանդ բնակարանի տաղ – նապը: Վարձքերը առասպելական չափերու հա – սած են:

Ա. Հ.

Երեք մահեր

Ցիսուն տարի առաջ Ամերիկահայ զաղութի թիւը հազիւ մէկ երկու հազարի կը հասնէր: 95ի մեծ չարդերէն վերջն էր որ տասնեակ հազարաւոր Հայեր Ամերիկա զաղթեցին: Չարդի սարսափը քը զը էր կրնար հաշտուիլ օրուան անչարժ իրա – կանութեան հետ: Ինչքը չէր կրնար մոռնալ թէ ինչ – պէս Բրիստափորներու, Անդրանիկներու եւ Մու – րատներու յաջորդող սերունդը կարող էր մար – տական բուռն կռիւները մոռնալ եւ միայն զբաղ – ուել կամ բերանացի փոխադարձութեամբ դո – պայքարով կամ բերանացի փոխադարձութեամբ դո – հանա: Իրեն համար ուր վաղող, պսմպա եւ ա – ուր որ յեղափոխութիւն չկար, եւ հարեղում չկար, հոն յեղափոխութիւն չկար՝ նոր անչարժ նախ: Ահա Աճէմեանը, թունդ յե – ղափոխական մինչեւ իր վերջին օրը, տիպար ա – մուսին հանդէպ իր տղին եւ կնոջ, ճշմարիտ հայր իր սրբասուն զաւակներուն: Ապրեցաւ չարքաշ կեանք մը:

Տասնեւվեց տարիներ միասին ապրեցանք Լօս Անճելըսի մէջ, յաճախ հանդիպելով իրարու եւ վերյիշելով մեր վաղեմի կեանքը: Հայրենի կարօ – տը սրտին, Հայաստանը տեսնելու սիրով տոչոր – ուած, չարաչար աշխատեցաւ եւ օր մըն ալ օտա – րութեան մէջ մաշուած իր տկար սիրտը չկրցաւ դիմանալ մահուան առաջին խակ խորշակին եւ ին – կաւ ընչացապառ, արցունքներ խլելով մեր բոլորի աչքերէն:

×

Կարոյի մահէն հազիւ երկու չաբաթ վերջ յանկարծ Մշակի մէջ կարդացի Տոքթ. Կիւլէսեր – եանի մահուան լուրը դժուժող հեռագիրը: Պահ մը ապուշ կտրած չուղեցի հաւատալ աչքերուս: Կր – կին ու կրկին կարդալէ ետք միայն համոզուեցայ, որ այդ բարի, առաքինի եւ ազնիւ բժիշկը իրաւ որ մահացեր է: Մարբերդ–Հիւսէյնիկի մէջ ծնած, փոքր հասակէն որբ մնացած մեր Համբարձումը, հակառակ բոլոր անտանելի դժուարութեանց, ոչ միայն կրցաւ Եփրատ Գոլէժի ուսումը լրացնել, այլ պէչյոթի երթալով, այնտեղի Ամերիկեան բժշկական համալսարանի դասընթացքը լրացուց եւ օրին մէկը հայրենիք վերադարձաւ իբրեւ բժիշկ:

Պատանի հասակէն իրարու ծանօթացանք եւ մօտիկ բարեկամներ մնացինք: Որքա՜ն զաղջր յի – շատակներով կապուած էինք իրարու: Երկրին մէջ ամուսնացաւ եւ փայլուն ապագայի մը հեռանկա – րով երջանիկ էր, մինչեւ որ պայթեցաւ Առաջին Համաշխարհային մեծ պատերազմը, պայթեցնե – լով իր հետ նաեւ միլիոնաւոր անհատներու եւ ա – մուսնացած զոյգերու վառ երազները: Մեր հայ – րենիքի փոթորկալից կեանքի ալիքները օրին մէկը զիս նետեցին Ամերիկայի հիւրընկալ ափերը, իսկ իմ պատանեկան օրերու բարեկամ Կիւլէսէրեանը՝ մնաց երկիր:

Բռնադատուեցաւ իբր բժիշկ, թուրք բանա – կին ծառայել եւ Քարապէքիրի հորդանէրուն հետ մինչեւ Սարդարապատի ճակատը գնաց, ուր աչ – քերովը տեսաւ թէ ի՞նչպէս Արարատի սառոյցը թառած հայ վոքր ու անպատրաստ բանակը կր – ցաւ յուսահատական վերջին զրոհով մը եւ չար – տել թուրք ամբարտաւան բանակը եւ Հայաստանի Անկախութիւն պ ա ր տ ա զ ր ե լ իր թշնամի – ներուն: Տասնեակ անգամներ թուրքերու կողմէն նամբերտօրէն սպանուելու առոյգ վտանգները ան – ցընելէ վերջը օր մըն ալ յանկարծ կարծես հրաչ – քով ազատած, մեր սիրելի բժիշկը պինադադարի պատեհ առիթէն օգտուելով իր կինն ու զաւակնե – րը հաւաքած յաջողեցաւ Ամերիկա զալ:

Փրովիտէնսի մէջ հաստատուեցաւ եւ իր խղ – ճամիտ ծառայութեան չնորհիւ կարճ ատենէն բո – լորին սիրելի բժիշկը եղաւ: Արցունքը աչքերուն մէջ յաճախ կը պատմէր թէ ի՞նչպէս թուրք զա – պան բանակը ահեղ փոթորիկի մը թափով բոլոր հայ դիւղերը եւ քաղաքները կր կոտորէր եւ կ'ա – ւերէր: Եւ ինքը տեսնելով այդ ամէնը ստիպուած էր լռել ու միալ:

Հոս Ամերիկայի մէջ ալ մնաց նոյն Համբար – ձումը, խոնարհ, համեստ եւ բարեսիրտ, պար – զամիտ ու հայրենասէր, անկեղծ հայր: Լօս Ան – ճելըս զալէս վերջ, յաճախ կը թղթակցէի իր հետ եւ միտք ունէր ինքն ալ Քալիֆորնիա զալ, բայց կ'ներեւի իր տառապանքին չարաչար մաշած մար – մինր չկրցաւ դիմանալ երկար եւ մեր բոլորին սի – րելի բժիշկը մեկնեցաւ այս աշխարհէն, իր եռեւ – թողով առաքինի ամուսնի մը, խանդակաթ հօր մը եւ հարազատ բարեկամի մը անմոռաց յի – շատակը:

ՍԱՐԳԻՍ ՌՇՏՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, ԺԲ. տարի, Նոր շրջան Թիւ 2, Յու – լիս – Դեկտեմբեր, 1946.— Թիւ 1, Յունուար – Յունիս 1947: Խմբագիր՝ Ա. Զօպանեան: Տարեկան բաժնեզին 400 Ֆրանք: Ամերիկայի, Եգիպտոսի եւն. համար՝ 5 տոլար: Հասցէ,— 9 Rue Say, Paris (9):

ՄԱՄՈՒԼ

« ՀԱՑԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ»

Հայրենիքէն կ'արտատպենք հետեւեալ հատուածը, խորհրդածութիւնը ձգելով ընթերցողներուն (18 Մարտ).—

«Պայքար» իր Մարտ 4ի համարին մէջ՝ նեղդաղթին նուիրուած իր մէկ ծանօթ աշխատակցին յօդուածը հրատարակած է իրրեւ «անկախ կարծիք»: Այդ յօդուածը ունի այնքան չհեկեկան միտքեր, որ չենք կրնար անկէ չարտագրել հոս քանի մը հատուածներ: «Պայքար»ի աշխատակիցը նեղդաղթի արձանագրութեանց առթիւ այսպէս կը դրէ.—

« Բայց արձանագրութիւնները կր կազմուին ոչ պատշաճ տեղերից:

... Մ. Նահանգներից ոչ ոք պիտի ապասկ նեղդաղթող, որովհետեւ այս երկրի աղատ կեանքին ընտելացած եւ մեծ մասամբ անչարժ առաջնորդները ձեռք բերածներ կամուլին չեն հեռանար »:

Ուրեմն «Պայքար» կ'ընդունի որ նեղդաղթի արձանագրութիւնները կը կազմուին ոչ պատշաճ տեղերից. կը մտածէ նաեւ որ Մ.Նահանգներէն ոչ ոք պիտի ուզէ երթալ, որովհետեւ մարդիկ հոս վարժուած են եղեր այս տեղի ԱԶԱՏ կարգերուն:

Եթէ այսպիսի տողեր «Հայրենիք» գրէր, պըրծաւ, ձիհատար նորէն կը սկսէր մեղի դէմ, մենք անգամ մը եւս կը յայտարարուէինք նեղդաղթին հակառակող :

Որովհետեւ, ի՞նչպէս կարելի էր ըսել թէ «արձանագրութիւնները պատշաճ տեղերից չեն կազմուում:

Կամ ի՞նչպէս կարելի էր ըսել թէ այստեղի աղատ կարգերուն վարժուած մարդիկ չեն երթար Հայաստան :

Ակամայ կը հարցնենք. եթէ այստեղ աղատ կարգեր կան. չկա՞ն Հայաստանի մէջ աղատ կարգեր :

« Հայաստանասէր » «Պայքար»էն մենք չէինք սպասեր այսպիսի տողեր:

Բայց արտագրենք հոս քանի մը տող եւս.

« Նեղդաղթի հարցը այլ բնոյթ կը ստանայ, երբ դառնանք մեծ զանգուած ունեցող դաղութներին, որպէս Սուրիոյ եւ Լիբանանի դաղութը, որին մօտ կը դանուին Իրաքի, Իրանի, Երուսաղէմի եւ Եգիպտոսի դաղութները եւ որոնք կր նմանին մեծ ընտանիքի անդամներին :

« Այս դաղութները կը վայելեն միանդամայն աղատութիւն եւ կ'օգտուին այդ երկիրներէ ընդհանուր ժողովուրդներին յատկացուած իրաւասութիւններով : Հետեւապէս արձանագրել այդ դաղութներից նեղդաղթողներ, դեռ եւս չուտափոյթ է, սպասելով հետագայ կամ ապագայ դէպքերի անցուդարձերին: Նօսրացնել այդ դաղութները անժամանակ է: Այդ դաղութը սպասելիք ունի... Այստեղից միայն մի քայլի տարածութիւն է մինչեւ Կիլիկիա, մինչեւ նախնեաց երկիրը:... Հայկական կեանքի մեծ ապագայ ունի»:

Ուրեմն, «Պայքար»ի աշխատակցի կարծիքով պէտք չէ նօսրացնել Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, Իրանի, Երուսաղէմի, Եգիպտոսի դաղութները: Եւ ինչո՞ւ: «Պայքար»ի աշխատակիցը կը պատասխանէ.

Որովհետեւ այս դաղութները ազատութիւն ներ կը վայելեն:

Ցետո՞յ :

Որովհետեւ, Սուրիա – Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն չատ հեռու չէ Կիլիկիան, որ «մեծ ապագայ ունի »:

Եղրակացութիւնը պարզ է, Հայեր, փոխանակ ներկայ Հայաստանին, նախընտրելու են Կիլիկիան: Եւ ատոր ալ պատճառները կան.—

« Սուրիա կը պահանջէ Կիլիկիան, որպէս իրա սեփական երկրամասը:... Մենք Հայերս մեծ գոհացում կը ստանանք, եթէ Սուրիային յաջողուի վտարել Թուրքերին այդ երկրից: Վայելելով ազնիւ արաբ ժողովուրդի ասպնջականութիւնը, Սուրիոյ կառավարութիւնը պիտի չհակառակի, եթէ տեղային Հայերը նորէն ուղենան անցնիլ, նախնեաց երկիրը, մնալով հանդերձ նոր կառավարութեան հովանաւորեալները եւ հաւատարիմ հպատակները »:

Ուրեմն, սպասենք, Հայեր չուզարկենք Հայաստան, չուտով Սուրիան կը դրաւէ Կիլիկիան եւ Հայերը այս անդամ հոն կ'երթան արաբ ազնիւ ժողովուրդին հաւատարիմ հպատակները» դառնալու համար :

«Պայքար»ի Ռամկավար աշխատակցի խորհուրդն է սպասել, չերթալ Հայաստան: Սուրիան կ'ազատէ Կիլիկիան եւ մենք չիտակ հոն կ'երթանք «հաւատարիմ հպատակներ» դառնալու համար:

«Հայաստանասիրութիւն ըսուածն ալ այսպէս ըլլալու է »...:

ԿՐ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

ՀԵԹԱՆՈՍ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ...

Ամերիկայի «Պայքար»էն (12 Յունուար 1947) կը քաղենք հետեւեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնները Քանատայի Հէմիլթըն (Օնթարիօ) քաղաքի հայ գաղութի մասին : (Գրողն է Տ. Պալեան).—

«Քաղաքին մէջ կայ Դաշնակ ղլըպ» մը, ուր Դաշնակցական Հայերը կը զբօսնեն իրրեւ ընկերային կեդրոն, դպրոց, սրճարան եւ դրադարան»:

Ճամբորդը կը շարունակէ.

— « Հէմիլթընի մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպական կեանքը ու գործունէութիւնը կեդրոնացած է Դաշնակցութեան շուրջ, — կոմիտէ, ցեղակրօններ եւ կարմիր-խաչուհիներ : «Գաղութի Հայերուն մեծագոյն մասը Դաշնակցականներ են եւ մի քանի չէզոքներ կան: Դաշնակցական եւ ի նպաստ Դաշնակցութեան ձեռնարկներէ զատ ուրիշ, հայկական կեանք գոյութիւն չունի: Օրինակ, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Հայաստանեաց Եկեղեցւոյ մարմիններ գոյութիւն չունին: Եկեղեցական ոչ մէկ ձեռնարկ, պատարագ եւայլն...

« Խորհրդային Հայաստանի անունն իսկ չի լսուիր ...»:

«Երիտասարդներն ալ՝ միայն Դաշնակցութեան չունչով մեծցած են: Երիտասարդ երիտասարդուհիներ կը նախընտրեն հայկական շրջանակ: Շարունակ իրարու հետ են եւ այս կը նպաստէ անշուշտ իրենց հայկական դիմագիծին պահպանման»:

Ամերիկահայ ռամկավար պաշտօնաթերթէն կը քաղեմ այս հետաքրքրական տողերը, դանոնց առնելով ուրիշ հետաքրքրական տեղեկութիւններ : Յօդուածագիրը կը յայտնէ որ երկու հոդի մի – այն «Պայքար» թերթը կը ստանան :

Այս գաղութին մէջ, ուր ոչ քահանայ կայ, ոչ Հ. Բ. Ը. Միութիւն, ոչ կուսակցութիւններ, ոչ ալ Ազգային Ճակատ, զարմանալի է որ Հայը Հայ կը մնայ եւ կը պահէ իր ազգային դիմագիծը :

Շնորհաւորելի են յօդուածագիրն ու թերթը, որ հրապարակաւ կը խոստովանին այս պարագան : Ասիկա երեւոյթ մըն է որու վրայ արժէ կանգ առնել :— Վ. Մ.

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Ցապաղած).— Հ. Ց. Դ. ենթակոմիտէն խնջոյք մը սարքած էր Մարտ 30ին, ժամը ճիշտ մէկին սեղանները չէջապատուած էին ընկերներով եւ համակիրներով: Ընդ. Տ. Սողոմոնեան խօսք առնելով պարզեց Դաշնակցութեան դործունէութիւնը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, յիշեց դլխաւոր դէմքերը, ինչպէս եւ պատմական թը – ուականներ: Ինչքա՞ն տառապանք, որքա՞ն հալածանք, ու ի՜նչ զոհողութիւններ՝ այս ժողովուրդին տալու համար հայրենիք մը:

Բաժակաճառեր խօսեցան չատ մը ընկերներ եւ համակիրներ, որոնց թիւը հաւանաբար 60ի կը հասնէր, եթէ լուր տրուած ըլլար ժամանակին : Տեղ տրուած էր նաեւ երգերու եւ պարերու: Փոքր դադարի մը միջոցին, երեք երիտասարդ եւ խեղճ հաս հայորդիներ եկան եւ իրենց երդումը կատարելին յոտնկայս,— «Կ'երդնում պատւոյս վրայ հաւատարիմ մնալ Հ. Ց. Դաշնակցութեան դրօշին, ծառայել ազդիս եւ հայրենիքիս»: Ապա «Մշակ բանուոր» եւ չնորհաւորութիւններ:

Ահա մեր պատասխանը բոլոր զուչակներուն եւ «հրաժարիմ»ներուն: Այս դեռ բացումն է: Հ. Ց. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն որոշած է երիտասարդներու պատկառելի թիւ մը արձանագրել, մինչեւ տարեդլուխ :

Թող ցնծան «հայրենասէրները»: Այս առթիւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին նուէրներ ըրին ընկերներ Կիւմիւշլեան 1000 ֆրանք, Ճերմակեան 500, Փ. Ղարիպեան 500 ֆրանք ::

Տ. Ս.

Հ. Մ. Ը. Մ.՝ ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆԻ ՄԻՋ

ՏԷՍԻՆ, (յապաղած).— *Խումբ մը Սէն Շամոնցի հայ մարզիկներու փափաքին ընդառաջ երթալով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը Ապրիլ 12ին չարաթ երեկոյ ժամը 8ին այցելեց Սէն Շամոն, ուր հաւաքուած էին քանիէ աւելի երիտասարդներ: «Մասիս» Մարզականի երիտասարդ քարոզչապետը ժողովը բացուած յայտարարեց եւ կարդով խօսք առին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները, լայն քաղաքական տեղեկութիւններ տալով անցեալի եւ ներկայի մասին: Եղբայր Դանիէլեան կարդաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կանոնադիր ծրագիրը որ հաստատուած ու վաւերացուած է 1921 Յունիս 19ին: Կ. Պոլսոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատգամ. ժողովէն: Եղբայրը յուզուած չեշտով ըսաւ.— Մենք կը քալենք սոյն ծրագրով եւ անկէ անդին մշակուած ծրագիրները կը նկատենք ապօրինի: Երկար լուսաբանութիւններ ու տեղեկութիւններ տրուեցան նաեւ նախագահ եղբայր Սողոմոնեանի եւ Լիկի ներկայացուցիչ եղբայր Սարեանի կողմէ: Երիտասարդութիւնը այնքան ուրախ էր որ մեզմէ բաժնուիլ չէր ուզեր : Արդէն կէս դիշեր էր: Բոլորը միաբերան գոչեցին.— Կացցէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, մենք կ'երդնունք այսուհետեւ կոչուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.: Պաշտօնական ձեւակերպութիւններու կատարումը սիրայօժար ստանձնեց եղբայր Աղօեան :

Ուրախ տպաւորութեամբ մեկնեցանք Սէն Շամոնէն յաջորդ օրուան մեր մրցումի պատրաստութեան (coupe de Lyon): Սոյն մրցումները կազմակերպած է «Տիստրիկ տիւ Ռոնը», 80 խումբերու մէջ, կիրակի 13 ապրիլ, մնացած են միայն 10 խումբեր: Մեր հակառակորդն էր St. Foy Largentière: Այս տարուան եղանակին արդէն՝ ունեցանք անախորժ դէպքեր, ու այդ առթիւ Lyonի Ligueը մասնաւորապար երեք դատաւորներ ղրկած էր: Ժամը 3ն է: Պաշտօնական դատաւորը առաջին տուլիչը տուլեց, դաշտ հրապիրելով երկու խումբերը: Լիսաններու քննութենէն վերջ, խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներու տաք ու ճարպիկ խաղարկութեամբ: Մերոնք զգալապէս կը նեղուէին: Գնդակը մեր բերդապահի ձեռքերուն մէջ էր յաճախ, բայց յանկարծ հակառակորդի յառաջապահը չահեցաւ առաջին նշանակէտը: Հազիւ 5 վայրկեան անցած, հակառակորդը չահեցաւ Բ. նշանակէտը: Մերոնք կարծես թէ պահ մը թուլցան: Կիսախաղէն վերջ մեր պաղարիւն ու խոհեմ խմբապետը, կարապետ եկեքեան, կարգ մը տեղափոխութիւններ կատարելով, սկսաւ բուռն յարձակումի : Արդէն Ֆրանսացիները յոդնած կ'երեւային: Մեր վերջապահին մէկ չիւթը նշանակեց Ա. կէտը, իսկ մեր ազ ծայրը նշանակեց 2րդ, 3րդ, 4րդ, 5րդ : Ֆրանսացիները ապչեցան եւ խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով, 5—2: Լիկի ներկայացուցիչը ջերմօրէն չնորհաւորեց մեր խմբապետը, ու վարչենքը: Մերոնք ուրախ դուարթ օրօրար մտան, ճամբան ազդային երգեր երգելով: Մեր նախագահի հրամանով կէս ճամբան իջանք ու ազոց խմելիք եւ փոքրիկ ճաշ մը հրամցնելով, վերադարձանք Լիոն: — Հայ – Վարդ

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԵՆ, 14 Ապրիլ (Ցառաջ).— *Այս տարի նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին պատշաճ կերպով տօնախմբուեցաւ աւելի քան մէկ միլիոն դոհերու սգատօնը: Շաբաթ իրիկուն (12 ապրիլ) Սէրբալր Քաթոլիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ յիշատակի այդ վսեմ հանդիսութիւնը, որուն կը մասնակցէին Ֆր. Կապոյտ Ռաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, կմկիրկկի Երիտ. Միութիւնը, Հ. Ց. Դ. կոմիտէն եւ Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը :*

Հանդէսի նախագահը՝ Հ. Կ. Տէրմոյեան իր բացման խօսքին մէջ համառօտակի յիշեց պատմական այն տխուր դէպքերը որոնք տեղի ունեցան 32 տարի առաջ.— Ցիշեց մի առ մի եւ փաստացի թուրք կառավարութեան սադայէլական հրահանգները որոնց հետեւանքով քար ու քանդ եղան մեր երկիրը, մեր ծննդավայրերը, մեր հայրենի տուները, թունաւորուեցան մեր հողն ու ջուրը եւ ի լրումն այս ամէնուն զաղանային վայրագութեամբ ջարդուեցան մէկ միլիոնէ աւելի անմեղ Հայեր :

Օրուան պատշաճ չատ դեղեցիկ երգեր երգուեցան: Եղան արտասանութիւններ մասնակցող միութիւններու կողմէ: Այսպէս, Տիկին Լուսվարդ Զիլինկիրեան տխուր չեշտերով երգեց «Անոյշ Գարունը...»: Ցակոբ Մաթոսեան արտասանեց Սիամանթոյի «Սուգը»: Կ. Պէրպէրեան, մեր հանդէսներու չուքակահարը թրթռուն ելեւէջներով նուագեց «Քնիր իմ բալիկ», Ահ. Գալայճեան՝ արտասանեց անմահ Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»: Ցաջորդաբար արտասանեցին, երգեցին նաեւ Պ. Ս. Անկաեան, օրիորդները Անժէլ Ուզունեան, Արաքսի Մուրատեան եւ Վ. Խորէնեան (Տէսինէն) իսր տպաւորութիւն ձգելով ունկնդիրներուն վրայ :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Տ. Զէքեան (Սէնթ Էթիէնէն), որ պատկերացուց ահաւոր սպանդը: Բացատրեց թէ ինչ կը հետապնդէին թուրք մարդակեր վարիչները՝ թէ ծրագրեցին ազոցրել մտաւորականութիւնը եւ դեկավարութիւնը, այդ սարսափի ապրիլ 11/24ի դիշերը: Ցուզիչ բառերով թելադրեց ամուր մնալ մեր դաղափարներուն եւ ազդային տեսակէտներուն վրայ եւ հետապնդել մեր սրբազան Դատը, մեր անմահ նահատակներու Դատը :

★ *Զատկի երկրորդ օրը՝ Մեռելոց (7 Ապրիլ) քաղաքիս Սէնթ Անտրէ լը Պա եկեղեցին մէջ ձայնաւոր պատարագէն վերջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն մը նուիրուած Ապրիլեան եղեռնի մեր նահատակներուն, միշտ նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի: Պատարագիչ վարդապետը՝ Հ. Պ. Խապայեան (Վիէննայի Մխիթարեաններէն) հոդեզնչէ քարոզ մը խօսեցաւ, պանծացնելով մեր նահատակներու ինքնանուիրումը հայութեան, Մշակոյթի եւ կրօնի համար :— Թղթակից* **1947**

ՅԱՒՇԱՏԵՍ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա – ճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթ՝ 1915, Ապրիլ **11-24**:

Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մրմեան դէպ – րոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Ց. Դ. ԲԱՃՃԻ խումբի ժողովը այս չո – րեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքա – տեղին:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՑԱՄՏԱՆ»ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակու – թեամբ, ՀԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ՓՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք: Զեռքէ հատը 20 ֆրանք: Հասցէ՝ — Բալուեան դրատուն, 43 rue Richer, Paris:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ, 23 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 8ԻՆ

Ընկերվարականներու մեծ սրահին մէջ, 53 rue Gringnan: Կազմակերպուած Հ.Ց.Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէին կողմէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հա – մակիր կազմակերպութիւնները եւ ընկեր – ընկե – րուհիները:

Երեկոյթ պատրաստուելիս

Կազմակերպուած Կեսարիոյ եւ Շրջանի Վեր. Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայ բեկորներուն եւ որբերուն: 10 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, 8 rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ: Եւրոպական եւ Արեւելեան նուագ: Գեղար – ուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
LA CORNE D'OR
5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի Տիքերը:

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵ – ՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարս – նիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

Ծախու է

Պարպէսի եւ Շաւիէլի միջեւ, կօշիկի արհես – տանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Ցարմար որ եւ է արհեստի: Վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նա – յող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Ցա – ռաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

Կ'ուզուին

Pompier (tailleur) որ գիտնայ փորձեր քնել եւ ի հարկին կարենայ patronը փոխարինել: Դիմել CLINIQUE DE VETEMENTS, 63 rue Maubeuge, Paris (9): Métro Poissonnière: Ներկայանալ երեք – շաբթիէն սկսեալ:

Կառաւատն մէջ աշխատելու համար վարպետ մեքենավար մը եւ աշկերտ մեքենավար մը:

Դիմել կառաւ «GAMISS», 60 Ave. Aristide Briand, Bagneux, Seine:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փա – փազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղոր – դակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՏԻՐՈՒՆԻ

ԼՒ. ՍԻՕՒԱ.— Մշոյ Խաս գիւղացի Տիկին Հրանոյշ Գասպարեան (ծնեալ Պետրոսեան), մեր ողբացեալ ընկեր Հրաչ Գասպարեանի կինը եւս թաղեցինք օտար հողի տակ, 51 տարեկանին: Կա – րելի չէ քանի մը տողով պատկերացնել իրկնանքը:

Հայաստանի, Ռուսաստանի, Ցունաստանի եւ Ֆրանսայի մէջ, ամէն տեղ կը յիշեն եւ պիտի յի – շեն Տիկին Հրօն:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 12ին: Ներկայ էին բազմաթիւ Հայեր: Դագաղը ծածկուած էր Հ. Ց. Դ. «Ծաժակ» խումբի կողմէ նուիրուած ծաղկեպսակով: Տարօնի Միութիւնն ալ նուիրած էր պսակ մը, ինչպէս եւ բարեկամ – ներ: Գերեզմանատան մէջ ընկեր Ց. Ամէմեան եր – կու խօսքով պարզեց հանգուցեալին կեանքը եւ ը – րած բարիքները:

Այս առթիւ Հ. Ց. Դ. «Ծաժակ» խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալին զաւակ – ներուն:— Ցակոբ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ՄԱՐՍԷՑԼ, 17 Ապրիլ.— Հարաւ. Ֆրանսայի Գաւառական Ժողովի ընտրողական կեդր. յանձ – նախումբը, առ ի գիտութիւն կը յայտարարէ յար – գոյ հասարակութեան թէ, Գաւառական Ժողովի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 4 Մայիսի կիրակի օր, Փրատոյի եկեղեցիին մէջ, առաւօտ – եան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուան ժամը 5, առանց կէս օրուան դադարի:

Աբժանադրութիւնները պիտի՝ չարունակուին 27 Ապրիլի կիրակի օր, մինչեւ իրիկուան ժամը 6: Նոյն օրը բացառաբար Առաջնորդարանը բաց պի – տի ըլլայ առաւօտեան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 6:

Ուրեմն կոչ կ'ուղղենք անխտիր մեր բոլոր հայրենակիցներուն.— 1. որ փութան արձանա – գրուիլ Առաջնորդարանն դիմելով, իրենց քուէնե – րու իրաւունքէն չզրկուելու համար: Եւ 2.— 4 Մա – յիսի կիրակի օր որոշեալ ժամուն Փրատոյի Մայր եկեղեցին գալով անհատապէս քուէարկեն, ընտ – րելու համար իրենց երեսփոխանները:

ՇԱՆՕԹ.— Երեսփոխանական ընտրելիներու ետանուն ցանկը կախուած է, Մայր եկեղեցին, Ազդ. Առաջնորդարանը, Հ. Ա. Ը. Միութեան գրասենեակը եւ Պ. Գ. Շերիկեանի խանութը:

(Դիւաց)

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բա – ժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սա – մուէլ եւ Պարսամեան գրատուներուն, ինչպէս նա – եւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հայ Ռազմիկներու Մի – թեան ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, rue du Mesnil, Asnieres, սովորական հաւաքատեղին: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Ֆր. Կապոյ Խաչի Օրը Մարսէյի մէջ

Մեծ պատրաստութեամբ եւ Մարսէյլի ու շր – ջականերու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցու – թեամբ: ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱ – ՑԻՍ 3ին, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Պրէպան Մարսէյեզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մաս – նակցութեամբ ՇԱՆԹ Թատերախումբին: Կէս գի – շերէն վերջ եւրոպական պարեր եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

Ճաշարան Իրան

Տնօրէնութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի
9 Rue Serpente, Paris (6) Սէն Միշէլի կեդրոնը
ԿԸ ԳՈՀԱՑՆԷ ԱՄԷՆԷՆ ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՆԵՐԸ: ԱՆ – ԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ԴԻՒՐԱՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻ – ՆԵՐ, ԱՐԵՒԵԼ. ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ՝ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐՈՎ

«ՑԱՌԱՋ»Ը ԹԻՀՐԱՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ՇԱՒՈՒԻ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ ԵՂԲ. ԴՐԱՏՈՒՆԸ

Իրանի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. Ն. ՍՏԵ – ՓԱՆԵԱՆ, (Գրատուն էրօս), Ave. Marshal-Stalin, Téhran, որուն կրնան վճարել իրենց հաշիւները, բոլոր մեր բաժանորդները:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՑՔԻ ՀԱՑԿԱ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մեծ պարահանդէսը

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervaisի մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ընտիր պիւ – ֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագա – խումբ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Ամրաս. 10 Տոլ.

Mercredi 23 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 23 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5017–Նոր շրջան թիւ 626 · Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՒԵԱՆ · ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁՐՈՑՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Երբեմն կը հարցնեմ թէ ինչէ օգուտ ունի քաղաքական տեսութիւններ հրատարակել հայե – րէն թերթերու մէջ, եւ մանաւանդ բողոքներ՝ այս կամ այն պետութեան դէմ :

= Կը թուի թէ ձեր ուշադրութենէն վրիպած է կարեւոր պարագայ մը : Մենք չատոնց խօ քա – շած ենք այն լրագրութեան վրայ որ կը մշակուէր Պոլսոյ մէջ, մասնաւորապէս «Բիւզանդիոն»ի եւ անոր դպրոցին մէջ թրծուած խմբագիրներու մի – ջոցաւ : Լրագրութիւն մը որ կը սնանէր Բրիտա – նական Համայնապետութեամբ, «Թայմս»ներով, «Թան»ներով, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ներով կամ «Նոյէ Ցրաչէ Փրէսէ»ներով : Լրագրութիւն մը որ քաղա – քական բանպիտութիւններ կը կը տանէր կը կապէր մինչեւ արքունիքներու խնամիական կապերուն կամ տեղանաւորական չրջանակներու հետ ...

— Բայց դուք ալ չատոնց խորին վրդովում կը յայտնէք աչխարհակալ պետութեանց, նեղնամիտ պոլիտիկոսներու խաղերուն դէմ, դիտնալով հան – դերձ որ անոնք հայերէն չեն կարդար :

= Նորէն թիւրիմացութիւն մը : Նախ, բոլո – րովին սխալ է թէ օրուան վարիչները, հղօրները չեն հետեւիր հայերէն թերթերու : Մեր տիրացու – ներն են որ միշտ պիտի մնան պէխապէր, աչխարհի հիմնական անցուդարձին, դեղին կոչուին թէ կար – միր : «Մեծ»երու թէ փոքրերու բոլոր դաղտնի սպասարկութիւնները միշտ ուշադրութեամբ կը հետեւին ամէնէն աննչան փոքրամասնութեան ար – տայայտութեանց : Անոնք թղթածրարներ ունին ո – րոնք երազել պիտի տային ձեզի : Տարիներ առաջ այս թերթը պաշտօնական դիտողութիւն մը ստա – ցաւ, Ալպանիոյ մասին հրատարակուած թղթակ – ցութեան մը առթիւ : Երկրորդ, «Ցառաջ»ը եր, միջազգային տեսութիւններ կը հրատարակէ ; կ'առաջնորդուի հետեւեալ հիմնական սկզբունքէն, — արթուն պահել հայ հասարակութեան քաղա – քական դիտակցութիւնը : Լուսաբանել, բացատրել անցուդարձը, բանալ այս կամ այն քաղաքականու – թեան, ձեռնարկին, ճառին կամ յօդուածին մութ ծալքերը : Մէկ խօսքով, քաղաքականապէս այ դասախարակել հանրային կարծիքը, որպէսզի չմոլորին միջազգային աչխարհակալութեան կամ տեղանաւորութեան դաղտնի խաղերէն :

— Չի բաւեր միայն ժխտական երեւոյթները պարզել : Օրինակ, դուք չունի՞ք որ եւ է նախա – ձիրութիւն, այս կամ այն պետութեան հանդէպ :

= Մեզի համար բոլորն ալ իրար կ'արժեն, երբ կը փորձեն փոքր ժողովուրդի մը տարբերական իրաւունքները յարմարցնել իրենց աչխարհակա – լութեան չահերուն : Անհրաժեչտ չէ անուններ ար – ձանագրել : Կը բաւէ յիչել վերջին 25 տարիներու պատմութիւնը : Իսկ եթէ աւելի եա երթայինք...

— Չէ՞ք ընդունիր թէ միջազգային կացու – թեան մէջ ալ բան մը փոխուած է, վարչաձեւերու փոփոխութեամբ :

= Ձեւերը, նչանախօսքերը, գործելու եղա – նակները են որ փոխուած են, ոչ թէ հիմնական սկզբունքները : Օրինակ, աւելի քան հարիւրամեայ պայքարը նոյն չամառութեամբ կը չարունակուի Ռուսաստանի (Ա. Միութիւն) եւ Անգլիոյ միջեւ (այժմ անգլեսաքսոն ճակատ) :

— Բայց վերջապէս դիտենք թէ ո՞վ կրնայ օդ – տակար ըլլալ մեզի, իբրեւ անմիջական դրացի եւ բախտորոչ աղդակ :

= Անշո՛ւչտ : Միայն մի՛ մոռնաք որ Մեծերու քաղաքականութիւնը լաբիւրինթոս մըն է, ընդ – հանրապէս անթափանցելի : Ցաճախ անմատչելի : Զգացումը, սէրը կամ ատելութիւնը տեղ չունին այդ լաբիւրինթոսին մէջ : Այսօր այսպէս, վաղը այնպէս : Անգլիացիները ամէն միջոց ձեռք առեր էին Հէլիկոլանտի մէջ, որպէսզի մէկ թուչուն իսկ չմեռնի, միջնաթերդը պայթեցուցած տուեն : Բայց 1909ին, անոնք խստօրէն պատժեցին Մերսինի առ – ջեւ խարխափ մարտանաւի մը հրամանատարը, որ չանգղնած էր միջամտել, երբ Թուրքերը կը չար – դէին Կիլիկիան : Նոյն պետութեան մարտանաւերը անչարժ կեցեր էին, փախստականներն անդամ ետ կը մղէին, Իդմիրի նաւահանգստին առջեւ, երբ...

— Մի չափազանցէք : Բոլորը այդպէս չեն :

= Միւսներն ալ ունին նոյնքան եւ աւելի սեւ պատմութիւններ : Անհրաժեչտ չէ կրկնել : Այս – քան յիչեցինք պարզապէս թարմացնելու համար ձեր յիչողութիւնը : Մեր այսօրուան դրոյցը պար – զապէս նախաբան մըն է : Ուրիչ առթիւ աւելի կ'ընդլայնենք նիւթը : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՊԱՏԿԵՐԻ ԻՐՈՒՄ

Մեր նորերը իրարու քով համախմբելը ան – չուչտ բարի նպատակով է : Նախ պայքար այլա – սերման դէմ : Երկրորդ՝ զանոնք թրծել ազդ.կեան – քով : Երրորդ՝ հակել եւ ամէն կերպով օգնել ա – նոնց, որպէսզի ուղիղ տեսնեն եւ դատեն : Եւ վեր – ջապէս պահպանել անոնց բարոյական դիմագիծը :

Երիտասարդութեան ճակատը բարձր, միտքը յստակ եւ սիրտը մաքուր է, կ'ըսէին մեղի ժամա – նակին : Իսկ այսօր ծալած մէկ կողմ դրած են այդ «հնութիւնները» եւ երիտասարդութիւնը կը կազմակերպեն «Նոր ոգիով»... այսինքն սուտով :

Բացէք երիտասարդական կոչուած օրկանի մը վերջին թիւը, եւ կարդացէք հոն ֆրանսերէն լե – զուով խմբագրուած նչանաւոր գիւտը,— թէ «Դաչնակ շէֆը յայտարարած է իր կուսակցու – թեան համաձայն ըլլալը այդ ծրագրին, բայց ...» :

Կը թուի թէ խուժանավարութեան մրցանակի արժանի այս հնութիւնը հրամցուցեր են երիտա – սարդներուն աւելի ճոխացներով : Եւ կամ երիտա – սարդները իրենք քիչ դուած են սուտին չափը եւ դայն ծաղկադարդած են համաձայն իրենց պատ – կերին :

Այս բոլորին մէջ ցաւալին « դաչնակ շէֆ »ը վարկաբեկելու, «Դաչնակիները» անարգելու փոյթ – կոտութիւնը չէ. ատոնք այլեւս բանուկ ապրանք եղան վաճառելի իրենց սեւ չուկային մէջ, սեւ ձեռքերով, այլ սուտի, խեղաթիւրման եւ կեղծիքի դասալանդութիւնը, որ հետզհետէ կ'աճի ու կը ծաղկի :

Ափսո՜ս որ չատ կանուխ սկսեր են մարդանք – ներ կատարել ցեխոտ գետնի մը վրայ :

ՍՕՍԻ

1915 Ապրիլ 11-24ի առթիւ

Մեր Ֆրանսացի բարեկամուհին, Տիկին Օտէթ Մելքայէլեան իր կարգին կ'ոգեկոչէ Ապրիլ 11/24ի տարեդարձը, սրտառուչ դրութիւն մը հրատարա – կելով Կրընոպլի «Le Dauphiné Libéré» օրաթերթին մէջ (19 ապրիլ) :

— «Ինչպէս ամէն տարի, ամբողջ աչխարհի բոլոր Հայերը կը տօնեն իրենց ազգային ամենա – մեծ սուգին, 1915 Ապրիլ 11/24ի տարեդարձը : Հայ մարտիրոսներու այս յիչատակը ողջ մնացած – ներու մէջ կ'արթնցնէ տրամութիւն մը որ երբեք չէ խաղաղած : Ոչ մէկը կրնայ ջնջել Թուրքերու կողմէ վայրենօրէն ջարդուած սիրելի էակներու պատկերը : Բայց յիչատակի այս տօնը պէտք է վերտին արձարծէ քաջութիւնը անոնց որ ողջ մնացին, պէտք է ամրապնդէ անոնց ապրելու կամ – քը, ընդ միչտ յաւերժացնելու համար ցեղը : Այն անվեհեր աքտլեան եւ ուչիմ ցեղը որ աչխարհին տուած է գիտուններ , զրագէտներ, գինուորներ :

« Գերմանները եւ Թուրքերը ուղեցին բնաջընջել պիտանի տարր մը հռչակաւոր Պաղտատացիի (Պաղտատի դիծ) երկու ափերուն վրայ, այն եր – կաթուղին որ պիտի անցնէր պատմական Հայաս – տանէն յանդելու համար Միջագետք : Անոնց նպա – տակն էր աչխատցնել հայ տարրը եւ փակել Արեւել – եան խնդիրը որ Եւրոպան կը զբաղեցնէր տարի – ներէ ի վեր» :

Աղնիւ Ֆրանսուհին այս առթիւ մասնաւորա – պէս կը յիչէ թէ Հայերը երբեք չեն մոռնար ժո – ռէսը, Փիէռ Քիյեառը, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէն, Ժոռժ Քլէմանսոն որոնք անչահախնդրութեամբ պաչտպանեցին իրենց ապրելու իրաւունքը : Կը յի – չէ նաեւ թէ 1939—1945 համաչխարհային պատե – րազմին մէջ Ֆրանսայի Հայերը իրենց արիւնը խառնեցին Ֆրանսացիներու արիւնին եւ դեր կա – տարեցին Դիմադրական ճակատին մէջ : Ու վեր – ջապէս հողային պահանջները, կարս, Արտա – հա եւն. :

Լճակ գոյներու խնդիրը

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Վճ – ռաբեկ Ատեանին կողմէ տրուած որոչումէ մը կը հետեւի թէ հաչուեյարդարի ենթակայ (լքեալ գոյք) կը նկատուին միայն այն գոյքերը, որոնց սեփականատէրերը տարագրուած են, պայմանաւ որ տարագրութեան պարագան պաշտօնապէս հաս – տատուի :

Պետական գանձը եթէ ի վիճակի ըլլայ այս երկու պարագան հաստատելու, Վճռաբեկի որո – չումին համաձայն (9 Նոյեմբեր, 1945 թուական 945/52 էսաս եւ 7 թուահամար) կը հարկադրուի վերադարձնել իր գրաւած գոյքերը իրենց սեփա – կանատէրերուն եւ կամ անոնց ժառանգորդներուն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

«ՕԳՆԵԼ ԱԶԱՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ»

Նախագահ Թրումըն նոր ճառ մը խօսեցաւ երկուչաբթի օր, անդամ մը եւս պարզելով իր քա – ղաքական տեսակէտները : Շեչտեց թէ Մ. Նա – հանգներու քաղաքականութեան նպատակն է օգնել աչխարհի ազատ ժողովուրդներուն որպէսզի կա – րենան պահպանել իրենց ազատութիւնը : Մենք պիտենք որ Մ. Նահանգներուն ազատութիւնը եւ ամբողջութիւնը ապահով կրնան ըլլալ միայն այն ատեն երբ ազատ են աչխարհի ժողովուրդները, խաղաղութեամբ կ'ապրին իրենց դրացիներուն հետ եւ ազատ ու բարեկամական յարաբերութիւն – ներ կը մշակեն : Այդ ժողովուրդներէն չատերը այսօր ստիպուած են ընտրութիւն մը կատարել միհետեւման, ամբողջատիրական կարգուսարքին եւ ժողովրդապետութեան միջեւ : Այդ որոչումը տա – լու հարկադրուածնեն իրբեւ հետեւանք պատերազ – մի աւերին, որուն հետեւանքով այնքան աղքատա –ցած են որ դիւրին նչանակէտներ դարձած են ար – տաքին ճնշումներու եւ օտարոտի դաղափարներու : Անոնք ստանալով մեր տնտեսական օգնութիւնը, մեր աջակցութիւնը իրենց վերաչինութեան եւ վե – րելքին համար, ի վիճակի պիտի ըլլան դիմադրե – լու այն ուժերուն որոնք ուղղակի կը սպառնան ի – րենց ապրելու եղանակին եւ ի վերջոյ մեր իսկ բարօրութեան : Իսկ մենք անհրաժեչտ օգնութիւնը կրնանք ընծայել միայն այն ատեն երբ բարգաւած վիճակ ունինք » :

Նախագահը յետոյ անդրադարձաւ ներքին կացութեան, եւ հաստատելով հանդերձ թէ Մ. Նահանգները մարդկային կենցաղի ամենաարժէք մակարդակին հասած են, խոստովանեցաւ թէ «ամպ մը կը մթագնէ մեր տեսակէտը : Այդ ամպը հետեւանք է դիներու արագ բարձրացման : Տնտե – սական փոթորիկէն խուսափելու համար, անհրա – ժեչտ է իջեցնել դիները» :

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՕԳՆԵԼ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Չոր. Մարչըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը որ Մոսկուա կը գտնուի, հետագիր մը ուղղելով խորհրդարանին, յայտարարեց թէ «ան – հրաժեչտ» կը դտնէ նախագահ Թրումընի առա – ջարկած օգնութիւնը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ եւ թէ «կատարելապէս համաձայն է նախագահին ա – ռաջադրութեանց :

Այս հետագիրը ծերակոյտին հաղորդուեցաւ պաչտօնապէս, երբ կը քննուէր 400 միլիոն տոլարի օգնութեան խնդիրը : Չոր. Մարչըլ իր հետագրին մէջ կ'ափսոսէր թէ Մոսկուա մեկնելէ առաջ ներ – կայ եղած էր այն խորհրդակցութեանց որ կը կա – տարուէին Ուչինկթընի մէջ, ուժ տալու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչաձեւերուն : Ու վերջապէս կը յայտնէր թէ հաւանութիւն յայտ – նած էր նախագահ Թրումընի պատգամագրին, Խորհրդարանին ներկայացուելէ առաջ : Իր համա – մոութիւնը կը յայտնէր նաեւ իր փոխանորդին եւ ծերակոյտի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձ – նաժողովներուն որոնք չեչտած էին թէ անհրա – ժեչտ է օր առաջ վաւերացնել օրինագիծը :

★ Մերակուտական Թէյլըր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ նախագահ Թրումընի քաղաքա – կանութիւնը — օգնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ— «Ռազմավիտական խաղախականութիւն մըն է, Տարտանելը գրաւելու եւ դէպի Ռուսիոյ սիրտը արշաւելու համար» : Եւ «անձնապանութեան դա – չինք մը» հռչակեց նախագահին քաղաքականու – թիւնը : «Այն Ամերիկացիները որ կ'առարկեն՝ լուռ – թեան պիտի դատապարտուին, չատ չանցած Պու – խրնվալտներ պիտի ունենանք (աքսորավայր), եւ դժուարութիւն պիտի չքաչեն մարդիկ բռնելու համար»

★ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Ապրիլ 12ին Անգարա հասաւ ամերիկեան պատուիրակութիւն մը, բաղկացած չորս ծերակուտականներէ եւ վեց երեսփոխաններէ : Պատուիրակութիւնը ընդուն – ուեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ :

(Լուրերու շարունակութիւնը հարդալ Դ. էջ)

ԱՆԶՆԱՄԱՍՆ ԵՂԱՆ երկու հրեայ ահաբեկիչ – ներ, Մոչէ Բարազանի եւ Մէյր Ցայնչթայն, որոնք պիտի կախուէին երէկ առտու (Գչ), Երուսաղէմի կեդրոնական բանտին մէջ : Հարիւր հազար Հրեա – ներ տնտրզելութեան դատապարտուած էին այս կախաղաններուն առթիւ : Անգլիացիները ամէն պատրաստութիւն տեսած, նոյնիսկ Բաբունի մը կանչած էին, իբրեւ խոստովանահայր :— Վերջին լուրերու համաձայն, հրէական կոմիտէները պի – տի վերսկսին ահաբեկչական գործունէութիւնը :

ԹՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միջազգային քաղաքական կեանքի մութ երկնակամարին վրայ կը չողան երեք անբաժանելի աստղեր : Մ. Նահանգներ՝ Թուրքիա եւ Յունաստան : Ու մեր մամուլը, արդար ցասումով, կ'աղմկի : Այս անգամ եւ միշտ, արդարութիւնը նորէն Հայուն կը պատկանի : Եւ անոնք, որոնց հետ երկու յաջորդական պատերազմներու մէջ կողք կողքի արիւն թափեցինք, մեղմ ղէմ :

1918էն վերջ ոչ թէ ուրիշ մէկը, այլ նոյնինքն Մ. Նահանգներու նախագահը մեր պետութեան սահմանները կը գծէր : 1947ին, անոր յաջորդներէն մէկը Թուրքիոյ հողային ամբողջականութեան պաշտպան ու ռահվիրայ կը ներկայանայ : Ահա իրողութիւնը : Հայու արիւն, հայ պատմական հայրենիք, չատոնց մոռցուած են :

Բայց այս անգամ մինակ չենք : Գերի չենք, ոչ ալ անզէն, որպէսզի մեզ սպանդանոց կամ Տէր Ջօր ղրկեն : Ունինք հայրենիք, ունինք զէն ու ղրահ : Եւ մեր զաւակները, բոլոր ճակատներուն վրայ, միշտ առաջնեներէն եղան : Տիրացան հերոսական տիտղոսներու : Իրենց կուրծքերը պճնեցին քաջութեան չքանշաններով : Եւ մենք հպարտ ենք ու բախտաւոր որ այս ամէնուն ականատես եղանք :

Ու յետոյ, պէտք ունինք կրկին լրջօրէն մտածելու : Երբէ՞ն ի վեր Հայուն գեղեցիկ աչքերը աւելի հաճելի են քան քարիւղի կուժը եւ անոր հոգերուն ապահովութիւնը : Շահու աղտոտ պայքարին մէջ տղայութիւն է սպասել որ միջազգային դրամագլուխի տղրուկները մեր մասին մտածեն : Նոյնպէս ոչ ոք Թուրքին բան մը կուտայ անոր աղտոտ աչքերուն համար : Այլ կ'ուզեն չահագործել զայն իրենց նպատակներուն ծառայեցնելով :

Քմմալական Թուրքիան քաղաքական անկախութիւնը կը տեսնէր մտաւորական ինքնաբաւութեան մէջ : Փոխառութիւնը իր հետեւը բերէ միջամտութիւն երկրին գործերուն : Մենաշնորհներու եւ փոքրամասնութեանց պալարէն հաղիւ առժամապէս ազատած, Թուրքիա իրեն նշանախօսք ընտրեց, «Ոչ մէկ օտար փոխառութիւն» : Քըրզըն Լօզանի մէջ կ'ըսէր Իսմէթի, «Դրամի համար մեզի պիտի դիմէք կրկին» : Թուրքերուն կը պատահի այսօր այն, որմէ այնքան կը խուսափէին : Կը թուի թէ իրենց ներկայ ճգնաժամին երկու չար – եաց փոքրագոյնը կ'ընտրեն : Ու ծափ կը զարնեն եւ ուրախ են, այդ փոխառութեան չարիքին համար : Որքան տարբեր է ուրեմն Թուրքիոյ երէկր ներկայէն : Այս նշան է ոյժի՞ թէ տկարութեան : Այս նոր Թուրքիոյ մասնակի անանկութիւնը չէ՞ : Հոդ չէ թէ այդ սկզբունքը չատագոված օրն իսկ կը պարարտանային դրացիի մը ոսկիներով : Ցե – տոյ դերմանական ոսկի մարքերով : Բրիտանական ստերլիններով : Պէտք է ի մտի ունենալ թէ «չա – բաշուք բառը, «պախշիշ», Թուրքերէնէ մտած է ուրիշ լեզուներու մէջ, եօուրտ»ին հետ : Եւ դեռ լսել թէ Թուրքերը մարդկային քաղաքակրթու – թեան տուրք չեն վճարած :

Գալով եռաստղին, ան ոչ նոր է, ոչ ալ զուգադիպութիւն : Մ. Նահանգները երախտագիտութեան հին պարտք մը կուտան Թուրքին եւ Յոյնին : Յոյնին՝ անոր համար որ պարտուեցաւ : Թուրքին՝ անոր համար որ յաղթեց Յոյներուն : Յամենայն դէպս 1453ին, երբ Թուրքերը Պոլիսը գրաւեցին, այն ատեն տակաւին քարիւղի հոր չկար երկրի վրայ, բայց կար համեմներու հոտ : Եւ այս վնտռտուած ապրանքը Հնդկաստանէն Եւրոպա կուգար ցամաքի ճամբով : Թուրքերը Պոլիսը գրաւելով, Միջերկրական Արեւելքի միւս իսլամ երկիրներուն հետ այդ ճամբաները գոցեցին : Եւրոպա մնաց առանց համեմի : Պէտք էր նոր ուղիներ որոնել, դէպի համեմ երթալու համար : Ճե – նովացի հանճարեղ ծովագնաց Քրիսթոֆորօ Քո – լոմպօ այդ գործը իր վրայ առաւ : Ամերիկա իր յայտնութիւնը կը պարտի յոյնեւթուրք պայքարին : Ո՞վ գիտէ, այլապէս ե՞րբ պիտի մէջտեղ ելլէր եւ ի՞նչ բնակչութիւն ունենար : Անկէ ասդին եռատղի կազմիչ տարրերուն անուններու անբաժանելի են : Ու Թրումըն երախտագիտական պարտք մը միայն կը հատուցանէ, ինչպէս ըսուեցաւ, հոդ չէ թէ հինգ դար ուշացած ըլլայ : Լաւ է ուշ քան երբեք :

Երկու խօսք ալ մասնաւորապէս քրիստոնեայ աղգակիցներուս : Ենթադրելով որ ծանօթ ըլլայ թէ կան նաեւ անկրօն Հայեր, արդեօք կարելի չէ՞ր իրենց պատարագին յիշատակութիւնը, «Թագաւորացն քրիստոնէից եւ իշխանացն բարեպաշտից» ջնջել : Եւ այս, երկու պատճառով : Նախ քրիստոնեայ Թագաւորները ի՞նչ օգուտ եւ առնչութիւն ունեցած են Հայուն հետ : Գալով բարեպաշտ «իշխանաց», անոնք չատոնց է որ դոյութիւն չունին մեր իրականութեան մէջ : Ու այլեւս վանք եւ եկեղեցի չեն կառուցաներ, ինչպէս հին հին դարերուն : Ընդհակառակն, աւերակ են վանքերն ու եկեղեցիները եւ մամուռը կ'ուռճանայ անոնց ողբալի վիճակներուն վրայ : Հետեւաբար ոչ թէ իշխան, այլ ժողովուրդ : Մանաւանդ որ աղնուապետական ալ է այս : Անյարմար ազգային ժողովրդական եկեղեցիի մը : Այս է մեր ժամանակի պահանջը :

Թաչիճ ճամբան

Ու յանկարծ արթնցայ : Վարչէն խաժամուժ աղմուկ մը եկաւ ու հասաւ ականջիս : Մէկիկ – մէկիկ ճանչցայ այդ ձայները : Դրացի մայրերն էին որ իրենց հարեւաներովը եկեր լեցուցեր էին մեր թոնրատունը : Տեղէս չշարժե – ցայ : Չհետաքրքրուեցայ անգամ : Մանկական եւ բաղներս, այդ օր, անգամ մը եւս քրոջ մը պէս առին զիս իրենց բաղումներուն մէջ ու օրօրեցին :

×

Անոր որ կը սպասէի, հոդ է : Իր բախտակից – ներուն պէս զլուխը կ'օրօրէ ու կը խօսի : Այս երեւոյթը բաւական չթուեցաւ ինձ : Բան մը սկսաւ չարչարել միտքս :

— Ի՞նչ ունի այսօր : Ինչո՞ւ չարացեր է : Ինչո՞ւ չի դար եւ, անցնող օրերուն պէս չառներ զիս իր փափուկ թեւերուն մէջ :

Բայց մայրիկս միտքս չէր հասկնար : Ես ինծի հետ քէն ըրած՝ վերմակս քաշեցի գլուխս, լռեցի :

Մայրս էր խօսողը.

— Ես իմ մահս չեմ հոգար : Գոնէ զաւակս փրկէի ...

Այս փոթորիկին մէջ, յանկարծ կատուս եկաւ ու կեցաւ դէմս : — Միա՛ու :

Սիրտ չունիմ : Չեմ խօսիր : Բայց կը նայիմ պիշ պիշ : Աչքերուն մէջ կ'ըսես, բուռ մը կայծ ցաներ են : — Միա՛ ...

— Անդի՛ն, կատու : Հեռացի՛ր քովէս : Այսօր սիրտ չունիմ հետդ խաղալու : Վաղը եկուր :

Սակայն կատուս չհասկցաւ զիս : Մլաւելով մազերուս հետ կը խաղայ : Չհամբերեցի : Զեռքս վերցուցի եւ, հատ մը փակցուցի : Խեղճը սար – սափհար փախաւ : Այդքանով չդոհացայ, ելայ ու վազեցի եաեւէն :

Դարձեալ մօրս ձայնը :

— Մ՛իս, զաւակս, իմ մահս քու առջեւդ ըլլար : Չտեսնէի՛ ...

Նորէն բան չհասկցայ : Բայց այս անգամ եկաւ, բունց ձեռքս ու տարաւ անկողինիս մօտ : Կը նայիմ : Կը նայի ինքն ալ ինծի :— Զաւա՛կս ...

Այլեւս միայն : Մնացածը չեմ դիտեր : Կը նայիմ : Աչքերը թրջած են : Կոպերը կ'ըսես, տաքցած երկաթի մը գոյնը ունին :

— Դէ՛հ հագուէ, տղաս, հագուէ, հիմա կուդան չուները :

Մօրս խօսքը կիսատ մնաց : Վարչէն սուր ձայն մը ոռնալով եկաւ ու հասաւ մեզի.

— Շուտ, կէս ժամէն պէտք է մեկնիք :

Մայրս չուարած թողուց զիս : Վազեցի պատուհանը : Ծուխ մը հրացանակիր զինուորներ, հպարտ հպարտ կը պտտին : Անդին մեր դրացիներն արդէն իրենց ծրարները կապած՝ կը սպասեն : Մինչ դիւղի վարի ծայրէն, ողջ մնացողներու կարաւան մը քակուեր է կուգայ :

Հէ՛յ դժբախտ մանկութիւն, նորէն չեմ զգար : Արցունքներու մէջ ահա մայրս ալ, ծրարները չալկած՝ եկաւ, բունց ձեռքէս ու, տատամսելով սանդուխէն վար իջեցուց :

Հիմա, սեմէն վրայ կեցեր կը նայինք : Կարաւանը կը քալէ : Զինուորներ, հրացանները ձեռքերուն՝ խոժոռադէմ կը հետեւին : Մենք դարձեալ, չենք չարժիր : Զենք կրնար : Բան մը կար, որ մագնիսի պէս բռներ էր մեր քղանցքէն :

Ահա յանկարծ, երկու զինուորներ զէնքերը մեզի ուղղած՝ մօտեցան, քչեցին մեզ դուրս եւ դուռը գոցեցին :

— Դէ՛հ, հիմա չուտ ըրէք որ կարաւանին հասնիք, մոլտաց մէկը մեր եաեւէն, ապա թէ ոչ...

Որո՞ւ հոգ : Մեր քայլերն առաջ չեն երթար : Կուլանք : Կուլայ մեր տունն ալ կարծես :

Զեռքս մօրս ափին մէջ, ակամայ սկսանք չարժիլ : Քալեցինք : Քիչ մըն ալ : Ու երբ անկիւնը դարձանք, ոչ տունը կ'երեւէր եւ ոչ ալ տեղը :

●

Գիւղին դուրս, մեր կարաւանը, փոչիի ճերմակ սիւն մը ետին՝ կը յառաջանար յամրօրէն : Կէս ճամբան ուրիշ կարաւաններ ալ եկան ու միացան : Հիմա ոչ ծայր ունինք եւ ոչ ալ թիւ : Հազարնե՛ր ենք :

Այսպէս, կիզիչ արեւի մը տակ քալեցինք անընդհատ : Անցանք լեռներ, քաղաքներ ու գիւղեր : Տեսանք մեռելներ : Լսեցինք հոնդիւններ : Ջայներ, որ հաց ու ջուր կ'աղերսէին :

Անցան օրեր : Մեր կարաւանը ձիւնի պէս հալեցաւ : Այ հազարներ չենք : Ընչին մաս մը միայն : Ծոզնած ենք : Մաշած ենք մարմնով թէ հոգիով :

Բայց այսքանը չէր բաւեր կարծես : Ահա նորէն խաղի ելան դահիճները : Սուրեր որ կը չողչողան : Հրացաններ որ կը պայթին : Խարազաններ որկը չաչին : Կը հայհոյեն, կը հրմշտկեն, կը կողպտեն, կը սպաննեն :

Այդ պահուն, յանկարծ, բիրտ ձեռքէ մը բիւնոտ տապար մը բարձրացաւ ու իջաւ խեղճ մօրս գլխուն : Մայրս մեռա՛ւ : Իսկ ե՞ս, չեմ դիտեր : Զե՛մ յիշեր : Բայց երբ աչքս բացի, աեսայ որ անծանօթ Քիւրտերու մէջն եմ : Շուրջս արիւնաներկ աչքեր կային : Դէմքեր որ չէի ճանչնար : Խօսքեր որ չէի հասկնար :

Կուլայի՛ :

ԾԱՁՈՒՐ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Երգ ու խաչ

ՄԱՐՍԼԻՃ.— Անխառն զգացումով մը լեցուած, կ'առաջնորդուիմ սրահ թէյասեղանի մը շուրջ, զոր սարքած է Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, ի պատիւ երաժշտագէտ Աբրա Պարթեւեանի : Քանի մը օրէ ի վեր, թարմաչուն տպաւորութեանը տակն եմ արդէն տրուած նուագահանդէսին, որուն արժէքը թէ ազգային էր, թէ միջազգային :

Եւ ահաւասիկ նոր անակնկալ մը.—

Երգ ու Խաչ... : Խաչակիրները, խաչուհիներ ու արուեստի քրմապետներ, կողք կողքի : Հայկական երաժշտութիւնը հա, քառաթեւին բաղուկներուն մէջ, սիրազեղ դիրկընդխառնումովմը պարաւանդուած : Իր կոչումէն չեղո՞ւմ մը : Ընդհակառակն, ընդլայնում ու ընդհանրացում : Չէ՞ որ Արուեստի մեր մշակներն ալ կը կարօտին անուես-ուածներու ու խաչուածներու վայելած խնամքին ու համակրանքին : Կարօտ մը՝ զոր այնքան պատկերալից պարզեց օրուան հիւրը, իր վերջին խօսքերուն մէջ :

Կանացի քնքոյշ մատներով յարդարուած, ծաղկազարդ սեղաններր կը ժպտին ծիծղուն նայուածքին տակ հրաւիրեալներուն որոնց դէմքին վրայ կը ճառագայթէ անվերապահօրէն մտերմիկ լոյս մը, որպէս թէ բոլորը եղած ըլլային մէկ լաւ տանիքի մը հարազատ անդամները : Ոչ մի օտարոտի ու խորթ դիմ եւ չերտաւորում : Մինչեւկուրծ-չնստած արդէն, կը խառնէ իր ժպիտը ժպիտնե – րուն, խօսքը խօսքերուն :

Ու հիմա, խօսքը Կապոյտ Խաչի ժրաջան անմահուներէն Տիկին Հաղարեանինն է, որ քանի մը կարճ ու կուռ խօսքերով, կր կատարէ բացումը հաւաքոյթին : Շունչը՝ համակ խանդաղատանք ու իմաստը՝ յարգանքի ինքնամատոյց տուրք մը, օրուան արուեստագէտին հանդէպ : Ցետոյ՝ ընտրութիւն սեղանապետի — Պ. Ենովք Արմէն : Ու այլեւս հիւսուածքի պէս կը քակուի կծիկը բանախօսութեանց՝ երգիծական մանրավէպերու, երգերու եւ արտասանութիւններու :

Պիտի խնայեմ «Ցառաջի» սուղ սիւնակները, ամէնուն անունները յիշատակելու հաճոյքէն զրկելով թէ՝ ինքզինքս եւ թէ հիւրերն ու հիւրընկալները : Միայն կր բաւականանամ ուրուագծելով ազօտ ամփոփումը երկու երաժշտագէտներու խօսքերուն : Վ. Սարգսեանը կազմած էր գրաւոր յուշերու փունջ մը, իր երբեմնի աշակերտին հանդիսումներուն, արուեստի նուաճումներուն եւ վերջերին նուիրուած, ուր խանդավառօրէն կ'ողջունէր ու կը չնորհաւորէր Ա. Պարթեւեանը, իբրեւ կազմուած, հասուն ու արդիական վարպետ մը, հայ երաժշտութեան երկնակամարին վրայ :

Աբրա Պարթեւեան նախ զուսպ ու հեզասահ բառերով կը նոյնացնէ արուեստագէտը Կապոյտ Խաչի ազնիւ գործին հետ, ապա կ'անդրադառնայ իր անձնական ճամբուն, որ ինքնին ուսանելի է : Ծնած Պոլսոյ մէջ, ուր հայրը ուսուցիչ էր, մանուկ տարիքէն կը զգայ իր մէջ ներդաշնակութեան ձգտումը, որ կը դրսեւորուի ինքնաբուխ կերպով մը : Ութ տարեկանին կ'ուսանի դաշնակ, ապա կը կատարելագործուի Փարիզ, Պրիւքսէլ, Պեռլին, Վիեննա, Պրահա, Լայպցիկ, Միւնխէն, Պոլոնիա, Հռոմ, Ֆլորանս, Վենետիկ, Միլան, Նեապոլ, Ֆլորանս, Ժընեւ, Լոնտոն, Փարիզ, Պրիւքսէլ, Ամստերտամ, Հաակ, Պերլին, Վիեննա, Պրահա, Պոլիս, Ալեքսանտրիա, Պոմպէյ, Պոմպէյէն Մարսէյլ, ուր 1924ին կը հաստատուի : Ամէն տեղ ուր ան կը հանդիսանայ, կը գրաւէ ունկնդիրները իր ներդաշնակ ոճով, ինքնատիպ ձայնով, ներքին ջերմութեամբ, ինչպէս նաեւ ներդաշնակ ու ներդաշնակող ձեռքերով : Ան կը նուագէ Պախ, Պեթհովէն, Շոփէն, Լիսթ, Պրամս, Ռաւել, Տեպիւսսի, Ֆրանք, Սեն-Սանս, Ռուբինշտէյն, Ռաֆ, Ռիմսքի-Կորսաքով, Ռախմանինով, Սկրիապին, Ռոսսինի, Վերտի, Պուչչինի, Լեոնքավալլո, Մասքանի, Ֆրանչեսքաթի, Ֆրանչեսքաթի, Ռավել, Տեպիւսսի, Ֆրանք, Սեն-Սանս, Ռուբինշտէյն, Ռաֆ, Ռիմսքի-Կորսաքով, Ռախմանինով, Սկրիապին, Ռոսսինի, Վերտի, Պուչչինի, Լեոնքավալլո, Մասքան

չին հետ, իրենց խաչակիր խորհրդանշաններով: Մէկուն արուեստի խաչը՝ ուսերուն, միւսինը՝ կուրծքին վրայ, հաւասար ծանրութեամբ, դժբախտ պայմաններու տակ: Յետոյ, առաջին գծի վրայ իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ կապոյտ Խաչի այս տուքրուկ անակնկալին համար: Իր կարգին, կր յիշէ ամունները անոնց, որոնք օժանդակեցին իր նուազահանդէսին:

Ժամանակը սահեր է:— Ինչ չուտ: Կէս գիշեր: «Մենք անկեղծ ղինուոր»ը կը հնչէ միահամուռ, հրաժեշտի ողջոյնի մը պէս տպաւորիչ ու որոտագին:

Ու ես կը տարուբերիմ տակաւին իմ դուդակը-ռիս մէջ: Օրուան արուեստագէ՞տր թէ կաղմակերպիչ մարմինը չնորհաւորել: Թէ մին, թէ միւսը:

——Ապրին, շատ ապրին բոլոր խաչակիրները հայ Արուեստին ու հայ ցաւին, Մշակոյթի ճամբուն վրայ:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ դերազոյն Սովետի նախագահութիւնը մարտ 12 հրամանագրով «Հերոսուհի մայր» պատուագիրը եւ չքանչանը չնորհած է տասը եւ աւելի երախայ ծնած 19 հայ մայրերու:

ԱՇՏԱՐԱԿԻ Ուլան գիւղը նշանաւոր է իր ազնիւ տեսակի ծխախոտով: Անցեալ տարի մշակուեցաւ քսան հէքտար եւ իւրաքանչիւր հէքտարէն ստացուեցաւ տասնմէկ կէնդինար բարձրորակ ծխախոտ, նախատեսուած ևօմը կէնդինարի վրայ: Այս տարի պիտի մշակուի 37 հէքտար եւ պիտի ստացուի 14 կէնդինար:

ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ պիտի բացուին սպառողական 9 խանութ, 10 կըրպակ, 13 ժողովրդական սնունդի կայաններ: Վերջին չորս ամսուան ընթացքին մայրաքաղաքին, ինչպէս նաեւ միւս քաղաքներուն եւ շրջանային կեդրոններուն մէջ արդէն բացուեցան խանութներ, կրպակներ, ճաշարաններ ե թէյարաններ: Ցիչեալ չորս ամիսներու ընթացքին այս հաստատութիւնները 2 միլիոն 561 հազար րուբլի գործառնութիւն ունեցած են: Ծախուած են բանջարեղէն, գետնախնձոր, միս, հաւկիթ, ոզելից ըմպելիներ: Սակայն սպասարկութիւնները լաւ չեն, խանութներու մէջ պէտք եղած մաքրութիւնը չի տիրեր: Ցաճախ խարդախուած են սահմանուած գիները: Ապրանքներն ու մթերքները կը պահուին անմաքուր վիճակի մէջ: (Ա· Հայաստան, 15 Մարտ):

ԱԼԱՎԵՐՏԵԱՆ փողոցի վրայ կառուցուածքա-

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՊԱԳՐՈՒԻ Ֆ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԸ

Ֆ· Միութեան համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Փրավտա»յի օրական սպառումն է 2.500.000 օրինակ եւ կը բերէ 500.000 րուբլի (հարիւր հազար տոլար) ամէն օր, պաշտօնական սակով: Գոյացած չահէն բաժին կը ստանայ նաեւ կուսակցութիւնը:

Մեծ մասով անգլիական, ամերիկեան եւ գերմանական երեսոմն եւ վեց տողաչար մեքենաները եւ 19 թաւալուն մամուլները ամէն գիշեր ժամական կը տպեն 600.000 օրինակ: Ուրեմն երեք ժամուան մէջ 1.800.000 թերթ, որոնք ամէն առտու կը ցրուին միայն Մոսկուայի մէջ: Մնացեալ 700 հազար օրինակները կը հրատարակուին երկրին ութ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Այնտեղի թերթերը կը չարուին Մոսկուայի մէջ, յետոյ օդանաւով կը փոխադրուին յիշեալ քաղաքները, ուր տպագրութեան կը յանձնուին:

Ամերիկեան իմաստով լուրերու սենեակ չկայ այնտեղ: Իւրաքանչիւր խմբագիր կամ գլխաւոր թղթակից իրեն յատուկ դրասենեակն ունի, շատեր նոյն իսկ քարտուղարներ: Ունի 2000 դործաւոր, կ'աշխատին շաբթական վեց օր: Իւրաքանչիւրը անդամագրուած է արհեստակցական ընկերակցութիւններու եւ վճարումներն ալ՝ համաձայն որոշուած սակերուն: Լրաբերները ամսական կը ստանան 1500—2000 րուբլի (մօտաւորապէս 300—400 տոլար): Աակէց զատ անոնք կը ստանան բացառիկ պարգեւ մը իւրաքանչիւր տպագրուած յօդուածի համար:

Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ տարին կը ստանայ մէկ ամիս վճարովի արձակուրդ եւ զայն ընդհանրապէս կ'անցընեն «Փրավտա»յի սեփական Սեւ ծովեայ ամարանոցը, Թերթին ծախքով: «Փրավտա» ունի նաեւ երեք հանգստավայրեր՝ Մոսկուայի մօտ, ուր կրնան անցընել պաշտօնեաները իրենց չաբաթավերջի հանգիստը, եթէ փափաքին իրենց ընտանիքներուն հետ միասին:

Խմբագրատան դիմացը կը գտնուի չէնք մը, որ ունի թատրոնի սրահ, 800 հոգիի համար, մարզավայր եւ զանազան սրահներ, ուր «Փրավտա»յի պաշտօնեաները կ'երթան ճաշարակ խաղալու, կարդալու կամ իրենց ընտանեկան պարագաները տեսնելու:

Խմբագրական մարմնի անդամները գործի կը սկսին կէս օրէ ետք ժամը 3ի առեններն ու կը մնան այնտեղ, որքան ատեն որ իրենց ներկայութիւնը անհրաժեշտ ըլլայ: «Ինչպէս բոլոր թերթի խմբագիրները, մենք ալ օր կ'ըլլայ որ կ'աշխատինք տասնըվեց ժամ, յաջորդ օրը երկու ժամ», յայտարարած է փոխ խմբագիր մը:

Ամէն առտու խմբագիրներու ժողով մը կ'ունենայ իւրաքանչիւր նահանգի յատկացուելիք չափը թերթին մէջ, որմէ վերջ այդ նահանգներուն դէմ խաւար խմբագիրները կ'ընտրեն տպագրուելիք նիւթերը եւ ուղղակի կը ղրկեն խմբագրական սենեակը:

Ամերիկացի թղթակիցը որ այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, կը յայտարարէ թէ Փրավտայի խմբագրական մարմնի խորհրդակցութեան սենեակը՝ աւելի կը նմանի Հոլիուուտիտնօրէններու սենեակին.— Դոց գոյն պատերուն վրայ ծանր կապերտներ, երկար սեղան մը, չուրջը բազմաթոռներ: Սեղանին վրայ լեցուն՝ մէնթոլիկական պապանաներ, ռուսական խմորեղէններ, չոքոլաներ եւ անոյշ պիսքուիթներ: Իրենց տեսակցութեան միջոցին սպասուհին ներս մտած է բեռնաւորուած թէյի անհամար զաւաթներով:

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԱՀԱՑՈՒԹԵԱՆ

Աղքատախնամ Ընկերութիւնը՝ փարիզահայ կազմակերպութիւններէն հնագոյնը, 55 տարի առաջ կազմուած ըլլալով, ստանձնած է մեր գաղութին չքաւոր հայրենակիցներուն օգնութեան գործը: Սակայն, տարիներու ընթացքին, որքան բազմատեսակ եղած են աղէտները, այնքան աւելի ծանր եղած է չքաւորին ու աննեցուկին կացութիւնը:

Աղբարեւ, նախապատերազմեան տարիներու ընթացքին, Ընկերութեան կատարած գործն ու օգնութիւնները հաստատուն ապահովութիւն մը կու տային նպաստընկալին. իսկ այժմ, կեանքի տարապայման սղութիւնը մեզի կը պարտադրէ ոչ միայն աւելցնել այդ նպաստները քանակը, այլ նաեւ ամէն օր ընդունիլ նոր դիմումներ ալ: Արդէն ամէնքս ալ շատ լաւ դիտենք, որ Հայը հանրային օգնութեան կը դիմէ այն վայրկեանէն սկսեալ, երբ այլեւս յուսալքուած ու անօգնական կը զգայ ինքզինքը: Իբր հիւրընկալուած տարր մը այս երկրին մէջ, չի համարձակիր պետական նպաստին դիմելու, որովհետեւ այդ պարագային իսկ բազմատեսակ օրինական պայմանները չի կրնար լրացնել: Մերը, անկարը, բազմաթիւ զաւակներու տէր այրիները մասնաւորաբար կը տառապին այս կացութեան հետեւանքով: Այս կը հաստատեն նաեւ այցելութիւնները զոր Վարչութեան անդամները մեծ անձնուիրութեամբ կուտան նպաստընկալներուն բնակավայրին մէջ, ուր ականատես կ'ըլլան սրտաճմլիկ իրականութեան:

Ընկերութեանս կանոնաւոր նպաստընկալներու թիւը կը հասնի ներկայիս 210ի, առանց հաշուելու բացառիկ նպաստները, որոնք պարբերաբար կը ղրկուին անտակնկալ պարագաներու մէջ: (Ինչպէս, սանթօրիումներու մէջ խնամուող աղքատիկներէ մէկի հասած օգնութեան խնդրանքները եւայլն):

Աղքատախնամի 1946ի տարեշրջանին գործունէութեան մասին զաղափար մը տալու համար, պարտք կը համարինք ըսել, թէ՝ նոյն տարուան ընթացքին, օգնութեան մնուդիկէն բաժնուած է 822.627 ֆրանքի դումար մը:

Այսպէս ծանրաբեռնուած մեր պիւտճէն հաւասարակշռելու եւ միանգամայն ամէն պատահականութեան առջեւ պատրաստ գտնուելու համար, նախ՝ հաստատուն վերակազմութիւն մը իրակացուցած ենք, եռանդուն եւ անձնուէր անդամներով, ապա՝ կը ջանանք հաստատուն եկամուտի մը վրայ հիմնել մեր բազմամեայ բարենպատակ կազմակերպութիւնը, ինչ որ կրնայ իրականանալ կանոնաւոր անդամակցութեամբ գոյացած հատոյքներով:

Ուրեմն, ձեր աւանդական դրացումները միշտ թարմ պահելու համար, պէտք է ձեր յիշողութեան մէջ անխախտ մնայ Աղքատախնամ անունը, որ մերը, ձերը ու բոլորինն է:

Ուստի, Աղքատախնամի վարչութիւնը, սոյն կոչը ուղղելով փարիզահայութեան, սրտագին կը խնդրէ իւրաքանչիւր բարեսէրհայէ, որ, ինքնաբերաբար, իր անդամակցութիւնը թերէ, կարենայ, փրկելու համար մեր կարօտեալ հայրենակիցները նիւթական ու բարոյական կորուստէ:

Կը խնդրուի անդամակցութեան համար դիմել Աղքատախնամի քարտուղարութեան, երկուշաբթի եւ ուրբաթ առաւօտները, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Վարչութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՅԵՐԵԿՈՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բալահովիտի Վեպէնական Մի-ութեան 15ամեակի առթիւ սարքուած բացառիկ ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ 13 Ապրիլ 1947, Հ·Ա·Ը· Միութեան սրահին մէջ:

Ներկայ էր հայրենակիցներու ստուար թիւ մը: Ցերեկոյթը բացուեցաւ երդչախումբի «Մաղկիր Աղատ իմ հայրենիք»ով: Ցետոյ Շրջ· վար-չութեան նախագահ Գ· Արզումանեան պարզելով հանդիսի նպատակը, համաձայն յայտագրի ըն-թացք տուաւ դեղարուեստական բաժինին: Արտասանութիւններ ըրին Օր· Ասճաեան, Ն· Սարգիս-եան, պատանիներ Ղրալեան եւ հայրենակից Ս· Զըթճիեան: Մենեդեցին օրխորդներ Թ· Ազար-եան, Դ· Աւադեան, Օր· Զ· Դանիէլեան, փոքրիկն Ս· Զըթճիեան:

Բալահովիտի երդչախումբը դեկավարութեամբ հայրենակից Սամսոն Զըթճիեանի, անակնկալ փայլ մը կուտար հանդիսին: Կոմիտասեանի եւ Հայաստանի նոր կենցաղի խմբերդներով, արժանցաւ չերմ ծափերու: Վարիչ մարմնի փոխքարտուղար Ս· Վարժապետեան տուաւ Միութեանս 15ամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական դեկոյցը, մանրամասնօրէն: Այս առթիւ հայրենակից Մ· Ղրալեան պատրաստած էր ուղերձ մը որ դնահատուեցաւ չերմապէս:

Ի վերջոյ վարիչ մարմնի քարտուղար Ս·Մահտեսեան, խօսք առնելով մասնաւորապէս ծանրացաւ չինարարութեան եւ ներգաղթի չուրջ կատարուած աշխատանքներու վրայ, եւ բանաձեւ մը ներկայացուց ամերիկաբնակ հայրենակիցներու ապագայ չինարարական գործունէութեան մասին: Բանաձեւը ընդունուելով, որոշուեցաւ ղրկել Հայրենիքին եւ Երիտասարդ Հայաստանին:

Ամէնէն վերջը, Ներգաղթի կարաւանին մասնակցող հայրենակիցներու կարիքները հոգալու համար հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ: Ա-հաւասիկ ցանկը.—

Մխսաք Խմիրեանեան, Գասպար Արզուման-եան, Ս· Մահտեսեան, Ս· Վարժապետեան 5000ական ֆրանք: Մ· Սարգիսեան, Ա· Երէմեան, Պ· Վանոեան, Լ· Մելիքեան, Մ· Տէրտէրեան, Մ· Մեսրոպեան, Ֆ· Խմիրեանեան, Ն· Ղուկասեան, Լ· Պապոեան, Մ· Շըվոտեան, Մ· Տայեան, Պ· Մանուկեան, Մ· Պաղտասարեան 1000ական ֆր·: Գ· Մանուկեան, Գ· Սարգիսեան 2000ական ֆր·: Մ· Գալուստեան 1500, Ց· Քիւրքճեան 1200, Հ· Երէմեան, Կ· Թոմասեան, Վ· Թոփալեան 500ական ֆրանք: Մ· Կարապետեան, Վ· Ասճապաշեան, Ս· Ներսէսեան, Ց· Դանիէլեան 500ական, Մ· Ղրալեան, Տիկին Քօլօեան, Ս· Տէր Աբսէնեան 200ական ֆրանք: Առաջին ընդհ· գումար 43.800 ֆրանք, Հանդանակութիւնը շարունակելի է:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ փոքրիկներու հաւկթաբաժանումով եւ կերուխումով, մինչեւ ուշ տուն: Այս առթիւ յանձնախումբը իր չնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր հայրենակիցնե-րուն:— Ցանձնախումբ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑ ԱԶԳԱՑԻՆ ԴԱՏ, Հրատ· Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբի: Վաւերագիրներ Թրքական Հայաստանի ազատագրման մասին:

SUR LES PAS DE JEANNE D'ARC, par Ragnhild Torcom Schuerer de Waldheim/ (Զօր· Թորգոմի տիկինը): Nicea: Գին 125 ֆրանք: Կեդրոնատեղի՝ Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 rue Mr. le Prince, Paris:

ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎ ՄԱՍԿՈՒԱՑԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի ածուխի բաժինը պիտի աւելնայ

Զորս Մեծերը յուսահատելով հրապարակային ժողովներէն, գաղտնի նիստ մը դումարեցին Բ. օր, քննելու համար Աւստրիոյ դաշնագրի մասին ծագած թիւրիմացութիւնները: Բոլոր աւելորդ մարդիկը դուրս հանուեցան: «Եթէ կարենանք համաձայնիլ 5րդ, 34րդ եւ 35րդ յօդուածներու մասին, դաշնագիր մը ունեցած պիտի ըլլանք», կ'ըսէր Պ. Պեվին: Այդ երեք փշոտ խնդիրներն են — Աւստրիոյ սահմանները, հատուցումներու հարցը եւ գերմանական ստացուածքները: Երեք խնդիրներուն մէջ ալ, Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա դէմ դիմաց կանգնած են Մ. Մուլթեան հետ եւ համաձայնութիւն կրնայ գոյանալ եթէ Մոլոթով տեղի տայ: Արդ, սահմաններու եւ հատուցումներու հարցին մէջ եթէ տեղի տայ, լքած պիտի ըլլայ Եուկոսլաւիան, բան մը որմէ կը խուսափի: Մառէչալ Թիթօ Սթալինի ամէնէն խանդավառ զինակիցն է եւ արդէն վճռացած է որ Մոսկուա տեղի տուաւ Թրիէսթէի հարցին մէջ: Գերմանական ստացուածքներու խնդիրն ալ բաւական բարդ է: Վերջին անգամ երբ այս հարցը կր քննէին, ըսր. Մարշըլ դիտել տուաւ թէ Մոլոթով կ'ուզէ խամաճիկ պետութեան մը վերածել Աւստրիան: Եթէ սակարկութիւնները յաջողին, Մոսկուայի խորհրդաժողովը յաջողած պիտի ըլլայ գոնէ մէկ հարցի մէջ,— պատրաստել Աւստրիոյ դաշնագիրը: Վերջին պահուն Պ. Մոլոթով ետ առաւ այն բանաձեւը, որով կը պահանջէր մինչեւ վեց ամիս Աւստրիային հեռացնել տարածքները: Բայց այս զիջումին փոխարէն կը պահանջէ որ դադարացում տրուի Եուկոսլաւիոյ հողային պահանջներուն:

★ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները ապրիլ 21ին նամակներ փոխանակեցին համաձայնութեան մը մասին որով Սարի ամբողջ ածուխը Ֆրանսայի պիտի յատկացուի, երբ այդ շրջանը տնտեսապէս կցուի Ֆրանսայի: Ուրիշ համաձայնութեամբ մը, Ֆրանսա եւ ուրիշ երկիրներ աւելի մեծ քանակութեամբ հանքածուխ պիտի ստանան, երբ կարդ մը խնդիրներ լուծուին: Մինչեւ հիմա եղած կարգադրութեանց համաձայն Ֆրանսա 193.000 թոն ստացած է ապրիլին, իրրեւ իր բաժինը Ռուրի ածուխէն եւ 500 հազար թոն Սարի արտադրութենէն: Նոր համաձայնութեամբ, Ֆրանսա պիտի ստանայ ամիսը 370.000 թոն մինչեւ տարուան վերջը, եթէ Սարի խնդիրը առկախ մնայ, իսկ 600.000 թոն, եթէ Մ. Մուլթիւնը հաւանի որ Սարի շրջանը Ֆրանսայի կցուի տնտեսապէս: Ռուրի եւ Սարի ածխահանքերուն ներկայ արտադրութիւնն է օրական 270.000 թոն, որուն միայն 12 առ հարիւրը կ'արտածուի: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայնած են Ֆրանսայի հետ որ արտածումները 21 առ հարիւրի բարձրանան, երբ օրական արտադրութիւնը 280000 թոնի բաձրանայ յառաջիկայ վեց ամիսներու ըն թացքին: Արտածումը մինչեւ 25 առ հարիւրի պիտի բարձրանայ, երբ օրական արտադրութիւնը հասնի 340.000 թոնի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՑ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ, իշխանուհի Էլիզաբեթ, ապրիլ 21ին դարձաւ 21 տարեկան, այսինքն չափահաս: Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ իր կեանքը կը տրամադրէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ կայսրութեան չահերուն: Տարեդարձր աննկարագրելի խրախճանքներով տօնուեցաւ Հարաւ. Ափրիկէի մէջ, ուր կր գտնուի արքայական ընտանիքը: Այս առթիւ Հարաւ. Ափրիկէի կառավարութիւնը 21 թնդանակոծ ողջամտնդներ նուիրեց, մանեակի ձեւով: Մինչեւ հիմա իր ստացած ողջամտնդները կը հաշուեն 540 կտոր: Ապագայ թագուհին իր հովանաւորութեան տակ պիտի ունենայ չորս գաղթապետութիւններ (Տոմինիոն), 46 գաղթավայրեր եւ 558 միլիոն ժողովուրդ: Ձափահաս հռչակուած ըլլալով, իր անձնական դանձը, որ տարեկան 6000 սթերլին էր, այսուհետեւ պիտի ըլլայ 15.000: Կրնայ իր անձնական պալատը բնակիլ, ընդունելութիւններ սարքել իր անունով, անձնական կառք մր ունենալ եւ անձամբ վարել եւն.:

ԾԱՂԻՄՈՎ ՀԱՑ – ՑՈՑՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԸ(?), Եւս Մուլուսի, ձերբակալուելով փարիզ փոխադրուեցաւ, իրրեւ մեղսակից հակահրէական խռովիչներու: Ամբաստանեալը յղի ըլլալով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

ԱՔԻՆՔԻՆ կը հեռագրեն թէ Պինդոս լեռնէ – րուն մէջ պաշարուած ըմբոստները չղթան խզելով դէպի Լարիսայի դաշտը փախան (Թեսալիա): Կառավարական օդանաւեր ռմբակոծելով Ողիմպոսի չրջանը, սպաննեցին մօտ 80 ըմբոստներ

ԿԻՊՐՈՍԻ աքսորուած Հրեաներէն 13.500 հոգի կամաւոր ծով կը պահեն ուրբաթ օրէն ի վեր, իրրեւ բողոքի ցոյց:

ՀԻՆՐԻ ՈՒՈԼՀՍ, նախագահ Բոզվէլթի եր – բեմնի փոխանորդը, Փարիզ հասած ըլլալով, պիտի խօսի նաեւ Ազգ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ, ինչպէս կը դրեն տեղական թերթերը: Բազմաթիւ պատուիրակութիւններ ժամադրութեան խնդրած են նախկին նախարարէն: Մասնաւորապէս ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւնները կ'ուզեն տեսակցիլ Պ. Ուսլըսի հետ, ընդունելով հանդերձ որ Ամերիկայի պաշտօնական կարծիքը չի ներկայացներ ան: Վաղը, հինգշաբթի, Սորպոնի մէջ խօսելիք ճառին նիւթն է «Միջազգային կացութիւնը եւ իր հեռանկարները»:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, Պ. Վէնսան Օրիոլ, Տաքար (արեւմտեան Ափրիկէ) հասնելով, ընդունուեցաւ խայտաղղէտ բազմութեան մր կողմէ: Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ նախագահը յայտարարեց թէ «Ֆրանսա չի հարստահարեր, այլ կ'աղատէ: Ֆրանսա կը խորշի բռնի ուժէն, բայց երբ իրեն դէմ կը հանեն դաւաճանութիւներ կամ բռնութիւնը, նոյնքան վճռական է: Ան իր ուժին ամբողջ ծանրութեամբ կը պաշտպանէ իր դաւակները, ինչ որ ալ ըլլան անոնց կրօնը, ցեղը, գոյնը»: Ներքին նախարարը վերադարձաւ Ալժերլայէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ բրիտանական շրջանին նահանգային ժողովներու րնտրութեանց մէջ, որ կատարուեցան կիրակի օր, մեծամասնութիւն չահեցան ընկերվարականները: Այսպէս, 64 աթոռ վեսթֆալիոյ մէջ (համայնավարները՝ 28), 66 աթոռ Սաորին Սաքսոնիոյ մէջ (համայնավար 8), 43 աթոռ Շլէզվիկ – Հոլշթայնի մէջ (համայնավար ոչինչ):

ԱՑՍ ՇԱԲԹՈՒ Ա.Ի միս էվայ Փարիզի սպանդանոցներուն մէջ: Բ. օր հասած են միայն 71 եզներ, 47 կովեր, 4 ցուլեր, 397 հորթեր, 313 ոչխարներ եւ 310 խոզեր, մինչդեռ 4000 եզ պէտք, Փարիզը կերակրելու համար մէկ շաբաթ:

ԿԷՕՐԻՆԿի եւ միւս 10 մահապարտներուն մարմիններր հրկիզելով ամիւնը իպար դեպ նետած են չորս դաշնակից զօրավարներ, անցեալ հոկտեմբերին:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանգէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3ին 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սմուէլ եւ Պարսամեան դրատուներուը, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Ի Յիշատակ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ,
1914 - 18ի եւ 1939 - 44ի
ՊԱՏԵՐԱԶՄ. ՊԱՏՈՒՈՑ ԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՑ ԻՆԿԱԾ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԱՍՏԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ: Կազմակերպուած Լիոնահայ Մարտիկներու միութեան կողմէ: Պիտի պատարագէ Աբհ. Գրի. Եպս. Պահապանեան, այս կիրակի ժամը 10ին, Ֆուրվիէր (Fourvière) ի Մայր Տաճարին մէջ, մասնակցութեամբ Հայ կաթողիկէ եւ առաքելական եկեղեցիներու եւ Լիոնի Հայ Երիտ. երգչախումբին՝ աջակցութեամբ՝ Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏՔՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի եւ երգիչներ Պ. Պ. Գ. Մարգարեանի, Ա. Աւետիսեանի, Ղ. Միքայէլեանի, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՅԻՐՀԱՏԵԱՆի:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր սանուհիներէն Օր. Գոհարիկ Թորոսեանի եւ Պ. Յ. Աբթինեանի նշանախօսութեան առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Պ. Ա. Թորոսեանէ 1000, Ա. Կիմիւշլեանէ 1000, Յ. Աբթինեանէ հազար եւ Մ. Աբթինեանէ հազար, Պ. Ուղուրեանէ 500, Ա. Կօչկակարեանէ 500, Պ. Պալեանէ 500, Յկ. Մինքայէլեանէ 200, Աւետիքեանէ 500, Ոմն հազար, Ս. Ս. հազար, ոմն, 150, դումար 8350 ֆրանք:

Ֆ. Կ. ՄԱՁի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Մ. Մալեանէ 600 ֆրանք, Տիկին Պաքըրճեան 400: Իսկ Տիկին Գարեհան ողբացեալ Տիկին Մերկիւլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք:

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշի վաճառատուն **Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափագեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, բաց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: **Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանէէօ Քաչանի ժողովը, այսօր չորեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթ՝ 1915, Ապրիլ **11-24**:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՑԱՍՏԱՆ»ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք: Զեռքէ հատը 20 ֆրանք: Հասցէ.— Բալուեան դրատուն, 43 rue Richer, Paris:

ՎՐԻՊԱԿ.— «Հայաստան»ի Բ. թիւի առաջին էջին պատկերին տակ մոռցուած է բացատրութիւնը, «ՎԻՇՏ», ինչպէս եւ հեղինակին անունը, ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊՈՊՃԵԱՆ:

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Վերաշ. Հայր. Միութեան Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները անխտիր (անդամ եւ ոչ անդամ) այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, հայրենակից Զ. Զաւրիկեանի սրճարանը, 20bis rue de la Défense: Օրակարգ.— Ա.— Մեր եկեղեցական դրամքերու հարց, որուն մասին ստացուած է կարեւոր նամակ մը: Բ.— Ներդաղթ: Գ.— Զեկոյց կեդրոնին նախագահ Գ. Դամգուրեանի Ֆրանսայի շրջանէն: Դ.— Ընթացիկ հարցեր:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՑԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻՆ երկրորդ բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սորպոնի Թիւրկօ ամփիթեատրոնին մէջ, Մայիս 10 չաբաթ օր, ժամը 15.30ին: Բանախօս՝ Պ. ՌՕՆԷ ԿԱՈՒԻՍԷ, անդամ Ֆրանսական Ակադեմիային, փոխ նախագահ կեդրոնին: Նիւթը՝ Մեծն Տիգրան: Մուտքը ազատ է: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՁԱՇԱՐԱՆ

LA CORNE D'OR

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի Տիրերը:

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսնիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

Ծախու է

Պարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօչիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Ցարմար որ եւ է արհեստի: Վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Յառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

Կ'ուզուի

Կառատան մէջ աշխատելու համար վարպետ մեքենավար մր եւ աշկերտ մեքենավար մը:

Դիմել կառաժ «GAMISS», 60 Ave. Aristide Briand, Bagneux, Seine:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ հագուստի, chemisierի եւ «ժիւփ»ի համար: Գործը միշտ տունը պիտի յանձնուի: ԼԱՒ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ, ՏԻՒԱԿԱՆ ԳՈՐԾ, Դիմել, ARTINIAN, 21ter, rue de la Justice, Compiègne (Oise):

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 24 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 24 ԱՊՐԻԼ

Թ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5018-Նոր շրջան թիւ 627 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1915 ԱՊՐԻԼ 11-24

Այսքան տարիներ ետքն ալ, նոյն չարաբաս – տիկ հարցումը չատերու բերնին, աչքերուն մէջ.

— Կարելի չէ՞ր նախատեսել եւ խափանել չա – րիքը: Գոնէ սահմանափակել...

Ուրիշներ կ'այլափոխեն այս բարեմիտ հար – ցումը, քաջերը հէքեաթներ հիւսելու, զոյղզոյն ցնդաբանութիւններ ծամելու համար:

Որ եւ է վճիռ արձակելէ առաջ, տարրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէ աչքի առջեւ բերել այդ սեւ օրերուն իրական պատկերը: Մանաւանդ պատկերին հայկական մերեսը:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Թուրքերը արդէն դաւեր կ'որոճային 1914ի ամառէն սկսեալ, երբ Սէրայէվոյի մէջ արձակուած դնդակ մը պայթե – ցուց Մեծ Պատերազմը:

Հակահայ հալածանքները, բռնութիւնները, խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները ծաւալեցան, սաստկացան աշնան, երբ Օսմ. կայս – րութիւնն ալ կրակը նետուեցաւ, հակառակ այն – քան իմաստուն թէեւ դրութեանց:

1914ի վերջերը եւ 1915ի գարնան, արդէն խոկ դժոխքի մը վերածուած էին մանաւորապէս «ա – րեւելեան նահանգները»:

Առաջնորդներն ու տեղապահները լեզապա – տաւ հեռագիրներ կ'ուղղէին Պարիսբաբան, պատմելով թուրք ոստիկաններու եւ զինուորներու բարբարոսութիւնները: Հայ աղջիկներն ու կիներն անդամ դարձեր էին «լքեալ դոյք», Թուրք «աս – կեաբ»ներուն համար, սահմանամերձ շրջաններուն մէջ: Հայ զինուորները կը զործածուէին իբրեւ դրաստ: Աւարառութիւնը դարձած էր ամենօրեայ զործողութիւն: Զինաթափութեան համար կա – տարուած խուզտուքները չատոնց դլած անցած էին ամէն չափ ու սահման:

Այս ահռելիութիւնը դիմաց, ազգ. իշխանու – թիւններն ու կուսակցութիւնները անկարելին կը փորձէին, զսպելու համար Բ. Դրան մոլեղնութիւ – նը, որ հեզհեզէ կ'աճէր:

Հայ ժողովուրդին հաւատարմութեան հաւաս – տիքները եւ անհուն զոհողութիւնները դիւային զբպիչներ արձակել կուտային օրուան վիշտներուն եւ պէյերուն:

Այդ միջոցին ի՞նչ կը բանէին արտասահմանի ազգ. իշխանութիւններն ու քաղաքական կազմա – կերպութիւնները, սկսելով Ամենայն Հայոց Կա – թողիկոսէն:

Կա՞ր ո՛ւ եւ է հոսանք, որ հեռու մնացած լլլ – լար կամաւորական չարժումէն: Հրապարակային ժողովներէն եւ հանդանակութիւններէն: Դղրդա – պին ճառերէն եւ չռայլարան, պատկերազարդ հրատարակութիւններէն:

Դեռ Դաշնակցութեան մասին որ ևւէ խօսք չէր արտասանուած, երբ Պոլսոյ «Սապահ»ին մէջ կը հրատարակուէր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կոնդակը եւ կամաւորական կոչ մը Փարիզի «Մա – թէն»էն, այժմ անդամալոյծ խմբագրի մը ստո – րագրութեամբ:

Որո՞ւն ոտքը դեռնէն չէր կտրած այդ օրե – րուն: Ո՞ր մէկ աւետիսը կը պակսէր:

Բոլոր «հայասէր» պետութիւնները միացած՝ Թուրքիոյ դէմ, առաջնորդութեամբ Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն:

— «Հասե՛լ է ժամը»:— «Մենք ինչո՞վ պակաս ենք Դաշնակցութենէն,— Հնչակեան Ա. Հարիւր – եակ, Բ. Հարիւրեակ, Գ. Հարիւրեակ եւն.

Մէկ խօսքով՝ ազգովին ապարդեղ նետուած: Եւ տառապանքէն ուժասպառ ժողովուրդ մը որ անհամբեր կը սպասէր Տարտանէլի գրաւման կամ ռուսական արշաւանքին: (Ցարական բանակը միայն չորս ժամ հեռու էր կարինէն, երբ սկսաւ այդ նահանգին տեղահանութիւնը...):

Ամէնուն համոզումով, թանկագին պատեհու – թիւն մը բացուած էր, միանգամ ընդ միշտ աղա – տելու համար դարաւոր դերութենէն: Վարանող – ները, յոռետեսները կը համարուէին վայրերան, եթէ ոչ... դաւաճան:

Ձի՞շդ էր բնազդաբար ընտրուած ճամբան:

Պատասխանը պիտի տան ոչ թէ կողմնակից, թերահաւ մարդիկ, այլ անոնք որ զացին ու չեկան, 1915 Ապրիլ 11ին:

Եւ այդ պատասխանը պիտի ըլլայ հրաչէկ ապ – տակ մը բոլոր Պիղատոսներուն, փարիսեցինե – րուն, միտասաններորդ ժամու բանգէտներուն հա – մար:

Շ.

1915ի ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԸՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(Զարթաչար սպանուած Ուրֆայի եւ Տիգրանակերտի ճամբուն վրայ)

Ա. ՎՌԱՄԵԱՆ, երեսփոխան Վանի,
(Խարդախութեամբ ձերբակալուած Վանի մէջ եւ սպանուած Բաղէշի բանտին մէջ)

ՕՐ ԸՕՐԻՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆ

Ի՛նչ մեծ նշանակութիւն ստացաւ սա Ապրիլ ամիսը հայ ժողովուրդին պատմութեան մէջ:

Ա՛լ երբեք չի մոռցուիր իր անունը: Ճիշդ է որ գարնան ամիսն է եւ տարին կը սկսի կենդանա – նալ, նոր կեանք, վերանորոգիչ ուիչ ստանալ: Բայց քանի՛ քանի հազարներու կեանքեր մարեցան այդ ամիսին սկսեալ, 1915 Ապրիլ 11-24ին:

Մեղի համար Ապրիլը այլեւս կեանքի ամիսը չէ: Մահուան, եղեռնի, սարսափի եւ սուգի օրեր են միայն այդ երեսուն յաջորդական օրերը, մի – եւնոյն ատեն թուական մը քաղաքակրթեալ ? մարդկութեան խղճին համար...

Ո՞ր մէկս չունինք այդ օրուան պատմութիւնը:

Ո՞վ չի յիշեր 32 տարի վերջն ալ, թէ ի՞նչպէս լուսցաւ այդ դիշերը: Ու չարան չարան այսօր ալ մեր աչքին առջեւէն կ'անցնին տիրտանեան հասա – կը Խաժակին, դեղեցիկ գլուխը Ակնունիին, սկեպ – տիկ ժպիտը Զօհրապին, խոր ու թափանցող նայ – ուածքը Վարդգէսին, մանկան մը նման անմեղու – նակ արտայայտութիւնը անմոռան Վարուժանին, խոհուն ճակատը Զարդարեանին: Դեռ ի՞նչ ըսել Վռամեանին, Հրաչեին, ճշմարիտ, յանդուգն ու խիզախ յեղափոխականներուն:

Չէ՞ք յիշեր դուք ալ Սիամանթօն ու իր տա – ղանդին ցոլքը դէմքին, Սեւակը դիտումի եւ դրա – գէտի խառնուրդ մը, դեռ այնքան երիտասարդ, Ցարութիւնեանը, իրաւ բանաստեղծ, Թլկատին –

ցին հեռու եւ սակայն այնքան մօտ Պոլսոյ մտքի վառարանին, Հրանդ նոյնքան հարազատ:

Ո՞ր մէկը սակայն, ո՛ր մէկը այս անփոխարի – նելի, այս աննման փաղանդին որ ապրիլեան դիշեր մը գնաց մարտիրոսանալ ի փառս Թուրք Ալլահին:

Ու այսօր, մենք մնացորդներս, ծունկի զա – լով անոնց անյայտ գերեզմաններուն առջեւ, կ'ուխտենք միշտ խունկով բուրմունաւորել իրենց յիշատակը 32 անգամ 32 տարիներ:

ՍՕՍԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՇԵՐԱԿՈՑԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

Ուշիւկքընեն կը հեռագրեն ապրիլ 22 թուա – կանով.— Շերակոյտը 23ի դէմ 67 ձայնով քուէ – արկեց եւ երեսփ. ժողովին յղեց այն օրինագիծը որ կը տրամադրէ 400 միլիոն տոլարի օգնութիւն մը ընծայել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ: Քուէարկութենէն առաջ Պ. Վանտընպէրկ ազդարարեց թէ Մ. Նահանգներու ապահովութիւնը վտանգուած է, եթէ այս օգնութիւնը չընծայեն: Կր յուսացուի թէ երեսփ. ժողովն ալ որոշում պիտի տայ մինչեւ ապրիլու չաբաթ:

Օրինագծին վերջնական քուէարկութենէն ա – ռաջ, Շերակոյտը մերժեց երկու բանաձեւեր, ո – րոնք փոփոխութիւններ կ'առաջարկէին: Առաջին բանաձեւը կը տրամադրէր զինուորական նպա – տակներու չգործածել Յունաստանի սահմանուած դոլարին 150 միլիոն տոլարը եւ Թուրքիոյ 100 միլիոնը: Երկրորդը կ'առաջարկէր յետաձգել օդ – նութեան ամբողջ ծրագիրը, որ կը կոչուի «քա – ուսնօրեակ (քարանթինա) համայնավարութեան դէմ»:

Պ. Վանտընպէրկ, Արտաքին Ցարաբերու – թեանց Յանձնաժողովին նախագահը, իր ճառին մէջ բացատրեց թէ օրինագծին մերժումը նախա – յարձակումներու դուռ պիտի բանայ ամբողջ աշ – խարհի մէջ, պիտի քայքայէ համայնավարական գործունէութիւնը եւ պիտի մեկուսացնէ Մ. Նա – հանգները, միահեծան, համատիրական (թոթա – լիթեռ) աշխարհի մը մէջ: Այս ճառէն առաջ խօսք առնելով, Շերակուտական Ճօնսըն դիտել տուաւ թէ օգնութեան ծրագիրը «պատերազմի յայտարարութիւն մըն է Ռուսիոյ դէմ»: Վանտընպէրկ բողոքեց այս յայտարարութեան դէմ, դըր – գռիչ կոչելով զայն:

«ՆԱԻԻ ՌՈՒՍԻՈՅ ՕԳՆԵԼ»

Պ. Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխ նախագահը, Գչ. օր Փարիզ հասնելով, օդա – կայանին մէջ դիմաւորուեցաւ մասնաւորապէս համայնավար կուսակցութեան վարիչներուն կող – մէ,— Պ. Պ. Մաթսէլ Քաչէն, ժաք Տիւքլո եւն. եւ առաջնորդուեցաւ ժոռժ Ե. Տիւբանոյը: Հա – պիւ հանդստացած, անթելին ղլուխն անցաւ, պա – տասխանելու համար զանազան հարցումներու: Ինք անդլերէն կը պատասխանէր եւ իր խօսքերը անմիջապէս ֆրանսերէնի կը թարգմանուէին: Ա. – հաւասիկ իր յայտարարութեանց ամփոփումը.

— Ես կը կարծեմ թէ ռուսական համայնավա – րութիւնը, արեւմտեան Եւրոպայի ընկերային ժո – ղովրդապետութիւնը եւ Մ. Նահանգներուն ժողո – վրդավար դրամատիրութիւնը կրնան կող կողի տալով խաղաղութեամբ: Ես կը կարծեմ թէ տնտե – սական այդ երեք տարբեր դրութիւնները կրնան քով քովի տալով խաղաղութեամբ ինչպէս քրիս – տոնէութիւնը, իսլամութիւնը, պուտտայականու – թիւնը եւ ուրիշ կրօններ: Ես կը կարծեմ թէ ան – հրաժեշտ չէ երեսնամեայ պատերազմ մը, ապա – ցուցանելու համար այս պարագան: Աշխարհի խա – ղաղութիւնը ապահովելու համար, առաջին գործը պէտք է ըլլայ միջոց մը գտնել Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ, զբաղմանելու համար Ռուսիոյ կրած մեծ աւերները: Մօսքա միայն պա – տերազմի աւերներու մասին չէ, այլեւ այն աւերին զոր պատճառեց ռուսական պատմութեան ամենա – մեծ երաչտը: Իր թշուառութեան պատճառովնու – սիա անհրաժեշտ կը զտնէ մեծազումար հատու – ցումներ պահանջել Գերմանիոյ ռնթացիկ արտա – դրութիւններէն: Այդ հատուցումները մեծ թշուա – ռութիւն պիտի պատճառեն Գերմանիոյ մէջ ինչ որ իր կարդին խռովութիւններ պիտի յարուցանէ Եւ – րոպայի մէջ: Մենք միշտ պէտք է յիշենք թէ թըշ – ուառութիւնը մայրն է խռովութեանց եւ միջազ – գային թիւրիմացութեանց: Ես պիտի ուզէի որ Մ. Նահանգներուն մեծ ուժը Միացեալ Ազգերուն կողմէ գործածուէր զարկ տալու համար աշխարհի արտադրական ուժերուն, ուր որ ամէնէն աւելի անհրաժեշտ է»:

Նախկին նախարարը պատասխանելով Franc - Tireurի խմբագրին հարցումներուն, կրկնեց նոյն միտքերը: Իր կարծիքով, աշխարհի բոլոր վերկիր – ներուն մէջ լաւ կազմակերպուած ուժեր կր ջանան տկարացնել խաղաղութեան կամքը եւ պատակտում սերմանել, մինչ որ կրնայ ի վերջոյ պատերազմի յանգիլ:

(Աւարտը չատուածութենէն ետքը դէպ. էջ)

ՄԱՆԵԿԱՒՈՐ ՀՐԷՇԸԼ

Կաթիլ մը արցունք, անդարձ եւ աճշիքիմ՝ զենիֆի ու գաղափարի ընկերոջս *Սիմոն Կարապետեանի* յիշատակին: Վահկացի, 21 տարեկան, կամաւոր Արժանիքի նայէն, ևահատակուած «տըմ-տըմ» գնդակով Զորք Մարզպանի Զորի կուիւին մէջ:

Պատմութեան համար տարիները ի՞նչ են որ: Կարծես դեռ երէկ էր... Մինչ դորշ գայլը աժան յաղթանակներու ճառագիթներէն դինովցած՝ իր եղկտրիմ օրտուսին կիսալուսինը պարզելով չնթռկած էր «անպարտելի ամրոց» համարած Արարատի բարձունքին, դժնեաեսիլ աչքերը ուղղելով դեպի Արարիոյ ազատատենչ բացատաններուն, անոր խոյանքը կրկին զգեանելու մտադրութեամբ, աղին՝ Արեւածին Վահագնի տարափր զաւակները, աշխարհի չորս ծագերէն հաւաքուած՝ Միջերկրականի աւազանին մէջ, Բազաքակրթութեան դրօշին տակ՝ իրենց Սուր Կէծէկին կը զարկնէին... Ու չա՞տ երկար կը թուէր անցնող ժամանակը անոնց համար: Ցողնած էին անոնք այլեւս բոցավառ երգեր յօրինելէ, անոնց ամէն մէկուն սրտին մէջ հրեղէն ձին լուսին կը մաչեցնէր, ու մարտնչումի վրվրչիւնը կ'արձագանդէր ծովերու վրայ:

Կիլիկիոյ Առիւծը իր զարաւոր նիրհէն արթնցած՝ վիրաւոր սրտի կոտտուքէն, ահռղօրէն կը մռնչէր, անդուսպ ու կատաղի, եւ իր քաջերը զիմաւորելու համար՝ Տաւրոսի կատարէն վար իջած, իր երկու թաթերը մխրճած էր Հայոց Ծոցի ալիկոծ ջուրերուն մէջ: Ահա՛, չեփորներու, քայլերգներու վրիժառու դոռոցին՝ Սեւ Լեռներէն ոռնացան հրճուանքի պղնձակուռ արձաղանգը կը լուռի ամէնուրեք:

Հայական դունդերը իրենց հայրենի հողին վրայ կերպարանափոխուած՝ Արշակունի խրոխտ անքով, վահաձածափ կը զարնեն մինչեւ ո՛ւր, դիշեր: Լոյսերը կը մարին ու աչքերը անոնց՝ վրէժ-ժով կը կայծկլտան: Շամանդաղը լեռները կը ծածկէ, ու քաջերու սրտերուն մէջ հրդեհներ կը բռնկին: Մահաչուք լռութիւնը կը տիրապետէ, ու Թաթուլեան բազկերակները կ'ուռին: Հայրենի ջուրերէն բմպած՝ Ռուբինեանց արիւնը անոնց երակներուն մէջ կ'եռայ, ու կաչեզօտիները նեղ կուգան անոնց մէջքերուն:

Վաղն առաւ անոնք պատմութեան նժարին մէջ պիտի նեռուին անհաւասար մարտնչումով: Երկար տեսնէ ի վեր դիմադրաւող Արարայի բարձունքէն վճիռ պիտի արձակուի, կեանքի եւ մահուան դատակնիք:

Ա՛րդ, բարեկամներու մեղի վտահուած փորձութեան ժամը կը մօտենայ: Հայ Արիները բա-ժակ կը պարպեն մինչեւ մրուրը քամելով. ու անծանօթ աստուածներու սեղանները կը չրջեն փչելով, որովհետեւ սովորութիւն չունին «Տէ՛ր, անցո՛ բաժակս զայս» հայցելու:

Վերջապէ՞ս: Ահա հարանեկան Արշալոյսը ու ոչ մէկ արշալոյս նման է մարտկոցներէն արձակուած հրավառութեան:

Կրակի մկրտութեան հրամանը տրուած է այլեւս: Մենք վարն ենք ու սողոսկելով կը յառաջանանք, միթէ հրամանի՞ կը սպասենք. բնական է որ փչրուած ըլլան մեր բաղուկները կաչկանդող չղթաները. բնական է որ աղատ ըլլանք, եւ մինչ հնչած է մեզի համար ժամը մարտնչումի:

Ո՛վ պիտի պեղէ մեր սրտերը, գիտնալու համար թէ՝ ինչե՛ր թաղուած են հոն: Ո՞վ պիտի փորէ մեր հողին, երբ զարշահոտ քարիւղ չկայ հոն, այլ սրբազործութեան հուրը, անշէջ բոցը Աղա-տութեան, զոր պիտի տեսնէ Թշնամին քիչ առէ-նէն, ու պիտի կուրնան իր աչքերը: Ի զուր պիտի հարցնէ ամէն կողմ գիտնալու թէ «որո՞նք են իրենց դէմ կռուողները»:

Աղատութեան եռաթեւ բանակը ահա կը յառաջանայ, ու կեդրոնի մեր բանակին կը միանալու նախապատրաստ ըլլալ: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ յեղյեղուած այդ աննչան բարձունքը Արարայի՝ այլեւս պիտի չմոռցուի:

Հոն է որ հրաշքներու հրաշքը պատահեցաւ, Թշնամիներու ու բարեկամներու վկայութեամբ՝ Հայ Արիները իրենց Թուր Կէծէկին խրեցին դորշ գայլի երախին մէջ:

Վհմակը ջարդ ու փշուր, մեծ մասը խելակորոյս կաղկանձիւնով կը փախչէր, այնքան արագ որ ոչ մէկ այրուձի կրնար հասնիլ անոր, իսկ միւս մասը, ջլիրի պէս՝ մեզմէ չրջապատուած մորակի ու սուիններու բոլորակին մէջ, դէպի փշաթել արգելարանները կը մղուէր:

Անոնք նման էին Ալփասլանի, Թիմուրլենկի, Ճինկիզիանի հորդաներուն, ղազրելի կերպարանքով, ապտեղութեանց մէջ կորսուած, պժգալի, նոյնիսկ չարդուերու անարժան:

Ու դնուրանքն իշխանութիւնը որոշած էր մերկացնել զանոնք, հակառեեալու համար այս մարդկային ագրակոյտը, թէկուզ կասկածելի էր անկէ դուրս բերել մարդ նման արարածները, այնքան արդահատելի էր այդ մահուան բանակը: Անոնք նման էին վայրի գազաններու իրենց լրտած չարժուձեւերով, սարսռազդ կերպարանքներով, ու պարտուած ոխերիմ մահազդուի նայուածքով:

Անոնք իրաւունք չունին նոյնիսկ իրենց խորհրդանիշ գայլի մորթին մէջ մտնելու: Ես տեսած եմ գայլին մահը յարգանքի արժանի, որովհետեւ այս չորքոտանի կենդանին գերութեան մէջ նոյնիսկ իր արիւնարբու ժանիքը կը ցցէ միշտ, ու մեռնելէ վերջ իսկ, ճիրանները բաց կը մնան պատրաստ յարձակելու, դեռ նախճիրներ գործելու քարացած սպառնալիքով:

Մինչդեռ այս չնազայլե՞րը: Իրենց դեղին պինչերէն չողիք կը վազէ. պոչերը կծկուած փոբերուն տակ, սորիօքէն «աղ ու հաց» կը մուրան մեզմէ, աղերսելով դեռ վայրկեան մը առաջուան իրենց թշնամիին: Այնպէս կը տեղան իրենց պաշտած երկուառ աստուածներուն դլխուն, հայհոյելով իրար վրայ կերբերին, ինկէր-թալաթ ու աբրանահներուն: Ի՞նչ սոր կեղծաւորութիւն, այս վհմակը խոնարհ, սորուկ ու դեռնաբար, հոլու հնազանդ...:

Կը հրամայուի մերկանալ: Այնքան ապակա-նուած են անոնք, որ մաքրելու համար իրենց խեղկները պէտք է այրել ու դիրենք ենթարկել, հականեխման, ու չաուերուն զազրելի վէրքերով ծածկուած մարմիններուն քսելովմանուորրազդրութիւն մը, չմարակուելու համար իրենցմէ:

Դիւային տեսարան մը կը պարզուի աւազուաներու հրապարակը: Մինչ պղծութիւններու խրոյկր զազրելի ծուխ կ'արձակէ դէպի երկինք, անոր բացխփիկ բոցերու լոյսին առջեւ մարդաձեւ ուրուականներ հրէշային ծամածռութիւններով պար կը դառնան դեղին առլած ցաւերէն:

Սակայն ահա՛ մէկը՝ յիսնապետ մը, դեռ զարմանալի յամառութեամբ կ'ընդդիմանայ մերկանալ, իր էնվէրիէ !!! գնդոսիներէն չուզեր բաժնուիլ կարծես...:

Մեր սուիններու ծայրը եւ Ալպիոնի մարակը բաւարար չեն կարդի բերելու զինքը, եւ հարուածներու տակ ղազաղական չարժումներ կ'ընէ, այսահարի մը պէս մազիլներուն մէջ սեղմելով իր կոկորդը...:

Մեր համբերութիւնը կը սպառի, բայց կարդապահութեան ոդին իր պարտադրանքն ունի. չի մոռնանք որ երբ Աւորեսատնցիք մեզմէ բռնած դերիներէն սիկ կը հանէին, մենք իրենցմէ առած դերիները ներողամտութեան դասերով կը պարտադրէինք:

Վերջապէս մեր օտար հրամանատարին հրահանդով ակնթարթի մը մէջ բոնի կը մերկացնենք այս չքնաղ եւ ամօթխած հանըմի նման չարուչը:

Լուսարձակի տակ քննութեան կ'ենթարկուի այս հրէշը, որ իր մազիլները չուզեր հեռացնել իր կոկորդէն, մինչեւ որ մարակի ուժդին հարուածներուն տակ տեղի կուտայ:

Այն տեղն միայն կը պարզուի որ իր վիշէն կախած է, ափրիկեան վայրենիի պէս երկու չարք «քրի՛ քրի՛»ներ:

Զեռքէ ձեռք կը խլուի այս նորակերտ մանեակը, որ աւելի չատ նման է համրիչի, անծանօթ հատիկներով կազմուած...:

Մանօթ ըլլալով այս եւ ուրիշ բարբարոսներու հնամենի անբաժան սովորութեանց՝ զանազան կասկածներ կ'արթննան մեր սրտերուն մէջ, վէրքերու պէս: Մեր զլխուն մաղերը իրր սուր փուշեր կը անկուին, դող մը կ'անցնի տաք հոսանքի նման մեր երակներէն, ուր մեր չնչաուութիւնը կր բախտարկուի մեր առամներու կղպանքին մէջ. երբ ծեծի ատիպման տակ իր իսկ խոսոսվանութեամբ կը հաստատուի թէ այդ երկու չարք, վիճակ մր հատիկները իրր իր պինուորական աստիճանին վկայական՝ կազմուած են մարդկային մարմին-ներէ...: Աւա՛ղ, սոխպուած եմ լսել. ժամանակն է թերեւս լսելու.

...Սոխնիճներու պտուկներէ

Ժամանակն է եւ լսելու, որովհետեւ մարտական չեփորներու ձայն կուգայ Արարատի բարձունքէն, ապա թէ ոչ ի՞նչ օգուտ, սոսր Թշնամիին նախ-ճիրները թուել անկէ առաջ: Գերեվարուած բայց անմատչելի հայկազնեան խրոխտ լիրան կատա-րէն, ուր հիմա չղթայազերծ Արատաւազդը կու-սական ձիւներու վրայ իր թեւաւոր ձին կ'ասպատակէ: Անդունդները այլեւս կամուրջ կը նետեն ու բարձունքները կր խոնարհին իր առջեւ:

Կը լսէ՞ք ձայները: Բաղմաթիւ Արմենուհիներ իրենց արիւնահոս սոխնիքները բացած՝ կարմիր վարդեր կը ցանեն անոր ճամբուն վրայ Աղատն ի վեր ի Մասիս ու վրէ՛ժ, վրէ՛ժ կ'աղաղակեն...:

●

Եթէ օր մը պրպտէք ձեր ապրած քաղաքակիրթ երկիրներու մթին թանգարանները, թերեւս հանդիպիք, հնամատեան ոսկեքանդակ հայ մադաղաթներու սրբազան մատունքներուն տարներէ՝ եւ մագաղաթէ, լուսածին մանեակներու, կամո-վին ձեւափոխուած ու խեղաթիւրուած չնական սօնամաճառանոցներու մէջ:

Անոնք մեր քոյրերու, ձեր մայրերու սոխնիքներէն չինուած են...:

Եթէ ժամանակը դասադրէ մեր տարիքին, — սիսո՛ս մեղի Նոր Սերո՛ւնդ, դուք նոր բարձունքներու վրայ զրոհ պիտի տաք, վիրջնական յաղթանակը կերտելու համար, որպէսզի Թշնամին այլեւս չհամարձակի... սոխնիքներու պտուկներով մանեակներ կախել իր խեղդկալ անցնելիք վի-զին ...:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Աստուծոյ ձրագին տակ...

Արշալոյսին առաջին ճառագայթները դեռ նոր ցաթած էին Հայոց լեռներու կողերէն, ողջունելով, մենաւոր գիւղը:

Գարնան վարդաբոյր ու դեղածիծաղ առաւօտ մըն էր: Հայ մշակը, առաւօտեան արշալոյսին հետ, իր արօրին ու մանչին ամուր փարած, դարձեալ արգասաբեր ու օրհնուած կարմիր հողը կր մշակէր...:

Գարնան, ծաղիկները բնութեան հրաշագեղ փառքին հետ դաշնակցած, հեռաւոր լեռներէն ու հովիտներէն թռչնիկներու մեղմանուշ երգն ու դեղդեղանքը ժպդվըռած, Հայոց մշակին արդար քրտինքին, ու վաղուան ցորենին ոսկեհատիկ կաթերուն երգը կ'երդէին:

Մարգարտաղեղ դաշտերը Հայոց, կտրիճներու պատկառազդու հրճուանքէն դինովցած, հարազատ բուրմունքով, ոսկի օրերու դեղեցկութեան ջրվէժով, քաղցր ժպիտներ կը ցանէին:

Դարերու ակօսուած հողը, յղի ցորեաններու ծիլերով արդասաւորութեան երգը կ'երդէր յանուն վաղուան բարձրարերձ կաթերուն ու ոսկեդոյն հատիկներուն: Հայոց երկրին սիրտն էր, որ կը տրոփէր, պատրաստելով լեփ-լեցուն դանձր մըշտաժպիտ ժողովուրդին...:

Հայոց աղջիկները, նման դարնանային սիրուն ծաղիկներու, փունջեր կապած կր չրջէին, դաշտերն ի վար անծայրածիր եւ խրաքանչիւրը իր սրտիկին համար, մի դրահամ համբոյրի մը փոխարէն փունջ մը ծաղիկ կը նուիրէր:

Եղնիկներու անմեղութեամբ աննման ու անուշ, հայ հարսները, կապոյտ ծովուն ներքեւ, թեւ թեւի տուած, դիշերային պարերը կը պարէին: Անոնց նայուածքները դլխու պոոյտ կուտային անծանօթ օտարականին, «զարիսլ»ին, եւ ամէնէն կրակոտ երգը կ'երդէին իրենց անմահ Ասլանին համար, որ պիտի վերադառնար դաշտերէն:

Հայոց մանուկները, մուչ – մուչ քուն մտած, դարնանային ծաղիկներու անուշութեամբ, կր քնանային, աստղերուն հետ դէմ դիմաց:

Հեռաւոր երկիրներէն, ծիծառնիկներու երամ մը հաղիւ գիւղ մտած, ու իւրաքանչիւրը իր սեփական բոյնը չինած, թռուխս նստած էին, ի խընդիր անհամար ձագուկներու ճռճռոցին, որ գիւղին փառքն էր, ու հպարտութիւնը մանուկներուն:

Առաւօտ մը, Ապրիլի կարմիր առաւօտ մը, Աստուծոյ դարաւոր ճրագր խաւարեցաւ: Մօտիկ լեռներէն ու ամառանոցներէն, արիւնոտ հով մը — մռնչդ — դայլերու կարմիր վհմակները, անմեղ եղնիկներու հոտուըտանքէն դադանացած՝ սեւ ամպերուն հետ խուժեցին Հայոց դիւղը: Եւ լոյսին ու խաւարին, կատաղի կռիւին մէջ դարաւոր անմեղ գիւղր արիւնի մէջ խեղդեցին...:

Քաղաքակրթութեան ջահը իր ձեռքին, պայքարող ցեղին ճրագը մարեցին, քսան երդրդ դարուն տձրադործները դաւադիր:

Բացի ու աչխատասէր, ցեղին ծաղուկները, այդ, սեւ օրերէն ի վեր — անէծքր իրենց չրթներուն, վրէժի բոցը իրենց հոդիին մէջ, եղիճներու խայթող բեռը իրենց՝ ուսերուն, Աստուծոյ ճրագին տակ, կ'անիծեն մարդկութիւնը որ անպատուեց իր մարդարէն, եւ պոռնկացաւ, պոռնկացաւ:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Ապրիլեան կսկիծ

Ապրիլ է դարձեալ, Մայր իմ անուչիկ: Ծաղկեր են ծառ ու ծաղիկ, լեռ ու դաշտ, սար ու ձոր, բնութիւնը ամբողջ կանանչ է հագեր: Քնդ ու ծիծաղ, երգ ու պար է չորս կողմս: Ուրախ են մարդիկ, դարուն է եկեր: Բայց, մայր իմ անուչ, եւ դորովալից, Ապրիլեան այս առաւօտ սիրտս կր մղկտայ, հոդիս կը խռովի, եւ սարսափի օրերէն ոտացած վէքերս դարձեալ կ'արիւնին:

Գիշեր մըն էր. այն ահաւոր գիշերներէն երբ քիւրտի լակոտ մր ոտացայ զանուեք, կը յիչե՞ս մա՛յր երբ մեր մահաղնաց կարաւանը հեռացաւ: Արեւի վերջին չողերուն հետ մեզ մինակ ձգելով ճամբաներու երկայնքը, կը յիչե՞ս թէ ինչպէս երկու Քիւրտեր թէ Թուրքեր լաւ չեմ գիտեր, որովհետեւ մանուկ հոդիս դեռ զանազանելու անկարող էր, կանգ առին մեր գլխուն վերեւ եւ դրամ դրամ պահանջեցին: «Զունիմ», եղաւ պատասխանդ, ո-րուն փոխարէն ինձ ուղեցին տանիլ բայց դուն, ոչ մայր իմ, մէկ վարկեանէն ոտքի կանդնեցար հերոսուհի մը նման դէմ յանդիման անոնց, նոյնիսկ քու կեանքի գնով եւ չթողուցիր որ հեռացնեն քու քովէդ: Ու այսօր, մայր իմ պատուական, հակառակ քու անհաչիւ զոհողութիւններուդ, կարելի չեղաւ, 32 տարի վերջն ալ, դոնէ ամէն Ապրիլին փուչ մը անթառամ ծաղիկ բերել քու գերեզմանդ, ինչպէս քեզ նման հարիւր հազարաւոր մայրերու նման, Տէր Զօրի կիզիչ անապատներուն մէջ:

Ապրիլ է, մայր իմ, եւ ուխտի օր եւ ես 32րդ անդամ ըլլալով կ'ուխտեմ հաւատարիմ մնալ քեզի եւ քու պատգամիդ.— «Ազգդ ու հայրենիքդ չմոռ-

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տե–ղեկութիւնները.—

Մորհրդային պատուիրակ Կրոմիքօ Ապահո–վութեան Խորհուրդին մէջ պնդած ըլլալով որ Բ. աթեղերական պատերազմին ընթացքին Թուրքիա ոչ թէ Դաշնակիցներուն այլ Գերմանիոյ ի նպաստ քաղաքականութիւն մը հետապնդեց, «Ուլուս» սկսաւ հրատարակել ցարդ դաղտնի պահուած կարգ մը դէպքեր:

Պրօֆ. Նիհատ Էրիմ կողմէ գրի առնուած այս յօդուածին մէջ կը յայտնուի թէ 1940ին Մ. Մու–թիւնիս Պուլկարիոյ առաջարկեց Թուրքիոյ դէմ դաշնադիր մը կնքել:

Յօդուածագիրը ընդգծելէ վերջ որ պատերազ–մին ամէնէն մռայլ շրջանին՝ 1940ին Թուրքիա կարմ ու պարտաւոր ամէն յարձակումի դիմադրա–ւերու Անգլիոյ հաւատարիմ դինակիցը մնացած էր, կ'ըսէ.

— Նիւրընմպէրկի դատավարութեան ըն–թացքին յայտնուեցաւ որ Մ. Մոլոթով Պերլին այցե–լութեան ընթացքին Հիթլէրէ կարգ մը առանձնա–շնորհներ ուղեց Նեղուցներու մասին: Այս խնդ–րոյն վերաբերեալ փաստաթուղթերը Դաշնակից–ներուն ձեռքը կը գտնուին: Իրաւամբ կրնանք հարց տալ որ Սովիէթ Ռուսիա այս թուականին ինչո՞ւ Թուրքիոյ դէմ համաձայնութեանց ներկայ քաղաքականութիւն մը հետապնդեց:

Նիհատ Էրիմ յիշեցնելէ վերջ որ 1941ի սկիզբը Սովիէթները Պուլկարներուն առաջարկեցին Թուր–քիոյ դէմ համաձայնութիւն մը կնքել, կ'ըսէ.

— Դեռ այն առեն Թուրքիա վերահասու դար–ձաւ դաղտնիքին: Առաջին անդամ ըլլալով հիմա է որ կը հրապարակէր: Սովիէթները արդեօք պիտի ուրանա՞ն որ դեռ 1941ին Պուլկարներուն խոստա–ցած էին Արեւել. Թրակիան:

Յօդուածագիրը յետոյ կ'ըսէ.— Այդ շրջանին հետեւեալ դէպքը պատահեցաւ.— Հիթլէր նամակ մը ղրկեց Հանրապետութեան նախագահ Ինէօ–ի եւ հաղորդեց թէ Գերմանիա մտադիր չէ Թուրքիոյ վրայ յարձակելու: Ձիշդ կ'ըլլայ ասոր համար «այդ օրուան համար» ճշդումը ընել: Այդ օրուան համար Թուրքիա ի վիճակի չէր առնճգին պա–տերազմի ձեռնարկելու Գերմանիոյ դէմ եւ յառա–ջիկայ պատգամի անցնելու: Թուրքիա ցորչափ պաշտ–պանողականի վրայ մնար հրատապ խնդիր մը պի–տի կազմէր Առանցքին համար: Բայց եթէ վերջինը յառաջխաղացումի անցնել, Գերմանիա պիտի վո–

նաս»: Այս էր վերջին խօսքը: Երբեք, երբեք պիտի չմոռնամ անցեալը հակառակ աչքին եւ ձախէն տե–ղացող «խրատ»ներուն որոնք կը թելադրեն ինծի մոռնալ անցեալը եւ ժպտիլ, ժպտի՛լ:

Յարդանք քեղ, մայր իմ եւ քեղ նման հազա–րաւոր հայ մայրերու, որոնք տապանաքար անդամ չունեցան ... — կաթողիկոս Յովակիմեան

խէր ծրագիրը եւ պիտի ջանար Թուրքիոյ վրայէն դէպի հարաւ եւ Կովկաս լծկնել ու ապահովաբար ալ պիտի յաջողէր: Այս կէտը նկատի առնելով, Անգլիոյ ալ հաւանութեամբ 18 Յունիս 1941ին Գերմանիոյ հետ բարեկամական դաշնադիր մը ստորագրեցաւ: Անոնք որ կը յիշեն 1941ի դէպք–երը դիւրաւ կրնան պահատակել թէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ ինչ մեծ ծառայութիւն մատուցեց Թուր–քիա, Գերմանիան պահելով Թրակիոյ սահմաննե–րին անդին եւ Նեղուցներէն հեռու: Յարդ դաղտնի պահուած կէտ մըն ալ պարզենք.—

Թուրքիա դրեթէ ոչինչ ստացած էր այն 25 միլիոն սթերլինոց ռազմանիւթէն զոր Անգլիա յանձնառու եղած էր իրեն տալ բան անգլեֆրանք վերադրաւքով դաշնադրին դաղտնի մէկ յօդուածին: Ինչպէս հաստատուեցաւ Թուրքեւանգլիական սպա–յակոյտերուն միջեւ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին, Թրքական բանակը կարելի չէր շարժ–ման անցընել տրպէս յարձակողական ուժ մը ցոյ–ցափ չէր սպառազինուած արդիական զէնքերով: Միայն պաշտպանողականի մէջ մնալով կրնար օ–դուտ ապահովել:

Յօդուածագիրը կաւելցնէ.— Այսօր հրատա–րակած ենք երեք դաղտնի փաստաթուղթ. 1) Հիթ–լէրի Թուրքիոյ Հանր. նախագահին 1941ին գրի ա–ռած նամակը, եւ այն խոստումը թէ Թուրքիոյ վրայ չպիտի յարձակի: 2) Սովիէթներուն 1941ին Պուլկարներուն ներկայացուցած առաջարկը Թուր–քիոյ դէմ համաձայնութիւն կնքելու համար: 3) Թուրքեւանգլ. դաշնադրին դաղտնի տրամադրու–թիւնը թէ 25 միլիոն սթերլին արժողութեամբ ռազմանիւթ պիտի տրուի եւ այն իրողութիւնը թէ այդ թուականին դրեթէ բնաւ չյանձնուեցաւ այդ ռազմանիւթը:

Առնոք վճռական փաստաթուղթեր են: Թէ – բեւ Թուրք կառավարութեան համար անհրաժեշ–տութիւն մը պիտի ըլլայ հրատարակել այլեւս ա–նոնց բուն պատճէնները:

ՁԱՇՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ԼԻՈՆ.— Ապրիլ 13ին, Հ. Ց. Դ. «Նոր Սե–րունդ»ի «Սիամանթօ» խումբը սարքած էր ճաշ մը ի պատիւ ներկայացուցչական ժողովի պատգամա–ւորներուն:

Կարգադիր յանձնախումբը ջանք չէր խնա–յած հիւրերը դոհ ձդելու համար: Պատգամաւոր–ներէն զատ ներկայ էին նաեւ երէց ընկերներ — Նոր Սերունդի անդամներ, Կապոյտ Խաչի սանուհի–ներ, համակիրներ եւն.: Սեղանապետ քաղաքա–պետ ընկեր Մխոյ Մխրդէ որուն հրաւէրով իւրա–քանչիւրը բերաւ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը զեղարուեստական բաժնին: Յաջորդաբար քաջա–լերական խօսքեր ըսին ընկերներ՝ Մելիք Գէորգ–եան, Պետրոսեան, Փորհարեան, Աւագեան (Վա–լանս), Պարոնեան (Վիէն), համակիր հայրենակից մը — Մչեցի որուն անունը չեմ դիտեր, Աճէմեան, Տէր – Պետրոսեան եւ ընկեր Բ. Ալթունեան, որ երկու խօսքէն վերջ, 500 ֆրանք նուիրեց Շրջ. Վարչութեան: Եղան ուրիշ նուէրներ ալ,— Ըն–կերներ՝ Վարժապետեան 500, Մխոյ Մխրդէ 500, Տօնապետեան 500 եւն. եւ դումարը բար–ձրացաւ 5100 ֆրանքի: Արտասանեցին ընկերներ՝ Փափազեան (Տէսմ), Մանուկեան (Սէնթ Էթիէն), Աբրահամեան (Ռոման), Խրմեան, Օր. Առաքել–եան, Լուսարեւեան (Տէսին): Երգեցին, Նահա–պետեան եւ Բիւրքճեան (Կրընոպլը), Աբրահամ–եան (Սէնթ Էթիէն), Աղօեան (Սէն Շամոն):

Օր. Տէրմանեան, Առաքելեան քոյրեր, Պետրոս–եան եւ ընկեր Վահէ Մանուկեան, որոնք խլեցին ջերմ ծափեր: Նուագեցին, Տոսոտպուեան, Տէր–ամէրեան, Ալթունեան, Տօնապետեան, Զաքմաք–եան: Դովելի էր ընկեր Ալթունեանի ամե–նիեան պարը, «քլարինէթ»: Եղան նաեւ հայկա–կան պարեր: Դեղարուեստական բաժնի վայելը կուտար նաեւ «Նոր Սերունդ»ի «Կաւալարնոց» նուագախումբը:

Մինչեւ դիշերուան ժամը 10.30 սրահը կը թն–դար ազգային յեղափոխական եւ դեղչկական խմ–բերդներով:

Ապրիք երիտասարդներ, ձեր ազգօդուտ ձեռ–նարկները միշտ խօսուն ըլլան:— Արամ Մկրտիչի

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Հ. Ց. Դ. կուսակցա–կան կեանքը օրէ օր կ'աչխուժանայ: Անցեալ շաբ–թու ալ Սէնթ Անթուանի «ընկեր Կարօ» ենթակո–միտէն խնջոյք մը սարքած էր մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի ընկեր–ընկերուհիներու: Նոյնիսկ հեռաւոր շրջաններէն ալ շատեր եկած էին:

Հոն էին, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վար–չութեան ներկայացուցիչները, նաեւ քաղաքի «Ջամալեան» խումբի վարչութեան ամբողջ կազ–մը, մէկ խօսքով սրահը նեղ կուդար եւ շատեր յանձն առին ոտքի վրայ կենալ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով: Արտասանողներն ու երգողները այնքան շատ էին որ զանց կ'առնեմ անունները:

Օրուան սեղանապետը, ընկեր Պօյաճեան հետ–զհետէ ձայն տուաւ հետեւեալ ընկերներուն.— Ս. Մելոնեան, Մ. Թաշճեան, Ն. Մանուկեան, Խ. Մխիթարեան, նաեւ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչու–թեան ներկայացուցիչներ, ընկերներ, Գ. Գէգէվ–եանին, եւ Ժ. Ոսկանեանին, բոլորն ալ աւուր պատշաճի խօսքերով քաջալերեցին Նոր Սերունդի ձեռնարկները եւ մաղթեցին որ, օտար ափերու վրայ ծնած, օտար չունչ ու մշակոյթով սնած մեր կրթասասրդները դառնան հարազատ ժառանգորդ–ները մեր նահատակներուն:

Ներկաները հիւրասիրուեցան, խմիչքով ու անուշեղէններով: Այս առիթէ սրտաբուխ, նուէր–ներ եղան, Նոր Սերունդի կազմակերպութեան.— ընկեր Ա. Արթինեան 500, Նոր Սերունդի վարչու–թիւնը 500 ֆրանք: Ընկեր Գիւլխանդանեանի այ–րին ալ նուիրած էր տասը նոր դիրք:

Գեղարուեստական բաժինը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր որմէ ետք սկսան եւրոպական պարերը:

Ն. Արծրունի

ԼՂԵՐ ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՀԱԻԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

1914ի համաչխարհային պատերազմը բռնկած է Եւրոպայի մէջ: Հատ ու կտոր լուրեր միայն կը հասնին Թուրքիոյ խաւարակուռ անկիւնները: Ոչ ոք սոյդ բան մը դիտէ եղածին մասին: Ո՞վ որու դէմ պատերազմ է յայտարարած, ո՞ր ճակատին վրայ կը մղուին կռիւները, ո՞վ է յաղթողը կամ պարտուողը: Ժողովուրդը առանց մեծ ուշադրու–թիւն դարձնելու շրջած գրոյցներուն կը չարունա–կէր իր առօրեայ աշխատանքը: Մասնաւորապէս դիւղացիները որոնք կտրուած էին աշխարհի մնաց–եալ մասերէն, չէին հետաքրքրուեր իրենց լսած – ներով:

Ձմրան երկար հանդիստէն վերջ, բոլոր աշխա–տող բազուկները թափած էին դաշտերը: Իր գլու–խը քերելու ժամանակ չունէր հողագործ դիւղա – ցին: Գարնանամայրին աշխատանքներէ վերջ եկան ամրան արեւավառ օրերը: Հասկերը սկսան դեղնիլ եւ ոսկեզօծուիլ: Ամէն մարդ սկսաւ պատրաստել իր դործիքները, — մանդաղ, դերանդի եւ այլն, քաղելու համար իր տարեկան հունձքը: Այսպէս կամաց կամաց ամէնքն ալ լծուեցան աշխատանքի: Մրջիւնի աշխատանք մեծով եւ պզտիկով: Ամէն կողմ սկսան բարձրանալ խուրձի դէդերը: Սայլե–րը կը ճռռան բոլոր ճամբաներուն վրայ: Կալերը կը հաւաքուին քաղուած արտերու հունձքերը, կամարաձեւ չարոցներ կազմելով անոնց շուրջը: Եւ ու դեւ, խանդ ու եռանդ ամենուրեք, դիշեր ու ցորեկ իրար խառնուած:

Եւ յանկարծ չարաչուք եւ անակնկալ լուր մը, Օդոստոսին, փոթորիկի պէս կ'անցնի դիւղէ դիւղ, կալէ կալ, տունէ տուն, «սէֆէրպէրլիք» (զօրա –

կոչ): Քաղաքին պատերուն վրայ յայտարարու–թիւններ են փակցուած: Մունեթիկները կը ծանու–ցանեն լուրը քաղաքին փողոցները շրջելով: Թուրք ժողովուրդը ցոյցեր կը կատարէ փողոցներուն մէջ: «Եաչասուն Տէօվլէթ, եաչասուն Միլլէթ, փատիշահըմ չօք եաչա» եւն: Ամէնէն անտարբերն ալ սկսաւ մտածել պահ մը: Միայն մենք մանուկ – ներս էինք որ բան մը չէինք հասկնար այդ քան մը անծանօթ բառերէն: Լսեցի հարուած մըն էր որ մէկէն իջաւ ամէնքին դլխուն: Կոտրեցաւ այն – քան եռանդով սկսած աշխատանքի թափը: Ամէն ոք սկսաւ մտածել հետեւանքը: Բոլոր անոնք որ պետական տարիք ունէին, պիտի մեկնէին անմի–ջապէս: Զինուոր հայրենիքի համար «քեաֆիր մոս կոֆը» չանջախելու: Ոտիկանական ջոկատներ սկսան շրջիլ դիւղէ դիւղ, զինուորական հրամա – նատիրները գործադրելու պատրուակինատակ: Մայր տուին թրքավարի կողոպուտները: Սպառնալիք, ծեծ, հայհոյանք եւ անպատուութիւն Հայերուս դլխուն: Ոչ միայն տղամարդիկը պէտք է երթա–յին պատերազմի դաշտ, այլեւ դիւղացիները պար–տաւոր էին կատարութեան յանձնել իրենց աշ–խատանքին ընդունակ բոլոր կենդանիները, ձի, ջորի, էշ, եզ եայլն: Կառավարութիւնը այս կեն–դանիներով ռազմամթերք եւ պարէն պիտի հասց–նէր իր բանակին: Ու այս բոլորը դիւղացին ան – ձամբ պարտաւոր էր տանիլ մինչեւ բանակատեղի–ները: Դադրեցաւ ամէն աշխատանք: Հունձքերը եւ կալերը մնացին երեսի վրայ: Երկաթեայ սեւ վա–գոյր մը լծաւ բոլորին առջեւ: Ով որ կը բաժ–նուէր իր տունէն ու ընտանիքէն, այլեւս չէր կրնար լուր ղրկել: Միայն հատ ու կտոր ողբերգական լուրեր կը հասնէին ամիսներ առաջ մեկնած հայ դինուորներու մասին: Զինուոր. տարիք ունեցող բոլոր հայ երիտասարդները որոնք պատասխանած էին եղած զօրակոչին, բոլորովին անդէն, ղրկուած էին ճամբաներ չինելու իրրեւ «ամէլէ թաթուրի»: Վերջնական նպատակն էր սպաննել բոլորը:

Այսպէս անլուր ոճիրներու կ'ենթարկուէին նաեւ անոնք, որ իրենց սայլերով եւ բեռնատար կենդա–նիներով պաշար կը փոխադրէին Թուրք բանակնե–րուն: Թուրքիոյ բոլոր ճամբաներուն վրայ բազ – մաթիւ զազանային ոճիրներ գործուեցան պատե–րազմի առաջին ամիսներուն խակ:

1915ի գարնան դռները հազիւ բացուած, նոյն չարաչուք դրոյցները: Կարնոյ նահանգի ամբողջ հայ բնակչութիւնը մաս առ մաս տեղահան կ'ըլ–լար ու կը կոտորուէր անխնայ, մնծով–պզտիկով, ծածուկ վայրերու մէջ: Ահա այս էր օրուան ամէ–նէն չչմեգուցիչ լուրը: Դժբախտաբար այս լուրե–րուն ալ ժողովուրդը չէր հաւատար այնպէս ինչ–որ կը պատմէին ականատեսները: Անբացատրելի էր այդ օրուան ժողովուրդի մտայնութիւնը: Հա – զար ու մէկ դրոյցներ շրջան կ'ընէին եւ քանի մը ժամ վերջը կը փոխուէին:

Եթէ պատահէր որ տասը դիւղացի Հայեր քա–ղաք երթային նոյն օրուան մէջ, տասը տեսակ լուր կը բերէին իրիկունը: Շուարած էր ամբողջ ժո – ղովուրդը: Ոչ ոք դիտէր իր ընելիքը. բոլոր դոր–ծերը կը մնային երեսի վրայ:

Սկսաւ դէնքերու հաւաքումը, հայ եւ «տար կրօնապետներ թուրք պաշտօնեաներու հետ կը շր–ջէին հայ դիւղերը, խոհեմութեան քարոզներ կը կարդային որպէսզի իրենց ունեցած դէնքերը պե – տութեան յանձնեն օր առաջ: «Տուէք ձեր դէնքերը, տուէք ձեր բոլոր ունեցածները որոնք կրնան օդ–տակար ըլլալ պետութեան այս պատերազմին մէջ, այլապէս վտանգի տակ ենք, բոլորս ալ. Թշնամին ոչ մէկուն պիտի դրաւէ մեր հողերը, այլ եւ պե–տի անպատուէ մեզ, պիտի սրբապղծէ մեր բոլորիս եկեղեցիները, պիտի բնաջնջէ նաեւ բոլորս առանց սղպի եւ կրօնքի խտրութեան»:

(1) ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պ. Ուոլըս այսօր, հինգշաբթի պիտի ընդունուի Ֆրանսայի վարչապետին կողմէ, եւ իր կարգին պիտի ընդունի զանազան պատուիրակութիւններ : Իրիկունը պիտի խօսի Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ : Վաղը, ուրբաթ, նոյնպէս զանազան ընդունելութիւններ եւ այցելութիւններ կատարուելէ վերջ, իրիկուան դէմ Ամերիկա պիտի վերադառնայ օդանաւով :

Հացի տագնապը կը սաստկանայ

Քանի մը օրէ ի վեր թերթերը վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն հացի տագնապի մասին որ հետզհետէ կը ծաւալի, մասնաւորապէս Փարիզի եւ կարգ մը գաւառական քաղաքներու մէջ : Արդէն իսկ երկար պոչեր կը կազմուին Փարիզի փուռերուն առջեւ, յաճախ տեղի տալով հրմշտուքներու եւ ուրիշ անհամութեանց : Ալիւրի բաշխումը անկանոն ըլլալով, շատ մը թաղերու մէջ երեք փուռէն մին կը փակուի մէկ ամիսէ ի վեր : Ալիւրաբաշխ պաշտօնեաները, որոնք ընդհանրապէս ժողովուրդը կը զգուշացնէին վայրերան լուրերու դէմ, լաւատես չեն երեւար այս անգամ եւ կը խոստովանին թէ դեռ «ծայրն ենք ծրարոց» :

Տագնապին պատճառներէն մէկը այն է որ շատ ուշ կը հասնի ամերիկեան ցորենը : Ուրիշ պատճառ մը՝ Ֆրանսայի հողագործներուն դիրքն է : Անոնք չեն ուզեր յանձնել իրենց բերքը, պաշար ամբարելու կամ պարզապէս անասուններուն կեր ընելու համար : Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ ցորենի ցանքին մէկ երրորդը փճացաւ ձմրան սաստկութեան հետեւանքով : Այս պատճառով էր որ 553.000 թոն ցորեն ապսպրուեցաւ Ամերիկա :

Իրազեկներու կարծիքով, այս վիճակը պիտի չարունակուի մինչեւ յաջորդ հունձքը, Յուլիս – Օգոստոս : Վախ կայ որ հացի բաժնեչափն ալ կըրճատուի, այս ամսու վերջը : Կ'ըսուի թէ փուռերը պիտի փակուին չաբաթը երկու կամ երեք անգամ : Իրրեւ անմիջական միջոց, Փարիզի մէջ արգիլուեցաւ ալիւրի փոքրաքանակ վաճառումը, կտրօնով կամ առանց կտրօնի : Ճաշարաններու մէջ խստիւ պիտի պահանջուի հացի կտրօնը : Եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ, «Փանթէոնի» հացն ալ պիտի արգիլուի : Թերթերը կը դրեն թէ գաւառական քաղաքի մը՝ Սարլայի մէջ (Տորտոնյը) հացի պահասը այնքան սաստկացած է որ մարդ ղլուխ հաղիւ 150 կրամ հաց կը բաժնուի, այն ալ վարունց տեսակէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ՁՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ երեք անգամ դադնիի նիստ դումարեցին Մոսկուայի մէջ, բայց համաձայնութիւն դոյացած չըլլալով, մկկդի դրին Աւստրիոյ դաշնադիրը : Եւ հիմա զբաղած են... յաջորդ խորհրդաժողովին թուականը, վայրը եւ օրակարգը որոշելով : Գ. օր համաձայնեցան մէկ հարցի մասին.— Հինգ միլիոն տոլար վարկ տրամադրել Թրիէսթէ քաղաքին, Ապահովութեան Խորհուրդին միջոցաւ : Ս. Միութիւնը կ'ուզէ վար դնել, իրրեւ հատուցում, Աւստրիոյ գերմանական ստացուածքները, որոնց արժէքն է 100—150 միլիոն տոլար եւ որոնք կենսական են երկրին համար :

ՀՐԵԱՑ ԱՀԱԲԵԻՁՆԵՐ պայթեցուցին մարգաւոր կառախումբ մը, որ եգիպտոսէն ճամբայ ելած էր դէպի Պաղեստին, բազմաթիւ ապաներով, զինուորներով եւ քաղաքացիներով : Պայթումը տեղի ունեցաւ Թէլ Ավիվի մէջ : Մեռան 5 զինուորներ եւ երկու քաղաքացիներ : Վիրաւորներուն թիւն է 40 : Պայթումէն առաջ հրացանաձգութիւնմը տեղի ունեցաւ անգլիացի զինուորներու եւ 30 ահաբեկիչներու միջեւ, որոնք յաջողեցան փախչիլ, ռումբերը ձգելէ վերջ :

ԱՊՏԱԿՆԵՐԸ յաճախադէպ կը դառնան Ազգ. ժողովին մէջ : Գ. օր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ նրբանցքներուն մէջ, Մատակասքարի Մալկաչ երեսփոխան Ռազէթայի եւ ուրիշ երեսփոխաններու միջեւ, որոնց մէկուն կինն ալ ներկայ էր : Վէճը սաստկանալով, երեսփոխան Ռոսինէօլ ապտակեց Ռազէթան, միւս երեսփոխանին կինն ալ «մարդասպա՛ն» պոռաց եւ ճանկռտեց անոր երեսները :— Մատակասքարէն կը հեռագրեն թէ ապստամբները զբաւեցին կարեւոր դիրք մը :

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ բողոքադիր մը ուղղեցին կառավարիչին, յայտարարելով թէ ինքնավարութիւնը վնասակար պիտի ըլլայ փոքրամասնութեանց, մանաւանդ թուրք հատարակութեան :

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նախկին անդամներէն Լէվիլէն, որ իրրեւ դաւաճան ամբաստանուած էր բայց կ'ուրանար, Գ. օր մարեցաւ ինկաւ դատարանին մէջ, երբ վկայ մը յայտարարեց թէ կէսթափոյի գործակալ էր (թիւ 21.476) եւ 30.000 ֆր. ամսական կր ստանար :

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ խորհուրդին անդամները պիտի ընտրուին այսօր, հինգշաբթի, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ : Միլիոնաւոր վարձու աշխատաւորներ եւ անկախ արհեստաւորներ (արթիզան) պիտի մասնակցին ընտրութեանց : Այս առթիւ ծանր փորձի մը պիտի ենթարկուի Աչխատանքի Դաշնակցութիւնը, ուր տիրական դեր կը կատարեն համայնավարները :

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԱԶԳԱՑԻՆ ՏՕՆԸ

Ի յարգանս Մեծ Եղեռնի Զոհերուն, Հայաստանի բռնակից եւ Ռէզիստանսի հերոսներուն՝ Նիսի մէջ կը տօնուի, 1 Մայիս, Հինգշաբթի օր ժամը 3ին, 15 Ավ. տը լա Վիքթուար, Աթէնէ սրահը : Մասնակցութեամբ ազգային մարմիններ – րուն եւ բոլոր միութիւններուն :

Հ. Բ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

ST. ANTOINEի մէջ՝ այս ուրբաթ : (Գիւլխանդամեան խումբ) :

ST. ANNEի մէջ՝ այս չաբաթ (Քեւոի խումբ) :

Հ. Բ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պոմոնի (Մարաէյլ) Քրիստափոր խումբին Բ. տարեդարձը կր տօնուի այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Պոմոնի նոր չէնքին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Ոսկի փարչիկ-Ազծաթ ջրիկ

Օփերէթ չորս արար

Ն Ե Ր Գ Ա Վ Թ

երգախառն պատկեր, «ԼՈՒՍ» թատերախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ռ. ՄԻԼ-ՏՈՆԵԱՆԻ,

30 Ապրիլ, Salle Mazenod, Մարսէյլ :

5 Մայիս, Սինէմա Ֆլօրէալ, Պոմոն, երեկոյեան ժամը 8.30ին :

Կիչէններէն չատ սահմանափակ թուով տոմս կը տրուի : Ուստի այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը :

Հայ Ռազմիկին օրը

1947 ԱՊՐԻԼ 26—27

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան երեսնամեայ յոբելեանին առթիւ՝ Ապրիլ 26ի չաբաթ երեկոյեան ժամը 5.30ին, Հայ Նախկին Ռազմիկները պիտի ԱՐՇԱՐՇԵՆ ԱՆՇԱՆՕԹ ԶԻՆՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐԻՆ ՏԱԿ :

Ֆրանսայի ամբողջ հայ զաղութին գաւակները զինուորագրուեցան եւ ատոր չնորհիւ՝ ամէն Հայ ունեցաւ իր պարծանքի բաժինը եւ ներդ մնաց չատ մը իրական դժուարութիւններէ :

ՀետեւաբարԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է.—

1.— Ամբողջ հայ ժողովուրդին համար իր ներկայութեամբ, այդ օրը իր յարգանքը մատուցանել մեր բոլոր զոհերուն յիշատակին :

2.— Բոլոր հայ նախկին ռազմիկները տոնդանցքին անպայման մասնակցելով, արտայայտեն իրենց յարգանքը պատուոյ դաշտին վրայ ինկած իրենց ընկերներու յիշատակին :

Նախկին ռազմիկները պէտք է կրեն իրենց ունեցած պատուանշանները եւ ժամը ճիշդ 5.30ին դտնուին Avenue George V. :

Յաջորդ օրը, 27 Ապրիլ Կիրակի առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ Հոգեհանգիստ Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, պատերազմի հայ զոհերուն յիշատակին :

Ճաշառնը որ յայտարարուած էր Ապրիլ 27ի կիրակի կէսօրուան համար, յետաձգուած է յառաջիկային : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՑԻՒ ՀԱՅՐԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պարահանդէսը

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervaisի մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas :

Դեղարուեստական ճոխ բաժին, ընտիր պիւֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագախումբ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ.— Պ. Առաքել Թաթուլեան 400 ֆրանք կը նուիրէ Պանէօ Քաչանի Նոր Սերունդին ինչպէս եւ կանխիկ վճարեց երկու տարեկան «Հայաստան» (Նոր Սերունդի թերթը) : Մէկը Պ. Խաչիկ Վարդապետեանի (Տէսին), միւսը իրեն համար :

ԺԱՆՏԱԽՏԻ ՀԱՄԱՁԱՐԱԿ ՄԸ ծագած է Ուրֆայի մէջ (Թուրքիա) : Կառավարութիւնը 44.000 սթերլինի վարկ մը կը պահանջէ, կոտրելու համար համաճարակին դէմ : Քսան հոգի մեռած են քանի մը օրուան մէջ

ԱԹԷՆՔԻՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական կացութիւնը չփոթ է Թեսալիոյ մէջ : Կառավարական զեկոյցին համաձայն ապստամբները ցիրուցան եղած են 232 մեռեալ եւ 150 գերի ձգելով, բայց ուրիշ աղբիւրներէ կը հաւաստեն թէ ապստամբները նոր յարձակողականի մր ձեռնարկած են : Պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ անձնատուութիւնները կ'աւելնան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Բ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ : Նիւթ՝ 1915, Ապրիլ 11-24 :

Հ. Բ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԼՆ.— Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ :

Հ. Բ. Դ. ՊԱՆԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, իր ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դասախօսութիւնը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8ին Bar Centralի մէջ, Լա Վիխտ : Կր խօսի ընկեր «X» : Կը հրաւիրուին համակիրներ եւ ընկերներ :

ՎԻԼՆ.— Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի մանաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Մուրատ Ակումբին մէջ (St. Martin) :

ԼՈՒՍ ՏԵՍԱՒ

« ՀԱՑԱՍՏԱՆ»ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՑԱԶՈՒՆԴ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ : Պատկերազարդ :

Տարեկան բաժնեդին 240 ֆրանք : Զեռքէ հատը 20 ֆրանք : Հասցէ.— Բալուեան դրատուն, 43 rue Richer, Paris :

Ազատ, Ճակոբ եւ Զապէլ Ճակոբեաններ, Տէր եւ Տիկին Քէհեաեան եւ զաւակը Տէր եւ Տիկին Գալայճեան իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԱՒԵՆԻԿ ՃԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ :

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Վերաչ. Հայր. Միութեան Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները անխտիր (անդամ եւ ոչ անդամ) այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, հայրենակից Զ. Զաւիկեանի սրճարանը, 20bis rue de la Défense : Օրակարգ.— Ա.— Մեր եկեղեցական գոյքերու հարց, որուն մասին ստացուած է կարեւոր նամակ մը : Բ.— Ներդաղթ : Գ.— Զեկոյց կեդրոնէն նախագահ Գ. Գամպուրեանի Ֆրանսայի չորջանէն : Դ.— Ընթացիկ հարցեր :

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

LA CORNE D'OR

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի Տիքերը :

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ : ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ :

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսնիքներու եւ ամէն տեսակ իրիկնոյքներու համար : Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին :

Կ'ուզուի

Կ'ՈՒԶՈՒԻ չափի վրայ կտրող մը (coupeur sur mesure) : Դիմել Manufacture de Vêtements, 11 rue Delorme MOULINS, (Allier), Tél. 2-12:

Ծախու կաթ

Սիթրօէն 11 ch. B.L. թրաքթոն մը ծախու է, չատ լաւ վիճակի մէջ : Դիմել «Ցառաջ»ին, Ց. Վ. սկզբնատառերով :

Ուղարկութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin եւ Tannerie : Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. փա. փազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը : Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Ֆար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Ափրաս. 10 Ֆր.

Vendredi 25 AVRIL 1947 Ուրբաթ 25 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5019-ՆՈՐ ՀՐՋԱՆ ԹԻ 628 ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ «ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐԸ»

Սրտառուչ դուգադիպութիւն մը,— մինչ տարբաւիր բազմութիւնները անգամ մը եւս կ'տղնկնչեն 1915 Ապրիլ 11/24ի եղերական յիշատակը, Ֆրանսական բանակի նախկին ռազմիկներն ալ կը ոտնեն իրենց Միութեան երեսնամեայ յոբելեանը :

Այս առթիւ, թափոր մը պիտի կազմեն վաղը , շաբաթ , ժամը 5.30ին , դէպի Ցաղթական Կամար , արձարծելու համար Անծանօթ Զինուորի դամբարանին բոցը : Եւ կրնապատեն որ ժողովուրդն ալ մասնակցի յարգանքի այս ցոյցին, ոտուար բազմութեամբ :

Դժուա՞ր է համախմբել այդ բազմութիւնը , այսքան նուիրական , տարրական պարտականութեան մը համար :

Տարիներ առաջ, Փարիզի պողոտաները թընդացին հայկական, հայրենասէր բազմութեամբ , երբ եկեղեցիէն Փէռ Լաչէզ կը փոխադրուէր Անդրանիկը Քաջ :

Այն ատեն մեր առջեւն էին հերոսին դագաղն ու մարմինը : Բայ աչքերով տեսանք անոր դամբարանն ու թաղումը : Եւ արցունքներ հոսեցան մեր աչքերէն :

Տարիներ վերջն ալ, իր դամբարանը դարձաւ ուխտատեղի : Եւ երէկուան ուրացողներն անգամ դարձան հաւատացեալ, ազգային փառք ու պար – ծանք հռչակելով երէկուան «հայդուկ»ը :

Իսկ անո՞նք որ ոչ յուղարկաւոր ունեցան , ոչ իսկ դագաղ կամ ափ մը հող՝ իրենց դերեզման : Անոնք որ ինկան ցիրուցան, այստեղ՝ տասնեակ – ներով , այլուր՝ հարիւրներով կամ հազարներով, առանց հեռք մը, յիշատակ մը ձգելու ...

Անոնք որ կռուեցան ու մեռան իրենց «անծանօթ» դինուորները , աշխարհի բոլոր ցամաքներուն եւ ծովերուն վրայ ...

Անոնք որ, Թրքական դժոխքին մէջ, դինուորի համազգեստին ու զէնքէն անգամ զրկուեցան աւելի դիւրաշարժ կոտորուելու համար : Մումբ խումբ, կարաւան կարաւան , խաւարակուռ Անատոլուի լեռներուն եւ ձորերուն մէջ :

Եւ վերջապէս անոնք որ ինկան վերջին Աշխարհամարտին մէջ, անծայրածիր տարածութեանց վրայ : Մարմնացնելով աշխարհի ամէնէն հզօր բանակներուն դէմ : Կամ դոհ դառնալով անօթութեան, համաճարակներու, դնդակահարութեան :

Մեծ , բախտաւոր ժողովուրդներ ձեւ մը դտեր են — Անծանօթ Զինուոր — հանդստացնելու համար իրենց խիղճը՝ հազարաւոր անյայտ ռազմիկներու յիշատակին առջեւ :

Մենք այդ չոր մխիթարութիւնն ալ չունինք : Ոչ իսկ տապանաքար մը՝ իրեւ խորհրդանշան մեր «Անծանօթներ»ուն :

Ո՞ւր պիտի կրնայինք արձարծել անոնց յիշատակի բոցը , այս օտար ափերուն վրայ : Իսկական բոց մը՝ ծնած անոնց անսահման վիշտէն, բոզոքէն , ցասումէն :

Ահաւասիկ պատեհութիւն մը մասամբ լեցնելու այդ պակասը ,—

Բազմութեամբ մասնակցիլ վաղուան արարողութեան , եւ Փարիզի Ցաղթական Կամարին «Անծանօթ»ով յիշել մեր ալ անյայտ եւ անհամար ռազմիկները :

Չէ՞ որ ճակատագրի եղերայրներ են, վերջապէս , աշխարհի բոլոր դինուորները, ինչ ազգի ալ պատկանին : Սա տարբերութեամբ որ, մերինները ամէն բանէ առաջ արդարութիւն կը պահանջէին , իրենց արիւնը հոսեցնելով անհաչիւ :

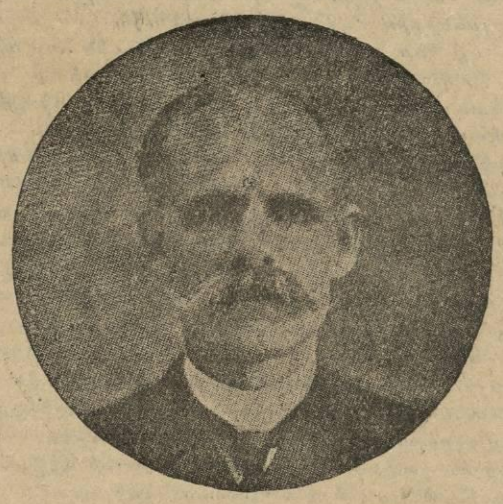
Անոնք ոչ մէկ առեն սակարկեցին իրենց բազուկին ուժը : Եւ առելութեամբ չէեցուեցան, երբ աւելի զօրաւորներ դաւաճանեցին, ամէն բան մոռնալով , յաղթանակի , հաշուեյարդարի առեն :

«Զինուորին երգերը», այլ մանաւանդ վէրքերը միշտ ալ պիտի խոցոտեն մեր սիրտը, քանի կը մնանք այսպէս վտարանդի եւ ցիրուցան :

Բայց մեր վիշտը կը մեղմանայ , եթէ միշտ յիշենք, ապացուցանենք ի լուր աշխարհի, թէ գի – տեմք յարգել մեր «Անծանօթներ»ը : Այն անհամար ռազմիկները որ կրակի նետուեցան անվեհեր , կռուեցան ճակատ ճակատի, մաքրելով սորուկի, վախկոտի արատը որով կ'ուզէին վարկաբեկել այս ժողովուրդը :

Այդ գիտակցութեան բոցն է որ պիտի վառի վաղը, նախկին ռազմիկներու ձեռքով :

Շ.

1915ի ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊՕՅԱՃԵԱՆ (Հնչակեան Մուրատ), որ կախուեցաւ Կեսարիոյ մէջ, զարհուրելի տանջանքներէ վերջ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՓՈՓՐԱՄԱՄՆՈՒԹԵԱՆՑ

Այդ «իրաւունք» բառին արժէքը գոնէ մենք Հայերս շատ լաւ ըմբռնած ենք դեռ Համիտի օրերէն :

Եթէ կարմիր Սուլթանը զայն կը չնորհէր մեզի, պարբերական ջարդերով , առեւանգումներով եւ կողոպուտներով, Իթթիհատը զայն նուիրագործեց աւելի քան մէկ միլիոնի բրդամման խաղոյկով մը:

Անշուշտ « Միութեան եւ Յառաջդիմութեան » պահանջն էր որ ստիպեց այդ եաթաղանակիրը պետութիւնը բազմապատկել զոհերու թիւը :

Աւելի վերջը, երրորդ (միլլի) չրջանին, միշտ հետզհետէ քաղաքակիրթ, աշխարհի չրջանը կատարելու ղրկեց մէկ միլիոն մնացորդներ : Եւ ճամբորդութիւնը դիւրացնելու համար, վար դրաւ անոնց ունեցած – չունեցածը :

Չորրորդ չրջանը կը բացուի «վարլըք վերկիսի»ով որ մոխիրի վրայ նստեցուց տասնեակ հազարաւորներ :

Իսկ հինգերորդը, նոր թուական մը կը նշանակէ Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց պատմութեան մէջ :

Հայ, յոյն, հրեայ ժողովուրդները իրական փոքրամասնութեանց վերածելէ, անոնց հարստութիւնը իրենց թիւին հետ համեմատական վիճակի մը բերելէ եւ անոնց համար ձրի աշխարհագրութեան դասընթացք մը բանալէ վերջ, Անգարան այժմ կը խոստանայ «իրաւունք»ներ բաշխել լիբուռն, սկսելով թաղականներէն մինչեւ դպրոցի տնօրէնները, բանկալի , մոմի հասոյթներէն մինչեւ Լվզաֆի առիւծաբաժինը :

Առ նուազն Հայ ըլլալու է, տարակուսելու համար «իրաւունք» բառին իմաստին եւ «փոքրամասնութեանց» չնորհուած այս բացառիկ պատիւին համար :

ՍՕՍԻ

ՏԻՐՈՒՆԻ .— Ցաւով կ'իմանանք թէ մեր աչխատակիցը՝ Պ. Վահան Փափազեան (Լիլա) դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր կողակիցը, Գալենիկ, որ կաթուածահար անկողին դամուած էր քանի մը չաբաթ առաջ : Մեր խորին վշտակցութիւնը դաւակներուն եւ պարագանեներուն : Ցուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ :

ՁՕՐ. ՏԸ ԿՈՂԻ կուսակիցները 500.000 կը հաշուեն նոր կազմակերպութեան արձանագրուած անդամներուն թիւը : Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Ֆրանսայի համաչխարհային կուսակցութիւնը , որ ամէնէն զօրաւորը կը համարուի , այժմ 900.000 անդամ ունի, մինչ մէկ միլիոն կր հաշուէին 1946ին : «Ֆրանսայի Ժողովուրդին Համախմբումը» կը յուսայ դլել անցնիլ այս թիւը , յառաջիկայ չաբաթներու ընթացքին : Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ֆրանսայի 90 նահանդներէն մէկայն 66ին մէջ մասնաճիւղեր հաստատուած են : Ձօրավարը երէկ նոր բացատրութիւններ հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն :

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գարիպի 4200 փուռերէն ունզարը վակուած

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը դումարեց երէկ, լուծելու համար հացի տագնապը, որ սաստկացած է քանի մը օրէ ի վեր : Փարիզի 4200 փուռերէն հազարը դոց էին առջի օր, ինչ որ տեսնուած չէր մինչեւ այսօր : Պարենաւորման վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ այս թիւը պիտի պակսի քանի մը օր վերջ, բայց տագնապը պիտի կրկնուի մինչեւ նոր հունձք : Հողագործական նախարարութիւնը միշտ լաւատես կ'երեւայ : Կառավարութիւնը կը նախատեսէ հետեւեալ միջոցները.— 50 կրամ զեղչել հացի բաժնեչափը (250 կրամ փոխանակ 300ի) .— Շաբաթը երկու օր դոցել փուռերը .— պարտաւորիլ արձանադրութիւն ստանալ բոլոր նահանդներուն մէջ .— Ալիւրի վերածել երկրորդական արմտիքները .— Ինտա հսկողութիւն ճաշարաններու եւ ծաղարանները (փաթիսըրի) :

Ինչպէս դրած էինք արդէն, տագնապին դէպ – խաւոր պատճառներէնմէկն այն է որ թմբրանաստիկ ցուրտերը փճացուցին ցորենի ցանքին իբր 40 առ – հարիւրը : Արմտիքի վաճառականները դիտել կուտան թէ դլխաւոր պատասխանատուն կառավարութիւնն է : Այսպէս, մասնագէտ մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը կրնար եգիպտացորեն բերել Հարաւային Ամերիկայէն, անասունները կերակրելու համար : Այս ներածութիւնը չնորհիւ պիտի չբարձրանային վարսակին եւ գարիին դիները եւ դիւղացիները պիտի չտեղուէին ցորեն կերցնել իրենց անասուններուն : Նոյն աղբիւրներուն համաձայն , դիւղացիները մեծ քանակութեամբ ցորեն պահած են իրենց չտեմարաններուն մէջ եւ կը մերժեն ծախել, որովհետեւ կը կարծեն թէ դիները պիտի բարձրանան յառաջիկայ հունձքէն վերջը եւ յետոյ կը վախնան որ իրենք ալ հացի նեղութեան կը մատնուին : Արմտիքի վաճառականները մօտ երեք միլիոն թոն կը հաշուեն դիւղացիներու պահած ցորենը, ինչ որ պիտի բաւէր Ֆրանսայի ներքին սպառման, աւելի քան վեց ամիս : Անցեալ տարուան ցորենի հունձքն եղած է 8.500.000 թոն, մինչդեռ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ 6.500.000 : Այս քանակութենէն միայն 4 միլիոն թոն հաւաքուած է ցորենի պաշտօնատան կողմէ :

Տագնապին հոգեբանական մէկ պատճառն այն է որ դիւղացիները չեն վստահիր Ֆրանքին եւ կառավարութեան եւ տնական քաղաքականութեան : Ամէն պարագայի մէջ, միլոցներ ձեռք առնուած են, դժուարութիւնները հարթելու համար : Մ. Նահանդներն ալ պատասխանատու կր համարուին այս տագնապին, քանի որ ուշացուցին ցորենի առաքումը : Եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ, կրնայ նախարարական տագնապի մը յանդիլ :

Օրն ի բուն երկար պոչեր կը կազմուին փարիզի փուռերուն առջեւ : Կարդ մը նահանդներու մէջ չատ աւելի ծանր է տագնապը (Էն, Ժէռ, Ալիէ , Իղէր) : Մարսէյլի , Նիսի եւ ամբողջ հարաւային չրջանին մէջ նահանդապետները հրամայած են միայն տովորական հաց եփել եւ կտրօն պահանջել : Աւելի խիստ միջոցներ կը նախատեսուին ուրիշ նահանդներու մէջ :

Մոսկուայի ժողովը ձախողեցաւ

Դչ. օր կծու խօսքեր փոխանակուեցան զօր. Մարչըլի եւ Պ. Մոլոթովի միջեւ, ի դերեւ հանելով դոնէ մասնակի համաձայնութեան մը յոյսերը: Մ. Նահանդներու արտաքին նախարարը դիտել տուաւ թէ չատ ծանր պատասխանատուութիւն մր կ'իյնայ խորհրդային կառավարութեան վրայ որ մերժեց քառանդամ դաշինքի ծրագիրը : Քննադատեց նաեւ խորհրդային պատուիրակութեան անհաշտ ընթացքը Աւստրիոյ մասին : Ցետոյ չեչտելով թէ չի հասկնար Մ. Միութեան բռնած դիրքին չարժառիթները, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ետ չառներ քառանդամ դաշինքի ծրագիրը (դաշնադիր մը 20 կամ 40 տարուան , Գերմանիոյ զինաթափութիւնը ապահովելու համար) :

Պ. Մոլոթով պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ, դիտել տալով թէ խորհրդային եւ Ֆրանսական պատուիրակութիւնները բարեփոխումներ առաջարկեցին ամերիկեան ծրագրին մէջ : «Խորհրդային պատուիրակութիւնը չի կրնար ընդունիլ այդ ծրագիրը, որովհետեւ անոր նախատեսած միջոցները չեն համապատասխաներ Եալթայի եւ Փոցտամի մէջ առաջադրուած նպատակներուն» : Մոլոթով իր կարդին դաշինքին ձախողման պատասխանատուութիւնը ձգեց Մ. Նահանդներուն վրայ : Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ նոր ըսելիք չունին :

Ցաոս նախարարները չետոյ զբաղեցան զերմանիոյ դերիներու հարցով եւ որոշեցին բոլոր դերիները Գերմանիա վերադարձնել ամէնէն ուշը մինչեւ 1948 Դեկտեմբեր 31: Աբծակման ծրագիր մր պիտի մշակուի 1947 Յուլիս 1էն առաջ : Որոշեցին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

Հրատարակեցինք մեր ձեռնհաս աշխատակցին՝ ընկ. Հր. Սամուէլի ուշադրաւ յօդուածաշարքը՝ «Թրքահայ Դատը, Ներգաղթը եւ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը» (Խմբ. — Տպուած «Յառաջ»ի մէջ)։

Տարակոյս չունինք, որ ընթերցող հասարակութիւնը յատակօրէն տեսաւ, թէ ի՛նչ դեր կատարած է եւ դեռ կը շարունակէ կատարել Դաշնակցութիւնը Հայկ. Դատի այս բախտորոշ օրերուն։ Հարկ կը դատենք մեր ժողովուրդին ուշադրութեանը յանձնել Դաշնակցութեան կատարած դործը, ոչ թէ միայն զայն գնահատելու համար, այլ անգամ մը եւս անդրադառնալու թէ ի՛նչ անհրաժեշտ եւ հզօր ոյժ է Դաշնակցութիւնը ազգային ճակատներու վրայ, հայութեան ճակատագիրը չօշափող բոլոր բարդ խնդիրներու մէջ։ Ի՛նչքան անհրաժեշտ անոր ներկայութիւնը՝ ազգային միութեան եւ քաղաքական բարդ խնդիրներու լուծման կամ լուծումներու որոնման մէջ։

Թողունք անցեալը. այն դերը՝ զոր կատարեց Դաշնակցութիւնը Հայոց նորագոյն պատմութեան չքեղ դրուագներու ստեղծման մէջ։ Սերունդներ դաստիարակուեցան եւ առաջնորդուեցան Դաշնակցութեան յեղափոխական չունչով եւ արիւն թափեցին հայրենիքի ու հայութեան ազատագրութեան համար։ Շնորհիւ այս ազատագրական պայքարին, անզուգական ու հերոսական՝ Հայը ապր դարձաւ հայրենիքի, ոգիով ու բնակչութեամբ Հայ։ Մեր օրերո՞ւն։ Դաշնակցութիւնը վառ պահեց հայրենիքի գաղափարը ապրեցուց զայն ամէն դարու ընթացքին, երբ Հայը յուսահատ ու լքուն, ողբերգական պահեր կ'ապրէր։ Յիրուցան ու հալածական ենք բազմութիւններ, հայրենի անկախութեան խորտակումէն ետք, պատրաստ էին ուրանալու ամէն բան. յուսահատելու իրենց ճակատագրին, հայրենիքի գաղափարէն եւ զայն ունենալու հնարաւորութենէն։ Ընկերկումի, նահանջի եւ յուսահատութեան անհուն ալիք մը կը զբէր Հայու հոգին՝ հեռու հայրենիքի ու ազատութեան գաղափարէն ու գաղափարականէն։ Ճակատագրական կը թուէր Հայու ինքն ու եղերական կացութիւնը, զոր կը վաւերացնէին արտաքին դժբախտ իրադարձութիւնները։

Այս կացութեան մէջ է որ Դաշնակցութիւնը չարունակեց իր բարերար դերը։ Ան եղաւ գաղափարական զօրավիգ հայ ժողովուրդին, վեր բռնելով անոր սիրտը, արծարծելով հաւատքի բոցը եւ ամրապնդելով անոր հոգեկան լարերը։ Ան, Դաշնակցութիւնը, ներչնչեց հայրենիքի գաղափարը, մէկ ու միակ հայրենիքի մը գաղափարականը, որ իւրաց – ուեցաւ ոչ միայն Դաշնակցութեան համակիր շրջանակներէն, այլեւ հակառակորդ տարրերուն կողմէ։ Ու այսօր, քառորդ դար եւ աւելի տարիներ ետք, բովանդակ հայութիւնը իւրացուցած է միակ հայրենիքի մը գաղափարը, անխտիր. իւրացուցած են մինչեւ իսկ այն տարրերը, որոնք ասկէ առաջ չէին հաւատար հայ հայրենիքի մը ստեղծման կարելիութեան. այն տարրերը՝ որոնք հայութեան հետ խզած էին բոլոր կապերը, մինչեւիսկ լեզուական։ Այսօր մեր հայրենիքը — անկախ՝ իր վարչական կառոյցէն — բոլոր Հայերուն է, հայրենիքէն ներս ըլլան անոնք, թէ դուրս, պահպանողական ըլլան թէ ծայրայեղ ձախակողմեան։

Հայրենիքին հետ՝ Հայկ. Դատը։

Դաշնակցութիւնը ներկայ եղաւ եւ դրաւ իր դրոշմը՝ Հայկ. Դատի նոր կերպարանքին վրայ։ Առաջին իսկ օրերուն, երբ դեռ ներքին ճակատնեբրու վրայ իսկ Հայկ– Դատը դոյութիւն չունէր, Դաշնակցութիւնը եղաւ այն միակ կազմակերպութիւնը, որ նախատեսեց եւ նախաձեռնարկ եղաւ Հայկ. Դատի հետապնդման։ Ան առաջին անգամ հրապարակ դրաւ Հայկ. Դատի լուծման անհրաժեշտութիւնը. բանաձեւեց լաւագոյն կերպով հայութեան պահանջները եւ ներկայացուց արտաքին աշխարհին, հետաքրքրութիւն ստեղծելով անոր չուրջ եւ նաեւ համակրանք։ Ըրաւ այս պատմական ձեռնարկը այն ատեն, երբ այլ կազմակերպութիւններ անտարբեր էին եւ մինչեւ իսկ կը պայքարէին Դաշնակցութեան դէմ, «արկածախնդրութիւն» կոչելով ձեռնարկը, «Հայաստանի դէմ մութ խաղեր» տեսնելով, եւ յայտարարելով անմտօրէն, թէ Հայկ. Դատը «լուծուած» էր։

Դէպքերը եկան յեղաշրջելու ամէն բան։ Եկան ապացուցանելու, թէ ոչ միայն «լուծուած» չէր Հայկ. Դատը, այլեւ անհրաժեշտ էր համազգային մեծ ջանք թափել, լուծում ձեռք բերելու համար։ Դաշնակցութեան բանաձեւումը՝ հայկական հողերու ներկայ Հայաստանի կցման մասին, դարձաւ համազգային, եւ մինչեւ իսկ Հայաստանի իշխանութիւնները օրակարգի նիւթ դարձուցին, դրեթէ նոյն բանաձեւումով։ Դաշնակցութիւնը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի մասին միայն մտածեց եւ ճիշդ մտածեց, առանց վարչաձեւի եւ վարդապետութեան խնդիր հանելու։ Հակադաշնակցական տարրեր, անարդ պայքար մղելէ ետք, նո՛յնը կրկնեցին, դունաւորելով հայկ. պահանջները, դժբախտաբար։ Ոչ իրենք չհետեցան, ոչ Հայկ. Դատին չհ բերին, բայց վնասեցին հայ ժողովուրդին, պառակտելով զայն եւ հակամարտութիւն ստեղծելով նուիրական գաղափարականի մը եւ անոր հասնելու միջոցներուն չուրջ։

Նոյն երեւոյթը կրկնուեցաւ աւելի չեշտուած կերպով ներգաղթին հանդէպ։ Ներգաղթը Դաշնակցութեան պահանջն էր եւ մնաց ամբողջ քառորդ դարու ընթացքին։ Դիտենք թէ ի՛նչ պայքարներ բացուեցան եւ ի՛նչ այլանդակ վերաբերումներ եղան Դաշնակցութեան, երբ ան Հայաստանի դռներուն բացումը, ազատ ներգաղթ կը պահանջէր։ Անցան տասնամեակներ եւ վերջապէս օր մը (1945ին) հրահանգուեցաւ ներգաղթը։ Զբացուեցան Հայաստանի դռները, ինչպէս կը պահանջէր Դաշնակցութիւնը, բայց կերպով մը հրամանագրուեցաւ ներգաղթի արձանագրութիւնը։ Դաշնակցութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ։ Եղածը ազգահատաքում մը նկատելով, մեծ նպաստ մը Հայկ. Դատի լուծման եւ հայ հայրենիքի հզօրացման, տուաւ իր բոլորուժը ազակցութիւնը։ Գրեց, խօսեցաւ, հրահանգեց, հանգանակեց եւ քաջալերեց չարժումը, օր առաջ վերջ տալ այդ ողբերգական վիճակին։ Կ՞ուրիշ աւելի հանելու համար ձեռնարկը։ Կ՞ուրիշ աւելի թանկագին ու նուիրական առիթ, քան ներգաղթը, համազգային ճակատ ստեղծելու եւ միահամուռ ջանքերով յաղողցնելու համար զայն, հայութեան բոլոր ուժերը լարելու եւ կարելի եղած չափով մեծ բազմութիւններ հայրենիք դարձնելու համար։ Թող ամէն Հայ տայ այս հարցումը ինքն իրեն եւ թող փնտռէ պատասխանը։

Բարիք կրնար ըլլալ Դաշնակցութեան ներկայութիւնը՝ իր փորձառութեամբ, իր խանդավառ չունչովն ու իր վայելած հաւատքովը, եթէ չմերժուէր ան։ Անպատեհ, անմիտ ու անբացատրելի պայքար բացուեցաւ, խորհրդային ոգի ցուցադրուեցաւ։ Ներգաղթը առիթ բռնելով, փորձ եղաւ քայքայելու Դաշնակցութիւնը, վարկաբեկելու զայն եւ իր շարքերն ու համակիր շրջանակները մղելու՝ որ ուրանան իրենց դաւանանքը։ Հակադաշնակցական տարրեր, անանուն ու անկարողութեան կատուածով մղուած, առիթը յարմար նկատեցին յաղեցնելու իրենց ատորադաստութեան, թշուառ դոյութեան տարիներու վրէժը եւ անցան գարշելի պայքարի։ Այս տարրերը, մէկ օրէն միւսը հրապարակ եկած, բան մը չյհասկցան, Դաշնակցութիւնը ոչինչ կորսնցուց, բայց ներգաղթը շատ բան կորսնցուց։ Բազմութիւնները յուսալքուեցան, խորհրդային տպին աւեր գործեց եւ գաղութահայ կեանքը պառակտուեցաւ։ Մնաց Դաշնակցութիւնը իր կոչումին հաւատարիմ, չվերցուց նետուած զաւտա ձեռնոցը, չվերցուց՝ յանուն հայ ժողովուրդի միութեան, ներգաղթի յաջողութեան։ Աջակցեցաւ կարելի իր բոլոր միջոցներով, գոհացաւ հասարակ գրգռութիւններն ու սայթաքումները մատնանշելով, հերքելով եղած անարդ զրպարտութիւնները։

Բայց ի զուր։

Պայքարը կը չարունակուի իր բոլոր ձեւերուն մէջ։ Հայ կեանքը պառակտուած է. միութիւնը փշրուած, ներգաղթը չահախնդիրներու ձեռքը առիթ ու գործիք, չիլ հաշիւներ կարգադրելու համար, յետոյ՝ յուսախաբ բազմութիւններ։ Ահա հաշուեփակը՝ Հայկ. Դատին ու ներգաղթին, ինչպէս որ ուղեցին ու վարեցին հակադաշնակցական տարրերը։ Ա՞յս պիտի ըլլար պատասխանը, եթէ Դաշնակցութիւնը ներկայ ըլլար այս բոլոր ձեռնարկներուն մէջ։

Քառս է միջազգային կեանքը. բարդ խնդիրներու օղակուած Հայկ. Դատը, որ կը պահանջէ լարուած աշխատանք հայութեան լաւագոյն ուժերուն կողմէ։ Մանաւանդ՝ քաղաքական առողջ մտածողութիւն եւ հաւատք՝ հայ ժողովուրդի ապագային ու Հայկ. Դատի արդարութեան մասին։ Ի՛նչ բախտաւորութիւն, որ ներկայ է Դաշնակցութիւնը, հայութեան այս ծանր օրերուն, արթուն ու զգաստ պահելու համար մեր ժողովուրդը. առանց ցնորքներու, բայց նաեւ առանց յուսալքումի։ Հաշտ, համադրածակից եւ հաւատաւոր.— ա՛յս կը պահանջէ հայութեան չհը։ Դաշնակցութեան հետ, անոր խօսքին, գործին ու խորհուրդին հետ,— այս կերպով միայն հնարաւոր կ'ըլլայ հայութեան առողջ գոյութիւնը, անոր արդիւնաւոր եւ հզօր գործունէութիւնը։

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՅԱՌԱՋԻ»ի)

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ 1947ի ներգաղթին առթիւ (70.000 հոգի որոնց 7000ը Ֆրանսայէն).—

Որքան ալ փափաքինք, կարելի պիտի չըլլայ մէկ անգամէն աւելի խոշոր զանգուածներ փոխադրել Հայաստան։ Եւ ասիկա երկու պատճառով։ Նախ, դիւրին չէ մեծ զանգուածներու փոխադրութիւնը եւ ամէն յարմարութեամբ տեղաւորումը մեր հայրենիքին մէջ։ Պիտի չհնուին հոն շատ մեծ թուով նոր տուներ, պիտի հիմնուին նոր գիւղեր ու քաղաքներ, իսկ ասոր համար պէտք են նիւթական հսկայ միջոցներ եւ աշխատող ձեռքեր։ Ցարդ կատարուածն ինքնին արդէն մեծ բան է։ Երկրորդ, շատ նեղ են մեր այսօրուան հայրենիքի սահմանները։ Ընդամէնը 30.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող երկիր մը չի կրնար մէկ անգամէն իր մէջ ընդունիլ մօտ մէկ միլիոն հայութիւն եւս։ Ինչ որ եղաւ մինչեւ այժմ եւ ինչ որ պիտի ըլլայ ասկէ վերջ ալ, գնահատութեան արժանի է։ Ներկայ պայմաններուն մէջ աւելին սպասել անհնար է։

Բայց գոնէ այս անգամ պէտք չէ կրկնուին այն թիւրիմացութիւնները, որոնք տեղի ունեցան քանի մը վայրերու եւ մասնաւորապէս Սուրիա – Լիբանանի եւ չափով մըն ալ Յունաստանի մէջ։ Հայաստանէն եկող ներկայացուցիչները պէտք չէ զործեն ինքնագլուխ. զաղութներու մէջ ներգաղթի զործին կարեւոր մասնակցութիւն բերելու են ազգային մարմինները։ Այլապէս, եթէ իսկապէս մր համայնավարներ են որ ամէն կարգադրութիւն պիտի ընեն, այն ատեն քաոս կը ստեղծուի ամէն զաղութի մէջ։ Ասկէ է որ պիտի խուսափի Հայաստանի կառավարութիւնը եւ այս ուղղութեամբ պէտք է մտածենք մենք ալ։

Պէտք կա՞յ անգամ մը եւս կրկնելու որ չկայ Հայ մը, որ դէմ ըլլայ ներգաղթին։ Հիւանդոտ ուղեղներով մարդոց միայն յատուկ է թշնամիներ երեւակայել հայրենադարձի չարժման շուրջ։ Ոչ մէկ կերպով բոլշեւիկեան բժիժմին չհամակրելով հանդերձ, մենք չերմօրէն կողմնակից ենք որ հայութեան հոսանքը ուղղուի դէպի մեր հայրենիքը։ Որովհետեւ համոզուած ենք որ ամէն Հայումուտքը մեր երկիրը, մեր ուժը պիտի աւելցնէ հոն։ Եւ ամէն Հայ որ պիտի երթայ Հայաստան, մեզ չափ դիտէ թէ ինչ բժիժմի կը տիրէ հոն եւ մեզ չափ դատ նաեւ այդ բժիժմի սեւն ու ճերմակը։

70.000 Հայերու ներգաղթի լուրը կը հրճուեցնէ մեզ։ Բայց մենք խանդավառ չենք։ Մեր հոգիները պիտի ցնծան այն օրը միայն, երբ մեր հայրենիքի սահմանները պիտի ընդլայնուին։ Ամէն Հայ այդ օրուան կը սպասէ, իսկ մինչ այդ՝ մեծ ու պզտիկով մենք պէտք է ուժ տանք ներգաղթի չարժման։

Յակոբ Օշականի յոբելեանը

Յակոբ Օշականի քանի մը հայրենակիցներն ու դրչեղբայրները վերջերս դիմեցին Փարիզաբնակ յայտնի հայ մտաւորականներու եւ դրասէրներու, խնդրելով որ մաս կազմեն յանձնախումբի մը որ պիտի սարքէ «Մնացորդաց»ի հեղինակին դրական եւ ուսուցչական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանին տօնախմբումը Փարիզի մէջ։ Յանձնախումբը արդէն կազմուած է եւ կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն.— Պ. Պ. Գ. Ամէմեան, Ֆ. Աղաջարեան, Ա. Ամոնեան, Ա. Բաբերդեան, Հ. Բալասեան, Զ. Գալալեան, Ն. Գարաճեան, Մ. Գուլումճեան, բժիշկ Լ. Գրիգորեան, Վ. Եար – ճանեան, Յ. Եղիազարեան, բժիշկ Զաուիկեան, Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, Օրիորդներ Արաքսի եւ Հայկանուշ Թորոսեան, Պ. Պ. Հ. Թորոսեան, Բ. Թօփալեան, Ա. Ալանէտանեան, Ա. Ալոնդկարեան, Ա. Կապեցց, Հայր Սահակ Տէր Մովսէսեան, Վ. Մելիքեան, Շ. Միսաքեան, Ս. Միսաքեան, Ե. Յարութիւնեան, Շ. Նարդունի, Ա. Ներսէսեան, Լ. Շիրեան, Կ. Ուշակլեան, Գ. Զադրեան, Ա. Զօպանեան, Մ. Պարսամեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Հ. Սամուէլ, Ն. Սարաֆեան, Ց. Սվաճեան, Օր. Ն. Տէր Մինասեան, Պ. Պ. Ց. Տէր Յակոբեան, Ս. Տէօմճեան, բժիշկ Քիւթիւկեան եւ Յ. Ֆրէնկեան։

Քանի մը օր առաջ, Յանձնախումբը Գեղամ Ամէմեանի ճաշարանին մէջ ունեցաւ իր առաջին հաւաքոյթը։ Ընտրեց իր դիւանը հետեւեալ անձերէ.— Օրիորդ Հայկանուշ Թորոսեան եւ Պ. Պ Արշակ Զօպանեան, Արամ Ամոնեան, Շաւարշ Նարդունի, Արշաւիր Ալանէտանեան, Հրանտ Բալասեան, Գէորգ Զադրեան, Աւետիս Կապենց եւ Ն. Գառճեան։

Յանձնախումբը որոշեց յոբելենական հանդէսը կատարել Մայիսի վերջերը, Société de Géographie սրահին մէջ։ Որոշեց նաեւ բանախօսները, որոնք են Պ. Պ. Ա. Զօպանեան, որ պիտի նախագահէ երեկոյթին եւ բացման խօսքը պիտի արտասանէ, Շ. Նարդունի, Ա. Ալանէտանեան, Յովսէփ Սվաճեան եւ Գ. Զադրեան։

Յանձնախումբը կազմեց հանդանակիչ մարմին մը, որ կամաւոր նուէրներ պիտի հաւաքէ յոբելեարին անուիլ գործէրէն ոմանց հրատարակմանը Ֆրանսայի Հայոց աջակցութիւնը բերելու համար։

Յոբելենական հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերելու հրաւիրուած են օր. Հայկանուշ Թորոսեան (երգ), օր. Զառափեան (դաշնակ), տիկ. Ա. Գեւոնեան (երգ) Պ. Ֆ. Ադաջարեան (ջութակ)։ Օշականէն հատորներ էջեր պիտի արտասանեն Տիկ. Արշալոյս Սարգսեան, Տիկ. Ալիս Ալանէտանեան եւ Տիկ. Ալիս Ալանէտանեան։

ԱՐՇԱԿԻ ՕՐԵՐՈՒ

Սկսած անցեալ տարուայ Դեկտեմբեր ամսուան մեր թերթին մէջ տպագրուած էր Արշակ Օրերու վէպը, որ ընդհատուեցաւ մեր տպարանի հրդեհին պատճառով։ Ներկայիս կրկին կը սկսինք տպագրել զայն, ի գոհունակութիւն մեր բազմաթիւ ընթերցողներուն, որոնք կը հետաքրքրուին անոր շարունակութեան համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԵՐ ՀԱՍՈՒՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք անցեալ համարին մէջ, Հայերու Հասունքի Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը Պոսթընի մէջ, որոշած է Հայերու Հասունքի Օրը տօնել Կիրակի, 21 Մարտ։ Ուստի Կիրակի առաւօտ ժամը 10-ին, Հայկական Եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցանուի Հոգեհանգստեան Պատարագ։ Ապա ժամը 11-ին, Ազգային Միութեան սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ Հասունքի Հանդիսութիւն։ Ներկայ պիտի գտնուին Հասունքի Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Վարչութեան անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Ներկայացուցիչները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Պատուոյ Անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Հիմնադիր Անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Ընդհանուր Անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Կանանց Բաժանմունքի Անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Երիտասարդական Բաժանմունքի Անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Մանկական Բաժանմունքի Անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Սկաուտական Բաժանմունքի Անդամները, Հասունքի Միութեան Պոսթընի Մասնաճիւղի Մարմնակրթ

նաեւ իրենց փոխանորդներուն յղել Գերմանիոյ ապագայ կազմակերպութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրները: Հաւանական է որ Մ. Նահանդները Մխացեալ Ազգերու քննութեան յանձնեն Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը որ նախկին ձախողեցաւ: Երէկ չորս նախարարները պիտի որոշէին յառաջիկայ խորհրդաժողովին վայրը եւ թուականը:

«Երաշխաւորել Թուրքիոյ սահմանները»

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ չատ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործեց 400 միլիոն տոլարի օբլիգացիոն քուէարկումը Մ. Նահանդներու ծերակոյտին կողմէ: Այժմ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ կ'ըսեն թէ «Մ. Նահանդներուն ուրիշ բան չի մնար եթէ ոչ երաշխաւորել Թուրքիոյ սահման – ներուն ապահովութիւնը, այսինքն անձեռնմխելի պահել զանոնք»: Ֆրանսական գործակալութեան տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ հանրային կարծիքը այնքան խրախուսուած է որ, կարգ մը թերթեր կը պահանջեն ամերիկեան կառավարու – թենէն աւելի վճռական դիրք մը բռնել, ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ:

Այս առթիւ իրազեկները դիտել կուտան թէ նախագահ Թրումընի քաղաքականութիւնը, որ պարզուեցաւ մարտ 12ի ճառով, զգալապէս թուլցած է, հակառակ ծերակոյտին քուէարկութեան: Նախագահը կը սպասէր որ երկու ժողովները իր ծրագիրը վաւերացնեն մարտ 31ին, եւ միաձայնութեամբ, մինչդեռ ծերակոյտը նոր վաւերացուց, մեծամասնութեամբ, իսկ երեսփ. ժողովը դեռ պիտի քննէ: Ուրեմն այնքան ալ անօգուտ չէ եղած նախագահին քաղաքականութեան դէմ բացուած պայքարը:

Ծունաստանի խորհրդարանին մէջ, վարչապետ Մաքսիմոս յայտարարեց թէ Ամերիկայի կողմէ տրամադրուած իւրաքանչիւր տոլար պիտի յատկացուի սահմանուած նպատակին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ ինք եւ սեղանակիցները թունաւորուած էին Տաքարի մէջ սարքուած ճաշասեղանին վրայ ուր վիթ(կաղէլ) հրամցուած էր:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ խորհրդակցութեան հրաւիրեց համաձայնավար, արմատական եւ ժողովրդական կուսակցութիւնները, «նկատի առնելով յետագիմական սպառնալիքները» վերսկսումը տնտեսական թէ քաղաքական դետնի վրայ»:

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ ՄԸ, Օր. Լիզ Մէրվիլ, մեծ նամարտի հրաւիրեց թատերական քրոնիկագիր մը, Ռոժէ Տորն, որ խստօրէն քննադատած եւ կմախքի նմանցուցած էր զայն: Առաջին անգամ է որ կին մը մենամարտ կ'առաջարկէ: Օր. Լիզ վարժ նշանառու մըն է: Քննադատը ընդունած է մարտակոչը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որոշեց 7 առ հարիւր ընդհ. դեղչ մը կատարել իւրաքանչիւր նախարարութեան մէջ, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ 21 տարեկան երիտասարդ մը որ 14 տարեկանին փորձած էր սպաննել հայրը, իսկ 17 տարեկանին կացինի 13 հարուածներով սպաննած մայրը:

ԱԹԷՆՔԻՆ կը հեռագրեն թէ 160 յոյն ապըստամբներ Պուլկարիա ապաստանած ըլլալով, արդելափակուած են պուլկարական կառավարութեան կողմէ: Պելոպոնէսի մէջ 300 ըմբոստներ յարձակեցան 90 ոստիկան զինուորներու վրայ, սպաննելով 70ը, կ'ըսէ հեռագիր մը:

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ կտոր կտոր ըլլալով, 7 հոգի ալ վիրաւորուեցան Սիւէնի դէմ վրայ: Վակոնին դուռը բաց թողլով նստեր էին կառախտմբին մէջ, երբ ճեպընթաց մը սուրալով քշեց տարաւ երեք անզգոյշ երիտասարդները, որոնք կտոր կտոր եղած էին:

ՄԱՑԻՍ 1ին բանուորները պիտի չաշխատին, բայց օրավարձք պիտի ստանան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան մատնաւոր ապարոգութիւն պիտի կատարուի երեքշաբթի առաւօտ, **29** ապրիլ, ժամը 10.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ Պ. Վահան Մեծատուրեան 500 ֆր. կը նուիրէ Հայ Արիներու Միութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Ս. Շամոնէն Սարգիս Քէչասեան կը փնտռէ եղբայրը եւ քոյրերը (քնիկ Թերմէջի) որ 1915—16ին Մալաթիոյ օրբանոցին հետ դէպի Խարբերդ փոխադրուելէ վերջ, նոյն օրբանոցին հետ միասին մեկնած են: Տեղեկութիւն տալուին մէկ տարեկան «Ցառաջ» նուէր: Կը խնդրուի արտատպմանի թերթերէն արտատպել

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՄԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 11/24ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՒԹԻՒ

ST. ANTOINEի մէջ՝ այս ուրբաթ: (Գիւլխանդանեան խումբ):

ST. ANNEի մէջ՝ այս շաբաթ (Քեազի խումբ):

St. Loupի «Սխամանթօ» խումբ այս երկուշաբթի:

Bd. Oddoի «Ծատխեան» խումբ այս երեքշաբթի:

Beaumontի «Քրիստափոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս:

Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս:

Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինգշաբթի 8 Մայիս: (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայտարարենք յառաջիկային): Սոյն դասախօսութիւններուն կը հրաւիրուին կապոյտ Խաչի տիկիններ, սանուհիները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պոմոնի (Մարսէյլ) Քրիստափոր խումբին Բ. տարեդարձը կը տօնուի այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Պոմոնի նոր չէնքին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հրաւէրները պէտք է ապահովել առաջուընէ խումբիս անդամներուն մօտ:

ՑԱՑՏԱԳԻՐ.— ժամը 8.30էն 12, խնջոյք ի պատիւ ծնողներուն, գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ քոյր խումբերու: Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Աճուրդ հկայ:

Ոսկի փարիկ-ատծաթ ջրիկ

Օփերէթ չորս արար

ՆԵՐԳԱՂԹ

երգախառն պատկեր, «ԼՈՑՍ» թատերախումբի կողմէ՝ գեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ռ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆի,

30 Ապրիլ, Salle Mazenod, Մարսէյլ:

5 Մայիս, Սինէմա Ֆլօրէալ, Պոմոն, երեկոյեան ժամը 8.30ին:

Կիչէներէն չատ սահմանափակ թուով տոմս կը տրուի: Ուստի այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՑՔԻ ՀԱՑՐԿԾ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պարահանդէսը

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervaisի մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ընտիր պիւֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագախումբ:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ՄԱՐՍԷՑԼ, 17 Ապրիլ.— Հարաւ. Ֆրանսայի Գաւառական Ժողովի ընտրողական կեդր. յանձնախումբը, առ ի գիտութիւն կը յայտարարէ յարգոյ հասարակութեան թէ, Գաւառական Ժողովի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 4 Մայիսի կիրակի օր, Փրատոյի եկեղեցիին մէջ, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուան ժամը 5, առանց կէս օրուան դադարի:

Արձանագրութիւնները պիտի չարունակուին 27 Ապրիլի կիրակի օր, մինչեւ իրիկուան ժամը 6: Նոյն օրը բացառաբար Առաջնորդարանը բաց պիտի ըլլայ առաւօտեան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 6:

Ուրեմն կոչ կ'ուղղենք անխտիր մեր բոլոր հայրենակիցներուն.— 1. որ փութան արձանագրուիլ Առաջնորդարան դիմելով, իրենց քուէներու իրաւունքէն չզրկուելու համար: եւ 2.— 4 Մայիսի կիրակի օր որչեալ ժամուն Փրատոյի Մայր եկեղեցին գալով անհատապէս քուէարկեն, ընտրելու համար իրենց ներկայացուցիչները:

ՄԱՆՕԹ. — Երեսփոխանական ընտրելիներու հանուն ցանկը կախուած է, Մայր եկեղեցին, Ազգ. Առաջնորդարանը, Հ. Ա. Ը. Միութեան գրասենեակը եւ Պ. Գ. Մերիկեանի խանութը:

(Դիւաւն)

Մելքոն Մելքոնեան, Լեւոն Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Քարաքուզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Քարաքուզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Դէօրգեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գալիկեան եւ զաւակները, իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները եւ յարգանքը յայտնեցին՝ ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի

Ծնեալ Քարաքուզեան (Պրուսա)

մահուան տխուր առթիւ:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail exécuté par des ouvriers syndiqués

ԲՈՒՇԱՏԻՏԵՐ

Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԼԻՆ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մուրատեան ակումբին մէջ:

Հ. Ց. Դ. ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, իր ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դասախօսութիւնը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8ին Bar Centralի մէջ, La Vilա: Կր խօսի ընկեր «X»: Կը հրաւիրուին համակիրներ եւ ընկերներ:

ՎԻԼԻՆ.— Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի մանաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Մուրատ Ակումբին մէջ (St. Martin):

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մանաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 14ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Պ. Վահան Փափազեան (Լիլա), Պ. Արմենակ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւազեան խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԳԱԼԵՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆի

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս շաբաթ առաւօտ, ժամը 9ին:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՊՈՄՈՆ ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի տարեւան առաջին դաշտադնացութիւնը այս հինգշաբթի, 1 Մայիս, դէպի «La Couronne»: Արձանագրուիլ առաջուընէ ընկեր Արամին մօտ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՑԱՍՏԱՆ»ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեդին 240 ֆրանք: Զեռքէ հատը 20 ֆրանք: Հասցէ.— Բալուեան դրատուն, 43 rue Richer, Paris:

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

LA CORNE D'OR

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի ԹԻՊԵՐԸ:

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐի ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՍՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանաւոր-քներու, հարսնիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

ԳՈՑ Է ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ:

Կ'ուզուի

ԿՈՒԶՈՒԻ չափի վրայ կտրող մը (coupeur sur mesure): Դիմել Manufacture de Vêtements, 11 rue Delorme MOULINS, (Allier), Tél. 2-12:

TAM-TAM

BAR RESTAURANT

(Տիօրէն Պ. ԿՐԻԿՈՒԱՌ)

28, rue St. Séverin, Paris (V)

Métro: St. Michel **Tél. Odé. 34-83**

Հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական ընտիր ճաշ: Աղանդերներու ճոխ զանազանութիւն: Արեւելեան առաջնակարգ նուագախումբ: Կ'երգէ փարիզի ծանօթ արուեստագիտուհի եւ երգչուհի **Mme. SONIA KARAKACHE**: Նախընտրելի է նախապէս գիրեալ սեղանը:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ **métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 26 AVRIL 1947 Շաբաթ 26 ԱՊՐԻԼ

Թ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5020–Նոր շրջան Թիւ 629 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԿՕՍՔԸ

ՓՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Օրը օրին արձանագրուած տեղեկութիւնները բաւական են, ապացուցանելու համար թէ իսկա – պէս լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ Ֆրանսան :

Ո՛րքան ծանրակշիռ հոդեր, մէկ օրէն միւսը : Արտաքին թէ ներքին ճակատի վրայ : Քաղաքա – կան, անտեսական թէ ընկերային:

Հացի խնդիրն անդամ հրատապ հանդամանք ստացած է : Մինչ մարդիկ անհամբեր կը սպասէին որ կարօնի դրութիւնը ընդլուի կամ բաժնեչափը աւելնայ, ահա 50 կրամ եւս պիտի զեղչուի, Մա – յիս 1էն սկսեալ : Եւ կառավարութիւնը ինքն է որ կը խոստովանի թէ տագնապը պիտի տեւէ դեռ մէկ տարի, նորմալ աւելի :

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ աչ թէ ձախ վարպետօրէն կը շահագործեն կա – ցութիւնը, խմաստութեան դոհարներ ցանելով:

Աչերուն համար, այս տագնապին եւ ուրիշ չարիքներու պատասխանատուները են այն ջոջ կուսակցութիւնները որ կը վարեն երկիրը, ազա – տագրութենէն, այլ մանաւանդ նոր Սահմանա – դրութեան հաստատումէն ի վեր :

Ձախերն ալ չատ մը դժուարութիւններ կը վերագրեն յետադիմական տարրերու կրաւորական դիմադրութեան կամ խափանարարձեռնարկներու :

Խնդիրը այն է որ, երկիրը ճշմարիտ անելի մը մատնուած է, ներքին թէ արտաքին պատճառնե – րով : Ճիշդ այն պահուն երբ զերագոյն ճիգ մը պիտի փորձէր, զարմանելու համար պատերազմին ահաւոր աւերները :

Ելմտացոյցին բացը գլխու պտոյտ կը պատ – ճառէ : Ապրուստի սղութիւնը փոխանակ թեթեւ – նալու, կը սպառնայ աճիլ : Տուրքերու ծանրու – թիւնը հասած է այնպիսի աստիճանի մը որ չատ մը առեւտրական ձեռնարկներ կը նախընտրեն հաշ – ուեյարդար կատարել կամ անկութիւն հաշուել:

Կառավարութիւնը քառամեայ ծրագիր մը պատրաստած է, երկրին վերաշինութեան եւ բա – րեկարգութեան համար : Բայց, առաջնի քայլերուն իսկ, անտանելի դժուարութիւններ կը ցցուին :

Նախ, տրամադրելի դոլարը երկար չի կրնար աւելլ: Ամերիկայի տրամադրած վարկերը մեծ մասով սպառած են: Արտածումներն ալ չեն աճիր այն համեմատութեամբ որ կարելի ըլլայ օտար դրամ ճարել :

Երկրորդ, բանուոր ձեռքեր կը պակսին: Կա – ռավարութիւնը պայմանագիր մը կնքեց Իտալիոյ հետ, 200.000 բանուորներ ճարելու համար : Միւս կողմէ կը ջանայ համոզել 5—600.000 վերման գե – րիները որ աշխատին իբրեւ աղատ բանուորներ : Ջիչերը տրամադիր կ'երեւան մնալու, ինչպէս կը դրեն տեղական թերթերը:

Հարիւր հազարաւոր ձեռքեր կը պակսին հա – ղորդութեան մէջ, հանքերու մէջ, վերաշինու – թեան համար : Լեհերը, երբեմն այնքան բաղմա – թիւ, հետզհետէ կը վերադառնան իրենց երկիրը , որ նոյնպէս կը տառապի բանուորի պակասէն :

Նոյն անորոշութիւնը եւ ժխդոյն հեռանկարը՝ արտաքին – քաղաքական ճակատին վրայ :

Ֆրանսա տակաւին կը սպասէ որ միւս երեք Մեծերը վերջնապէս ընդունին իր տեսակէտները, գերմանական հարցի մասին: Ածուխի յաւելման դոհացումն անդամ ժամանակի կը կարօտի :

Տագնապ, վերջապէս, դաղթային քաղաքակա – նութեան մէջ, որ ծանր փորձի մը ենթարկուած է այս միջոցին :

Պատահական դէպքեր չեն հնդկաչինի եւ Մա – տակասքարի ապստամբութիւնները, կամ Հիւս. Աֆրիկէի յարաճուն խլրտումները : Ամբողջ ժողո – վուրդներ ոտքի ելած են Եւրոպայի տիրապետու – թեան դէմ, ինքնորոշման իրաւունք պահանջելու համար : Եւ, ինչպէս Մեծն Բրիտանիան, Ֆրանսա եւս պատրաստ է դոհացում տալու, միեւնոյն ա – տեն ապահովելով իր «ներկայութիւնը» :

Այս բոլորէն վերջ, ահաւասիկ զօր. տր Կոլի ձեռնարկը, որ կը սպառնայ ստատկացնել ներքին պատահատումները :

Զօրավարին իւրաքանչիւր քայլը աւելի կ'ընդ – լայնէ անջրպետը : Մասնաւորապէս համայնավար կուսակցութիւնը արդէն իսկ ճակատ կը յարդարէ, յատուկ խումբեր — արձոյն պահակներ— կազ – մակերպելով : Ընկերվարականներն ալ նոյնքան մտահոդ են եւ աչքոյժ :

Ե՞լքը,— վստահինք Ֆրանսայի ժողովուրդին իմաստութեան:

Շ.

1915ի ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ

ՏՈՒԹ. Ն. ՏԱՂԱԽԱՐԵԱՆ

Բժիշկ եւ հեղինակ, սպանուած աքսորի ճամ – բաներուն վրայ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԴԱՐ ՎԱՍՏԱԿ

« Հայրենիք» օրը օրին տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այն հանգանակութեան մասին զոր բա – ցած է Հ. Ց. Դ. կեդր. կոմիտէն, հրատարակչա – կան հիմնադրամ մը կազմելու համար :

Ինչպէս Դաշնակցութեան բոլոր հանրօգուտ ձեռնարկները, այս ալ արդէն զուած է յաջողու – թեան ճամբան :

« Հայրենիք » օրաթերթի եւ ամսագրի խմբա – գիրը, ընկեր Ռ. Դարբինեան, այս միջոցին պտոյտ մը կը կատարէ Քալիֆորնիոյ մէջ, Համատեղի հետ, զարկ տալու համար հանգանակութեան :

Միայն Լոս Անճելէսի մէջ հաւաքուած է տասը հազար տոլար : (Նիւ Եորքի մէջ ալ նոյնքան) :

Ծրագիրը այնքան սրտի մօտ է որ, դոլար – ները կը հոսին ինքնաբերաբար,— 1500 տոլար , 1000, 500, 300 կամ 200ական եւայլն :

Ինչպէս Ամերիկան, ամերիկահայ դաղութն ալ դրամ չի խնայեր, երբ իրական գործ կը տեսնէ :

Ահա մէկը այդ դործերէն,— «Հայրենիք» ամ – սագիրը, իր բաղմակողմանի վաստակով : Անդաս – ան մը, ուր շրջականութիւն եւ պատմութիւն մշակուեցաւ 25 տարի անընդհատ : Առանց դաւա – նանքի խտրութեան : Եւ վճարովի : Ամերիկան միշտ կը վճարէ :

Այս առթիւ, ինչպէս անդամ մը եւս չյիշել սա կենսայորդ դաղութը, Սուրիա – Լիբանան, նոյնքան եւ աւելի արդար վաստակով :

Ահա քանի՛ տարի է որ կրակոտ եւ տագան – դաւոր երիտասարդներ դիր եւ դրականութիւն կը մշակեն այնտեղ, առանց դրամագլուխի : Պարզա – պէս քրտինք թափելով, արիւն քամելով ի փառս ազդին...

ՎԱՀԷ

Ներգաղթը Իրանէն

Թէհրանէն հասած լուրերու համաձայն, այս տարի Իրանէն Հայաստան պիտի փոխադրուին 35 հազար հոգի : Այս թիւին մէջ է Սպահանի նահան – գի Փերիա եւ Զարմահալ գաւառներու մնացորդ հայութիւնը ամբողջութեամբ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԻ – ՅԱՒ, առանց լուծելու Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ խնդիրները, որոնք նորէն փոխանորդներուն քըն – նութեան յանձնուեցան: Ցաջորդ ժողովը պիտի դումարուի Նոյեմբերին, Լոնտոնի մէջ: Վերջին օրը որոշուեցաւ կրճատել Գերմանիոյ գրաւման բանակը: Ժողովին փակումէն երկու ժամ վերջը, չորս նախարարները ճաչի հրաւիրուեցան սպարա – պետ Մթալինի կողմէ: Իւրաքանչիւրին կ'ընկերա – նային իրենց խորհրդականներէն մին հոդի:

ԻՏԱԼԻՈՑ Սահմանադիր ժողովը 191ի դէմ 194 ձայնով ընկաց 23րդ յօդուածը, որ անքակտելի կը նկատէ ամուսնութիւնը: Ուրեմն ամուսնալու – ծումները արտօնուած են :

ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ 250 ԿՐԱՄ ՄԱՑԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Տագնապը արկած պիտի տեւէ

Նախարարական խորհուրդը , որ բացառիկ նիստ դումարած էր առջի օր, հետեւեալ որոշում – ները տուաւ հացի տագնապին առթիւ.—

1.— Մայիս 1էն սկսեալ հացի բաժնեչափը 300 կրամէն իջեցնել 250ի, մանուկներուն բաժինէն (E.) զեղչել միայն 25 կրամ : 2.— Շաբաթը մէկ օր փակել փուռերը.— 3.— Արդիլել հացի ալիւրին գործածութիւնը խմորեղէններու համար (փաթի – սըրի) .— 4.— Ճաշարանատէրները պարտաւոր են արձանագրուիլ հացագործներու մօտ.— 5.— Ար – դիլել որեւէ ուտելիք որ հացով կը պատրաստուի (սանտուիչ եւն.) :

Այս առթիւ հոդագործական նախարարը յայ – տարարեց թէ պատճառ չկայ իրար անցնելու եւ հացագործներուն վրայ վազելու : Այդէն միջոց ձեռք առնուած է, կանոնաւորելու համար հացի բաշխումը : Եղրակացնելով, նախարարը խոստո – վանեցաւ թէ տագնապը պիտի տեւէ առ նուազն 15, առ առաւելն 27 ամիս, այսինքն բաժնեչափի դրութիւնը պիտի պահուի առ նուազն մինչեւ 1948 Օգոստոս : Մտանաւոր պատասխրակ մը Ամերիկա պիտի երթայ, փութացնելու համար արմտիքի փո – խադրութիւնը :

Վերջին պահուն Ուոշինկթընէն հասած հեռա – գիր մը կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը որո – շեց 35.000 թոն ալիւր յատկացնել Ֆրանսայի, իբ – րեւ բացառիկ օգնութիւնը: Այս ալիւրը պատ – րաստ է արդէն : Այս առթիւ Միացեալ Նա – հանգներու հոդագործական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ այս բացառիկ օգնութիւնը եւ իր – լանտայի յատկացուած բաժինը , 7000 թոն, վեր – ջին բացառիկ օգնութիւններն են, մինչեւ յառա – ջիկայ հունձքը :

Վարչապետը առջի օր ունկնդրութեան ընդու – նելով մամուլի ներկայացուցիչները, լուսաբանու – թիւններ հաղորդեց «ցորենի ողբերգութեան» մա – սին : Ըսաւ թէ կառավարութիւնը այս տագնապը նախատեսած էր անցեալ յունուարին եւ ամէն մի – ջոց ձեռք առած : Ապա հետեւեալ տեղեկութիւն – ները հաղորդեց. —

1946ի հունձքը կը հաշուէին 66 միլիոն կեն – դինար : Կառավարութիւնը 48 միլիոն հատաքեղով, կը յուսար պաշարը ապահովել թեթեւ բացով մը : Սակայն ցանուած տարածութիւնը մէկ միլիոն հեքթար պակաս ըլլալով, հունձքը նուազած էր մէկ հինգերորդ համեմատութեամբ : Այս ամրան սաստիկ երաշտները աղետալի հետեւանքներ ունե – ցան, ցանուած արտերուն կէսը փճացաւ : Կառա – վարութիւնը անմիջապէս ձեռնարկեց նոր ցանքեր կատարել տալու, 2500 ֆրանք պարգեւ սահմանե – լով նորէն ցանուած իւրաքանչիւր հեքթարի հա – մար : Հոդագործական նախարարը Ամերիկա գնաց, արմտիք ճարելու համար : Սակայն 1947ի առաջին վեցամսեակին համար պահանջուած ութ միլիոն կենդինարին տեղ, տրուեցաւ միայն 5.530.000 կեն – դինար : Ցետոյ ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնուե – ցան,— 10 առ հարիւր համեմատութեամբ երկրոր – դական արմտիքներ խառնել հացին, ճարտարա – գործական կարեւոր իրեղէններ (հիւսուածեղէն, մեքենայ եւն.) յատկացնել այն հոդագործներուն որ կը յանձնէին իրենց տրամադրելի ցորենը : Ջմ – րան ցուրտերէն վերջ, պէտք էր երեք միլիոն զեղ – չել նախատեսուած պաշարէն, որ ինքն էր 45 մի – լիոն կենդինար: Այժմ արդէն հատաքուած է 41 միլիոն կենդինար, կը յուսանք հերկու միլիոն եւս հատաքել : Բայց ներածումներն ալ խանդարեցին մեր հաշիւները : Ամերիկացիները մինչեւ հիմա մեզի յանձնած են 4.230.000 կենդինար, փոխան խոստացուած 5.530.000ի :

Եղրակացնելով , Պ. Ռամատիէ ըսաւ թէ Մա – յիսին կացութիւնը լարուած պիտի մնայ, իբրեւ հետեւանք բաշխումի եւ տեղաւորման դժուարու – թեանց, Յուլիսին պաշարը անբաւական պիտի դայ բաշխումին համար, եթէ Ամերիկայի ժամանումի – ները չաւելնան, Յուլիսին կացութիւնը կրնայ բարդքիլ երկրորդ եռամսեայի ամերիկեան ալիւ – րին ժամանումով : Կառավարութիւնը դիմած է նա – եւ Միացեալ Ազդերու պարենաւորման յանձնաժո – ղովին, որ պատասխանած է թէ առ առաւելն 12 միլիոն կենդինար կրնան տրամադրել : Նոր ցանքե – րուն չնորհիւ Ֆրանսայի հունձքը կը նախատեսուի 39 միլիոն կենդինար, որմէ զեղչելով սերմնացուն, կը մնայ 22 միլիոն, ընդհանուր պարենաւորման համար : Բացը պիտի ըլլայ տասը միլիոն : «Այս պայմաններուն մէջ, տակաւին լուրջ դժուարու – թիւններ պիտի կրենք մէկ տարի »

Տեղական թերթ մը, Ce Matin, այս մանրա – մասնութիւնները հրատարակելէ վերջ, դիտել կու – տայ թէ իրականին մէջ բացը պիտի ըլլայ 26 մի – լիոն կենդինար եթէ արտաահմանը օգնութեան չհասնի, իսկ եթէ օգնէ, պէտք է 375 միլիոն տո – լար ճարել :

(Աւելցուած շտապագիրներ կարդալ Դ. էջ)

50 ՀՕԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ Անգլիոյ ափերուն վրայ, երբ սարսափելի փոթորիկը խորտակեց քա – րիւղատար նաւ մը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐ

ԱՆՏՈՆԻՈ ՊԵՉՈՒՐԱ

— «Ա-ԼԵՓ» որ Ֆաշտիսիպամենտըն թեպուղ մի հայտարարելու համար 1500—2000 օրինակ է պետք։ «Վեպտուն» 300—400 օրինակ։ Ամեն մարդ ինչի՞ է պետք եւ ինչպէ՞ս պիտի ծախուի, հարցնելու տեղ չկայ։ Ու ես ալ ուզեցի տեսնել, թէ ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ։ Ֆաշտիսիպամենտը ինծի ըսաւ, որ ան ալ ինծի պէտք է ծանուցանէ, եթէ ես ալ ուզեմ հայտարարել «Ա-ԼԵՓ»-ի մասին։ Ես ալ ուզեցի, որ ան ալ ինծի ծանուցանէ, եթէ ինք ալ ուզէ

1915ի Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի մէկ միլիոն նահատակները եւ բոլոր այն յայտնի ու անյայտ Հայորդիները որոնք իրենց կեանքը զոհեցին Հայրենիքի ազատագրութեան համար:

Ցաւոյ թափօրը այցելեց ողբացեալ ընկ. Պօղոս Հիւսեանի զերեզմանը, ուր Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը անգամ մը եւս խօսելով յիշեց նաեւ Պալաքեան եպիսկոպոսի, Շահլամեանի, Աբգար Աղբումեանեանի, Մ. Չերազի եւ ուրիշ կարդ մը դէմքերու աղօտուտ գործերը: Կրօնական արարողութեամբ մաղթանքներ եղան նաեւ անոնց յիշատակին, ու ժողովուրդը ցրուեցաւ ուշ ատեն վերանորոգուած հայրենասիրական զգացումով:

Աստիկ Աշճեան

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ՆԻՍԻ ՄԼՔ

ՆԻՍ, 21 Ապրիլ.— Շաբաթ, 19 Ապրիլ, իրիկուան ժամը 9ին խումբ մը նախկին որբեր եւ բարեկամներ, օգտուելով Շ. Նարդունիի ներկայութենէն՝ կը հաւաքուին ընկ. Ա.ամ Պէրպէրեանի ճաշարանը — Rue Paganini — մտերմիկ զրոյց ունենալու համար զրաղէտին հետ:

Նարդունիին կ'ընկերանար նախկին հրապարակագիր Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան, «Յառաջ»ի տպարանատէրը: Ներկայ էին երկտասնեակ մը երիտասարդներ: Եղան երկու հարցումներ՝ ա) Իրմէ, իբր ամբողջական զրականութիւնը,— բ) Ներզաղթ: Նարդունի ամբողջ երկու ժամ բացատրեց ներզաղթի կարեւորութիւնը: Քննադատեց կատարուած սխալ աշխատանքները եւ ուելցուց,— Ներզաղթ զրամագլուխի, ներզաղթ մշակոյթի, ներզաղթ աշխատաւոր բազուկներու: Շատեր մտանիկի հարցումներով ուելի կ'ընդլայնէին նիւթը: Արտասահման մնացողները պէտք է ունենան ազգային եւ մշակութ. ուժեղ կազմակերպութիւն:

★ Շաբաթ կէսօրէ վերջ Նարդունի այցելեց նաեւ Քան, ուր տեսնուեցաւ իր «Զոմ»երուն եւ բարեկամներուն հետ:

★ Նիսի մէջ եւս Ց. Օշականի յօրելեանը տօնելու համար Նարդունիի եւ Տէր Յակոբեանի առաջարկը ընդունուեցաւ ուրախութեամբ:

Պ. Պ. Ա. Ամիրեանի եւ Ռ. Մամուլեանի մասին վերջերս զուլեստով կը խօսի La Liberté թերթը: Հաւաքուածութեան համար չորս չքնաղանիներ ստացած է Պ. Ամիրեան, հաւաքուածութեան միջոցին ցուցահանդէսին մէջ:

Շահան Սեւան

ԿԱՊՈՑ ՄԱՅԻ ԽՆԶՈՑԸ

ԼԻՈՆ, 21 Ապրիլ,— Ապրիլ 20ին տեղի ունեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը: Սրահը կը ցնծար քաջարերող հոծ բազմութեամբ: Խաչուհիներ ոչ մէկ ջանք չէին խնայած ներկաները զոհացնելու համար: Շատ մը դժուարահաճներ անգամ զոհ մնացին:

Ժամը 4.30ին ընկ. Թաթուլեան բացուած յայտարարեց խնջոյքը եւ քանի մը խօսքով թուեց Կապոյտ Խաչի ազգօտուտ գործունէութիւնը: «Մենք զերիներս հինգ երկար տարիներ տառապեցանք զերմանական փշաթելերու ետեւը, եւ ամէնէն յուսահատական պահերուն յանկարծ փրկարար ձայնը արձագանգ կը դտնէր մեր մէջ եւ կը կաղդուրէր մեզ: Ինչքա՛ն թանկագին էին այն ծրարները զոր կը ստանայինք, յանուն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի»:

Ապա սրահ հրաւիրուեցան Կապոյտ Խաչի սանուհիները որոնք իրենց ջինջ ձայնովերգեցին Ցառաջ Նահատակը որ ներկաներու կողմէ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Սեղանապետն էր Պ. Արիմեանը, որուն փութաքանչիւր հրաւէրին ներկաները սիրայօժար կը մասնակցէին դեղարուեստական բաժնին: Մասնաւոր գովեստի արժանի է Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի անդամ ընկեր Վարուժան Տոստողրուեանը, որ ջութակի վրայ նուագեց «Կիլիկիա»ն եւ «Քելէ-քելէ»ն, խլելով երկար ծափեր: Դժբախտաբար չատերուն անունները չդիտեմ. միայն յիշեմ փոքրիկ Ժոժօ Արիմեանը, որ չատ զգայուն երգեց «Կռունկ»ը, նաեւ քոյր եւ եղբայր մը (անունները չդիտեմ) որոնք երգեցին զեղեցիկ երգ մը: Կապոյտ Խաչին քաջալերական խօսքեր ըսին ընկեր Միսաք-Միրզէն եւ Պոլսէն եկած հայրենակից մը:

Ախոռ մը թերթանուշ եւ չիչ մը չամփանեայ ածուրդի դրուելով, կարճ ժամանակին զոյացաւ կոկիկ գումար մը. իրենց առատաձեռնութեամբ գովելի էին Պ. Պ. Ցակոբեան որ չահեցաւ ածուրդը եւ Ղամբարեան:

Ապրի՛ք, մեր աննման Խաչուհիներ:

★ Մայիս 17ին, շաբաթ դիշեր մինչեւ լոյս, Côte-d'Orի պարապարահին մէջ տեղի կ'ունենայ Կապոյտ Խաչի տարեկան մեծ պարահանդէսը: Կր յուսանք, թէ ինչպէս միշտ, այս անդամ ալ մեր հայրենակիցները պիտի դան քաջալերելու ձեռնարկը:

Արամ-Մկրտիչ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵՆՔ

ՎԻԷՆ, 21 Ապրիլ (Ցառաջ).— Փօն Թ'Էվէքի Ֆրանսական Ֆութպոլի խումբը կազմակերպած էր բաժակի մեծ մրցում Ապրիլ 20ին, հրաւիրելով զանազան խումբեր, ինչպէս եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. եւ պատանիներուն խումբերը: Կը մասնակցէին ութ խումբեր՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը, Պատանիներու խումբը, Հայ Մարզականը U.S.A., C. S. O. V., C. S. Pont d'Evêque, Սէն Ժանպուրնէի խումբը, C.S.Bouge եւ տեղւոյս կօչիկի գործարանի, Պ. Փելլէի խումբը: Բաժակի կազմակերպիչ խումբն ալ որոշած էր նոյն օրը տողանգ մը կատարել, ծաղկեպսակ մը տանելով Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ: Ժամը երկուքէն է. բոլոր մարզիկները կազմ ու պատրաստ, հադած Ֆութպոլի չապիկները, նուագդի առաջնորդութեամբ կը տանին ծաղկեպսակը եւ ապա նուագով կ'առաջնորդուին մարզադաշտ: Վիճակ ձգուելով, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբին կ'իյնայ խաղալ կազմակերպիչ խումբին դէմ: Հ.Մ.Ը.Մ.ը լաւ խաղարկութեամբ կը յաղթէ Pont Evêque խումբին 2—0ով: Երկրորդ անգամ ալ կր վիճակուի խաղալ C. S. O. V.ի դէմ, դարձեալ յաղթական 2-1-ով: Վերջապէս կը մնայ «Փինալիստ»: Ժամը 5.30 է. 2000է աւելի մարդասէրներ անհամբեր կը սպասէին փինալի մրցման արդիւնքին: Դատաւորի սուլիչին վրայ երկու խումբերը մուտք կը գործեն դաշտէն ներս, Հ.Մ.Ը.Մ.ի հակառակորդ խումբը է, Պ. Pelletի (կօշիկի գործարանի) խումբը: Խաղը կր սկսի մեր կայտառ տղոց յարձակողականով: Միչտ կը տիրապետեն դաշտին, բայց չեն կրնար նշանակէտ չահիլ, որովհետեւ հակառակորդ խումբին մէջ զրեթէ բոլորն ալ վերջապահի դերը կր կատարէին: Խաղը կը վերջանայ 0—0ով: Նկատի կ'առնուին fորնըրները՝ հակառակորդը 8, Հ.Մ.Ը.Մ.ը 0: Այսպէսով յաղթական կը հռչակուի մեր խումբը, չահելով արժէքաւոր բաժակ մը: Հայ հասարակութիւնը ուրախ էր: Ապրիք, տղաք, ձեր այս յաղթանակով բարձր պահեցիք ձեր անունը:

Գնահատելի էին նոյնպէս մեր պատանիները, որոնք պարտուեցան փինալիստ մնացող խումբէն 0—0ով «քորնըր»ի առաւելութեամբ: Այս առթիւ մեր պատանիներու բերդապահը, Սարգիսը, չատ վարպետ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ, ջնջեմ ծափերու մէջ: Ա. խումբի խաղացողներէն պատանի Արտաւազդը իր նուրբ խաղարկութեամբ փայլեցաւ դաշտին վրայ, հակառակ իր փոքր տարիքին (հազիւ 16 տարեկան): Մեր վաղուան յոյսերն են այս տղաքը:

Այսպէս բաժակ առած դաշտէն հեռացանք ուրախ զուարթ, թնդացնելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի քայլերը, «Ցառաջ Նահատակ» եւ ուրիշ ազգային երգեր:

Ց. Մաթոսեան

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱՑԻ ԹԵՄԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

ԿՈՉ ՀԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Ապրիլ.— Սիրելի հայրենակիցներ, չատ մօտ ժամանակէն տեղի պիտի ունենան Հարաւային Ֆրանսայի, որոնց կարգին Մարսէյլի եւ շրջաններու Գաւառ. Ժողովի երեսփոխանական ընտրութիւնները:

Այս ընտրութիւններու ելքէն կախում ունի, մեծ մասամբ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց թեմական կազմակերպութեան ընդլիրը, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի և շրջաններու ազգային կրթութեան, մշակութային, եկեղեցական եւ թաղական հաստատութիւններու գոյութիւնն ու ամենց բարւոք մատակարարութիւնը:

Այս ընտրութիւնները նոյնպէս իրենց ամբրագործումները պիտի ունենան մեր ազգայինկեանքի եւ հայ ժողովուրդի ապագայ կացութեան վրայ՝ յաչս Ֆրանսական հիւրընկալ ժողովուրդին եւ պաշտօնական հաստատութեանց:

Ուստի, նկատի ունենալով այս յոյժ կարեւոր պարագաները, կոչ կ'ընենք բոլոր անոնց, որոնք մինչեւ ցարդ չեն արձանագրուած, չատակենարձանագրուիլ՝ կատարելով իրենց ազգային տուրքի պարտականութիւնը:

Մեծամասնակ ջերմօրէն կը յանձնարարենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի, իբրեւ գիտակից եւ պարտաճանաչ ազգայիններ, քուէարկութեան օրը փութան, անձամբ ներկայանալ քուէատուփին առջեւ, կատարելու համար իրենց ազգային եւ քաղաքական այս նուիրական պարտականութիւնը:

Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷ

Ց. Գ. — Ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մայիս 4ին:

ԷՋԵՐ ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

Այսպիսի դէպքեր իրարու կը յաջորդէին, բայց ընդհանուր ընդվզում մը կարելի չէր, ինչպէս ըսի: Գիւղին բողոքական համայնքին քարոզիչը կր յաջողի իր չուրջը համախմբել խումբ մը երիտասարդներ եւ կը յորդորէ զինքերը չյանձնել, նկատի ունենալով Թուրքերու դիւային նպատակները: «Մենք կրնանք մեր ունեցած զինքերով փոքրիկ ըմբոստութիւն մր յառաջ բերել այս գիւղին մէջ, որուն օրինակին կրնան հետեւիլ նաեւ ուրիշներ: կը բաւէ որ կայծ մը արձակուի, ես վստահ եմ, չատեր պիտի հետեւին մեր օրինակին, հակառակ պարագային Տէրսիմը չատ հեռու չէ, կրնանք կըռուելով անցնիլ, իսկ եթէ մեր օրինակը վարակիչ դառնայ եւ բոլոր հայ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ըմբոստութիւններ տեղի ունենան, այն ժամանակ բոլորովին տարբերկ'ըլլայ մերճակատագիրը:

Այս խօսքերն ալ զաղտնի չէին մնացած: Քանի մը օր վերջ գիւղին ջոջերը իրենց զոլ կր կանչեն «խոովարար» քարոզիչը եւ խստիւ կր յանդիմանեն զինքը դանազան սպառնալիքներով.

— Պէտք է չափաւորէք ձեր քայլերը, դուք Աստուծոյ եւ Քրիստոսի ծառայելու կոչուած էք այս գիւղին մէջ, տ'է թէ մեր երիտասարդութիւնը գլխէ հանելու, ի՞նչ կ'ըլլայ մեր ժողովուրդին վիճակը եթէ զէնք մր պայթի ոտիկանի մը վրայ: Կառավարութեան լուր կուտանք եթէ անգամ մըն ալ իմանանք այսպիսի բաներ:

Նեղճ քարոզիչը տարիներ վերջն անգամ սարսուռով կը պատմէր խաւարամիտներու այս մեծամտութիւնը: Ու այսպէս ըմբոստութեան բոլոր դաղափարները անմիջապէս կը խեղդուէին:

Մինչ այս մինչ այն սկսած էին դանդուածային ջարդերը: Առաջին առթիւ Կարնոյ Հայերը կ'են — թարկուէին տեղահանութեան եւ ջարդի: Մայիսին այդ դժբախտներու վերջին մնացորդները կր հասնէին Խարբերդ, անօթի եւ ուժասպառ: Անոնք սարսափելի բաներ կը պատմէին իրենց տեսած — ներու մասին: Երկար ճամբորդութեան ընթացքին ենթարկուած էին աննկարագրելի չարչարանքներու: Իրենց արիւններով էին ներկուած բոլոր ճամբաներն ու գետերը: Փառք կուտային որ Խարբերդի Հայութիւնը կը մնայ իր տեղը: Այս լուրերն անդամ զանազան մեկնութիւններու տեղի կուտային քաղաքին մէջ: Ոմանք չավազանցուած կը նկատէին այդ պատմութիւնները, ուրիշներ կը կարծէին թէ պատերազմի գօտիին մէջ ըլլալուն համար է որ տեղահան ըրած են Կարնոյ Հայութիւնը, եւայլն:

Այդ օրերուն յաճախ կը խօսուէր նաեւ խաղաղութեան մասին: Բայց եւ այնպէս անվերջ էին Թուրք զինուորներու եւ ոստիկաններու աւարառութիւնները եւ չարչարանքները Հայ ժողովուրդին դլխուն: Քանի մը ամսուան մէջ քամեցին ամբողջ նահանգին աւելի քան 160 հազարնոց Հայ բնակչութիւնը: Հաւաքեցին նաեւ ոչ զինուորական տարիք ունեցող երիտասարդները. նախապէս բանտ, յետոյ խումբ խումբ չղթայուած քշեցին դէպի սպանդանոց:

Այդ ընդհանուր արհաւիրքի օրերուն բոլոր Հայ գիւղերէն եւ քաղաքներէն ու նաեւ արեան ճապաղիքներէն ճողապտած բազմաթիւ Հայեր ըմբոստացան Թուրք դահիճներու դաղանային ոճիրներէն, եւ անհաւատալի հերոսութիւններ դործեցին, ապաստանելով իրենց Հայրենի լեռներու ձորերը: Դժբախտաբար ոչ մէկը միւսէն լուր ունէր: Ամէն մէկ փոքր խմբակ կամ անհատ չէր կրնար իր պահուած վայրէն հեռանալ: Եթէ տարաճանակ մը պայթէր տեղ մը, հարիւրներով զինուոր կը դրկէր Թուրք կառավարութիւնը: Խմբակներ կային որ նոյնիսկ լուր չունէին իրենց դիւղերու տեղահանութեան մասին: Անոնք նախապէս որոշ պաչար մթերելով երկար ամիսներ մնացեր էին այս կամ այն լերան մէջ:

Մումբ մը երիտասարդներ դիշեր մը դիւղը պաչարած պահուն կը ճեղքեն ոստիկանութեան շղթան, կը հաւաքուին իրենց ծանօթ վայր մը — Ընկերներ, կ'ըսէ Յակոբը որ զինուորական պատուանշաններ էր առած Պալքանեան պատերազմին, այլեւս կասկած չկայ թէ մեր դարաւոր թշնամին որոշած է բնաջնջել ամբողջ Հայութիւնը: Զինուոր տարին, զէնք չտուին մեր ձեռքը, այլ զանազան պատրուակներով ոչնչացուցին մեր զինուորները: Հաւաքեցին մեր զէնքերը, հաւաքեցին երիտասարդութիւնը, սպանեցին այս կամ այն վայրին մէջ. կողոպտեցին ամբողջ Հայութիւնը: Այս բոլորը պարզ եւ յստակ են բոլորիս համար, փոխանակ ոչխարի պէս մեռնելու տղամարդու պէս մեռնինք: Մենք կրնանք ապրիլ այս լեռներուն մէջ առանց այլեւս տուն վերադառնալու, մինչեւ տեսնենք թէ ինչ կ'ըլլայ մնացած Հայերու վիճակը. հակառակ պարագային կրնանք անցնիլ Տէրսիմ, ինչպէս կ'ըսէր մեր քարոզիչը որ չենք գիտեր թէ ինչ եղաւ:

— Ուրիշ ճար չկայ, կը կրկնէ երկրորդ մը, միակ միջոցը Յակոբին ըսածն է, կտրուած ենք աչխարհէն, նոյնիսկ լուր չունինք մեր ամէնէն մօտիկ հայ գիւղերէն: Այսուհետեւ դուցէ մեր տուներէն անդամ լուր չունենանք: Փակուած են ճամբաները, բոլոր ճամբաներու վրայ կ'երթեւեկեն միայն զինուորները եւ ոստիկանները: Մեզի կր մնայ չափազանց ղգոյշ ըլլալ, ի հարկին սուղ ծախել մեր կեանքը:

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Զօր. տր Կոլի տեսակէտները

Զօր. տը Կոլ առջի օր պարզեց իր նոր կազմակերպութեան առաջադրութիւնները, 5—600 ֆրանսացի եւ օտար լրագրողներու առջեւ: Թերթերը չայն մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս զեկուցումին առթիւ, ուր բազմաթիւ նեղացուցիչ հարցումներ ուղղուեցան: Համայնավար լրագրողները անուղղակի ամբաստանեցին զօրավարը թէ դիկտատուրա եւ անձնական իշխանութիւն հաստատել կ'ուզէ, Ֆրանսայի մէկ մասը միւսին դէմ հանելով եւ թէ իր ձեռնարկը պիտի առաջնորդէ «մէկ համատիրական կուսակցութեան»: Զօրավարը բացագանչեց.

— Կը հարցնեմ ձեզի. ես որեւէ տեղ փորձա՞ծ եմ խեղդել հանրապետութիւնը: Պէտք էվերջ տալ քաղաքական խօսքերու եւ բառերու չարաշահութեան »:

Մինչ զօր. տը Կոլ կը խօսէր, համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն ալ, որ ուշադրութեամբ կը հետեւի այս չարժումին, կը ծանուցանէր թէ Մորիս Թորէզ ճառ մը պիտի խօսի Մայիս մէկի օրը, Քոնքորտի հրապարակին վրայ: Համայնավարները վճռած են խափանել նոր կազմակերպութեան գործունէութիւնը, «արթնութեան խումբեր» կազմելով ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Ահաւասիկ զօր. տը Կոլի յայտարարութեանց ղլխաւոր կէտերը.—

« Ծիծաղելի է այն վերագրումը թէ ես կ'ուզեմ համատիրական (թոթալիթէր) միակ կուսակցութիւն մը հաստատել: Մենք ղէպի ղիկտատուրա չենք երթար, այլ ղէպի ժողովրդավարութիւն, ազատ եւ ընդհանուր քուէարկութեամբ: Գալով պատերազմի վախերուն, անհրաժեշտ է տեւական աշխատանք, խաղաղութիւնը փրկելու համար: Ատեն մը ես կը կարծէի թէ սերտ զինակցութիւն մը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ լաւագոյն միջոցն է ուրիշ պատերազմէ մը խուսափելու: Այդ կրնար եւրոպան միացնել իրրեւ թումբ մը Ռուսիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, բայց այժմ թերեւս գործնական չէ այս գաղափարը: Ես ալ համամիտ եմ նախագահ Թրումընի գաղափարներուն, մարդկային ապահովութեանց պաշտպանութեան մասին: Մեր կազմակերպութիւնը այժմ քանի մը հարիւր հազար անդամներ ունի, եւ դեռ 90 նահանգներէն միայն 40ին մէջ մասնաճիւղեր հաստատած ենք: Մեր Համախմբումը վեր է բոլոր կուսակցութիւններէն: Երբ անդամները աւելնան, խումբեր պիտի կազմուին եւ ազգային խորհուրդ մը պիտի ստեղծուի: Մենք ժողովներ եւ համագումարներ պիտի ունենանք, պիտի մասնակցինք յառաջիկայ ընտրութեանց: Բայց երբեմն լաւ է պահել կարդ մը գաղտնիքներ: Մեր կարծիքով, կուսակցութիւնները, որոնք ազգիւրն են պառակտումներու, չեն կրնար որոշ քաղաքականութեան մը վերածել հասարակ ժողովուրդին կամքը: Օրինակ, երբ տագնապ մը ծագի պատերազմի առեն, անհրաժեշտ է միասնական գործունէութիւն: Մեր կազմակերպութիւնը ստեղծուած է այդ միասնական գործունէութիւնը ապահովելու համար»:

Մէկ սերունդ պէտք է անցնի, վերահաստատելու համար Ֆրանսայի տնտեսական կացութիւնը: Ամէնէն առաջ պէտք է աշխատանքի մղել ժողովուրդը: Պէտք է նպաստաւոր մթնոլորտ ստեղծել: Ներկայ կառավարութիւնը չի կրնար ընել այդ բանը, որովհետեւ իր քաղաքականութիւնը հիմնուած է կուսակցութեանց պառակտումներուն եւ ոչ թէ հաւաքական ճիգին վրայ » :

Զօրավարը անորոշ ձեւերով կարդ մը հարցեր, կրկնեց թէ իր կազմակերպութեան դերը պիտի ըլլայ հանրային ճնշում բանեցնելերեսփոխաններուն վրայ, որպէսզի վերաքննեն Սահմանադրութիւնը, աւելի զօրացնելով գործադիր իշխանութիւնը: Այս առաջադրութեամբ ճառեր պիտի խօսի Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ :

Ուղղահ ազդարարութիւնը

Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխնախագահը, Եչ. օր ճառ մը խօսեցաւ Սորպոնի ամփիթեատրոնին մէջ, ուր խռնուած էին 3000 ունկնդիրներ: Այս առթիւ մանաւանդ չէ՞ւեց թէ Ֆրանսան պէտք է մնայ «ժողովրդավար հանրապետութիւն մը, ազատ՝ դիկտատորական տեսրապետութիւն մը, ազատ՝ դիկտատորական տեսչերէ»: (Բանդէտներ կ'ըսեն թէ ակնարկը ուղղուած էր զօր. տը Կոլի դէմ): Այս տեսակ հանդ

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 27 AVRIL 1947 կիրակի 27 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5021-Նոր շրջան Թիւ 630 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՒԹՈՎ

Աւելորդ են բոլոր ոդքերն ու ճարտասանական մարդանքները, Ապրիլ 11/24ի տարեդարձին առթիւ, եթէ պիտի չարունակենք անտեսել հիմնական պահանջ մը,— փրկել տարապիր բազմութեանց մշակոյթը:

Ուրիշ խօսքով, թոյլ չտալ որ արհամարհուի, տրորուի, հետզհետէ ծիւրի պոյսկն եւ արեւմտեան Հայաստանէն Արտասահման փոխադրուած մտաւոր, դրական եւ գեղարուեստական վաստակը:

Կը կարծենք թէ բարեմիտներ ծուռ չեն մեկնիր մեր մտքը, խորութիւն մը վնասելով հայ բնիկի եւ արտասահմանի մշակոյթներուն միջեւ:

Վաստակը մէկ է, անունն ալ մէկ,— Հայկական Մշակոյթ:

Սահմանէն անդին թէ ասդին, մարդիկ դարեր-րով քրտինք թափած, իրենց երակները քամած են, սերունդ սերունդ փոխանցելով ստեղծագործութեան կրակը: Եւ ձգած են պատկառելի դանձ մը, որով պիտի կրնայինք պարծիլ որեւէ միջազգային տեսանի առջեւ:

Ո՞ր մեծամիտ ժողովուրդը պիտի կրնար աւելին ցուցնել, այն պայմաններուն մէջ ուր տքնեցան ու արտադրեցին մեր մտքի մշակները, զարերու ընթացքին: Դարեր արիւնազանդ: Մէկը միւսէն դերազանց՝ բռնութեան, բարբարոսութեան, ահռելարատի պատմութիւններով:

Եւ ո՞ւր, այս երկունքը,— խաւարակուռ Ասիոյ խորերը, հայրենի կամ օտար ափերու վրայ: Ցեղով բաղդատաբար տանելի ոստաններու մէջ,— Պոլիս, Իզմիր, Թիֆլիս, Վենետիկ, Վիեննա: Ասպա նորէն տրորուելու կամ տեղափոխուելու համար: Միշտ երերուն:

Ամփոփումնք,— Հայկական մշակոյթին կով-կասեան թեւը գտած է իր մայրենի բոյնը,— Հայաստան: Միւսը — այն որ արեւմտահայ կը կոչուի — ահա 25 տարիէ ի վեր կը սաւառնի ցամաքէ ցամաք: Տարագիր՝ ինչպէս ժողովուրդը:

Առաջինը, հնթակայ խստագիծ, խստակրօն կարգուսարքի մը, կը վայելէ պետական պաշտպանութիւն: Գրադէտ, արուեստագէտ եւ մնացեալը ամէն բանէ առաջ թուականներ են:

Երկրո՞ղը,— բայց ո՞վ չի գիտեր թէ ի՛նչպէս «կը բանին» անոնք, համազգային պանդխտութեան առաջին տարիներէն մինչեւ այսօր:

Հաստափոր վէպի մը նիւթ կրնար կազմել մասնաւորապէս երիտասարդ նուիրեալներուն կեանքը: Երկունք եւ վաստակ՝ հակառակ անլուր տառապանքներու: Ստեղծագործութիւն՝ Ֆրանսայէն Սուրիա - Լիբանան եւ Եգիպտոս: Պալքաններէն, Յունիականի ափերէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները:

Եւ ահա 25 տարի վերջը վարուցան մը որուն հասընտիր մասերը միայն եթէ հասաքէին, վրա-տահ ենք որ ամէնէն առաջ երեւանցիները պիտի խոնարհէին: Մէկ ալ անոնք որ վարակուած են «լորճնաչուրճն փառասիրութեամբ»:

Մեր ըսելիքը ուրիշ բան էր:

Երբ Խ. Հայաստանը կը չարունակէ ինքն իր ճամբով երթալ,

Երբ մտաւորական — դրական ճակատին վրայ իսկ ամէն բանէ առաջ հաւաստարիմներ եւ չար-մարողներ կը փնտռէ,

Երբ չի բարեհաճիր մէկ բառ իսկ սորվիլ այն հարազատ եւ անսպառ գանձարանէն որ դիզուած է իր սահմաններէն դուրս,

Երբ, միւս կողմէ, Արտասահմանի մէջ կը գտնուին տգէտ եւ բախտախնդիր «ուսումնական-ներ» որոնք հայրենասիրութիւն կը սեպեն թերթեր ու գիրքեր հրատարակել երեւանեան ուղղագրութեամբ եւ անոր լեզուական բարբարոսութեամբ,

Երբ այնքան թոյլ են կապերը գաղութի գաղութ, մասնաւորապէս դրական գետնի վրայ, եւ մէկը հարիւր կը հետաքրքրուի միւսին ստեղծագործական ճիգով,

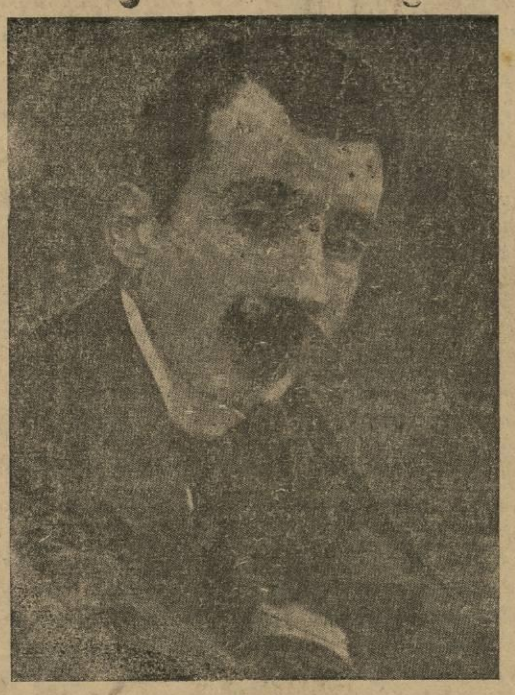
Ի՞նչպէս կը յուսանք վառ պահել մեր մշակոյթը: Մինչեւ անդամ անվթար պահել, եթէ ոչ աւելի զարգացնել այն լեզուն որով կը գրենք այսօր:

Կ'ուզենք լսել բոլոր ձայները:

Առաջին անդամ չէ որ կ'արծարծենք այս հիմնական հարցը: Եւ վստահ ենք թէ ուրիշներ այ նոյնքան կը տառապին, այս համատարած անորոշութեան առջեւ:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք իրաւունք ունի ուսերը թօթուելու: Պէտք է գտնել պարտականութեան ճամբան:

Շ.

ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Ձերբակալուած 1915 Ապրիլ 11/24ին եւ սպան-նուած աքսորի ճամբուն վրայ)

ՕՐ ԸՕՐԻՆ

ԻՆՉ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

«Ցասկ»ի Վենետիկի «Հայաստան»ի մէջ, «Ապրիլեան Սերունդէն» քանի՛ քանիները զրի առին այն-քան սրտակեղեք պատմութիւններ, Ապրիլ 11/24ի առթիւ:

Փոքր մանուկներ էին անոնք, այն սեւ օրե-րուն, երբ Եփրատը կուլ տուաւ իրենց մայրերն ու քոյրերը, երբ ձորեր ու խորխորատներ հարթ հաւասար եղան դաշտերուն, իրենց հօր եւ եղբօր ցիրուցան ոսկորներուն կոյտերով:

Ի՛նչ թարմ են այդ զարհուրանքի պատկերները ամէն մէկուն չարչրկուած ուղեղին մէջ, այսօր ալ, 32 տարի վերջ:

Պոլսոյ որբանոցներուն պատերը արձագանգ կուտային երբ դէս պատանի, իրենց դիշերները կը լուսցնէին ամէնէն սարսափելիմզաւանջներով:

Ո՞ր ցեղը պիտի պահէր իր մարքին հաւասարակշռութիւնը եւ ստեղծագործելու ընդունակութիւնը: Ո՞ր ժողովուրդը պիտի ունենար ապրելու կամք եւ եղերական ժպիտ սա օտարին համար որ նոյնիսկ 1915 Ապրիլ 11-24ին անխռով քնացաւ իր փետրաբարձին վրայ:

Անոնք, այդ ապրիլեան սաները մանուկ էին եւ արիւն ծծեցին կաթի տեղ: Պատանի էին եւ ոսկոր հաւաքեցին անապատներէն: Երիտասարդ տա-րիքով, խոցուած սրտով, բայց կարծրացած ձեռքերով չինեցին իրենց ճակատագիրը:

Ու այժմ, հասուն տատապանքով, լեզին քա-մած արդէն Հայուն ճակատագրին, ի՛նչ յիշատակներ ունին ամէն մէկը, Հայազինջ Սարսափներու յուշադիրքին էջերը ճոխացնելու համար...

ՍՕՍԻ

Տովհաւար Հայեր Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշի Առաջն. փոխանորդ Վ. Պզդէն վրդ., ընկերակցութեամբ թեմ. խորհուրդի անդամ Գ. Բարսեղեանի՝ վերջերս մեկնած էր Գոթոշան: Այս առթիւ համայնքի տոհմահար չուրջ 20 ընտանիքներուն բաշխած է 40 միլիոն լէյ, զումար մը որ դոյացած է Գոթոշանի եկեղեցիին երկու դորգերու վաճառումէն: Առաջն. փոխանորդը պատուիրա-կութեամբ մը ներկայանալով Գոթոշանի պետ. բարեսպասակ կազմակերպութեան, խնդրած է անկէ՝ չարունակել իր օգնութիւնը հայ 57 տովհաւներու, տալով անոնց օրը մէկ անդամ հաց եւ ճաշ: (Հայաստանեայց Ձայնատ, 20 Ապրիլ):

ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՈՒՏԵԼՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ...

Ինչպէս կ'երեւայ, Թուրքերը հետզհետէ պահանջկոտ կը դառնան: Ամերիկեան վարկերը ապահովելէ վերջ, ամենք անհամբեր կը սպասեն որ Մ. Նահանգները երաշխաւորեն իրենց սահմաններուն ապահովութիւնը:

Այս ոչինչ: Անոնք ուրիշ տեսչեր ալ ունին, եւ կարօտով կը փնտռեն իրենց կորսնցուցած զաղթավայրերը:

Այսպէս, Երուսաղէմէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ճէմիլ Մէրտամ պէյ, Սուրիոյ վարչապետը, ճառ մը խօսելով Դամասկոսի մէջ, յայտնապէս հրաւիրուած ունկնդիրներու առջեւ, յայտարարած է թէ Թուրքիա Լիբիոյ խնամակալութիւնը պիտի պահանջէ ազակցութեամբ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, երբ Միացեալ Ազգերը քննեն Ափրիկէի իտալական նախկին գաղթավայրերու խընդիրը: Ճառը խօսած է խումբ մը քաղաքական դէմքերու առջեւ որոնք հաւաքուած էին նոր կուսակցութիւն մը կազմելու համար: Ճէմիլ Մէրտամ պէյ բացատրած է թէ լուրջ դժուարութիւններ ծագած են արաբական եւ արեւմտեան պետութիւններ միջեւ, երբ կը վիճէին թէ ինչպէս պիտի իսահանեն Խ. Միութեան պահանջը՝ ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութեան մասին: Արաբական պետութիւնները կ'ուզեն որ Լիբիան անկախ հռչակուի, այսպէս զօրացնելով արաբական ճակատը, իսկ Անգլիան ուժ կուտայ Թուրքիոյ, պատճառաբանելով թէ ան այդ երկրին վրայ կ'իշխէր 1912ին: Վարչապետը յայտարարեց թէ Անգլիա կ'ընդդիմանայ արաբական ազդեցութեան զօրացման, իսկ Ֆրանսան ցանկալի կը դտնէ Թուրքիոյ խնամակալութիւնը, իբրեւ պատասխան մը Արաբական Դաշնակցութեան եւ Հիւս. Ափրիկէի իր ստացուածքներուն մէջեւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ճէմիլ Մէրտամ պէյ ըսած է նաեւ հետեւեալը.— Եթէ արաբական պետութիւնները յաջողին ստանալ Պաղեստինի անկախութիւնը Միացեալ Ազգերուն առջեւ, այն ատեն պիտի պահանջեն նաեւ Մարոքի, Ալժերիոյ եւ Թունուզի անկախութիւնը:

Զախողեցաւ, բայց դեռ կը յուսայ

Մոսկուայի խորհրդաժողովին վակումէն անմիջապէս վերջը, երեք Մեծերը մեկնեցան իրենց բազմանդամ պատուիրակութիւններով: Այս առթիւ երեքն ալ պարտ սեպեցին յայտնել իրենց տպաւորութիւնները: Երեքն ալ յուսախաբ եղած են պատասխանատուներով, սակայն ճախողած չեն նկատեր խորհրդաժողովը: Ջօր. Մարշըլ ըսաւ թէ մեծ յոյս ունէր որ համաձայնութիւն պիտի գոյանայ Աւստրիոյ դաշնադրի մասին: «Կարելի չէր որ դերմանական դաշնադիրը կնքուէր Մոսկուայի մէջ. բայց ես կը յուսայի թէ պիտի համաձայնինք հիմնական կէտերու մասին, ինչ որ պիտի դիւրացնէր մեր աշխատանքը միւնչեւ յաջորդ խորհրդաժողովը: Ամէն պարագայի մէջ, լուսարանութեան չատ մը խնդիրներ Գերմանիոյ մասին: Չեմ կարծեր թէ Խ. Միութեան եւ արեւմտեան պետութեանց տարակարծութիւնները աւելցան Մոսկուայի մէջ: Մենք բացորոշապէս հասկցանք թէ ինչ են անհամաձայնութիւնները»:

Պ. Պեվին յայտարարեց թէ հակառակ զանազան վէճերու, ինք այն համոզումն ունի թէ Զորս Մեծ պետութեանց միութիւնը աւելի զօրաւոր է այժմ քան առաջ, չնորհիւ չորս նախարարներուն ցոյց տուած անկեղծութեան: Իր յուսացածէն աւելի յառաջդիմութիւն կատարուեցաւ Մոսկուայի մէջ: «Խորհրդաժողովը մեծապէս նպաստեց խաղաղութիւնը հաստատելու առողջ հիմերու վրայ: Ես չեմ կարծեր թէ չատ հեռացանք իրարմէ, դերմանական հարցին մէջ»

Պ. Պիտօ ըսաւ թէ իրենց կրցածն ըրին համաձայնութեան մը յանգելու համար Եւրոպայի խաղաղութեան էական խնդիրներու մասին, որպէսզի կարենան երկար տաեւնի մը համար ապահովել, մայրերու հանգիստը: «Մինչեւ հիմա մեր ջանքերը ելքի մը չյանգեցան, բայց վերջին խօսքը յոյսին կը մնայ»:

Պ. Մոլոթով Մ. Նահանգներուն վրայ ձգեց Աւստրիոյ դաշնադրին ճախողման պատասխանատուութիւնը: «Խորհրդային պատուիրակութիւնը ամէն բան փորձեց համաձայնութեան մը յանգելու համար, բայց չէինք կրնար տեղի տալ Աւստրիոյ դերման ստացուածքներու հարցին մէջ: Փոցտամի մէջ տրուած որոշումով, արեւելեան Աւստրիոյ դերման ստացուածքները պիտի յանձնուէին Խ. Միութեան, Աւստրիոյ միացեալ մասերուն դերմանական ստացուածքներն ալ Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշ դաշնակից պետութեանց»:

Ինչպէս կ'երեւայ, երեք արեւմտեան նախարարներուն յայտարարութիւնները պարզապէս դիւանագիտական լեզու մը կր մատնեն: Իրականութիւնը այն է որ խորհրդաժողովը ճախողած է, ինչպէս կր բացատրեն բոլոր իրազեկ թղթակիցները:

(Տե՛ս էջ 4)

ՓԱԹԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Մեր նահատակները չունեցան իրենց յուշար – ձանները: Եւ ի՞նչպէս ունենային, երբ կորսնցու – ցինք թրքահայաստանը ու հոն բնակող մեր ժո – ղովուրդը, իսկ վերապրողները ցան ու ցրիւ օտա – րութեան մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Վշտասիի կոնդակով՝ ապրիլ 11/24ը ազգային ու եկեղեցա – կան սգաւոն նշանակուեցաւ: Սփիւռքի հայ եկե – ղեցիները, դպրոցները, ազգ· կազմակերպութիւն – ները, մամուլը սուգի այդ թուականին կ'անդրա – դառնան ամէն տարի: Զենք դիտեր թէ Ի· Հայաս – տանի մէջ ատոր կ'անդրադառնա՞ն եւ ի՞նչ ձեւով:

Մեր նահատակներու յիշատակը յաւերժա – ցնող հատորներ լոյս ընծայուեցան մասնաւորա – պէս Սփիւռքի մէջ, այդ գործերը հանդիսացան յուշարձանի մը չափ նուիրական ու աւելի խոր – հրդանշական:

Մեր աւերակ քաղաքներէն չատեր ունեցան իւ – րենց պատմութիւնը, թէեւ ոչ ամբողջական: Որո, վայրեր ունեցան իրենց հին պատմութիւնը ամէ – նայն մանրամասնութեամբ, ուրիշներ իրենց տա – րագրութեան կամ հերոսական դիմադրութեան նկարագրութիւնը: Իսկ կան քաղաքներ որոնց մա – սին ոչինչ դրուած է:

Նոր ժամանակներու ընթացքին դիւտութիւնը տրամադրած է նոր միջոցներ: Ոչ միայն դիրքե – րով, նոյնիսկ չարժանկարով, սկաւառակներով կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ դէպքերու կեն – դանի պատկերը, մարդոց ձայնը: Մինչդեռ մենք չենք օգտուիր դրնէ տպագրական թուղթէն: Մեր նախնիքները ինչ տառապանքներու, նեղութիւննե – րու դնով ձեռագիր հատորներ կը պատրաստէին:

Մեր Հայրենակցական Միութիւնները շատ մը գործերով զբաղեցան՝ քաղաքականութեամբ, նոր աւանները շինութեան ծրագիրներով: Բայց մոռ – ցան անյետաձգելին որ միայն իրենց կրնային տալ ու անոնցմէ միայն էր անոր անտեսումը:

Կեսարիոյ եւ Վասպուրականի Հայրենակցա – կանները տուին իրենց չրջանի՝ կարելի է ըսել ըն – դարձակ պատմութիւնը: Ուրիշ վայրերու մասին տրուեցաւ զուտ պատմական ուսումնասիրութիւն – ներ կամ հերոսամարտի, տարագրութեան նկարա – գրութիւններ:

Անհրաժեշտ է որոշ ծրագրով մը ներկայա – ցնել հետեւեալ չրջանին ամբողջական պատմու – թիւնը, տեղագրութիւնը, մարզահամարը, բար – բառը մշակութային կեանքը եւն.:

Նախ յիշենք քանի մը նմանօրինակ գործեր.— Բարձր Հայք, Կարին եւ գիւղերը Հ· Քօսեան, Հայք ի Զմիւռնիա Հ· Քօսեան. Բալու, իր տովո – րոյթները, Կրթ· խմացական վիճակը, բարբառը Ց· Ֆինյ· Սարգիսեան, Հայ կեսարիա Ա· Ալպո – յաճեան, Վանի, Բիթլիսի եւ Էրզրումի նահանգնե – րը Ա· Դօ, Վասպուրականի մասին Հ· Երամեանի, Հ· Աճէմեանի, Օ· Մխիթարեանի եւ Հայր· Միու – թեան գործերը,

Հայերը Նիկոմիդիոյ մէջ Ֆարհատ (Մինաս Վերածին), Պատմութիւն Հալէպի Հայոց Արտ· Արք· Սիւրմէեան, Շուվէ կեօլճիւէ Կ· Մրայեան, Տարօնի մասին առատ նիւթ կայ Ռ·ի «Ցեղափոխա – կանի մը յուշեր»ուն մէջ:

Այս եւ այլ հատորներէ քիչեր տուած են տուեալ չրջանի հին ու նոր պատկերը ամբողջու – թեամբ:

Նախքան եւրոպական պատերազմը, Ս· Զա – տարեան Կ– Պոլսոյ մէջ լոյս ընծայեց «Ուսումնա – սիրութեան պէտքը ու միջոցները» անունով ուշե – ցոյց գրքոյկ մը: Բայց ան նկատի ունէր հայկա – կան չրջաններու գլխաւորապէս տնտեսական, երկ – րագործական կեանքը: Պատերազմը վրայ հասաւ ու ամէն բան մոռցուեցաւ:

Այժմ սպասուածը աւելի լիակատար պէտք է ըլլայ, առանց աւելորդաբանութիւններու: Պէտք է գիտնալ կենսականը երկրորդականէն զատել:

Մենք պիտի յանձնարարէինք մեր բոլոր հայ – բենակցական միութիւններուն մէկ հատորի մէջ հաւաքել հետեւեալ նիւթերը.—

Ա.— Քաղաքին ու իր չրջանին պատմական անցեալը (համառօտ):

Բ.— Տեղագրութիւն:

Գ.— Պատմական վայրեր, վանքեր, աւերակ – ներ, տապանաքարերու արձանագրութիւններ:

Դ.— Վիճակագրական տուեալներ:

Ե.— Մեր ժողովուրդի կենցաղը, բարքեր, ա – ւանդութիւններ:

Զ.— Տնտեսական վիճակը, երկրագործու – թիւն, արհեստներ, վաճառականութիւն:

Է.— Եկեղեցի, դպրոց, հանրային չէնքեր: Ազգ· Թեմական կազմակերպութիւն: Մշակութա – յին, բարեսիրական եւայլ միութիւններ, յեղափ· կուսակցութիւններ:

Ը.— Բարբառը:

Թ.— Հայ եւ Թուրք (նաեւ այլ ազգերու հետ) յարաբերութիւններ:

Ժ.— Ցեղափոխական չարժումներ: Տարա – գրութիւն:

ԺԱ.— Լուսանկարներ հայրենի տեսարանն – րու, չէնքերու, տարազներու, խմբանկարներ եւն:

ԺԲ.—Վերապրողներ, անոնց թիւը, գտնուած վայրերը, տնտեսական ու ազգային վիճակը:

Այս դէպքերը, փաստական տուեալներով, սեղմ տողերով, առանց երկրորդական մանրա – մասնութիւններու, կարելի է ամփոփել չորս հա – րիւր էջնոց հատորի մը մէջ:

Հայրենակցական Միութիւն մը նախ կազմե – լու է յանձնախումբ մը, հաւաքելու համար նիւ – թերը: Դիմելու է ամէնէն առաջ հայրենակիցնե – րու, անոնց յիչեցնելու եւ հետապնդելու գործը: Շատեր իրենց սնտուկներուն մէջ ունին պահուած լուսանկարներ, դրութիւններ, նամակներ, բայց կը ծուլանան զանոնք քրքրել: Վերապրողներէն ա – մէն մէկը վերեւ յիշուած գլուխներուն համար նիւթ մը ունի տրամադրելիք:

Կազմուած յանձնախումբին մէջ նախաձեռնու – թեան ոգի ունեցող մէկ հոգի տարուան մը ընթաց – քին կրնայ հաւաքել այդ նիւթերը: Պէտք է քաղել, արտագրել նաեւ օրաթերթերու, պարբերականնե – րու մէջ ցրուած տեղեկութիւններ, յօդուածներ, թղթակցութիւններ:

Հատորի խմբագրութիւնը յանձնել յանձնա – ռանձին մասնագէտի մը, որուն անհրաժեշտ չէ այդ վայրին մէջ ապրած ըլլալը: Ան, օգտուե – լով տրամադրուած նիւթերէն, կրնայ պատրաստել պահանջուած գործը: Հայրենակցականի մը հա – մար դժուար չէ համեստ վճարում մը ընել խմբ – բագրողին եւ հոգալ հատորին տպագրութեան ծախքը ու կորուստէն փրկել իր հայրենիքին ու ժողովուրդին պատմութիւնը:

Տաճկահայաստանի, Կիլիկիոյ, Պոնտոսի, Ա – նատոլուի եւ Թրակիոյ չատ մը հայաչատ վայրերը ու հոն հաղարաւոր տարիներ ապրած մեր ժողո – վուրդը չունի իր պատմութիւնը: Մեր նախնիքնե – րը աւելի բախտաւոր եղած են Լենկթիմուրներու, Ճէնկիզ խաներու արչաւանքներու առեն: Զեռա – դիրներ կը պահուէին վանքերու մէջ, լեռ կը բար – ձրանար մեր ժողովուրդը եւ բարբարոսներու մեկ – նումէն եռք վեպագրողներ դարձեալ կը գտնային իրենց օճախները չէնցնելու:

Դեռ չենք ըմբռներ Թալէաթներու մեղի տը – ուած հարուածին ահաւորութիւնը, այնքան չըշ – ման ու ընկճուած ենք աղէտէն:

Թրքահայաստանի մէջ մինչեւ 18 տարեկը կեանք անցուցած երիտասարդ մը որ Ապրիլեան ա – ղէտէն ազատեցաւ ու կրնայ յիշել իր հարազատ – ներու կեանքը լրիւ, այսօր 50 տարեկան է: Իսկ ա – ւելի չափահասները այսօր 60—70 տարեկան ծե – րունիներ են: Տաս տարի եւս ու մենք չենք ունե – նար պայծառ յիշողութեան տէր հայրենակիցներ, որոնք կարողանային որեւէ նոր բան պատմել կամ գրել իրենց հարազատներու կեանքէն:

Այս տարուան Ապրիլեան Սգատօնը թող ամէն վերապրող Հայու համար վերջին ազդարարութիւն մը ըլլայ իր նահատակներուն կողմէ, լրացնելու համար իր չրջանի պատմութիւնը:

Այդ հատորները պիտի ըլլան իրական յուշար – ձաններ, որոնցմէ պիտի ներչնչուին զալիք սե – րունդները, պիտի ամրապնդուին իրենց ցեղային հաւատքին մէջ՝ չարունակելու դարաւոր պայքարը, առանց ընկրկումի:

Դիւանագիտական աշխարհը այնքան պոռնկա – ցած է, որ քննութեան առարկայ իսկ չուզեր դար – ձնել չրջաններ, որոնք դարերէ ի վեր հայկական եղած են:

Գոնէ մեր գաւակները մոռնալու չեն ճչմարտու – թիւնը իր դեղեցկութեամբ եւ դառնութիւններով, ամուր կառչելու համար այն իրաւունքներուն, զոր մենք ունինք մեր նուիրական հայրենի հողե – րուն վրայ:

Գ· ԼԱԶԵԱՆ

Ա. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերադարձի երգերից

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Ծիծեռնակն է գարնան լեզուն քնքչախօս,
Հովի՛կ, նրա թեւերի տակ չընկչընկայ,
Հայրենիքում նրա, առուա՛կ մեղմահոս,
Դու զայլայլիր գիչերները լուսընկայ,
Ծիծեռնակն է գարնան լեզուն քնքչախօս:
Կապոյտ կոցին կանաչ մի չիւղ՝ հիւր եկաւ,
Բոյնը հիւսեց իմ մանկութ տան օճորքին,
Այս գարնանն էլ նա ինձ տանը չդտաւ,
Թէեւ փնտռեց նա ինձ երդով սրտագին,
Երբ նա կոցին կանաչ մի չիւղ՝ հիւր եկաւ,
Հեռու էի իմ հայրենի վայրերից ,
Մոխիրների՝ մարած մարտի մոլեդին,
Բայց կարօտիս բա՛րձր, բա՛րձր ժայռերից,
Ես լսեցի, ծիծա՛ռ, կանչդ կաթոդին,
Թէեւ հեռու էի սիրած վայրերից:
Երդիր, ծիծա՛ռ, իմ օրօրոց տան վերեւ,
Երկրին, երկնին երդ ընծայի՛ր սրտամօտ,
Իմ հոգուց էլ տուր աւետիս ու արեւ,
Քո ճամբդ-ջով ես էլ կը գամ նրանց մօտ,
Երդիր, ծիծա՛ռ, իմ օրօրոց տան վերեւ:

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ

Սասունցի Դաւիթի կուիւը

ԽՄԲ.— Մեր պատմական դիւցազնավէպը կը ճոխանայ նոր հատորով մը: Այս անգամ ընկեր Կ· Սասունին է որ կը ներկայացնէ «Սասունցի Դաւի – թ»ին շարահիւսուած եւ ամբողջացած բնագիրը, չորս նիւղերով: Ձաշակ մը, գրախօսականէն ա – ռաջ.—

Գնաց հասաւ Մըսրայ Մելիքին· ըսաւ·
— Մըսրա՛յ Մելիք, առաջ ինձ խաբեցիր,
Հիմա ալ ի՛նչ պիտի ընես:
Մըսրայ Մելիք ահէն դողաց, ըսաւ·
— Դա՛ւիթ, արի՛, նստէ:
Ըսաւ·— Ես չե՛մ նստիր, կռի՛ւ ընենք:
Մսրայ Մելիքն ըսաւ·
— Կռիւ զօրո՞վ, թէ՝ հերթով է:
Դաւիթն ըսաւ·— Հերթով է:
Մելիք դարձաւ հարցուց·
— Որ հերթով է· հերթն որո՞ւն է,
Մեծ ազգերն ե՞ս եմ, թէ դուն:
Դաւիթն ըսաւ·— Հերթը քուկդ է:

Դաւիթ գնաց· կանգնեցաւ մէջ դաշտին,
Մելիքն ելաւ,իր ձին հեծաւ,գնաց մինչեւ Ճարղին·
Ձէնց եկաւ, մէկ գուրզ զարկաւ Դաւիթին :
Դաւիթ վրայ բռնեց փոչին,
Արեգական երես ծածկեց:
Օր ու գիչեր այդ փոչին չիջաւ գետին:
Մելիքն ըսաւ·— Դաւիթն հող էր, հող զարձաւ:
Դաւիթն ըսաւ·— Մըսրայ Մելիք ,
Դեռ ես ա՛յստեղն եմ:
Մելիքն ըսաւ·— Իմ ճամբան մօտ էր,
Թափ չմնաց մէջն իմ գուրզին,
Որ զարկէի, սպանէի Դաւիթին:
Ըսաւ, զարձաւ մէկ ալ քչեց գնաց:
Գնաց, հասաւ Դիարբէքիր,
Այնտեղէն քչեց, եկաւ Դաւիթ վրայ :
Եկաւ, իր գուրզը թափեց Դաւիթին,
Ինչպէս առիւծ ոռնայ, ճեղքեց գետին,
Երկու օր ու գիչեր փոչին կանգնեց Դաւիթ վրայ:
Մելիքն ըսաւ·— Դաւի՛թ, դեռ կենդանի՞ ես·
Հող էիր, քեղ հող զարձուցի:
Դաւիթն ըսաւ·— Ահա, այստեղն եմ:
Մելիքն ըսաւ·— Իմ ձիու ասպարէզ կարճ էր,
Թափ չմնաց մէջն իմ գուրզին:
Նորէն զարձաւ, քչեց, գնաց·

Այդ մէկ զարկն էլ ինձ բաւէ՛ք :
Դաւիթ իր Թուրն էջեցուց, տարաւ ուսին,
Բարձրացուց, Թուրն համբուրեց,
Դրաւ իր ճակտին, ըսաւ.
— Այս մէկ զարկն ալ քու խաթեր :

Մնաց մէկ զարկ, մէկ Աստուած, ու ես :
Դաւիթն ըսաւ.— Մարէ՛, Ինծի մնաց մէկ զարկ,
Կամ կը սպանեմ, կամ կը Թողում :
Ըսաւ, գնաց, ելաւ դաշտի դլուխ.
Բէշեց, նկաւ Մելիքի վրայ :
Իմիլ Խաթուն կինէրուն, աղջիկներուն ըսաւ.
— Շուտ փող փչեցէք,
— Շուտ թմբուկ զարկէք,
— Շուտ չաւար քաշէք,
— Շուտ ձեր Թաչկինակներ ձեր ձեռք բռնեցէք,
Խաղցէք, խորոտ խաղցէք,
Որ Դաւիթ գայ, աղաչ աղայ է,
Կը նայէ ձեղ, զարկը Թոյլ կը զարկէ,
Դաւիթի զարկը Մելիքին չղկնայ :
Աղջիկներն ելան, զարկին ու խաղցան :
Ասպա, Դաւիթ դիտէ որ իր համար կ'ընեն,
— Կ'ուզեմ ինձ չմոռնացնել.— ըսաւ, կանչեց,
— Եա՛ Մարութայ Բարձրիկ Աստուածածին,
Եա՛ Խաչ պատերազմին, որ կայ իմ աչ Թեւին,
Եկաւ, զարկաւ Թուր կեծակին :
Որ զարկաւ զարկէն բոց ելաւ,
Կտրեց քառասուն դմփու կաչին,
Կտրեց քառասուն Ջաղացի քար,
Կտրեց Մելիքին, ըրաւ երկու կէս,
Աջցաւ մարմնէն, դպաւ գետին,
Գետին կտրեց,— չէ՞, Թուրն էր կեծակին,—
Մտաւ գետին, գնաց հասաւ Սեւ Ջուր :
Թէ հրեշտակն իր Թեւ չտար աղջեւ,
Սեւ Ջուր տ'ելնէր աշխարհը բռնէր :
Մըսրայ Մելիք կանչեց, ըսաւ.
— Դաւիթ, ես այստեղ եմ, մէկ ալ զարկ :
Դաւիթն ըսաւ.—Մըսրայ Մելիք, քեզ Թա՛փ տուր :
Երբ Մըսրայ Մելիք զինք Թափ Թուաւ,
Մէկ կտոր ընկաւ այստեղ, մէկ՝ այնտեղ,
Մըսրայ Մելիք հատա՛ւ, սատկեցաւ...

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Թնչո՞ւ կը տուվի

Պատահական հիւր եմ հայ տան մը : Անակնկալօրէն չատ մը պզտիկներ՝ կարծես ժամադրութիւն ունին հոս : Ոչ մէկը չեմ ճանչնար, ոչ ալ իրոնց ծնողքը :

Ուր որ քանի մը Հայեր հաւաքուին անոնց խօսակցութիւնը սովորաբար մեծ Անյայտին չուրջ կը դառնայ : Վաղուան հացի մտահոգութենէն աւելի՝ Ազգի ապագան միշտ դրօշ կը պարզէ մերթ տարաւամ, մերթ սպառնադին : Բայց ինծի համար այդ Գալիքը չօչափելի իրականութիւն մըն է, կանգ – նած մեր չրջապատը եւ մեղմէ անքաժանելի : Նոր Սերունդն է այդ սպասուածը : Աւոր համար ալ չատ կը հետաքրքրուիմ առհասարակ փոքրիկնե – րով· ու հիմա ուշադրութեամբ կը հետեւիմ այս Թռչնիկներու ճռուողումներուն ուշարժումներուն, մտահոգի բան մը, իմաստ մը կորզելու համար :

Անոնցմէ Յակոբիկը՝ քոյս, իրմէ մեծ աթոռի մը մէջ կորսուած, քիթը մխրճեր է նկարներով, քարտէսներով լեցուն ամսաթերթի մը մէջ, ինչ – պէս մեղուն ծաղիկներու բաժակին անքաժան :

Սովորական ձեւով մը կ'ուզեմ ծանօթանալ փոքրիկին հետ : Իր յօնքերուն մէջտեղ կազմուած վաղաժամ կնճիռին վրայ՝ իր ծոցուր ճակատին մտահոգութեան նշոյլ մը կը մաղուի :

— Լաւ կ'աշխատի՞ս դպրոցի դասերուդ մէջ , կը հարցնեմ :

— Այո, կ'ըսէ, զարմանալով Թերեւս Թէ ես ինչո՞ւ կը հետաքրքրուիմ իր դասերով : Բայց ան, դեռ իր խելացի ճակտին վրայ իր չուարումը չսքօղած՝

— Ո՞ր դասն է որ ամէնէն չատ կը սիրես :

— Աշխարհագրութիւնը, կը պատասխանէ անմիջապէս, միշտ սահուն հայերէնով :

Քիչ մը հեռուն նստող հայրը, Ապրիլեան սերունդ, հպարտ ուրախութեամբ կը հետեւի մեր խօսակցութեան : Զարմանալու կարիք իմս էր հիմա, ու նոր հարցում մը ընելէ առաջ, կը սկսիմ մտածել.— Աշխարհագրութի՛ւն : Ամէնէն անպէտ, անկայուն, դիւրափոփոխ, տքնութեան անարժան այդ ուսումը ինչո՞վ դրաւած է այս տղուն միտքը :

Մանկութեան առեն անդիտակցաբար, չատ կ'առէի այդ դասը, ու հիմա ալ արդահատանքով կը նայիմ ոեւէ քարտէսի վրայ : Որեւէ աշխարհագրական դիտելիք դիս չի հետաքրքրեր : Աշխարհագրութիւն Թող սորվին այն բախտաւոր տղաքը որոնց պետութիւնները ընդարձակ երկիրներ ու – նին, գրաւելու, կառավարելու : Ինծի ի՞նչ օգուտ դիտնալ Թէ՝ ուր կր գտնուի Աննամը կամ Սայկօն, Թէեւ Հայու արիւն ալ կը հոսի հոն : Կամ Թէ Քաթարոնիան Սպանիոյ մէ՞ջ կը գտնուի Թէ Փորթուկալի, Թէեւ հոն ալ Հայեր գիտուեցան ի հին-

ՊՈՒՏՄ ...

Վասն նահատակաց

Երեսուն երկու տարի : Կէս դարի մօտ ժամանակաշրջան մը : Կը սպատրաստենք մեր անթաղ եւ անչիրիմ նահատակները : Անոնք հայ եկեղեցւոյ օրացոյցին մէջ, հոգեհանգիստի օր մըն ալ ունին :

Չեմ գիտեր հանդիսացո՞ն անոնց հոդիները : Ողջ տեղ մը յատկացուեցա՞ւ եղեմի մէջ, այդ սըրբազնագոյն մարտիրոսներուն : Այդ կէտը անորոշ է մեզի երկրաբանականներուս համար :

Հոս, վարը, մենք անոնց կտակակատարները, ամէն տարի սգատօն մը կը սարքենք՝ իրրեւ պարտականութիւն :

Մեր բողոքը եւ զայրոյթը, վրէժն ու դառնութիւնը կը պոռթկանք մանաւորապէս Թուրքին եւ ընդհանրապէս աշխարհի քաղաքակիրթ ազգերուն երեսին՝ Հայոց բարբարոս :

Եւ կ'երթանք մեր տուները, պարտականութիւնը կատարած մարդու դոհունակութիւնով՝ մեր ապուրը խմելու :

Հայ մամուլը, օրերով հաչուեցոյցը կը տպէ այդ սգահանդիսութեանց, որոնց մէջ, նահատակներու յիչատակը մէկ կողմ քաշած, ճամբայ կու տայ պատուոյ նախագահներու, բանախօսներու, երդիչներու, արտասանողներու անուններուն եւ հանդէսի նկարագրութիւնները՝ մեր մեռելներուն բերնին չուրերը վազցնելու աստիճան : Մեռելնե – րէն աւելի ողջերը կր փառաբանուին :

Կար առեն մը : Այս սգատօնը իրենց ուսին վրայ առած էին հայ «չավիճիստ» կազմակերպու – թիւնները, վիրաւորելով մեր դրացի Թուրքին զգացումները :

Այսօր, «հառաջդիմական»ները խլած են այդ դերը՝ երեսուն տարի եռքը, սթափելով Թմրու – թենէ՝ ծանօթանալով միեւնոյն առեն, որ եաթաղանի տակ ինկած այդ միլիոն մը զոհերը, բոլորն ալ հայ ժողովուրդին կը պատկանէին՝ առանց յարանուանական եւ կուսակցական խտրութեան :

Այս առթիւ, կան երանելիներ, որ Թուրքին ճակտին մուրը, մաս մը Թեթեւցնելու ճիգեր կը Թափեն՝ յանուն հայ պատասխանատուներ փնտռելու իշխուզարութեան, իւղ լեցնելով Տաճկին լապտերին մէջ...

Բայց ես, բոլորովին տարբեր մտահոգութիւ – նով Թուղթ դրի դրչիս տակ :

Փարիզ տպագրուած օրացոյցին մէջ, կարդինալ – Լորդող յաւելուած էջերուն վրայ, ի չարս մեծա – փառ բարերարներու, Ապրիլ 20ի համար, սանկ պզտիկ մը նչանակուած է՝ «Յիշատակ Ընդհ. Նահատակաց՝ 1914? — 1918»:

Այսչափը միայն : Ոչ աւելի, ոչ պակաս: Ինչ համեստ ազդ ենք :

Անդին, բանակ մը սուրբերու տոներ ունինք՝ ասիական եւ Ափրիկէի բոլոր ազգերէն, «սրբոցն Իդիպտոս ճգնաւորին եւ ընկերացն նորա Գեներիոս, Դամիանոսի, եւ Աղոկտոսի : Կամ սրբոց վկայիցն Ծամիդոսի, Տուքիէոսի եւ Ռատիկոսի... », որոնց չատերուն արժանիքը եղած է, խաղաղ ճըղնարաններու մէջ, երկնքի Թուչունները համբելով ժամանակ անցընելը եւ որոնց համար, Հայ եկե – ղեցին, մասնաւոր զեղահիւս չարականներ յօրի – նած եւ տօներ նչանակած է :

Ջնջե՞նք այդ տօները եւ իրենց չատուկ չարականները : Ոչ երբեք : Թող հրամմեն նստին անոնք մեր տօնացոյցներուն մէջ, եւ սակայն չմոռնանք մերիններն ալ : Մինչեւ այսօր, ոչ ոք խելք ըրած է մեր մէկ միլիոն զոհերուն եւ մարտիրոսներուն համար մատուռ քնարերգութիւններկամդիւցազներգութիւն յօրինել, Թէեւ ընթերցողէն չատ դրոդ կամ քերթողներ ունինք : Պատարագի եղանակները յօրինողներն ալ պոչ կը բռնեն այսօր մեր մէջ : Մեր Ազգային Սգահանդէսն իսկ, սիրային կամ տար – բեր ժողովրդական երգերով եւ ծափերով կը պանծացնենք՝ օրուան հետ կապ չունեցող :

Հապա մեր Ջարդի ցնցիչ եւ ցհաւոր պատմութի՞ւնը : Բոլորն ալ հայ լեզուով գրած : Միմիայն մեզի համար : Կը նմանինք, ինքնիրեն խօսող մարդու մը :

Դժբախտաբար, ոճիրին հեղինակ Թուրք ժողովուրդը եւ անոր խնամիները ոչ հայերէն գիտեն եւ ոչ ալ հայերէն Թերթ կարդալու սովորութիւն ունին :

— Այն առե՞ն : Կ'ուզես որ օտա՞ր լեզուով պոռանք մեր ցաւերը :

— Եթէ կը հաճիք եւ եթէ ձեր համեստութիւնը չի վիրաւորուիր : Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչներուն տիկիններուն, բոլորին իրենց լեզուով, կրնանք հրամցնել, կարճ ու կարուկ մէկ մէկ տարրեր դրուագ մեր մարտիրոսագրութենէն՝ Թուրքին «քաղաքակրթական» նմոյշէն...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Եղեռնի յուշեր

Գարո՞ւն է եկեր... Բայց ի՞նչ չուտ անցեր... Ան ալ չատ տեսեր ու կարծես ղէնացած եւ, եա՛ է դարձեր.....:

Ինչպէս մեր կեանքի անհուն յաճախ կանգ կ'առնէ յանկարծ ու յաւուղ երթալու տեղ, եա՛, եա՛ կը դառնայ...

Ցուրտ հով մը դուրսը սուտ խենդ ձեւացած կը սուլէ, կը մռնչէ աղ, ձախ չնայած եւ կ'աւլէ, կը սրբէ հողն ու փոշին դետնին, մինչեւ մեր բուխերիկին ծուխն ալ խաղցնելով իր հետ միասին : Ձոյ է նորէն, ամէն մարդ պառկած : Դուռս կը դոցեմ ամուր մը, այնպէս որ ոչ ոք չմտնէ : Նորէն պիչեր է, հակումի պիչեր...

Ապրիլի մէ՞ջն ենք եւ վաղը Տառնեւմէկ — քսանչո՞րս...

Մահազդի մը պէս մռայլ ու դաժան, դէմս է ան հիմակ այդ մեծ թուականը...

Քունը փախաւ ալ, աչքերէս քնաւ...

Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ես այդ օրն մոռցած ըլլամ այս անդամ... Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ չյիչեմ ու անցնիմ...

Թող թո՛ւքն ու մո՛ւրն ըլլայ բաժին. իմ եւ անոնց որ չեն դար ծուռը դնել միայն պահ մը, մեր նահատակաց յիչատակին...

Ու խունկի տեղ կամ աղօթքի կարդան անէ՛ծք, անէ՛ծք ու նզովքներ, չա՛նթ ու կրա՛կ տեղացնելով թշնամւոյն եւ բոլոր գլխին անոնց, որ Թոյլ տուին այդ ոճրին ու դիտեցին, դիտեցին ու ներեցին...:

Այն տարի երբ Ապրիլն սկսի, մեր սրտերէն ալ բան մը կը մեռնի, ու կուրծքերէն կարծես բան մը կը Թռի, կ'երթայ, ան հեւք մըն է ալ ու խոր հառաչ, որ կ'իջնէ, կ'ելնէ մեր զայրոյթին հետ համընթաց, կարծես միայն այդ օրին պահուած մինչդեռ տարուան ամէն մէկ օր չեզեր միտքէն այդ զուլումի, ցաւի սեւ օր...

Բայց լռութեամբ կ'անցնինք կ'երթանք ու կուլ կուտանք ու մենք մեզի կը փսփսանք ...

Քառորդ դարէն աւելի է ըրինք ինչ որ պէտք էր աղաղակեցինք, դոռներ զարկինք ամուր, ա – մուր , դռներն պղինձէ, կրանիթէ, ըլլայ բարին Աստծու կամ մարդոց անդամ...

Բայց ձայն տուող չեղաւ...

Մենք մնացինք մենք մեզի... Արցունք չուալինք ալ մեր աչքերուն, բայց կը մնանք հաստատ, ազատ ապրելու տենչովը մեր սեւ հողերուն վրայ, մեր պայծառ երկնքի ու աքեւի տակ որ ժառանգն է մեր նահատակաց ևարիւնով սկրտուած... Մէն-Սէ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, չարահիւսեց՝ Կ. Սասունի : Համանուն դիւցազնավէպին չորս ճիւղերը՝ նոր մշակումով : 400 մեծադիր էջ ընտիր տպագրութեամբ: Պէյրութ, 1947: Գին մէկ անգլ. ոսկի: Հասցէ.— G. Sassouni, 119 rue Salim Bostany 119, Beyrouth (Liban):

Ամերիկա եւ Մօտաւոր Արեւելք

Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխ նախագահը, փարիզէն մեկնելէ առաջ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ «Ֆիկարօ»ի Թղթակիցին.

— « Անհրաժեշտ է որ Մ. Նահանգները իրենց ազդեցութիւնն ի գործ դնեն Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, ապահովութիւն ներշնչելու համար Ռուսիոյ եւ ոչ թէ սպառնալու անոր: Թող բարձրացնեն այդ ժողովուրդներուն կենցաղի մակարդակը, փոխանակ վախ պատճառելու անոնց: Ես չեմ առաջարկեր որ Մ. Նահանգները քաշուին այդ հողերէն, այլ ընդհակառակն կ'ուզեմ ո րանոնց նպատակները անտեսական ըլլան եւ ոչ թէ զինուորական: Օրինակ, ես կ'ուզեմ որ քարիւղի հարստութիւնները զարգանան մեր մասնագէտներուն միջոցաւ, բայց աշխարհի ազգերուն տրամադրութեան տակ դրուին հաւասար սակարնով, առանց խըտրութեան »:

Նախկին նախարարը յետոյ կրկնեց իր միւս տեսակէտները, աշխարհի խաղաղութեան մասին եւ ըսաւ թէ այսուհետեւ պայքարը պիտի չարուի նակէտ իր երկրին մէջ:

Կարմիր ծրագիր մը ազգ. պաշտպանութեան վասին

Պ. Ֆրանսուա Պիյու, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, առջի օր ճառ մը խօսեցաւ Իսթ Լէյ Մուվինոյի մէջ, նախկին արձակագէտներու (F. T. P. F.) համագումարին մէջ եւ այս առթիւ պարզեց ազգ. պաշտպանութեան ծրագիրը մը որ դուռ բացած է բուռն քննադատութեանց: Աչերը փըրած են, իսկ չափաւորները կը պոհանան հեգնելով: «Ֆիկարօ» դիտել կուտայ թէ «ազգային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը Պ. Պիյուի յանձնել՝ վտանգ մըն է զոր պէտք է մատնանշել կարելի եղածին չափ շուտ »:

Համաձայնաւար նախարարին ծրագիրն է ազգ. պաշտպանութիւնը կազմակերպել ոչ թէ ռազմական ուժերով, այլ ապահովութեան ուժերով, աշխատանոցի, գործարանի, դիւղի, թաղի հիման վրայ: Այս ուժերուն մաս պիտի կազմեն այն երիտասարդները որ իրենց զինուորական պատրաստութեանց, բոլոր տրամադրելիները և համաւորները: Այս կերպով ժողովուրդը ամբիջապէս ի վիճակի պիտի ըլլայ գործելու օդանաւերով փոխադրուած զօրախումբերու դէմ, պիտի կրնայ հրոսակային կռիւներ մղել թշնամի բանակի թիկունքին վրայ, կռիւներ որ մէկ մասը կամ ամբողջութիւնը դրաւեն երկրին մէկ մասը կամ ամբողջութիւնը մինչեւ տակ իյնայ: Ամէն բան մեզ կ'առաջնորդէ զինադադարի: Անոնք որ կը խուսափին, եալ ազգի դաւաճաններն, մերժելով միջոցներ ճանաչելով ժողովուրդին, մերժելով միջոցներ ճանաչելով ժողովուրդին, մերժելով միջոցներ ճանաչելով ժողովուրդին, մերժելով մի

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 29 AVRIL 1947 Երեքշաբթի 29 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5022–Նոր շրջան թիւ 631 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋՐՈՑՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ձեզի համար կ'ըսեն թէ վերացական հայրենիք մը կ'երազէք, անտեսելով իրականը, այն որ կը կոչուի Խ. Հայաստան:

= Պատմութիւնը կը վկայէ թէ այդ միեւնոյն մարդիկն էին որ կը ծաղրէին «ափ մը երեւանը», երբ Դաշնակցութիւնը կորիզ, խարիսխ, մեկնակէտ կամ յենակէտ կը հռչակէր քառասնհնգ ծնած Հանրապետութիւնը:

— Կը թուի թէ դերերը փոխուած են այսօր: Եւ դուք ուրիշ ծրագիրներ կ'որոճաք:

= Ընդհակառակն, Դաշնակցութիւնը այսօր ու նոյն ճշմարտութիւնը կը յայտարարէ բարձրաձայն: Մէնաներն են որ դարձի եկած են, որովհետեւ հանրապետական իշխանութեան յաջորդից սովետականը:

— Եւ նոր իշխանութեան օրով մեր հայրենիքը դարձաւ իրական Հայաստան, բնակչութեամբ թէ մշակոյթով:

= Այս հարեւանցի տեղեկութիւններն են որ յաճախ դուռ կը բանան ամուլ վիճաբանութեանց: Հայաստանը աշխարհագրութեամբ, ազգագրութեամբ, համրաւիճով Հայնոց դարձաւ Դաշնակցութեան միջոցաւ: Հայերը եւ Թուրքերը դրեթէ հաւասար էին Երեւանի նահանգին մէջ: Իշխանութիւնը նորեկներուն փոխանցուած տեսն, Թուրքերուն թիւը 90.000ը չէր անցներ: Կրնաք պրպտիլ բուն իսկ խորհրդային հրատարակութիւնները, համոզուելու համար:

— Նորեկները աւելի խտացուցին բնակչութիւնը, ներդրումի կազմակերպելով պարբերաբար:

= Մի՛ ընդմիջէք: Դաշնակցութիւնն էր որ սորվեցուց թէ հայրենիքը միայն վերացական պատկեր, վարդապետութիւն կամ «Տեսիլք» չէ, այլ հող եւ ջուր, օդ եւ գետին: Եւ մանաւանդ բովանդակութիւն,— ժողովուրդ: Այո՛, երկրին բնակչութիւնը բազմապատկուեցաւ պարբերական ներգաղթներով: Բայց, ինչ աւելցաւ իրեւ հողային տարածութիւն: Կովկասի մէջ իսկ Հայաստանը մինչեւ այսօր ալ ղրկուած կը մնայ իր բնական սահմաններէն:

— Անհամբեր մի՛ ըլլաք, ժամանակի խնդիր է: Կարան ալ պիտի առնեն, միւս նահանգներն ալ:

= Ահա քանի տարի է որ մենք անսահման վարկ բացած ենք, սպասելով այդ օրուան: Դիժբախտաբար ոչ Մոսկուան, ոչ ալ Երեւանը պաշտօնապէս ժողովի դրած են այդ հարցը, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն: Անցեալ տարուան հրապարակային եւ լրագրական աղմուկն ալ մարեցաւ: Ընդհակառակն, Մոսկուայի թերթերը կը ջանան փարատել Թուրքիոյ կասկածները, ինչպէս տեսանք Թրումընի ճառին առթիւ:

— Դիւանագիտական խաղեր են, Մոսկուան ուշ – կանուխ պիտի արժեցնէ իր եւ մեր պահանջները: Կը բաւէ որ տարբեր քաղաքականութիւն չփորձենք:

= Միշտ կանխակալ կարծիքներ: Ո՞վ տարբեր բան պահանջած է մինչեւ այսօր: Դաշնակցութեան ոխերիմ հակառակորդներն անգամ ոչ միայն Սեւրի դաշնագիր եւ Ուիլսընեան սահմաններ կը Սեւրի դաշնագիր եւ Ուիլսընեան սահմաններ կը հոլովեն, այլեւ ամէն դուռ կը զարնեն, ելք մը դտնելու համար: Բոլորն ալ կ'ընդունին թէ մեր դատը լուծուիլ առանց Ջորս Մեծ – խնդիրը չի կրնար լուծուիլ առանց Ջորս Մեծ – րու փոխադարձ վստահութեան եւ համաձայնութեան: Ահա նորէն կը պատրաստուին դիմել Մ–թեան: Ահա նորէն կը պատրաստուին դիմել Մ–թեան: Ահա նորէն կը պատրաստուին դիմել Մ–թ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՐԾԱՆՔ ՊԱՏՃԱՌԻՆ

Առաւօտ մը, երբ՝ բարեպաշտները եկեղեցի, իսկ արհեստաւորները եւ առեւտրականները չու – կայ կ'երթային, խորհրդաւոր չշուկ մը շրջան կ'ընէր քերնէ քերան.

— Տէհէրցի Դաւօն դաւաճան դարձած է, մեր դէնքերն ու յեղափոխականները կը մատնէ...

Ոչ ոք կը հաւատար թէ սարիներ շարունակ յեղափոխական գործին ծառայող եւ ծանր զոհաբերութեանց ենթարկուած Դաւօն մէկ օրէն միւսը կրնայ մատնիչ դառնալ եւ իր կուսակցութեան ու ժողովուրդին պատկանող դէնքերը, իր նախկին ընկերներն ու ազգականները մատնել:

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ «երբ լուրը դէղ է, չուտով կ'իրականանայ»:

«Արիւն կը հոտի», փսփսացին մամիկները: Եբիտասարդներէն չատեր չուկայ չգացին: Գացող – ներն ալ ահ ու դողով՝ օրն իրիկուն ըրին:

Առաջին իսկ օրը խուզարկուած էր հեռաւոր Սառնապատ Ս. Գրիգորի վանքը, եւ տասնեակ հազարաւոր փամփուշտները գրաւուած էին: Խուզարկութիւններ կատարուած էին նաեւ Այգեստանի զանազան թաղերու մէջ եւ մեր զէնքի թաքստոցները բացուելով բաւական թիւով հրացաններ, աւտոմաթներ, դաշոյններ եւայլն բռնուած էին:

Հեռհեռէ սահմռկեցուցիչ լուրեր կը հասնէին: Թուրքերը գրդռուած էին, կը հայհոյէին, կը սպառնային: Կոտորածի, ջարդի մղձաւանջը կը ճնշէր մեր վրայ:

Դաւաճանը թաղէ թաղ, տունէ տուն կը պտտէր թուրք հեծեալ զինուորներու պաշտպանու – թեամբ, կը մատնանշէր թաքստոցները, որոնցմէկ մասը արդէն իր իսկ ձեռքով պահուած էր:

Խուզարկուած տուներու այր մարդիկ կը ձերբակալուէին, կը խոշտանգուէին եւ բանտ կ'առաջնորդուէին: Ընտանիքի մնացած անդամները, տուգ ու չիւանի ենթարկուած էին:

Մեր թաղի նոր աերնդականներս հաւաքուած մեր դէպի փողոց նայող սենեակը, ըրած անցու – դարձը կը դիտէինք ու կը զարմանայինք որ իրաւատու մարմիններ եւ անձեր անոտարբեր կը մնան: Կը վիճէինք, կը դատէինք, կը դատապարտէինք:

Լսած էինք որ՝ դաւաճանը թուչկինակով մէկ աչքը կապած կը պատի, զինուած է եւ ձիաւոր: Այդ իսկ պատճառով, մեր փողոցէն անցնող թուրք ասկեար մը մեր ուշադրութիւնը գրաւեց:

Փողոց իջանք, հետեւեցանք, բայց ան չէր: Զեմ գիտեր թէ ինչ պիտի ընէինք, եթէ նոյնիսկ ան ըլլար:

Կէսօրէն ետք, մեր այգիի դռնէն ներս մտան Գուլդարացի Գրիգոր, Քոթոթ Պօղոս եւ ուրիշ եբիտասարդ մը, մօսինիերով, տասնոցներով եւ ձեռնատուփերով: Անոնք տեղաւորուեցան փողոցի վրայ նայող մեր պատուհաններուն մէջ եւ մեղ պատուիրեցին փողոց իջնել: Ցալել՝ դէպի Արա – րուց հրաւարակ տանող ճամբան:

— Եթէ հետևէն թուրք ձիաւոր զինուորներու խումբ մը տեսնէք որ դէպի այս կողմը կուգայ, լուր բերէք մեզի, պատուիրեց Գուլկարացի Գրիգորը:

Մեծ յանձնառութիւն մը տանձնողի մը դիտունակութեամբ ցատկեցինք անդուլներէն եւ իբարմէ հեռու կր քալէինք, խնդրէն անտեղեակ, անփոյթ երեւոյթներով:

Աբեւմուտին, պարզուեցաւ որ՝ դաւաճաններ ուրիշ ճամբով վերադարձած է Թրքական իր նոր բնակարանը:

Խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները կը շարունակուէին: Գիշերները՝ հայկական այլ թաղերը որոնք կից էին Թրքական թաղերուն՝ իրական դժոխք կը դառնային: Բացի ոստիկան–պահակազօրքէ, զինուած Թուրքերու խումբեր ալ կր շրջէին, տեսակ մը խորհրդաւորութիւն տալով իրենց շրջագայութեանց:

Մեր դրացի եւ թաղին ոստիկանապետ «փօլիս Ամօն» (Իպօն) Արարուց ոստիկանատան մէջ կը լուացնէր: Նալպանտեան, Զալըղի փողոցներու եւ «Սահակ պէյի փոս» կոչուած շրջաններու մէջ յաճախակի դարձած էին Թօփալ Ահէհէի, Բաշիա Էֆէնտիի եւ Զէրքէզ Ահմէտ էֆէնտիի այցելութիւնները: Իսկ ընդհանուր Այգեստանի համար կատարեալ պատուհաս դարձած էր հանրածանօթ, կարճեմ «Սէր քօմիսէր» մխրճահռչակ Ահէհէը, որուն անունը եւ անձը ծանօթ էր բոլոր Այգեստանցիներուն:

Անքուն պահակներ էինք բոլորս, մեծով ու պզիկով: Հեռւոր թաղէն չան հալոց մը, ատճանակի կամ հրացանի զնդակի պայթիւն մը, ձիաւորներու քառասմբակարշաւին ձայնը կամմարդկային գոռգոռոց մը եւ աղմուկ մը, բաւական էին վտանգուած թաղերու Հայերուն սիրտերը դող հանելու համար:

Մութ սենեակներու մէջ, պատուհաններու վրայ փոդոցը լրտեսելով:

Օրեր կ'անցնէին, խուզարկութիւնն ու ձերբակալութիւնները կը շարունակուէին: Վանի չուկան կէս գոց էր, կէս բաց: Մթնոլորտը ելեկտրականացած:

(Մնացեալը յաջորդով) Վ. ՀԱՄԱՋԱՍՊ

Գէորգ Զավուշ

Այս տարի Մայիս 25ին կը լրանայ երախտաւոր Գէորգ Զավուշի նահատակութեան 40երորդ տարին: Փարիզի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Մխիթիւնը կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս տօնել մեծ հայրենասէրին յիշատակը: Մինչ այդ, պիտի փորձեմ քանի մը դիծեր ներկայացնել Գէորգի կեանքէն:

Պատմութիւն եւ առասպել, հերոս ու հակա – պետ չունեցող ազգերը չեն ապրած ու չեն ալ ապրիր: Առասպելական հերոս էր Գէորգը, իսկ եւ իսկ Սասունցի Դաւիթը մեր դարուն: Ծնած էր Սասնոյ Բասանց գաւառի Մգերնիք գիւղը, 1872ին: Աչքերը բացած բռնութեան ու աւերակներու մէջ, ներշնչուած իր փառաւոր պապերու պատմութե – նէն եւ մկրտուած արեան ու արցունքի հեղեղէն, հազորդուած Առաքելոց վանքի սրբազան մասունքէն, Գէորգ Թեւ առաւ Ծովասարի ու Ֆոֆո քարի վրայ ճախրող արծիւներէն ու կրկէս նետուե – ցաւ հայկական տառապանքին: Տակաւին 14 տա – րեկան, երբ կ'աշակերտէր Առաքելոց վանքի մէջ, քիւրտ աւազակներու չոլիրին դէմ յարձակում կր կազմակերպէր պաշտպանելու համար վանքին ինչ – քերն ու սրբութիւնները:

Պատանի Գէորգ սկսաւ իր որսորդ հօր հրա – ցանը գործածել Սասնոյ անառիկ լեռներու մէջ, բայց անդամ մըն ալ հօրը ընդդիմութեանը վրայ, չուներ Հալէպ կ'առնէ, հրացան մը, փրկարար հրացան մր ձեռք ձգելու համար: Շատ չանցած, կը դրկէ իր սիրելի զէնքը եւ կը վերադառնայ հայրենիք: Ահա արդէն պատնէշին վրայ, ետ մղելու համար աւազակ Քիւրտերու յարձակումները: Թռչելով Սասնոյ մէկ գիւղէն միւսը, մէկ սարէն միւսը:

Օր մը դերի կ'իյնայ Մուրատի հետ եւ կը բանտարկուի Մշոյ մէջ, չուրջ երեք տարի, բանտի պատը ծակելով կը վերադառնէ իր աղաւոութիւնը, ու դարձեալ Սասուն, սեւ քարը իբեն բարձր, եւ ընկերն ու խոզկապինը իր եւ իբենների սնունդը: Կռիւ, անդադար կռիւ: Վայրկեան դէպի դաշտ, Տարօնի սիրուն ու հիւրընկալ գիւղերը, Խերդակ, Հաւատորիկ, Գոմեր, Շամիրամ, Խարս, Կուրտուռ, Կծուակ, Ալվարինճ, Առաքելոց վանք, որոնք թատերաբեմը դարձան մեր պաշտելի հերոսի ճառագայթաբեր ընդդիմամարտներուն ընդդէմ մեր անպատրոյն թշնամոյն: Այդ միջոցին Գէորգ իբրեւ զինակից ու – նենալով Շապին Գարահիսարի անխոցելի հերոսը, Անդրանիկ, Գալէն, Ակօն, Ռուսուղայ Արշին, Ճնաօն, Սէյտօն, Սերաստիացի Մուրատը, Բարերդցի Սեպուհը, Քիւսէթաճ Աբշակը (Քեռի), Կարճակ Առաքելը, Սուլուխայ Ահիճ Սերոբ, Բորոյենց Սըմբատը, ու տակաւին ինչ խիզախ ազգմիկներ, Գոմսայ Կորիւնը, Աբնայ Ասօն, Ծխաւայ Արոբէ, Գառնիու Տիաօն, որոնք թեւ ու թիկունք հանդիսացան Գէորգներուն... Այս անձնուէր խումբը իր վրէժի հարուածը իջեցուց Սերոբ փաշայի գահիճ Ռալիլ աղայի գլխուն, անմրցելի գահիճ Հիւսնիի գլխուն, Քերիմ աղայի գլխուն:

Փա՛ռք, հազար փառք մեր այս հերոսներուն, որոնք իրենց արիւնը որպէս չաղաթ տրամադրեցին մեր ազատագրութեան չէնքին, որ այսօր կը բարձրանայ ու կը բարգաւաճի, Ֆ. Հայաստան անուան տակ...: Տասնեւուիք տարի անընդհատ դէնքը ձեռին, Գէորգ պահապան հրեշտակի նման սաւառնեցաւ Սասնոյ բարձունքներէն Տուրուբերանի ծաղկալից ու մոգական դաշտերը սանձահարելու մեր զարաւոր թշնամու խանճող ու քանդողախորժակը:

Գէորգ մնաց միշտ իր ժողովուրդին մէջ, տապատեցաւ անոր ցաւերովը եւ նահատակուեցաւ ազատութեան համար:

Մինչեւ Գէորգի ու իր նմանների երեւնալը, թուրք եւ քիւրտ վոհմակները արեան ծարաւ գայլերու նման կը մանէին Հայոց տուները եւ անասելի աւերներ կը գործէին, բայց Գէորգներու վրէժառու սուինը, խոնարհեցուց մեր անողորմ ու անողոք թշնամին:

«Աման Աստուած, ֆետան եկաւ, ո՞ւր փախչիմ» — կ'ըսէր որդւոյն գիրկը սեղմած լեղապատառ քրտուհին...

Գասըմ պէկը եւ ուրիշ պէկեր Գէորգի բարեկամութիւնը սկսան փնտռել եւ իրբեւ նշան հաւատարմութեան, իրենց մարդոցմէ պատանդներ տուին ու առին մերիններու հետ:

Վերջապէս 1907ին չարաչուք Թուականը — Գէորգ, դէմ առ դէմ կը գտնուի մեր մեծագործ թշնամիներէն Քիօսէ – պլինպաշին եւ անհաւատար կռուի մէջ կ'իյնայ ու կ'անմահանայ, Արածանիի ափին վրայ, Սուլուխ գիւղին մէջ, խորտակելէ վերջ իր անհաչա թշնամին:

Իրեն ականատես՝ պաշտամունքի հասնող հի – ացման ու երախտագիտութեան իրբեւ նշան, այս տողերս ալ թող մայիսեան փունջ մր ծաղիկը հանդիսանան իր փառաւոր եւ անխոցելի յիշատակին:

Պիտի խնդրէի մեր հայրենակիցներ, Մ. Բարխեանէն, Տ. Տէրոյեանէն, զօր. Սմբատէն եւ ուրիշներէ, որ իրենց «Յաղկեփունջ»ը չմոռնային Գէորգի տարեդարձին առթիւ:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹՔ ԴԱՂՈՒԹ

Բատարի հայ վասնագէտ մը

Ամերիկացի Ծովակալ Պըրտի Հարաւային Բեւեռի հետախուզութիւններուն միացած է հայ եւեռի հետախուզութիւններուն միացած է հայ եբիտասարդ մը Մ. Ց. Ճերմակեան, իբրեւ մասնագիտ պատարի, որ շատ վտանգաւոր պաշտօն է:

Այս երիտասարդի մասին Նիւ Եորքի «Պրուքլինի Արծիւ» օրաթերթը կը գրէ.— «Շատ հաւանական է որ չէք կարդացած Մ. Նահանդներու խորհրդակից «Հէնադրօն»ի մասին, որ միացած էր Պըրտի հետախուզական խումբին, Հարաւ. Բեւեռի մէջ պաշտպանութեան համար: Ռատարի մասին մէջ պաշտպանութեան համար: Ռատարի մասին մէջ պաշտպանութեան համար: Ռատարի մասին

կեանքը կ'ընթանայ հանդարտ: Անհաճոյ դէպքեր չկան: Միայն ապստամբական չարժումն է որ սկսած է չրջաններուն մօտենալ եւ աւելի չեշտուած բնոյթ ստանալ: Հայրենիքէն սկսան նամակներ հասնիլ: Ամէն Հայ կ'ըմբռնէ, թէ ինչ որ ալ ըլլայ կացութիւնը հայրենիքէն ներս, ներգաղթի խան – դաւառութիւնը պէտք չէ մարի սրտերու մէջ: Մէկ խօսքով՝ 1947ը գաղութը դէմ յանդիման կը դնէ, կամ երկու երեք ամիսէն ներգաղթելու եւ կամ Բանթիէն դուրս վայր մը փոխադրուելու որոշում մը տալու: (Ազատ Օր):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի հայկական կեանքին մէջ ու – շադրաւ դէր մը կը կատարէ Գազինոյ «Զատար – եան» վարժարանը, որ կը գործէ Հ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան անմիջական հսկողութեան տակ: Մօտ երկու հարիւր աշակերտներ, մանչ եւ աղջիկ, պարտաճանաչ ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ, խնամքին յանձնուած, կըպատրաստուին հայրենիքին արժանի զաւակներ հանդիսանալ:

«ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱԻԱԳ» երեսաղէմ հասած է իր երկու բժիշկներուն հետ եւ ընդունուած կիւրեղ պատրիարքին կողմէ: Ցետոյ Ամերիկա պիտի երթայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԴԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԻ ԱՌԹԻԻ

ՌՈՄԱՆ.— Համազգային սպասօնը ոտնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Ֆ. Հ. Կ. Խաչի, մասնակ – ցութեամբ Հ. Ց. Դ. խումբին եւ Նոր Սերունդի: Սկակիր բազմութիւնը եկած էր կատարելու իր ազգային պարտականութիւնը: «Փաթրոնաժ»ի բա – կր լեցուած էր նոր սերունդով: Ազատագրումէն ի վեր առաջին անգամ էր որ պիտի ոտնուէր Ապրիլ 11-24ը մեր գաղութին մէջ:

Բեմը ծածկուած էր սեւերով, ճակատը զար – դարուած էր հերոսներու նկարներով, եռագոյնը կը ծփար հերոսներուն վերեւ, բեմին մէջտեղ սեւ չղարչով մահաբեմ մը, ալ ու ձախ ծաղկեպսակներ եւ մէջտեղը Զօր. Անդրանիկին նկարը:

Օրուան նախագահը, Տիկին Ա. Ալթունեան, ժողովուրդը հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը, յետոյ բա – ցատրեց թէ ինչու Կապոյտ Խաչը ստանձնած էր նախաձեռնութիւնը:

Հ. Ց. Դ. խումբին կողմէ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ս. Պիլալեան, որ իր մտքին վրայ կրած ըլ – լալով աքսորի տառապանքները, նկարագրեց 1915-ին սասափները: Ցօսած պահուն, իր յուզմունքէն ազդուած, ներկաներս հազիւ կրցանք զսպել մեր արցունքները: Օրուան պատշաճ արտասանութիւն – ներ եւ մեներգներ եղան Նոր Սերունդէ եւ Սա – նուհիներուն կողմէ: Բոլորն ալ յաջող էին: Կեց – ցէ Նոր սերունդը:

Այս բոլորէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Հայր Տէրմոյեան, որ բացատրելով ազատումին իմաստը, յորդորեց Նոր սերունդը, յա – ճախ համախմբումներ սարքել: Ցօսեցաւ նաեւ հա – մերաշխութեան մասին, հայրական խրատներ տա – լով.— Որք մը

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷԼ, 22 Ապրիլ (Ցառաջ).— Պոմոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ կողմէ կազմակերպուած նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի իրի – կուն, սինէմա «Ֆլօրէալ»ի մէջ, կոկիկ բազմու – թեամբ:

Նուագախումբը կը բաղկանար Պ. Ց. Քիւրք – ճեանի կարող աշակերտներէն, որոնց կ'ընկերա – նար նաեւ հայկական չրջանակին ծանօթ Mlle. Cou – lange (Ջութակով) դիակավարութեամբ Պ. Ց. Քիւրքճեանի: Ցայտագիրը կը պարունակէր տոհ – միկ կտորներ, որոնց ներկայ հասարակութիւնը լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցաւ ժամ 21էն 24: Հակառակ կարզադիր յանձնախումբի աչա – լուրջ հսկողութեան, անչափահասներու թիւը բա – ւական չատ էր: Եւ անհամութիւններ ալ ծագեցան: Երբ «Քնար» երգչախումբը բեմ գալով կ'երգէր «Բամ Փորոտամ»ը եւ ներկայ հասարակութիւնը յոտնկայս կ'ունկնդրէր, գտնուեցան տխմարներ, որոնք սկսան աղմկել ձեռքի եւ ոտքի չարժումնե – րով: Գիտակից հասարակութիւնը արհամարհեց:

Փոքրիկն Քէրէսթէճեան քոյրերը դաշնակով դեղեցիկ կտորներ հրամցուցին ներկաներուն ու արժանացան ծափերու, ինչպէս նաեւ Mlle Cou – lange առանձին նուագեց (Ջութակով) երկու հայ – կական կտորներ, որ կրկնապէս գնահատուեցաւ: Պ. Լեւոն Գեւոնդեան (Ջութակով) առանձին նուա – գեց «Ամուշ զարուն»: Աւելին կ'ակնկալէինք: Թ.

ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ ԿԸ ԽԱՄՐԻՆ

Դառն ցաւով կ'իմանամ Վիէննէն (Իզմիր) մահը հայրենակից Յովսէփ Գրքոյեանի, (Ժօզէֆ Ճա – կոբեան): Ծնած էր Մուշ, Նորչէն գիւղ ուր գիւ – ղական դպրոցը աւարտելէ վերջ փոխադրուած է Պոլիս, 1912ին: Մինչեւ 1918 իր կրթութիւնը կ'առնէ Վիէննայի Մխիթարեան վարժարանը: 1919էն 20 Անգլիացիներուն քով թարգման կ'ըլլայ 1923ին ուրիշ հայրենակիցներու հետ, Մարսէյլ կուգայ եւ Փարիզ – Լիոն — Մէսիթերանէ կայա – րանը կաչխատի: Իր շնորհիւ 100է աւելի Հայեր գործ կը գտնեն: Ժօզէֆը կը խօսէր սահուն ֆրան – սերէն, անգլիերէն, իտալերէն: Վիէննի մէջ ալ ե – ղած է թարգման եւ բաւական օգտակար հայրենա – կիցներու մինչեւ 1932, յետոյ փոխադրուած Ռո – ման, ուր կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ չորս զա – ւակներ: Ստամոքսի հիւանդութիւն մը կ'ունենայ եւ յետոյ կսկծալի լուր մը կ'առնէ, իր եղբօր Գաս – պար Յակոբեանի պնդակահարումը Գերմաններու կողմէ Նիքոլայեւի մէջ (Ա. Միութիւն) ընտանի – քով եւ երեք զաւակներով: Այս լուրը չատ ծանր կ'ազդէ իր վրայ եւ մեր հայրենակիցը իր մահկա – նացուն կը կնքէ Ապրիլ 19ին: Թաղումը կը կա – տարուի 22ին: Արձանագրուած էր Հայաստան եր – թալու համար, մեռաւ հայրենիքի կարօտով, սու – գի մատնելով այրին, չորս զաւակները եւ հայ – րենակիցները: Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Ժօզէֆ, հայրենակիցներդ եւ բարեկամներդ եր – բեք պիտի չմոռնան հայրենասիրութիւնդ:

Ս. Ալէքսանեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»ի

... ԵՒ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ

Քաղաքավարական պարտականութիւնէ մը ա – ւելի երախտագիտութեամբ է որ կը մղուիմ գրե այս տողերը: Բառը, ժամգոյն, չատերէն մոռցուած կը փորձէ որակել հայ ուսանողի մը զգացումը Փարիզի Հայ Կապոյտ Խաչի Զատկի նուէրին առ – թիւ: Մանաւանդ՝ Արեւելքէն եկած ուսանողի մը որ ստիպուած է նամակներու կէս կատար մտեր – մութեան մէջ փնտռել Զատկի չարթուան իր հե – ռաւոր տան անբացատրելի խռովքը: Տա՛ն մը մթ – նոլորտը — տարտամ յիշատակներու, երկչոտ ղգայնութեանց, քաղցր ու լեղի ապրումներու այդ կուտակումը, որուն մէջ ինչքան կ'ուզէինք ընկղ – միլ դէթ պահիկ մը սա օրերուն: Ու՝ մայրիկ մը, որ չաճախ տրտում հէքեաթ է, հայրիկը՝ չուքը որ ոեւնդին ու ցաւին մէջեւ իր անկողնին քով, իր դիւերային հսկումին մէջ այնքա՛ն կակուղցած, այնքա՛ն մօտեցած... — Ու՝ եղբայրներու, քոյրե – րու անփոխարինելի խճողումը մեր կեանքի բոլոր ոլորտներուն, յետոյ ընկերները, պատանի օրերու երազէն մաս մը միշտ պատցնող, փողոցի անկիւ – նը, բարեներու ծանօթ երգը, տան կարասին ան – դիմագրելի քամյքը...: Այս բոլորը հեռուէն մեզ կրկին կը կանչեն Զատիկի այս չարթուն, մինչ օ – րերու յուշարկաւոր թափօրը անվերջ կը քակուի..

Զատկի «չէորչէք»ները, դունապեղ հաւկիթնե – րով, որ Կապոյտ Խաչի տիկիններէն նուէր էին ը – րած Ուսանողական Ոստանի երիտասարդութեան, ահա այդ ընտանեկան կեանքի քաղցր պատրանքը բերին մեր որբացած սենեակներուն:

Եւ բնազդաբար կը մտածեմ այն միւս որբու – թեան մասին որուն մէջ ենք մենք ուսանողներս, երիտասարդներս: Որբութիւնը մտքին, հոգիին, որ աւելի ահաւոր է չաճախ քան այն միւսը...: Այս՝ լքուիքն է, մոռցուիքն է ամբողջ ծաղկող, երիտա – սարդ սերունդին — չանուն կուսակցական պաչ – քարներու, օտարամոլութեան, կրօնական մրցակ – ցութեան: Մեր երէցները, կրօնական թէ աչխար – հական, մեր մտաւորականները, ու անո՛նք որ կոռ – չուած են ազգին առաջնորդութեան, իւ՛նչ խոլ հէչ – տանքով, ինչ ըորձնաչուրթն եռանդով նետուած են պայքարի, իրենց կիրքերուն, յաւակնութեանց, փառասիրութեանց չիլ զառիթափին վրայ: Ու այն պատկերը որ պիտի քունկինք մեր աչքին, այն խոր – հրգանչանը որուն չուրջ պիտի հաւաքուէր, ու – ժովնար, պիտի չարժեր երիտասարդութիւնը, այն միաճոյլ կերպարանքը մեր մեծերու մտքի եւ բա – րոյական ուժին որ մեզ պիտի չղթայէր մեր ազ – գին — ո՞ւր է այդ: Ե՞րբ մեր մեծերը պիտի կանգ առնեն այս չնչասպառ արչաւին մէջ ու փորձէին մտածել թէ ինչ հոգեկան անունդ կրնանք առնել, իրենցմէ:

Ընկերվարութիւն, համայնավարութիւն, ռամ – կավարութիւն աւելի՞ կենսական են:

Դո՛ւք, դեկավարները այս ազգին, ի՞նչ կր սպասէք որ մենք ընենք, երբ մեր առջեւ փռուած են ձեր կռիւները, երբ թոյն է որ կը հոսի ձեր թերթերէն...:

Ե՞րբ... եւ մինչեւ ե՞րբ...: ՈՒՍԱՆՈՂ

ՅԱՋԵՐ ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՀԱԻԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

Այս բոլոր խմբակները Խարբերդի հայութեան ընդհանուր ջարդերէն ամիսներ վերջը յուսահա – տական կռիւներ մղելով, չատերը նահատակուե – ցան իրենց հայրենի լեռներուն եւ ձորերուն մէջ, իսկ հրաչքով ազատուածներն ալ հազար ու մէկ դժուարութիւններով յաջողեցան անցնիլ Տէրսիմ: Ցակոբի խումբէն ազատուողները կր պատմէին թէ ան անգամ մը մինակր երկու թուրք ոստիկանի կր հանդիպի կիրճի մը մէջ. առանց ինքզինքը կորան – ցնելու կը նետուի քարի մր տակ ու իր զէնքը չեչ – տակի կ'ուղղէ մէկին եւ միւսին, տեղն ու տեղը սպանելով դանոնք: Ցետոյ զէնքերը վերցնելով դիակները կը գլորէ ձորի մը մէջ ու կ'ահնետա – նայ: Ինչպէս իր չատ մը ընկերներուն, այս հերո – սին ալ հետքը չգտնուեցաւ յետագային:

Ընդհ. կոտորածէն ամիսներ վերջը, երբ գարձ – եալ հաւաքեցին Թուրքերու եւ Քիւրտերու գիւ – ղերը ցրուած հայ բեկորները, հայ երիտասարդ մը չղթայակապ բերին Խանդեղ կոչուած ոստիկանա – տունը, ուր ոչխարի նման զոմի մր մէջ լեցուցած էին քանի մը հարիւր Հայեր. բոլորն ալ փոքր տարիքով պատանիներ եւ կիներ: Քանի մր հայ կիներ տեսնելով այդ երիտասարդին վիճակը, սկսան հեկեկալ: Այդ քաջարի Հայը գլուխը վեր առնելով ըսաւ իր դէմը արտասուող հայ կիներուն.

— Մայրիկներ, իմ մասին բնաւ մի լաք, ես իմ վրէժս լուծած եմ, եթէ ամէն Հայ լինի չափ Թուրք սպաննէր, մենք այս օրին չէինք հասներ: Տակաւին երկու օր առաջ երեք ոստիկան սպաննե – ցի ու դեռ չեմ յուահատած: Դուք ձեր մասին լա – ցէք որ անկարող էք բան մը ընելու:

Այդ օրհասական օրերուն հայ ժողովուրդի ծո – ցէն դուրս ելած այս անանուն հերոսներու մասին չատ քիչ յուշեր ունինք մենք, ողջ մնացած բեկոր – ներս:

Քանի մը խօսք ալ Տէրսիմի մասին որ միակ յոյսն էր Թուրք ետիշտանէն ճողոպրած որեւէ Հա – յու համար: Մեր պատմական Հայաստանի լեռնա – բնակ այդ արի ժողովուրդը, որ մինչեւ վերջին ոյ կր պահէր իր կիսանկախութիւնը հակառակ դա – րերու ընթացքին եղած զանազան արչաւանքնե – րուն: Այդ օրերուն ո՛վ որ կը յաջողէր Տէրսիմ անցնիլ կ'ընդունուէր զրկաթաց, առանց դոյզն վնասի: Դժբախտաբար Տէրսիմի չորս կողմը ապ – րող բազմահազար հայութիւնը չկրցաւ ....

պէտք եղածին պէս օգտուիլ պատեհութենէն, սխալ ճանչցած ըլլալով զայն: Այդ հերոս ժողովուրդը երբեք վիզ չէր ծռած օտար իշխանաւորներուն: Ամբացած իր արծիւի անառիկ բոյնին մէջ, կուրծք առած էր բոլոր բռնութեանց: Ան չատ լաւ ճանչ – ցած էր Թուրքը իր գործած բոլոր ոճիրներով, եւ ատոր համար ալ միշտ ոխերիմ թշնամի էր մնա – ցած անոր: Տէրսիմցին առանց զէնքի դուրս չէր գար իր բոյնէն: Եթէ մէկ Տէրսիմցի սպաննուէր Թուրքերու կողմէ, փոխարէնը առնուազն տասր Թուրք պէտք է սպաննէին Տէրսիմցիները, այլա – պէս լրիւ պիտի չըլլար իրենց ուխտը: Եթէ Տէր – սիմցիներուն մէկ անասունը առնւանդուէր, ամ – բողջ Թուրք գիւղը քանի մը ժամուան մէջ կր պարպուէր:

Ահա Տէրսիմի այս փոխ վրէժխնդրն էին, որ սխալ ըմբռնած էին իր չուրջը ապրող Հայերը: Հայերու համար Տէրսիմցին աւելի վայրագ էր քան դարերով զիրենք ջարդող Թուրքը, որովհե – տեւ միշտ հեռու էին մնացած անկէ: Եթէ երբեմն Հայերը զանազան աւիթներով այցելած էին հին Հայաստանի այդ լեռնամասը երբեք չէին կրցած թափանցել հոն ապրող ժողովուրդին սրտին ներս, չէին կրցած ըմբռնել անոր հայկական սովորու – թեանց գաղտնիքները: Ուշադրութեան չէին առած հայկական եկեղեցիներու կիսակործան պարիսպ – ները, փորագրուած դերեզմանաքարերը, տակա – ւին կանգուն մնացած նշանաւոր Հաւլունի վան – քը Հայ վանահայրերով: Զէ՞ին կրցած ըմբռնել մանաւանդ Տէրսիմցիներու եւ Թուրքերու յաւի – տենական թշնամութիւնը: (Ցառաջ. — Տեսած, դրած, դիրք ալ հրատարակած են):

Անծանօթ մը առաջին անգամ երբ կը տեսնէ Տէրսիմցի մր կատածանքով կը դիտէ գայն, տես – նելով անոր վայրի կերպարանքը եւ չարժ ու ձեւե – րը: Բայց երբ քանի մը օր ապրի անոր հետ բոլո – րովին այլ տպաւորութիւն կը կրէ: Մանաւանդ երբ Հայ ես, եղբօր պէս կ'ապրի քեզի հետ: Ես մօտա – տորապէս մէկ տարի ապրած եմ Խոշ անունով Տէրսիմցի Քիւրտի մը հետ, որուն չնորհիւ կրցայ այցելել մինչեւ Խօզաթ եւ անկից ալ իր երկրի գաչտային որոչ մասերը: Կեանքիս լաւագոյն դր – ուագներէն մէկն է այդ պատյրը:

1916ի աչնան հազիւ 12 տարեկան պատանի մըն էի, երբ Խոյին եւ ուրիշ քիւրտ գինուորի մր հետ գացինք Խօզաթ որ մօտաւորապէս ութ ժամ հեռու էր իմ բնակած քրտական գիւղէն: Տէրսիմի այդ գիւղաքաղաքը լեցուած էր Թուրք գինուոր – ներով, որոնք ինչպէս միշտ, այդ օրերուն ալ պա – հակի դեր կը կատարէին Տէրսիմի գիմաց: Քիւրտ գինուորը որ իմ աղչիկս ազգականներէն մէկն էր, գիս տարաւ ուղղակի զօրանոց. գիշեր մը մնացի իրենց մօտ: Մինչեւ լոյս քուն չկրնայի այդ գին – ուորները: Բոլորն ալ սարսափի մէջ էին: Հազար անգամ կը նախընտրէին երթալ ուղղակի պատե – րազմի դաշտ քան պահակի գերի մէջ մնալ Տէր – սիմի գիմաց: Իրար կր վախցնէին չարունակ: Եթէ պատահէր որ յանկարծ մէկը սկսէր մրմռալ, ըն – կերները կը ձայնէին.— Մի՛ քնանար, բարեկամ, հիմա Տէրսիմցիները կուգան, ու կ'ուելցնէին. —

(4) ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

★ Անգլիական թերթերը կը դրուն թէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն մեկնումէն 24 ժամ վերջը գրաքննու – թիւնը վերահաստատուեցաւ Մոսկուայի մէջ։ Ետ առնուեցան նաեւ այն դիւրութիւնները որ արուած էին օտար թղթակիցներուն, անթելով լուր հա – ղորդելու համար։ Խորհրդաժողովի ընթացքին թղթակիցները արտօնուած էին հեռագրով կամ հեռախօսով հաղորդակցելու, առանց գրաքննու – թեան, պայմանաւ որ միայն ժողովի անցուդարձը պարզէին։ Վերջին ազատ հեռագիրը հետեւեալն էր։— Պ. Պ. Պէվլին եւ Վիշինսկի մեծ զուարճու – թիւն պատճառեցին Մոսկուայի կայարանին մէջ, թեւ թեւի մտնելով եւ զուգերգ մր չընչելով։ Վի – չինսկի ռուսերէն սկսաւ,— «Ձեր բարեկամները մեր բարեկամներն են»։ Պէվլին ալ պատասխանեց անգլերէն։— «Եւ որքան իրարու հետ ըլլանք, այնքան զուարթ պիտի ըլլանք»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻԻ նոր օրէնք մր հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ որ հե – տեւեալ կերպով կը ճշդէ Մայիսի բաժնեչափը. — E 100 կրամ, J1 դասակարգ 200, J2 դ. 300, J3 դ. 325, M. եւ V. 250 կրամ։ Տառերով նշանակուած կտրօնները արժէք չունին M. եւ V. դասերուն հա – մար, իսկ J1, J2 եւ J3ներու համար կ'արժեն 150 կրամ իւրաքանչիւրին։ Սովորական հացը պիտի ծախուի կշիռով, «Ֆանթէզի»ն՝ հատով, բայց այս վերջինն ալ կրնայ կշռուիլ, եթէ սովորական հացը պակսի։ Արտօնուած են միայն սովորական (1ու – կէս քիլօ) եւ «Ֆանթէզի» հացերը (300 եւ 700 կը – րամ)։ Փուռերը պիտի վաճառեն չարաքը մէկ օր։ Նահանգապետները կրնան արգիլել կամ առժամա – բար սահմանափակել «Ֆանթէզի» հացերը եւ մէկէ աւելի օրեր փակել փուռերը, նկատի առնելով ալիւ – րի տրամադրելի պաշարը։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ կը վերաբացուի այսօր, ե – րեքշաբթի։ Մեծ խլրտում կը տիրէ երեք ջոկ կու – սակցութեանց մէջ, որոնք արտակարգ ժողովներ գումարեցին քանի մր օր առաջ, նկատի առնելով նոր երեւոյթներ եւ մանաւանդ զօր. որ Կոլի գործունէութիւնը։ Կը վախցուի որ դահլիճը նոր տագնապի մը մատնուի։ Կարգ մը ընդդիմադիր թերթեր կը պահանջեն որ դահլիճը հրաժարի իր – րեւ անկարող։ Կ'ըսուի թէ Էռիօ, ձախակողմեան խմբակցութեան պետը, ուժ պիտի տայ զօրավա – րին, յաջողցնելու համար սահմանադրութեան վե – րաքննութիւնը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷն հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ ահաբեկչական գործունէութիւնը վերսկսած է ամբողջ Պաղեստինի մէջ։ Շաբաթ օր երկու երիտասարդ Հրեաներ կրակ բացին Հայֆա – յի անգլիացի ոստիկանապետին դէմ, որ կառքէն կ'անցնէր։ Ոստիկա – ղուբս ելլելով ընկերոջ մը կը սպասէր։ Ոստիկա – նապետ ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով մնաւ – քանի մը ժամ վերջը։ Սպանեալը Հայֆայի մէջ կը 18 տարիէ ի վեր։ Ահաբեկիչները իրենց ծառայէր նասած կառքէն դուրս ցատկելով անհետացան կ'ըսուի թէ հրէական դաղա – բազմութեան մէջ։— նիւ կոմիտէն կը փորձէ իր անդամները ներմուծել բրիտանական բանակին մէջ, իրրեւ քաղաքային բանուորներ։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Հրէական դործակալութիւնը տրամադրութիւն յայտնած է դործակցելու ահաբեկիչներուն դէմ, դինեալ պա – պայքարելու համար։ Հաւանական չէ որ Անգ – հակախոմբեր կազմելով։ Հաւանական չէ որ Անգ – լիացիները ընդունին այս պայմանը։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ Միացեալ Ազգերու ժո – ղովին ներկայացուեցաւ երէկ, Անգլիոյ առաջար – կութեամբ։ Երեք չհակիւցները, Անգլիացիներ, Արաբներ եւ Հրեաներ ամէնէն ճարպիկ դիւանա – դէտները ղրկած են, պաշտպանելու համար իրենց տեսակէտները։ Արաբները կը մասնակցին հինդ պետութեանց ներկայացուցիչներով,— Եգիպտոս, Արաբիա, Սուրիա, Լիբանան եւ Իրաք։

ՊՈՒՔՐԻՇԷն Անգլիոյ արտաքին նախարարու – թեան հաղորդուածատեղեկութեանց համաձայն, հա – զարաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած են անցեալ ամսուան ընթացքին, սկսելով մարտ 5էն։ Կ'ըսուի թէ օրուան իշխանութիւնը կ'ուզէ ամրա – պնդել իր դիրքը, ռուսական բանակին հետանալէն առաջ։ Բայց որովհետեւ Զորս Մեծերը չյաջողե – ցան կնքել Աւստրիոյ դաշնադիրը, հաւանական է որ խորհրդային զօրքը դեռ երկար մնայ Ռումա – նիոյ մէջ, պահպանելու համար իր հաղորդակցու – թեան դիծերը, թէեւ ռումանական դաշնադիրը կը դործադրուի արդէն։ Այս կացութեան հետեւան – քով, կը կարծուի թէ հետապնդումները պիտի մեղմանան։ Ռումանիոյ համայնավարները կ'ու – զեն որ խորհրդային բանակը մնայ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ կը հետազրեն թէ աւելի քան 34.580.000 արտաւար մշակուած է դարնանացանի համար, այսինքն 6.422.000 աւելի, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ։ Ցորենի եւ դարիի դարնա – նացանը հարաւային շրջաններու մէջ այստարիչատ աւելի կանուխ վերջացած է քան որեւէ տաեն Ռու – սիոյ պատմութեան մէջ։

ՄԱՌՇԱԼ ԹԻԹՕ, Եուկոսլաւիոյ դիկտատո – րը, չաբաթ օր հետեւեալ աղդարարութիւնը ուղղեց ընդդիմադիրներուն, Ազդ. ժողովի միացեալ նիս – տին մէջ.— «Եթէ ներսի կամ դուրսի յետադիմա – կան տարրերը փոփոխութեան մը կը սպասեն, կը – նան սպասել մինչեւ իրենց տխուր վախճանը։ Ընդդիմադիրները կը փորձեն ձգձգում յառաջ բե – րել եւ ժամանակ սպաննել։ Կառավարութիւնը չի կրնար անտեսել այս պարագան»։ Ինչպէս կ'երե – ւայ, այս յայտարարութիւնը կապ ունի նախա – գահ Թրումընի կողմէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խոստացուած օդնութեան հետ։ Պատասխանելով դղթակցի մր հարցումներուն, մառէչալ Թիթօ ը – սաւ թէ նախագահ Թրումընի յայտարարութիւն – ները չեն կրնար ազդել իրենց արտաքին քաղաքա – կանութեան վրայ. բայց աւելցուց.— «Շատ լաւ – տես չեմ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ եւ մեր ապա – գայ յարաբերութեանց մասին։— Մառէչալը խիստ ծանուցագիր մը ուղղեց Անգլիոյ, պահանջելով հարիւրաւոր պատերազմի ռճրագործներ որոնք Անգլիացիներու ձեռքն են։

ՄԱՏՐԻՏԷն կը հետազրեն թէ ձախակողմեան տարրերու ձերբակալութիւնները վերսկսած են Սպանիոյ մէջ, իրրեւ հետեւանք անոնց քաղաքա – կան գործունէութեան, ինչպէս եւ միապետական չարժումին։ Ոստիկանութեան համաձայն, միայն Մատրիտի հինդ բանտերուն մէջ կան 6 — 7000 կալանաւորները, որոնց մէկ մասը դատա – պարտուած է արդէն, իսկ միւսները դատավարու – թեան կը սպասեն։ Ամբողջ երկրին մէջ բանտար – կեալներու թիւր կը հաշուուի 30.000 հոգի։

ԱՖՐԻՆԷԻՆ կը հետազրեն թէ պինուորական դործողութիւնները կր չարունակուին նոյն սաստ – կութեամբ, Թեսալիոյ, Մակեդոնիոյ եւ Պելոպո – նէսի մէջ։ Երկու վաշտ ոստիկան – պինուոր ղըր – կուած է Պելոպոնէս, ուր կը դործեն աջակողմեան հրոսախումբեր։ Հիւսիսային շրջանին մէջ կառա – վարական զօրքը դրաւած է կարգ մը գիւղեր որոնք ապստամբներուն ձեռքը անցած էին։ Կրեկէի մա – սին ալ վրդովիչ լուրեր շրջած ըլլալով, ծովային նախարարը՝ Սոփոկլէս Վենիզելոս յայտարարեց թէ հոն եղած զօրքը բաւական է «խորտակելու որ եւ է ձախակողմեան ապստամբութիւն»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ամերիկեան շրջանին հասած լուրերու համաձայն, անօթութիւնը այնքան սաստ – կացած է որ, ամէն օր դէպքեր կը պատահին։ Օ – բինակ, Ֆրանքֆորթի մէջ յղի կիներուն արտօնու – թիւն տրուած է կարգի չսպասելու հացագործնե – րու, նպարավաճառներու եւ մսավաճառներու առ – ջեւ։ Բայց խեղճերը հազիւ իրենց բաժինը ստացած, յարձակում կր կրեն ուրիշ անճար տան – տիրուհիներու կողմէ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը 17 ան – դամ դիմում կատարած է որպէսզի անցագիր տրը – ուի Ամերիկացիներու հետ ամուսնացած 15 ռուս կիներու, բայց խորհրդային իշխանութիւնը կը մերժէ։ Ուրիշ 80 հոգի ալ իրենց ռուս կիներուն և – րեսը տեսնելիք չունին, չատոնց Ամերիկա վերա – դարձած ըլլալով։ Նոյն անհամ կացութեան մէջ կը դտնուի անգլիական կառավարութիւնը, 15 հարս – ներու համար։

ՀՍԿԱՑ ՄԻՏԻՈՐԱ մը ինկաւ Սիպերիոյ մէջ, Ապրիլ 26ին, Պայքիւնը արձանագրուեցաւ աւելի քան 500 քիլոմեթր հեռուէն։ Մասնագէտներ 32 անկումի կէտեր դտան,— խորունկ խառնարաններ աւելի քան 60.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ։

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Bd. Oddoի «Խաչասեան» խումբ այս երեքշաբթի։

Beaumontի «Բրիսաուփոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս։

Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս։

Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինդշաբթի 8 Մա – յիս։ (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայ – տարարենք յառաջիկային)։ Սոյն դասախօսու – թիւններուն կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի տիկին – ները, սանուհիները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները։

Թր. Կապոյտ Խաչի Օրը Մարսէյլի մէջ

Մեծ պատրաստութեամբ եւ Մարսէյլի ու չոր – չականերու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցու – թեամբ։ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱ – ՅԻՍ 3ԻՆ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Պրէպան Մարսէյլէզի սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մաս – նակցութեամբ ՇԱՆԹ Թատերախումբին։ Կէս գի – շերէն վերջ եւրոպական պարեր եւ ճոխ պիւֆէ։

Մուտքը ազատ է

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Ց. Դ. «Ազատ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն բաց – ռիկ ժողովի կր հրաւիրէ Մարսէյլ քաղաքի, չոր – չաններու ենթակոմիտէներու և խումբերու ընկեր – ները հինդշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Bar du Globeի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ռոմանի մասնա – ճիւղին դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրի – կուն, ժամը 9ին, սովորական վայրը։ Պիտի խօսի տեղւոյս ընկերվարականներու քարտուղարը՝ ըն – կեր CHAZALON, նիւթ՝ «Ի՞նչ է հանրապետու – թիւնը»։ Կր հրաւիրուին Խաչուհիները, «Անդրա – նիկ» խումբի ընկերները եւ երիտասարդները։

Հ. Ց. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողո – վը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւ – նը անհրաժեշտ է։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՑԱՍՏԱՆ»ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակու – թեամբ, ՀԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՍՍԱՓՆԵՐՈՒՆ։ Պատկերազարդ։

Տարեկան բաժնեգին 240 Ֆրանք։ Զեռքէ հատը 20 Ֆրանք։ Հասցէ.— Բալուեան գրատուն, 43 rue Richer, Paris։

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բա – ժին։ Ճոխ պիւֆէ։ Եւրոպական պար։

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սա – մուէլ եւ Պարսամեան գրատուները, ինչպէս նա – եւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը։

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը կը տօնուի Ժանթիլիի եւ Պիէթրի մէջ, 18 Մայիս կիրակի օր, Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մաս – նաճիւղին կողմէ։ Կր խնդրուի չխաչածեւել։

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ՋԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)

Ծախու է

Պարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհես – տանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով։ Յարմար որ եւ է արհեստի։ Վաճառատուն, խոհանոց։ Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փղոցը նա – յող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց։ Դիմել «Յա – ռաջ»ի, Ա. սկզբնատառով։

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
LA CORNE D'OR
5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, ։ Վարիչն է համակրելի Թիպերը։

Հոն պիտի դտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ։ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵ – ՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ։

Սրահը տրամադրելի է նշանաւոբներու, հարս – նիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար։ Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին։

ԳՈՑ Է ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ։

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** *եւ* **Tannerie**: *Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք* 8. Գ. Փա – փագեան *վաճառատունը*, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: *Բաց է ամէն օր ժամը* 8—12 *եւ* 14—18, *գոց է* ուրբաթ *եւ* շաբաթ *օրերը։ Հաղոր – դակցութիւն՝* métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Glacière**:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տարի 1000, 6 ամս. 500, 3 ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 30 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 30 ԱՊՐԻԼ

ՀԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5023-ՆՈՐ ՀՐՋԱՆ ԹԻՒ 632 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԱՕՍՏՔԸ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Ո՛րքան նոր վէրքեր եւ ճեղքեր բացուեցան Հայկական Արտասահմանի հանրային կեանքին մէջ, վերջին տարիներու ընթացքին :

Ահարկու Աչխարհամարտը հազիւ դադրած , նորէն կանխակալ կարծիքներ եւ մանաւանդ օր - պակաս մարդանձքներ, Եւրոպայէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա :

Այն ատենն որ , հիւրընկալ իշխանութիւն - ները անդամ մը եւս նախապաշարուեցան, եւ ծուռ կը նային, չատ մը պարագաներու մէջ :

Այսպէս , անտանելի կացութեան մը մատ - նուած է յունահայ զաղութը, ներքին թէ արտա - քին պատճառներով : Ծանօթ են այս տագնապին պատճառները, բայց կը թուի թէ ուրիշ պատ - ուակներ ալ կը չահադործուին :

Իրազեկներ վերջերս կը հաղորդէին հետեւեալ պատմութիւնը.— Հայ ուղեւորը Պիրէոն հասած առեն չի կրնար ցամաք ելլել, եթէ մականունը «եան» է : Բայց կ'ընդունուի, երբ «օղլու» է կամ պոչը կտրած , տաճկացած մականուն մը ունի (Փար - մաք, Էրսան, Ճէլիլ եւն.) :

Եգիպտոսի մասին ալ այդպիսի պատմութիւն մը լսեցինք, բայց կ'արձանագրենք եւ կ'անցնինք : Առանց երաշխաւորելու կամ ընդհանրացնելու :

Այլապէս վրդովիչ երեւոյթներ՝ Միջին Արե - ւելքէն, մինչեւ իսկ հեռաւոր Արժանթինէն : Պատ - մութիւններ, որոնք պղտոր համբաւ մը չինել կու տան մեր տարագիր բազմութեանց, հակառակ ի - րենց կամքին :

«Ինդը քար մը դլորեց...» : Մնացեալը դի - ակ : Համայնավարական դաւ մը երեւան կը հան - ուի Պաղտատի մէջ, եւ , առաջին չարքերուն վրայ կ'երեւան Հայեր ալ : Ճիշդ այն պահուն երբ արաբական աչխարհը ճակատագրական պայքար մը կը մղէ օտար ազդեցութեանց դէմ :

Ցաճախ պատասխանատու անձեր, նոյնիսկ վճռարաւորներ իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ, զու - նաւորելով զանազան ցոյցեր կամ արարողութիւն - ներ : Եւ այս առթիւ, ամէնէն առաջ անմեղներն են որ կը զոհուին :

Օրինակ, վերջերս Իրանեան պատկերազարդ չաբաթաթերթ մը, «Թարազդի», հայ եպիսկոպո - սի մը պատկերը հրատարակած էր, հետեւեալ մա - կագրութեամբ.

— « Հայոց խալիֆան (առաջնորդ) երդում կատարել կուտայ հայ փէտայիին, որպէսզի հա - ւատարիմ մնայ Փեշավարիի : (Ազրպատականի եր - կիրնի ապստամբ կառավարութեան վարիչը) :

Ակնարկը ուղղուած էր Ազրպատականի բազ - մավաստակ Առաջնորդին, Ներսէս արք. Մելիք - թանկեանի դէմ, որ չփոթած էին ուրիշի մը հետ : Պաշտօնական բողոքներու վրայ, թերթը անմի - ջապէս խոստովանեցաւ իր սխալը եւ հերքեց հրա - պարակաւ : Բայց, կարելի՞ մէկ օրէն միւսը դար - մանել ամբոխային տրամադրութիւնը ...

Այսպէս ամէն զաղութ իր «միջադդային» պատմութիւնն ունի, աւելի կամ պակաս դունա - ւոր : Ոդերեւութիւն մը, որուն հետեւանքները ա - մէնէն աւելի կը զդացուին փոքր կամ յետամնաց երկիրներու մէջ : Եւ չարաչար կը չահադործուին կասկածելի տարրերու կողմէ :

Ֆրանսան ընդարձակ երկիր է եւ վառարանը ամէն տեսակ ազատութեանց : Բայց եւ այնպէս , այստեղ ալ սահման մը կայ ուրիկ անդին չես կըր - նար անցնիլ :

Ռու սեփական երկրիդ մէջ անդամ պիտի չկրնայիր անցնիլ այդ սահմանը :

Անհրաժեշտ չէ մասնաւոր փաստեր յիչել : Պարզապէս կ'ուզենինք արձնութեան եւ լրջութեան հրաւէր մը ուղղել : Մանաւանդ որ երկիրը նոր տագնապ մը կ'անցընէ, իբրեւ հետեւանք ներքին թիւրիմացութեանց եւ կուսակցական հակամար - տութեանց :

Հարկ է բաց աչքերով տեսնել իրականութիւ - նը, փոխանակ ամէն բան հայկական կանգունով չափելու :

Այս խորհրդածութիւնները մասնաւորապէս անոր համար որ, այս միջոցին բուռն պայքար մը բացուած է Մարսէյլի մէջ, Գաւ. Ժողովի ընտրու - թեանց առթիւ :

Ընտրողներուն կ'ինչայ մաքրել մթնոլորտը , ապարդիլն քչելով բոլոր կասկածելի տարրերը :

Շ.

ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ

ՀԱՅԿ ԹԻՐԵԱՓԵԱՆ

(Հրաչ)

1915 Ապրիլ 11/24ի առաջին կազանա - տրութիւն : Սպանուած աֆսորի ճամ. բաներուն վրայ :

(Պանիճ Օթօմանի հեթոսներէն, 1896 օգոստոս)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՎԵՐՋ ՊԱՑՔԱՐ ...

Բացարձակապէս ճիշդ է ուրեմն որ կեանքը բա - ոին դէմ պէտք է դրուի որպէս համանիշ պայքար բառը :

Եւ դեռ կ'ըսեն թէ մարդ արարածը ի բնէ խա - ղաղասէր է :

Կ'երեւի մեր պիտցած մարդոց համար չէ խօս - քը, որովհետեւ ուրիշ է անոնց պարզած երեւոյթը մեր աչքերուն, աւելի քան 40 տարիէ ի վեր : Ան - վերջ կռիւ, լեզուով, բռունցքով, կիցով , թնդա - նօթով, ռումբով : Որ տեսակը որ կ'ուզէք :

Ժողովներ կը բացուին յոյսերով եւ կը փակ - ուին բուռն վէճերով : Ճառեր կը խօսուին խաղա - դութեան նչանաբաններով, եւ ահա ամէն մէկ բա - որ կը դառնայ վէճի պատճառ, եթէ ոչ պատերազ - մի յայտարարութիւն ...

Անդ՛ուչ, անդ՛ուչ կը խորհի երեսի ժողովրդա - բեմերէն : Ցանկարծ ապտակներու աղմուկն է որ կը պայթի :

Հաց պիտի առնես պոչ կապելով, վա՛յ եթէ քիչ մը աղ դառնաս, դրացիդ արդէն անճոռնի բառե - րու տարափ մը կը տեղայ դլխուդ :

Կառախումբին կամ փապուղիին մէջ (մեթրօ) օրը քանի՛ անդամ կը հանդիպիս վէճի կամ դրու - տուքի :

Պիտի ըսէք,— օրինակը վերէն կ'առնէ ժողո - վուրդը, երբ կը տեսնէ որ երեք տարիէ ի վեր երեք Մեծերը կը պայքարին անվերջ քարիւղի հո - րի մը, հազար թոն ածուխի կամ ոսի մը հողի համար :

Աստուծոյ օդը, արեւը , ջուրը եւ հողը որ բո - լորին կը պատկանին զուտ. Թոլսթոյի, մուրհակ - ներով կը փոխանցուին մէկէն միւսին, տարիներ - լով պայքարելէ վերջ :

Զարմանալին այն է, սակայն, որ բոլոր կըռ - ուարարներն ալ դժգոհ են արդիւնքէն :

Մէկը կը պայքարի խաղաղութեան համար, միւսը ապրերու հաւասարութեան համար, երրոր - դը, չորրորդը իր հայրենիքի փրկութեան համար :

Տակաւին կան պայքարներ հողին համար, որ այս կողմէն կը փչէ, անձրեւին համար որ անժա - մանակ տեղացած է, արեւին համար որ քու վրադ ղրկած է իր ճառադայթները : Անվերջ կռիւ ու կռիւ, վէճ ու պայքար ... Միակ անսպառ անունդը հա - մայն խաղաղասէր մարդկութեան ...

ՍՕՍԻ

ՀԱՅԱՐ ԳԵՐՄԱՆ գիտնականներ զաւուած են, Ամերիկա փոխադրուելու եւ գիտական հետազո - տութիւններ կատարելու համար : Անոնց մէջ է Ցէփլինի գործարաններու նախկին տնօրէնը, Հիւ - կօ Էքէնէր :

ՁԱՓՈՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ յաղթե - ցին ընկերվարականները, (142 աթոռ), ազատա - կանները (133) եւն. : Համայնավարները, որոնք 2.200.000 ձայն չահած էին 1946ին, այս անդամ ստացած են միայն 960.000 ձայն (4 երեսփոխան) :

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Օփերայի հրապարակի ազնուապետական պանդոկին՝ Կռանտ Օթէլի եր - կու դանձապահները եւ ուրիշ մը, որոնք ամբաս - տանուած էին թէ ոսկիի եւ օտարդրամներու առեւ - տուրով կը զբաղին : Հաստատութիւնը պաչարուե - ցաւ եւ դրամարկղը խուզարկուելով, մէկ միլիոն ֆրանք, ինչպէս եւ կարեւոր քանակութեամբ օ - տար դրամներ, ոսկիներ եւ չէքեր գտնուեցան : Ուրիչ պանդոկներ ալ պիտի խուզարկուին :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. Ժողովը վերաբացուեցաւ երէկ, երեք - չաբթի, մէկ ամսուան արձակուրդէ վերջ, մոայլ մթնոլորտի մը մէջ : Շատ մը թերթեր բացէ ի բաց կը խօսին նախարարական տագնապի մը մասին, ուրիչներ լաւատես կ'երեւան, սպասելով հանրա - պետութեան նախագահին որ Փարիզ պիտի վերա - դառնայ վաղը, հինդչաբթի : Երեք մեծ կուսակ - ցութիւնները ամէնէն աւելի փրար անցած են, եւ չարունակ ժողովներ կը դումարեն : Ընկերվարա - կանները չաբաթ եւ կիրակի օրարտակարգ ժողովի մը մէջ լսեցին վարչապետ Պ. Ռամատիէի եւ Պ. Լէոն Պլումի բացատրութիւնները, ներքին, ար - տաքին եւ մանաւանդ ելմտական կացութեան մա - սին : Վարչապետը մասնաւորապէս պարզեց կա - ռավարութեան կրած դժուարութիւնները,— ա - պատամբութիւն Մատակասքարի եւ Հնդկաչինի մէջ, ալիւրի տագնապ, նախարարական համերաչ - խութեան խնդիր եւայլն :

Պ. Ռամատիէ կիրակի օր ճառ մը խօսելով դաւառական քաղաքի մը մէջ, առանց վերապահու - թեան պարզեց այն բոլոր տագնապները որ կը դժուարացնեն կառավարութեան դործը : Խոստա - վանեցաւ թէ դիներու անկումը կանդ առած է իր - րեւ հետեւանք արժեդիներու բարձրացման, թէ ածուխի հարցը չէ լուծուած, երկիրը կը տառապի բանուորի պակասէն եւայլն : «Կը նամնինք խեղ - դուած մարդու մը որուն դլուխը ջուրէն դուրս կը մնայ : Եթէ թող տանք, պիտի ընկղմինք : Միա - ցնենք մեր ուժերը եւ կատարենք մեր պարտակա - նութիւնը յանուն աչխատանքով» :

Կառավարութեան դիրքը փափուկ է մանա - ւանդ անոր համար որ ընդհանուր դժգոհութիւն կը տիրէ պարենաւորման տագնապին առթիւ : Հա - ցի տագնապը առ այժմ թեթեւցած է, իսկ միսի տագնապը կը չարունակուի : Այս չարքին միս չկայ եւ իրազեկներ կը հաւատան թէ նոյն վիճա - կը պիտի չարունակուի մինչեւ Ցունիս : Մոսկուա - յի խորհրդաժողովին ձախողումն ալ կը խանգարէ Ֆրանսայի հաչիւները, քանի որ յետաձգուեցան Սարի կցումը եւ ածուխի բաժնին յաւելումը :

Հակառակ այս բոլոր դժուարութեանց, մաս - նատորապէս ընկերվարականները եւ ժողովրդա - կանները կ'ուզեն խուսափիլ նախարարական տագ - նապէ մը, ներկայ պարագաներուն մէջ : Մանա - ւանդ որ , երրորդ ուժ մը, զօր. տը Կոլի նոր կազմակերպութիւնը գործի ձեռնարկած է մեծ ե - ռանդով : Ժողովրդականները (M. R. P.) թէեւ հա - մամիտ են զօրավարին շատ մը տեսակէտներուն, բայց վճռակուռ կը դանեն անոր չարժումը, եւ կիրակի օր բացառիկ ժողով մը դումարելով, ճըշ - դեցին իրենց դիրքը թէ այս հոսանքին եւ թէ հա - մայնավարներու կազմակերպած «արհմութեան կոմիտէներ»ու մասին : Կուսակցութիւնը խստօրէն պիտի գործադրէ կանոնագրին 7րդ յօդուածը, ո - րուն համաձայն իր անդամները չեն կրնար մասնա - կցիլ քաղաքական կուսակցութեան մէջ : Միւս կողմէ, կուսակցութեան խմբերը կամ ան - դամները իրաւունք չունին մասնակցելու արհմու - թեան կոմիտէներուն : Արմատականները վերա - պահ դիրք մը բռնած են, իսկ համայնավարները կը սատկացնեն պայքարը զօր. տը Կոլի դէմ : Մորիս Թորէզ կիրակի օր ճառ մը խօսելով յայտա - րարեց թէ «յետաչքնական չարժումը իր բաները դուաւ յանձին առժամեայ կառավարութեան նախ - կին նախագահին որուն եարին կը համախմբուին հանրապետութեան բոլոր թչնամիները : Եւ սա - կայն 18 ամսուան կառավարական դեկավարութիւ - նը հաստատեց իր եւ իր մարդոց անհեռատեսու - թիւնը եւ անկարողութիւնը » :

Ժողովրդական Շարժումը իր արտակարգ ժո - ղովին առթիւ հրատարակած յայտարարութեան մէջ անուղղակի կը հարուածէ նաեւ համայնա - վարները , յիչեցով «կարգ մը ազգայնացուած հաս - տատութեանց տարապայման բացը» եւ «կուսակ - ցական տզի» մը կը տեսնէ անոնց մատակարարու - թեան մէջ :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՒԱԽՈՂԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Զօր. Մարչըլ, Մ. Նահանդներու արտաքին նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, լու - սարանութիւններ հաղորդեց Մոսկուայի խորհր - դաժողովի մասին : Այս առթիւ յորդորեց «համբե - րութեամբ վարուիլ Ռուսիոյ հետ» : : Ըսաւ թէ իր բռնած դիրքին չնորհիւ, Ռուսերը այսօր այնքան ալ ինքնավստահ չեն իրենց պահանջներուն մասին : Իր կարծիքով, կարելի էր համաձայնիլ, եթէ Մ. Նահանդները տեղի տուած ըլլային հիմնական հարցերու մէջ : Ինք մերժեց տեղի տալ :

Պատմելով իր խօսակցութիւնը Սթալինի հետ, զօր. Մարչըլ ըսաւ թէ սպարապետ կարելի կը դտնէ իրաւախոհութիւն մը Գերմանիոյ դինաթա - փութեան, հատուցումներու եւ տնտեսական միու - թեան մասին և թէ անհրաժեշտ է համբերել, յոռե - տեսութենէ խուսափելու համար : «Ես անկեղծօրէն կը յուսամ թէ սպարապետ Սթալին իրաւունք տու - նի : Թէեւ չորս նախարարները չկրցան համաձայ -

(Յուրիտու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՐԾԱՆՔ ՊԱՏՃԱՌԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ջեմ յիշեր թէ քանի օր եռք էր որ պատահեցան «Սանտի փողնի» ղէպքը եւ ուժանակի պայթիւնը Սահակ պէյլենց տան մօտը:

Ժամանակագրական կապը չեմ կրնար պահել, պատմութիւն ալ չեմ ղրեր, վասնզի, նոր սերունդին համար է որ ղրի կ'առնեմ մաս մը յիշողութիւններ:

«Սանտի փողնի» ղէպքին օրը թուրք ոստիկանները չրջապատեր էին Ղասապլենց (Պաղպղ Գէօրկանց) տունը այդտեղի թաքստոցը բանալու համար: Այդ օր Ղասապլի հօրեղբօր տունը պահուած էր Վանի Արմենականներու աննման գործիչ Արաքէլ Սեպուհը, որ միս մինակ կռուի բռնուելով սպանուած էր:

Իսկ ուժանակի պայթիւնը Սահակ պէյլենց ղրան առջեւ, մեծ ցնցում պատճառեց մօտակայ թաղերուն, սոսկումի ենթարկելով Վանի թուրքերը:

Դաւաճանը դեռ ողջ էր: Ան կ'իրքէն կուրացած կը մտածէր, աչ ու ձախ սոսկում եւ աւեր տարածելով:

«Նոր Սերունդ» եւ միւս համրատիպ թերթերը լոյս կր տեսնէին եւ կծու, յարձակողական յօդուածներ կը հրատարակէին Տ'Հէրցի Դաւոյի դէմ:

Դաւաճանը կատղած էր:

Կը խօսէին թէ՝ Դաշնակցութեան ահարեկիչ ներդը գործի վրայ են, բայց դաւաճանը կը ճանչնայ զանոնք եւ դժուարութեանց կը մատնուին:

Մեր պատանեկան հոգիները խռովուած էին: Ամէնօրը կը մտածէր հերոս դառնալ, պատժել ճուաղը: Հապա ո՞ր օրուան դամար էր մեր երդումը, «Նոյնիսկ մեր արիւնը չխնայել սուրբ գործին»:

Հին, փորձուած եւ յանդուգն ահաբեկիչներու չարքին մէջ երեւալ սկսած էին նաեւ պատանիներ, անփորձ բայց յանդուգն ու վճռական: Այդ խումբերը իրարմէ անտեղեակ, կը մարզուէին եւ յաուուկ հրահանգներ կը ստանային:

Ներկայ էի փորձի մը, որ տեղի ունեցաւ Պարգեւի մօրաքրոջ՝ Աղաւնիենց տան մէջ, (Պաղպղ Վարդանենց տան դիմացը):

Հոն էին նաեւ Սարգիս Բարսեղեան եւ Բժիշկը:

Պատանիներէն երեք հոգի՝ Լ. Ցարուխ, Ա. Պ. եւ Հ. Ս. սացան հարկ եղած հրահանգները եւ մեկնեցան:

Ճիւաղը ողջ կր մնար, իբր նախատինք մը մեր կուսակցութեանց եւ համայն Վասպուրականցիներուն:

Բանտը լեփ-լեցուն էր Հայերով, չատեր գինուած եւ լեռ բարձրացած էին, չատեր թաքստոցներ մտած:

Օր մը երեսունի չափ Նոր Սերնդականներ ժողովի հրաւիրուած էինք Պարգեւենց տունը:

– Պարգեւի մայրը, որ բոլորիս «մայրիկն» էր մեզի թէյով, հաց ու պանիրով հիւրասիրեց: Ապղնիւ քոյրերը պահակ կեցած էին, փողոցի անցուդարձին մեզ տեղեակ պահելու համար:

Տաճատր ուշ եկաւ: Ան ժպտուն էր եւ մտածկոտ, ինչ որ հոգեկան խռովք ունէր:

Քիչ մը սպասել եռք, մտաւ «մուանդարան» (անկողիններ պահելու պահարան) եւ դուրը զոցեց: Քնացա՞ւ թէ ոչ, չգիտեմ:

Ջեմ յիշեր ժողովի օրակարգի հարցերը, Լ. Ցարուխի հետ մեզի հմայող հարցի մը մասին կը փափաչինք, քանիցս նախապահի յանդիմանութեան զոհ դառնալով:

Լուսաբացին Լ. Ցարուխենց տունէն քիչ մը աղով պանիր եւ հաց առնելով ճամբայ ինկանք դէպի Խաչ փողոցը:

Անձրեւը կը տեղար կարճատեւ ընդհատումներով եւ Խաչ փողոցը ցեխոտած էր:

Կը պատրաստուէինք կառք մը (ֆայթոն) վարձել եւ պտոյտ մր կատարել Համամի մէյտանէն ատելի հեռուները, երբ ատրճանակի պայթիւններ լսեցինք «Համամի» կողմէն:

Ծանօթներէն մէկը թելադրեց եւ դառնալ:

— Ձեր Տաճատը Դաւօն սպաննեց, եւ դարձէ՛ք, տուն դացէք, պատասխանեց մեր լրատուն:

Ուրիշ մը հաւաստեց թէ Տաճատ ազատ է եւ փախաւ:

Գիտէինք թէ Համամի մէյտանէն դէպի հայկական թաղը տանող նեղ փողոց մր կայ: Անկարելի էր յառաջանալ: Դարձանք ու Խաչ փողոցէն շակուեցանք դէպի «Աղա Խանի» փողոցը:

Մինչ այդ, հրաշագործ Նոր Սերնդական մեր Տաճատը, ղինք հետապնդող ոստիկաններուն հետ կռուելով, անփորձ հասած էր հայկական թաղամասը:

Այդ օրը չկրցանք դտնել եւ տեսնել Վասպուրականի պարծանք պատանին:

Թրքաբնակ թաղերու կեդրոնին մէջ դտնուած եւ Թրքական ղինուած խանութպաններու չրջանակին մէջ, պատանի Տաճատը ատրճանակի քանի մր հարուածներով գետին տապալած էր ղինեալ դաճանը եւ կռուելով ճողոպրած էր բազմաթիւ թշնամիներու մէջէն:

Մի ողջունելի երեւոյթ

ԹԵՀԵՐԱՆ, 15 Ապրիլ (Ցառաջ).— 1942 *թուի սկզբից Թեհրանի մեր համայնքը կառավարուել է Համայնական Վարչութեան սէ-լբիւ կազմով եւ ապա 1945ի գարնանից նշանակուի ժամանակաւոր Թեմական Մարհուրդով, որի կազմի մէջ առնուեցան նաեւ յիշեալ վարչութեան անդամները:*

Հակառակ բազում բողոքների այդ մարմիններ ի ապօրինի դոյութեան եւ գործունէութեան դէմ, անոնք յամառօրէն չարունակեցին մնալ իրենց պաշտօնների մէջ...

Նոր Թեմական առաջնորդի ժամանումով (1946 յուլիս) սկսան բանակցութիւններ դնդապետ քաղաքական հոսանքների ու խմբակցութիւնների միջեւ մի ազգային ճակատ կազմելու եւ համադործակցութեան դեռնի վրայ ընտրելու նոր մարմիններ՝ Թեմական խորհուրդ, հոդաբարձութիւն, եկեղեցական վարչութիւն եւայլն:

Ջսլիսի նկարագրեմ այդ բանակցութիւնների բոլոր փուլերը եւ երեւան եկած յոռի երեւոյթները ...:

Այսքանը ասենք, որ բանակցութիւնները չատ երկար տեւեցին եւ չտուին որեւէ դրական արդիւնք, որովհետեւ նախկին Համայնական վարչութեան անվստահելի անդամները, դլուխ ունենալով «Վերածնունդ» Թերթուկի տխրահռչակ խմբագիր Հայկ Գարագաշը, ճիդ ու չանք չխնայեցին խափանելու միասնական ճակատի կազմութիւնը: Ինչ ինչ պատճառներով նրանք յաջողեցան ընդհատութեանց մէջ:

Բայց հէնց այդ յաջողութիւնը ցնցեց մեր համբողջ համայնքը վերից վար, վարից վեր: Բազմաթիւ բանաւոր ու դրաւոր բողոքների տեղատարափի տակ, թեմակալ առաջնորդը ստիպուեցաւ բեկանել ընտրութիւնները եւ վերսկսել նոր բանակցութիւններ միասնական ճակատ կազմելու համար: Այս նոր բանակցութիւնները մարտի վերջերին պսակուեցին յաջողութեամբ, համագործակցական սկզբունքով կազմուեցան առժամեայ նոր մարմիններ, որոնք արդէն գործի են անցել:

Այս յաջողութիւնը հետեւանք էր այն հանդամանքի, որ այդ մարմինների թեկնածուների կազմից դուրս նետուեցան նախկին առժամեայ թեմական խորհուրդի բոլոր վարկաբեկ անդամները դլխաւորութեամբ նոյն Հայկ Գարագաշի:

Այդ տղորմելին, որ տարիների ընթացքում եղել էր մեր համայնքի Ջար Ոգին, որ իր լրտեսական եւ բանսարկու գործունէութեամբ պատակեւ էր մեր համայնքը եւ ստեղծել անչնչելի մթնոլորտ — այսօր միանդամայն զգեստուած է ու լքուած ամէնքից, նոյնիսկ իր նախկին համախոհներից ու գործակիցներից... Այսօր երբ հասարակութեան մէջ խօսք է բացւում նրա մասին, այլեւս նրա անունը չեն տալիս, այլ ասում են՝ «այն սրիկան», «այն պրովոկատորը», «այն պատակտիչը» եւն:

Sic transit gloria mundi,— *«Այսպէս է անցնում փառքը աշխարհի» — կարող ենք ասել եւ մենք, ուղղելով մեր խօսքը թէ այդ «Ցաւիտենական Ցուդային» եւ թէ նրա նախկին գործակիցներին, որոնք անարժանօրէն դրաւել էին հանրային մարմիններում պատկին աթոռները տարիներով:*

Այո՛, հանրային կեանքը ունի իր հոգեբանութիւնը եւ իր հոլովոյթի անխախտ օրէնքները, որոնց անպատիժ կերպով չի կարելի անտեսել:

Ցայտնի է, որ հանրային կեանքի վայրէջքների ժամանակ, երբ բարոյականի եւ անբարոյականի սահմանները փոշիանում են եւ ստեղծւում է մի քաոս, այդ ժամանակ ամէն կարդի փոքրիկ մարդիկ, ամէն տեսակ արկածախնդիր տարրեր, դինուած անպատկառութեամբ, կեանքի երեսի վրայ են բարձրանում խնչպէս յարդը ջուրի վրայ եւ, աղմկելով հրապարակը, ձգտում են իրենց չար կամքը թելադրել հանրութեան: Այդ մութ տարրերը իրենց մութ գործերով այնքա՜ն են յափշտակւում եւ գոռոզանում, որ կորցնում են պատասխանատուութեան ամէն զգացում, եւ այնքան են կուրանում, որ չեն գիտակցում կեանքի հոլովոյթի հետանկարները: Նրանք իսպառ մոռանում են, որ կեանքը չի կարող յարատեւօրէն մնալ լճացած ու բորբոսած, որ աստիճանաբար յառաջ պիտի գան գիտակից եւ ազնիւ տարրեր, որոնք պիտի ըմբոստանան, մաքրելով ասպարէզը:

Ձիշտ այդպէս էլ եղաւ մեզ մօտ: Սկզբում բողոքի թոյլ ձայները աստիճանաբար ուժեղացան ու բազմացան, դժգոհութիւնը ծաւալեցաւ, եւ բոլոր մութ տարրերը իրենց մութ գործերով դուրս նետուեցան, դամուելու անարգանքի սիւնին...

Այսպիսով կրկին ու կրկին արդարացան Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների անմոռանալի նախագահ Լինկընի այն խմաստուն դիտողութիւնը, թէ՝ «Կարելի է կարճ ժամանակով խաբել ժողովուրդը, ամէն ժամանակ ժողովրդի մի մասը, բայց երբեք ամբողջ ժողովուրդը ամէն ժամանակ»:

Արձանագրենք եւ այն, որ մեր համայնքի հանրային կեանքի մէջ յառաջ եկած այս ողջունելի բարւոքման մէջ որոշ դեր կատարեց նաեւ «Հայրենիք» օրաթերթի մէջ հրատարակուած Պ. Ցովսէփ Թաղէոսեանի յօդուածը՝ «Ցաւիտենական Ցուդայի եւ խաղաբական հոդմադացի «երէկն» եւ «այսօրը» խորագրով: Այդ դրութեան մէջ պարզուած էր նոյն Հայկ Գարագաշի քայքայիչ գործունէութիւնը, անժխտելի փաստերով:

Երբ «Հայրենիք» օրաթերթի այդ համարները (1946 Մայիսին) Թեհրան հասան, ձեռքից ձեռք էին խլւում, այնքան մեծ էր հետաքրքրութիւնը եւ թողած խոր տպաւորութիւնը: Ցօդուածագիրը միակն էր, որ բաց ճակատով հանդէս էր եկել մեկի դէմ, որ թէ անցեալում եւ թէ մանաւանդ այդ օրերին ազդեցիկ դիրք ունէր եւ մեծ դեր էր խաղում հանրային կեանքի մէջ...

ԹՂԹԱԿԻՑ

Դաւաճանը երկու երեք օր վերջ չունէը փչեց: Իր դիակը կառավարութեան հրամանով տեղափոխուեցաւ Արարուց եկեղեցին եւ թաղուեցաւ յարակից դերեզմանատան մէջ (Խաչարակը) ուր կը հանդչէին անմահ Վազդէն Տերոյեանի եւ Միքօի ոսկորները:

Թուրք կառավարութիւնը երախտադիտօրէն՝ մարմարեայ դերեզմանաքարով մը պատուեց դաւաճանը:

Բայց, ի՞նչպէս կարելի էր Վազդէնի եւ խմբապետ Միքօի քով դաւաճան Դաւօն թաղել... կը մտածէինք, կ'ընդվղվէինք եւ ծրագիրներ կը կազմէինք...

Վ. ՀԱՄԱՋԱՍՊ

Շահան Պէրպէրեանի յոբելեանը

Գահիրէի մէջ կազմուած է կեդր. յանձնախումբ մը, տօնելու համար Շահան Պէրպէրեանի քառասնամեայ կրթական ու մտաւորական դործունէութեան յոբելեանը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 11ին: Այս նպատակով Եղիպտոսի մէջ կազմուած են յոբելինական ու Պէրպէրեան նախկին սաներէ յանձնախումբեր:

Ցորելինական կեդր. յանձնաժողովը՝ հովանաւորութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ նախագահութեամբ Եղիպտոսի առաջնորդին, 1947ը Շ. Պէրպէրեանի յոբելինական տարի հռչակած է եւ կոչ կ'ուղղէ Սփիւռքի մէջ դանուող իր բոլոր աշակերտներուն որպէսզի կազմին — տեղական մարմիններ, տօնելու համար իրենց սիրեցեալ ուսուցչին յոբելեանը: Հաւաքուած հասոյթը պիտի յատկացուի յոբելեարին դրականն ու երաժշտական անտիպ գործերու տպադրութեան:

Շահան Պէրպէրեան չատ կանուխէն սկսած է իր ուսուցչական ասպարէդը: Հազիւ տասնըվեց տարեկան, իր հօր Ռեթէոս Պէրպէրեանի մահէն վերջ, կը ստանձնէ վարժարանին խմաստասիրութեան ճիւղը: Կուգայ Փարիզ եւ վկայուելով Սորպոնի դպրութեանց ճիւղէն, վերադարձին կը ստանձնէ Պէրպէրեան վարժարանինտեսչութիւնը, դոր կը վարէ ձեռնհասութեամբ մինչեւ 1924, երբ կր ստիպուի հեռանալ Պոլսէն: Նոյն տարին Գահիրէի մէջ կը վերաբանայ վարժարանը իր եղբօր Օննիկի հետ: Սակայն դպրոցը երկար չի տեւեր: Քանի մը տարի Երուսաղէմի Ժառանդաւորաց վարժարանին մէջ պաշտօնավարելէ վերջ, այժմ կը դասախօսէ Անթիլիասի դպրեվանքին մէջ:

Իր բազմաթիւ յօդուածներէն զատ ունի կարդ մը հրատարակուած ու անտիպ գործեր: «Կոմիտաս վրդ. եւ հայ երաժշտութիւնը»:

Անտիպ գործերէն.— L'Effort d'Attention et l'Effort musculaire chez les déments précoces, La méthode pathologique en psychologie, Մանկավարժական հոգեբանութիւն, (հայ. եւ ֆրանս.), «Ինքնօրէն» եւ ուրիշ տրամախօսութիւններ, Ամփիոն (քնարախաղ, թարգմ. Փօլ Վալէռիէն), Հոգին եւ Պարը (տրամախօսութիւն, Փոլ Վալէռիէն): Ընթացք իմաստասիրական գիտութեանց (Ա. Հոգեբանութիւն, Բ. Ընկերաբանութիւն, Գ. Իմաստասիրութեան պատմութիւն, Դ. Բնագանցութիւն, Ե. Գեղագիտութիւն; Զ. Տրամաբանութիւն, Է. Բարոյագիտութիւն), Եօթն տօն՝ եօթը խորհուրդ — սաղմոսական տրամախօսութիւններ, Գեղագիտական վրիպատում, Իրականութիւն եւ արուեստի Սէր եւ արուեստ, Զրոյց երջանկութեան մասին, Նիւթը եւ նիւթականութիւնը, Համակարգեալ գիծերու դասաւորումներ, Ստորադասութեան բարդոյցը, Պարը որպէս մեծ արուեստ, Իմաստասիրական ինքնակ, Ուրուագիծ համապատկեր հայ արուեստի:

Հեռադիր, դրութիւն, դրամական կամ այլ նուէրներ դրկել հետեւեալ հասցէին.— Comité du Jubilé SHAHAN BERBERIAN B. P. 305, Le Caire (Egypte):

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ ։

ԱՐՇԱԿԻ ՎԻՊԱԿԱՆ ՕԲԵՅՈՒՆԸ

Նոյեմբեր 15-ին Արշակի վիպական օբեյունը կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25-ամեակը։ Այս առթիւ Օբեյունի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հին եւ նոր աշակերտները, որոնք ցրուած են աշխարհի չորս կողմերը, որպէսզի ներկայ գտնուին տօնակատարութեան։

Ծրագրի համաձայն, նոյեմբեր 15-ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 10-ին, Օբեյունի սրահին մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր ժողով մը, որուն պիտի մասնակցին Օբեյունի հոգաբարձութեան անդամները, ուսուցչական կազմը եւ աշակերտները։ Ժողովին պիտի ներկայանան նաեւ հրաւիրեալ հիւրեր։ Ժողովի ընթացքին պիտի կարդացուին տարեկան զեկուցումներ, ինչպէս նաեւ պիտի տրուին պարգեւներ եւ գովասանագիրներ։

Կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, Օբեյունի սրահին մէջ պիտի տրուի ընդունելութիւն մը, որուն պիտի մասնակցին հրաւիրեալ հիւրերը, ուսուցչական կազմը եւ աշակերտները։ Ընդունելութեան ընթացքին պիտի կատարուին զանազան հայրենասիրական երգեր եւ հնչեցուին ճառեր։

Երեկոյեան ժամը 7-ին, Օբեյունի սրահին մէջ պիտի տրուի ներկայացում մը, որուն պիտի մասնակցին աշակերտները։ Ներկայացումը պիտի բաղկանայ երգերէ, պարերէ եւ տեսարաններէ։

Ներկայացումէն ետք պիտի տրուի ընդունելութիւն մը, որուն պիտի մասնակցին ուսուցչական կազմը եւ աշակերտները։

Տօնակատարութեան ծրագրի մանրամասնութիւնները յետագային պիտի հրապարակուին։

Օբեյունի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկին աշակերտները, որպէսզի անոնք ներկայ գտնուին տօնակատարութեան։

Ներկայ տարուան մէջ Օբեյունը կը տօնէ նաեւ իր հիմնադրութեան 50-ամեակը։ Այդ առթիւ, Օբեյունի վարչութիւնը կը մտադրի հրատարակել յուշամատեան մը, որուն մէջ պիտի տեղ գտնեն Օբեյունի պատմական ակնարկ մը, ինչպէս նաեւ նախկին աշակերտներու յուշեր։ Ուստի կը խնդրենք նախկին աշակերտներէն, որ յուշեր ունին Օբեյունի մասին, որպէսզի զանոնք ուղարկեն Օբեյունի վարչութեան, մինչեւ 1944 Օգոստոս 15-ը։ Յուշերը կրնան ըլլալ հայերէն, անգլերէն կամ ֆրանսերէն

նիլ գլխաւոր հարցերու մասին, բայց դէպի վերջ– նական կարգադրութիւն առնուած քայլերը աւելի մեծ են քան կ'երեւան: Առաջին անգամ ըլլալով տարակարծութիւնները այժմ բաւական լուսաբան– ուած են, այնպէս որ գիտենք թէ ապագայ բա – նակցութեանց մէջ որոնք են այն խնդիրները որ պէտք է բացարձակապէս լուծուին»: Ջօրավարը անգամ մը եւս բացատրեց թէ խորհրդաժողովին ձախողման պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ խորհրդային պատուիրակութեան վրայ: Ցետոյ պարզեց Եւրոպայի մոայլ կացութիւնը: «Կազմա– լուծման ուժերը հետզհետէ բացորոշ կ'երեւան: Հիւանդը կ'իյնայ կը կթի, մինչժիչկնները կը խոր– հրդակցին »:

★ «Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, կը դատապարտէ յոռետեսները: Ծաստա– ւանելով հանդերձ Մոսկուայի խորհրդաժողովին կարգ մը ձախողանքները, կը յիշէ կարեւոր յաջո– ղութիւնները ալ :

Պաղեստինի խնդիրը Միացեալ Ազգերու առջեւ

Արտակարգ զգուշութիւնները ձեռք առնուած են Նիւ Եորքի մէջ, Միացեալ Ազգերու բացառիկ ընդհ. ժողովին առթիւ, որ պիտի քննէ Պաղեստի– նի խնդիրը: Կազմակերպութեան 50 ոստիկանները եւ աւելի քան 200 ամերիկացի զաղտնի ոստիկան – ներ խիստ հսկողութիւն կը կատարեն դուռներուն առջեւ: Բոլոր վկայականները եւ ծրարները, նոյն իսկ լուսանկարիչներու գործիքները կը քննուին: Հրէական գործակալութեան համար աթոռներ պատրաստած էին, բայց ան որոշած է չմասնակ – ցել, թէեւ ուրիշ կազմակերպութիւն մը, Ազգ. Ա– գնել, ներկայացուցիչներ ուղարկած է: Արաբ– պատազրութեան կոմիտէն կը մասնակցէ: Արաբ– ները զօրաւոր պատուիրակութիւն մը զրկած են, եւ բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ Պաղեստինի անկախու– թիւնը պիտի պահանջեն: Երկուշաբթի օր նիստը բացուած առեն մասնաւոր յանձնախումբ մը կազ– մուեցաւ 14 ազգերու ներկայացուցիչներէն, օրա– կարգը պատրաստելու համար: Բուն վիճաբանու – կարգը պատրաստելու համար: Բուն վիճաբանու – թիւնները պիտի սկսին այսօր, չորեքշաբթի: Ի բ – թիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Նոյեմբեր հոգւոյ կարգ մը որոշումներ ընդունելու կամ մեր– ժելու իրաւունքը: Արաբները վստահ են թէ Սիո – նականութիւնը պիտի պարտուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թէհրանէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Իրանի սպայակոյտին պետը յայտնած է թէ վեր – ջերս միջադէպ մը պատահած էր խորհրդային սահմանապլուխին վրայ, բայց այժմ կացութիւնը վերահաստատուած է: Սպարապետը ուրիշ որեւէ մանրամասնութիւն չէ հաղորդած եւ մերժած է հաստատել այն զրոյցները թէ 4000 զինեալ Ռուսեր անցեալ շաբթու փորձեր են Իրան մտնել իբրեւ վախճտականներ: Այդ լուրերուն համաձայն, ի – րանեան իշխանութիւնները մերժած են մուտքի վիզա տալ եւ Ռուսերը փորձած են բռնի անցնիլ սահմանապլուխը, բայց ի վերջոյ ետ մղուած են, ծանր կորուստներ կրելէ վերջ: (ՀՄՐ.— Ամերիկ– եան գործակալութեան այս հեռագիրը հրատա – րակուած էր Le Mondeի մէջ եւ կ'արտատպենք վե– րապահութեամբ):

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՀՊԱՆԵԼՈՒ լաւագոյն միջոցն է չատ կարեւոր գումար մը փոխ տալ Ֆ. Մխութեան, ըսաւ Պ. Հէնդի Ուոլըս, Մ. Նահանգ– ներու նախկին փոխ նախագահը, Ամերիկա վերա– դարձած առեն: Իր կարծիքով քաղաքացիական պատերազմ պիտի ծագի Ֆրանսայի մէջ, եթէ նա– խագահ Թրումըն չփոխէ իր քաղաքականութիւնը:

ՄԱՑԻՍ 1ի ԱԻԹԻԻ, վաղը, հինգշաբթի, մեթրոն եւ հանրակառքերը պիտի չբանին ժամը 15—17: Մեթրոյի վերջին երթեւեկը՝ 20.30: Փու– ոները պիտի փակուին ժամը 1ին: Գոց են գրամա – տուները, մսավաճառները, մեծ վաճառատուն – ները, նամակատուները, նախարարութիւնները, դեղարանները եւն.:

ՌԸՆՈՑԻ բանուորներուն գործադուլը կը չա– րունակուի, հակառակ Աշխատանքի Դաշնակցու – թեան յորդորներուն: Բանթողներուն թիւը հասած է 12.000ի : Երկու հարիւր արհեստանոցներ չեն բանիր :

ՑԿԵԱՆՍ ԹԻՄՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ դատապարտուե– ցաւ համայնավար կին մը, Միխէյլ Սալու, իբրեւ մամուիչը իր ընկերներուն, որոնցմէ ժաք Վոկ դնդակահարուած էր: Իր մեղսակիցը, Ալպէռ Տա– կըճէ, դատապարտուեցաւ հինգ տարուան թիա – պարտութեան :

ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Պոժոն հիւանդանոցին մէջ եւ ուրիշներ ծանրապէս հիւանդացան, սխալ դեղ տրուած րլլալով :

ՈՒԽ ԳԻԻՂԵՐ քանդուեցան իրբեւ հետեւանք հսկայական հրդեհի մը որ ծագած էր Լանտի ան– տառին մէջ: Գիւղ մը ամբողջովին կործանեցաւ: Հարկ եղաւ զինուորական եւ նաւային օդնութիւն հասցնել Պուտոյէն :

1915 Ապրիլ 11-24ի տարեդարձին առթիւ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կեդր. վարչութիւ– նը յիշատակի երեկոյ մը սարքած է 11 Մայիսի կիրակի դիշերը, Salle de Géographie:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Beaumontի «Քրիստափոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս :

Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս :

Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինգշաբթի 8 Մա– յիս: (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայ – տարարենք յառաջիկային): Սոյն դասախօսու – թիւններուն կը հրաւիրուին Քաղոյտ Ֆաջի տիկին– ները, ամուսինները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները :

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. եկեղեցւոյ Մխութիւնը կը ծանու– ցանէ թէ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ հրապարակա– գիր Երուանդ Տէր Անդրէասեանի մահուան երկ – րորդ տարեդարձին առթիւ, Ս. պատարագիմատուց– մամբ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 4 Մայիս, Լիոնի եկեղեցին, 69 rue Louis Blanc:

Կէս օրէ վերջ ժամը 3ին այց մը պիտի կա – տարուի իր գերեզմանին վրայ:

Կը հրաւիրուին Լիոնի մշակութային եւ երի– տասարդականմխութիւնները եւ իր յիշատակեյար– դողները :

ՆՈՒԻՐՆԵՐ.— Իսիկն Պ. Ց. Գալուստեան հա– զար ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին եւ 500 Ֆր. ալ Ֆր. Կ. Ֆաչի մասնաճիւղին: Ստանալ « Ցա – ռաջ »էն :

★ Մարսէյլէն ընկեր Բ. Զիլճեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին, ընկեր Վարանդեանի չիրմին այցելութեան առթիւ: Ստանալ Յառաջէն :

★Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի խմուա– մին դիշերը սարքած խնջոյքի առթիւ, Վալանսէն ընկեր Արսէն Տէր Ներսէսեան նուիրեց հազար Ֆր. Վեթ. Ֆոնտին, իսկ Պ. Լեւոն Գալթանճեան հա – զար ֆրանք Հ. Ց. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին :

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Փոն տ'Օպնայի մէջ կը տօնուի Մայիս 4ին ժա– մը 2.30ին, սովորական սրահին մէջ: Գեղարուես– տական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, երգեր, արտասանութիւն եւ զաւեշտ մը: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱԶ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ 1000 ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Աղքատախնամին, փոխան ծաղկեպսակի, ՏԻԿԻՆ ԳԱԼԵՆԻԿ Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ Պ. Դանիէլ Կարապետեան կը փնտռէ քոյրը, Մարիամ Կարապետեան (Զարչամ– պացի) որ 1926ին Ցունաստանէն Մարսիլիա եկած է: Տեղեկացնել «Ցառաջ»ի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՑՔ

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Մխութեան Տէ– սինի մասնաճիւղին կողմէ, այս չաբաթ իրիկուն, ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, Ժողովրդային Տան սրահին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ա – րեւելեան նուագ: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԷՆ Պ. Մանուկ Գրիգորեան՝ որ 2000 ֆրանք նուիրած էր դպրոցի կրթ. Մարմնոյն սար– քած ծնողական խնջոյքին առթիւ, 500 ֆրանք ալ տրամադրած է Վեթ. Ֆոնտին: Այս վերջին դու – մարը ստանալ «Ցառաջ»էն:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

Եւ պատերազմի պատուոյ դաշտին վրայ իւնկած մարտիկներու: Հոգեհանդստեան Ս. Պատարագ կազմակերպուած Կրընոպլի Հայ Մարտիկներու Մխութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Հայ Եկե– ղեցական Մխութեան, այս հինգշաբթի առտու, ժամը 10ին, Ազգ. տան մէջ:

ԵՐԵԿՈՑՔ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. Ֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, այս չաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Moulin Brulé սրահին մէջ: Ան– կընկալներ: Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներով: Կով– կասեան եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ կարօ Սարեանի մեծ նուագախումբին: Métro Ecoles de Charenton, Autobus 107:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail exécuté par des ouvriers syndiqués

ԱՆԻԼԻՆ–ՊՈՒՍ. ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Ց. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն բացա– ռիկ ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլ քաղաքի, շրջա – նաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկեր– ները հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Bar du Globeի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ռոմանի մասնա – ճիւղին դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրի – կուն, ժամը 9ին, սովորական վայրը: Պիտի խօսի տեղւոյս ընկերվարականներու քարտուղարը՝ ըն– կեր CHAZALON, նիւթ՝ «Ի՞նչ է հանրապետու – թիւնը»: Կը հրաւիրուին Ֆաչուհիները, «Անդրա – նիկ» խումբի ընկերները եւ երիտասարդները :

Հ. Ց. Դ. ԵՒԻՊՏԱՑիի կոմիտէի ընդհ. ժողո – վը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւ– նը անհրաժեշտ է :

ՅՐ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ռոմանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Նոր Սերունդի ակումբին մէջ:

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն բացա– ռիկ ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ենթակոմիտէնե– րու եւ խումբերու վարչութիւնները այսօր, չո – րեքշաբթի, ժամը 8ին, Café Noailles: Կարեւոր օ – րակարգ :

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բա – ժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սա– մուէլ եւ Պարսամեան գրատուներուը, ինչպէս նա– եւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը :

Յր. Կապոյտ Խաչի Օրը Մարսէյլի մէջ

Մեծ պատրաստութեամբ եւ Մարսէյլի ու շըր– ջականերու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցու – թեամբ: ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱ– ՑԻՍ 3ին, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Պրէպան Մարսէյլէզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մաս – նակցութեամբ ՇԱՆՖ թատերախումբին: Կէս գի – շերէն վերջ եւրոպական պարեր եւ ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է

MANUFACTURE ST. THEODORE
ALPOUNARIAN ET Cie.

Կ'ուղուին թրիքօտաժի եւ քօնֆէքսիոնի համար գործաւորուհիներ: Տեւական գործ: Դիմել՝ 23 rue du Berceau, Marseille :

Ծախու է

Պարզէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհես – տանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Ցարմար որ եւ է արհեստի: Վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, Յրդ յարկին վրայ փողոցը նա – յող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Ցա – ռաջ»ի, Ա. սկզբնատառով :

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

LA CORNE D'OR.

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի ԹԻՊԵՐԸ :

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵ – ՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՍՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարս– նիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար : Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին :

ԳՈՑ Է ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ :

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie:** Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Ց. Գ. Փա– փազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հեշտա– կացութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**